LIBRARY
OF THE
Theological Seminary,
PRINCETON, N. J.

BX 5037 .U8 1864 v.9
Ussher, James, 1581-1656.
The whole works of the most
Rev. James Ussher, D.D....

Digitized by the Internet Archive
in 2014

https://archive.org/details/wholeworksofmost09ussh

THE

WHOLE WORKS

OF THE

MOST REV. JAMES USSHER, D. D.,

LORD ARCHBISHOP OF ARMAGH,

AND

PRIMATE OF ALL IRELAND.

VOLUME IX.

THE

WHOLE WORKS

OF THE

MOST REV. JAMES USSHER, D.D.,

LORD ARCHBISHOP OF ARMAGH, AND PRIMATE OF ALL IRELAND.

NOW FOR THE FIRST TIME COLLECTED,

WITH A LIFE OF THE AUTHOR,

AND

AN ACCOUNT OF HIS WRITINGS,

BY

CHARLES RICHARD ELRINGTON, D.D.,

LATE REGIUS PROFESSOR OF DIVINITY IN THE UNIVERSITY OF DUBLIN,
AND RECTOR OF ARMAGH.

IN SEVENTEEN VOLUMES.

VOL. IX.

DUBLIN:

HODGES, SMITH, AND CO.,

PUBLISHERS TO THE UNIVERSITY.

1864.

DUBLIN:
Printed at the University Press,
BY M. H. GILL.

ANNALES

VETERIS TESTAMENTI,

A

PRIMA MUNDI ORIGINE

DEDUCTI,

UNA CUM

RERUM ASIATICARUM ET ÆGYPTIACARUM

CHRONICO,

A

TEMPORIS HISTORICI PRINCIPIO USQUE AD MACCABAICORUM INITIA

PRODUCTO.

JACOBO USSERIO ARMACHANO

DIGESTORE.

LONDINI.

1650.

CONTENTS

OF

THE NINTH VOLUME.

	PAG.
Ætas mundi sexta	1

ANNALES
VETERIS TESTAMENTI.

ÆTAS MUNDI SEXTA.

3680. *a.* Alexander regionem ingressus est, in qua regiorum equorum armenta maxima pasci solebant. Hic enim in campo Nisæo equorum centum quinquaginta vel centum sexaginta millia olim fuisse dicebantur: licet tunc Alexander non multo plures quinquaginta millibus (ut Arriano placet) vel sexaginta (ut Diodoro) ibi repererit.

Cum hic per triginta dies Alexander commoratus fuisset, septimis inde castris Ecbatana attigit totius Mediæ regiam; cujus ambitum 250. stadiorum fuisse perhibent. Ibi, ut pro felici successu rerum ei moris erat, sacrificium fecit; ludosque gymnicos et musicos edidit, conviviaque cum amicis curavit. Deinde rebus compositis necessariis, retulit se iterum ad spectacula scenica et thymelica: statis etiam compotationibus et conviviis institutis, quod tria millia artificum ad eum ex Græcia venissent.

Apollodorus Amphipolites, ex amicis Alexandri, dux exercitus quem Alexander Mazæo Babyloniorum satrapæ reliquerat, severitate regis in satrapas qui provinciis præfuerant (ut, qui Babylone una cum eo vixerat, Harpagus) perterritus, fratrem suum Pithagoram aruspicem de salute

sua consuluit. Pithagoras ejus literis respondens, cujus potissimum metu vaticinio uti vellet rogavit: qui quum respondisset, se ab Alexandro et Hephæstione sibi metuere; pro Hephæstione primum exta ille inspexit. Quumque jecinori fibræ deessent; literas rursum scripsit, easque obsignatas ad Apollodorum ex Babylone in Ecbatana misit, quibus monebat ne quicquam ab Hephæstione metueret: prope diem enim e vivis sublatum iri. Quam quidem epistolam Aristobulus scribit Apollodorum accepisse pridie quam Hephæstion exiret e vita[a].

Hephæstion enim vino nimium indulgens, febre correptus est. Atque, ut juvenis et militaris, exactioris impatiens victus, dum medicus Glaucus (vel Glaucias) ad theatrum abiit, prandium sumpsit; adesoque gallo gallinaceo asso, atque epoto ingenti vini frigefacti cratere, male habuit: pauloque post, septimo ab initio morbi die, decessit.

Habebantur eo die a pueris certamina gymnica: a quibus recedens Alexander, quum magna celeritate ad Hephæstionem se contulisset, mortuum reperit. Ille vero totum triduum neque cibum degustavit, neque ullam aliam corporis curam tenuit; sed aut lamentans aut tacite dolorem premens jacuit. Stolam quoque permutavit, neque seipsum solum et militares sed equos etiam omnes mulosque tonderi curavit. Ecbatanorum et circumjectorum oppidorum muris pinnas detraxit: ut urbes ipsæ, loco prioris imaginis sordida assumpta et squalida specie, lugere viderentur. Miserum medicum egit in crucem. Tibias musicamque in castris compescuit: et per universam Barbarorum regionem publicum luctum indixit[b].

Cadaver Babylonem deportandum Perdiccæ tradidit: quod ibi magnificentissimas exsequias illi peragere statuisset. De sumptuosissimo quoque monumento illic ei extruendo cum artificibus quotidie egit, præsertim cum Stasicrate, qui projectam granditatem et magnificentiam in novis rebus edendis profitebatur.

[a] Arrian. lib. 7. cum Appiano, sub fin. lib. 2. de bell. civili.

[b] Diodor. ad ann. 3. Olymp. 113. Plutarch. in Alexandro et Pelopida. Arrian. lib. 7. et in Epictetum, lib. 2. cap. 22. Ælian. var. hist. lib. 7. cap. 8.

Eumenes, veritus ne Alexander illum lætitiam ex Hephæstionis obitu percepisse suspicaretur, Alexandro suggessit honores quibus maxime ornare valeret defunctum: atque argentum ad excitandum Hephæstioni tumulum large et benigne præbuit. Se quoque et arma Hephæstioni devovit: quod et ejus exemplo ex amicis Alexandri alii multi fecerunt[c].

Præter hæc Alexander neminem in Hephæstionis locum, qui equitum amicorum chiliarchiæ præesset, suffecit; ne Hephæstionis nomen ex agmine interiret: sed Hephæstionis chiliarchiam vocari voluit, signumque ei præferri in agmine et prælio quod Hephæstion confecerat.

b. Ad luctus levationem bellum Alexander adhibuit, ac sicut ad venationem hominum cum Ptolemæo Lagida, cui partem exercitus ducendam tradidit, egressus, in Cossæos gentem bellicosam Uxiis finitimam et montanos Mediæ tractus incolentem (quæ per omne dominatus Persici tempus invicta permanserat, et tunc quoque elatis animis virtutem Macedonum nullo dignam metu judicabat) expeditionem suscepit: atque aditus prior occupans, plerosque Cossææ tractus populatus est. Per omnes vero conflictus victor, multos Barbarorum internecione delevit: eaque Hephæstionis parentatio dicta est. Hyeme autem adortum esse eos Alexandrum, quando regionem suam adiri nulla ratione posse putabant, cum Nearcho[d] Arrianus etiam testatur[e].

Cossæi, quod et ubique succumberent et multitudinem captivorum suorum ægre ferrent, salutem popularium qui capti fuerant cum servitute sua commutare coacti sunt. Cumque se suaque omnia arbitratui victoris permisissent; ea conditione pacem impetrarunt, ut ad quævis imperata regis morigeros se præstarent. Ita Alexander intra dies quadraginta gente armis perdomita, cum ad difficiliores locorum aditus urbes condidisset, exercitum inde abduxit.

[c] Plutarch. in Eumene, Arrian. lib. 7.

[d] Apud Strabonem, lib. 11. pag. 795.

[e] Lib. 7. et in Indicis. Vid. Polyæn. stratagem. lib. 4. in Alexandro. num. 31.

Alexander Heraclidem Argæi filium cum navium architectis, in Hyrcaniam misit; qui excisa e montibus Hyrcaniæ materia naves oblongas conficeret, partim tectas partim opertas, Græcarum navium instar. Cupiebat enim etiam Caspium mare, et cui mare illud committeretur, cognoscere.

c. Quum per Tigrim flumen exercitum trajecisset, Babylonem versus contendit. Transferendis autem castris subinde quiescendi moram interposuit; et ut recolligere vires agmen posset, lento itinere processit. Jamque tercenta stadia Babylone aberat, cum Chaldæi vates, misso ad eum e suis Belephante, ne urbem introiret monuerunt; hunc locum ei fatalem fore testati.

Alexander ubi per Nearchi indicium (præ metu enim illum convenire ipse Belephantes non audebat) quid a Chaldæis denunciaretur accepit; plerisque a se amicis in urbem dimissis, ipse aliam ingressus viam Babylonem declinavit, et ducentis inde stadiis castrametatus, ad Bursiam (quæ Ptolemæi fortasse Barsita fuerit) urbem trans Euphratem, desertam olim, quieto agmine substitit.

Ibi ab Anaxarcho et aliis Græcis rationibus philosophicis persuasus magorum prædicta contemnere, ut falsa et incerta; Euripidis illum iambum usurpavit:

Μάντις δ' ἄριστος, ὅστις εἰκάζει καλῶς.
Qui conjicit bene, augur est is optimus.

Tum Chaldæi denuo rogabant, saltem non occidentem spectans induceret exercitum, sed potius circumactum agmen in orientem duceret. Quorum consilio de circumagendo itinere in urbem acquiescere eum voluisse, scribit Aristobulus, Et primo quidem die ad Euphratem castra posuit: postridie vero quum flumen ei ad dextram esset, juxta ipsum processit; cupiens prætergredi eam urbis partem quæ occasum spectabat, ut inde orientem versus se converteret. Sed, quum paludosis limosisque locis impeditus, id commode præstare non potuisset; posterioribus quoque vatum monitis neglectis, obversa in occidentem facie cum exercitu urbem ingressus est[f].

[f] Vide Appian. sub fin. lib. 2. bell. civil. et Senecæ Suasoriam 4.

Cum ad muros urbis pervenisset, corvorum examen vidit certantium et se mutuo cædentium: quorum aliquot juxta ipsum sunt delapsi. Cumque Apollodorus illi indicasset, fratrem suum Pithagoram (qui tum in urbe aruspicinam exercebat) de ipso exta consuluisse; accitum Pithagoram rogavit, quid deprehendisset in hostia. Qui cum respondisset, quod hostiæ jecinora absque fibris inventa essent: rursus interrogavit rex, quid hoc portenderet. Eo vero magnum malum (vel extremum diem, ut apud Appianum est sub finem libri secundi belli civilis) portendi dicente, tantum abfuit ut Alexander illi succensuerit, ut eum deinceps chariorem habuerit; quod citra dolum simpliciter ei rem ipsam dixisset. Hæc se ab ipso Pithagora audivisse scripsit Aristobulus.

Quum Babylonii perquam humaniter, ut etiam antea, Alexandri milites excepissent; omnes ad otium et voluptates, quod ingens rerum necessariarum copia suppeteret, se converterunt[g].

Babylonem ad Alexandrum ex omnibus fere orbis terrarum partibus legati venerunt. Nam præter eos quos Asiæ nationes, civitates et principes miserant; etiam multi ex Africa et Europa legati accesserunt. Ex Africa, ab Hammoniis, Æthiopibus, Carthaginiensibus cæterisque Pœnis, et cunctis qui mare usque ad columnas Herculis accolebant. Ex Europa, a Græcorum civitatibus et Macedonibus, Thracibus, Illyriis et Scythis, Brutiis quoque Lucanis ac Tuscis Italiam incolentibus, Siciliæ et Sardiniæ insulis; ab Hispanis etiam et Gallis, quorum nomina ac cultum tum primum Macedones cognoverunt.

Legatorum catalogo accepto, quibus primum, et quibus deinceps responderet, dum ad omnes perveniretur, Alexander constituit. Ac primum eos qui sacrorum causa venerant, audire decrevit. Secundum locum his dedit, qui dona attulerant; tertium iis qui cum finitimis controversias habebant: quartum illis qui de privatis tractaturi venerant. Ultimæ partes illorum erant, qui restitutioni Græcorum exulum refragabantur. In hortis igitur aureum sibi

[g] Diodor. lib. 17. cap. 112.

solium statui curavit, et lectos argenteis fultos pedibus; in quibus sedens cum amicis, legationibus responsa dabat: ut ex Ephippo Olynthio refert Athenæus[h]. Atque ut grata ea essent responsa, cunctosque placatos et benevolos a se dimitteret, in primis illi curæ fuit.

Eleis omnium primis operam dedit; et post illos Hammoniis, Delphis, Corinthiis, Epidauriis, et cæteris: pro majestate templorum audientiæ prærogativam illis tribuens. Et quum Epidauriorum legatis postulata concessisset, donarium per eos misit Æsculapio: sed his adjectis verbis: "Æsculapius parum æquus mihi fuit; qui amicum, quem ego tanquam caput meum amabam, non servarit." Quotquot etiam clarorum virorum statuas, aut deorum simulachra, aut aliud quidvis diis consecratum Xerxes Babylonem, vel Susa, vel in Pasargadas, aut quamvis aliam Asiæ partem ex Græcia deportaverat, ea legatis deportanda dedit. Atque ita Harmodii et Aristogitonis æneas statuas Athenas remisisse dicitur, simulque Dianæ Cerceæ simulachrum.

De reducendis vero Græcarum civitatum exulibus, per Nicanorem Stagiritam epistolium hoc misit in Olympica celebritate, quæ tum appetebat, publice promulgandum. "Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος, τοῖς ἐκ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων φυγάσι. Τοῦ μὲν φεύγειν ὑμᾶς οὐχ' ἡμεῖς αἴτιοι γεγόναμεν, τοῦ δὲ κατελθεῖν εἰς τὰς ἰδίας πατρίδας ἡμεῖς ἐσόμεθα, πλὴν τῶν ἐναγῶν. Γεγράφαμεν δὲ Ἀντιπάτρῳ περὶ τούτων, ὅπως τὰς μὴ βουλομένας τῶν πόλεων κατάγειν ἀναγκάσῃ. Alexander rex, Græcarum civitatum exulibus. Auctores exilii vestri nos haud fuimus: reditus vero in patriam, sacrilegis et sceleratis tantummodo exceptis, nos erimus. Qua de re Antipatro scripsimus, ut civitates restitutioni suorum refragantes vi cogat[i]."

His absolutis, ad apparatum funeris Hephæstionis rex animum convertens, vicinis civitatibus imperavit, ut quicquid possent ad ornatum ejus conferrent. Mandatum præterea ad omnes Asiæ gentes dedit, ut ignem qui sacer a

[h] Lib. 12. cap. 18.

[i] Diodor. lib. 17. ad ann. 2. Olymp. 113. et lib. 18. ad ann. 2. Olymp. 114.

Persis vocatur, quousque exequias peregisset, extinguerent: quemadmodum in regum obitu a Persis factitari solebat. Quod pro infelici omine a vulgo acceptum fuit; ut quod ipsius regis mortem portenderet.

Tunc ergo ducum et amicorum unusquisque ad voluntatem regis se accommodans, simulachra ex ebore auroque et alia magnæ existimationis materia facienda curaverat. Ipse accitis undique architectis et subtilissimorum artificibus magno numero, muri partem ad stadia decem demolitus est: lateribusque collectis, et loco qui rogum excepturus erat complanato, pyram quadrilateram excitavit; cujus unumquodque latus stadium obtinebat, altitudo autem 130. amplius cubitorum erat. Totius structuræ hujus ornatum pluribus describit Diodorus: de funebrium horum sumptuum summa deinde subjiciens. Quia ductores simul et milites, legatique et homines indigenæ, certatim ad funeris hujus apparatum sumptus conferebant; plusquam duodecim millia talentorum impensam fuisse ferunt. Quam talentorum summam et Justinus habet[i], licet Plutarchus et Arrianus myriadem, sive decem talentorum millia, tantum numerent.

Alexander injectis in pyram armis, auro et argento, simul ea cum mortuo igni tradidit; itemque vestem magni apud Persas pretii[k]. Ludos præterea gymnicos et musicos, cum certantium multitudine, tum sumptuum præmiorumque magnitudine longe prioribus omnibus illustriores instituit. Tria enim agonistarum millia ad ipsius tumulum certavisse dicuntur[l].

Tum quoque forte accidit ut Philippus, ex amicis regis unus, cum oraculo ab Hammone reverteretur, fas esse Hephæstioni ut heroi sacrificare. Quo nuncio lætatus mirifice Alexander, primus sacrum illi fecit: cæsisque victimis, ad decem millia omnis generis, splendido totam multitudinem convivio accepit[m]. Cleomeni quoque Ægypti satrapæ, (ut supra ad annum mundi 3673. *a.* annotavimus)

[i] Lib. 12. cap. 12.

[k] Ælian. var. histor. lib. 7. cap. 8.

[l] Arrian. lib. 7. pag. 293.

[m] Diodor. ad ann. 1. Olymp. 114. cum quo conferend. Arrian. lib. 7.

homini improbo, ut templa illius nomini exædificarentur imperavit; et tabulis contractuum nomen illius inscriberetur: hoc quoque in epistola ad illum scripta adjecto: "Ην[m] γὰρ καταλάβω ἐγὼ τὰ ἱερὰ τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καλῶς κατεσκευασμένα, καὶ τὰ ἡρῶα τοῦ Ἡφαιστίωνος, εἴτέ τι πρότερον ἡμάρτηκας, ἀφήσω σε τοῦτου, καὶ τὸ λοιπὸν, ὑπηλίκον ἂν ἁμάρτοις, οὐδὲν πείσῃ ἐξ ἐμοῦ ἄχαρι. Si enim ego templa in Ægypto rite abs te Hephæstioni ut heroi exstructa invenero: non solum siquid antehac commisisti, ignoscam; sed quantumcunque deinceps deliqueris, nihil incommodi tibi a me accidet."

Continuo deinde templa Hephæstioni civitates pleræque dicarunt, delubra condiderunt, aras, sacra, ferias novo deo sanxerunt. Jusjurandum omnium religiosissimum Hephæstionis nomine fuit. Capitale erat siquis hac parte vel contaretur, vel neglectim coleret. Narrabantur insomnia, visæ Hephæstionis umbræ, prædicabantur illius responsa. Denique aræ et sacra dicata sunt familiari et malorum vindici deo. Proinde cum his Alexander initio mire oblectaretur, tandem ita captus est, ut fidem quoque adhiberet; gloriareturque quod non modo diis genitus esset, sed deos quoque ipse faceret. Quo quidem tempore ex copiarum ducibus Agathocles Samius ad extremum periculi venit, quod Hephæstionis tumulum præteriens illachrymasse visus esset. Ac nisi Perdiccas, venanti sibi Hephæstionem apparuisse ementitus, per deos omnes ipsumque Hephæstionem dejerasset, ex ipso se cognovisse, Agathoclem non ut mortuum et vanæ divinitatis titulis frustra ornatum flevisse, verum ob memoriam pristinæ sodalitatis lachrymas non tenuisse; vir fortis et de rege bene meritus, pietatis in amicum graves pœnas innoxio capite pependisset[n].

d. Apud Eleos Olympias CXIV. acta est: quo anno Alexandrum mortem obiisse agnoscunt universi, ut in libro primo contra Apionem habet Josephus, Hagesia sive Hegesia Athenis archonte, ut in libro decimo septimo bibliothecæ Diodorus et in septimo de rebus Alexandri confirmat

[m] Arrian. lib. 7. pag. 306. [n] Lucian. lib. περὶ διαβολῆς.

Arrianus; ad finem videlicet tendente illius magistratu et anno hoc Olympiaco, ut ex mense quo mortuus est postea constabit.

In panegyri Olympiaca, præsente universa Græcia, Alexandri de revocandis Græcarum civitatum exulibus epistola, publico victoris præconio promulgata est. Cujus tamen mandato Athenienses et Ætoli minime parendum censuerunt[n].

Recepit Alexander apud Babylonios, ut refert Aristobulus, classem navalem, quæ partim per Euphratem in Persicum mare subvecta erat Nearcho duce, partim in Phœnicia Cyproque extructa fuerat. Phœnicum quinqueremes duæ, quadriremes tres, triremes duodecim, triginta remorum naves triginta, in partes dissectæ, per septem stadia in urbem Thapsacum portatæ sunt; ibique rursus compaginatæ Babylonem per Euphratem delatæ sunt. Alias quoque naves Babylone, ex hortorum et lucorum cupressis, Alexander construxit: cum alterius materiei ibi esset inopia. Supplementa etiam in naves aliaque ministeria, et purpuras piscantium aliorumque marinorum operariorum multitudo, ex Phœnicia atque universa maritima ora ad eum venerunt[o].

Portum præterea apud Babylonios Alexander effodi curavit, qui mille naves oblongas caperet: porticus etiam et navalia portui adjunxit. Misitque Miccalum Clazomenium cum 500. talentis in Phœniciam et Syriam, qui quoscunque maritimos posset mercede alliceret vel conduceret. In maritimam enim Persici sinus oram ejusque insulas colonias ducere statuerat: quæ non minus opulenta quam Phœnicia fore videbatur[p].

Classe vero Arabas invadere habebat in animo Alexander, eam prætexens occasionem, quod ex omnibus Barbaris soli illi legatos ad eum non misissent, neque quidquam officii aut honoris detulissent: revera, omnibus dominandi impulsus cupiditate. Et cum duos tantum deos coli ab eis audivisset, Jovem sive Cœlum et Bacchum: non indig-

[n] Diodor. ad ann. 2. Olymp. 113. Justin. lib. 13. cap. 5.

[o] Strabo, lib. 16. Arrian. lib. 7. ex Aristobulo.

[p] Arrian. lib. 7. pag. 300.

num censebat se, qui pro tertio deo apud eos haberetur, si vicisset, et patriam libertatem illis, ut Indis, restituisset[p].

Cumque Arabiam maritimam India minorem non esse accepisset, multasque insulas habere adjacentes: Archiam, Androsthenem (Thasium illum, de quo Strabo libro decimo sexto, et Theophrastus libro secundo de causis Plantarum, capite septimo,) et Hieronem Solensem, cum tribus 30. remorum navibus ex Babylone misit; ut universa Arabiæ Chersoneso circumnavigata, loca illius regionis explorarent. E quibus, Archias duas insulas in mari ad Euphrats ostia sitas fuisse Alexandro nuntiabat: minorem alteram, Dianæ sacratam, 120. stadiis a litore fluviique faucibus distantem, (Icarum, ut Aristobulus ait, ab Alexandro vocari jussam;) alteram majorem, unius diei ac noctis navigatione ab Euphratisostio distantem, cui Tylus nomen erat. Omnium vero longissime progressus Hieron, ingentem Chersonesi magnitudinem fuisse nuntiabat, ejusque promontorium esse longe in oceanum porrectum: quod et ii qui cum Nearcho ex India navigabant, priusquam in sinum Persicum flecterent, non procul abs se remotum viderant[q].

Dum triremes parantur, portusque apud Babylonem effoditur, Alexander per Euphratem ad Pallacopam amnem devectus est, 800. ferme stadiis a Babylone distantem. Ibi ille navigans, ut narrat Aristobulus, et suam ipse scapham gubernans, fossas inspexit, easque comitantis multitudinis opera expurgavit; ora quædam obstruens, et alia aperiens. Cumque fossam quandam ad paludes et lacus, qui sunt Arabiam versus, tendere animadverteret habentem os obstructu difficillimum, propter cedentem et mollem terram: aliud novum os aperuit triginta a priore stadiis, capto loco petroso, atque traducto alveo. Multa etiam Assyriorum regum et principum sepulchra, in his paludibus et lacubus extructa, Alexander vidit[r].

Navigando per lacus in Arabum regionem descendens, urbem ibi ædificavit mœnibusque cinxit: colonia eo de-

[p] Strabo, et Arrian. lib. 7. pag. 300.
[q] Arrian. lib. 7. et in fine Indicorum.
[r] Strabo, lib. 16. Arrian. lib. 7.

ducta ex Græcis mercenariis, voluntariis, et qui aut senectute aut casu aliquo inepti bello facti erant[r].

Hic vero Chaldæos ille irridens, quod salvus et intrasset Babylonem et tunc exiisset navigio; fiducia plenus per paludes navigabat, Babylonem a sinistra habens[s]. Quumque in illis angustiis pars exercitus inopia ducis erraret; præmisso duce qui viam monstraret, in alveum eos reduxit. Orto deinde ingente vento, et navigio quod ipse gubernabat a cæteris scaphis avulso, regium capitis velamentum in aquam procidit, diadema vero ei alligatum vento abreptum arundini cuidam, ex iis quæ regum sepulchris adnatæ erant, hæsit. Quod nauta quidam natando illuc excurrens receptum non manu gestavit, ne natans madefaceret, sed capiti impositum retulit. Aristobulus ex Phœnicibus nautis unum eum fuisse ait, atque plagis affectum, quod diadema regium capiti imposuisset. Consultos de hoc omine ab Alexandro vates, ut magnifica diis sacrificia omni adhibita diligentia perageret, jussisse scribit Diodorus[t].

Quum Alexandro deinde nuntiatum esset, Athenienses et Ætolos edicto ipsius de Græcarum civitatum exulibus reducendis parere noluisse; mille naves longas sociis imperari præcepit, quibus in occidente bellum gereret, cum valida manu ad Athenas delendas excursurus. Quod consilium tamen postea omissum est[u].

3681. *a.* Babylone Alexander otium et panegyricam vitæ rationem complexus est: crapulæ et temulentiæ ita addictus, ut in diariis ejus ab Eumene Cardiano et Diodoto Erythræo compositis, quos dies et quas noctes ebrius ille dormierit, sæpius annotatum reperiatur[v]. Cujus ex Eumene specimen exhibet Ælianus[w], quod, ut ephemeridis nostræ anni Macedonici usus aliquis appareat, mensium nostrorum Julianorum diebus additis, subjicere hic libuit;

[r] Arrian. lib. 7. pag. 303.

[s] Arriani lib. 7. cum Appiano, sub fin. lib. 2. bell. civil.

[t] Vide Appianum in Syriacis.

[u] Justin. lib. 13. cap. 5. Vid. Curt. lib. 10. cap. 4. Plin. lib. 9. cap. 8.

[v] Athenæus, lib. 10. cap. 11. cum Philino, apud Plutarch. lib. 1. Symposiac. cap. 6.

[w] Lib. 3. var. histor. cap. 23.

pro Δι' οὗ tamen, quod apud Ælianum nullo sensu legitur, mensi Δίου nomine prius restituto.

" Dii mensis quinto [Septembris 28.] apud Eumæum perpotavit: deinde sexto [Septembris 29.] crapulam edormiit; neque aliud illo die fecit, quam ut surgeret, et ducibus de crastina profectione mandata daret, inquiens eam summo mane futuram. Septimo deinde die [Septembris 30.] epulatus est apud Perdiccam, atque iterum potavit: et octavo [Octobris 1.] dormiit. Decimo quinto vero die ejusdem mensis [Octobris 8.] potavit: et sequente [Octobris 9.] solito more crapulam somno decoxit. Vigesimo quarto [Octobris 17.] cœnavit apud Bagoam; cujus domus stadiis decem a regia distabat: deinde tertio (vel quinto potius) obdormiit."

b. Videns Babylonem Alexander et magnitudine et rebus cæteris excellere, eam adornare atque regiam suam ibi constituere destinaverat[x]. Indeque Beli templum instaurare atque e veteribus ruderibus exædificare statuerat, atque (ut quidam scribunt) augustius quam antea fuerat efficere. Quumque ipso absente segnius quam vellet Babylonii operi instarent; ipse cum universo exercitu opus aggredi cogitabat. Sed cum multi res laboris esset, et multi temporis, quod inceperat perficere non valuit: morbus enim et mors statim eum oppressit[y].

Alexander per quietem existimavit a Cassandro se interfici, cum eum nunquam vidisset. Interposito deinde tempore, postquam in conspectum venisset, nocturni metus patefacta imagine, ut Antipatri filium esse cognovit, adjecto versu Græco qui fidem somniorum elevat, præparati jam adversus caput suum veneficii suspicionem animo repulit[z].

Quum Barbaros Cassander venerabundos Alexandrum salutare conspexisset, hujuscemodi spectaculi hactenus insolens, in cachinnum est effusus. Ea re exarsit ita Alexander, ut arreptum crinibus caput ejus ambabus manibus vehementer contuderit ad parietem[a].

[x] Strabo, lib. 15. pag. 1062.
[y] Strabo, lib. 16. cum Arrian. lib. 7.
[z] Valer. Maxim. lib. 11. cap. 7.
[a] Plutarch. in Alexand.

c. Quemadmodum fama erat, ab Antipatro per Cassandrum allatum fuisse venenum, traditumque fratri Iollæ, et ab eo supremæ regis potioni inditum: ita credebant etiam, Craterum cum veterum militum manu ad Antipatrum interficiendum ab Alexandro fuisse missum[b]. De veneno, quo necatum esse Alexandrum credidere plerique, videnda quæ ex variis authoribus collegit Andreas Schottus in vitis comparatis Aristotelis ac Demosthenis, ad annum primum Olympiadis CXIV. et Matthæus Raderus, ad Curtii lib. 10. cap. 7. De Cratero vero et militibus veteranis historia sese ita habet: quam a Justino, Plutarcho et Arriano ante Hephæstionis excessum relatum, hoc tempore contigisse tum ex aliis tum ex hoc colligimus; quod quum moreretur Alexander, Craterus cum militibus nondum in Macedoniam venerit, sed adhuc fuerit in Cilicia.

Macedones voluntarii ab Alexandro in patriam dimissi sunt, qui aut per ætatem aut aliquam membrorum mutilationem inutiles bello erant: ad decem, ut Diodorus[c], vel undecim millia, ut Justinus[d] habet. Quibus quidem non exacti tantum temporis stipendia ille persolvit, sed etiam viatico eos quod ad reditum sufficeret est prosecutus. Singulis etiam talentum ultra stipendium numeravit. Si quibus autem filii ex Asiaticis mulieribus essent, apud se relinqui jussit: ne seditionem aliquam in Macedonia excitarent barbararum mulierum liberi, pueris domi relictis matribusque permisti. Eos vero Macedonicis moribus imbutos bellicaque disciplina instructos, quum in viros excrevissent, parentibus se redditurum promisit. Justinus ait, in patriam revertentibus stipendia, veluti militantibus, data: Plutarchus, demortuorum liberis orphanis stipendia parentum attributa; additque, scripsisse Alexandrum ad Antipatrum, ut reduces veterani in omnibus ludis et spectaculis primum locum tenerent, et coronati ibi considerent. Tum salutatos omnes, lachrymantes rex ipse lachrymans dimisit.

[b] Curt. lib. 10. cap. ult.

[c] In lib. 17. ad ann. 2. Olymp. 113. et lib. 18. ann. 2. Olymp. 114.

[d] In lib. 12. cap. 12.

Cum his et ex amicis regis dimissi senes, Clytus, Gorgias, Polydamas, Adamas, Antigenes. Dux omnibus adjunctus est Craterus, regi fidelissimus et clarissimus, et secundus ab eo Polysperchon: ne, siquid humanitus Cratero accideret, qui tum corpore erat parum firmo, ducem itineris desiderarent. Craterum deinde Macedoniæ, Thraciæ, Thessaliæ ac libertati Græcorum, in Antipatri locum, præesse jussit: atque in ejus locum Antipatrum evocavit; in veteranorum dimissorum locum aliorum Macedonum ætate ac viribus florentium supplementum adducere secum jussum.

Cratero milites emeritos in Ciliciam ducenti mandata quædam, scripto comprehensa, perficienda Alexander dedit: quorum capita præcipua, ex commentariis regis, sub initium libri decimi octavi recenset Diodorus Siculus. Ut mille naves longæ triremibus grandiores in Phœnicia, Syria, Cilicia, et Cypro, ad expeditionem in Carthaginienses, et cæteros qui litorales Africæ et Hispaniæ vicinasque ad Siciliam usque regiones incolebant, compaginarentur. Ut iter per Africæ maritima ad Herculis columnas expeditum redderetur. Ut templa sex magnifica 1500. talentum sumptu fabricarentur. Ut pro tantæ classis modo portus et navalia locis opportunis exstruerentur. Adhæc ut civium in urbes novas commigratio, et hominum ex Asia in Europam et rursum ex Europa in Asiam translatio fieret: ut per connubia et necessitudines continentes orbis maximas concordia mutua et cognationis amicitia inter se devinciret. Hæ tum erant illius molitiones: de quibus Lucanus, libro decimo:

——— Oceano classes inferre parabat
Exteriore mari: non illi flamma, nec undæ,
Nec sterilis Libye, nec Syrticus obstitit Ammon;
Isset in occasus, mundi devexa secutus,
Ambissetque polos, Nilumque a fonte bibisset.
Occurrit suprema dies: naturaque solum
Hunc potuit finem vesano ponere regi.

Nec longe ille ab interitu aberat, quum legati e Græcia, ut eum tanquam deum colerent, venerunt; iique ipsi coronati, eum coronis aureis coronaverunt.

Peueestas etiam, e Perside reversus, eum viginti cireiter Persarum millibus magnam quoque Cossæorum manum et Tapurorum non paueos Babylonem adduxit; quod et hæ gentes Persidi finitimæ in primis bellieosæ esse dieebantur. Venit item Philoxenus, e Caria exercitum dueens, et Menander e Lydia; Menidas quoque eum equestribus eopiis. Alexander Persarum studio eollaudato, quod Peucestæ per omnia paruissent, simulque Peucesta ipso qui moderate sapienterque gubernasset; et illos, et eos qui ex mari eum Philoxeno et Menandro venerant, Maeedonieis ordinibus accensuit. Classem quoque erebro ad remum exereebat. Cumque magna esset inter triremes et quadriremes quæ in fluvio erant contentio, atque aere remigum et gubernatorum eertamen: victoribus eoronæ dabantur.

Quum Alexander, eopias quæ eum Peueesta, Philoxeno et Menandro venerant in Macedonieos ordines distribuens sitim sentiret, (ut ex Aristobulo refert Arrianus) nonnihil a solio reeedens, sellam vaeuam reliquit: amieis etiam eum comitantibus, qui ab utraque solii parte leetis, argenteis pedibus innixis, insidebant. Quidam vero obseurus homo (sunt qui aliquem qui in eustodia sine vineulis habebatur, fuisse dieant) per medios eunuehos utrinque thronum circumstantes transiens in sella regia eonsedit. Eum quum eunuehi e solio detrahere non auderent,' Persica quadam lege prohibiti; laeeratis vestibus, peetora faeiemque eontuderunt, magnum aliquod malum ominati. Quæ ubi Alexandro nuntiata sunt, eum qui solio insederat in quæstionem dari jussit, num forte ex eompositis insidiis id fecisset exploraturus. Affirmante vero illo, quod levitate quadam animi impulsus id fecisset: tanto majus malum vates inde portenderunt. Eorundem eonsilio, miserum illum neeatum fuisse Diodorus refert; ut quicquid sinistri portenderetur, in caput illius derivaretur. Idem narrat et Plutarchus: qui in quæstione quoque interrogatum quis esset, Dionysium dici se, esse Messenium genere, et alia quædam eonfessum illum fuisse addit.

Paueis post diebus, quum rex diis suis eonsuetas pro felieibus sueeessibus hostias saerificasset, nonnullasque ex

vatum monitn adjeeisset; cum amicis epulatus est, conviviumque in multam noctem produxit. Hostias etiam exereitui dedisse, vinumque per cohortes et eenturias distribuisse dicitur. Recedentem e convivio Medius Thessalus, instaurata comessatione, et ipsum et sodales ejus invitavit. In symposio apud Medium viginti accubuerunt eonvivæ; quibus omnibus præbibens Alexander, paria etiam ab iis accepit: quemadmodum ex eommentariis Nieobulæ tributis refert Athenæus[e].

Cum poculum ibi duos continens eongios Alexander poposcisset (ut in libro de Alexandri et Hephæstionis obitu et sepultura narrat, apud Athenæum[f] Ephippus Olynthius) bibensque Proteam Macedonem provoeasset: ille accepit, atque cum regem pluribus verbis laudasset, ita bibit ut ei ab omnibus applauderetur. Postea vero, exiguo tempore interposito, idem poculum postulavit Proteas; rursusque bibit, regem provocans. Quod capiens Alexander, egregie quidem bibit, non tamen potuit ferre; sed poculo ex manibus demisso, in pulvinar decubuit: ac jam inde morbo eorreptus interiit. Atque hic fuit Herculaneus ille fatalis Alexandro scyphus; cujus, præter Diodorum et Plutarchum, in octogesima tertia epistola meminit etiam Seneea[g].

Aristobulus narrat eum, quum delirio ex febre teneretur atque ingenti cruciaretur siti, vinum potasse: hinc in phrenesim incidisse, atque trigesimo Dæsii mensis die, sive Maii Juliani vigesimo quarto decessisse. Attici Thargelionis die sexto, vita eum exeessisse, tradunt alii (ut apud Ælianum[h] videre licet) qui Maii decimo octavo vel decimo nono diei respondebat. In Alexandri diariis, ad vigesimum octavum Dæsii diem, sive Maii vigesimum secundum obitus ejus refertur. Mense igitur Dæsio Macedonico, et Maio Juliano, mortuum illum fuisse intelligimus: utcunque de eerto mensis illius die aliquanta fuerit inter seriptores dissensio.

Ex diariis regiis, quæ circa morbum Alexandri conti-

[e] Lib. 10. cap. 11. et lib. 12. cap. 18. [f] Lib. 10. cap. 11.

[g] Cum quibus conferendus et Athenæus, lib. 11. cap. 17. et Macrobius, lib. 5. Saturnal. cap. 21.

[h] Lib. 2. var. histor. cap. 25.

gerunt, Arrianus et Plutarchus diligenter explicant: sed diariorum quibus illi sunt usi, quis author fuerit, neuter indicat; utrum Cardianus Eumenes, an Diodorus Erythræus, vel Strattis etiam Olynthius; nam et hunc diaria Alexandri libris quinque, ac de obitu ejus speciatim scripsisse, ex Suida didicimus. Verum, cujuscunque ea fuerint, quandoquidem nihil aut simplicius aut certius hac de re habere possumus, quæ a Plutarcho inde sunt excerpta placuit hic proponere: dierum Dæsii et Maii collatione, ex nostra anni Macedonici ephemeride simul apposita.

" Ὀγδόῃ ἐπὶ δεκάτῃ Δαισίου μηνὸς, Octavo decimo die mensis Dæsii, [Maii die 12.] in balneo febris causa dormiit. Postero die, [Maii 13.] lotus contulit se in cubiculum: eumque diem aleæ ludo cum Medio transegit. Inde vesperi lotus, et sacris operatus, cibum sumpsit avidius, atque per noctem febre afflictus est. Die vigesimo [Maii 14.] lotus solenne sacrum iterum peregit; decumbensque in balneo, Nearcho vacavit, navigationem suam et quid vidisset in oceano exponenti. Τῇ δεκάτῃ φθίνοντος, die vigesimo primo [Maii 15.] cum idem fecisset, aggravavit febris; noctemque egit gravem. Postridie [Maii 16.] acri febre tentatus est: translatusque decubuit juxta magnum natatorium. Eodem tempore cum ducibus egit, quemadmodum ordinibus vacuis præficerent spectatos. Ἑβδόμῃ [φθίνοντος,] Vigesimo quarto die, [Maii 18.] ingravescente vi morbi, sacra peregit, ad quæ est deportatus: ac præcipuos duces in aula jussit commorari, centuriones vero et tribunos excubare pro foribus. Delatus in ulteriorem regiam, τῇ ἕκτῃ [φθίνοντος] vigesimo quinto die [Maii 19.] paulisper quievit: sed febris non remisit. Cum autem adiissent eum duces, nullam vocem edidit. Ὁμοίως δὲ καὶ τὴν πέμπτην. Pari modo vigesimo sexto egit. [Maii 20.] Unde Macedones, mortuum rati, ad fores magno strepitu accesserunt, minisque amicos regis coegerunt ut admitterentur: ac foribus apertis tunicati ad unum omnes præter lectum ejus transierunt. Eodem die Pithon et Selecus ad templum Serapis missi, ut an eo deportandus esset Alexander consulerent; ne loco ille moveretur, responsum acceperunt. Τῇ δὲ τρίτῃ φθίνοντος πρὸς δείλην

ἀπέθανεν. Die autem vigesimo octavo, [Maii 22.] sub vesperam, expiravit."

Qui præter lectum ejus transibant Macedones, alia janua admissi, alia egrediebantur[s]. Et quanquam violentia morbi dilabebatur, in cubitum tamen erectus, dextram omnibus, qui eam contingere vellent porrexit[t]; et, quod incredibile dictu audituque, in eodem habitu corporis, in quem se composuerat cum admissurus milites esset, duravit, donec a toto exercitu illo ad ultimum persalutatus est[u].

Dimissis militibus, amicos circumstantes percontatur, videanturne similem sibi reperturi regem. Tacentibus cunctis, tum ipse, " ut hoc nesciat, ita illud scire vaticinarique se ac pene oculis videre dixit, quantum sit in hoc certamine sanguinis fusura Macedonia; quantis cædibus, quo cruore, mortuo sibi parentatura." Ad postremum, corpus suum in Hammonis templo condi jubet[x]. Cumque quærerent amici, cui relinqueret regnum; Fortissimo, respondit. Exemptum tamen digito annulum Perdiccæ tradidit: ex quo omnes conjecerant, eum regnum ei commendasse, quoad liberi ejus in suam tutelam pervenissent[y]. Rursus Perdicca interrogante, quando cœlestes honores haberi sibi vellet; dixit, tum velle, cum ipsi felices essent. Suprema hæc vox fuit regis, et paulo post extinguitur[z].

In Eratosthenis canonibus, apud Clementem Alexandrinum libro primo Stromatum, a Philippi morte ad Alexandri μεταλλαγὴν, anni duodecim numerantur: quot etiam Alexandri regno in 1 Macchab. cap. I. ver. 8. et utroque Hebræorum chronico, ut etiam a Tertulliano[a], Porphyrio[b], Juliano[c], Rufino[d], Orosio[e], Hieronymo et Theodoreto[f] tributos legimus; quanquam Aulus Gellius[g], annos tantum

[s] Lucian. pseudomant.
[t] Valer. Maxim. lib. 5. cap. 1.
[u] Curt. lib. 10. cap. 5.
[x] Justin. lib. 12. cap. 15.
[y] Æmil. Prob. in Eumene.
[z] Curt. lib. 10. cap. 5.
[a] In lib. contra Judæos, cap. 8.
[b] In Græcis Eusebianis Scaligeri, pag. 124.
[c] In Cæsarib.
[d] In Joseph. antiquit. lib. 12. cap. 2.
[e] Lib. 3. cap. 23.
[f] In Danielis cap. 11.
[g] Noct. Att. lib. 17. cap. 21.

undecim; Julius Africanus et ex eo Eusebius in chronico, annos duodecim et menses sex; Diodorus Siculus[h], annos totidem et menses septem; Livius[i], atque Æmilius Probus[k], tredecim annos illius assignet principatui.

Neque multo minor, de totius vitæ decursæ spatio, inter authores occurrit differentia: de quo, in quinta Philippica, Marcus Cicero: "Quid Macedo Alexander? cum ab incunte ætate res maximas gerere cœpisset, nonne tertio et trigesimo anno mortem obiit? quæ est ætas nostris legibus decem annis minor, quam consularis." Decessisse illum, "mensem unum, annos tres et triginta natum," in extremo libri duodecimi capite refert Justinus. Non plures tamen quam tres et triginta annos illi tribuunt Philostratus[l], Eusebius[m], Hieronymus[n], et Eusebianum chronicon hic secuti complures alii. Quæ omnia ad normam illam exigenda sunt ab Arriano[o] propositam. "Ἐβίω δύο καὶ τριάκοντα ἔτη, καὶ τοῦ τρίτου μῆνας ἐπέλαβεν ὀκτὼ, ὡς λέγει Ἀριστόβουλος. Ἐβασίλευσε δὲ δώδεκα ἔτη, καὶ τοὺς ὀκτὼ τούτους μῆνας. Vixit annos triginta duos, et tertii menses octo assecutus est: quemadmodum tradidit Aristobulus. Regnavit vero duodecim annos, ac menses illos octo."

Post Alexandri excessum, orta inter pedites et equites illius de formando rerum præsentium statu discordia tanta, ut ad pugnam utrique se compararent: ita demum ex ducum consensu res constitutæ sunt. Aridæo Alexandri fratri, quem Philippus rex ex Philinna Larissæa saltatrice (ut, ex Ptolemæo Agesarchi filio in Philopatoris historiis refert Athenæus[p]) et scorto ut apud Justinum[q] et Plutarchum in fine Alexandri susceperat, summa vel umbra potius imperii est commissa; regique declarato Philippi nomen est impositum. Huic adjungendus erat et ex Roxane nasciturus filius: quæ exacto mense octavo, ut in loco jam notato habet Justinus, vel sexto, ut Curtius[r], jam ex

[h] Sub finem lib. 17.
[i] Lib. 9. et 45.
[k] In Eumene.
[l] De vitis sophistar. lib. 2. in Herode.
[m] In chron. et lib. 1. de vita Constantini.
[n] In Daniel. cap. 8. et 11.
[o] Lib. 7.
[p] Lib. 13. cap. 13.
[q] Justin. lib. 13. cap. 2.
[r] Lib. 10. cap. 7.

Alexandro prægnans erat. Herculis enim, qui tum Pergami erat, quod eum Alexander ex Barsine legitimo matrimonio sibi non conjuncta suscepisset, in successione imperii ratio non est habita. Et quia Aridæus mentis satis compos non erat (ex corporis vitio, non nativo, ut in fine Alexandri notat Plutarchus, sed medicamentis ab Olympiade procurato) Perdiccas Orontis filius, Macedo ex Orestide, cui Alexander moriens annulum tradiderat, regni *ἐπιμηλητὴς* sive procurator, re ipsa rex est designatus. Castrorum, exercitus et rerum cura Meleagro Neoptolemi filio, cum vel sub Perdicca assignata est. Equitatus amicorum nobilissima præfectura, quam post Hephæstionem Perdiccas habuerat, Seleuco Antiochi filio, cum vel sub Perdicca etiam, commissa est. Cura quoque regni et regiæ pecuniæ custodia Cratero est concredita. Erant autem in thesauris[s] quinquaginta millia talentum, et in annuo vectigali tributo tricena millia[t].

Jaddus Judæorum pontifex hoc anno mortuus est, successit filius ejus Onias[u] I.

Annos " Philippi ab excessu Alexandri magni numerari, initio semper a die primo mensis ejus sumpto, cui apud Ægyptios nomen est Thoth ;" in libello de die natali notat Censorinus. Ægyptii enim astronomi æram hanc, facilioris calculi gratia, ad annos suos æquabiliter accommodantes, caput ejus in primo die Thoth ineuntis anni a Nabonasaro 425. collocant: in duodecimo videlicet Novembris, anni periodi Julianæ 4390. mense ante verum excessus Alexandri tempus septimo. Atque ab illius Thoth initio stellarum omnium epochas in *προχείρων κανόνων τῆς ἀστρονομίας* libro nondum edito deducit Ptolemæus; de quo ita ille, in præfatione ad Syrum: *Συνεστάθησαν αἱ ἐποχαὶ πάντων ἐνταῦθα, εἰς τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῇ πρὸς Αἴγυπτον μεσημβρίαν, τῆς κατ' Αἰγυπτίους Θὼθ νεομη-*

[s] Lib. 13. cap. 1. Justinus.

[t] Diodor. init. lib. 18. Justin. lib. 13. cap. 1, 2, 3, 4. Curt. lib. 10. cap. 7. 8. Plutarchus in Eumene, et fine Alexandri. Dexippus et Arrianus, in libris rerum post Alexandrum gestarum apud Photium, in Bibliothec. cod. 82. et 92. Appian. in. Syriacis, pag. 120. et 124.

[u] Joseph. antiquit. lib. 11. in fine Euseb. chronic. edit. Scalig. pag. 50.

νίας τοῦ πρώτου ἔτους Φιλίππου τοῦ μετ' Ἀλέξανδρον τὸν κτίστην. Constitutæ sunt hic epochæ ad meridianum Alexandriæ quæ est in Ægypto; a Kalendis mensis Ægyptiaci Thoth, primi anni Philippi qui fuit post Alexandrum conditorem;" non Philippi patris (uti quidam putarunt) sed fratris et successoris Alexandri, cui, ut urbis suæ fundatori honorarium conditoris titulum tribuere solebant Alexandrini. Ἀπὸ *τῆς ἀρχῆς οὖν τούτου οἱ χρόνοι τῶν προχείρων κανόνων κατὰ* Πτολεμαῖον *ληφθέντες, καὶ κατὰ ἀποκατάστασιν* Αἰγυπτιακοῦ *ἔτους ψηφίζονται,* ut in Græcis etiam collectaneis, inter Eusebiana a Scaligero editis[x], legimus. "Ab hujus igitur Philippi Aridæi initio, tempora expeditorum canonum secundum Ptolemæum (qui anno Ægyptiorum æquabili in illis est usus) et secundum restitutionem anni Ægyptiaci (ad annum fixum Alexandrinorum, quo in suis canonibus usus est Theon) sumpta, numerantur." Unde et in epistola ad Apollophanem Dionysio Areopagitæ falso attributa (apud Hilduinum in Areopagiticis) tabulæ hujusmodi astronomicæ canonis Philippi Aridæi nomen obtinuerunt.

Septimus dies erat (ut apud Justinum legitur: triginta enim dies habet Ælianus[y]) ex quo Alexandri corpus exanimum jacebat in solio, curis omnium ad formandum publicum statum a tam solenni munere aversis: et nulla illud tabe ac ne minimo quidem livore corruptum, inventum est. Vigor quoque qui constat ex spiritu, non destituerat vultum. Itaque Ægyptii Chaldæique jussi corpus suo modo curare, primo non sunt ausi admovere velut spiranti manus. Deinde precati, ut jus fasque esset mortalibus attrectare eum, purgavere corpus: repletumque est odoribus aureum solium, et capiti adjecta fortunæ ejus insignia[z].

Funeris, et currus quo regium cadaver in Hammonis templum deducendum erat apparandi negotium Aridæi (sive regis, ut apud Justinum[a], et Dexippum, in Græcis Eusebianis Scaligeri[b] legimus; sive alterius potius Aridæi,

[x] Pag. 48.
[y] Var. histor. lib. 12. cap. 64.
[z] Curt. lib. 10. cap. ult.
[a] Lib. 13. cap. 4.
[b] Pag. 48.

de quo ex Diodoro postea videbimus) curæ commissum est[c]. In quorum magnificentissimum apparatum biennium ab eo est insumptum[d]. Quanto tempore quum sepultura ille caruisset; mater ejus Olympias graviter ingemiscens dixisse fertur: " Tu[e] vero, o fili, quum inter cœlites locari volueris, et id perficere summo studio conatus sis; nunc neque illorum quidem, quorum omnibus mortalibus æquale et par jus est, particeps fieri potes, terræ sepulturæque."

Mater regis Darii Sisygambis, audita morte Alexandri, dolori succubuit: obvolutoque capite accidentes genibus suis neptem nepotemque, Drypetin et Oxathrem, aversata, cibo pariter abstinuit et luce. Quinto postquam mori statuerat die, inedia vitam finiit[f].

Roxane prægnans, quum a Macedonibus coleretur, et alteram Alexandri conjugem Statiram majorem Darii filiam æmularetur, literis circumventam commentitiis evocavit. Quam, ut venit, cum sorore Drypeti, Hephæstionis vidua, necavit, ac cadavera earum in puteum præcipitavit, terramque ingessit: conscio et adjutore Perdicca[g].

Roxane filium peperit, patris nomine Alexandrum dictum: quem mox regem militaris turba renunciavit[h].

Perdicca lustrationem castrorum, propter mortem regis et discordiam quæ eam secuta est, edixit. Macedonicus autem lustrationis modus erat, ut discissæ canis viscera ultimo in campo, in quem deduceretur exercitus, ab utraque abjicerentur parte. Transeunte exercitu, Perdicca 300. fere qui Meleagrum erumpentem ex concione, quæ prima habita est post mortem Alexandri, secuti erant, a cæteris discretos, elephantis in conspectu totius exercitus objecit: omnesque belluarum pedibus obtriti sunt, ipso inspectante Aridæo; quem nihil ab infante differentem (ut in libro secundo de fortuna Alexandri habet Plutarchus) purpura modo infantiliter involutum Meleager in solio

[c] Diodor. ad ann. 2. Olymp. 114.

[d] Diodor. ad ann. 3. Olymp. 114.

[e] Ælian. var. histor. lib. 13. cap. 30.

[f] Diodor. fin. lib. 17. Justin. lib. 13. cap. 1. Curt. lib. 10. cap. 5.

[g] Plutarch. in fine Alexandri.

[h] Arrian. in biblioth. Photii, cod. 92. cum Pausania in Atticis, et Dexippo in Græcis Eusebianis Scaligeri, pag. 48.

constituit. Tum vero Meleager, quia ipsius corpori vis non afferebatur, in agmine quietus stetit: sed mox, desperata salute, in templum confugiens, occisus est[i].

Alexandrum de toto regno testamentum a se confectum in Rhodiorum civitate deposuisse, confirmat Diodorus Siculus[k]. Eo "testamento nationem omnem in successoris unius jura translatam," in libro vigesimo tertio Ammianus Marcellinus innuit. "Credidere quidam, testamento Alexandri distributas esse provincias. Sed famam ejus rei, quamquam ab authoribus tradita est, vanam fuisse comperimus;" inquit Quintus Curtius[l]. Verum opinionem illam alteram, ab authoribus et traditam et creditam, primi libri Maccabaici scriptor secutus fuisse videtur; qui Alexandrum, cum adhuc viveret, ministris suis illustribus regnum suum divisisse asserit. Et Alexandrinus chronographus (ex quo collectanea Barbaro-Latina a Scaligero edita, desumpta sunt) Alexandri testamento eam provinciarum inter principes dispositionem factam fuisse significat; quam a Perdicca (cui imperii post mortem suam constituendi potestatem annulo tradito ille commisit) peractam, Diodorus[m], Justinus[n], Curtius[o], Arrianus[p], Dexippus[q], et alii scripto prodiderunt. Ea autem, quantum ex eorum omnium inter se collatione intelligere possumus, fuit ejusmodi.

In Europa, Thracia et Chersoneso, gentibusque Thraciæ finitimis usque ad mare quod Salmydessum Ponti Euxini urbem attingit, Lysimachus Agathoclis filius Pellæus præfectus est. Quæ vero ultra Thraciam ad Illyrios, Triballos et Agrianos pertinent, ipsaque Macedonia, et Epirus ad Ceraunios usque montes pertingens, cum Græcia universa, Antipatro et Cratero obvenerunt.

In Africa, Ægyptus et quicquid Libyæ ac Cyrenaicæ Alexander obtinuerat (cum omni illa Arabiæ parte quæ Ægypto adjacet) Ptolemæo Lagi filio obtigit; quem Soteris cognomentum a Rhodiis accepisse, indicat in Atticis

[i] Justin. lib. 13. cap. 4. Curt. lib. 10. cap. 10. Arrian. apud Photium.
[k] Lib. 20. ad ann. 4. Olymp. 118.
[l] Lib. 10. cap. 10.
[m] Sub libri 18. initium.
[n] Lib. 13. cap. 4.
[o] Lib. 10. cap. 10.
[p] In Photii bibliotheca, cod. 92.
[q] Ibid. col. 82.

Pausanias. A Macedonibus Philippi patris Alexandri filius fuisse credebatur. Mater enim Arsinoe, ex Philippo gravida, in uxorem ab eo tradita est Lago obscuro cuidam Macedoni. Unde, quum aliquando Ptolemæus, ut in libro de ira cohibenda refert Plutarchus, grammaticum quendam ob inscitiam subsannans, interrogasset, "quis Pelei fuisset pater?" Lagi patrem a rege sibi nominari petiit; obscuritatem generis illius eo dicterio perstringens[r]. Cleomenes vero, ab Alexandro vectigalibus hujus satrapiæ præpositus, Ptolemæo provinciam tradere eique vicariam præstare operam jussus est. Et quia statim post mortem Alexandri Ptolemæus hanc satrapiam obtinuit, et quadragesimo post anno vitam ipse finiit: principatus inde Ægyptiaci annos quadraginta Lucianus[s], Dexippus[t], Porphyrius[u], Clemens Alexandrinus[x], Eusebius[y], Epiphanius[z] et alii, illi attribuunt. Post quem et posteri, ad Cleopatram usque, regnum Ægyptiacum obtinuerunt; commune ab eo Ptolemæorum nomen adepti.

In minori Asia, Cappadocia et Paphlagonia, et regiones conterminæ Ponto Euxino adjacentes, usque ad Trapezuntem Sinopensium coloniam, (ad quas Alexander temporis incommoditate, dum bellum cum Dario gereret, exclusus non accesserat) Eumeni Cardiano sunt assignatæ; cum mandato, ut bellum cum Ariarathe gereret, qui solus tum Macedonum detrectabat imperium. Pamphyliæ, Lyciæ, Lycaoniæ, et magnæ Phrygiæ satrapes constitutus est Antigonus: minoris Phrygiæ, quæ Hellesponto adjacet, Leonnatus. Lydiæ (non mediterraneæ solum, sed etiam litoralis, id est, Æolidis et Ioniæ) satrapia Menandro ab Alexandro prius concessa, teste Arriano[a], eidem confirmata est: pro quo, Meleagri nomen apud Diodorum irrepsit. Cariæ Cassandro Antipatri filio, Ciliciæ et Isauriæ præfectura Philotæ commissa est.

r Vid. Curt. lib. 9. cap. 8. Pausan. in Attic. pag. 5. edit Græc. Francofurt. et Suid. in voce Λάγος.

s In Μακροβίοις.

t In Græcis Eusebianis Scaligeri, pag. 49.

u Ibid. pag. 225.

x Lib. 1. Strom.

y In chronico.

z In lib. de ponderib. et mensur.

a Lib. 3. pag. 112.

In majore Asia, Laomedonti Mitylenæo Syria cum Phœnice data est. Cypri insulæ reguli potestatem ab Alexandro illis concessam aliquandiu retinuerunt. Armeniæ Neoptolemus, Mesopotamiæ Arcesilaus, Babyloniæ Archon præfectus est. Atropates Perdiccæ socer, Mediæ satrapes ab Alexandro relictus est. In hac divisione, Mediæ majori Atropatum, minori socerum Perdiccæ præpositum fuisse, referunt Justinus[b] et Orosius[c] ipsum Atropatem Perdiccæ socerum fuisse nescientes. Diodorus hic, quasi sui oblitus, Mediam Pithoni primum, deinde Atrapæ vel Atropatæ potius, a Perdicca traditam fuisse scribit[d]. Sed re postea rectius considerata, in secunda demum satrapiarum partitione ab Antipatro in Triparadiso facta Pithoni Mediam obtigisse agnoscit[e]: neque a genero aliquam dignitatis partem Atropatæ fuisse ademptam, ullo modo fit verisimile. Bactrianæ citerioris et Sogdianæ administratio Philippo concessa est, Sogdianæ tamen communicato cum Oropio imperio; quem accepto ab Alexandro illius regno ob perduellionem exutum fuisse, Dexippus indicat. In Persidis satrapia Peucestes, in Hyrcaniæ et Parthiæ, quas simul censas fuisse confirmat etiam Strabo[f], Phrataphernes, in Carmaniæ Tlepolemus Pythophani filius, in Bactrianæ ulterioris et Paropamisi Oxyartes sive Oxathres (Roxanes pater et Alexandri socer), in Ariæ et Drangianæ juxta Taurum Stasanor Solius, in Susianæ Scynus, in Arachosiæ et Gedrosiæ Sibyrtius, ut ab Alexandro constituti fuerant, relicti sunt. Indiæ ora, a Paropamiso atque ab Acesinis et Indi confluentibus usque ad oceanum, Pithoni Agenoris filio permissa est: sicut Mallorum et Oxydracarum satrapia Eudemo vel Eudæmoni Thracum duci, reliquaque India Poro, et Taxili, et Abisari filio; quos ab ipso Alexandro iis in locis constitutos supra vidimus.

Cum hæc divisio veluti fatale munus singulis contigisset, magna incrementorum materia plurimis fuit. Siquidem non longo post tempore, quasi regna, non præfecturas

[b] Lib. 13. cap. 4.
[c] Lib. 3. cap. 23.
[d] Lib. 18. cap. 3.
[e] Lib. 19. cap. 12.
[f] Lib. 11. pag. 782.

divisissent: sic reges ex præfectis facti, magnas opes non sibi tantum paraverunt, verumetiam posteris reliquerunt[g]. Atque ita maximum in terris Macedonum regnum nomenque inde morte Alexandri distractum in multa regna est[h]. Hujus tamen honoris ornamentis tamdiu omnes abstinuerunt, quamdiu filii regis sui superesse potuerunt. Tanta in illis verecundia fuit; ut cum opes regias haberent, regum tamen nominibus æquo animo caruerint, quoad Alexandro justus hæres fuit[i]. Quæ omnia a Spiritu sancto, Danielis cap. XI. ver. 4. clare fuerunt prædicta.

d. De mandatis Cratero ab Alexandro datis, Perdiccas deliberationem ad publica Macedonum comitia retulit. Quæ licet illi approbarent: tamen cum supra modum ardua perfectuque difficillima viderunt, nihil eorum paragendum statuerunt[k].

Post Jaddum filius ejus Onias I. apud Judæos pontifex maximus fuit[l] annis 21.

Græci veterani ab Alexandro in superiorum satrapiarum coloniis collocati redeundi in patriam desiderio affecti, quod ad extremos imperii fines essent rejecti, a Macedonibus defecerunt; Philone Æniane duce sibi electo. Et jam ultra viginti millia peditum, et tria millia equitum omnes bellorum certamina sæpissime expertos, et eximiæ fortitudinis viros, contraxerant. Adversus hos, ex Macedonum agmine 3000. pedites et 800. equites sorte delectos Pithoni (qui a custodia corporis Alexandro fuerat, vir animi celsi et ductandi exercitus peritus) ducendos Perdiccas tradidit: literis etiam ad præfectos datis, ut his peditum decem et equitum octo millia adderent. Pithon vero Græcos humanitate sibi conciliare, auctisque per horum societatem copiis, suis providere commodis et provincias superiores in suam potestatem redigere cogitabat. Quod animadvertens Perdiccas, ut rebelles armis edomitos trucidaret, spoliaque militibus distribueret, edicto cavit. Cumque Pithon corrupto per quendam Æmanem Lipodoro, qui trium millium agmini apud rebelles præerat, victoriam obtinuisset:

[g] Justin. lib. 13. cap. 4.
[h] Liv. lib. 45.
[i] Justin. lib. 15. cap. 2.
[k] Diodor. ann. 2. Olymp. 114.
[l] Joseph. in fine lib. 11. antiquit.

præcone ad devictos misso, ut arma deponerent edixit, et data acceptaque fide, suam quisque domum reverterentur. Sed Macedones mandatorum Perdiccæ memores, posthabita jurisjurandi religione, universos confoderunt, opesque diripuerunt. Ita Pitho, spe sua frustratus, cum Macedonibus ad Perdiccam est reversus[m].

Ptolemæus Ægyptum citra periculum adeptus, humanum se regionis ejus incolis exhibebat: et octo millibus talentum potitus, conductis, qui æra mererentur, exercitum comparabat. Complures etiam amice erga illum affecti, propter æquitatem, ad ipsum confluebant. Cumque certo futurum sciret, ut Perdiccas Ægypti satrapiam ipsi adimere conaretur; cum Antipatro societatis fœdus inivit[n], et reges finitimos beneficiis obsequiisque sibi devinxit[o]. Cleomenem quoque, vicarium sibi adjunctum, quod Perdiccæ studeret, sibi suspectum occidit, et Ægyptum præsidiis firmavit[p].

3682. Habebant in mandatis Leonnatus et Antigonus, ut magna manu Eumenem Cardianum in satrapiam Cappadociæ et Paphlagoniæ inducerent. Antigonus, elatus jam animo atque despiciens omnes, Perdiccæ literis non obtemperavit: Leonnatus vero ex superioribus provinciis descendens in Phrygiam, recepit Eumeni se illam expeditionem suscepturum. Sed quum Cardianorum Hecatæus tyrannus, cum illo congressus, oraret ut Antipatro potius et obsessis Lamiæ Macedonibus subsidio veniret, in Græciam trajicere instituit: quo etiam invitavit Eumenem, eumque reconciliare enisus est cum Hecatæo. Detrectante vero expeditionem Eumene, et timere se Antipatrum dicente; fidem habens ei Leonnatus, nihil eum consiliorum suorum celavit. Sed cum ad societatem suam perducere eum non posset, interficere conatus est: et fecisset, nisi ille clam ex præsidiis ejus effugisset. Nocte enim cum impedimentis suis discessit: habens secum equites 300. et ex ministris suis stipatores 200. atque auri ad argenti rationem quinque talentum millia. Cum autem ita ad Per-

[m] Diodor. ann. 2. Olymp. 114. prolog. Trogi, lib. 13.

[n] Diodor. ut supra.

[o] Justin. lib. 13. cap. 6.

[p] Pausan. Attic. pag. 5.

diccam fugisset, Leonnatique consilia enuntiasset; statim apud eum multum valuit, atque adhibitus est in concilio[q].

Leonnatus Antipatro opem ferens, a Græcis in prælio occiditur[r].

Thimbro, interfecto in Creta per dolum Harpalo, (qui direptis Alexandri thesauris ex Asia profugerat) et quicquid illi pecuniarum reliquum erat, una cum exercitu et classe, potitus; ex Cydonia urbe Cretensium, cum sex (vel septem, ut Diodorus innuit) militum millibus in Cyrenem trajecit, accersitus a Cyrenensium Barcensiumque exsulibus[s].

Inito cum Cyrenæis conflictu, Thimbro multos eorum occidit, nec paucos cepit. Inde redacto in potestatem suam portu, expugnatos et perterritos Cyrenæos ad pacificationem adegit hac lege; ut quinque millia talentum argenti persolverent, dimidiamque curruum partem ad expeditionem instructam præberent. Per legatos etiam ab aliis urbibus, ut societatem inirent secum, contendit; finitimam subjugare Libyam præ se ferens. Quin et relictas in portu mercatorum opes invasit, et diripiendas militibus ut ad promptitudinem in bello invitarentur, concessit[t].

Mnasicles Cretensis, Thimbronis ducum unus rerum bellicarum peritus sed turbulenti homo ingenii, ad Cyrenæos defecit: multisque crudelitatem Thimbronis et perfidiam criminatus, ad solvendum pacta et libertatem asserendum illos suadendo perpulit. Propterea, cum sexaginta tantum talentis exhibitis reliqua pecuniæ summa non exsolveretur: Thimbro quotquot tum in portu aderant, Cyrenæos, numero 800. comprehendit; et continuo admotis urbi copiis, tum suis tum Barcæorum et Hesperitarum, cum eo militantium, Cyrenen oppugnavit. Sed cum nihil efficere valeret, in portum retrocessit[u].

Cyrenæi parte copiarum in urbe relicta, cum cæteris

q Plutarch. et Æmil. Prob. in Eumene.

r Diodor. ann. 2. Olymp. 114. Justin. lib. 13. cap. 5. Plutarch. in Phocione. Arrian. apud Photium.

s Diodor. et Arrian. ut supra. Strabo, lib. 17.

t Diodor. ann. 2. Olymp. 114.

u Ibid.

finitimorum agros populatum eunt. His ergo Thimbronis opem implorantibus, quicquid tum præsto erat militum ad suppetias educit. Quo tempore magnam in portu solitudinem esse conjectans Mnasicles, relictis intra Cyrenen invadendi portus auctor est. Quibus e vestigio morem gerentibus, impetum ille facit in portum; eoque propter Thimbronis absentiam facile potitus, quicquid mercium adhuc reliquum erat negotiatoribus postliminio reddit, ac portum omni studio tutatur. Male hoc primum habebat Thimbronem, quod opportuno excidisset loco, et impedimentorum jacturam simul fecisset: sed resumptis post animis, cum oppidum Taricha expugnasset, spes iterum arrexit[w].

Classiarii Thimbronis milites, quum exclusi portu cibariis indigerent, excursibus in agros quotidie factis alimenta sibi conquirebant: quos per regionem dispalantes Afri ex insidiis adorti, magnum ex iis numerum cædunt, nec minorem capiunt. Superstites igitur fuga ad naves elapsi, ad socias inde urbes navigarunt. Sed quum vehemens tum ventus insurrexisset, navium plurimas mare absorpsit: de cæteris, pars in Cyprum, pars in Ægyptum a fluctibus ejecta est. Quo successu animosiores facti Cyrenæi, pugna cum Thimbrone commissa, plurimos de militibus ipsius peremerunt[x].

Craterus e Cilicia profectus, cum sex millibus qui cum Alexandro in Asiam trajecerant et quatuor millibus eorum quos in itinere assumpserat, Persis præterea sagittariis ac funditoribus mille et 1500. equitibus, ad ferendas Antipatro suppetias, in Thessaliam venit: ubi primas ultro concedens Antipatro, junctis cum eo castris ad Peneum fluvium consedit. Signis deinde apud Cranona mense Munychione (sive Aprili) Græcos superarunt[y].

Thimbro, conductis peregrinis militibus, qui plures quam 2500. numero sine stipendiis ad Tænarum adhuc oberrabant, bellum cum Cyrenæis redintegravit. Illi, a finitimis Afris et Carthaginiensibus suppetias accersentes, triginta millibus in universum cum oppidanis simul coactis,

[w] Diodor. ann. 2. Olymp. 114. [x] Ibid.

[y] Diodor. cum Arriano, et Plutarcho, in vita Phocionis, et Demosthenis.

de summa rerum cum Thimbrone acie disceptarunt: magnoque inito conflictu, multis eorum interemptis, Thimbro victoriam est consecutus. Tum Cyrenæi, cæsis in acie cunctis ducibus, Mnasiclem Cretensem cum aliis quibusdam exercitui præficiunt. Thimbro victoria elatus, portum Cyrenensem obtinet, et quotidie Cyrenem oppugnat. Bello tandem in longum protracto, Cyrenæi commeatus inopia laborantes, inter se dissidere cœperunt: et plebs viribus superior opulentos urbe pepulit. Qui patria amissa partim ad Thimbronem, partim in Ægyptum perfugerunt[z].

Qui in Ægyptum se receperunt, Ptolemæo ad reducendum se permoto, cum validis peditum et classiariorum militum copiis, duce Ophella Macedone reversi sunt. Quorum audito reditu, qui cum Thimbrone erant exules noctu se illis adjungere festinabant: sed re detecta, trucidati sunt omnes. Tum plebis Cyrenaicæ ductores, territi exulum reditu, pace cum Thimbrone inita, conjunctis viribus cum Ophella confligentes, debellati sunt[a].

Thimbro in fuga ab Afris quibusdam bigas agentibus comprehensus, ad Epicydem Olynthium, cui Teuchiram urbem curandam Ophellas commiserat, adductus est. Eum Teucheritæ, Ophella permittente, flagellis cæsum in Cyrenensium portum de cruce suspendendum miserunt. Cyrenæis vero adhuc seditionem moventibus ipse Ptolemæus accessit; rebusque omnibus constitutis, domum renavigavit[b].

Perdiccas regem Philippum regiasque copias secum habens, in Ariarathen Cappadociæ regulum, quod Eumeni Cardiano ibi imperare jusso non cessisset, expeditionem suscepit. Magnas Ariarathes tum popularium tum exterorum copias sibi comparaverat: triginta peditum quindecim millia equitum sub vexillis habens. Duobus præliis commissis, Perdiccas victor quatuor millia interfecit, et supra sex millia vivos in potestatem accepit, inter quos ipse etiam Ariarathes fuit. Hunc omnesque propinquos excarnificatos in crucem egit. Victis autem incolumitate con-

[z] Diodor. ann. 2. Olymp. 114. [a] Ibid.
[b] Arrian. apud Photium.

cessa, postquam res in Cappadocia constituisset, satrapiam Eumeni (prout in partitione destinatum erat) gubernandam tradidit[c].

Eumenes urbes commissit amicis suis, iisque præfectos cum præsidiis imposuit. Judices ibidem et procuratores, quos sibi visum fuit, reliquit; nihil in his se ingerente Perdicca. Inde una cum Perdicca remeavit: quod tribuit ejus observantiæ, et ne abesset ab aula[d].

Perdiccas et rex Philippus, relicta Cappadocia, in Pisidiam profecti; duas urbes, unam Larandæorum, Isaurensium alteram, evertere decreverunt. Nam hæ, vivente adhuc Alexandro, Balacrum Nicanoris filium, ducem illis ac satrapam designatum, occiderant. Larandæorum itaque urbem prima incursione subigunt: et trucidatis puberibus, aliisque sub corona venditis, urbem solo æquant. Isaurenses obsessi, incensa urbe, se cum opibus cremant. Milites quibus diripiendam urbem Perdiccas concessit, flamma restincta, multum argenti aurique reperiunt[e]. A Cappadocibus factum incendium hoc, victo Ariarathe, refert Justinus[f], et eum secutus Orosius[g].

Iollas Antipatri filius et Archias e Macedonia ad Perdiccam venerunt, adducta in uxorem illi Nicæa Antipatri filia. Eam Perdiccas, priusquam res ipsius confirmatæ erant, jam antea desponderat. Sed posteaquam regias copias regnique administrationem et tutelam adeptus erat; Cleopatram Philippi filiam et germanam Alexandri sororem, Eumene Cardiano inprimis suadente, matrimonio sibi jungere constituit. Interim vero, quo facilius ab Antipatro supplementum tyronum ex Macedonia obtineret, et ne conatibus suis reluctantem illum haberet, Nicæam duxit: Alcetæ fratris præcipue consilio ad nuptias illas inclinatus[h].

Cynna quoque Philippi filia et Alexandri soror (sed non ex eadem matre) filiam suam Adeam, quæ postea Eurydices cognomen tulit, Philippo Aridæo uxorem adducebat.

[c] Diodor. cum Arriano, et Plutarcho in Eumene, et Appiano in Mithridaticis pag. 175.

[d] Plutarch.

[e] Diodor. ann. 2. Olymp. 114.

[f] Lib. 13. cap. 6.

[g] Lib. 3. cap. ult.

[h] Diodor. et Arrian. cum Justino, lib. 13. cap. 6.

Cynnam vero Perdiccas et frater ejus Alcetas occiderunt. Unde Macedonum seditione orta, ad eam sedandam Perdiccas filiam ipsius Aridæo, matrimonio conjungendam procuravit[i].

Perdiccas ex Cilicia ablegavit Eumenem, verbo ad suam provinciam, revera ut confinem Armeniam a Neoptolemo commotam in potestate retineret. Quem Eumenes, quamvis animi tumore inflatum, blandis verbis elaboravit in officio continere[k].

Eumenes phalangem Macedonum inflatam et ferocem inveniens ex provincialibus manum equestrem collegit; vectigalia eis remittens, et immunitatem dans. Equos etiam emit, quos distribuit iis quibus ex comitatu suo maxime fidebat: largitionibus animos eorum inflammans, corporaque itineribus faciendis ac laboribus exercens. Unde exiguo spatio equites non minus 6360. ab eo coacti sunt[l].

3683. Antipater et Craterus in Græcia Ætolis bellum intulerunt. Quos cum Crateri milites per hyemem in locis nive conspersis perdurare cogerent: commeatus inopia extremum in discrimen venerunt[m].

Perdiccæ munera Sardes ad Cleopatram Eumenes atulit: cum jam Perdiccæ esset decretum, Nicæa Antipatri filia repudiata, ejus in locum Cleopatram ducere. Id Menander Lydiæ satrapa Antigono, qui amicitiam cum Antipatro colebat, significavit[n]. Cumque Antigonum Perdiccas calúmniis et criminationibus iniquis oppressum occidere statuisset: ille, quasi contra objecta se crimina defensurus esset, præ se ferebat. Interim fuga clam adornata cum familiaribus Demetrioque filio, naves Atticas noctu ingressus in Europam, ut cum Antipatro se conjungeret, contendit[o].

Cum Aristander Telmissensis vates, a Diis sibi revela-

[i] Arrian. apud Phot. ubi Cynane appellatur; quæ ab eodem Arriano in lib. 1. de rebus Alexandri pag. 5. Cyna, atque a Diodoro ad ann. 1. Olymp. 116. et Athenæo in lib. 13. cap. 2. Cynna est nominata.

[k] Plutarch. in Eumene.

[l] Id. ibid.

[m] Diodor. ann. 2. Olymp. 114.

[n] Arrian.

[o] Diodor. ann. 2. Olymp. 114.

tum finxisset, eam terram quæ Alexandri corpus exciperet felicissimam et ab hostium incursionibus in perpetuum futuram liberam: de eo potiundo inter Macedonum duces, Perdiccam inprimis et Ptolemæum, magno studio est certatum[p]. A Perdicca suis negotium datum erat, ut Ægas illud deportarent[q]. Sed Aridæus qui illud apud se servabat, contra Perdiccæ voluntatem cum eo ad Ptolemæum profectus est; a Babylone per Damascum in Ægyptum iter faciens. Qui sæpenumero licet a Polemone Perdiccæ familiari impeditus, pervicit tamen, re ex animi sui sententia gesta[r].

Aridæus igitur, biennio in funeris apparatu insumpto, (cujus magnificentia a Diodoro copiose describitur) e Babylone corpus Alexandri deportavit: ingente opificum et aliorum qui vias aperirent et pompam deducerent multitudine comitante. Ptolemæus vero cum exercitu ex Ægypto Syriam usque obviam processit[s], acceptumque corpus Macedonico ritu Memphi condidit[t]; et inde paucis post annis Alexandriam transtulit[u], quam tamen translationem a filio ejus Ptolemæo Philadelpho factam fuisse, Pausanias significat[x].

Perdiccas in Cappadocia congregatis amicis et ducibus, utrum in Macedoniam agmen movendum, an prius in Ptolemæum arma expedienda essent, deliberandum proposuit. Quibusdam placebat bellum in Macedoniam transferri: sed magis in rem visum est ab Ægypto incipere, ne in Macedoniam profectis Asia a Ptolemæo occuparetur. Eumeni igitur, præter provincias quas acceperat, Caria, et Lycia, et Phrygia a Perdicca sunt adjectæ: partisque illius Asiæ, quæ inter Taurum montem et Hellespontum jacet, præfectura illi est commissa. Copiarum etiam quæ in Cappadocia et Armenia erant dux cum summo imperio creatus, Craterum et Antipatrum opperiri, locisque ad Hellespontum occupatis, transitum eorum prohibere jussus est. Alectæ quoque fratri suo, et Neoptolemo Per-

[p] Ælian. lib. 12. cap. 64.
[q] Pausan. in Attic.
[r] Arrian. apud Phot.
[s] Diodor. ann. 3. Olymp. 114.
[t] Pausan. Attic.
[u] Curt. lib. 10. cap. ult.
[x] In. Attic. Vid. Strabon. lib. 17.

diccas præcepit, ut Eumeni in omnibus parerent; Eumenem vero voluit pro suo agere arbitrio. Clito cura classis est tradita: Cilicia Philotæ adempta, Philoxeno data. Ipse vero Perdiccas Damasco profectus, quo speciosiorem causam expeditioni prætexeret, regem Aridæum et Alexandrum puerum Alexandro Magno et Roxane genitum in exercitu habuit, et cum eis Ægyptum versus, adversus Ptolemæum dimicaturus, iter instituit[y].

Cum Antipater et Craterus ab Antigono audivissent Perdiccam, accepta in matrimonium Cleopatra, cum exercitu in Macedoniam tanquam regem ad imperium illis adimendum esse venturum: pace cum Ætolis protinus facta, Polysperchontem Græciæ et Macedoniæ præposuerunt; ipsi vero e Chersoneso Hellespontum trajecerunt, trajectus custodibus clam per legatos deceptis. Legatos etiam ad Ptolemæum, Perdiccæ maxime infensum ipsisque amicum et iisdem insidiis appetitum, de societate jungenda mitti placuit. Missi sunt et ab his ad Eumenem ac Neoptolemum, Perdiccæ obnoxios, legati: quibus Neoptolemus quidem assensus est, Eumenes vero minime[z].

Alcetas, cum Macedonibus quibus præerat, expeditionem in Antipatrum et Craterum suscipere aperte abnuit: Neoptolemus vero, invidia adversus Eumenem stimulatus, non modo clam cum illis societatem est pactus, verumetiam insidias Eumeni struxit, et prodere exercitum ejus voluit. Quam rem cum præsensisset Eumenes, cum proditore decernere prælio necesse habuit: magnaque strage facta, impedimenta illius cepit, et reliquam multitudinem sibi adjunxit; magno bonorum ex Macedonibus virorum numero copias suas adaugens. Neoptolemus cum 300. equitibus ex acie elapsus, ad Antipatrum et Craterum profugit. Ab illis ad Eumenem legati missi, qui inducerent eum ut transiret ad ipsos, retentis provinciis suis, acceptisque insuper ab ipsis aliis. Quo respondente, prius vitam se quam fidem relicturum: in duas partes exercitum diviserunt. Cum una Ciliciam versus progressus est An-

[y] Diodor. Justin. lib. 13. cap. 6. Arrian. Plutarch. et Æmil. Prob. in Eumene. Pausan. in Attic.

[z] Diodor. Justin. lib. 13. cap. 6. Arrian.

tipater ; ut inde in Ægyptum profectus, una cum Ptolemæo contra Perdiccam decertaret : cum altera Craterus est relictus, adversus Eumenem dimicaturus.

Eumenes, hostium adventu cognito, veritus ne si copiæ suæ cognoscerent adversus quos ducerentur, non modo non ituras, sed simul cum nuncio in diversa fugituras ; deviis itineribus eas duxit, in quibus vera audire non possent : rumore divulgato, Neoptolemum iterum ingruere et Pigrim cum Cappadocum et Paphlagonum equitatu. Effecit etiam illud locorum præoccupatione, ut equitatu potius dimicaret quo plus valebat, quam peditatu quo hostibus erat inferior. Peditum viginti millia ex diversis nationibus ille ducebat; equitum vero millia quinque, quorum virtute certaminis periculum decernere constituerat. Equites aliquanto plures qnam 2000. Craterus habebat : pedites autem, numero quidem Eumeni pares, sed majore parte Macedones, celebratæ strenuitatis viros, in quibus spem victoriæ collocaverat.

In Cappadocia instructa utrinque acie, Craterus dextrum administrabat cornu, sinistro Neoptolemum præfecit. Eumenes Cratero ex adverso neminem locavit Macedonum, sed duas externorum equitum alas, quas Pharnabazus Arrabazi filius et Tenedius Phœnix ducebat ; jubens, ut nullis editis vocibus in Craterum irrumperent : ipse cum trecentis equitibus fortissimis Neoptolemum adortus est. Tum Craterus cum turma delectorum in hostes impressione facta, insigniter quidem decertavit ; sed equo cespitante, a Thrace quodam (vel Paphlagone, ut Arrianus innuit) in latus decurrente hasta transfossus in terram decidit ; quem unus ex Eumenis ducibus cognoscens, custodiam corpori graviter jam affecti animamque agentis adhibuit. Eumenes interea et Neoptolemus inter se complexi in terram ex equis deciderunt : ut facile intelligi posset inimica mente contendisse, animoque magis etiam pugnasse quam corpore. Tum Eumenes Neoptolemi poplitem feriit : qui mox, accepta plaga enervatus jacuit. Animi tamen firmitate corporis imbecillitatem superante, in genua connixus, adversarii brachium et femur tribus ictibus sauciavit. Quorum cum nullus esset lethalis ; Eumenes secundo

ictu collum impetens, Neoptolemum obtruncavit: diebus circiter decem, postquam eundem priori prælio fugaverat[a].

Eumenes Craterum ex acie semivivum elatum recreare studuit: cumque id non posset, multis lachrymis et extensa dextra sortem ejus miseratus, pro hominis dignitate atque pristina amicitia amplo funere extulit; ossaque in Macedoniam uxori ejus ac liberis remisit[b].

Duce utroque interfecto, multis præterea et maxime nobilibus captis, cornuque utroque in fugam acto, profligati equites ad phalangem peditum, tanquam ad prævalidum quendam murum, se receperunt. Eumenes hac victoria contentus, tuba militibus revocatis, trophæum excitavit, et eos qui in acie ceciderant funeravit. Pedestris vero Macedonum exercitus, qui in ea loca erat deductus, ut invito Eumene elabi non posset, pacem ab eo impetravit: dataque per jusjurandum fide, potestatem in pagis vicinis frumentandi accepit. Verum resumptis viribus, comparatisque alimentis, contra jurejurando obstrictam fidem noctu inde digressus, clam ad Antipatrum se recepit[c].

Perdiccas cum regibus, Aridæo et Alexandro puero, et copiis in Ægyptum veniens, non procul ab urbe Pelusio castra posuit: ubi dum fossam quandam antiquam repurgare instituit, Nilus supra modum effusus opera labefactavit. Et licet Ptolemæus objecta crimina coram multitudine ita purgasset, ut injuste accusatus videretur: bellum tamen, contra voluntatem multitudinis, illi intulit[d].

Quum Perdiccas videret multos amicorum, castris ejus desertis, ad Ptolemæum transire: ductoribus convocatis, alios donis, alios promissis magnificis, omnes denique colloquiis humanis sibi conciliavit. Inde clam sub vesperam castris motis, juxta Nilum consedit, non procul a castello quodam cui Murus Camelorum erat nomen. Illucescente die, transmissis copiis et elephantis oppugnationem castelli aggressus, et a Ptolemæo fortiter repulsus, in castra

[a] Diodor. Justin. lib. 13. cap. 6. Arrian.
[b] Plutarch. et Æmil. Prob. in Eumene.
[c] Diodor. cum Arrian. et Æmil. Prob.
[d] Diodor. et Arrian.

sua retrocedere coactus est. Quibus noctu motis itinere tacito in regionem quandam venit Memphi adversam, ubi Nilus in duas partes scissus insulam effecit recipiendis castris idoneam. Quo dum exercitum trajicere conaretur, plures duobus millibus perierunt: inter quos non pauciores mille, diu huc illuc jactati, a belluis in fluvio sunt devorati. Ptolemæus autem ejectorum ad ipsum corpora combussit, justisque exequiarum peractis, ossa defunctorum necessariis et amicis transmisit. Unde Macedonum animi in Perdiccam longe magis efferati, benevolentiam suam ad Ptolemæum inclinarunt[e].

Seditione in castris orta, ducum primores ad centum numero desciverunt: inter quos nobilissimus erat Pithon nulli amicorum Alexandri virtute et gloria secundus. Equitum vero nonnulli, conspiratione facta, oppressum in tentorio Perdiccam trucidarunt: quum per tres annos (vel, tertio jam currente anno) principatum obtinuisset[f].

Postridie congressis ad concionem militibus, Ptolemæus ad reges, transmisso Nilo profectus est: donisque allatis et variis quoque obsequiis tam eos quam cæteros Macedonum proceres amanter complexus est. Et quum a se facta excusasset, quia commeatus defecerat; largam frumenti copiam exercitui subministravit, aliisque necessariis castra replevit. Quin et ipsorum Perdiccæ amicorum vicem dolere se palam ostendit: et quibuscumque Macedonibus periculum aliquod imminere videretur, eosdem ille omni ope ac ratione metu liberare studuit. Quanquam vero gratia qua apud multitudinem valebat regum tutelam vindicare sibi facillime potuisset: consilio tamen suo effecit, ut quum deliberationem Macedones de imperio proposuissent, omnes propensis animis Pithonem (qui Græcos in superiore Asia a Macedonibus deficientes debellaverat) et Aridæum (qui Alexandri corpus deportaverat) regum Aridæi et Alexandri pueri curatores cum suprema potes-

[e] Diodor. ann. 3. Olymp. 114.

[f] Id. cum Arriano, Justino lib. 13. cap. 8. Pausan. in Attic. pag. 5. et Æmilio Probo in Eumene; qui Perdiccam apud flumen Nilum interfectum a Seleuco et Antigono fuisse scribit.

tate crearent; et copiis universis, Perdiccæ loco, præficerent[g].

Duobus post Perdiccæ interitum diebus, de victoria Eumenis in Cappadocia cædeque Neoptolemi et Crateri nuncius pervenit: qui si duobus diebus illum antevertisset, propter successus magnitudinem nemo Perdiccæ manus inferre fuisse ausus. Ob Crateri vero necem infensi Macedones, Eumenem hostem declararunt, et de adjunctis ipsi viros nobilissimos quinquaginta quorum in numero erant, et Pitho Illyrius (sic enim conjunctim apud Justinum lego; ut etiam apud Arrianum in Indicis, Πειθῶν Κρατεᾶ Ἀλκομενεὺς, quæ Stephano urbs est Illyridis) et Perdiccæ frater Alcetas. Dux contra eos Antigonus cum Antipatro delectus est: evocatusque e Cypro est Antigonus, et una cum Antipatro ad reges festinare jussus[h].

Interfecti etiam sunt a Macedonibus in Ægypto amicorum Perdiccæ fidelissimi, et soror ejus Atalanta; quam Attalus classis imperator, qui tum ad Pelusium agebat, uxorem duxerat. Ille certior de uxoris et Perdiccæ cæde factus, cum classe solvens, Tyrum appulit. Ubi Archelaus Macedo, præsidio urbis præfectus, comiter eum excepit: urbemque, cum 800. talentis a Perdicca custodiæ suæ commissis, ei tradidit. Ita Attalus ad Tyrum subsistens, quicunque e castris ad Memphim Perdiccæ amicorum evaserant, collectos recreavit[i].

Eurydice, regis Aridæi conjux, Pithonem et Aridæum regum curatores nihil se inconsulta volebat agere. Qui primo quidem non repugnarunt: post tamen, nihil illi commune cum republica esse; sibi vero illam, dum Antigonus et Antipater veniant, curæ fore responderunt[k].

Pithon et Aridæus a Nilo cum regibus et copiis profecti, in Triparadisum superioris Syriæ pervenerunt. Ibi dum Eurydice multa curiosius agit, et curatorum studiis adversatur; Pithon incommoditate illa offensus, quod et Macedones in mandata ejus magis intentos videret, advo-

[g] Diodor. et Arrian.

[h] Diodor. et Arrian. cum Justino, lib. 13. cap. 8. et Plutarcho in Eumene.

[i] Diodor. ann. 3. Olymp. 114. [k] Arrian.

cata concione, tutela se abdicavit. Macedones ergo Antipatrum cum summa potestate curatorem elegerunt[l].

Exercitus ab Antipatro quæ Alexander promiserat militiæ præmia poscit. Antipater, cum in præsentia nihil haberet, æquum postulare respondit: seque mox thesauros regios, quæque alibi recondita essent, exploraturum est pollicitus. Quæ ipsius oratio parum jucunda fuit exercitui. Quare cum Eurydice quoque criminationes adversus Antipatrum foveret, plebe indignante, seditio cooritur. Quo tempore et Eurydice in eum concionatur (Asclepiodoro scriba sermonem ejus referente) et præter eam item Attalus: plane ut vix cædi ereptus sit Antipater. Ejus patrocinium Antigonus et Seleucus apud inconditam plebem susceperunt: qui et ipsi propterea non parum de vita periclitati sunt. Morti ergo ereptus Antipater ad suum se recepit exercitum, et equitum præfecti dein evocati convenerunt: vixque tandem seditioni fine dato, Antipatrum rursum, ut antea, summæ præesse rei jubent[m].

Dehinc satrapiarum in Triparadiso ab Antipatro facta est partitio: qua priorem partim ratam habuit, partim ubi temporum necessitas exigeret innovavit. Et Ptolemæo quidem, quam huc usque tenuerat, assignavit. Fieri enim haud poterat, ut is alio transferretur; propterea quod sua ipsius virtute Ægyptum velut armis partam obtinuisse videretur. Mesopotamiam et Arbelitidem Amphimacho regis fratri, Babyloniam Seleuco, Parthiam Philippo, Ariam et Drangianam Stasandro Cyprio, Bactrianam et Sogdianam Stasanori Solio ex eadem insula oriundo, attribuit. Mediæ, Atropatæ (mortuo Perdicca genero suo) ademptæ, ad Caspias usque portas præfecturam Pithoni Crateæ sive Cratevæ filio assignavit. Unde Atropates minorem Mediam, a se Atropatiam nominatam, a Macedonum potestate avertens, ditionis illius ab aliis separatæ regem se constituit: cujus successionem ad sua usque tempora ibidem duravisse, testatur Strabo[n]. Antigeni (pro quo, Antigoni nomen apud Diodorum perperam legi-

[l] Diodor. ann. 3. Olymp. 114. [m] Arrian.
[n] Lib. 11. pag. 523. 794.

tur) argyraspidum ductori, quod primus Perdiccam invasisset, Susianæ præfectura, et pecuniæ Susis colligendæ cura commissa est : eique e Macedonibus, qui maxime tumultuati fuerant, ad tria millia traditi. Reliquæ majoris Asiæ satrapiæ in eodem quo prius fuerant statu relictæ sunt; nisi quod Patala, urbem Indorum maximam, Poro regi cessisse Arrianus referat: quod nos non facile admittimus.

In minore Asia, Cappadocia (et cum ea conjuncta Paphlagonia; ademptæ Eumeni provinciæ) Nicanori, Lydia (non Lycia, ut apud Diodorum legitur) Clito, Phrygia minor ad Hellespontum posita Aridæo data est. Cariam Cassander; magnam Phrygiam, Lycaoniam, Pamphyliam et Lyciam Antigonus, ut antea, retinuit. Apud Diodorum, pro Lycia, male hic posita est Cilicia: quam Philoxeno datam ab Antipatro idem ipse prius dixerat; vel (ut apud Arrianum est) confirmatam potius. Eam enim provinciam Philotæ ademptam dedisse Perdiccam Philoxeno, ex Justino[o] supra audivimus.

Antigonum hunc (quem, quod uno careret oculo Cyclopem appellatum scribit Ælianus[p],) regii exercitus imperatorem constituit Antipater, iisdemque copiis quibus antea Perdiccas præfuerat eum præfecit, eique regum curam custodiamque mandans, bellum cum Eumene conficiendum volenti commisit. Unde ab Antipatro *ἐπίσκοπον τῆς ὅλης Ἀσίας* Appianus[q], et *τῆς Ἀσίας στρατηγὸν αὐτοκράτορα*, Diodorus[r] declaratum eum fuisse significat. Filium vero suum Cassandrum, Cariæ satrapam, ut equitum chiliarchum illi adjunxit: ut si quid privatæ rei moliretur Antigonus, clam id habere non posset[s].

Eodem tempore, corporis regii custodes ac stipatores, Autolycum Agathoclis filium, Amyntam Alexandri filium atque Peucestæ fratrem, Ptolemæum Ptolemæi filium et Alexandrum Polysperchontis filium, Antipater designavit[t]. Valdeque ab omnibus ob res bene gestas laudatus, cum

[o] Lib. 13. cap. 6.
[p] Lib. 12. var. histor. cap. 43.
[q] In Syriacis.
[r] Lib. 18. cap. 50.
[s] Diodor. et Arrian.
[t] Arrian.

regibus et agmine suo Macedoniam versus iter intendit[u].

Eumenes, ut se hostem a Macedonibus judicatum bellumque Antigono decretum cognovit, ultro ea militibus suis indicavit: ne fama aut rem in majus extolleret, aut militum animos rerum novitate terreret; simul, ut circa se animati essent, cognosceret, sumpturus consilium ex motu universorum. Constanter tamen præfatus est, si cui hæc terrori essent, habere eum discedendi potestatem. Qua voce adeo cunctos in studium partium suarum induxit; ut ultro illum omnes hortarentur, rescissurosque se ferro decreta Macedonum affirmarent[x].

His etiam auditis, Alcetas Perdiccæ frater fuga salutem sibi quæsivit: et Pisidas sibi conciliavit. Commoda enim ex hostico sic inter illos partiebatur, ut prædæ dimidium acciperent. In colloquiis præterea verborum humanitate utens et in conviviis quotidie eorum nobilissimos mensæ adhibens, multosque donis eximiis honestans, omnium sibi benevolentiam conflavit[y].

Attalus quoque, totius classis imperio tunc fungens, qui in civili ab Antipatro defectione nemini secundus fuerat, fugiens pariter cæteris sese exulibus miscuit: exercitumque tandem conflavit peditum 10000. equitum 800. ac cum his Cnidum, Caunum et Rhodum invadere conatus, a Rhodiis fortiter, Demarato apud eos classis præfecto, repulsus fuit[z].

3684. Eumenes ex regiis armentis, quæ ad Idam pascebantur, equos sumpsit quot habebat opus. Cumque rationem procuratoribus scriptam misisset, risisse dicitur Antipater ac dixisse; mirari se cautionem Eumenis, qui expectaret ipsis se de rebus regiis relaturum rationem, aut repetiturum ab ipsis[a].

Hinc exercitu, non in Ætoliam, ut vulgata legunt Justini exemplaria, sed, ut codex habet manuscriptus, in Ætuliam (sive Ætulanen, Armeniæ minoris in Cappadocia portionem; ut ex Ptolemæo hic observavit juvenis eruditis-

u Arrian. et Diodor.

x Justinus, lib. 14. cap. 1.

y Diodor. lib. 18. cap. 45.

z Arrian.

a Plutarch. in Eumene.

simus mihique amicissimus Isaacus Vossius) promoto, pecunias civitatibus Eumenes imperavit; recusantesque dare, hostiliter diripuit. Inde Sardes profectus est ad Cleopatram sororem Alexandri Magni, ut ejus voce centuriones principalesque confirmaret; existimaturos ibi majestatem regiam, unde soror Alexandri staret[b]. Cumque Sardes eiam in itinere suo Antipater peteret; Eumenes in campis Lydiis decertare cum eo voluit, quod ab equitatu firmus esset, simul etiam quod Cleopatræ vires suas ostentare gestiret. Sed Cleopatra, verita ne apud Antipatrum et Macedonas quasi belli ipsis causa foret in crimen vocaretur, Eumeni ut Sardibus abscederet persuasit[c]. Antipater tamen eam nihilominus cum advenisset, ob societatem cum Eumene atque Perdicca, non sine probris atque convitiis increpavit. Illa vero, supra quam ab eo sexu expectari poterat, sese defendit, aliaque plurima vicissim objecit: ac tandem pacati discesserunt[d].

Eumenes, relicta Lydia, superiorem Phrygiam petiit, et Celænis hybernavit[e]. Nuncios ad Alcetam ejusque socios misit, qui copias omnes in unum adducere, atque ita junctis viribus communem hostem oppugnare rogarent. Aliis vero aliud suadentibus, nihil effectum est[f]. Ubi Alceta, Polemone et Docimo de ducatu cum eo contendentibus; Hoc illud, inquit, est quod dici solet, exitii nulla habetur ratio[g].

Eumenes militibus intra triduum solvere stipendium pollicitus; fecit iis villarum illius regionis castellorumque hominibus et pecore refertorum auctionem. Qui mercatus aliqua fuerat ordinum ductor vel mercenariorum præfectus, tormentis et machinis ab Eumene acceptis, expugnabat ea: prædamque in debitum stipendium milites partiebantur[h].

Antipater cum Eumene pugnare adhuc non ausus, Cassandrum misit, qui cum Attalo atque Alceta dimicaret. Certatum hic est æquo propemodum marte: sic tamen, ut inferior Cassander discesserit[i].

[b] Justin. lib. 14. cap. 1.
[c] Plutarch. et Arrian.
[d] Arrian.
[e] Plutarch. in Eumene.
[f] Arrian.
[g] Plutarch. in Eumene.
[h] Arrian.
[i] Ibid.

Cassander ab Antigono dissentiens, animi perturbationem, Antipatro patre inhibente, deposuit. Apud Phrygiam tamen cum patre congressus, ne a regibus longius discederet, sed Antigonum suspectum haberet, hortatus est. Antigonus vero cum temperata sua prudentia, tum variis obsequiis atque virtutibus, suspicionem pro virili sustulit. Mitigatus itaque Antipater, de illis copiis quas in Asiam secum transvexerat, pedites Macedonici generis 8500. et parem equitum externorum numerum, cum elephantorum parte dimidia, id est, septuaginta, Antigono tradidit; quo facilius bellum cum Eumene conficeret. Ita Antigonus bellum hoc administrare exorsus est. Antipater vero, acceptis regibus cæterisque copiis, in Macedoniam trajecturus abiit[i].

Ibi cum tumultuantes milites pecuniam postularent, promisit Antipater, ubi Abydum pervenisset, illam sese curaturum, præbiturumque fortasse donativum universum: sin vero, majorem certe partem accepturos. Hac ergo spe lactatos, absque seditione deinceps Abydum usque eos perduxit: unde ipse noctu (deceptis astu militibus) una cum regibus Hellespontum ad Lysimachum trajecit. Postridie vero ejus diei, etiam ipsi transierunt; de pecunia poscenda in præsens quiescentes. Hæc Arrianus[k]: qui hic libros suos decem de rebus post Alexandrum gestis terminavit.

Antigonus, ad Eumenem bello subigendum, ex hybernis copias ad se contraxit; et comparatis bello necessariis in Eumenem duxit, qui tunc ad Cappadociam subsistebat[l]. In totis vero Eumenis castris abjectæ inventæ sunt epistolæ, centum talenta et honestum ordinem proponentes ei qui Eumenis caput ad Antigonum detulisset[m]. His cognitis, Eumenes vocatis ad concionem militibus, primo gratias agit, quod nemo inventus esset, qui spem cruenti præmii fidei sacramento anteponeret: deinde callide subnectit, confictas has a se epistolas ad experiundos suorum animos esse. Quo facto, et in præsenti labantium animos

[i] Arrian.

[k] In bibliotheca Photii, cod. 92.

[l] Diodor. lib. 18. cap. 40.

[m] Justin. lib. 14. cap. 1. Plutarch. in Eumene.

deterruit; et in futurum providit, ut si quid simile accidisset, non se ab hoste corrumpi, sed a duce tentari arbitrarentur. Omnes igitur operam suam certatim ad custodiam salutis ejus obtulerunt[n]. Decreverunt autem, ut ex præstantissimis mille essent assidue corporis ejus custodes, stationesque et excubias vicissim agerent. Obtemperabant illi, lætique præmia accipiebant ab eo, quæ a regibus amici. Siquidem jus Eumeni erat causias purpureas et chlamydes conferendi: quod apud Macedones habebatur inter dona regia præcipuum[o].

Ab Eumene tamen ex præcipuis ducibus quidam nomine Perdiccas, cum 3000. peditibus et 500. equitibus, deficiens, tridui via castra habebat. Contra hunc Phœnicem Tenedium cum quatuor millibus selectissimorum peditum et mille equitibus Eumenes misit. Is noctu raptim iter faciens ex improviso rebelles opprimit adhuc dormientes; captoque Perdicca, exercitu potitur. Tum præcipuos defectionis authores capite multat Eumenes; et milites cæteris mixtos humaniter tractat, sibique benevolentiam illorum conciliat[p].

Posthæc Antigonus per internuncium cum Apollonide equitum præfecto quodam apud Eumenem agens, ingentibus promissis, ut proditorem se exhiberet, in pugna ad hostes transeundo, effecit. Castra tum habebat Eumenes in Orcyniis Cappadociæ, equestri prælio accommodatis. Antigonus igitur cum toto exercitu illuc profectus, superiores camporum tractus quibus montes imminent occupavit. Habebat tum Antigonus supra decem millia peditum (quorum plerique Macedones erant, fortitudine admirabiles) et duo millia equitum, cum elephantis triginta: Eumenes vero non minus viginti millibus peditum, et quinque millibus equitum. Prælium hinc acerrimum committitur: et propter subitum Apollonidis cum equitatu a sociis secessum, Antigonus vincit; octo circiter millibus adversariorum occisis. Impedimentis quoque omnibus potitur[q].

Proditori vero non dedit facultatem Eumenes, ut ex fuga

[n] Justin.

[o] Plutarch. in Eumene.

[p] Diodor. lib. 18. cap. 40.

[q] Plutarch. in Eumene.

elaberetur ad hostes; sed arreptum suspendit. Ipse fugiens, contraria ac illi tenebant qui eum insequebantur via, insciis illis convertit iter ; atque præteritis hostibus, ut ad locum venit ubi fuerat pugnatum, castra metatus mortuos coacervatos circumjectorum vicorum diruptis foribus cremavit, seorsum duces, seorsum gregarios milites: excitatisque tumulis, recepit se ; ut Antigonus, qui post eo pervenit, stuperet audaciam atque immotum ejus animum[s].

Hinc incidens in Antigoni impedimenta, quum multa libera capita et magnam vim servitiorum opumque facile capere potuisset, veritus ne sui spoliis prædaque locupletati ad resistendum timidiores, ad fugam ob sarcinas tardiores, et in subeundis periculis inertiores efficerentur ; ut corpora primum curarent et pabulum darent equis, deinde hostes adorirentur, præcepit. Interim ad Menandrum super hostium impedimenta positum clam summittens eum monuit, ut ex locis planis ad proximi montis latus celerrime se reciperet, ne ab equitibus ille subito cingeretur. Quod, periculo animadverso, cum ille fecisset: Eumeni se multum debere profitebantur adversarii, qui eorum liberos a servitute, et uxores a militari violentia servasset. Quod tamen non illorum causa factum ab eo dixisse fertur Antigonus, sed ne seipsum tot pedicis fugientem intricaret[t].

Hinc vagabundus Eumenes et fugitans, magnam militum partem induxit ut facesserent: vel quod eorum gereret solicitudinem, vel quod trahere eos secum nollet pauciores quam ad signa conferenda, et plures quam ad tegendam fugam suam. Postquam in Nora castellum munitum (quod suo tempore Neroassum dictum, in libro duodecimo notavit Strabo) ad Lycaoniæ et Cappadociæ positum confinia, cum 500. equitibus et 200. peditibus (licet utriusque simul ordinis circiter 500. Diodorus statuat) refugit ; quotquot amici ejus missionem postulaverunt, quod non ferrent asperitatem loci vel victus angustias, omnes complexus atque omni comitate prosecutus, missos fecit. Loci enim ambitus duo stadia non excedebat : erat-

[s] Plutarch. in Eumene. [t] Ibid.

que frumenti ibi et aquæ et salis copia, sed obsoniorum nihil suppetebat[t].

Antigonus admoto exercitu, antequam obsidere Eumenem cœpisset, evocavit eum ad colloquium: illoque obsides rogante, ad se sicut superiorem ut veniret mandavit. Cui ille: "Neminem, inquit, quousque gladii compos ero, me censeo superiorem." Ubi Antigonus igitur fratris filium Ptolemæum, ut ille postulaverat, in arcem misit, descendit Eumenes: ac complexi inter se consalutavere amice ac familiariter. Multa quum essent disputata, neque mentionem Eumenes salutis suæ et veniæ ullam faeeret, verum satrapias quoque ab initio traditas posceret sibi firmari et præmia reddi: obstupuerunt assistentes, admiratique sunt animum ejus et fortitudinem. Antigonus ergo de his ad Antipatrum se relaturum pollicitus, Eumenem ægre a turba tutum reduxit; atque duplici muro fossisque circumvallatis Noris, relictoque quod oppugnationi sufficeret præsidio, inde movit[u].

Post aliquod tempus interjectum Eumenes legatos (inter quos Hieronymus Cardianus historicus, civis suus, fuit) ad Antipatrum, quod solus par Antigoni viribus videbatur, de pacificatione misit[x]. Ipse interim circumsessus victum sociis, licet tenuem, lætum tamen, paravit; omnes vicissim ad mensam suam invitans conviviumque lepidis sermonibus et comitate condiens[y]. Quotiescunque autem voluit, et apparatum et munitiones Antigoni alias incendit, alias disjecit[z].

Cum revereretur ne uno loco manens equos militares perderet, quod spatium non esset agitandi: certis quotidie horis eos ita suspendebat, ut posterioribus pedibus innixi, prioribus elevati, dum naturalem assistendi appetunt consuetudinem, ad sudorem usque crura jactarent. Hordeum etiam objiciebat eis elixum, ut et perficerent id citius et concoquerent melius. Quo factum est, quod omnibus mirabile est visum, ut jumenta æque nitida ex castello educeret, ac si in campestribus ac planis ea locis habuisset[a].

[t] Plutarch. in Eumene, cum Diodoro, et Justino lib. 14. cap. 2.

[u] Iidem.

[x] Diodor. et Justin. lib. 14. cap. 2.

[y] Diodor. et Plutarch.

[z] Æmil. Prob.

[a] Diodor. Jul. Frontin. stratag. lib. 4. cap. 7. Plutarch. et Æmil. Prob. in Eumene.

Ptolemæus Lagi filius, advertens Phœniciam et Syriam quæ Cava dicitur, maxime sibi accommodam futuram, unde et Ægyptum posset tueri, Cyprum invadere, multum in hoc operæ dedit, ut illis potiretur. Laomedontem igitur Mitylenæum, harum provinciarum satrapam a Perdicca et Antipatro constitutum, ut eas sibi traderet, oblato ingenti auri pondere tentavit. Quod quum non impetrasset, Nicanorem unum ex amicis ducem creavit, et cum justis illuc copiis misit. Is expeditione in Syriam facta, Laomedontem cepit: qui corruptis custodibus, ad Alcetam aufugit in Cariam. Nicanor vero, Syria tota et Phœnicia intra breve tempus subacta et præsidiis munita, in Ægyptum rediit[b].

Ptolemæus partes cavæ Syriæ et Phœniciæ adortus, Hierosolymis dolo occupatis ad centum hominum millia ex Judæa in Ægyptum traduxit: ex quibus circiter 30000. selectos, qui ætate et robore præstarent, armis instructos in exercitum et ad militiæ usum stipendiis amplioribus recepit, iisque ut maxime fidis Ægypti præsidia munita commisit. Reliquam vero turbam seniorum et juniorum, ac mulierum etiam, concessit militibus in servitutem; non tam sponte et consilio suo, quam exoratus ab illis, ad usus et necessaria in belli rebus ministeria[c].

De captis ab eo Hierosolymis ita meminit Agatharchides Cnidius, in *τῶν διαδόχων* sive Alexandri magni successorum historia[d]: "Qui vocantur Judæi, habitant omnium munitissimam civitatem, quam Hierosolyma vocare solent indigenæ. Hi septima die vacare consueverunt, et neque arma illo die gestare, neque agriculturam attingere, neque alterius cujuspiam ministerii curam habere: sed in locis sacris manus extendentes, orare usque ad vesperam. Ingrediente vero in civitatem Ptolemæo Lagi cum exercitu, et hominibus eorum qui civitatem custodire debebant observantibus insipientiam; patria quidem acerbum suscepit dominum, lex vero convicta est malam habere consuetudinem."

[b] Diodor. cum Appiano in Syriac. pag. 121. et Pausania in Atticis, pag. 5.

[c] Aristeas, in libello de Septuaginta interpretib. cum epistol. Ptolemæi Philadelphi apud eund. Joseph. antiquit. lib. 12. cap. 1. et 2. Euseb. in chronico.

[d] Apud Joseph. lib. 1. contra Apion. cum lib. 12. antiquit. cap. 1.

Addit Appianus, Ptolemæum Hierosolymorum mœnia diruisse; relictisque in Syria præsidiis, in Ægyptum navigavisse[e].

De Ægyptiaca deportatione, in libro duodecimo antiquitatum, capite primo ita scribit Josephus: "Ptolemæus multos captivos ex montano Judææ tractu et Hierosolymorum vicinia, Samariaque et Garizin monte, in Ægyptum traductos jussit sedes ibi figere. Et cum Hierosolymitas pertinacissime jurisjurandi fidem servare compertum haberet ex responso quod Alexandri legatis post Darii cladem dederant; multa ex eis præsidia disposuit per arces: et cum eis apud Alexandriam jus civitatis pari cum Macedonibus conditione dedisset, sacramento omnes devinxit, servaturos fidem posteris ejus qui tam multa ipsis crediderat;" et in libro secundo contra Apionem: "Ptolemæus Lagi Judæis Alexandrinis Ægyptiaca castra commisit; arbitratus fide simul eorum et fortitudine conservanda: et in Cyrene credens se tutissime regnaturum, et in aliis Lybiæ civitatibus, ad ea loca partem Judæorum habitandi causa direxit." Huc spectat et Philonis ille locus de Judæorum Ægyptiensium, a Catabathmo &c. et Strabonis, ex historiarum libris citatus a Josepho[f]: "Quatuor erant genera in Cyrenensium urbe, &c. In Cyreniacam vero regionem inde transiit ut conterminam (quemadmodum etiam Judæa est) vel potius partem olim regni Ægyptii." Ex horum Cyrenensium Judæorum posteris, fuit Jason ille Cyrenæus, e cujus scriptis secundus liber Maccabæorum fuit excerptus[g]; et Simon Cyrenæus, qui Christi crucem tulit[h]: et quorum in Act. cap. II. ver. 10. et cap. VI. ver. 9. facta habetur mentio.

3685. Antigonus, dum Noris muro duplici circumseptus hæreret Eumenes, in Alcetam et Attalum expeditionem suscepit. Cum toto igitur exercitu e Cappadocia profectus in Pisidiam contendit, ubi Alcetas cum suis consistebat: et intra septem dies 2500. stadia emensus, ad urbem quæ Cretensium vocatur venit; et jam hostibus ignaris adventus ipsius imminens, colles quosdam et impedita loca prior

[e] Syriac. pag. 119. 121.
[f] Lib. 14. antiquit. cap. 12.
[g] 2 Maccab. cap. 2. ver. 24.
[h] Matth. cap. 27. ver. 32.

occupavit. Sub signis vero, præter elephantos, plûsquam quadraginta peditum, et equitum septem millia habebat. Cum quibus Alcetas tamen congredi est ausus; cum illi pedites 16000. et equites 900. tantum socii armorum essent. Sed Antigonus ex edito loco pugnans et viribus longe superior, profligato toto illius agmine, Attalum cum Docimo et Polemone multisque ducibus insignibus cepit. Quibus in fidem acceptis, reliquos in ordines suos distribuit; et clementem humanumque se illis præbens, agmen suum amplificavit haud mediocriter[i].

Alcetas cum satellitibus et filiis suis Pisidisque illi militantibus, in Pisidiæ urbem Termessum confugit: Pisidis illis, qui sexies mille circiter numero erant et strenuitate excellentes, nullo se eum pacto derelicturos promittentibus. Quum igitur Antigonus cum toto agmine ad Termessum castrametatus, Alcetam sibi dedi peteret, cumque tradendum seniores censerent: juniores inita conjuratione decretum fecere, se pro salute ejus quodvis periculum subituros. Seniores vero noctu legatis ad Antigonum missis, se Alcetam sive vivum sive mortuum ipsi tradituros pollicentur: si juvenes modo levioribus velitationibus, et simulata fuga, longius extra urbem eliceret. Quod dum ille faceret, captata absentiæ juvenum opportunitate, immissis suis Alcetam seniores invaserunt: qui ne in hostium potestatem veniret, ipse manus sibi intulit. Cadaver lectulo impositum et lacerna vilissima obtectum, clam illis qui præliabantur, Antigono est traditum: quod indignis toto triduo affectum contumeliis ille tandem insepultum abjecit. Juniores a pugna reversi in suos efferantur: et urbis parte occupata, domos primum incendere decreverunt. Sed mutata sententia, ad incursiones et latrocinia conversi, magnam hosticæ terræ partem devastarunt. Alcetæ vero cadaver ab Antigono relictum splendide funerarunt[k].

Antipater moriturus regum curatorem et ducem summa cum potestate designavit Polysperchontem: qui natu fere maximus erat inter omnes Alexandri commilitones, et a Macedonibus in honore habebatur. Filius ejus Cassander,

[i] Diodor. lib. 18. cap. 41.

[k] Diodor. lib. 18. cap. 41.

chiliarchi quod obtinebat munere non contentus, et Polysperchontem sibi a patre prælatum indignatus, de summa rerum potestate cum amicis suis colloquia instituit. Occulte insuper missis ad Ptolemæum legatis, amicitiam renovavit; et ut societatem armorum secum jungeret, classe quamprimum ex Phœnicia in Hellespontum expedita, rogavit. Similiter et ad cæteros duces et civitates misit, qui de armis cum ipso jungendis solicitarent[l].

Quum Antigonus, ex Pisidia Phrygiam versus exercitum ducens, ad Cretensium urbem pervenisset: de his omnibus ab Aristodemo Milesio certior factus est. Quibus cum voluptate auditis, summum spe sua imperium complexus est[m]. Asiæ enim imperator cum plenaria authoritate ab Antipatro relictus, et majorem exercitus vim habens, thesauris in Asiæ potiturum se, dum nemini ad resistendum facultas suppeteret, confidebat. Erant tum in exercitu illius sexaginta peditum et decem equitum millia, et triginta elephantes. Præterque has copias, se alias insuper quando opus foret comparaturum sperabat: quod peregrinis subinde allectis ubertim Asia stipendia posset sufficere. Senatu igitur amicorum coacto, quod summam rerum capessat, illis exponit; et præcipuis amicorum, qua satrapias, qua præfecturas, adscribit: omnesque, spes magnas suggerendo, ad capessendum quæ agitabat promptiores facit. Asiam enim pervadere, ejectisque satrapis qui hactenus fuerunt, ad amicos suos imperia traducere constituerat[n].

Aridæus Phrygiæ ad Hellespontum satrapes, cognita Antigoni molitione, satrapiæ suæ res in tuto ponere statuens, Cyzicenorum urbem, quod maxima esset et præ cunctis opportuna, subito aggressus est: habens secum plusquam decem millia peditum mercede conductorum Macedonumque mille, sagittarios et funditores Persas quingentos et equites octingentos cum omni telorum et catapultarum apparatu ad oppugnationem necessario. Cyziceni, sub specie tractatus de conditionibus urbis tradendæ dila-

[l] Diodor. lib. 18. cap. 41. cum Plutarcho, in Phocione.
[m] Diodor. cum Plutarcho, in Eumene.
[n] Diodor. lib. 18. cap. 47.

tione obsidionis obtenta, a Byzantiis milites et tela, cæteraque propugnationi urbis convenientia, acciverunt: navibusque longis oram præternavigantes, suos ex agris receptos in urbem revexerunt. Unde, obsidentium plurimis interfectis, Aridæus infecto negotio in satrapiam suam regredi coactus est[o].

Antigonus, Celænis tum subsistens, cum viginti peditum et tribus equitum millibus ex toto agmine delectis, celeriter ad ferendum Cyzicenis suppetias contendit: periclitatam urbem ad futuras molitiones sibi obnoxiam reddere constituens. Sed quum paulo serius illuc venisset, ad Aridæum legatos misit, qui hisce de rebus cum eo expostularent: simulque ut satrapia decederet, atque una ad victum urbe accepta privatam inde vitam ageret, imperavit. Id ille se facturum negavit: et distributis per urbes præsidiis, partem exercitus cum præfecto misit; mandato ei dato, ut se cum Eumene conjungens, Nora castellum obsidione liberaret, Eumenemque periculis exemptum in societatem belli adversus Antigonum adscisceret[p].

Vere appropinquante Eumenem, simulata deditione, dum de conditionibus tractat, præfectis Antigoni imposuisse, seque ac suos omnes e castro extraxisse incolumes scribit in ejus vita Æmilius Probus. Antigonum vero, quum auxilia Eumeni ab Antipatro missa didicisset, ab obsidione recessisse, Justinus refert[q]. At Diodorus et Plutarchus Eumenem, Hieronymi Cardiani amici et civis sui interventu, fide præstita, ab obsidione liberatum fuisse narrant. Ita enim res se habuit.

Antigonus de summo principatu consilia animo versans, Hieronymum historicum ad se accersitum, magnisque invitatum muneribus, legationem ad Eumenem obire jubet; qua hortetur ipsum, ut pugnæ in Cappadocia gestæ oblitus, amicitiam et societatem belli secum jungat: dona prioribus longe majora, et ampliorem provinciam, atque ut primus sit inter amicos, ac totius instituti particeps, illi promittens[r]. Quumque præscripta ab eo fuisset jurisju-

[o] Diodor. lib. 18. cap. 47.

[p] Id. ibid.

[q] Diodor. lib. 14. cap. 2.

[r] Id. lib. 18. cap. 50.

randi formula, qua pactio sanciretur: eam Eumenes suo arbitratu correxit; et ad Macedones a quibus circumsidebatur retulit, utra jurisjurandi formula esset æquior. Antigonus enim defunctorie in capite regum facta mentione, reliquum jusjurandum in se nomenque suum conceperat. Eumenes vero primo loco Olympiadem cum regibus posuit, deinde sic jusjurandum composuit, ut juraret sibi eosdem amicos et inimicos fore, non qui essent Antigono tantum, sed qui essent Olympiadi et regibus. Quæ cum essent visa justiora, Eumene illud juramentum suscipiente, obsidionem solverunt; miseruntque ad Antigonum, ut ille quoque Eumeni id sacramentum diceret. Interea Eumenes quoscunque Noris habuerat Cappadocum obsides eis reddidit. Antigonus autem Macedonibus quod jurisjurandi emendationem comprobassent, acerbe et amare rescripsit; atque ut Eumenem obsiderent rursus et circumvallarent, sero nimis mandavit[s].

Eumenes post annuam obsidionem insperato salutis compos factus, ad tempus in Cappadocia moram traxit; ibique amicos pristinos, et palantes per regionem militiæ socios, recollegit[t]. A Cappadocibus, qui obsides receperant, equos, jumenta et tentoria accepit: collectisque illis militibus, qui dispersi post fugam in illis locis vagabantur, equites paulo minus mille contraxit[u]. Quia enim mirum in modum industrius erat, confestim multos ejusdem spei socios, et ad communem militiam obsequium deferentes, habuit. Denique intra pauxillum dierum, præter quingentos illos amicos qui obsidionem cum ipso in munitione toleraverant, plus quam bis mille ad imperata promptos milites apud se habuit[w].

Antigonus, missis ad debellandum Aridæum minoris Phrygiæ satrapam copiis, ipse cum numeroso agmine, versus Lydiam movit, satrapam ejus Clitum inde ejecturus. Qui præcognito ejus adventu, præcipuas urbes præsidiis munierat: ipseque in Macedoniam, ut regibus et Polysper-

[s] Plutarch. in Eumene.
[t] Diodor. lib. 18. cap. 53.
[u] Plutarch. in Eumene.
[w] Diodor. lib. 18. cap. 53.

chonti audaciam et defectionem Antigoni significaret, et auxilia sibi peteret, transmittebat[x].

Tum Antigonus Ephesum primo statim adventu in fidem accepit, adjutantibus illum in urbe nonnullis. Post quum appulisset Ephesum Æschylus Rhodius, et in quatuor navibus e Cilicia advexisset 600. argenti talenta regibus missa in Macedoniam: ille pecuniam intercepit, sibi ad peregrinos milites conducendum illa opus esse dictitans. Quo facto satis declaravit, quod totus ad sua tractandum negotia conversus, regibus adversaretur. Post hæc urbes deinceps oppugnatum ibat; alias vi subigens, alias verbis sibi concilians[y]. Atque ab hac defectione numerantur anni illi octodecim quos Antigoni principatui a Dexippo, Porphyrio et Eusebio tributos invenimus[z].

Cassander transmisso Hellesponto, in Asiam ad Antigonum se contulit; auxilium ut sibi ferret rogitans, et Ptolemæum in belli societatem venturum confirmans. Illum haud invitus suscepit Antigonus, et confestim tum pedestribus tum nauticis se illum copiis instructurum promisit. Hæc simulatione quadam agebat, quasi propter amicitiam cum Antipatro illi opem ferret: sed revera magnis hominem bellis distineri volebat; ut ipse, extra periculum, Asia perdomita, summum imperium ad se pertraheret[a].

Polysperchon, regum tutor et imperii Macedonici ἐπιμελητὴς sive procurator, epistolam regum nomine scriptam ad Eumenem misit, suadens ut opera sua regibus addicta, inimicitias cum Antigono non deponeret: sive in Macedoniam transgressus communi secum opere tutelam regum gerere vellet, sive potius eligeret in Asia remanere, et exercitibus pecuniisque acceptis contra Antigonum, qui jam manifesto a regibus descivisset, bellum gerere. Quod si majoribus indigeret copiis, vel se cum regibus universas regni vires in Asiam traducturum. Ad quæstores etiam Ciliciæ ab eisdem datæ sunt literæ, ut ex pecunia quæ erat Quindis (ubi Macedonum fuisse gazophylacium, docet Strabo, libro decimo quarto) Eumeni 500. talenta ad resar-

[x] Diodor. lib. 18. cap. 15.
[y] Id. lib. 18. cap. 15.
[z] In Græcis Eusebianis Scaligeri, pag. 48. 164. et 226.
[a] Diodor. lib. 18. cap. 54.

ciendum damna pridem accepta; cæteræque pecuniæ quantum ad peregrini militis conductionem aliosque belli usus requisiverit, exhiberent. Ad Antigenem quoque et Teutamum trium millium argyraspidum duces scripserunt, ut eos Eumeni traderent, eumque in omnibus alacriter juvarent; utpote totius Asiæ imperatorem plena cum potestate designatum. Similes præterea ab Olympiade matre Alexandri magni missæ sunt literæ: quibus, inter alia, ut cum ipsi tum regibus opem ferret solicite postulabat[b].

Eumenes confestim e Cappadocia movit, quingentos equites et peditum supra duo millia secum habens. Non enim spatium illi erat ad suscipiendum eos, qui se una militaturos polliciti, venire tardassent: propterea quod ingens Antigoni manus duce Menandro adventaret, quæ in Cappadocia illum degere, hostem Antigoni factum prohiberet. Qui vero relictus fuerat exercitus, triduo serius Eumenem secutus, cum eum assequi non posset, in Cappadociam regressus est[c].

Magnis itineribus contendens Eumenes, superato celeriter Tauro, in Ciliciam devenit. Tum duces argyraspidum Antigenes et Teutamus, regum literis obsecuti, cum amicis per longum intervallum Eumeni occurrerunt: et comiter excepto gratulati, quod e maximis periculis nec opinato incolumis evasisset, prompte ad omnia se præsto illi futuros sunt polliciti. Ipsum etiam argyraspidum ex Macedonia agmen, tria millia circiter, cum benevolentia studioque obviam processit[d].

3686. Invidiam Macedonum veritus Eumenes, quam subiturus erat, si ipse alienigena (ex Thraciæ Chersoneso Cardianus) summo imperio potiretur; primum 500. talenta ad reficiendum semetipsum a regibus concessa recepturum se abnuit: tanta donatione se non indigere dictitans, qui nullum sibi principatum consciscere laboraret[e]. Deinde Alexandri nomine tabernaculum statuit, (ab ipso, ut hoc faceret, monitum se per somnium fuisse fingens) in eoque sellam auream cum sceptro ac diademate poni jussit, eoque omnes

[b] Diodor. cum Plutarcho, et Æmilio Probo, in Eumene.
[c] Diodor. lib. 18. cap. 59. [d] Id. ibid.
[e] Diodor. et Plutarch.

quotidie convenire, ut ibi de summis rebus consilia caperentur: credens minore se invidia fore, si specie imperii, nominisque simulatione Alexandri, bellum videretur administrare[f]. Interim ipse per omnes tractationes publicas æqualem se cæteris ducibus exhibendo, et omnes colloquiis humanissimis demulcendo, invidiam a se depulit. Consimiliterque erga Macedones qui argyraspides nominabantur se gerendo, magnum sibi favorem contraxit, et dignus qui regum curam gereret habebatur[g]. Blandimentis enim usus, nunc commilitones suos, nunc patronos appellabat, periculorum orientalium socios; addens, solos fuisse quorum virtute oriens sit domitus, solos qui militiam Liberi patris, qui Herculis monumenta superarint: per hos Alexandrum magnum factum, per hos divinos honores et immortalem gloriam consecutum; orans denique, ut non tam ducem se, quam commilitonem reciperent, unumque ex corpore suo esse vellent[h].

Hinc ex amicis delegit Eumenes maxime idoneos, quos pecuniis largissime instructos ad conducendum liberalissimis stipendiis militem huc illuc misit. Horum alii extemplo in Pisidiam Lyciamque ac finitimam regionem, alii in Ciliciam, Cœle-syriam, Phœniciam et Cyprum profecti, cogendi milites munere sedulo functi sunt. A quibus cum stipendia offerrentur amplissima, multi quoque ex Græciæ urbibus accurrebant, et nomina in hanc militiam profitebantur: adeo ut intra breve tempus colligerentur peditum supra decem millia et equites 2000. præter argyraspides, et qui cum Eumene venerant[i].

Ptolemæus cum classe ad Zephyrium Ciliciæ delatus, missis quibusdam ducibus argyraspidas solicitabat, ne Eumenem a Macedonibus jampridem supplicio capitis addictum sequerentur. Ad præfectos itidem præsidii in Quindis misit, ne quicquam illi pecuniarum exhiberent. Huic vero morem nemo gessit: propterea quod reges, et tutor ipsorum Polysperchon, atque etiam Olympias, scrip-

[f] Diodor. Plutarch. Æmil. Prob. Polyæn. lib. 4. stratagem.

[g] Diodor. lib. 18. cap. 60.

[h] Justin. lib. 14. cap. 2.

[i] Diodor. lib. 18. cap. 61.

serant, ut ad omnia Eumeni, velut summo regni imperatori parerent[k].

Antigonus deinde ex amicis Philotam cum triginta Macedonibus ad argyraspidas misit, qui primo ducum et præcipuorum militum animos privatim tentarent, si forte largitione aut munerum pollicitatione induci possent ad insidias adversus Eumenem struendas. Et aliorum quidem nemini persuadere valuerunt. Solus Teutamus argyraspidum dux corrumpi se passus, ut collegam etiam suum Antigenem ad ejusdem facinoris societatem illectaret, operam dedit. Sed ad meliora eum consilia Antigenes reduxit: docens certiora sibi ab Eumene, viro fideli ac mediocris fortunæ, speranda esse; quam ab Antigono nimium potenti, qui ad summa provectus, in satrapias ipsis dehinc ademptas surrogaturus esset amicos suos quos velit. Tum Philotas conmunes Antigoni ad exercitum literas ducibus reddidit; quibus mandavit, ut Eumenem sine mora comprehensum occiderent: addita comminatione, nisi id facerent, se cum universo exercitu venturum ad bellum eis pœnamque inferendam. Quibus cum illi essent exterriti, superveniens Eumenes cohortatus eos est, ut regum decreta exsequerentur, nec homini jam aperte rebellanti auscultarent. Cumque multa præsenti negotio accommoda dixisset; non imminenti duntaxat periculo exemptus est, sed etiam multitudinem ad benevolentiam pristina majorem inflexit[l].

Hinc indicta militibus expeditione, in Phœniciam contendit Eumenes, naves ex omnibus passim urbibus contrahere, validamque comparare classem properans: ut Polysperchon, assumptis ex Phœnicia navibus, mare in potestate haberet, et copias quandocunque vellet tuto e Macedonia in Asiam contra Antigonum transportare posset. Ipse ergo, ad nauticas colligendum vires, in Phœnicia substitit[m].

Polysperchon Clitum, Lydiæ satrapam, navibus præfectum cum tota classe misit, ad finitima Hellesponti statio-

[k] Diodor. lib. 18. cap. 62.
[l] Id. ibid.
[m] Diodor. lib. 18. cap. 63.

nem habere jubens, et prohibere copias ex Asia in Europam transmeantes. Aridæum quoque, majoris Phrygiæ satrapam, qui cum militibus suis in Cianorum urbem confugerat, Antigono inimicum, adsumere mandavit[n].

Postquam ad Hellespontum trajecisset Clitus, jamque urbes ad Propontidem in fidem accepisset, et Aridæi copiis se confirmasset: præsidii Munychiani dux, a Cassandro cum tota classe missus, navigavit. Antigoni etiam naves assumpsit: ita ut supra centum numerus se extenderet. Commisso igitur prælio navali haud procul a Byzantiorum urbe, Clitus vicit, et naves hostium septemdecim demersit; nec infra quadraginta cum ipsis hominibus cepit. Reliqui in Chalcedonensium se portum receperunt. Quibus tam prospere gestis Clitus hostes mari non amplius contendere ausuros, propter cladis acceptæ magnitudinem, existimabat[o]. Quo exultasse illum non est mirum; quum prius ad Amorgum, e Cycladibus insulis unam, tribus aut ad summum quatuor depressis Græcorum navibus, vocari se Neptunum passus est, tridentemque gestavit: ut in libro secundo de fortuna Alexandri refert Plutarchus.

Antigonus, audito classis detrimento, actuariis navibus a Byzantinis noctu accersitis sagittarios, funditores, et alios ex levioris armaturæ ordinibus, quot sufficere videbantur, imponit; eosque in oram ulteriorem transportat. Hi ex hosticis navibus in terram egressos et castra pedestria metatos adorti, terrorem Clitianis incutiunt. Qui subito metu perturbati, in naves insiliunt: unde ingens existit tumultus, qua ob impedimenta, qua etiam ob captivorum multitudinem. Interim Antigonus naves longas adornarat: in quibus peditum strenuissimos mediocri numero collocatos eo misit, cum exhortatione ut audacter hostes invaderent; victoria enim certissime potituros. Hi ergo cum Nicanore noctu subvecti, cum jam illucesceret, subito in hostes tumultuantes impressione facta, primo statim concursu illos vertunt: naviumque alias rostris pulsatas sursum jactant, aliis remos detergunt, nonnullas cum viris se dedentes citra discrimen in potestatem accipiunt. Tandem,

[n] Diodor. lib. 18. cap. 72. [o] Id. ibid.

excepta prætoria, reliquis omnibus una cum militibus potiuntur. Clitus autem ad terram fuga elapsus, deserta navi, per Macedoniam se recipere instituit: sed in Lysimachi milites quosdam delapsus interiit[b].

Antigonus, clade tanta hostibus affectis, maris potestatem sibi vendicare, Asiæque imperium citra controversiam acquirere properabat. Ideo ex omni exercitu viginti peditum millibus et equitum millibus quatuor delectis, qui maxime forent expediti, versus Ciliciam movit; ut Eumenis cohortes dissiparet, priusquam agmen copiosius contraxisset[c].

3687. Jubilæus vigesimus tertius.

Eumenes, cognito Antigoni impetu, Phœniciam (in qua tum erat) injuste a Ptolemæo occupatam, regibus iterum vindicare conabatur. Sed ab opportunitate destitutus, motis e Phœnicia castris, agmen per cavam Syriam duxit; ut satrapias, quas superiores vocant, attingeret[d]. Et argyraspidas, cum duce eorum Antigene, secum habens, in pagis Babyloniæ Caris appellatis hyemavit[e].

Ad Seleucum Babyloniæ et Pithonem Mediæ satrapam legatis missis, postulavit Eumenes, ut auxilia regibus subministrantes, communi secum bello Antigonum impugnarent. Seleucus autem, se regibus quidem necessaria exhibiturum respondit: Eumeni autem, qui dudum publico Macedonum concilio capite damnatus fuerat, nunquam obtemperaturum. Antigenem etiam et argyraspidas, ut abdicarent imperio Eumenem, per legatum solicitavit: sed frustra[f].

Eumenes, collaudata in se militum fide, cum exercitu progressus, juxta Tigrim fluvium castra posuit; ut 300. a Babylone stadiis abesset. Atque ibi, incolarum incursu, nonnullos suorum amisit. Inde Susa progredi cogitabat: ut et copias ex superioribus satrapiis evocaret, et regiis thesauris ad urgentes necessitates uteretur. Sed aggresso eum Seleuco apud Euphratem fluvium, parum abfuit, quin universum exercitum in subita inundatione amitteret; cum veteris cujusdam fossæ capite a Seleucianis rupto, uni-

[b] Diodor. lib. 18. cap. 72.
[c] Id. cap. 73.
[d] Diodor. lib. 18. cap. 73.
[e] Id. lib. 19. cap. 12.
[f] Diodor. lib. 19. cap. 12.

versa castra in aquis stagnarent. Illum ergo diem Eumeniani, in tumulum quendam confugientes, quieti permanserunt, quomodo his rebus consulendum esset ambigentes. Postridie vero navigiis triginta quæ contis impellebantur adhibitis, præcipuum exercitus robur, nemine transitum interturbante, transportarunt. Seleucus enim equitatum solummodo, eumque longe numero adversariis inferiorem, penes se habebat. Jamque nox appetebat; cum Eumenes de impedimentis anxius retro Macedones iterum transmisit; et docente quodam indigena, locum quendam purgavit, quo fossam divertere, ac meabilem reddere tractum vicinum, facile erat. Quo Seleucus animadverso, cum illos e satrapia sua quamprimum excedere cuperet, de induciis legatos misit, liberumque illis transitum permisit. Atque ita Eumenes contra quam sperasset e Seleuci manibus elapsus, cum agmine in Persiam (vel Susianam potius) devenit; sexdecim millibus peditum, et 1300. equitibus tunc instructus. Et recreato ex laboribus et ærumnis milite, ad præfectos superiorum provinciarum misit, qui milites et pecunias inde accerserent[g].

Attalus, Polemo, Docimus, Antipater et Philotas, duces qui cum Alcetæ copiis capti in castello quodam incredibiliter munito asservabantur, audita Antigoni in superiores provincias profectione (in Mesopotamia vero tum eum fuisse, Diodorus indicat) armis correptis, mediam circa noctem, ipsi tantum octo custodiam 400. militum invadunt. Xenopithem, qui custodiæ præerat, correptum de muro petræ stadium altæ præcipitem agunt; aliisque partim concisis partim exturbatis, domos incendunt: ex illis vero qui extrinsecus successum rei observabant, ad quinquaginta intro recipiunt. Sed dum inter se dissentientes, consultarent, utrum manere ac castelli munitione uti, subsidia Eumenis præstolantes, an fuga quamprimum arrepta per agros divagari expediret; e vicinis præsidiis pedites 500. et equites 400. plures, et ex indigenis hinc inde supra 3000. accurrentes, ductore ex seipsis creato, locum illum castris suis circundant. Docimus, qui ex arce excedendum prius suaserat,

[g] Diodor. lib. 18. et 19.

animadverso quodam descensu ab excubiis immuni, per legatum egit cum Stratonice Antigoni uxore, quæ non procul inde aberat: et cum uno comite illac exsiliit. Verum, non servata fide, custodiæ mancipatus est. Qui cum eo descenderat, ducem se hostibus præbuit; nec paucis in castellum adductis, unum ex saxis præcelsis occupavit. Attalus vero cum cæteris, qui in castello manendum esse statuerant, ex die in diem certamen fortiter continuarunt[h].

Pitho Mediæ satrapes, Philota superiorum provinciarum duce interempto, fratrem suum Eudramum in illius locum suffecerat. Quo perpetrato, reliqui satrapæ omnes concurrere, ne simili modo tractarentur veriti: quod turbulenti Pithon ingenii esset, magnisque se conatibus implicaret. Superatum igitur prælio, ubi magnam ejus militum partem conciderant, e Parthia profligarunt. Ille quidem principio receptum in Media quærebat: sed brevi post Babylonem profectus, Seleucum ut sibi auxilium ferret rogitabat[i].

Eumenes in Susiana agens, exercitum in tria agmina, propter frumenti penuriam, divisit. Et sic tripartitum per regionem iter habens, tritici magnam sensit inopiam. Oryzam igitur sesamumque ac fructus palmæ, quibus regio illa abundabat, inter milites distribuit. Quanquam vero jam antea regum literas ad superiorum præfectos satrapiarum perferendas curarat: tamen etiam tunc tabellarios misit, rogatum, ut cum suis quisque copiis in Susianam occurrerent omnes. Eas in expeditione adversus Pithonem unum in locum congregatas tabellarii invenerunt[k].

Nobilissimus inter duces erat, et communi omnium scito imperium gerebat Peucestes; quem Alexander corporis custodem et Persidis satrapam constituerat. Aderant illi tum sagittarii et funditores Persici decies mille; et ex diversis gentibus in Macedonicum adoptati ordinem ter mille: equites autem ex Græcis et Thracibus 600. et ex Persis plures 400. Polemon Macedo, Carmaniæ satrapes, in peditatu habebat 1500. in equitatu 700. Sibyrtius Arachosiæ præses, 1000. pedites, 610. equites exhibuit. An-

[h] Diodor. lib. 19. cap. 16.
[i] Id. lib. 19. cap. 16.
[k] Diodor. lib. 19. cap. 14.

drobazus ab Oxyarta Paropamisadum satrapa cum 1200. peditatu et 400. equitatu missus erat. Stasander Ariæ et Drangianæ satrapes, adjunctis sibi Bactrianis, pedites 1500. habebat, equites 1000. Ex India venerat Eudamus (apud Arrianum Eudemus, apud Curtium Eudemon dictus ;) Oxydracarum et Mallorum satrapes, cum 300. equitibus, 3000. peditibus, et elephantis 120. Quas belluas nactus erat, quum dolo Porum Indorum regem interfecisset. Universim cum satrapis congregata erant amplius 18700. peditum (licet particulares numeri 21200. conficiant) equitum 4600[l].

Hi cum in Susianam ad Eumenem pervenissent, concionem publicam advocarunt: in qua ingens, inter Peucestam præcipue et Antigenem argyraspidum ducem, de imperatoris electione exorta est contentio. Eam jam ante usurpato stratagemate sedavit Eumenes: erecto Alexandri tabernaculo et solio ; ad quod convenientes, communi consilio de singulis negotiis consulerent[m].

Post hæc cum ipsi Susa pervenissent, a thesaurorum custodibus Eumenes tantam pecuniarum copiam est consecutus, quantam necessitas exigebat ; huic enim soli, quantum postularet, exhibendum esse, reges per literas constituerant. Macedonibus ergo stipendia in sex menses erogavit: et Eudamo qui elephantes ex India adduxerat, 200. dedit talenta, expensarum quidem nomine in belluas, sed revera, ut hoc munere hominem sibi devinciret. Cuicunque enim per obortas factiones hic sese adjuncturus fuerat, ei propter usum belluarum formidabilem ingens momentum afferebat. Aliorum satraparum unusquisque ex regione sua militem sibi obnoxium alebat. Eumenes itaque in Susiana moram trahens, exercitum recreabat[n].

Philippus Aridæus, cum uxore sua Eurydice, jussu Olympiadis occisus est, sex annis post Alexandrum potitus regno[o]; et mensibus præterea quatuor[p], anno quarto Olympiadis[q] CXV. circa vigesimum secundum Septembris.

[l] Diodor. lib. 19. cap. 14.
[m] Id. cap. 15.
[n] Diodor. lib. 19. cap. 15.
[o] Justin. lib. 14. cap. 5.
[p] Diodor. lib. 19. cap. 11.
[q] Diodor. et Porphyr. in Græc. Euseb. pag. 228.

3688. Cassander Olympiadem, cum nepote Hercule Alexandri magni filio et matre ejus Barsine, in urbe Macedoniæ Pydna conclusam obsedit. Ineunte vere, quum fames indies invalesceret, milites suos Olympias dimittere coacta est; ipsaque tandem, pacta salute, (quam ægre etiam obtinuit) victori se tradidit[r].

Antigonus, motis e Mesopotamia castris, in Babyloniam venit; societateque cum Seleuco et Pithone inita, et militum ab eis manu accepta, navigiis Tigrim fluvium junxit; transportatisque copiis, celeriter adversus hostes contendit. De quibus certior factus Eumenes, Xenophilo arcis Susianæ præfecto mandatis datis, ne quid pecuniarum Antigono traderet, neque ad colloquium ejus descenderet, totam Tigris fluminis oram a fontibus ad mare usque custodiis munivit. Et quia custodiæ illæ propter longitudinem non paucis militibus indigebant, Eumenes et Antigenes a Peucesta, ut sagittariorum decem millia ex Persia ad eum mitterent, impetrarunt[s].

Antigonus cum exercitu in Susæ regiam profectus, Seleucum terræ satrapam creavit; datisque militibus arcem obsidere jussit. Detractante vero postulata Xenophilo thesaurorum cuostode, ipse nocturnis itineribus sub Caniculæ exortum ad Copratem fluvium in Tigrim decurrentem profectus, ob immodicum æstum magnam militum jacturam fecit. Cumque quatuor circiter plethrorum latitudo fluvii illius esset, paucas naviculas quæ contis propellebantur nactus, e peditatu aliquot transmisit, reliquum agmen expectare jussos. De qua hostium molitione per speculatores edoctus Eumenes, qui octoginta inde stadiis aberat, cum quatuor millibus peditum et 1300. equitibus superato Tigridis ponte, de Antigoni exercitu qui transierant offendit plus quam tria peditum millia, et equites 300. nec pauciores quam sex millia eorum, qui sparsim pabulandi causa trajicere solebant. Hos derepente adortus, dum inter se turbantur, cæteros illico in fugam vertit, Macedones vero, qui resistere audebant, vi numeroque superatos in fluvium omnes depulit: ubi, navigiis præ multitudine ingressorum

[r] Diodor. et Justin. lib. 14. cap. 6.

[s] Diodor. ann. 1. Olymp. 116.

demersis, pauci evaserunt. Et qui aquis credere se nolebant, quatuor circiter millia, in hostis potestatem venerunt. Ita Diodorus. Plutarchus, Pasitigrim amnem aggressum transmittere Antigonum, quod cæteri qui in stationibus erant ne senserunt quidem, solum Eumenem excepisse scribit; signisque collatis multos occidisse de militibus ejus, flumen cadaveribus complevisse, et quatuor millia cepisse.

Desperato fluminis transitu, Badacam versus, urbem ad Eulæum fluvium sitam, castra movit Antigonus; ubi per dies aliquot subsistens, exercitum æstus magnitudine confectum recreavit. Inde Ecbatana profecturus, non regia via, propterea quod et immodico æstu et quadraginta dierum longitudine molesta erat, sed per Cossæos iter instituit via breviore et frigidiore: ubi plurimis suorum desideratis, cæterisque in periculum adductis, vix nono tandem die in habitabiles Mediæ tractus evasit. Ubi tumultuantibus adversus eum militibus, qui intra quadraginta dies in tres clades non exiguas inciderant, Pithon totam obire Mediam ab eo jussus, equites 2000. et equos cum apparatu plus 1000. tantumque præterea jumentorum numerum, ut totus armari exercitus posset, secum reduxit: cum 500. insuper ex regio fisco talentis. Equites illos in ordines cooptavit Antigonus: equis vero in eos qui amiserant distributis, et jumentis liberaliter huc illuc donatis, pristinam militum benevolentiam recuperavit[t].

Eumeniani, motis a Pasitigride castris Persiam versus, ad Persepolim regni sedem viginti quatuor dierum itinere pervenerunt: ubi a Peucesta, qui regionis illius erat satrapes, totus exercitus, post sacrificia Diis Alexandroque et Philippo facta (ove etiam, ut Plutarchus narrat, ad sacra facienda viritim divisa) magnificentissimo epulo est exceptus. Quum vero his et aliis obsequiis eum multitudinem sibi conciliare dignitatemque imperatoriam ambire videret Eumenes: adulterinam quandam epistolam Syriacis literis ab Oronte Armeniæ satrapa, qui Peucestæ amicus erat, scriptam commentus est; quod Olympias cum Alexandri filiolo, sublato Cassandro, regnum Mace-

[t] Diodor. ann. 1. Olymp. 116.

doniæ recuperasset, et Polysperchon in Asiam contra Antigonum cum validissima regii exercitus parte atque elephantis trajecisset[u]. Fide igitur literis habita, quum in Eumenis manu futurum videretur, et provehere per regem quos vellet, et pœnas a delinquentibus exigere: omnes ab eo expectatione maximæ spei pendendum sibi arbitrabantur. Siqui vero ab ipso alieni erant, eos ille in judicium deferens perterrefaciebat exemplo, in Sibyrtio Arachosiæ satrapa dato: Peucestam interim comitate verborum ac promissorum magnitudine deliniens, atque in officio continens[x].

Alios etiam satrapas et duces devincire sibi cupiens Eumenes, pecuniis se indigere simulavit; et unumquemque, ut mutuum regibus darent, adhortatus. Quadringentis igitur talentis a quibus expedire visum ducibus acceptis, illos qui prius insidiarum aut desertionis fuerant suspecti, metu amittendi crediti, fidissimos jam et corporis sui custodes habebat[y].

3689. *a.* In minore Asia Attalus et alii duces, post obsidionem per annum unum et menses quatuor fortiter toleratam, in hostis tandem potestatem venerunt[z].

In Asia majore Antigono cum exercitu ex Media in Persiam movente, illi occursurus Eumenes, cum post peractum sacrificium opiparo convivio exercitum excepisset, et bibendo convivis nimis se attemperasset, in morbum incidens, profectionem ad dies aliquot inhibuit. Quo casu fracti animi sunt militum, dicentium, alios convivia splendide parare, Eumenem unum imperare et belligerare nosse. Remittente tamen malo, cum se brevi recollegisset, copias promovit: primum agmen ducente Peucesta cum Antigene; ipso in lectica cum elephantun ductoribus subsequente. Jamque iter unius diei exercitus inter se distabant: cum per missos utrinque speculatores, cognito hostium numero consilioque, ad pugnæ discrimen se compararent. Cumque Eumenes extra aciem quietis gratia in

[u] Diodor. ann. 1. Olymp. 116. Polyæn. stratagem. lib. 4.
[x] Diodor. ann. 1. Olymp. 116.
[y] Diodor. ann. 1. Olymp. 116. et Plutarch. in Eumene.
[z] Diodor. ad ann. 4. Olymp. 115.

lectica ferretur, antesignanique vociferarentur gradum se nisi illius ductu non promoturos: ille mox lectica ab uno cornu ad alterum circumlatus, in ordines suos digessit exercitum, inspectante et cachinnante Antigono. Et copias quidem in aciem illi producebant: sed propter loci difficultatem confligere non poterant[a].

Ad tria ego stadia translatis ab invicem castris, quatriduum in velitationibus et agrorum depopulatione consumebant, rerum omnium egeni. Quinta inde luce Antigonus rursum copias Eumenis ab eo avertere promissis conatus est: sed a Macedonibus legati ejus cum minis sunt repulsi. Deinde Gabienem, tridui itinere inde distantem regionem commodam et opulentam, ab Antigono ad capienda castra noctu occupatum iri præsentiens Eumenes, per simulatos perfugas Antigonum moneri curavit; Eumenem noctu ejus castra invasurum: ad quem incursum dum ille se parat, Eumenes Gabienem præoccupare contendit. Sed Antigonus fraude agnita, quanquam duas jam noctis vigilias antevertisset Eumenes, insecutus nihilominus eum est; et Pithone cum reliquo agmine lente subsequi jusso, ipse magna celeritate cum expeditissimis usus, in colle præalto se inspiciendum Eumeni præbuit. Is ratus totum cum Antigono exercitum adesse, substitit, antequam ad optatum locum perveniret, atque aciem instruxit, cum interea reliquæ copiæ ad Antigonum confluxerunt: sicque uterque dux sibi mutuis artibus imposuere[b].

Hic vero, in Parætacenorum regione, uterque imperator egregie aciem suam instruxit: ut copiose declarat Diodorus. Ducebat secum Eumenes peditum 35. millia, equites 6100. elephantos 114. Antigonus peditum plus quam 28. millia, equites 8500. elephantos 65. Eventu prælii ancipiti acerrime pugnatum est, in mediam usque noctem, luna plena: quando jam fessi, prælio omisso castrametari cogebantur. Interempti sunt ex parte Antigoni 3700. pedites, et 54. equites, vulnerati plus 4000. Ex peditatu Eumenis ceciderunt 540. equites perpauci; vulnerati plures[c] 900.

[a] Diodor. ann. 1. Olymp. 116. Plutarch. in Eumene.
[b] Diodor. ann. 1. Olymp. 116. [c] Ibid.

Eumenes ad eos qui in pugna ceciderant accedere studebat, ut eorum corporibus potitus victoriam certo sibi assereret. Verum infragante turba, et ad impedimenta sua quæ longius aberant revertendum esse vociferante, obsecundare illis coactus est. Antigonus vero vi turbam compulit, ut prope interfectos castra ponerent: eorumque sepulturæ dominus factus, de victoria contendit, affirmans nihil in præliis potius esse, quam potiri eorum qui ceciderint. Tum suorum cadaveribus sub diei ortum sepultis, et præcone hostium de recipiendis mortuis apud se detento, exacta die illum dimisit, recuperationem mortuorum in crastinum permittens. Ipse prima statim vigilia appetente cum toto exercitu movens, contentis itineribus procul ab hoste ad Gamarga usque Mediæ perrexit: quæ regio sub Pithonis imperio affatim omnia magnis exercitibus suppeditare poterat[d]. Atque ita Antigonum in Parætacis male acceptum Eumenes in Mediam hyematum coegit redire[e]: in Gadamalis vel Gadarlis ut Diodorus, vel Gadamartis ut Polyænus appellat.

Eumenes per exploratores de abitu hostis certior factus, ab insecutione abstitit; quod et ipse inedia ærumnisque magnis affectum haberet militem: et ad mortuorum exsequias conversus, magnifice sepeliendos curavit. Ibi Ceteus, dux eorum qui ex India venerant, cum occisus esset; ingens inter duas ejus uxores contentio est exorta, utra earum impetraret, ut cum marito mortuo viva combureretur. Junior magno cum gaudio victoriam adepta, rivalem quæ uterum ferebat, vivere coactam, mœrore confectam reliquit: ut pluribus narrat Diodorus.

Eumenes, negotio funerationis expedito, e Parætacis in Gabienem movit: quæ regio a castris Antigoni distabat, si per culta quis iter faceret, stathmos viginti quinque per deserta vero et inaquosa, novem. Tantis alter ab altero spatiis remotus hyemavit, et copiam exercitui ad recolligendum vires præbuit[f].

Cassander regnum Macedoniæ affectans, Olympiadem regis Philippi viduam et Alexandri magni matrem e medio

[d] Diodor. ann. 1. Olymp. 116. Æmil. Prob. in Eumene.

[e] Æmil. Prob. in Eumene.

sustulit, Thessalonicem ejusdem Philippi (non Aridæi, ut apud Justinum legitur) filiam et Alexandri sororem duxit uxorem, puerumque Alexandrum Alexandri magni filium cum matre Rhoxane in arcem Amphipolitanam custodiendos misit[g].

Quum paulisper Eumenis milites respirassent, ducibus insultantes regionem Gabenorum ferme universam hybernis occuparunt; ut postremorum tabernacula prope mille stadia essent a primis diremptа[h]. Hyberna enim sumpserant non ad usum belli, sed ad ipsorum luxuriam: indeque longe inter se discesserant[i].

Hoc Antigonus cum comperisset, intelligeretque se parem non esse paratis adversariis, dispersos eos et non opinantes aggredi statuit. Itaque famam spargens, sese in Armeniam ducturum, repente sub brumale solstitium (*τῆς ὥρας οὔσης περὶ χειμερινὰς τροπὰς*, ut a Diodoro est notatum) relicta via regia, per desertam ire contendit; interdiu ignibus per castra accensis, noctu extinctis, ne qui ex editis locis ignem noctu conspicati, hosti adventum suum nunciarent. Sed cum quinque jam dies laboriose iter fecissent, milites propter frigus aliosque usus necessarios ignem in castris die noctuque accendebant. Quod conspicati quidam solitudinis accolæ, eodem die per nuncios camelis dromedariis usos (qui non multo minus 1500. stadiis uno die conficiunt) Eumeni et Peucestæ significarunt[k].

b. Peucestes nuntii metu prorsus obstupescens, cum haud secus reliquos videret affectos, fugæ consilium cœpit. Quibus tumultum Eumenes et timorem abstersit; promittens se effecturum, ut hostes triduo aut quatriduo (vel, ut apud Æmilium Probum est, non minus quinque dierum spatio) tardius venirent quam expectabantur. Itaque primum nuncios ad suos dispersos misit, ut unum in locum convenirent. Deinde ipse cum expeditis ducibus excurrens, crebros ignes in regione montana, qui ab Antigono videri possent, excitari jussit, quales solent in cas-

[g] Diodor. Olymp. 116. ann. 1. Justin. lib. 14. fin.

[h] Plutarch. in Eumene. [i] Æmil. Probus.

[k] Diodor. Plutarch. et Æmil. Prob.

tris per noctes accendi; idque intra septuaginta stadiorum ambitum, quo procul spectantibus justus esse videretur exercitus. Antigonus itaque ab aliquo proditum se credens, et Eumenem cum toto exercitu adventare existimans, ne fatigatus cum recentibus dimicare cogeretur, flectit iter suum, et anfractum longiorem copiosæ viæ capit; ibique diem unum opperitur ad lassitudinem sedandam militum, ac reficienda jumenta, quo integriore exercitu decertaret[l].

Interim copiæ ad Eumenem majori ex parte congregatæ sunt: militesque prudentiam ejus mirati, solum ipsum præesse rebus jusserunt. Ex quo argyraspidum præfecti, Antigenes et Teutamus, invidia extimulati, cum plerisque satrapis et ducibus de eo tollendo consilium inierunt. Quod cum Eudamus elephantis præpositus et Phœdimus, duo ex eis qui pecuniam ipsi mutuo dederant, ut amissionem præverterent, Eumeni clam detexissent: ille, in turba belluarum versari se dicens, testamentum condidit, literasque omnes conscidit; ne ipso mortuo ex arcanis his crearentur illis qui eas scripserant pericula aut calumniæ[m].

Ad postremum deinde prælium deventum est, quo inter Antigonum et Eumenem de summa rerum est pugnatum: quod a Diodoro pluribus habetur descriptum. Erant Antigono peditum 22. equitum 9. millia, elephanti 65. Eumeni pedites erant 367000. equites 6050. elephanti 114. Campus erat latissimus, sabulosus et totus incultus: ex quo tantum pulveris ab equitatu est excitatus, ut si quis paululum abesset, quid fieret dispicere non posset. Quo observato Antigonus, Medis et Tarentinis quibusdam equitibus clam missis, impedimenta hostium, quæ quinque circiter stadia a loco prælii aberant, occupavit. Peucestes etiam Persiæ satrapes, ab Antigono conterritus, cum equitatu suo ex pulvere se subducens, aliorum etiam ad 1500. secum avulsit. Argyraspides vero pedestre Antigoni agmen violentius adorti, nemine suorum amisso, supra quinque millia hostium ceciderunt, peditatumque omnem

[l] Diodor. Plutarch. Æmil. Prob. et Polyæn. lib. 4. stratagem.
[m] Plutarch. in Eumene.

in fugam conjecerunt. Atque ita superior prælio discessit Eumenes; 300. tantum suorum interemptis[n].

Quum Macedones impedimenta sua capta, uxoresque ac liberos, cum multis aliis necessitudine sibi devinctis, in hostis potestate esse comperissent: magnus mœror et luctus in eorum qui vicerunt castris versabatur. Quos furentes pacare conatus Eumenes, ab eis quinque millia hostium cæsa esse dicebat; et si in bello perstent, ultro hostes pacem petituros. Damna, quibus se victos putent, duo millia mulierum et paucos infantes et servitia esse: quæ melius vincendo possint reparare, quam deferendo victoriam. Argyraspides vero neque fugam se tentaturos respondebant, post conjuges amissas, neque bellum gesturos contra liberos suos: ultroque eum convitiis agitabant. Ignaris deinde cæteris ducibus, Teutamus confestim ad Antigonum legatos mittit petentes ut sua reddi jubeat: conventumque est, ut tradito Eumene restituerentur omnia, et Macedonicæ copiæ se cum Antigonianis conjungerent. Atque ita Macedones, et cum illis decem Persarum millia quibus Peucestes præerat, satrapæ quoque aliorumque ducum et militum pars maxima, deserto Eumene, ad Antigoni castra transierunt[o].

Argyraspides igitur, impetu in Eumenem facto, gladium ei eripuerunt, manusque in tergum zona revinxerunt: atque quarto post peractum prælium die Nicanori, qui ab Antigono ad eum accipiendum fuerat missus, tradiderunt. Petiit ille, ut per medios Macedonas duceretur, et ut postremum sibi alloqui exercitum liceret. Quo facto, custodes suos præcedere ad Antigoni castra cœpit. Sequitur exercitus prodito imperatore suo, et ipse captivus, triumphumque de seipso ad victoris sui castra ducit: et ne quid deesset pompæ, elephanti quoque et auxilia orientalia subsequuntur. Antigonus vero Eumenem, verecundia prioris amicitiæ, in conspectum suum venire prohibitum, assignari custodibus præcepit[p].

Inter saucios tunc etiam Hieronymus Cardianus histo-

[n] Diodor. Plutarch. Polyæn. lib. 4.

[o] Diodor. Plutarch. Polyæn. cum Justino, lib. 14. cap. 3.

[p] Plutarch. in Eumene. Justin. lib. 14. cap. 4.

riarum scriptor captivus fuit abductus. Qui per antegressum tempus ab Eumene semper in pretio habitus, post interitum ejus Antigoni etiam humanitatem fidemque expertus est[q]. Scripsit autem Hieronymus τῶν διαδόχων (ut habet Diodorus, libro decimo octavo et Josephus, libro primo contra Apionem) vel ἐπιγόνων (ut Dionysius Halicarnasseus, in Romanarum suarum antiquitatum prooemio) id est, successorum Alexandri Magni, et temporis sui, historiam.

Antigonus tum Eumene tum omni exercitu hostili potitus, Antigenem argyraspidum ductorem comprehendit, vivumque in loculo conditum exussit. Eudamum quoque, qui ex India elephantos adduxerat, et Celbanum, aliosque perpetuo sibi infensos, e medio sustulit[r].

Cum quæreret ab Antigono præfectus custodum (cui Onomarcho nomen erat) quemadmodum Eumenem servari vellet: ut acerrimum leonem, respondit, aut ut ferocissimum elephantum. Paulatim vero ad misericordiam flexus, catenas graviores ei præcepit detrahi, et puerum ex familia ejus ad eum admitti, ut ungeretur: permisitque amicis qui vellent, ut eum adirent et ferrent necessaria. Et licet filius quidem illius Demetrius, et Nearchus Cretensis conservare studerent Eumenem: cæteri tamen fere omnes intercedebant suadebantque de medio tollendum. Antigonus tamen usque ad septimum diem deliberandi sibi spatium reliquit. Tum autem, cum vereretur ne qua seditio exercitus oriretur, vetuit ad eum quemquam admitti; et quotidianum victum amoveri jussit: nam negabat se ei vim allaturum, qui aliquando fuisset amicus. Cumque duos vel tres dies fame fuisset fatigatus, et castra essent repente movenda; missus intro quidam, insciente Antigono, eum jugulavit. Corpus Antigonus, ob superiorem cum illo necessitudinem, amicis ejus sepeliendum tradidit: qui illud militari honestoque funere, comitante toto exercitu, cremaverunt; ossaque ejus, vasculo recondita argenteo, in Cappadociam ad uxorem et liberos ejus deportanda curaverunt[s].

[q] Diodor. lib. 19. Olymp. 116. ann. 1.
[r] Diodor. Olymp. 16. ann. 1.
[s] Diodor. Olymp. 116. ann. 1. Plutarch. et Æmil. Prob. in Eumene.

Antigonus reducto in Mediam universo exercitu, reliquam hyemem in pago quodam non procul Ecbatanis transegit; militemque per totam huc illuc satrapiam distribuit, et maxime in præfecturam quæ Rages (a רעש, quod terræ motibus hie urbes complures et pagi 2000. corruerint; ut, ex Possidonio, refert Strabo libro undecimo) nomen obtinuit. Ubi cum Pithonem Mediæ satrapam complures militum in hybernis, qua promissis qua etiam donis, sibi devinctos reddere et ad defectionem pellicere cognovisset; dissimulatione usus, rumorem spargi curavit, se Pithonem cum sat valido ad defensionem exercitu superioribus provinciis satrapam esse relicturum. Literis quoquc ad eum scriptis contendit, ut quamprimum ad se veniat; quo coram de necessariis inter se collocuti, propediem ad mare descendant. Quibus et consimilibus aliis literis ab amicis datis deceptus Pitho, qui in extremis Mediæ partibus hyberna tunc habebat, ad Antigonum se contulit. Qui eum nactus, in consessu ejusdem consilii participum actionem illi intendit: ac facili negotio condemnatum illico necavit[t].

c. Antigonus, coacto in unum locum exercitu, satrapam Mediæ designavit Orontobatem Medum, ducem vero exercitus Hippostratum, qui 3500. pedites habebat peregrinos. Ipse assumptis copiis Ecbatana progressus est: ubi argenti non signati quinque talentum millibus receptis, in Persidem contendit. Adscensus autem ille ad regiam usque, quæ Persepolis vocatur, dierum erat viginti circiter[u].

Interea dum iter facit Antigonus, Pithonis amici et molitionis consortes, quorum nobilissimi Meleager et Menœtas erant, dispalantes Eumenis et Pithonis familiares, circiter 800. equites, congregant: initioque Medorum, qui simul desciscere nolebant, agros populantur. Deinde Hippostrati et Orontobatis castra noctu invadunt. Nec multum aberat, quin conatus successum habuisset: sed multitudine superati, cum militum quosdam ad communem pellexissent defectionem, retrocesserunt. Qui vero expediti erant, omnesque equis utebantur; ex improviso fece-

[t] Diodor. Olymp. 116. ann. 1. [u] Ibid.

runt incursiones, et magnam in terra consternationem excitarunt. Sed aliquanto post in locum præcipitiis circumdatum inclusi, partim cæsi, partim capti sunt. Ductores autem, Meleager et Cranes Medus, et de nobilioribus quidam alii, inter resistendum occubuere[x].

Quamprimum in Persiam venit Antigonus, regio ab incolis honore affectus est; ut qui citra controversiam jam Asiæ esset dominus. Ibi convocato amicorum senatu, de satrapiis consilia tractavit. Carmaniam Tlepolemo, Bactrianam Stasanori, Paropamisum Oxyartæ Rhoxanes patri, unde avelli illos facile non potuisse putabat, retinendam permisit. In Ariam Evitum: eique brevi post mortuo Evagoram suffecit, virum ob fortitudinem et prudentiam admirandum[y].

Ex Arachosia Antigonus Sibyrtium bene ipsi cupientem accersens, in satrapia sua confirmavit: eique argyraspidum, qui Eumenem dediderant, mille turbulentissimos tradidit; verbo quidem ad usus belli, at reipsa ad interitum. Privatim enim injunxerat, ut paulatim ad eos belli usus ipsos amandaret, in quibus perituri essent: ne quis eorum in Macedoniam rediret, vel mare Græcum aspiceret[a].

Videns Antigonus in magna apud Persas gratia esse Peucestam, satrapiam ante omnia illi ademit. Hoc indigne ferentibus indigenis, quum Thespias quidam ex illustrissimis unus liberius contradiceret, non admissuros imperium alterius Persas; huic vitam ademit. Asclepiodorum vero, mediocri instructum manu, Persiæ dedit præfectum; Peucestamque ad spes alias translatum, et vana arrectum persuasione, e regione eduxit[b].

Dum Antigonus iter Susa versus habet, Xenophilus opes Susianas in potestate habens ad Pasitigrim illi occurrit: quem Seleucus ad omne imperatum faciendum miserat. Hunc susceptum inter summos se colere amicos simulabat: ne mutato animo rursus ipsum excluderet, me-

[x] Diodor. Olymp. 116. ann. 1. [y] Ibid.

[a] Diodor. Olymp. 116. ann. 1. cum Plutarcho, in fine Eumenis, et Polyæno lib. 4. stratagem.

[b] Diodor. Olymp. 116. ann. 1.

tuens. Ipse, occupata Susorum arce, vitem inibi auream, operumque copiam, ad quindecim millium talentum æstimationem, nactus est. Conflata ipsi etiam alia pecuniarum vis e coronis, cæterisque donis et spoliis, ad quinque talentum millia; et totidem per Mediam collecta, præter Susianos thesauros: ita ut in summa viginti quinque millia talentum conficerentur[c].

d. Antigonus Susianæ præfectum reliquit ex indigenis quendam Aspisam. Ipse pecunias omnes ad mare deportare constitutum habens, vehiculis et camelis operam dabat comparandis: easque secum asportans, Babyloniam versus cum exercitu perrexit[d].

Cum dierum 22. spatio Babylonem attigisset, Seleucus regionis satrapes regalibus Antigonum donis honoravit; exercitumque universum convivio excepit. Ibi quum Seleucus mulctasset quendam e ducibus, non communicato cum Antigono consilio; indignatus ille, rationes ab eo poposciproventuum et pecuniæ publicæ. Seleucus se non obstrictum esse ad reddendas de hac regione rationes, quam Macedones ob navatam vivente Alexandro operam sibi dederint, respondit. Dissidio in dies gliscente, Seleucus Antigono imparem se esse videns, veritusque ne ipsum, ut Pithonem Mediæ satrapam, e medio tolleret; cum quinquaginta equitum comitatu, ad Ptolemæum in Ægyptum secessit. Hujus enim benignitas, et erga confugientes ad ipsum humanitas, ubique pervulgata erat[e].

Lætitia exultanti Antigono, quod non coactus amico vim inferre, sine sanguine et sudore Babyloniam recepisset, Chaldæi responderunt; si dimitteretur Seleucus, futurum ut Asia tota in potestatem illius veniret, et Antigonus ipse acie cum illo congressus vitam suam finiret: unde facti pœnitens, qui persequerentur hominem, misit. Verum hi aliquo usque progressi, negotio infecto redierunt[f]. Antigonus vero Blitorem Mesopotamiæ præfectum, quod Seleucum abeuntem transmisisset, magistratu amovit[g].

[c] Diodor. Olymp. 116. ann. 1. [d] Id. ann. 2.

[e] Diodor. Olymp. 116. ann. 2. et Appian. in Syriac. pag. 121.

[f] Diodor. Olymp. 116. ann. 2. [g] Appian. Olymp. 116. ann. 2.

Seleucus in Ægyptum elapsus, omnibus humanitatis officiis a Ptolemæo exceptus est: apud quem acerbe accusato Antigono, Ptolemæum ad bellum cum eo gerendum accendit[h].

3690. Seleucus amicorum quosdam in Europam misit; qui Cassandrum in Macedonia et Lysimachum in Thracia imperantem ad inimicitias cum Antigono suscipiendas incitarent. Cujus propositum ex verisimilibus conjecturis assecutus Antigonus, missis ad Ptolemæum, Lysimachum et Cassandrum legatis, ut pristinam secum amicitiam conservare vellent rogavit[i]. Sed Seleuci opera est effectum, ut inter ipsum et Ptolemæum, Lysimachumque et Cassandrum, contra Antigonum fœdus iniretur[k].

Antigonus, satrapa Babylone creato Pithone qui ex India venerat, promotis castris iter Ciliciam versus intendit. Ubi Mallon in Cilicia perventum est; in hyberna exercitum distribuit, jam post occasum Orionis; mense Novembri Juliano. Pecunias etiam in Quindis decem millia talentum accepit. Ex annuis præterea reditibus undecim millia talentum ei collecta erant[l].

Jamque in superiorem Syriam movebat Antigonus, cum legati a Ptolemæo, Lysimacho et Cassandro advenere. Qui introducti ad consessum postulabant, ut Cappadocia Lyciaque Cassandro, Phrygia juxta Hellespontum Lysimacho, Syria tota Ptolemæo, et Babylonia Seleuco traderetur: simulque pecuniæ publicæ, quas a pugna cum Eumene sibi vendicasset, cum ipsis cæterisque Macedonibus qui satrapias suas amiserant dividerentur. Quibus asperius ille respondens, se jam in Ptolemaici negotii apparatu esse dicebat; neque se in ejus belli præmia socios admissurum, in cujus periculum solus descenderat[m].

Legatis re infecta regressis; Ptolemæus, Lysimachus et Cassander societatem armorum inter se pacti, bellum terra marique enixe instruxerunt[n]. Antigonus quanta belli surgentis moles esset futura perpendens, nationes ac

[h] Diodor. Olymp. 116. ann. 2. cum Pausania in Attic. pag. 5.

[i] Diodor. Olymp. 116. ann. 2.

[k] Appian. Olymp. 116. ann. 2.

[l] Diodor. Olymp. 116. ann. 2.

[m] Diodor. et Appian. Olymp. 116. ann. 2. Justin. lib. 15. cap. 1.

[n] Diodor. et Appian. Olymp. 116. ann. 2. Justin. lib. 15. cap. 1.

civitates principesque ad societatem invitavit. Ad reges Cypri Agesilaum, in Rhodum Idomenea et Moschionem, in Cappadociam nepotem ex fratre Ptolemæum cum exercitu, in Laconiam Aristodemum Milesium cum mille talentis ad conducendos milites, ablegavit. Ipse per universam Asiam, quam in potestate habebat, faces et tabellarios disposuit: quorum opera celeriter omnia administraret[o].

His expeditis, in Phœniciam movit Antigonus, copias etiam navales contrahere properans. Castris ergo ad Tyrum Phœniciæ positis, regulos Phœnicum et Syriæ præfectos accersens, ut suam ad naves compaginandas operam cum ipso conjungerent invitavit: quandoquidem totam Phœniciæ classem Ptolemæus haberet in Ægypto. His mandavit, ut 4500000. frumenti medimnos (tantus enim sumptus in annum fiebat) ocyssime præpararent. Ipse congregatis undique qui ligna cæderent et naves compingerent, materiam ex monte Libano ad mare deportandam curavit: cui decidendæ et dividendæ octo virorum millia, devehendæ autem mille jumenta operam locabant[p].

His dum fungitur Antigonus, juxta mare castra habens, venit ex Ægypto Seleucus cum navibus centum regaliter instructis; et contemptim castra illius prætervectus est. Quod cum præsentes tum e civitatibus socios non parum turbavisset: bono eos animo Antigonus esse jussit, quingentis se navibus hac ipsa æstate mare ingressurum confirmans. Interim Agesilaus legatione in Cypro functus aderat; quod Nicocreon cæterique regum potentissimi societatem cum Ptolemæo contraxerint, Cittieus autem et Lapithius, Marius et Cerynites ad ipsius amicitiam se contulerint, renuncians. Quibus auditis, tria armatorum millia duce Andronico ad Tyri obsidionem reliquit Antigonus: ipse cum exercitu Joppen et Gaxam, ad imperata contumaces, adortus, violenta eas manu expugnavit, et redactos in potestatem ibi Ptolemæi milites, in suos ordines distribuit: præsidio quoque in urbes introducto, quod ad imperata faciendum oppidanos cogeret. Tum in pristina ad Tyrum castra reversus, necessaria obsidioni adornavit[q].

[o] Diodor. Olymp. 116. ann. 2. [p] Id. ibid.
[q] Diodor. Olymp. 116. ann. 2.

Per hoc tempus Aristo, cujus fidei Crateri ossa credita fuerant, ad sepulturam illa tradidit Philæ Antipatri filiæ: quæ prius Cratero, tum vero Demetrio nupserat. Huic enim ut eam duceret pater Antigonus persuasit: aversanti ut ætate sibi non respondentem, sed majorem, Euripideo hoc in aurem insusurrans:

> Ὅπου τὸ κέρδος, παρὰ φύσιν γαμητέον.
> Ubi lucrum suadet, reluctetur licet
> Natura, ducas conjugem.

Γαμητέον ducas, pro δουλευτέον servias, scite subjecto. Hæc vero fœmina ingenio et prudentia excellere videbatur. Nam turbulentos in exercitu milites erga unumquemque sicuti par esset gerendo se, compescebat; pauperum sorores filiasque suis impensis elocabat: atque e periculis multos calumniis iniquis circumventos eripiebat[r].

Inter duces ab Antigono missos, Aristodemus in Laconiam transvectus, et conducendi militis copiam a Spartanis adeptus, e Peloponneso 8000. coegit: atque cum Polysperchonte et filio ejus Alexandro congressus, amicitiæ fœdere Antigono illos adstrinxit. Et Polysperchontem quidem Peloponnesi ducem creavit: sed Alexandro, ut ad Antigonum in Asiam trajiceret, persuasit[s].

Ducum alter Ptolemæus cum exercitu in Cappadociam profectus, cum obsessam ab Asclepiodoro Cassandri præfecto Amisum offendisset, periculis illam exemit; et dimisso certis pactis Asclepiodoro, satrapiam recuperavit. Hinc per Bithyniam ducens, Zibyten Bithynorum regem in oppugnatione Astacenorum et Chalcedonensium urbis occupatum inveniens, obsidionem solvere coegit: initaque societate cum urbibus et Zibyte, postquam obsides accepisset, Ioniam et Lydiam versus movit. Ut enim oræ isti quam celerrime auxilium ferret, quippe Seleuco classe illam petituro, scripserat Antigonus. Ad quæ loca ubi Seleucus appulit, Erythras circumsedit. Sed in propinquo hostem esse certior redditus, absque effectu inde solvit[t].

[r] Diodor. cum Plutarch. in Demetrio.
[s] Diodor. Olymp. 116. ann. 2. [t] Id. ibid.

Venerat interea Polysperchontis filius Alexander ad Antigonum. Ubi publica militum ac peregrinantium illic advocata concione, Cassandro actionem intendit: seque Olympiadis mortem ab illo interfectæ ulcisci velle, et Alexandrum regis sui filium cum matre obsidione Amphipolitana liberare, et Græcos omnes a præsidiis illius immunes suo juri restituere, declaravit. Deinde Alexandrum, ad magnas in posterum spes excitatum, cum quingentis talentis in Peloponnesum remisit[u].

Antigonus, navibus e Rhodo accersitis et plerisque recens ædificatis instructus, Tyrum contendit. Cui dum maris imperio jam potitus frumenti importationem intercludit, ad gravissimam obsessos egestatem adduxit[x].

Ptolemæus Lagi filius, auditis quæ Macedones cum Antigono de libertate Græcis reddenda decrevissent, ejusdem sententiæ decretum etiam ipse scripsit: notum hoc fieri cupiens, se non minus Antigono libertatis Græcorum curam gerere. Suis etiam partibus adjunxit Cassandrum Cariæ satrapam, virum potentem, et qui non paucas sub imperio urbes tenebat. Et licet jam antea regibus in Cypro tria militum millia misisset; tamen nunc etiam decem alia militum millia cum Myrmidone Atheniensi, et Polyclitum cum navibus centum eodem misit; fratre Menelao omnium imperatore constituto[y].

Hi transvecti in Cyprum, adjuncto illic cum classe Seleuco, in consessu, quid facto opus sit deliberant. Placet tandem, ut Polyclitus cum quinquaginta navibus in Peloponnesum transgressus, Aristodemo et Alexandro et Polysperchonti bellum facessat; Myrmidon cum peregrino milite in Cariam eat suppetias allatum Cassandro satrapæ, quem Ptolemæus Antigoni dux armis impetebat: et Seleucus Menelausque in Cypro relicti cum Nicocreonte rege aliisque sociis, adversarios oppugnent. Divisis autem, ad hunc modum copiis, Seleucus Ceryniam et Lapithum expugnat: et pellecto in suas partes Stasiœco Malensium rege, Amathusiorum principem obsides dare cogit. Citiorum vero

[u] Diodor. cum Justino, lib. 15. cap. 1.

[x] Diodor. Olymp. 116. ann. 2.

[y] Id. ibid.

urbem, cum adjungere illam sibi non posset, omnibus admotis copiis obsidet[z].

Sub id tempus ex Hellesponto Rhodoque naves quadraginta Themisone navarcho, ad Antigonum venerunt: alias itidem octoginta Dioscorides inde adduxit. Sed jam ante instructam habebat Antigonus classem ex compaginatis in Phœnicia 120. navibus; adnumeratis quas ad Tyrum reliquerat. Ita ut in universum congregatas haberet 240. naves longas: inter quas tetreres nonaginta, penteres decem, enneres tres, deceres decem (a 4, 5, 9, 10. ordinibus remigum sic appellatæ) et centum et triginta apertæ. Hac classe divisa, quinquaginta, naves in Peloponnesum misit: cæteris Dioscoridem, suum ex fratre nepotem, præfecit; cum mandato, ut huc illuc navigando socios tutaretur, insulasque nondum societati ipsorum addictas, partibus suis conciliaret[a].

Polyclitus Seleuci legatus, e Cypro transmittens, Cenchreas, Corinthiorum navale, appulit. Ubi cum Alexandrum Polysperchontis filium ab Antigono ad Cassandrum descivisse didicisset, nihil copiarum hostilium videns, Pamphyliam versus navigationem intendit. Inde Aphrodisiadem Ciliciæ devectus, audivit Theodotum Antigoni navarchum ex Pataris Lyciæ cum classe Rhodia, ex Caria remiges habente, prætervehi; et Perilaum cum agmine terrestri classem in litore comitari, ad tutum illis iter præbendum. Utrosque igitur vafre decepit. Expositum enim militem opportuno abscondit loco, qua hostes transire necessum erat: ipse cum tota classe eo delatus, cum promontorium sibi objecisset, accessum hostis observat. Peditatus ibi primus in insidias incidit: Perilaus capitur; aliique inter dimicandum partim cadunt, partim vivi in hostium manus veniunt. Dumque classiarii auxilio suis venire conantur, Polyclitus repente ordinata invectus acie, hostem perturbatum facile in fugam vertit. Idcirco evenit, ut naves universæ, nec exiguus virorum numerus caperetur: inter quos fuit etiam Theodotus ipse, vulneribus confectus, qui post paucos dies obiit[b].

[z] Diodor. Olymp. 116. ann. 2.
[a] Id. ibid.
[b] Diodor. Olymp. 116. ann. 2.

Polyclitus citra periculum tanto usus successu, in Cyprum, atque inde ad Pelusium renavigavit. Quem laudatum Ptolemæus donis ingentibus honestavit, atque victoriæ insignis authorem longe amplius provexit: Perilaum vero ac de cæteris captivis quosdam, cum Antigoni legatio propter illos venisset, solvit. Ipse dehinc ad Ecregma (quod vocatur) profectus, colloquium cum Antigono habuit: sed non concedente Antigono quæ postulabat, rursus discessit[c].

3691. Cassander ex Macedonia exercitum in Cariam misit: tum ut urbibus Ptolemæo et Seleuco ibi confœderatis opem ferret; tum ut mature Antigonum distraheret, ne otium transmittendi in Europam haberet. Hujus agminis duces, Cassander, Cariæ satrapes, et Prepelaus, audientes Ptolemæum Antigoni præfectum copias in hyberna distribuisse, ipsumque in sepultura patris occupatum, Eupolemum ad Caprima in Caria hostibus insidiatum misere, 8000. peditibus et 2000. equitibus adjunctis. Sed Ptolemæus, hostium consilio per transfugas explorato, ex proxime hyemantibus pedites 8300. et 600. equites evocavit: atque mediam circa noctem insperato vallum hostis adortus, cum sine excubiis in somnum effusos obruisset, tum Eupolemum ipsum cepit, tum ad deditionem milites adegit[d].

Antigonus Asiam sibi vendicare Cassandrum videns, filium Demetrium in Syria cum mandatis reliquit, ut Ptolemæanos, quos cum exercitu in Syriam progressuros suspicio erat, insidiis exciperet. Peditum ex peregrinis decem millia, ex Macedonibus duo millia, Lycios insuper et Pamphylios quingentos sagittariosque ac funditores ex Persia quadringentos quinque etiam millia equitum, et supra quadraginta elephantos cum eo remanere jussit. Quatuor consiliarios illi adjunxit; Nearchum Cretensem, Pithonem Agenoris filium, qui paucos ante dies Babylone venerat, Andronicum Olynthium et Philippum: viros ætate provectos, qui militiæ Alexandri per totam expeditionem socii fuerant.

[c] Diodor. Olymp. 116. ann. 2. [d] Diodoro. Olymp. 116. ann. 3.

Nam juvenis adhuc erat Demetrius, annos tantum duos et viginti natus[e].

Ipse Antigonus, cæteris apud se copiis retentis, dum Taurum superare nititur, in magnam vim nivium incidit, nec parvam militum jacturam fecit. Ideo retro in Ciliciam reversus, aliamque nactus opportunitatem, minori incommodo montem illum transcendit; et ad Celænas Phrygiæ progressus, in hyberna exercitum distribuit[f].

Tyrus, per annum et tres menses obsidione fortiter tolerata, sub conditione Antigono dedita est: Ptolemæanis cum rebus suis abire permissis. Præsidii vero ad urbem tuendam introducti dux mansit Andronicus[g].

Medius cum classe cui præerat e Phœnicia ab Antigono accersitus, Pydnæorum naves triginta sex forte illi occurrentes prælio subactas una cum viris in potestatem redegit[h].

Cassander, Cariæ satrapes, mole belli gravatus, cum Antigono hac conditione transegit; ut milites omnes Antigono traderet, et Græcis urbibus juris sui libertatem concederet, ac satrapiam quam prius habuerat tanquam donum retineret, firmus Antigono deinceps amicus. Horum causa, obsidem illi fratrem Agathonem dedit. Sed post dies non multos, cum pactorum illum pœniteret, fratrem e custodia surripuit; et legatione ad Ptolemæum et Seleucum missa, ut quamprimum sibi auxilia ferrent, contendit. Quod indignissime ferens Antigonus, terra marique copias ad liberationem urbium misit; et classi Medium navarchum, terrestri autem agmini Docimum imperatorem præposuit. Hi ad urbem Milesiorum profecti, cives ad libertatem invitant, arcem præsidio munitam expugnant, legesque suas reipublicæ restituunt[i].

Hic dum illi occupantur, Antigonus Tralles expugnat, et Caunum progressus, accersita classe, etiam hanc urbem capit, præter arcem. Quam vallo cinctam, ex qua parte invadi poterat, continuis assultibus impetit. Missus erat cum sat valida manu Ptolemæus ad Iasum urbem. Is cum

[e] Diodor. Olymp. 116. ann. 3. [f] Id. ibid.
[g] Diodor. ad Olymp. 116. ann. 2. et 117. ann. 1.
[h] Diodor. ad Olymp. 116. ann. 3. [i] Id. ann. 4.

Antigono se conjungere cogitur. Et hæ tum Cariæ urbes in ditionem Antigoni venerunt[k].

3692. Cyrenæi a Ptolemæo deficientes, arcem veluti jamjam præsidium ejecturi obsident. Cumque legati ex Alexandria illuc missi, ut ab obsidione desisterent, hortarentur; capite illos multant; et obsidionem majore contentione urgent. His graviter commotus Ptolemæus, Agim ducem cum terrestri illuc exercitu mittit; classem etiam in subsidium belli, Epæneto prætore, expedit. Agis itaque bellum adversus defectores strenue persequens urbem vi subigit; authoresque defectionis in vincula compactos Alexandriam mittit, cæteris vero arma demit. Hinc civitatis rebus prout commodum ei videbatur constitutis, in Ægyptum redit[l].

Ptolemæus, ubi Cyrenes negotium ex animi sententia successerat, in Cyprum adversus reges imperium detrectantes ex Ægypto cum exercitu trajecit: et Pygmalionem cum Antigono per legatos agentem nactus, e medio sustulit. Tum Praxippum Lapithiæ regem, et Ceryniæ principem de alienatione suspectum comprehendit. Stasiœcum præterea cepit Mali regulum; eversaque urbe incolas Paphon transtulit. Quibus peractis, Nicocreontem Cypro ducem imposuit; urbesque ac reditus ejectorum regum illi attribuit. Ipse cum exercitu in superiorem Syriam transvectus, Posideum et Potamos Carum expugnatas diripuit: expeditoque cursu in Ciliciam provectus Mallum cepit, et deprehensos in urbe sub hasta vendidit. Finitimam insuper regionem devastavit: et ditato emolumentis exercitu, in Cyprum renavigavit[m].

Demetrius Antigoni filius in Cœle-Syria interim subsistebat, copiis Ægyptiorum imminens. Ubi vero de captis urbibus audivit, Pithonem illis in locis cum imperio reliquit; elephantis et gravis armaturæ ordinibus ei traditis. Ipse equitatu ordinibusque ferentariorum assumptis, subitis itineribus Ciliciam versus perrexit, ut periclitantibus opem ferret. Sed cum tardius quam opportunum esset, post hostium inde discessum, venisset; citato in castra

[k] Diodor. Olymp. 116. ann. 4. [l] Id. Olymp. 117. ann. 1.
[m] Diodor. Olymp. 117. ann. 1.

rediit equis in itinere plerisque amissis. Intra dies enim sex a Mallo viginti quatuor stathmos confecit: ita ut propter immodicos labores, neque caecularum neque equisonum quisquam subsequi posset[n].

Ptolemæus, quum eum quem volebat progressum res habuissent, tunc quidem in Ægyptum regressus est. Sed non diu post a Seleuco instigatus, propter inimicitias cum Antigono, in Cœle-Syriam movere et cum Demetrio confligere decrevit. Quamobrem copiis undique contractis, ab Alexandria ad Pelusium movit, 18000. habens in peditatu, in equitatu 4000. quorum alii Macedones, alii conductitii erant. Ægyptiorum multitudo partim tela cæteraque impedimenta gestabat, partim armis ad pugnæ usum instructa erat. A Pelusio deserta emensus, prope hostes ad vetustam Syriæ Gazam castra posuit. Ita etiam Demetrius, ex hybernis undique evocatis in Gazam veterem militibus, hostis adventum præstolabatur[o].

Olympiade CXVII. Ptolemæus Lagi vicit in Gaza prælio Demetrium Antigoni, Poliorcetem cognominatum: ut habet Castor chronographus[p]. Cujus prælii plenior apud Diodorum Siculum extat descriptio, in ejusdem Olympiadis historia: ubi ex Demetrianis supra 8000. captos fuisse narrat, occisos vero supra 500. (5000. ex Plutarcho legendum) quorum magna pars equites fuerint, præcipuæ nobilitatis viri. Inter amicos vero qui ceciderant, illustrissimos fuisse notat, Pithonem, æquali cum ipso Demetrio functum imperio; et Bœotum, qui longo tempore cum patre Antigono vixerat, et omnis arcani erat particeps.

Ptolemæus et Seleucus urbe Gaza potiti sunt. Demetrius contento itinere Azotum pervenit circa medium noctis, 270. stadia emensus. Hinc præconem de recuperandis ad sepulturam cadaveribus misit: quam Ptolemæus et Seleucus non solum concesserunt, sed tabernaculum insuper et regiam supellectilem cum amicis et toto famulitio absque lytris remiserunt; generoso adjecto dicto, non de præda sed de dignitate et imperio iniisse se certamen[q].

[n] Diodor. Olymp. 117. ann. 1. [o] Id. ibid.
[p] Apud Joseph. lib. 1. contr. Apion. pag. 1347.
[q] Diodor. Plutarch. in Demet. Justin. lib. 15. cap. 1.

Demetrius, quod justis ad resistendum copiis destitueretur, misso ad patrem (qui tum in Phrygia agebat) tabellario, ut quam celerrime suppetias ferret, postulavit. Ipse vero Tripolim Phœniciæ ingressus, milites e Cilicia, et alios, quicunque vel urbes vel castella ab hoste longius remota custodiebant, evocavit[r]. Antigonus pugna nuntiata, Ptolemæum imberbes ait nunc vicisse, sed iterato dimicaturum cum viris. Ne animum autem infringeret filii, petenti de integro per se præliari non prohibuit, sed concessit[s].

Ptolemæus in Ægyptum captivos milites misit, in classis præfecturas huc illuc distribuendos. Ipse, quum cæsis in pugna omnibus exsequias peregisset magnificas, Phœniciæ urbes cum exercitu invasit; alias obsidendo, alias persuadendo sibi adjungens. Post receptam Sidonem, prope Tyrum castrametatus, Andronicum præsidii ducem de tradenda urbe sollicitavit; præmia cum honoribus ampla illi promittens. Qui nullo se modo fidem, quam Antigonus et Demetrius ipsi haberent, proditurum respondens; gravissimis Ptolemæum convitiis incessit. Sed aliquanto post, cum per seditionem militum in hostis manus venisset; præterita injuriæ memoria, muneribus affectum Ptolemæus inter amicos cooptavit, et honorifice provexit[t].

Seleucus, acceptis a Ptolemæo peditibus mille (ut ait Appianus; non plures enim quam 800. habet Diodorus) et ducentis equitibus, cum tantillo exercitu ad Babyloniæ satrapiam recuperandam properavit. Quum in Mesopotamiam pervenisset, Macedonum qui Carrhis consederant alios suadendo pellexit, alios vi compulit ad ejusdem militiæ societatem. Simulac vero Babyloniam ingressus fuit, complures incolarum ei occurrebant, et adsociati, quicquid ei visum foret communi se opera facturos pollicebantur. Adjunxit se illi etiam Polyarchus, administrationis quoddam munus gerens, cum amplius mille armatis. Cæterum qui amicitiam cum Antigono tuebantur, ubi multitudinis impetum cohiberi non posse vident, in arcem cui Diphilus cus-

[r] Diodor. Olymp. 117. ann. 1.
[s] Plutarch. in Demetr.
[t] Diodor. Olymp. 117. ann. 1.

tos impositus erat confugiunt. Hujus oppugnationem instituit Seleucus: eaque per vim capta, pueros et amicos illic asservatos (quos, post discessum illius ex Babylone in Ægyptum, in custodiam tradiderat Antigonus) inde eripuit. His autem confectis, milites conscribit, et equos a se coemptos iis qui uti possent tradidit. Dumque in congressibus humanum se omnibus præbet, paratos et alacres ad quemvis eventum periculorum socios sibi conciliat. Hoc itaque modo Seleucus Babyloniam recuperavit[u].

Contra eum Nicanor, cui Antigonus Mediæ satrapiam commiserat, peditum supra decem et equitum septem millia e Media Persiaque et finitimis locis eduxit. Cui occurrit Seleucus, habens in universum aliquanto plus tribus millibus peditum, et equites quadringentos. Transgressus autem Tigrim fluvium, quum paucorum via dierum hostes abesse audiret; milites in paludibus propinquis occultavit, nec opinantes opprimere constitutum habens. Nicanor, quum promotis ad Tigrim signis hostes non inveniret; prope stathmum quendam regium castris locum delegit, longius illos fugisse opinatus. Nocte insequente dum contemptu hostis Nicanor excubias negligentius ageret; Seleucus derepente illum adortus, tumultum ac pavorem magnum excitavit. Persis enim pugnam conserentibus, accidit, ut tum Evager satrapes illorum, tum alii duces caderent. Post quem eventum major pars militum, quod et periculum extimescerent et administratione Antigoni offenderentur, ad Seleucum transitionem fecerunt. Nicanor autem cum paucis relictus, quum ne hostibus traderetur formidaret, cum amicis per deserta fugit[x].

Ita valido potitus exercitu Seleucus, dum et humanum se omnibus præstat, facile Susianam et Mediam et nonnulla de conterminis locis ditioni suæ adjecit. Ac de rebus a se gestis ad Ptolemæum cæterosque amicos perscripsit; jam regiam majestatem et gloriam principatu dignam consecutus: ut in rerum anni primi Olympiadis CXVII. enarratione refert Diodorus Siculus. Unde ab eo anno et

[u] Diodor. cum Appiano; in Syriac. pag. 122.
[x] Diodor. Olymp. 117. ann. 1.

initium principatus Seleuci deducit Eusebius, indidemque et Edessenos sua tempora et Græcorum regnum Maccabæorum notat supputare historiam. Et sane ab autumno hujus anni, id est, Septembri vel Octobri anni periodi Julianæ 4402. secundi Maccabæorum libri collector suos Græcorum annos, Hebræi æram Contractuum, Edesseni et reliqui Syri suam Seleucidarum epocham, atque Arabes Alexandri Dhilkarnain quos vocant annos dinumerant. A præcedente tamen vere Græcorum annos primi libri Maccabæorum scriptor auspicatur.

3693. Ptolemæus Lagides in Cœle-Syria subsistens, ex amicis quos secum habebat Cillen Macedonem magnis cum copiis adversus Demetrium in Syria superiore castra habentem misit; ut tota Syria eum expelleret, aut velut indagine comprehensum contereret, imperans. Demetrius a speculatoribus certior factus Cillen ad Myuntem negligenter castra metatum; impedimentis relictis, cum militum expeditissimis secum raptis, contentum noctu iter fecit: et repentino insultu circa matutinas excubias non expectantem perculit, atque castra cum ipso cepit duce. Milites 7000. vivos in potestatem redegit, ac permagna præda potitus est. Quia tamen Ptolemæum cum toto exercitu contra se venturum existimabat; ita castra fecit, ut paludes et lacus pro munimine illorum haberet[y].

De felici ejus pugnæ successu ad Antigonum, qui Celænis tum in Phrygia versabatur, scripsit Demetrius; invitans ipsum, ut vel exercitum quam ocyssime mitteret, aut ipse Syriam adiret. Qui redditis literis gavisus fuit oppido, quod filius adhuc juvenis et suo rem ductu prospere gessisse videretur, et dignum se regno ostenderet[z]. Demetrius vero, patre annuente, Cillen ducem et amicos ejus ad Ptolemæum remisit; parem priori ipsius munificentiæ gratiam rependens[a].

Antigonus, copiis assumptis, e Phrygia movit; et Tauro intra paucos dies superato, cum Demetrio castra adunavit. Ptolemæus vero cognito Antigoni adventu, ex ducum consilio excedendum esse e Syria judicans, præcipuas

[y] Diodor. Olymp. 117. ann. 1. et Plutarch. in Demetr.
[z] Diodor. Olymp. 117. ann. 1. [a] Plutarch. in Demetr.

urbes a se occupatas, ut Acen Syro-Phœniciæ, et Joppen Samariamque et Gazam Syriæ, destruxit. Tum receptis ad se copiis et opibus quæ agi ferrique poterant, in Ægyptum remeavit[b].

Multi hominum cognoscentes mansuetudinem et clementiam Ptolemæi, cum eo proficisci in Ægyptum et rebus communicare voluerunt. Quorum unus erat Ezechias ὁ ἀρχιερεὺς (secundanus fortasse pontifex: nam summus tum erat Onias I.) Judæorum: homo ætate quidem quasi 66. annorum, dignitate vero apud contribules magnus, dicendique facultate et rerum usu pollens. Hæc et alia plura de Ezechia, qui cum eo apud Ptolemæum hoc tempore consuetudinem habebat Hecatæus Abderita, in peculiari quem de Judæis conscripsit libello: ubi et de altero Judæo sibi cognito, Mosollamo sive Meshullamo nomine, aliam ita narrat historiam. "Eunte me ad mare rubrum, una secutus est quidam cum aliis equestrium Judæorum nos deducentium, nomine Mosollamus, vir animosus; inter omnes sagittarios Græcos et Barbaros optimus. Is igitur multis in itinere progredientibus, et quodam vate augurium captante et petente ut cuncti starent, interrogavit cur substitissent omnes. Ostendente vero ei vate avem quam intuebatur, atque dicente; quod si quidem expediret eis ut manerent omnes, staret avis, si vero surgens anterius evolaret, procederent, si vero post tergum iret, recedere cunctos oporteret: rursum tacens, arcumque trahens, sagittam emisit, et avem percussam interemit. Indignantibus vero vate et quibusdam aliis, et maledicentibus ei: Quid furitis, inquit, infaustissimam avem sumentes in manum? Hæc enim suam salutem nesciens, de nostro itinere nobis prosperitatem potuit indicare? Si enim præscire futura valuisset, in hunc locum nequaquam venisset, metuens ne sagitta a Mosallamo Judæo periret."

Ex eodem etiam libro de Judæis alia complura, in libro primo contra Apionem, Josephus repetit: sacerdotum quoque numerum, qui decimas accipiunt et universa in communi gubernant, circa 1500. tunc fuisse, inde refe-

[b] Diodor. Olymp. 117. ann. 1.

rens. Et Demetrius Phalereus in epistola ad Ptolemæum Philadelphum (apud Aristeam in libello de Septuaginta interpretibus et eundem Josephum libro duodecimo antiquitatum, capite secundo) causam ex eo reddit, cur nullus vel poeta vel historicus sacrorum librorum, aut virorum qui juxta eorum præscriptum res suas administraverunt, mentionem fecerit: quia sanctam nimirum quandam et venerandam contineant in se sententiam, profano ore nequaquam temerandam.

Antigonus, cum citra periculum Syriam totam Phœniciamque recuperasset, in regionem Arabum qui Nabatæi vocantur expeditionem suscepit. Hanc enim gentem cum rebus suis parum æquam esse judicasset, ex amicis suis Athenæum designavit, traditis illi armaturæ levioris 4000. peditibus, et equitibus idoneis ad cursum 600. mandato dato, ut subito Barbaros invadat, et omnem illis prædam adimat. In propinquo tum erat celebris conventus quo finitimi partim merces suas venditum, partim aliquid rerum utilium sibi mercatum, confluere solebant. Ad hunc Nabatæi etiam profecti erant; relictis in rupe quadam opibus et viris senio confectis, una cum liberis et uxoribus. Athenæus, tempore hoc observato, celeriter ad petram cum expedita manu contendit; et ab Idumææ provincia tridui et trinoctii spatio 2200. stadia emensus, sub noctem intempestam, insciis Arabibus, petram occupavit. Milites continuo quos ibi deprehenderant partim occidunt, partim capiunt, quosdam sauciatos relinquunt; thurisque et myrrhæ partem maximam cum talentis 500. convasatam auferunt. Nec ultra vigiliæ tempus commorati, quod persecutionem Barbarorum metuerent, protinus revertuntur; et 200. itinere stadiorum confecto, defatigati castra faciunt: excubias socorditer administrantes, quod intra duos aut tres dies hostem illuc pervenire non potuisse existimarent[c].

Arabes ab iis qui exercitum viderant certiores facti, extemplo relicta panegyri ad petram veniunt: ubi a sauciis de rebus quæ contigerant edocti, omni festinatione Græcos persequuntur. Et quia milites Athenæi in tuendis

[c] Diodor. Olymp. 117. ann. 1.

castris negligentius agebant, et propter lassitudinem oppressi erant somno, captivorum quidam clanculum aufugere: per quos exploratis hostium rebus, circiter vigiliam tertiam castra invadunt, numero existentes octo millibus haud pauciores; et plerosque in lectis adhuc jacentes mactant, experrectos autem et arma capessentes transfigunt. Ad extremum pedites universi occumbunt; et equitum circiter quinquaginta evadunt, majori ex parte saucii. Deinde facultatibus suis recuperatis Nabatæi in petram revertuntur: et epistola ad Antigonum literis Syriacis scripta, Athenæum criminantur, se vero purgant. Quibus rescribens Antigonus, justam eos vindictam exercuisse dolose professus est; et incusato Athenæo, præter mandata incursionem hanc ab eo factam asseveravit[d].

Antigonus, cum pro amico Barbarorum ad tempus se gessisset, ex toto exercitu 4000. pedites; qui et leves armis et ad cursum apti essent, cum pluribus quam 4000. equitibus, delegit; quibus imperavit, ut ad complures secum dies cibos ignis haud indigentes ferrent: Demetriumque filium ducem eorum constitutum sub primam vigiliam misit; cum edicto, ut quocunque posset modo Arabes ulcisceretur. Is triduum per avia iter faciens, clam Barbaros opprimere festinabat. At speculatores ingressu hostilis exercitus animadverso, facibus Nabatæis rem significant. Festinanter itaque Græcos adventare opinati, in petram (ad quam unus tantum aditus manu factus tendebat) sarcinis depositis, custodiam illi validam præfecerunt: ipsi vero prædam inter se partiti, alii alio in deserta greges abegerunt. Demetrius ubi ad petram pervenit, translatamque prædam animadvertit; continenti oppugnatione castellum tentavit. Sed cum inclusi fortiter repugnarent, et propter altitudinem locorum facile superiores essent, certamine ad vesperam usque continuato, receptui signum datum est. Pace deinde cum Nabatæis inita, Demetrius acceptis obsidibus donisque de quibus convenerat, a petra discessit; stadiaque tercenta emensus, juxta lacum Asphaltitem castra posuit[e]. Plutarchus, ingenti capta præda et septingentis camelis recepisse se, scribit.

[d] Diodor. Olymp. 117. ann. 1. [e] Id. ibid.

Antigonus, cum Demetrius ad ipsum reversus singula quæ gesserat exposuisset, ob pacificationem cum Nabatæis illum reprehendit; Barbaros impunitos dimissos multo confidentiores evasuros dicens. Quod autem lacum Asphaltitem contemplatus regno proventum aliquem reperisse videretur, eum laudavit: et procuratorem illius fecit Hieronymum Cardianum historicum (quem ab Antigono Syriæ præfectum fuisse, in libro primo contra Apionem notat Josephus; et quod Judæorum in historia sua non meminerit, merito incusat, quum pene in ipsis locis egerit.) Huic imperatum erat, ut navigia construeret; exceptumque e lacu bitumen omne in unum congereret locum. Sed Arabes ad 6000. congregati, inque ratibus suis aggressi eos qui in navigiis versabantur, missilibus prope omnes confixerunt. Quo factum, ut spem redituum illorum Antigonus omitteret[f].

Antigonus, acceptis a Nicanore Mediæ duce aliisque satrapis de successibus prosperis Seleuci literis, Demetrium filium misit cum peditibus Macedonicis 5000. mercenariis 10000. et equitibus 4000. cum mandato; ut ad Babylonem usque adscenderet, et recuperata satrapia, celeriter ad mare descenderet. Qui Damasco Syriæ egressus, patris mandatum studiose exsecutus est. At Patrocles, a Seleuco Babyloniæ præses datus, postquam Mesopotamiæ hostes imminere cognovit, adventum illorum, quod paucos circum se haberet, expectare non ausus, cæteros ut urbe excederent jussit: horumque alii, Euphrate relicto, in deserta fugerent; alii superato Tigri, in Susianam et ad mare Persicum fugerent. Ipse cum adjuncta manu, fluminum et fossarum objectu loco propugnaculorum se tutans, in satrapia versatus est; tum insidias hosti moliens, tum ad Seleucum in Mediam de iis quæ subinde fierent missitans, eumque ad ferendum celerrime suppetias exhortans[g].

Demetrius, ubi Babylonem pervenit urbemque reperit desertam, arcium oppugnationem aggressus est: captamque alteram militibus diripiendam concessit, ejectoque inde

[f] Diodor. Olymp. 117. ann. 1. [g] Id. ibid.

Seleuei præsidio, suum ibi septem millium militum imposuit. Altera per dies aliquot obsessa, eum tempore indigeret, Arehelaum ex amieis unum ad obsidionem reliquit; 5000. peditibus et 1000. equitibus illi traditis. Ipse, quum tempus jam exeurreret quo ut hane expeditionem eonfieeret injunetum erat, quæeunque ex illa provineia rapere possent in prædam suam vertere militibus jussis, ad mare deseendit: firmius Seleueo relinquens imperium, quippe qui eedere videretur, dum vastat quasi jam non suum[h].

Ad mare regressus Demetrius Haliearnassum, quam obsidebat Ptolemæus, eeleriter sueeurrens liberavit[i].

Cassander, Ptolemæus et Lysimaehus paeem eum Antigono feeerunt; seripta etiam formula paetorum, in hanc sententiam. Ut Cassander summus Europæ dux esset, donee Alexander e Rhoxane ad maturam ætatem pervenisset. Lysimaehus Thraeiam in potestate haberet. Ptolemæus Ægypto et eonterminis in Lybia et Arabia urbibus imperaret. Antigonus toti Asiæ præesset. Græeique suis legibus viverent. Non tamen diu his paetis steterunt: sed unusquisque probabiles eaptans prætextus, subinde plura aequirere nitebatur[k].

3694. Cassander quum Alexandrum Rhoxanes adoleseere videret, et sermones per Maeedoniam a quibusdam spargerentur, deeere ut puero e eustodia produeto regnum paternum traderetur: sibi ipsi metuens, Glaueiæ eustodiæ præfeeto imperavit, ut Rhoxanen obtrunearet, eum rege; et eadaveribus oeeultatis, faetum nemini enuneiaret[l]. Unde sublata jam regia sobole, ab Oetobri hujus anni periodi Julianæ 4403. annos regni Seleueidarum dinumerant Chaldæi apud Ptolemæum Alexandrinum in magna Syntaxi[m]. Qua æra et ipsi Syriaei reges in reseriptis suis sunt usi[n].

Parysades Bosphori Cimmerii rex, post annos 38. defunetus, filio natu maximo Satyro imperium reliquit: quod novem tantum menses ille obtinuit[o].

In Peloponneso dux Antigoni Ptolemæus, ab eo ad Cas-

[h] Diodor. cum Plutarcho, in Demetrio.

[i] Plutarch. in Demetrio.

[k] Diodor. Olymp. 117. ann. 2.

[l] Diodor. Olymp. 117. ann. 2.

[m] Lib. 9. cap. 7. et lib. 11. cap. 8.

[n] 2 Maccab. cap. 11. ver. 33.

[o] Diodor. ad Olymp. 117. ann. 3.

sandrum deficiens ad quendam ex fidelissimis amicis Phœnicem, cui procurationem satrapiæ ad Hellespontum ille reliquerat, milites transmisit: utque castella et urbes tueretur, neque Antigoni deinceps authoritatem sequeretur, monuit[p].

Ptolemæus Ægyptius Antigonum criminatus, quod contra commune ducum fœdus urbes Græcorum nonnullas præsidiis munivisset, missis cum Leonide præfecto copiis, asperæ Ciliciæ urbes Antigono subjectas potestatis suæ fecit. Ad urbes etiam Cassandro et Lysimacho addictas rogatum misit, ut suam amplexæ sententiam, ne cresceret potentia Antigoni prohiberent[q].

Antigonus natu minorem filium Philippum cum Phœnice et defectoribus belligeratum ad Hellespontum misit: sed in Ciliciam Demetrium. Qui militiæ suæ munus strenue exsequens, et Ptolemæi duces vicit, et urbes recuperavit[r].

Polysperchon in Peloponneso Cassandrum in crimen vocans, et Macedonum imperium affectans, Herculem Alexandri magni et Barsines filium e Pergamo (ubi educabatur, jam circiter septemdecim annos natus) accersiit: et ad Cassandri inimicos missitans, ut adolescentem in regnum paternum reducerent, oravit[s].

Ptolemæus Lagides, jam Cypri urbes sub ditione habens, quum a Nicocle Paphiorum rege occultam cum Antigono amicitiam fuisse initam ex relatu quorundam cognovisset, ex amicorum numero Argæum et Callicratem, cum mandatis de tollendo Nicocle, misit. Illi ergo in insulam profecti, a Menelao exercitus præfecto militibus acceptis, domum Nicoclis circumsistunt; et exposito Ptolemæi decreto, ut vita se abdicaret, imperant. Qui ad diluendum quæ objiciebantur primum se convertit: sed ubi nemo attendit, manus sibi infert. Axiothea Nicoclis uxor, audita viri morte, filias suas adhuc virgines jugulat; fratrumque Nicoclis conjuges, ut una cum ipsa mortem oppetant, instigat: cum tamen nihil acerbi in eas statuisset Ptolemæus, sed incolumitatem illis concessisset. Fratres quo-

[p] Diodor. Olymp. 117. ann. 3.
[q] Id. ibid.
[r] Diodor. Olymp. 117. ann. 3.
[s] Id. ibid.

que Nicoclis, foribus occlusis domoque succensa, sibi ipsi manus intulerunt. Atque ita familia regum Paphiorum, tragicis oppressa calamitatibus, abolita fuit[t].

Agathocle Siciliæ tyranno in Africam navigante, ut contra Carthaginienses bellum gereret, tantum factum est solis deliquium, ut stellis ubique apparentibus omnino noctis instar esset[u]. Quam horrendam solis eclipsim decimo quinto die mensis Augusti, calculus astronomicus hoc anno nobis exhibet.

Epicurus, annos 32. natus, scholas primum Mitylenis et Lampsaci per quinquennium habuit[x].

In Bosphoro Cimmerio Eumelus, cum Barbaris quibusdam finitimis amicitiam pactus, fratri natu maximo Satyro de regno controversiam movit. De quo Satyrus certior factus, cum numerosa adversus illum manu contendit: et superato Thapsi fluvio, ubi castris hostium approximavit, plaustris, quibus maximam commeatus vim advexerat, castra circumdedit; instructaque acie, ipse medium, ut Scytharum mos habet, agmen obtinebat. Militabant vero ipsi mercenarii Græci haud plures 2000. (al. 1000.) Thracesque totidem. Cæteri omnes Scythæ erant auxiliares supra 20000. et equites haud pauciores 10000. Eumelum Ariopharnes rex Thracum adjutabat, 20000. equites, et 22000. pedites habens. Satyrus equestri primum inito prælio cum Ariopharne, in fugam eum convertit, deinde fratrem Eumelum totumque hostium agmen fudit; et utrumque prælio superatum in regiam, fluvio, præcipitiis arduis et sylvis confertis cinctam, se recipere coegit[y].

Satyrus initio agros hostium vastavit, pagosque incendit: unde captivorum prædæque vim ingentem coegit. Impressione deinde per paludes facta, ligneis castellis potitus est. Quibus direptis, trajectoque fluvio, sylvam etiam, qua necessario ad regiam transeundum erat, triduana militum opera dejecit, ac quarto demum die ad murum accessit. Ibi Meniscus mercede militantium ductor per aditum illapsus, ad murum licet strenue cum suis certaret,

[t] Diodor. Olymp. 117. ann. 3. et Polyæn. stratagem. lib. 8.
[u] Diodor. Olymp. 117. ann. 3. Justin. lib. 22. cap. 6.
[x] Diog. Laert. in Epicuro. [y] Diodor. Olymp. 117. ann. 3.

retro tamen, longe majore globo in ipsum erumpente, pellitur. Cui dum Satyrus succurreret, brachium ejus hasta transverberatur. Quo vulnere graviter affectus, in castra se recipit, et subsequente nocte vita excedit. Meniscus, obsidione soluta, in Gargazam urbem exercitum abduxit: atque inde regis corpus Panticapæum ad Prytanim ejus fratrem per amnem deportavit. Is sepultura magnifice paracta, postquam in regia conditoria exuvias reposuisset, Gargazam absque mora profectus, exercitum simul et principatum accepit[z].

Eumeli tum legatio de parte regni ipsum convenit: cui ille obtemperare noluit. Præsidio itaque Gargazæ relicto, Panticapæum rediit, ut regni statum confirmaret. Per id vero tempus Barbarorum auxilio Gargazam occupavit Eumelus, et de cæteris urbibus ac castellis non pauca. Prytanim deinde prælio vicit. Isthmoque paludi Mæoticæ vicino inclusum ad deditionis pacta coegit; quibus et militem tradidit, et regno se excessurum est pollicitus. Verum ubi Panticapæum rediit, quæ in Bosphoro regnantium perpetuo erat regia, imperium denuo recuperare conatus est. Sed victus, in hortos quos vocant perfugit, atque ibi occisus est. Regnavitque post eum frater Eumelus, annos quinque et menses totidem[a].

3695. Ut imperium stabiliret, fratrum suorum Satyri et Prytanis amicos, conjuges præterea et liberos, e medio sustulit. Solus tantum Parysades Satyri filius, oppido juvenis adhuc, manus ejus evasit. Nam equi celeritate usus, ex urbe ad Agarum Scytharum regem profugit. Cum autem cives necessariorum cædem indigne ferrent; advocata in concionem multitudine, Eumelus de perpetratis se purgavit, et patriam eis reipublicæ formam restituit. Immunitatem etiam, quam incolæ Panticapæi habuerant illis concessit, omnia insuper tributa se illis remissurum pollicitus: multaque ad favorem populi sibi conciliandum tum disseruit. Cunctis igitur brevi ad pristinam benevolentiam per beneficia reductis, æquum deinceps juxta

[z] Diodor. Olymp. 117. ann. 3.

[a] Id. ibid.

leges imperium exercuit; nec mediocrem sibi virtutum admirationem peperit[b].

Ptolemæus Lagides, ubi duces suos urbes in Cilicia amisisse cognovit, classe Phaselidem transportata, urbem illam expugnavit. Hinc in Lyciam transvectus, Xanthum Antigoni præsidio insessam vi cepit. Inde Caunum appulsus, urbem sibi deditam accepit; arcesque præsidiis occupatas violenta manu subegit. Heracleum exscidit: Persicum vero deditione militum in manus ejus venit[c].

Tum in Con profectus, accivit Ptolemæum. Is Antigoni ex fratre nepos erat, exercitumque fidei suæ creditum habebat: sed relicto patruo, cum Ptolemæo rei communiter gerendæ societatem iniverat. Ex Chalcide igitur profectum, et Con delatum, initio humaniter Ptolemæus excepit. Post quum insolentius illum se gerere, et duces muneribus colloquiisque sibi devincire, animadverteret; veritus ne quid insidiarum moliretur, præoccupatum custodiæ tradidit, et cicutam bibere coegit. Milites autem castra illius secutos promissis ad se pellexit, et ordinibus suorum immiscuit[d].

Cassander, metuens ne Macedones ad Herculem Alexandri magni filium (qui annos quatuordecim, ut Justinus, vel septemdecim potius, ut Diodorus indicat, tum excesserat) transfugerent; fœdere cum Polysperchonte clanculum inito, illius opera occidi eum tacite cum matre Barsine curavit, corporaque eorum terra obrui, ne cædes sepultura proderetur. Itaque sublato jam utroque Alexandri filio, cum nullus restaret in imperio successor, satraparum quisque provinciam cui præfectus erat tanquam regnum armis partum obtinebat[e].

3696. Ptolemæus e Myndo magna cum classe per insulas navigans, in transitu Andrum reducto præsidio liberavit[f].

Cleopatra, Philippi filia et Alexandri magni soror, An-

[b] Diodor. Olymp. 117. ann. 3.
[c] Diodor. Olymp. 117. ann. 4.
[d] Diodor. Olymp. 117. ann. 4.
[e] Diodor. Olymp. 117. ann. 4. et Justin. lib. 15. cap. 2. et Porphyr. edit. Scalig. pag. 228.
[f] Diodor. Olymp. 118. ann. 1.

tigono infensa, propensione sua ad Ptolemæum inclinavit; Sardibusque, ut transportaretur ad ipsum, excessit. At Sardium præfectus, cui servandæ ejus mandatum dederat Antigonus, discessum illius inhibuit: ejusque deinde jussu, muliercularum quarundam opera dolose illam necavit. Antigonus vero se necis authorem infamari nolens, quasdam ex mulierculis, quasi vitæ illius insidiatas, capite plexit; et funus regia magnificentia curavit[g].

Ophellas, qui Thimbrone dejecto Cyrenæos Ptolemæi imperio subjecerat, cum Cyrenen ipse jam cum vicinis urbibus sibi vendicasset, majorem animo principatum complectebatur. Dumque in his cogitationibus versatur, Ortho Syracusanus Cyrenen legatus ab Agathocle ad illum venit; ad belli contra Carthaginienses societatem illum invitans, illisque devictis imperium Africæ ei promittens. Cum igitur ad consilium jam olim meditatum nunc spes nova accederet, lubens obtemperavit: et Athenas, unde uxorem Eurydicen Miltiadis filiam acceperat, de belli societate legationem misit[h].

3697. Atheniensium et aliorum Græcorum multis militiæ huic promptis animis sese adjungentibus; quod florentissimam se Africæ partem sorte divisuros, et Carthaginis opes direpturos sperarent: Ophellas tandem, ubi cuncta expeditioni necessaria affatim comparaverat, copias eduxit; pedites plusquam 10000. equites 600. (vel 700.) currus 100. aurigas essedariosque milites supra 300. sub signis habens. Ad hæc qui extraordinarii appellantur non infra 10000. comitabantur. Multique horum liberos et uxores, nec non alia impedimenta secum ducebant: ita ut hic exercitus coloniæ speciem haberet. Octodecim ergo dierum itinere confecto, tria stadiorum millia emensi, circa Automulas (in occidentali Cyrenaicæ termino) castra posuerunt. Deinde per siticulosam et bestiis infestam regionem magno cum labore pergentes, vix tandem, itinere duorum amplius mensium ærumnosissime confecto, Agathoclis castra assequuntur: ubi copiis exiguo inter se disjunctis intervallo, castra posuere[i].

[g] Diodor. Olymp. 118. ann. 1. [h] Id. ibid.
[i] Diodor. Olymp. 118. ann. 1.

Agathocles Ophellæ obviam progressus, benigne omnibus suppeditatis, ut exercitum ab ærumnis reparandum curaret monebat: et cum sæpius simul cœnassent, ab Ophella filius adoptatus est. Majore vero parte Ophellæ militum pabulatum et frumentatum egressa, concionem militum suorum advocat: et Ophellam criminatus, quod qui ad societatem armorum venisset, nunc insidias pararet; exacerbata multitudine, confestim instructum contra Cyrenæos exercitum educit. Insolentia rei perculsus Ophellas, defendere se conatur. At celeritate hostis oppressus, dum et reliquiæ exercitus ad resistendum non sufficiunt, inter præliandum occumbit. Agathocles multitudinem adhuc reliquam ad ponendum arma cogit: omniumque animis promissionum liberalitate conciliatis, toto sic potitur exercitu. Quos vero bello minus habiles invenit, Syracusas deportandos navibus imposuit: quarum paucæ tamen, gravi exorta tempestate, integræ eo pervenerunt[k].

Ophella sublato, Cyrene et reliqua Libya ad Ptolemæi obsequium rediit[l].

3698. Demetrius, Poliorcetes sive expugnator (ut Plinius vocem reddidit) cognominatus, validis a patre Antigono copiis terrestribus simul et navalibus, telorum insuper aliorumque ad obsidionem utilium convenienti apparatu instructus, et ad Græciæ urbes in libertatem vindicandas missus, Epheso solvit[m]; et 5000. argenti talenta secum habens, cum 250. navium classe Piræeum appulit, die vigesimo sexto mensis Thargelionis, circa Maii Juliani diem trigesimum primum ut in Demetrii vita refert Plutarchus. Receptisque Athenis, Megarensium urbem cepit, et Munychiam Atheniensium præsidium, a Dionysio Cassandri præfecto occupatum, exscidit, archonte Athenis Anaxicrate: ut, præter alios habet Philochorus (qui hoc tempore claruit) in Atticarum historiarum libro octavo[n]; ad finem nimirum tendente prætura Anaxicratis, et cum ea secundo anno Olympiadis CXVIII.

Eurydicen Opheltæ sive Ophellæ Cyrenæ principis, superiore anno interempti, viduam Athenas remigrantem

k Diodor. Olymp. 118. ann. 1. cum Justin. lib. 22. cap. 7.

l Suid. in Δημήτρ.

m Diodor. Olymp. 118. ann. 2.

n Apud Dionysium Halicarnasseum, in Dinarcho.

matrimonio ibi Demetrius sibi junxit. Has nuptias posuerunt in beneficio et honore civitatis suæ Athenienses. Iidemque Demetrium et Antigonum reges primum appellaverunt, hoc nomen alias aversatos: quod quidem ex insignibus regiis unum adhuc Philippi et Alexandri generi illibatum aliis et intactum supererat[o].

Ex Græcia a patre Antigono revocatus Demetrius, ut cum Ptolemæi ducibus in Cypro belligeraret, in Cariam cum copiis transmisit. Inde in Ciliciam devectus, militibusque et navibus inde acceptis, in Cyprum trajecit: habens secum pedites 15000. equites 400. navium ad cursum expeditarum triremes supra 110. tardarum vero, sed tamen militarium, 53. præter pontones omnis generis, quot tantæ equitum peditumque multitudini sufficerent. Ac primo in finitima Carpasiæ ora castra posuit; subductisque navibus, vallo et fossa profunda castra munivit. Vicinas deinde urbes aggressus, Uraniam et Carpasiam vi cepit. Et relicta tutandis navibus custodia mediocri, Salaminem cum exercitu petiit[p].

Menelaus, a Ptolemæo fratre insulæ præfectus, Salamine tum subsistens, quum stadia quadraginta hostes inde abessent, eductis e castellis hinc inde militibus, 12000. pedites et 800. equites adversus illos eduxit prælioque paulisper commisso, ab hoste pressus, cum suis terga vertit. Demetrius vero in urbem usque eos insecutus, non multo pauciores 3000. cepit, et circiter 1000. intercmit. Ac captivos quidem primum in ordines suos distribuit: sed cum ad Menelaum fugituros illos postea animadverteret, propterea quod impedimenta sua in Ægypto penes Ptolemæum reliquerant; navigiis impositos ad patrem Antigonum transmisit[q].

Antigonus tum in superiore Syria urbem, suo nomine Antigoniam vocatam, juxta Orontem fluvium condebat; magnificos in eam sumptus faciens, ita ut ambitu septuaginta stadia complecteretur. Locus enim ille ad insidiandum Babyloniæ et superioribus provinciis, inferiori etiam satrapiæ et præfecturis Ægyptum usque idoneus erat[r].

[o] Plutarch. in Demetr.
[p] Diodor. Olymp. 118. ann. 2.
[q] Diodor. Olymp. 118. ann. 2.
[r] Id. ibid.

Menelaus Salaminem repetens, ad tolerandam obsidionem sese parat; et ad Ptolemæum in Ægyptum mittens, auxilium ab eo, ut in magno positus discrimine, postulat. Demetrius contra machinas ad vi capiendam urbem parat; unam præsertim, Helepolim (a capiendis urbibus) vocatam: arietesque prægrandes, et duas testudines eis ferendis aptas. Obsessi vero, facibus circa mediam noctem desuper immissis, operum maxima quæque incenderunt; militum qui in eis erant compluribus etiam absumptis. Neque Demetrius tamen ab incepto idcirco destitit; sed terra marique oppugnationem urgens, temporis diuturnitate se hostes debellaturum existimavit[s].

Ptolemæus, clade suorum audita, cum exercitu instructissimo terrestri ac navali ex Ægypto solvit; et ad Cypri urbem Paphon delatus, scaphas ex urbibus assumpsit, Citiumque, quod ducentis a Salamine distabat stadiis, appulit. Tota ejus classis 140. (vel 150. ut apud Plutarchum est) longas habebat naves: quarum maxima erat quinqueremis, minima quadriremis. Has pontones plus quam 200. sequebantur, peditum vehentes millia decem, haud minus. Menelao etiam mandavit, ut a Salamine cum sexaginta navibus, fervente maxime prælio, a tergo in Demetrii classem impressionem faceret, ordinesque disturbaret. At Demetrius animadverso ejus consilio partem exercitus ad obsidionem relinquens, Antistheni navarcho, ut classis oppidanæ eruptionem ad conflictum intercluderet decem quinqueremes tradidit: tot enim ad angustias portus tenendas sufficere arbitrabatur. Ipse pedestres copias instructas per prominentia in pelagus promontoria circumfudit; et cum classe navium 108. (vel 180. ut Plutarchus habet) quarum maximæ septiremes erant, pars tamen major quinqueremes, in altum provectus est[t].

Ptolemæus oppositos sibi fudit fugavitque; et navium alias demersit, alias cum ipsis militibus cepit, jamque a victoria revertens, etiam cæteras se facile subacturum sperabat: cum lævum cornu profligatum, et proximas quasque fugam capessere et Demetrium vi gravissima immi-

[s] Diodor. Olymp. 118. ann. 2.

[t] Diodorus et Plutarchus.

nere, animadvertit. Ad Citium ergo retrocessit. Victor autem Demetrius, navibus militaribus Neoni et Buricho traditis, ut hostem persequerentur et in mari natantes exciperent, ad castra portumque suum reversus est[u].

Interim vero dumprælio navali disceptatur, Menelaus Salamini præfectus naves sexaginta viris armisque completas, Menœtio navarcho, in subsidium Ptolemæo misit: et certamine cum decem navibus, quæ stationem in ostio portus habebant, commisso; quum oppidani vi sibi exitum patefacerent, Demetriani ad terrestres se copias fuga receperunt. Menœtiani autem in altum evecti, ubi paulo serius quam commodum esset venerunt, Salaminem regressi sunt[x].

Ptolemæus rebus Cypri desperatis, cum solis octo navibus in Ægyptum refugit[y]. Menelaus Salaminem et naves et pedestres copias Demetrio tradidit; equites 1200. gravis armaturæ milites[z] 12000. Receptisque deinde urbibus insulæ cæteris omnibus, Demetrius præsidarios in ordines suos cooptavit, pedites 16000. equites vero circiter[a] sexcentos.

Pontones (πορεῖα) amplius centum cepit Demetrius, in quibus 8000. prope milites erant. De longis navibus una cum viris captæ sunt quadraginta corruptæ vero circiter octoginta quas salsugine plenas ad castra prope urbem victores subduxerunt. Vitiatæ etiam fuerantex Demetrianis, viginti quæ debita accuratione refectæ, commodos deinceps usus præbuerunt. Sic Diodorus; Plutarchus ita. Ex navibus Ptolemæi septuaginta, cum propugnatoribus et sociis navalibus, captæ sunt. Ex turba, quæ in navibus onerariis circa litus stationem habebant, servitiorum, amicorum Ptolemæi, fœminarumque, ad hæc armorum, stipendii, machinarum, nihil prorsus elapsum Demetrio est, sed omnia cepit, atque in castra deportavit. In his fuit Lamia, tibiarum primum modulatione, deinde commercio meretricio celebris. Tunc vero etiam exolescente forma multo se juniorem pellexit Demetrium: adeoque lepore devinxit

[u] Diodor. Olymp. 118. ann. 2. [x] Ibid.
[y] Diodor. cum Justino, lib. 15. cap. 2. et Plutarcho.
[z] Plutarch. in Demetr. [a] Diodor. Olymp. 118. ann. 2.

et cepit eum, ut ab aliis mulieribus amaretur, unius illius esset amator[b].

Demetrius hostes qui ceciderant magnifice funeravit, atque captivos missos fecit. Atheniensibus eum armorum numerum dono dedit, quibus 1200. milites armare poterant[c]. Ptolemæi filium Leontiscum, et fratrem Menelaum, amicosque ejus cum privati instrumenti ministerio, pari provocatus antea munere, in Ægyptum remisit: et ut appareret eos non odio, sed dignitatis gloria accensos, donis muneribusque inter ipsa bella contendebant. Tanto honestius tunc bella gerebantur, quam nunc amicitiæ coluntur[d].

Victoriæ nuntium patri Demetrius misit Aristodemum Milesium, inter omnes aulicos adulatorem primum: qui diu suspensum eum tenens, tandem alta voce exclamavit: "Salve rex Antigone: vicimus prælio navali regem Ptolemæum, Cyprum tenemus, milites 16800. captivos habemus." Cui ille: "Et tu quoque hercle," inquit, "salve. Quia vero ita nos torsisti, lues pœnam: nam tardius præmium læti nuntii accipies[e]."

Hac victoria elatus Antigonus, diademate ab amicis imposito, regis deinceps nomen usurpavit: Demetrio quoque diadema misit, scriptaque epistola regem appellavit. Ptolemæus etiam, ne ob acceptam cladem animum abjecisse videretur, neve minoris apud suos authoritatis haberetur, diadema etiam ipse assumpsit, et in omnibus exinde literis regem sese appellavit. Horum exemplo reliqui etiam principes, Seleucus, qui superiores provincias suæ ditioni recens adjecerat, itemque Lysimachus et Cassander, et ipsi regiam sibi majestatem vindicaverunt: fratre, matre et filiis Alexandri Magni jam extinctis[f].

3699. Seleucus non Babyloniæ solum, sed etiam Mediæ rex factus est; Nicatore, sive Nicanore, sua manu in pugna occiso, cui Antigonus Mediæ satrapiam commiserat[g].

[b] Plutarch. in Demetr.
[c] Plutarch. in Demetr.
[d] Justin. lib. 15. cap. 2.
[e] Plutarch.
[f] Diodor. Justin. lib. 15. cap. 2. Plutarch. in Demetr. et Appian. in Syriac. pag. 122.
[g] Appian. in Syriac. pag. 122.

Quem tamen non a cæso illo, sed a victoriarum crebritate, Nicatoris sive Nicanoris (sic enim etiam in numismatis inscribitur) cognomentum accepisse, Appianus[h] et Ammianus Marcellinus[i] confirmant. Expugnatis enim inde Bactrianis, reliquas quoque gentes usque ad Indum fluvium, ab Alexandro prius devictas, imperio suo adjecit[k].

Rex Antigonus, cum filius ipsi natu minimus e vivis excessisset, regio funus apparatu deduxit: et Demetrio ex Cypro ad se vocato, copias ad Antigoniam convenire jussit. Nam expeditionem in Ægyptum destinarat. Itaque peditum agmen ducens ipse, per Cœle-Syriam signa promovit, habens in exercitu peditum supra octoginta et equitum circa decem millia, cum elephantis tribus et octoginta. Classi Demetrium præfecit: quem juxta copias terrestres oram legere jussit, instructas habens in universum 150. naves longas, et pontones militares 100. quibus ingens telorum copia vehebatur. Cumque navium magistri occasum Pleiadum censerent respiciendum, qui post dies octo futurus videbatur, sub Aprilis initium; ut nimis ad pericula timidos increpavit[l].

Antigonus ad Gazam castrametatus, quod Ptolemæi apparatum antevertere cuperet, militibus ut decem dierum cibariis se instruerent imperavit. Camelis autem ex Arabia coactis medimnum frumenti 130. millia, et vim magnam fœni cæteris jumentis imposuit, carrisque tela vehens, iter per deserta faciebat, non absque molestia: quod pleraque ibi loca palustria erant et cœnosa, maxime circa Barathra, quæ vocantur[m].

Demetriani, postquam nocte intempesta Gaza solvissent, tranquillo per aliquot dies mari, velocium navium remulco pontones militares post se trahebant. Inde cum Pleias opprimeret eos, et ventus borealis insurgeret; multæ quadriremes subito ad urbem Rhaphiam, appulsu difficilem et lacustrem, vi tempestatis delatæ sunt. De navigiis autem quibus tela vehebantur, alia undis submersa perierunt. Scapharum tamen firmissimis summa contentione

h Appian. in Syriac. pag. 124.
i Lib. 23. histor.
k Justin. lib. 15. cap. 4. Appian. Syriac. pag. 123.
l Diodor. Olymp. 118. ann. 3.
m Id. ibid.

enixi, Casium usque penetrarunt. Id Nilo haud procul distat: sed importuosum est, et tempestate coorta nullum præbet accessum. Jactis idcirco anchoris, duobus circiter stadiis a terra in salo multis circundati periculis consistere cogebantur. Ad eam denique penuriam sunt redacti, ut si ad unum tempestas diem adhuc durasset, aqua potabili jam deficiente, siti enecti omnes periissent. At cum in extrema versantes anxietate exitium jam imminens expectant, flatus remisit; et Antigonus cum exercitu illuc delatus, haud procul a classe castra posuit. Navibus itaque egressi vires in castris reficiunt, et avulsas a classe naves præstolantur. In hac autem maris commotione perierunt quinqueremes tres; unde quidam ad litus enatarunt[n].

Hinc promotis Antigonus copiis prope Nilum, duum intervallo stadiorum castrametatur. At Ptolemæus, cum opportunissima loca firmis præsidiis occupasset, misit quosdam in navigiis quæ contis propellebantur, cum mandatis, ut prope exscensum adnavigantes proclamarent; illum, si qui ab Antigono deficerent, binas gregario minas, præfecturam gerenti talentum, esse daturum. His ita proclamatis, defectionis cupido mercenarios Antigoni invasit. Inter quos etiam plerique duces erant, certas ob causas transitionis cupidi. Cum igitur multi desciscerent, Antigonus sagittarios et funditores, catapultasque complures in ripa fluminis disposuit; quibus excurrentes in navibus contariis repulit. Nonnullos etiam transfugarum correptos suppliciis horrendis mulctavit; ut a simili conatu cæteros deterreret[o].

Antigonus, assumptis navibus quæ tardius venerant, ad Pseudostomon, quod vocatur, contendit; ibi se partem militum expositurum arbitratus. At ubi validum ibi præsidium invenit, et catapultis omnique missilium genere prohiberetur; nocte jam appetente discessit. Hinc magistris navium, ut in faces intenti prætoriam sequerentur, mandavit; et ad Phagneticum Nili ostium est provectus. Ortaque die, ubi multas aberrasse naves cognovit, illas expectare, et omnium quas agebat celerrimas ad quæren-

[n] Diodor. Olymp. 118. ann. 3. [o] Ibid.

dum illas emittere, coactus est. Tempore igitur longius protracto, Ptolemæus, de accessu hostium certior factus, propere suis auxiliatum venit, instructisque copiis in litore constitit. Tum hoc etiam descensu exclusum se cernens Demetrius, oramque contiguam stagnis et paludibus a natura munitam esse audiens, cum tota classe retrocessit[p].

Vehemens inde Boreas incumbit, sublatisque in altum fluctibus tres quadriremes et militares aliquot, eadem tempestatis violentia in litus ejectæ, in Ptolemæi manus venerunt. Cæteræ, dum summa ope rem gerunt nautæ, incolumes ad castra Antigoni evaserunt. Ad omnes vero fluminis exitus præsidia Ptolemæus firmissima disposuerat; magnamque fluviatilium navigiorum copiam in promptu habebat, omni missilium genere, et viris qui his uti scirent, instructorum. Quæ res Antigonum haud modice angebat. Nam ostio Pelusiaco ab hostibus præoccupato, navales copiæ nullum habebant usum; copiæque terrestres, fluminis (quod post solstitium sensim modiceque crescit sole Cancrum transeunte, abundantissime autem eodem Leonem ingresso) altitudine inhibitæ, utut maxime vellent, nihil efficiebant. Et quod maximum, elapsis jam bene multis diebus, et milites frumentum, et jumenta pabulum deficiebat[q].

Submittente igitur animos exercitu, Antigonus concionem advocat: ducibusque consilium proponit, utrum manere præstet et belligerari, an nunc quidem in Syriam reverti; sed postea melius instructos redintegrare expeditionem, quo tempore minimæ altitudinis videatur amnis. Ibi cunctis eo inclinatis, ut quam ocyssime abirent, vasa milites conclamare jussit; et classe simul tota oram legente, celeriter Syriam repetivit[r]. Cujus expeditionis inanem exitum Medius Antigoni amicus in somnis prævidisse dicitur. Visus enim ei ipse est Antigonus cum toto exercitu certare diaulo, valide et acriter primum; deinde vires ejus flaccescere paulatim: denique, ut flexit cursum, languidus et anhelosus ægre spiritum reciperes[s].

[p] Diodor. Olymp. 118. ann. 3.
[q] Id. ibid.
[r] Diodor. Olymp. 118. ann. 3.
[s] Plutarch. in Demetr.

Ptolemæus discessu hostium majorem in modum lætatus, Diis suis sacro pro beneficiis acceptis instituto, splendidum amicis epulum exhibuit: datisque ad Seleucum, Lysimachum et Cassandrum literis, tum de prospero successu, tum de multitudine transfugarum eos certiores fecit. Ipse jam altero Ægyptum certamine tutatus, jamque regionem hasta partam jure se tenere existimans, Alexandriam remeavit[t]. Unde et hinc regnum illius, in regum canone, Claudius Ptolemæus inchoat: a morte Alexandri Magni ad initium Ptolemæi Lagi annos novemdecim ὁλοσχερῶς dinumerans. Cum sexto enim Novembris præsentis, anni periodi Julianæ 4409. juxta ipsius rationes, decimus nonus ille a morte Alexandri annus terminatur.

Interea dum ista in Ægypto geruntur, Dionysius Heracleæ Ponticæ tyrannus (ut refert Diodorus) vitam cum morte commutavit; quum annos regnavisset 33. ut ab Athenæo est traditum[u]: licet a Memnone 30. a Diodoro 32. tantum illius principatui assignentur. De mira ejus pinguedine, præter Memnonem, meminit etiam Nymphis Heracleota, in libro de Heraclea secundo, apud Athenæum, in loco jam citato, et Ælianus[w]. Ex Amastri sive Amestri filia Oxathræ, fratris Darii postremi Persarum regis, (quam Cratero prius Alexander Magnus uxorem dederat) duos suscepit ille filios, Clearchum et Oxathrem, Zathram Diodoro appellatum. Moriens igitur, uxori administrationem cunctam, et filiorum, qui adhuc teneræ admodum ætatis erant, tutelam (adjunctis quibusdam aliis) reliquit[x].

3700. Menedemus Patara Lyciæ profectus, et tribus trieremiolcis (quod triremis imperfectæ genus est) a Rhodiis præfectus, quadriremem cepit ex Cilicia venientem; in qua literæ erant a Phila, simul cum veste regia cæteraque supellectile impensius adornata, ad maritum suum Demetrium Poliorcetem missæ. Quæ omnia in Ægyptum ad Ptolemæum regem deportanda ille curavit. Id bilem Demetrio contra Rhodios movit: quorum ille tunc urbem

[t] Diodor. Olymp. 118. ann. 3.
[u] Lib. 12. cap. 26.
[w] Var. histor. lib. 9. cap. 13.
[x] Memnon. in excerptis Photii, cap. 5. cum Diodor. ad Olymp. 118. ann. 3. et 119. ann. 1.

terra marique acriter oppugnabat. Verum post annuam obsidionem, Atheniensium interventu, pax inter eos hac lege est inita; ut Antigono et Demetrio, nisi si Ptolemæo bellum inferrent, societatem armorum Rhodii præstarent[y].

Rhodii, finito bello, in Libyam Theoros miserunt, ex Ammonis oraculo sciscitaturi, an Ptolemæum uti Deum venerandum censeret. Quo annuente, lucum in urbe illi consecraverunt quadratum, extructa ad unumquodque latus porticu ad stadii longitudinem; eamque Ptolemæum indigetarunt[z]. Ipsi etiam Ptolemæo Soteris cognomentum tum primum ab illis tributum est[a]; quod eos videlicet ab Antigoni et Demetrii violentia salvos præstitisset; neutiquam vero a militibus Alexandri, quod eum ab Oxydracarum vel Mallorum potius impetu servassent: ut aliis visum fuit[b].

Eumelus Bosphori Cimmerii rex, jam sextum annum regnum administrans, inopinato quodam casu oppetivit. Dum enim e Scythia domum revertens ad sacrificium quoddam properat, quadrijugoque curru, qui quatuor rotis instructus et tentorio contectus erat, ad regiam contendit; equi consternati violenter illum abripiunt. Nam cum habenis contrahendis auriga non sufficeret, metuens ille ne in prærupta loca deferretur, desilire conatur: sed gladio rotæ implicito, eodem simul impetu abstrahitur, et illico exanimatur. Cui succedens Spartacus filius, annos viginti regnavit[c].

3701. Seleucus transmisso Indo fluvio, cum Sandrocotto sive Androcotto bellum gerebat. Ille enim ea tempestate qua Seleucus futuræ magnitudinis fundamenta jaciebat, occisis Alexandri præfectis, Indiam possidebat[d].

Huic molienti bellum adversus præfectos Alexandri, elephantus ferus ingentis magnitudinis ultro se obtulit, et veluti domita mansuetudine, eum tergo excepit; duxque

[y] Diodor. Olymp. 119. ann. 1. Plutarch. in Demetr.

[z] Diodor. Olymp. 119. ann. 1. [a] Pausan. in Attic. pag. 7.

[b] Apud Arrian. de expedit. Alexand. lib. 6. pag. 248. et Stephanum Byzantin. in 'Οξυδράκ.

[c] Diodor. ad Olymp. 117. ann. 3. et Olymp. 119. ann. 1.

[d] Justin. lib. 15. cap. 4. Appian. Syriac. pag. 122, 123.

belli, et præliator insignis fuit[e]. Indeque, cum sexcentis militum millibus Indiam peragrans, universam redegit in potestatem[f]. Tum occupato regno, populum quem ab externa dominatione liberaverat, ipse servitio premebat[g].

Ad hunc frequenter se commeasse, quum apud Sibyrtium Arachosiorum satrapam degeret, in Indicis suis scribit Megasthenes[h]; ubi et in castris ejus 400. hominum millia se invenisse refert[i].

3702. Cassander Macedoniæ rex, missis in Asiam ad Antigonum legatis, ut secum pacem iniret oravit. Ubi vero ille nullam se pacem initurum, nisi Cassander res suas ipsius arbitrio permitteret, respondisset: Cassander et Thraciæ rex Lysimachus, communicato inter se consilio, ad Ptolemæum Ægypti et Seleucum superiorum provinciarum regem legatos mittunt; superbiam Antigoni in responsionibus demonstrantes, bellique hujus periculum omnibus commune esse docentes[k]. Cum igitur carpi se singulos ab Antigono considerarent; dum privatum singulorum, non commune universorum bellum ducunt, nec auxilium ferre alter alteri volunt, quasi victoria unius, non omnium foret: per epistolas se invicem confirmantes, tempus et locum coeundi condixerunt, bellumque communibus viribus instruxerunt. Cui cum Cassander interesse propter finitimum bellum non posset, Lysimachum cum ingentibus copiis in auxilium sociis misit[l].

Seleucus, affinitate cum Sandrocotto Indorum rege contracta, regiones ad Indum sitas, quas Arianis ademptas Alexander Magnus proprias colonias fecerat, dono illi dedit: quingentis vicissim elephantis ab eo acceptis[m]. Atque ita pactione facta, compositisque in oriente rebus, Seleucus in bellum Antigoni descendit[n].

Lysimachus cum milite ipsius ex Europa in Asiam in-

[e] Justin. lib. 15. cap. 4.

[f] Plutarch. in Alexandro.

[g] Justin. lib. 15. cap. 4.

[h] Arrian. de expedit. Alexandri, lib. 5.

[i] Strabo, lib. 16. pag. 1035.

[k] Diodor. Olymp. 119. ann. 3.

[l] Justin. lib. 15. cap. 2.

[m] Strabo, lib. 15. pag. 1054. Plutarch. in Alexandro, et Appian. in Syriac. pag. 123.

[n] Justin. lib. 15. cap. 4.

gressus, Lampsacenos et Parianos, cum sponte in partes ejus concederent, liberos dimisit: expugnatoque Sigeo præsidium induxit. Exinde 6000. peditibus et 1000. equitibus Prepelao traditis, ad Æolidis et Ioniæ urbes sibi adjungendas illum misit. Ipse Abydum primo obsidere aggressus, tela machinasque et alia comparavit. At ubi per mare a Demetrio armatorum multitudo, quæ urbem tutari posset, supervenit, a proposito destitit: Phrygiaque ad Hellespontum subacta, etiam Synada urbem, in qua regia erant impedimenta, obsidione cinxit. Quo tempore Docimum Antigoni præfectum ad res marte communi gerendas induxit: ejusque opera Synada et castella quædam, ubi regiæ opes reconditæ erant, in potestatem accepit[o].

Interim Perpelaus dux, in Æolidem Ioniamque missus a Lysimacho, Adramyttio in transitu potitus est, Ephesumque obsedit. Pavore autem obsessis injecto, urbem deditione accepit; et Rhodiorum obsides illic deprehensos in patriam dimisit. Et Ephesios quidem ipsos missos fecit, sed omnes in portu naves incendit; quod maris dominium hostes tenerent, totusque belli exitus adhuc incertus esset. Hinc Teios etiam atque Colophonios sibi adjunxit. Erythræis autem et Clazomeniis per mare subsidium venerat. Idcirco urbes hasce capere non potuit: sed agrum illorum populatus, Sardes versus duxit. Ibi præfectum Antigoni Phœnicem et Docimum ad defectionem pellexit; urbemque præter arcem in fidem accepit. Hanc enim custodiens Philippus, de necessariis Antigoni unus, benevolentiam erga eum qui sibi fidem habebat conservavit[p].

3703. Antigonus tunc ingens certamen et festum panegyricum Antigoniæ instituerat: magnisque ad hoc præmiis et mercedibus undique conciverat athletas et artifices præstantissimos. Ubi vero de transitu Lysimachi et defectione militum audivit, ludos abrupit; athletisque et artificibus mercedem, non minus 200. talentis, persolvit. Ipse, copiis assumptis, ex Syria citatis itineribus contra

[o] Diodor. Olymp. 119. ann. 3.   [p] Id. ibid.

hostes perrexit. Ubi Tarsum Ciliciæ pervenit; de pecunia, quam e Quindis asportaverat, exercitui ad tres menses stipendia numeravit. Et præter hanc cum exercitu tria talentum millia advexerat: ut, si quando pecunia opus foret, hæc sumptuum facultas in promptu haberetur. Superato hinc Tauro, Cappadociam versus contendit; et rebelles in superiore Phrygia et Lycaonia ad pristinam militiæ societatem reduxit[q].

Eo tempore Lysimachus, hostis adventu cognito, in senatu cum suis deliberavit, quid imminentibus his periculis agendum esset. Illi ad pugnam non esse descendendum, quoad Seleucus e provinciis superioribus adventasset; sed occupanda firmiora loca, castrisque sudeto et fossa præmunitis, adventum hostis expectandum, censebant. Hic ergo, quod decretum erat, studiose peregit. Antigonus vero, ut proxime hostes ventum, explicatis in aciem copiis, pugnam lacessebat. Ubi nemo ex adverso prodire audet; ipse loca quædam insedit, qua cibaria hostibus importari necessum erat. Lysimachus igitur veritus, ne interciso commeatu in hostis potestatem veniret; noctu inde movit, et 400. stadia emensus, circa Dorylæum castra posuit. Locus enim ille frumento alioque commeatu abundabat: amne præterfluente, qui castrametantibus illic munimenti loco esset. Jacto igitur vallo, fossa præalta triplicique sudeto castra firmarunt. Antigonus discessu hostium audito, e vestigio insequitur: et castris illorum propinquans, ubi in aciem nemo descendit, fossa circundare castra hostium cœpit; eaque obsidendi animo, catapultas ac tela afferenda curavit. Cumque velitationes circa fossam existerent, quod Lysimachiani telis in opere versantes arcere conarentur; in omnibus Antigoniani superiores erant[r].

Post aliquod tempus, Antigonianorum opera perfici, et Lysimachianorum alimenta deficere cœperunt. Lysimachus igitur, tempestuosa captata nocte, ex castris illis digressus, per loca editiora in hyberna concessit. Ut vero Antigonus exorta luce discessum hostium animadvertit, e regione per campestria etiam ipse contendit. Sed cum

[q] Diodor. Olymp. 112. ann. 3. [r] Id. ibid.

magni caderent imbres, et regionis ille tractus profundus et cœnosus esset; jumentorum non pauca hominesque nonnulli peribant: totus denique exercitus cum difficultate magna conflictabatur. Propterea Antigonus, tum ut militem ab ærumnis illis reficeret, tum quod hybernam anni tempestatem ingruere videret, a persequendo destitit. Convenientissimis itaque locis ad hyemandum delectis, in partes exercitum distribuit[s].

Similiter etiam Lysimachus in campo Salmoniæ exercitum in hyberna distribuit. Largum vero ex Heraclea commeatum sibi procuraverat: quod affinitatem cum Heraclensibus contraxerat. Uxorem enim duxerat Amestrin, Dionysii (ut dictum est) viduam et filiorum ejus tutricem, civitati illi tunc imperantem[t].

Demetrius cum exercitu ex Græcia a patre Antigono accersitus, pace cum Cassandro facta, directo per insulas cursu, Ephesum transmisit: expositoque milite castrametatus, urbem in pristinum ordinem coegit, et præsidium a Prepelao duce Lysimachi inibi collocatum data fide abire permisit. Sua vero custodia arci imposita, Hellespontum usque progressus est: ibique Lampsacenos et Parianos, aliasque mutatæ fidei urbes, recuperavit. Hinc ad Ponti ostium profectus, apud Chalcedoniorum fanum castra muniit, et ad tuendum locum tria peditum millia et triginta naves longas ibi reliquit: copias reliquas in urbes ad hybernandum huc illuc dispartitus[u].

Sub hæc tempora Mithradates, imperio Antigoni subditus, cum in Cassandri partes transiisse putaretur, ad Cium Mysiæ, cujus, ut et Arrhinæ, 35. annos princeps fuerat, interfectus est[x]. Ejus historiam alii longe aliter narrant. Est enim hic Mithradates ille Ariobarzanis filius, vir regii apud Persas generis[y], quem κτιστὴν sive conditorem cognominatum fuisse, et principatus Ponti successionem us-

[s] Diodor. Olymp. 119. ann. 3.

[t] Diodor. Olymp. 119. ann. 3. cum Memnone in excerptis Photii, cap. 5.

[u] Diodor. Olymp. 119. ann. 3. [x] Id. ibid.

[y] Ab uno e septem illis Persis, qui Magum occiderunt, oriundus; ut ex Polybio, lib. 5. pag. 388. Floro, lib. 3. cap. 5. et Sexto Aurelio Victore, de viris illustrib. cap. 76. colligitur.

que ad Eupatorem (sive Mithradatem illum, qui cum Romanis tam diuturnum bellum gessit) reliquisse, confirmat Strabo[z]. Ex quo et Tertullianus, in libro de anima: "Mithradatem," inquit, "ex somnio Ponto potitum e Strabone cognosco." Antigonus enim in somnis visus sibi fuisse dicitur aurum in arvo seminare, et id demessum Mithradatem in Pontum asportare: quem idcirco comprehensum volebat occidere. De quo a Demetrio ille monitus, sex equitibus comitatus aufugit: communito quodam vico in Cappadocia, multis ad eum deficientibus, et Cappadociam ipsam et finitimas gentes Ponticas obtinuit; regumque Ponti stirpem, quæ octava ferme successione a populo Romano est deleta, edidit[a]. Ad annum usque octogesimum quartum eum vixisse, Lucianus in Μακροβίοις ex Hieronymo Cardiano et aliis scriptoribus refert. Eique in principatu succedens filius, Mithradates et ipse dictus; aucta ditione paterna, Cappadociam et Paphlagoniam annos 36. gubernavit[b].

Cassander Pleistarchum in Asiam, cum exercitu 12000. peditum et 500. equitum Lysimacho auxiliatum misit. Pleistarchus vero ad Ponti fauces delatus, insessum ab hoste locum invenit: desperatoque transitu, Odessum adiit; quæ inter Appolloniam et Galatiam ex adverso Heracleæ, quæ copiarum Lysimachi partem habebat, sita est. Ibi quum navigiis ad transportandum militem idoneis destitueretur, trifariam exercitum partitus est. Et prima quidem classis Heracleam incolumis pervenit. Altera a præsidiariis ad ingressum Ponti navibus subacta fuit. Tertiam vero, qua Pleistarchus ipse transmittebat, tanta oppressit tempestas, ut pars maxima navium et corporum interiret. Nam hexeris quæ prætorem vehebat submersa est; et de navigantibus in ea, qui 500. ut minimum erant, 33. duntaxat evaserunt. Inter quos ipse Pleistarchus, fragmento navis suffultus, ad terram semimortuus ejectus est. Is Heracleam deportatus, refocillato a calamitate ista corpore, ad Lysimachum in hyberna se contulit: quum majorem exercitus partem amisisset[c].

z Lib. 12. pag. 841.

a Plutarch. in Demetrio, et Appian. in Mithridatic. pag. 176.

b Diodor. Olymp. 119. ann. 3. c Id. ibid.

Iisdem diebus ex Ægypto profectus cum instructissimo exercitu Ptolemæus, omnes Cœle-Syriæ urbes in ditionem redegit. Dum Sidonem vero obsideret, falsus a quibusdam rumor est sparsus; commisso inter reges prælio, Lysimachum et Seleucum victos Heracleam se recepisse, victoremque Antigonum cum exercitu in Syriam contendere. Hanc famam pro vera ille accipiens, cum Sidoniis in quinque menses inducias fecit: et præsidio munitis, quas subegerat urbibus, cum exercitu in Ægyptum remeavit[d].

Dum hæc geruntur, de militibus Lysimachi quidam ex hybernis ad Antigonum transfugerunt, 2000. videlicet Autariatæ, Lyciique et Pamphylii circiter 800. Hos perhumaniter excepit Antigonus: et stipendiis, quæ sibi a Lysimacho deberi affirmabant, persolutis, honoraria insuper adjunxit[e].

Per id etiam tempus Seleucus cum numeroso exercitu, ex superioribus præfecturis ducto, in Cappadociam venit; militesque, præparatis tabernaculis, in hyberna collocavit. Habebat autem sub signis in peditatu 20000. in equitatu, sagittariis equestribus adnumeratis, circiter 12000. elephantes 480. currusque falcatos supra 100. Regum itaque copiæ hunc ad modum coibant; quod omnes ad futuram æstatem armis disceptare constitutum haberent[f].

Pithagoras aruspex, ut antea pro Alexandro Magno et Perdicca, ita et nunc pro Antigono exta consulens, fibrasque jecinori deesse reperiens, mortem illius eo portendi prædixit[g]. A Demetrio etiam secundum quietem Alexander eximie armatus percontari visus fuisse dicitur, quodnam signum pugnæ daturi essent: illoque respondente, Jovem et Victoriam, deinde subjecisse: "Abeo ergo ad hostes tuos: illi enim me accipient[h]."

Antigonus coitionem illam regum jactavit se, sicut aviculariarum semina legentium concursum, lapidis jactu et strepitu dissipaturum. Hostibus tamen appropinquantibus, præter solitum morem cogitabundus et taciturnus conspicie-

[d] Diodor. Olymp. 119. ann. 3. [e] Id. ibid.

[f] Diodor. fin. lib. 20.

[g] Arrian. de expedit. Alexandro, lib. 7. pag. 298.

[h] Plutarch. in Demetr.

batur; filiumque suum exercitui ostendens, successorem commendabat. Quodque omnes maxime mirabantur, in tabernaculo colloquium cum eo solus habebat: cum antea ne cum ipso quidem quidquam arcani colloquii agitare consuevisset, sed consilia sua tecta semper haberet. Instructa vero jam acie progressus, in faciem corruit: eoque casu afflictus, cum surgeret, manus cœlo tendens victoriam a Diis, aut antequam vinceretur, mortem sensus expertem petiit[i].

Pugna inter reges ad Ipsum, Phrygiæ oppidum, est commissa[k], Olympiadis CXIX. anno quarto[l] ineunte scilicet. Habebat Antigonus et Demetrius peditum supra 70. millia, decem equitum, elephantos 75. Hostibus peditum erant 64. millia; equites 10500. elephantes 400. currus 120. Demetrius, cum præstantissima parte equitum, Antiochum Seleuci filium (et in regno postea successorem) adortus est: cumque illum præclara pugna fudisset, intempestive cum nimisque impense insequendo labefecit victoriam. Neque enim regressus conjungere se peditatui valuit, elephantis interjectis[m]. Inter eos vero qui cum sequebantur, Pyrrhi imprimis virtus emicuit: qui quum 17. tantum annos esset natus, ab Epirotis regno tunc ejectus, Demetrio se adjunxit; qui sororem ipsius Deidamiam (Alexandro, Alexandri Magni et Rhoxanes filio, uxorem destinatam) matrimonio sibi junxerat[n].

Seleucus, cum Antigoni phalangem præsidio equitum nudatam cerneret, impressionem se facturum in eam simulando perterruit, et ad se transeundi potestatem haud inutili consilio fecit, Magna enim pars phalangis Antigonianæ ultro ad eum concessit; reliqua in fugam versa est. Antigonus autem, multis in eum versis, cum quidam ei diceret: "in te hi, rex:" retulit. "At Demetrius nobis succurret." Qua ille ad extremum usque fretus, dum filium circumspectat, grandine in eum telorum conjecta,

[i] Plutarch. in Demetr.

[k] Arrian. de reb. Alexandr. lib. 7. Plutarch. in Pyrrho. Appian. in Syriac. pag. 122.

[l] Diodor. et Porphyr.

[m] Plutarch. in Demetr.

[n] Plutarch. in Pyrrho.

occubuit: aliisque comitibus et amicis eum relinquentibus, solus apud cadaver Larissæus Thorax remansit[o]; quod regio deinde honore est sepultum[p]. In Ægyptiaca expeditione, annos paulo minus octoginta natum ille fuisse, Plutarchus; in hac, supra octoginta Appianus: universam vitam octoginta sex annorum fuisse, affirmat Porphyrius[q]. Sed ex Hieronymo Cardiano, qui cum eo militavit, 81. tantum annos vixisse, docet Lucianus in Μακροβίοις.

Demetrius, cum quinque peditum et quatuor equitum millibus, continenti fuga Ephesum perrexit. Ibi metuentibus omnibus, ne pecunia indigens Dianæ templum violaret; ipse etiam veritus ne milites se ab eo non abstinerent, celeriter inde abiit[r]; matreque Stratonice ex Cilicia, et opibus cunctis secum assumptis, in Salaminem Cypri navigavit: quæ tum in illius potestate erat[s].

Reges victores Antigoni et Demetrii imperium veluti magnum corpus discerptum in partes diviserunt, easque inter se partiti, prioribus suis provinciis adjecerunt[t]. Et cum de præda non convenirent, iterum in duas factiones diducti sunt. Seleucus Demetrio, Ptolemæus Lysimacho se conjunxit[u]. Omnium enim longe potentissimi erant, Seleucus et Ptolemæus: quorum etiam de principatu suscepta contentio ad successores (Seleucidas regum aquilonis, et Ptolemæos regum austri nomine, in undecimo vaticinii Danielis capitulo designatos) deinceps est propagata.

Post Oniam, Simon ejus filius summus Judæorum pontifex clarus fuit, Justus cognominatus; quod et Deum pie coleret, et cives summa prosequeretur benevolentia[x]. Cujus in libro Ecclesiastici, capite quinquagesimo hoc legitur elogium: " Simon Oniæ filius, sacerdos magnus; qui in vita sua resarcivit ædem, et in diebus suis corroboravit templum. Sub ipso structa est altitudo (sive lorica) du-

[o] Plutarch. in Demetr. [p] Diodor. lib. 21.

[q] In Græc. Eusebian. Scalig. pag. 226. lin. ult.

[r] Plutarch. in Demetr. [s] Diodor. lib. 21.

[t] Plutarch. in Demetr. Appian. in Syriac. pag. 122. fin. cum Polyb. lib. 5. pag. 410.

[u] Justin. lib. 15. cap. 4.

[x] Euseb. chronic. Joseph. lib. 12. cap. 2.

plex, celsum munimentum templi in ambitu. Ipsius temporibus cavatum est ex ære conceptaculum aquarum, tripla magnitudine ad mare. Qui curam populi sui gessit contra casum, qui firmavit urbem valloque cinxit[y]."

Seleucus die vicesimo tertio Xanthici sive Aprilis mensis in Casio monte Jovi Casio sacrificans, de loco urbis condendæ illum consuluit. Ubi aquila, rapta parte carnis sacrificii, ad mare (infra Palæopolim urbeculam a Syro Agenoris filio in monte conditam) in Pieriæ emporio dejecisse eam dicitur. Ibi igitur statim fundamenta urbis posuit, quam a nomine suo Seleuciam appellavit[z]. In qua tamen condenda, alii augurium fulminis eum secutum fuisse; ideoque fulmen, tanquam numen consecratum, hymnis propriis, ibi deinceps cultum fuisse referunt[a].

Inde progressus Seleucus, Iopolim, in Silphio monte positam, petiit: et post triduum Jovi fulminatori, in fano a Perseo Danaes filio condito, die primo Artemisii sive Maii mensis ibi sacrificavit. Deinde Antigoniam veniens, in aris ab Antigono extructis sacrificio Jovi oblato, una cum Amphione sacerdote oravit, ut signo aliquo demonstraretur, utrum Antigoniam incolere ipsum oporteret alio nuncupandam nomine, an urbem novam alio in loco condere. Et tum quoque aquila ablatam altari partem holocausti, juxta Silphium montem deposuisse dicitur. Unde e regione montis illius et Iopoleos in eo positæ, prope Orontem fluvium, ubi vicus erat cui nomen Botzia, mœnium jecit fundamenta die vigesimo secundo mensis Artemisii, sole exoriente: urbeque Antiochi filii nomine appellata, Jovis Botzii templum statim condidit. Hæc, et alia plura, Johannes Malela Antiochenus tradidit de origine urbis suæ: quam a Seleuco, anno regni sui duodecimo extructam fuisse, confirmat Eusebius in chronico. Hæc autem, Syriæ metropolis, tetrapolis postea facta est, ex quatuor partibus constituta; quæ et singulæ suo, et omnes communi muro circumdabantur. Quarum prima tantum Seleuci

[y] Vid. Salian. annal. tom. 5. anno mundi 3675. et Scalig. animadvers. in Euseb. num. 1785.

[z] Johan. Malela, in chronico inedito.

[a] Appian. Syriac. pag. 125.

Nicatoris, secunda multitudinis habitatorum, tertia Seleuci Callinici, quarta vero Antiochi Epiphanis opus fuit[b].

Ex Antiochi filii et successoris nomine Seleucum urbem Antiochiam appellavisse, præter Malelam ac Cedrenum, tradidit etiam in Misopogone Julianus: quum ex Antiochi patris sui nomine ita eam nuncupavisse Strabo dicat, et Appianus, et Trogus Pompeius; ex quo Justinus[c] refert, eum hic "geminæ originis memoriam consecrasse. Nam et urbem Antiochi patris nomine vocavisse; et campos vicinos urbi, Apollini dicavisse;" a quo scilicet mater ejus Laodice genitum eum fuisse, persuadere illi studebat. Antiochiæ enim suburbanum, luco amœnissimo celebratissimum, Daphne erat, Apollini sacrata: ab urbe distans 40. stadiis ut Strabo, sive quinque millibus passuum ut vetus itinerarium Burdigalense habet. Unde ut hæc, *Δάφνη ἡ πρὸς Ἀντιόχειαν κειμένη*, in 2 Maccab. cap. IV. ver. 33. ita et urbs ipsa, *Ἀντιόχεια ἡ ἐπὶ Δάφνῃ*, ab aliis appellata reperitur[d].

Seleucus, solo æquata Antigonia, materiam inde per Orontem fluvium traduxit, atque Athenienses et Macedonas, numero 5300. ab Antigono ibi collocatos, Antiochiam transtulit[e]. Et Antigoniam quidem Seleucum destruxisse, sed incolas in conditam a se Seleuciam deduxisse, Diodorus author est[f]. Verum habitatorum Antiochiam a Nicatore ex Antigonia traductorum, meminit etiam Strabo[g]; qui et ex genere Triptolemi atque Argivorum, qui ad Ionem quærendam cum eo missi fuerant, aliquos eodem a Nicatore translatos fuisse addit. Qui non alii quam illi Achivi sunt, quos Antiochiam *τὴν ἐπὶ Δάφνης* incoluisse, Stephanus Byzantinus indicat. Quo spectant et Johannis Malelæ illa: *Προετρέψατο δὲ ὁ αὐτὸς Σέλευκος καὶ τοὺς Ἀργείους Ἰωνίτας, καὶ κατήγαγε καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς Ἰωπόλεως, ἐν τῇ αὐτῇ Ἀντιοχείᾳ οἰκεῖν οὕς τινας ὡς ἱερατικοὺς καὶ εὐ-*

[b] Strabo, lib. 16. pag. 1087. [c] Lib. 15. cap. 4.

[d] De Daphne videndus Jo. Malela, ad finem rerum Seleuc.

[e] Jo. Malela.

[f] Lib. 20. ad Olymp. 118. ann. 2.

[g] Lib. 16. pag. 1089.

γενεῖς, πολιτευομένους ἐποίησε[h]. Judæos quoque Antiochiæ Seleucus collocavit, et jus civium eis dedit[i].

Lysimachus Thraciæ rex Arsinoen, Ptolemæi non Philadelphi (ut apud Memnonem, capite quinto legitur) sed Lagidæ sive Soteris (ut ex Plutarcho in Demetrio, et Justino[k] et ipso quoque Memnone[l] intelligitur) et Eurydices (ut est apud Pausaniam, in Atticis,) filiam uxorem duxit. Quo offensa prior illius uxor Amastris, Dionysii Heracleæ tyranni vidua, deserto Lysimacho, Heracleam reversa est: atque ad pontum Euxinum urbem Amastrin suo nomine appellatam erexit, et colonis ex Sesamo, Cytoro, Cromno ac Teio accersitis frequentavit[m].

3705. Lysimachi exemplum secutus Seleucus, missis legatis, Demetrii Poliorcetæ et Philæ filiam Stratonicen in matrimonium petiit. Assumpta igitur filia Demetrius cum tota classe, quam Athenis receperat, navigavit in Syriam. In itinere vero Ciliciam attigit: quam Cassandri frater Plistarchus tum tenebat, extra ordinem a regibus post conflictum Antigono sibi donatam. Qui violatos putans ex Demetrii descensione fines suos; profectus est ad expostulandum cum Seleuco, quod cum communi hoste sine aliis regibus in gratiam rediisset. De eo factus Demetrius certior, a mari ad Quinda contendit. Ubi quum reliqua adhuc ex thesauris 1200. talenta reperisset; his asportatis maturavit conscendere, et raptim solvit[n].

Demetrio et uxori ejus Philæ occurrit ad Orosson Seleucus. Prior in tabernaculum suum invitavit in castris Seleucus Demetrium. Inde Demetrius illum in tredecim ordinum navi accepit. Inde per otium collocuti amice, totosque dies conversati sunt, absque armis et stipatoribus: donec Seleucus, ducta secum Stratonice, magna cum pompa Antiochiam rediit[o].

Demetrius, Cilicia occupata, uxorem Philam ad fratrem

[h] Confer Scaligeri notas, ad numerum Eusebianum 1713.

[i] Joseph. lib. 2. contr. Apion. pag. 1364.

[k] Lib. 17. cap. 2. et lib. 24. cap. 2.

[l] Excerp. cap. 9.

[m] Memnon. excerp. cap. 5. cum Strabone; lib. 12. pag. 820.

[n] Plutarch. in Demetr. [o] Id. ibid.

Cassandrum, criminum Plistarchi diluendorum gratia, misit. Interea uxor illius altera Deidamia Athenis ad eum rediit: quæ quum non diu apud eum fuisset, morbo extincta est[p].

3706. Seleucus a Demetrio, ut pro certa pecunia traderet sibi Ciliciam, postulavit. Quod cum ille denegasset, Sidonem et Tyrum ab eo iracunde reposcens, inique agere visus est: qui cum ab India ad mare Syriacum omnes regiones possideret, adeo tamen parvi animi esse vellet, ut propter duas urbes socerum suum adversa fortuna usum exagitaret. Animose vero respondens Demetrius, ne si millies quidem victus fuisset, Seleucum se generum mercede asciscere dignaturum; urbes illas præsidiis firmavit[q].

3707. Cassander, quum annis novemdecim res Macedoniæ administrasset, mortuus est; relictis ex Thessalonice, Alexandri Magni sorore, tribus filiis, Philippo, Antipatro et Alexandro: qui post patrem, annis tribus et mensibus sex regnaverunt[r].

Philippo, filiorum Cassandri natu maximo, brevi post initum regnum tempore tabidi corporis lue sublato; duo superstites fratres, Antipater et Alexander inter se de regno contenderunt[s].

Antipatrum hunc Dexippus et Eusebius in chronico Antigonum appellat. Neque alium intelligere potuit Hermippus; quum Demetrium Phalereum scripsit, post Cassandri mortem, Antigonum metuentem, ad Ptolemæum Soterem venisse[t].

Cum eodem quoque Ptolemæo obses eo tempore in Ægypto Pyrrhus fuit. Ubi Antigonen Berenices reginæ ex priore marito Philippo filiam uxorem duxit[u].

Pyrrhus, Antigones uxoris suæ opera, Ægyptiorum classe cum pecunia a Ptolemæo impetrata Epirum repetit:

[p] Plutarch. in Demetr. [q] Id. ibid.

[r] Dexippus, et Porphyrius; in Græcis Eusebianis Scaligeri, pag. 48. et 228.

[s] Justin. lib. 16. cap. 1. Pausan. in Bœotic. pag. 287. Plutarch. in Pyrrho et Alexandro.

[t] Diog. Laert. in Demetr. Phaler.

[u] Plutarch. in Pyrrho. Pausan. in Attic. pag. 10.

et cum Neoptolemo, qui regnum illius occupaverat, fœdus atque amicitiam communicato iniit regno[w].

Ad quintum annum Demetrii ab obitu patris, et duodecimum Ptolemæi ab extinctione sobolis Alexandri Magni (de qua ad finem anni mundi 3695.) numeratum, chronologiam suam ab Adamo et exitu Hebræorum ex Ægypto deduxit Eupolemus historicus, in libro de Judææ regibus: apud Clementem Alexandrinum, libro primo Stromatum.

3708. Demetrius Poliorcetes Samaritarum urbem vastavit, quam Perdicca ante construxerat[x].

3709. Fabio Maximo V. et Quinto Decio Mure V. consulibus Pyrrhum regnare cœpisse scribit, in primo historiæ suæ libro, Velleius Paterculus. Occiso nimirum eo tempore Neoptolemo, integri regni Epirotici possessione potitus est. Quando et Berenices et Ptolemæi memor, quorum beneficio id consecutus est, natum sibi ex Antigone filium appellavit Ptolemæum, et urbem quam in Chersoneso Epiri condidit Berenicem nominavit[y].

3710. Anno trigesimo sexto primæ periodi Calippicæ, die vigesimo quinto Posideonis, Nabonasari vero 454. Paophi die decimo sexto, post mediam noctem horis tribus, Decembris Juliani die vigesimo primo, Timocharis observavit Alexandriæ lunam boreali sua extremitate contingere borealissimam earum quæ sunt in fronte Scorpii[z].

Eodem quoque anno, Elaphebolionis die decimo quinto, Tybi quinto, ante mediam noctem horis quatuor, Martii Juliani die nono, observavit idem conjunctionem lunæ cum Spica Virginis[a].

Thessalonice regina, Cassandri vidua, Philippi patris Alexandri Magni ex Nicasipoli filia, ab Antipatro filio, cum vitam etiam per ubera materna deprecaretur, occisa est: quod in divisione regni pro natu filiorum minimo Alexandro propensior fuisse videretur. Alexander in ultionem maternæ necis socios evocavit, ex Epiro Pyrrhum, ex Peloponneso Demetrium Poliorcetem[b].

[w] Plutarch. in Pyrrho. Pausan. in Attic. pag. 10.

[x] Euseb. chronic.

[y] Plutarch. in Pyrrho.

[z] Ptolem. μεγάλ. συντάξ. lib. 7. cap. 3.

[a] Id. ibid.

[b] Justin. lib. 16. cap. 1. Plutarch. in Pyrrho et Demetrio. Pausan. in Bœotic. pag. 287.

Lysimachus Thraciæ rex, Demetrii adventum verens, persuadet genero suo Antipatro, ut malit eum fratre in gratiam reverti, quam paternum hostem in Macedoniam admitti[b]. Et cum sciret Pyrrhum omnia Ptolemæo gratificaturum; adulterinas Ptolemæi nomine literas ad illum mittit, quibus author ei erat, ut 300. talentorum mercede ab Antipatro accepta expeditionem illam omitteret. Sed fraudem Pyrrhus agnovit: quod epistola soluta consuetam salutationem non ostenderet, "Pater filio," sed "Rex Ptolemæus regi Pyrrho S. D." Et consilia ista omnia subitus Demetrii in Macedoniam adventus diremit[c].

Ptolemæus Soter totam Cypri insulam, quæ Demetrio parebat, cepit: una urbe Salamine excepta, in qua matrem et liberos ejus relictos obsedit. Quos deinde, urbe capta, ad Demetrium, additis muneribus et honoribus, dimisit[d].

Demetrius, per insidias interfecto Alexandro, regnum Macedoniæ occupavit[e]; quod per annos septem illum obtinuisse, Plutarchus confirmat.

3711. Lysimachus, quum bello Dromichætis Getarum regis premeretur; ne eodem tempore et adversus Demetrium dimicare necesse haberet, tradita Demetrio altera parte Macedoniæ, quæ Antipatro ejus genero obvenerat, pacem cum eo fecit[f].

Dromichætes captum Lysimachum humaniter excepit[g]. Cui Lysimachus filiam despondit, et ea Thraciæ parte cessit quæ trans Istrum est[h].

Clearchus Heracleæ Ponti tyrannus, Lysimacho contra Getas belligeranti operam navans, cum illo captus est: eoque ex captivitate soluto, ipse etiam prudentia Lysimachi postea est dimissus[i].

3712. Post reditum Lysimachi a bello Getico, Agathocles filius illius natu maximus (qui in bello primum militiæ initiatus et, ut quidam referunt, ab hoste captus fuerat)

[b] Justin. lib. 16. cap. 1.
[c] Plutarch. in Pyrrho.
[d] Plutarch. in Demetr.
[e] Justin. lib. 16. cap. 1. Pausan. Bœotic. pag. 287. Plutarch. in Pyrrho et Demetrio, et libello περὶ δυσωπίας.
[f] Justin. lib. 16. cap. 1. cum Strabone, lib. 7. pag. 463. et 468.
[g] Strabo, lib. 7. pag. 463. et 468. in excerptis H. Valesii, pag. 257, 258.
[h] Pausan. Attic. pag. 8.
[i] Memnon. excerp. cap. 6.

Lysandram, Ptolemæi Soteris et Eurydices filiam, uxorem duxit[i].

Lysimachus deinde classe in Asiam trajiciens, urbes quæ Antigono et Demetrio parebant occupavit[k]. Ubi cum Ephesios oppugnaret, et illi in auxilio haberent Mandronem archipiratam, qui plerumque oneratas præda naves Ephesum appellebat: corrupto ei ad proditionem junxit fortissimos Macedonum, quos ille restrictis manibus pro captivis Ephesum introduceret; qui postea, raptis ex arce armis, urbem Lysimacho tradiderunt[l]. Cumque urbs in cavo loco posita maris inundatione, cum ingenti civium clade, submersa postea fuisset (de qua calamitate, apud Stephanum Byzantinum, epigramma Duridis Elaitæ legitur) Lysimachus in alium locum eam transtulit, et novo conjugis Arsinoes nomine indigitavit; licet eo mortuo, prisca Ephesi appellatio redierit[m]. In civitatem vero novam Lebedios et Colophonios, urbibus eorum eversis, ille deduxit. Quod urbium illarum excidium Phœnix in iambis suis deplorat[n].

3713. Seleucus Nicanor in conditas a se per Asiam et inferiorem Syriam urbes, atque in ipsam metropolim Antiochiam, Judæos transtulit: jus eis civium et municipalem ordinem cum Macedonibus ac Græcis æquali honore concedens[o]. Urbium vero a se conditarum sexdecim a patre denominavit Antiochias, sex a matre Laodiceas, novem a se Seleucias, tres ab uxore Apameas, unam ab altera uxore Stratoniceam. Aliis vero Græca Macedonicaque nomina imposuit: ut Berrhææ, Edessæ, Pellæ, &c[p].

3715. Agathocles Siciliæ tyrannus, jamjam moriturus, uxorem suam Theoxenam, genitosque ex ea duos parvulos cum omni pecunia, et familia, regalique instrumento, quo nemo regum ditior fuit, navibus impositos Ægyptum, unde

[i] Pausan. Attic. pag. 8.

[k] Pausan. Attic. pag. 8. cum Plutarcho, in Demetrio.

[l] Jul. Frontin. stratag. lib. 3. cap. 3.

[m] Strabo, lib. 14. pag. 949. Stephan. in Ἔφεσος.

[n] Pausan. Attic. pag. 8.

[o] Euseb. chronic. Joseph. antiquit. lib. 12. cap. 3. et lib. 2. contra Apion. pag. 1364.

[p] Appian. Syriac.

uxorem acceperat, remisit; timens ne prædonem regni sui, hostem paterentur. Quanquam uxor diu, ne ab ægro divelleretur, deprecata est: nubendo se dicens non prosperæ tantum, sed omnis fortunæ inisse societatem; nec invitam periculo spiritus sui empturam, ut extremos viri spiritus exciperet. Discedentes parvuli, flebili ululatu amplexi patrem tenebant. Sed finem lachrymis necessitas profectionis imposuit; et mors regis proficiscentes filios insecuta est[q].

Clearchus et Oxathres Heracleæ Ponti tyranni, matrem Amastrim, quum navi se commisisset, insigni commento et flagitio, mari suffocandam curarunt[r].

3716. Lysimachus Amastris, quondam conjugis suæ, necem ulturus, Heracleam ingreditur: et dum intimam patris affectionem Clearcho eique addictis præ se fert; Clearchum primo, deinde fratrem ejus Oxathren, e medio tollit[s]; post patris Clearchi mortem (ut ex Diodoro, ad Olymp. 118. annum tertium intelligitur) annis septemdecim. Hinc, ubi redacta in clientelam suam civitate, opes tyrannorum dominatu collectas in prædam suam vertisset, et liberam civibus rempublicam restituisset, in proprium se regnum recepit[t].

Theophrasto in schola successit Strato Lampsacenus Arcesilai filius, Physicus dictus: Ptolemæi Philadelphi præceptor; a quo talentis octoginta donatum aiunt. Scholæ autem, ut ait Apollodorus in chronico, præesse cœpit Olympiade CXXIII. eique annis octodecim præfuit[u].

Demetrius Poliorcetes, totum imperium paternum recuperare moliens, tantis viribus Asiæ imminebat, quantas secundum Alexandrum habuit nemo. In exercitu enim peditum erant centum millia duobus millibus minus, equitum paulo minus duodecim millia; naves in classe ad quingentarum numerum; quarum aliquæ ingentis molis erant, quindecim vel sexdecim ordinum. Fœdus etiam cum

q Justin. lib. 23. cap. 2.
r Memnon. excerpt. cap. 6.
s Memnon. excerp. cap. 7.
t Id. ibid.
u Diog. Laert. in Strabone.

Pyrrho fecit: ne is vicinus subinde molestias exhibens graviora ipsius consilia interturbaret[x].

Judæorum pontifex Eleazarus, Oniæ I. filius, frater Simonis, suscipit templi ministerium; filio Simonis Onia parvo admodum derelicto[y].

3717. Seleucus, Ptolemæus et Lysimachus, tantum apparatum merito habentes suspectum, pacta societate adunatisque exercitibus, bellum adversus Demetrium transferunt in Europam. Communi quoque nomine missis ad Pyrrhum legatis, eum hortantur ut Macedoniam invaderet; neque id fœdus putaret, quod Demetrius non pacis dandæ causa pepigisset, sed ut iis quibus vellet bellum inferre posset, accepisset. Quibus Pyrrhus assentiens, exercitu Demetrii corrupto, ipsoque in fugam acto, regnum Macedoniæ occupavit[z]. Quo tempore elephantos aliquot eum primum fuisse nactum, notat Pausanias[a].

Superveniente deinde Lysimacho, qui Demetrii oppressionem commune fuisse utriusque opus contendit, et partiri regnum postulavit; haud dum satis fidens Pyrrhus Macedonibus, annuit postulatis Lysimachi, regionesque et urbes inter se diviserunt[b]. Dum hæc aguntur, Lysimachus generum suum Antipatrum, regnum Macedoniæ ademptum sibi soceri fraude querentem, interfecit; filiamque suam Eurydicen querelarum sociam in custodiam tradidit. Atque ita universa Cassandri domus Alexandro Magno, seu necis ipsius, seu stirpis extinctæ pœnas partim cæde, partim supplicio, partim parricidio luit[c].

Ita nudatus regno Demetrius quum Cassandriam refugisset, uxor ejus Phila dolore victa, non sustinuit iterum privatum et exulem videre maritum; sed abjecta omni spe, veneno vitam finiit[d].

Demetrio Athenienses, ad Pyrrhum ab ipso deficientes, obsidente; missus ad illum ab eis Crates philosphus, ut obsidionem solveret persuasit. Coactis igitur navibus suis

[x] Plutarch. in Demetrio et Pyrrho.
[y] Euseb. chronic. cum Josepho, lib. 12. cap. 2.
[z] Euseb. chronic. cum Josepho, lib. 12. cap. 2. Justin. lib. 16. cap. 2.
[a] In Attic. pag. 11.
[b] Plutarch. in Demetrio et Pyrrho.
[c] Justin. lib. 16. cap. 2.
[d] Plutarch. in Demetr.

omnibus ac militum undecim millibus cum equitatu impositis, in Asiam ad Cariam et Lydiam Lysimacho adimendam navigavit. Ibi Eurydice eum, Philæ soror, circa Miletum excepit, adducens suam et Ptolemæi Soteris filiam Ptolemaidem: quam Seleucus gener illius antea conjugem illi a Ptolemæo impetraverat. Hanc Demetrius, collocante Eurydice, duxit: ex qua Demetrium filium suscepit, qui Cyrenis postea regnavit[e].

Multas urbes deditione, multas vero vi subactas Demetrius recepit. Sardes etiam occupavit. Et defecerunt ad eum a Lysimacho quidam; qui et pecuniam et milites adferebant. Cum autem Agathocles, Lysimachi filius, cum copiis adventaret; in Phrygiam ascendit, eo consilio, ut Armenia adita Mediam perturbaret, tentaretque superiores Asiæ provincias, quæ pulso possent præbere recessus multos et varia perfugia. Agathoclem vero insequentem aliquoties levibus præliis superavit[f].

Frumentatione autem et pabulatione exclusus, in magnis difficultatibus fuit. Præterea errore quodam in transitu Lyci amnis admisso, multos homines aqua abreptos perdidit: ad extremum vero, lue famem comitante, amissis ad octo millia hominum, retro abductis reliquiis Tarsum venit. Et statuerat ille quidem omnem injuriam ab ea provincia prohibere, quæ Seleuco tum suberat; quem offendere nullo modo cogitabat. Sed id fieri non poterat, cum in extremis difficultatibus essent milites; et transitus Tauri montis Agathocles obstruxisset. Literas itaque ad Seleucum dedit: in quibus deplorata sua fortuna, suppliciter ab eo petiit, ut se necessarium suum miseraretur, qui hostibus quoque miserandus esset[g].

3718. Seleucus Demetrii soceri sui sortem miseratus, præfectis suis scripsit, ut illum sumptibus rege dignis, et exercitum ejus alimentis large foverent. Sed Procles, Seleuco valde familiaris, ipsius animum varia suspicione ita imbuit; ut contra eum Ciliciam versus ille duxerit exercitum. Mutationem miratus Demetrius, ad loca Tauri munitissima se recepit; missisque ad eum legatis ab eo

[e] Plutarch. in Demetr.

[f] Ibid.

[g] Plutarch. in Demetr.

petiit, ut ipsius bona pace liceret sibi aliquam liberorum Barbarorum provinciam occupare, in eaque errorum et fugarum fine facto, reliquum vitæ suæ exigere. Sin id nollet, saltem copias per hyemem ibi aleret, neque omnium rerum egenum summoveret et hostibus objiceret. Seleucus omnia hæc sinistre interpretatus, id modo ei permisit, ut datis obsidum loco primoribus suorum amicorum, per duos menses in Cataonia (confine Cappadociæ provincia) hyemaret: simulque fauces, quibus iter in Syriam patebat, obstruxit[h].

Ibi Demetrius undique septus et instar feræ inclusus (hinc Agathocle Lysimachi, inde objecto illi Seleuco) vertit se necessario ad vim, finesque Seleuci depopulatus est: ac cum adoriente confligens Seleuco, semper discessit superior. Currus falcatos aliquando in se emissos superavit, atque hostes fugavit: claustraque Syriæ, dejectis præsidiis, in suam redegit potestatem. Jamque plane animo erectus, parabat cum Seleuco de rerum summa dimicare, quum gravis morbus illum occupavit: qui et corpus ejus vehementer debilitavit, et res evertit; militibus partim ad hostem transeuntibus, partim ex castris alio dilabentibus[i].

Dum ita in Syria Seleuci potestati subjaceret Demetrius, Lysimachus (cui diffidens Seleucus, auxilia illius ibi jam rejecerat) in Macedonia Pyrrhum bello aggressus est[k].

Victor Lysimachus, pulso Pyrrho, Macedoniam occupavit[l]; eamque annorum quinque et mensium sex spatio, obtinuit[m].

Post dies quadraginta a morbo recreatus Demetrius, assumpto quod supererat militum, velut in Ciliciam iturus castra movit: inde nocte absque tuba in diversam partem profectus, superato Amano monte, subjectas regiones populatus est usque ad Cyrrhesticam. Cum eodem advenisset et castra proxime posuisset Seleucus; de nocte adversus eum

[h] Plutarch. in Demetr. [i] Ibid.

[k] Justin. lib. 16. cap. 3. Pausan. Attic. pag. 9. Plutarch. in Pyrrho et Demetr.

[l] Justin. lib. 16. cap. 3. [m] Dexip. et Porphyr.

Demetrius cum exercitu contendit, ignorantem quid fieret et dormientem. Ille a transfugis quibusdam de ejus adventu certior factus, lecto exiliens signa jussit canere: ac dum crepidas induit, clamavit ad amicos, cum immani bellua sibi rem esse. Demetrius ex tumultu hostium proditas insidias sentiens, celeriter suos retro abduxit[m].

Orta luce, quum instaret Seleucus, certum de suis in alterum cornu misit Demetrius, ipse oppositum sibi cornu in fugam egit. Tum Seleucus equo dimisso, et deposita galea, et pelta sumpta, monstravit se mercenariis: hortatusque est eos, ad se ut transirent, tandemque intelligerent, se, ut ipsis, non ut Demetrio parceret, tamdiu cunctatum esse. Inde omnes salutantes eum et regem appellantes, transitionem ad ipsum fecerunt[n].

Hanc omnium mutationum extremam sibi accidere intelligens Demetrius, ad Amani montis portas confugit; eamque noctem in sylva umbrosa, cum amicis et comitibus perpaucis exegit: inde Caunum pergere cogitans, unde per mare evadere se potuisse sperabat. Et cum ne in illum quidem diem suos satis habere viatici comperisset: commodum advenit ejus amicus Sosigenes cum quadringentis aureis, quibus vitam toleraturos se usque ad mare sperantes, per tenebras contenderunt ad montium juga superanda. Sed quia hostium frequentes ignes in illis lucebant; illo deplorato itinere, retro se unde digressi erant recipere coacti sunt. Ubi cum quidam dixisset, debere eum Seleuco se tradere; stricto ense mortem sibi consciscere voluit. Verum amicorum tandem consiliis persuasus, misit ad Seleucum, se suasque res illi dedens[o].

Ea re nuntiata, ministris mandavit Seleucus, ut tentorium regium, et alia quæ ad excipiendum Demetrium pertinerent, magnifice appararent: misitque confestim ex comitatu suo Apollonidem Demetrii quondam familiarem, qui eum consolaretur, ostenderetque, citra ullum metum tanquam ad necessarium et generum ipsum esse venturum. Ea sententia Seleuci vulgata, pauci primum, mox plurimi amicorum ad Demetrium certatim confluxerunt. Quæ res

[m] Plutarch. in Demetr. [n] Ibid.
[o] Plutarch. in Demetr.

miserationem Demetrii in invidiam vertit: æmulisque inde data est occasio Seleuci humanitatem divertendi; cum, simul atque conspiceretur Demetrius, multas innovationes in castris extituras dicerent[p].

Pausanias igitur cum mille circiter peditibus simul et equitibus obviam missus, remotis cæteris; subito Demetrium non in Seleuci conspectum, sed in Syriæ peninsulam abduxit. Ea in Chersoneso per reliquum tempus, valida adhibita custodia, cultus sufficiens Seleuci jussu præbitus ei fuit: neque pecuniæ, cursus, ambulationes regiæ, hortive venationibus commodi, deerant. Licebat et amicis, qui una fugerant, et cum ipso esse volebant, una degere. Aliqui etiam quotidie ad eum a Seleuco ventitabant, cum benignis mandatis, bono animo esse hortantes; spemque libertatis, certorum pactorum interventu, facientes, ubi Seleuci filius Antiochus et uxor ejus Stratonice advenissent[q]. Pellæ vero custoditum fuisse Demetrium, in libro vigesimo primo Diodorus Siculus author est[r].

Demetrius, cum in eam fortunam devenisset, ad filium suosque apud Athenas et Corinthum duces atque amicos scripsit, ne literis ipsius neque sigillo crederent; sed perinde ac si mortuus esset, urbes et res reliquas Antigono reservarent[s]. Unde et ab hoc tempore regnum Antigoni filii ejus in Græcia, anno videlicet antequam regnum Macedoniæ illi adjecisset decimo deducit Porphyrius: qui a Gonis in Thessalia, ubi vixerat et educatus fuerat, Gonatæ cognomentum illum tulisse monet[t]. Antigonus vero allatam patris captivitatem graviter ferens, sumpta veste lugubri, cum ad alios reges tum ad Seleucum supplex scripsit; quidquid ipsi relictum fuerat, atque adeo seipsum pro parente obsidem offerens. Idem a Seleuco multæ civitates et dynastæ petierunt[u].

Solus Lysimachus legatione ad Seleucum missa monuit, ne hominem summa flagrantem cupiditate, qui omnibus regibus insidiatus esset, ullatenus e manibus dimitteret;

[p] Plutarch. in Demetr.
[q] Ibid.
[r] In excerptis ab Henr. Valesio edit. pag. 262.
[s] Plutarch. in Demetr.
[t] In Græc. Euseb. Scalig. pag. 226.
[u] Plutarch. in Demetr.

ac bis mille talenta daturum se promisit, si illum e medio tolleret. Seleucus autem vel alias eum execratus, longe impensius hinc duxit detestabilem et barbarum: indeque legatos illius acerbe increpuit, quod se non solum ad violandam fidem, sed ad tantum scelus contra conjunctissimum hominem suscipiendum impellerent. Cæterum ad Antiochum filium qui in Media morabatur scriptis literis, consilium ejus exquisivit, quid Demetrio faciendum esset. Illum enim custodia liberare, atque in pristinum regnum splendide reducere constituerat: cujus beneficii gratiam cum Antiocho filio communicatam volebat, quod is Stratonicem Demetrii filiam in matrimonio haberet, liberosque ex ea sustulisset[w].

3719. Demetrius Syriæ Chersoneso inclusus, primum utcunque venationibus et cursibus corpus exercuit: paulatim vero ad pigritiam et ignaviam delapsus, poculis et aleæ se dedit, atque his tempus fere traduxit[x].

Ptolemæus Soter, quum ex Euridice Antipatri filia primum, deinde ex Berenice (quam Eurydicæ comitem in Ægyptum Antipater miserat) liberos suscepisset; ex hujus filiis, Ptolemæum (Philadelphum dictum) quum ei mors esset vicina, reliquit in Ægypto regnaturum: ut in Atticis habet Pausanias. Ante infirmitatem, regnum illi tradidisse, ejusque rei populo rationem tradidisse, scribit Justinus[y]. Quum 38. imperavisset ille annos, regnum filio communicavisse, et per biennium simul cum eo regnavisse, authores sunt Lucianus in *Μακροβίοις*, et Porphyrius[z]. Nos ineunte anno illius trigesimo nono (a morte Alexandri numerato) in regni consortium Philadelphum admissum fuisse sentimus: atque in ejus rei memoriam, a Dionysio astronomo novam æram esse institutam; quam ab hujus anni æstate deducendam esse, observationes illius cœlestes a clarissimo Ptolemæo in magna syntaxi commemoratæ demonstrant. Qui Dionysius non alius ab illo fuisse videtur, quem Plinius a Philadelpho in Indiam missum fuisse refert[a].

[w] Plutarch. in Demetr. et Diodor. in excerptis lib. 21. a Valesio editis.

[x] Plutarch. in Demetr.

[y] Lib. 16. cap. 2.

[z] In Græcis Eusebianis, pag. 225.

[a] Lib. 6. cap. 17.

Demetrium Phalereum Ptolemæo Soteri ut filiis quos ex Eurydice non ex Berenice genuerat impartiretur regnum, consuluisse, tradit Hermippus. Et quum ille Philadelpho concedere illud voluisset, ad eum dixisse: "Si alteri dederis, ipse non habebis;" in epitome successionum Sotionis, Heraclides refert[a]. Pater tamen ei regnum non solum publice tradidit, sed etiam privatim officium regi inter satellites fecit: omni regno pulchrius regis esse patrem dicens[b].

Ptolomæus, qui Cerauni, id est Fulminis (vel a celeritate in rebus agendis, vel *διὰ τὴν σκαιότητα*, ut est apud Memnonem, propter ferociam et audaciam) cognomentum tulit, Ptolemæi Stoteris ex Euridice filius, quum pater juniori filio regnum dare decrevisset, ex Ægypto metu profugus ad Seleucum se recepit. Quem ille ut amici filium miseratus, liberaliter et honorifice tractabat: promissis etiam additis, fore ut defuncto parente in paternum Ægypti regnum ab eo deduceretur[c].

3720. Olympiade CXXIV. ut apud Cyrillum Alexandrinum in libro primo contra Julianum legitur, Sarapidis simulachrum Alexandriam e Sinope pervenit, Ptolemæo Philadelpho in Ægypto regnante, quemadmodum nonnulli perhibent: vel sub primo Ptolemæo, (hac vero ineunte Olympiade simul uterque regnavit) a quo legatos hac de re ad Scydrothemidem regem, qui tunc Synopensibus in Ponto imperitabat, fuisse missos, sub finem libri historiarum quarti pluribus narrat Cornelius Tacitus.

Eadem Olympiade, in Eusebiano chronico, Sostratus Cnidius Pharum in Alexandria construxisse dicitur; de qua Plinius[d]: "Magnificatur turris a rege facta in insula Pharo portum obtinente Alexandriæ, quam constitisse octingentis talentis tradunt: magno animo (ne quid omittamus) Ptolemæi regis, quod in ea permiserit Sostrati Cnidii architecti structuræ ipsius nomen inscribi. Usus ejus, nocturno navium cursui ignes ostendere, ad prænun-

[a] Apud Diog. Laert. in Demetr. Phaler.
[b] Justin. lib. 16. cap. 2.
[c] Memnon. excerp. cap. 9. et 13. Appian Syriac. pag. 128.
[d] Lib. 36. cap. 12.

tianda vada portusque introitum." Sostratum φίλον τῶν βασιλέων (amicum regum; Lagidæ utique et Philadelphi; quos ineunte hac Olympiade simul regnavisse diximus) in libro decimo septimo appellat Strabo: inscriptionemque hanc structuræ appositam refert: "Σώστρατος Κνίδιος Δεξιφάνους, Θεοῖς Σωτῆρσιν ὑπὲρ τῶν πλωϊζομένων. Sostratus Cnidius Dexiphanis filius Diis Servatoribus, pro navigantibus." Quam eandem, in fine libelli de recte conscribenda historia, Lucianus habet: licet non permissu regio (ut Plinius) sed architecti dolo id factum ita narret. Cum turrim illam extruxisset, intus quidem in saxis suum ipsius nomen inscripsit; superne autem calce illita, atque ita priore inscriptione occultata, nomen ejus qui tum regnavit super inscripsit: ratus quod evenit, parvo admodum tempore futurum esse ut literæ istæ foris inscriptæ una cum calce illita reciderent et evanescerent, interior autem ille titulus appareret.

Ut autem ad Pharon facilis pateret accessus, quæ a continente ἑπτὰ μάλιστα σταδίοις (sicut in oratione Ægyptiaca ab Aristide est notatum) distabat; ingentibus aggeribus in mare jactis et ponte junctis, heptastadium isthmus factus est, qui Pharon ex insula peninsulam jam redditam cum Rhacoti suburbio Alexandrino conjungeret. De quo, sub finem commentarii tertii de bello civili, Julius Cæsar: "Pharus est in insula turris magna altitudine mirificis operibus extructa, quæ nomen ab insula cepit. Hæc insula objecta Alexandriæ, portum efficit: sed a superioribus regibus (ita enim cum Brodæo, Scaligero et Saliano legendum, non regionibus; ut in vulgatis habetur codicibus) in longitudinem passuum nongentorum in mare jactis molibus, angusto itinere et ponte cum oppido conjungitur." Neque enim Ammiani Marcellini[e], Johannis Malelæ[f], fastorum Siculorum scriptoris, Georgii Cedreni et Johannis Tzetzæ audiendæ sunt fabulæ: qui Cleopatræ postremæ Alexandrinorum reginæ cura et turrim et aggerem extructa fuisse somniarunt.

Spartacus in Bosphoro Cimmerio regnare desiit, cum

[e] Libro 22. [f] Lib. 9. cap. 2.

per annos viginti (ut ad annum primum Olympiadis CXIX. docet Diodorus Siculus) imperavisset. Cui successisse videtur Satyri filius Parysades; de quo ad annum mundi 3695. est dictum.

Demetrius Poliorcetes, tertium jam annum in Cherso- neso Syriæ inclusus, ex otio, sagina et vino in morbum delapsus e vita migravit[g]; post patris Antigoni excessum, annis septemdecim[h]. Male audivit ob ejus mortem Seleucus: et non mediocriter ipsum pœnituit, quod adeo suspectum eum habuisset. Antigonus autem filius, ubi reliquias patris cognovit afferri, cum navibus suis omnibus apud insulas obviam eis occurrit, et receptos ad se cineres aurea urna condidit: quam diademate purpuraque ornatam, iis cæremoniis quibus tantum funus honestari decuit, Corinthum primum, deinde Demetriadem secum detulit; urbem illi cognominem, ex parvis ad Iolcon in Thessalia oppidulis frequentatam[i].

Seleucus, iis omnibus quæ in Syria et Asia, proprie sic dicta, Demetrius habebat potitus, ex utroque regno unum fecit imperium[k]. Qua tempestate Judæi annuum stipendium, trecenta argenti talenta ei dabant; nec tamen per externos magistratus, sed per sacerdotes suos regebantur, patrioque ritu vivebant[l].

3721. Ptolemæus Lagi filius, Soter dictus, mortem obiit; post regnum filio communicatum, sive initium æræ Dionysianæ, anno primo, et mensibus fere tribus; post Alexandri magni excessum annis triginta novem et mensibus quatuor circiter (pro quibus alii 40. Ptolemæus in regum canone 39. tantum numerat:) quum annos 84. (ut habet in Μακροβίοις Lucianus) vivendo exegisset. Regiones illi subditæ, a Theocrito in Idyllio decimo septimo commemorantur: Ægyptus, Phœnicia, Arabia, Syria, Lybia, Æthiopia, Pamphylia, Cilicia, Lycia, Caria, et Cyclades insulæ. Et quidem ea lege arma ille cum Seleuco contra Antigonum consociasse dicitur; ut Asiæ universæ dominatus Seleuco pararetur, Cœle-Syriam vero et Phœniciam propriam ut

[g] Plutarch. in Demetr.
[h] Dexip. Porphyr. et Euseb.
[i] Plutarch. in Demetr.
[k] Euseb. chronic.
[l] Sever. Sulpic. sacr. histor. lib. 2.

sibi faceret. Seleucidis contra asserentibus, Ptolemæum cum Antigono bellum gessisse, non ut sibi quicquam pararet, verum ut Seleucum Cœle-Syriæ imperium sibi asserentem adjuvaret; atque Antigono devicto, Cassandrum et Lysimachum Seleuco Syriam universam decreto suo attribuisse[m]. Licet vero Syriam et Phœniciam (quod Theocritus est testatus) aliquando Ptolemæo paruisse non sit dubium; et post mortem Antigoni, qui eas illi eripuerat, Syros iterum subegisse, in Atticis[n] scripserit Pausanias: Tyrum tamen et Sidonem in Demetrii Poliorcetæ potestate fuisse, eoque sublato et hisce et universa Syria potitum fuisse Seleucum, jam antea ostendimus.

Ptolemæo Philadelpho Josephus[o] annos 39. tribuit; a communi cum patre regno, ut videtur, dinumeratos: post patris vero mortem, 37. Clemens Alexandrinus, 38. Ptolemæus in regum canone, Porphyrius, Eusebius, et alii. Quum juxta nostras rationes, post mortem patris annos 37. et menses fere 8. universim 39. annos ille regnaverit, uno mense minus. Minorem autem ille fratrem Argæum, ut insidias sibi comparantem; alterumque fratrem, ex Euridice natum, quod ab eo Cyprios ad defectionem solicitaret suspectum, e medio sustulit[p]. Ut præter meritum φιλαδέλφου cognomentum obtinuisse videatur. Urbes illum 33339. possedisse, Theocritus in Idyllio decimo septimo affirmat. Tantæque potentiæ fuisse narratur, ut Ptolemæum patrem vinceret. Quod ex historiis confirmat Hieronymus, in Danielis cap. XI. et ex regiis tabulis Appianus Alexandrinus, sua in Romanas historias præfatione. Quibus, de navium magnitudine et numero, Athenæus etiam est addendus[q].

Ptolemæus Philadelphus, mortuo patre, Demetrium Phalereum (qui illi suaserat ut regnum filiis ex Euridice susceptis relinqueret) in regionem quandam relegatum custodiri mandavit, donec quid de eo statueretur dispiceret: quemadmodum ex Hermippo refert in Demetrii vita[r]. Quod vero ex aliorum fide Diogenes subdit, illum ex lan-

[m] Polyb. lib. 5. pag. 410.
[n] Pag. 6.
[o] Lib. 12. cap. 2.
[p] Pausan. in Attic. pag. 6.
[q] Deipnosophist. lib. 5. cap. 5.
[r] Diogenes Laertius.

guore degravatum, morsu aspidis ibi periisse, falsum esse convincunt Aristeas in septuaginta interpretum historia, Aristobulus Peripateticus in libro primo commentariorum Mosaicorum ad Ptolemæum Philometorem scriptorum[s], Josephus[t], Tertullianus[u], Cyrillus Hierosolymitanus[x], Epiphanius[y], Hieronymus[z], Augustinus[a], et alii: ex quibus constat Demetrium in honore postea apud Philadelphum fuisse, et bibliothecæ Alexandrinæ curam suscepisse. Vide infra, annum mundi 3727.

Anno quadragesimo septimo primæ Calippicæ periodi, Anthesterionis mensis die octavo Nabonasari 465. mensis Athyr die vigesimo nono ante mediam noctem horis tribus, Januarii Juliani die vigesimo nono desinente, Timocharis Alexandriæ observavit australem mediam lunæ partem inductam ad tertiam vel mediam succedentem Vergiliarum partem[b].

Lysimachus Thraciæ et Macedoniæ rex, uxoris suæ Arsinoes (ex qua alios liberos susceperat) fraude seductus, Agathoclem filium suum natu maximum, quem in successionem regni ordinaverat, et per quem multa bella prospere gesserat, vel veneno vel Ptolemæi Ceranni, fratris Arsinoes, manu interfecit[c].

Parricidium secutæ principum cædes sunt; luentium supplicia, quod occisum juvenem dolebant. Itaque et hi qui cædibus superfuerant, et hi qui exercitibus præerant, certatim ad Seleucum defecerunt[d]. Cumque ob filii cædem in odio subditorum esset Lysimachus, civitates ab eo ad Seleucum defecerunt[e].

Lysandra, Ptolemæi Soteris filia et Arsinoes soror, cum filiis ex Agathocle procreatis, et fratribus, ad Seleucum profugit: quibus et Alexander, Lysimachi ille quidem sed

[s] Apud Eusebium, lib. 13. præparat. evangelic.

[t] Lib. 12. antiquit. cap. 2. et contr. Apionem lib. 2.

[u] In Apologetico cap. 18.

[x] Catechesi quarta φωτιζομένων.

[y] In libro de mensuris et ponderibus.

[z] Commentar. Dan. cap. 11.

[a] Lib. 18. de civitate Dei, cap. 42.

[b] Ptolem. lib. 7. cap. 3.

[c] Strabo, lib. 13. pag. 924. Justin. lib. 17. cap. 1. Pausan. Attic. pag. 9. Memnon. excerp. cap. 9.

[d] Justin. lib. 17. cap. 1.

[e] Memnon. excerp. cap. 9.

ex Odrysiade uxore filius, comitem se addidit. Qui cum Babylonem pervenissent; a Seleuco, ut bellum contra Lysimachum susciperet, supplices contenderunt[f].

Eodem tempore et Philetærus Paphlago, eunuchus quidem sed liberaliter educatus et a Lysimacho thesauri sui custodiæ in munitione Pergamena præfectus, Agathoclem interfectum dolens, eamque ob rem, Arsinoes criminationibus petitus, Pergamum supra Caycum occupavit; atque inde per legatum se pecuniamque omnem Seleuco obtulit. Semperque potentiorem ac sibi propiorem pollicendo demerendoque lactans, castelli ac pecuniæ per annos viginti dominus mansit[g]. Τὸν Περγάμου δυναστεύσαντα, Appianus eum appellat[h]: nummi veteres, in Hub. Goltzii Thesauro, regem. Novi enim Pergamenorum principatus condendi author ille fuit; sexaginta jam annos natus: ut ex Luciano in Μακροβίοις intelligitur.

3722. Anno quadragesimo octavo primæ Calippicæ periodi, Pyanepsionis mensis die vigesimo quinto, Nabonasari 466. mensis Thoth die septimo, post mediam noctem horis tribus cum semisse, Novembris Juliani die nono, Timocharis Alexandriæ observavit lunam conjunctam Spicæ virginis, parte sua boreali[i].

Antiochus Soter Seleuci Nicatoris filius, novercæ Stratonices, quæ Seleuco filium pepererat, amore correptus, agnoscens tamen cupiditatem nefariam, nec tentavit quicquam nec prodidit: sed languens decubuit, ultro cupiens emori. Verum rem deprehendit Leptines mathematicus, vel ut complures tradiderunt Erasistratus medicus Aristotelis filia genitus et Chrysippi discipulus, ut habet Plinius[k], Chrysippi nimirum Cnidii medici, ut in Chrysippo indicat Laertius, licet eum alii Theophrasti auditorem fuisse dicant, ut in fine vitæ Theophrasti idem Laertius annotat: contra cujus sectatores Erasistratæos, de venæ sectione a Galeno liber scriptus extat. Hic enim juxta Antiochum sedens, ut eum ad introitum Stratonices

f Pausan. Attic. pag. 9. cum Appiano, in Syriac. pag. 130.

g Pausan. Attic. pag. 7. et 9. Strabo, lib. 13. pag. 925.

h Syriac. pag. 129.

i Ptolem. lib. 7. cap. 3.

k Lib. 29. cap. 1.

rubore perfundi et spiritu increbescere, eaque egrediente pallere et excitatiorem anhelitum subinde recuperare animadvertit: deprehensam morbi causam Seleuco exposuit. Qui charissima sibi conjuge filio cedere non dubitavit: et convocato in concionem exercitu eo præsente ambos matrimonio junxit. Cumque 72. sub se haberet satrapias; majore parte (τὰ ἄνω ἔθνη, sive Trans-Euphratenses regiones, complectente) filio tradita, tantum quæ inter Euphratem et mare sita sunt sibi retinuit[k].

3723. Lysimachus in Asiam trajiciens, bellum Seleuco intulit. Ultimum hoc certamen commilitonum Alexandri fuit: quorum triginta quatuor jam extinctis, hi duo soli erant superstites. In Phrygia quæ Hellesponto adjacet prælium est commissum περὶ Κόρου πεδίον, ut apud Porphyrium legitur[l]. In eo Lysimachus dum fortiter dimicat, magna clade accepta ab Heracliensi quodam Seleuci milite Malacone nomine, pilo trajectus est: atque ita, amissis ante variis casibus quindecim liberis, non instrenue moriens, postremus domus suæ ruinæ cumulus accessit[m]. Annos 70. natum eum tum fuisse Appianus, 74. Justinus et Orosius, 80. vero, qui tum ipse claruit, Hieronymus Cardianus historicus (apud Lucanum in Μακροβίοις) affirmat.

Extincti Lysimachi corpus canis domesticus diu protegens, alites ferasque arcuit; donec Thorax Pharsalius diu quæsitum, et indicio canis maxime agnitum, jam tabidum invenit. Quod a Lysandro multis cum precibus impetratum, Alexander Lysimachi ex Odrysiade filius sustulit; et in Thracicam Chersonesum deportatum, sepulturæ mandavit. Ossa in Lysimachensium templo a civibus condita sunt; quod postea Lysimachium est vocatum[n].

Eo sublato, regnum ad Seleuci ditionem, ut pars, accessit[o]. Qui tanta victoria lætus, et quod majus victoria putabat, solum se de cohorte Alexandri remansisse, victo-

[k] Appian. in Syriacis: cum Valerio Maximo, lib. 5. cap. 7. Plutarcho in Demetrio, Luciano de Syria Dea, Galeno περὶ τοῦ προγινώσκειν, et Juliano in Misopogone.

[l] In Græc. Euseb. Scalig. pag. 228.

[m] Pausan. Attic. pag. 9. Memnon. excerpt. cap. 9. Appian. Syriac. pag. 128. et 130. Justin. lib. 17. cap. 1. et 2. Oros. lib. 3. cap. ult.

[n] Pausan. et Appian.

[o] Memnon.

remque victorum extitisse; non humanum fuisse opus, sed divinum munus gloriabatur[p].

Heraclienses Ponti, audito Lysimachi interitu, et quod a populari suo occisus esset, octogesimo quarto, postquam Clearchus primus apud eos tyrrannidem arripuerat anno, libertatis recuperandæ desiderio, quam post tyrrannos domesticos Lysimachus eis eripuerat; fortes se viros declarabant. Lysimachus enim, licet postremo Clearcho et fratre ejus Oxathre e medio sublatis, Heracliensibus libertatem aliquamdiu restituisset; postea tamen uxoris Arsinoes importunitate victus, Heracleæ bellum intulit, (cujus Justinus[q] meminit) eaque potitus, Heraclitum Cymæum, virum Arsinoes observantissimum, præfectum illius constituit. Quem cives, post Lysimachi mortem, convenientes, non incolumitatem tantum sed etiam munerum splendidum viaticum, pristinam modo libertatem obtinerent, obtulerunt. Cumque ille ira inflammatus, eorum nonnullos ad supplicia rapi juberet; Heraclienses pacto cum præsidii præfectis inito, ut æquali in republica jure uterentur et quibus fraudati essent stipendia reciperent, captum Heraclitum in custodia ad tempus detinuerunt. Metu dehinc soluti, mœnia arcis ad fundamenta usque diruerunt, et missa ad Seleucum legatione, Phocritum civitatis curatorem fecerunt[r].

Zipœtes Bithyniæ regulus, Lysimachi antea, tunc etiam Seleuci causa (nam cum utroque simultates habebat) Heracliensibus infensus, excursionibus in agros eorum factis, a nullo maleficiorum genere abstinuit. Sed neque illius exercitus cladium expers fuit: haud multo mitiores quam intulit, ipse recipiens[s].

Interea Seleucus Aphrodisium in urbes Phrygiæ et eas quæ adjacent Ponto procuratorem misit. Hic rebus quarum causa venerat confectis, post reditum in aliarum quidem civitatum laude prolixus erat, Heraclienses autem criminibatur ut Seleuco parum addictos. Seleucus ergo hoc irritatus, legatos ad se profectos fastidivit, et minis in-

[p] Justin.
[q] Lib. 17. cap. 3.
[r] Memnon. excerp. cap. 8. et 10.
[s] Memnon. excerp. cap. 11.

crepitans terruit. Quorum unus tamen Chamæleon nihil his perculsus, ita regem compellavit: "Hercules κάῤῥων, Seleuce;" κάῤῥων autem Doriensibus eum significat qui est fortior. Quam vocem cum rex non intelligeret, concepta in ira persistens, se avertit. Legatis igitur, neque domum redire, neque illic manere, operæ pretium videbatur. Quæ cum Heracliensibus renuntiarentur, tum cæteris se munierunt, tum copias auxiliares collegerunt; et per legatos Mithradatem Ponti regem, et Byzantinos et Chalcedonios de ope ferenda sollicitarunt[t].

At exules ab Heraclea qui supererant, ita tandem convenerunt. Nymphidius quidam ex eorum numero reditum eis suadet; nec difficilem hunc esse demonstrat, si nihil eorum quæ majores amisissent moleste viderentur et turbulente reposcere: et quam minimo negotio persuasit. Quare cum eo quo consuluerat modo felicem inveniret successum reditus: tum reducti, tum quæ recepit illos patria in communi et æqua versabantur lætitia. Nam et humanissime eos cives tractabant, et nihil horum quæ ad mediocrem vitæ sustentationem conducunt, defieri patiebantur. Hoc itaque modo in antiquum nobilitatis et gubernationis decus sese vindicarunt[u].

3724. Seleucus, in Macedonia patria sua quod reliquum senectutis erat transigere destinans, Hellespontum trajecit. Cumque inde Lysimachiam peteret, aram obiter vidit in loco sitam conspicuo; et ubi percontatus, Argos ei nomen fuisse didicit, (de Argis autem cavendum ab oraculo monitus ille fuisse dicitur) ulterius causam appellationis scitabatur; num ab Argonautis in Colchos præternavigantibus denominata sit, an ab Argivis qui ad Ilium militarunt nomen ei fecerint accolæ, an quod Argos navis ibi naufragium passa sit, an ab Atridarum patria. Talia quærentem Ptolemæus Ceraunus, Ptolemæi Soteris ex Eurydice filius et Arsinoes uxoris Lysimachi frater, a tergo aggressus confodit: benefactorem scilicet suum, qui illum aluit et ubique secum circumduxit. Atque ita regnum Macedo-

[t] Memnon. excerp. cap. 12. [u] Ibid.

niæ, quod Lysimacho eripuerat, post menses admodum septem, cum vita pariter Seleucus amisit[x].

Seleucum maximum post Alexandrum regem fuisse, animoque maxime regio præditum, maximæque post illum terræ portioni imperasse, in libro de rebus Alexandri septimo affirmat Arrianus: vitam vero ille finiit, anno ab excessu Alexandri quadragesimo tertio æræ Græcorum sive Seleucidarum trigesimo secundo, quum annos vixisset, juxta Appianum tres et septuaginta licet Justinus septuagesimo octavo ætatis anno periisse illum significet. Corpus ejus cremavit Philetærus Pergami dynastes, pro magno auri pondere a Ceranno sibi traditum, et cineres ad Antiochum ejus filium remisit: qui in maritima Seleucia conditum honoravit delubro addito, et fano ei sacrato, quod nominatum est Nicatorium[y]. Et hunc vero, et filios nepotesque ejus, anchoram in femore, veluti notam generis naturalem habuisse refert Justinus[z], et Ausonius in Claris urbibus, de Antiochia canens;

——— Illa Seleucum
Nuncupat, ingenuum cujus fuit anchora signum:
Qualis inusta solet generis nota certa, per omnem
Nam sobolis seriem nativa cucurrit imago.

Notat vero Polybius, libro secundo, Ptolemæum Lagi filium, Lysimachum, Seleucum et Ptolemæum Ceraunum, circa Olympiadem CXXIV. omnes in vivis esse desiisse. Et Lagides quidem anno illius tetraeteridis Olympicæ primo, Lysimachus et Seleucus quarto, vitam cum morte commutavit. Sed Ceraunus ante finem primi anni sequentis Olympiadis non periit. Quem idcirco, eandem obituum *συνδρομὴν* in eodem libro postea repetens Polybius, consulto videtur prætermisisse.

Ptolemæus Ceraunus, Seleuco trucidato, equi cursu adjutus Lysimachiam profugit: ubi imposito sibi diademate, cum satellitum manu speciocissima ad exercitum tendit. Ibi necessitate compulsi eum receperunt et regem saluta-

[x] Justin. lib. 17. cap. 2. Appian. Syriac. pag. 128, 129. Memnon. excerpt. cap. 13.

[y] Appian. Syriac. pag. 129. [z] Lib. 15. cap. 4.

runt, qui paulo ante Seleuco sacramenti religione erant adstricti[a].

Antigonus Gonatas Demetrii Poliorcetæ filius, cæde Seleuci intellecta, expeditionem suscepit in Macedoniam; pedestribus et nauticis copiis Ptolemæum Ceraunum antevenire properans. At Ptolemæus expeditas habens Lysimachi naves, instructa acie occurrit: inter quas erant cum aliæ, tum ex Ponto ab Heraclea accersitæ hexeres et penteres et quæ aphractæ appellantur; et una octeris, Leontiferæ nomine insignis, quæ magnitudine et elegantia in admirationem veniebat. In ea enim centum viri, suæ quique centuriæ ordine, remos ducebant; ita ut ex altera parte 800. ex utraque autem 1600. numero essent: qui vero e foris pugnabant 1200. et duo gubernatores inerant. Postquam in aciem descensum est, superior evasit Ptolemæus, in fugam versa Antigoni classe. Ubi fortius cæteris pugnarunt naves ex Heracleotide; et palmam inter has tulit octeris Leontifera. Victus itaque Antigonus, in Bœotiam se recepit; et Ptolemæus in Macedoniam transiens, firmiter regnum per annos duos obtinuit[b]; anno videlicet uno et mensibus quinque, ut magis distincte Dexippus et Porphyrius rem explicant.

Ptolemæus Ceraunus, cum et in gratiam memoriæ magni Ptolemæi patris, et in favorem ultionis Lysimachi ambitiosus apud populares esset, primo Lysimachi filios conciliare sibi statuit; nuptiasque Arsinoes sororis suæ, matris eorum petiit, puerorum adoptione promissa: ut cum in locum patris eorum successissent, nihil illi moliri, vel verecundia matris, vel appellatione patris auderent. Fratris quoque, Ptolemæi Philadelphi, regis Ægypti concordiam per epistolas deprecatus est: professus deponere se offensam erepti paterni regni; neque amplius a fratre quæsiturum, quod honestius a paterno hoste perceperit[c]. Cum Antiocho quoque Seleuci filio pacem fecit[d].

Sed nec Pyrrhus rex Epiri omissus, ingens momentum futurus, utri parti socius accessisset: qui et ipse spoliare singulos cupiens, omnibus se partibus venditabat. Itaque

[a] Memnon. excerpt. cap. 13.
[b] Ibid. cap. 14, 15.
[c] Justin. lib. 17. cap. 2.
[d] Ibid. lib. 24. cap. 1.

Tarentinis adversus Romanos laturus auxilium, ab Antigono Gonata naves ad exercitum in Italiam deportandum mutuo petiit; ab Antiocho, Seleuci filio, pecuniam, qui opibus quam militibus instructior erat; a Ptolemæo Cerauno Macedonum militum auxilia. Cui ille quinque millia peditum, equitum quatuor millia, elephantos quinquaginta, non amplius quam in biennii usum dedit. Ob hæc Pyrrhus, filia Ptolemæi in matrimonium accepta, vindicem eum regni Epirotici sui reliquit: ne abducta in Italiam juventute, prædam hostibus regnum relinqueret[e].

Relicto igitur custode regni filio Ptolemæo (quem ex Berenices filia Antigone susceperat) annos quindecim nato, (cujus tamen ipsius custodiam Ptolemæo Cerauno reliquerat) exercitum Pyrrhus in portu Tarentino exposuit; duobus parvulis filiis, Alexandro et Heleno, in solatia longinquæ secum expeditionis abductis[f]. Non expectato autem vere, tempestate anni admodum incommoda, eo illum trajecisse, ex Dionysio Halicarnasseo tradit Zonaras: circa Olympiadem CXXIV. ut habet Polybius[g]. Tetraeteridis nimirum illius Olympicæ anno quarto et ultimo.

Antiochus Soter, post patris Seleuci mortem, Syriæ regnum annos novemdecim obtinuit[h]. Qui cum vix tandem multis præliis nec universum tamen patris regnum recuperasset; expeditam manum in ulteriora Tauri mittit, Patrocle duce, qui Hermogenem, Aspendium genere, legatum sibi adoptavit. Hic cum alias urbes, tum Heracleam Ponti, infestare constituerat. Verum Heracliensium legatione placatus, e finibus eorum excessit: et percusso cum eis amicitiæ fœdere, per Phrygiæ agros in Bithyniam se convertit. Sed Bithyniorum insidiis exceptus, una cum exercitu internecione cæsus est; cum strenui viri facinora, suo loco, in hostes edidisset[i]. Zipœtes vero Bithyniæ rex, Antiochi copiis ita deletis, urbem ad Lyperum montem condidit, nomine suo insignem[k].

Anno quinquagesimo primæ periodi Calippicæ desi-

[e] Justin. lib. 17. cap. 2.
[f] Ibid. lib. 18. cap. 1.
[g] Lib. 2. cap. 129.
[h] Porphyr. et Euseb. et Sever. Sulpic.
[i] Memnon. excerpt. cap. 16.
[k] Id. ibid. cap. 21.

nente, a morte Alexandri quadragesimo quarto, æstivum solstitium observavit Aristarchus Samius; post idem a Metone observatum annis 152. sive 8. enneadecaeteribus: ut ex Hipparchi libro de anni magnitudine refert Ptolemæus[l].

Arsinoe Lysimachi vidua, fratri suo Ptolemæo Ceranno nupta, in urbem suam Cassandream eum recepit. Qui, occupata arce, filios illius ex Lysimacho rege, Lysimachum sexdecim annos natum, Philippum triennio minorem, in matris gremio trucidari curavit. Ipsa quoque, scissa veste et crinibus sparsis, cum duobus servulis ex urbe protracta, Samothraciam in exilium abiit[m].

3725. Anno post Pyrrhi in Italiam transitum ineunte altero, Græciam Galli invaserunt[n]. Divisis enim trifariam copiis, ac sua cuique parti provincia attributa; alii Thracas et Triballos duce Cerethrio, Pannonios alii Brenno et Acichorio, Macedonas et Illyrios alii Belgio (ita enim apud Justinum[o] legitur, non ut apud Pausaniam, Bolgio) ducente, adierunt[p].

Belgio et suis, Ptolemæus Ceraunus Macedoniæ rex cum paucis et incompositis, quasi bella non difficilius quam scelera patrarentur, parricidiorum furiis agitatus, occurrit. Regis Dardanorum legationem, viginti millia armatorum in auxilium offerentem, sprevit. Et cum Galli legatos ad eum mitterent, offerentes pacem, si emere vellet: pacem daturum se negavit, nisi principes suos obsides dederint et arma tradiderint. Prælio vero conserto, victi Macedones sunt. Ptolemæum multis vulneribus saucium sauciatus quo vehebatur elephas excussit: quem vivum captum Galli discerpserunt; caput ejus amputatum, et lancea fixum, tota acie ad terrorem hostium circumferentes. Paucos ex Macedonibus fuga servavit: cæteri aut capti, aut occisi sunt[q].

Ptolemæum in regno Macedoniæ frater ejus Meleager

[l] Lib. 3. syntax. cap. 2.

[m] Justin. lib. 24. cap. 2. et 3. Memnon. excerpt. cap. 15.

[n] Polyb. lib. 1. pag. 6.

[o] Lib. 24. cap. 5. et lib. 25. cap. 2.

[p] Pausan. in Phocicis, pag. 335.

[q] Justin. lib. 24. cap. 4, 5. et lib. 25. cap. 2. cum Memnonis excerpt. cap. 15. et Diodor. Sic. lib. 22. sec. 3. et Pausania in Phocic. pag. 335.

excepit: quem post menses duos, ut indignum, ejecerunt Macedones; in ejus locum substituto Antipatro Philippi (cujus apud Justinum[r] mentio) fratris Cassandri filio. Quem illi Etesiam, quod 45. tantum diebus, quod circiter Etesiæ venti apud eos spirare solebant, appellarunt[s].

Brennus (quem natione Prausum fuisse quidam dicunt, ut apud Strabonem[t] legitur) audita Belgii ducis victoria, indignatus opimam prædam et orientis spoliis onustam tam facile a se relictam esse; adunatis 150. millibus peditum, et 15. millibus equitum, in Macedoniam properat[u]. Sed apud Dardanos Illyriæ seditione inter milites orta, ad 20. millia hominum (quem numerum Suidas etiam habet, in voce Γαλάται) cum Leonorio ac Lutario regulis, secessione facta a Brenno, in Thraciam iter averterunt. Ubi cum resistentibus pugnando, pacem petentibus stipendium imponendo, Byzantium cum pervenissent; aliquamdiu oram Propontidis vectigalem habendo, regionis ejus urbes obtinuerunt[x].

3726. *a*. Sosthenes unus de Macedonum principibus, contracta juventute, et Gallos victoria exultantes compescuit, et Macedoniam ab hostili populatione defendit. Ob quæ virtutis beneficia, multis nobilibus regnum Macedoniæ affectantibus, ignobilis ipse (utpote τὶς τῶν δημοτικῶν, ut a Porphyrio notatum, non ex regia stirpe ortus) præponitur: et cum rex ab exercitu appellatus esset, ipse non in regis sed ducis nomen jurare milites compulit[y]. Per duos vero annos Macedonibus ille præfuit[z].

Cum Brennus Macedoniam ingressus agros villasque popularetur, occurrit ei cum instructo exercitu Macedonum Sosthenes: sed pauci a pluribus, trepidi a valentibus facile victi sunt. Itaque cum victi se Macedones intra muros urbium condidissent; victor Brennus, nemine prohibente, totius Macedoniæ agros deprædatus est[a].

Leonorius et Lutarius, Lysimachia fraude capta, Cher-

[r] Lib. 12. cap. 14.
[s] Porphyr. in Græc. Euseb. pag. 228.
[t] Lib. 4. pag. 285.
[u] Justin. lib. 24. cap. 6.
[x] Liv. lib. 38.
[y] Justin. lib. 24. cap. 5.
[z] Porphyr. et Euseb.
[a] Justin. lib. 24. cap. 6.

sonesoque omni armis possessa, ad Hellespontum descenderunt. Ibi vero exiguo divisis freto cernentibus Asiam, animi ad transeundum accensi sunt: nunciosque ad Antipatrum præfectum ejus oræ de transitu miserunt[b].

Zipœtes, quum in Bithynia 48. annos regnasset et 76. vixisset, mortem obiit, quatuor filiis relictis: quorum Nicomedes natu maximus patri in regno succedens, fratribus non frater, sed lictor factus est[c]. Junior vero Zipœtes, prioris fortasse filius, (in Livii libro trigesimo octavo Zybœas dictus) maritimam Bithyniæ partem, Thraciam Thyniacam sive Asiaticam dictam, obtinuit[d].

Antiocho Sotere in Bithynios expeditionem instituente, rex eorum Nicomedes per legatos auxilium ab Heracliensibus petiit et impetravit: gratiam se relaturum, ubi in simili necessitate tempus flagitaret, pollicitus. Ea occasione Heraclienses Cierum, et Tium, et Thynidem terram, multis expensis ad se reduxerunt. Cum vero Amastrin (quæ et ipsa cum aliis adempta eis fuerat) tam bello quam pretio recuperare conarentur: qui illam tenebat Eumenes, Ariobarzani Mithradatis (in Ponto tum regnantis) filio gratis eam tradere, quam Heracliensibus pecunia revendere maluit; vesania iræ subactus[e].

b. Brennus et Acichorius cum Illyriis (ut in Illyricis suis habet Appianus) quos Autarios et Celtis quos Cimbros vocant; e Macedonia in Græciam transierunt, exercitum 152000. peditum habentes, et 20400. equitum: quorum equitum singulis duo famuli adjuncti erant, in equis et ipsi, qui dominis auxilio succurrerent, et mortuis succederent. Sed dum templum Delphicum spoliare conantur, fulminibus, terræ motu, montis Olympici ruina, acerrimo frigore et nive plurima (quum hyemis tempus esset) vehementer afflicti sunt. Qui Phocensium armis perierunt, non multo pauciores quam sex hominum millia fuerunt; nocturno gelu, et postea panico terrore confecti, amplius decem millia: nec minor numerus fame consumpti. Brennus, dolore vulnerum et acceptæ cladis pudore efferatus,

[b] Liv. lib. 38.
[c] Memnon. excerp. cap. 21.
[d] Memnon. excerp. cap. 18.
[e] Ibid. cap. 17.

cum mero affatim se ingurgitasset, semet ipse confodit. Acichorius, punitis belli auctoribus, cum decem millibus sauciorum citato agmine Græcia excessit. Sed assidui imbres et gelu, nix concreta, et fames, et super hæc maximum pervigiliæ malum, miseras infelicis belli reliquias obterebant. Gentes quoque nationesque, per quas iter habebant, palantes velut prædam sectabantur[f]. Contigisse cladem hanc biennio post Pyrrhi in Italiam transitum, significat Polybius[g]: anno secundo Olympiadis CXXV. archonte Athenis Anaxicrate, Pausanias[h].

c. Illyriis illis Autariis qui cladem hanc evaserant, quum ad propria rediissent, infinitam ranarum vim subortam fuisse ferunt, quæ putrescentes flumina corrumperent. Vapore deinde ex terra exhalante, pestem Illyrios invasisse, donec profugi a patria, et pestem deferentes, quum nemo ob timorem suscipere auderet, 23. dierum progressi iter, ad tellurem palustrem inhospitamque venere, et juxta Basternarum gentem urbes condidere. Celtarum quoque tellurem concussam fuisse aiunt, urbesque absorptas: nec prius finem tantæ cladi impositum, quam et ipsi pari modo e laribus egressi sunt, et in Illyrios qui cum ipsis una deliquissent, pervenere; quos peste jam confectos, et ob id debiles, quum facile vicissent; contrectatione earum rerum morbo correpti in fugam abiere, et ad Pyrenen usque loca mutavere[i]. Et Cordistas sane, Gallorum illorum reliquias qui oraculum Delphicum armis tentarunt, in agris vicinis Istro collocavisse Bathanatium quendam eorum ducem, a quo via illa per quam redierunt Bathanatii nomen servaverit, Athenæus narrat[k]. Quos Gallos Strabo Scordiscos appellat, ad Istrum positos; et Autariatas (sive Autarios illos) potentia sua exuisse confirmat[l].

Inter Gallorum illorum regulos qui ad Hellespontum descenderant nova seditione orta, Leonorius Byzantium, unde venerat, cum majore hominum parte repetiit: Luta-

[f] Pausan. in Phocicis et Atticis. Justin. lib. 24. cap. 6, 7, 8. Eclog. Diodor. lib. 22. sec. 13. Appian. Illyric. pag. 758.

[g] Lib. 2. pag. 108.

[h] In Phocic. pag. 340.

[i] Appian. Illyric. pag. 758.

[k] Lib. 6. cap. 4.

[l] Lib. 7. pag. 450. 454. 480, 481. 489.

rius, Macedonibus per speciem legationis ab Antipatro ad speculandum missis, duas tectas naves et tres lembos ademit; quibus alios atque alios dies noctesque transvehendo, intra paucos dies omnes copias in Asiam trajecit[m].

Bello inter juniorem Zipœten Bithynum et Heraclienses orto, victoria Zipœtes potitus est: sed sociorum auxiliis supervenientibus, fuga se subduxit. Unde cæsorum suorum cadavera Heraclienses assecuti, ea cremarunt; ossaque in urbem relata, magnifice in præclare de patria meritorum monimento condiderunt[n].

d. Circa eadem tempora, Antiocho Sotere et Antigono Gonata in copias militares magnos utrinque apparatus facientibus; Antigono Nicomedes Bithyniæ rex operam navabat, Antiocho complures alii. Antiochus vero priusquam in Antigonum duceret, adversus Nicomedem bellum instituit. Hic igitur et aliunde auxilia collegit, et de belli societate Heracleam missis legatis, tredecim in subsidium triremes inde accepit: et tum demum classem suam Antiochi classi opposuit. Etsi autem adversas aliquandiu tenebant acies; neutri tamen pugnæ initium fecerunt, sed absque effectu tandem abscesserunt[o].

Byzantini Gallorum incursationibus fatigati, cum ab aliis sociis auxilia, tum ab Heracliensibus aureos mille (al. 4000.) per legatos impetrarunt. Haud ita multo post Nicomedes Bithyniæ rex conditionibus hisce transitum Gallis in Asiam conciliavit. "Ut Nicomedi ejusque posteris amicitiæ fœdere semper conjuncti manerent. Absque Nicomedis sententia et voluntate nemini, a quo per legatos solicitarentur, in bellis opem ferrent: sed amicis hujus amici, et inimicis hostes forent. A Byzantinis etiam starent, si qua necessitas incideret. Societatem præterea colerent cum Tianis et Heracliensibus, et Chalcedoniis, et Cieranis, et nonnullis qui alias sub jurisdictione gentes haberent[p]." Atque ita Leonorius, adjuvante Nicomede Bithyniæ rege, a Byzantio transmisit[q], Gallorum vero in

[m] Liv. lib. 38.
[n] Memnon. excerp. cap. 18.
[o] Memnon. excerp. cap. 19.
[p] Ibid. cap. 20, 21.
[q] Liv. lib. 38. Strabo, lib. 12. pag. 850.

Asiam transitum, anno tertio Olympiadis CXXV. Democle Athenis archonte, factum fuisse confirmat Pausanias[r].

Neque per hoc tamen a Gallorum infestatione liberati Byzantini sunt. Nam ex iis qui cum Brenno periculo ad Delphos defuncti sunt, nonnulli ad Hellespontum duce Comontorio venerunt: qui nequaquam in Asiam trajecerunt, sed bonitate agrorum circa Byzantium capti, sedes ibidem posuerunt. Deinde Thracibus devictis, ac regni sui sede Tylæ instituta, ultimum Byzantinis periculum creaverunt[s].

3727. Ptolemæus Philadelphus, honestarum artium amore studioque flagrans, egregiam Alexandriæ bibliothecam instituit, in ea urbis regione quam Bruchium vocant. Cumque librorum ex omnibus terrarum partibus conquirendorum curam Demetrio Phalereo commisisset; illius hortatu libros sacros ex Hebraica lingua in Græcam a LXXII. interpretibus vertendos curavit, regni sui anno septimo: ut in libro de mensuris et ponderibus habet Epiphanius. De quo in apologetici sui capite decimo octavo Tertullianus: "Ptolemæorum eruditissimus (quem Philadelphum supernominant) et omnis literaturæ sagacissimus, quum studio bibliothecarum Pisistratum (ut opinor) æmularetur; inter cætera memoriarum, quibus aut vetustas aut curiositas aliqua ad famam patrocinabatur, ex suggestu Demetrii Phalerei grammaticorum tunc probatissimi, cui præfecturam mandaverat, libros a Judæis quoque postulavit."

Et quidem Ptolemæum hunc, si quem alium, humanioribus disciplinis deditum fuisse, in libro vigesimo secundo historiarum confirmat Phylarchus[t]. Quod pluribus, in libri de architectura septimi præfatione demonstrat Vitruvius: ubi, quum bibliothecam Alexandrinam summa diligentia perfecisset, Musis et Apollini ludis dedicatis, quemadmodum athletarum sic communium scriptorum præmia et honores eum constituisse docet; et quomodo Zoilum Homeromastigem a Macedonia ad se venientem ille exceperit, enarrat.

[r] In Phocic. pag. 340.

[s] Polyb. lib. 4. pag. 313.

[t] Apud Athenæum, lib. 12. cap. 17.

In conquirendis autem libris exemplo illi præivit Aristoteles. Ille moriens bibliothecam suam Theophrasto tradidit, qui libros suos deinde omnes testamento (quod apud Laertium extat) Neleo Scepsio reliquit[u]. Ab eo libros illos omnes mercatum Ptolemæum Philadelphum, cum iis quos Athenis et Rhodi emerat Alexandriam transferri curavisse, scribit Athenæus[x]; licet Strabo et Plutarchus[y], cum quibus et alibi ipse Athenæus facit[z], Theophrasti libros, et cum eis Aristotelis bibliothecam, ad Nelei hæredes transiisse et ab eorum posteris Apelliconi Teio Syllanis demum temporibus magno pretio venditos fuisse referant.

Bibliothecæ huic, post Demetrium Phalereum (non modo grammaticorum, quo tantum nomine a Tertulliano commendatum eum audivimus, probatissimum, sed etiam philosophum nobilem et reipublicæ Atheniensis aliquando principem) Zenodotum Ephesium, primum Homericorum versuum correctorem, ex Suida; deinde Aristophanem, qui summo studio summaque diligentia quotidie omnes bibliothecæ libros ex ordine perlegit, a Ptolemæo fuisse præfectum, ex jam citata Vitruvii præfatione didicimus. Sed hæc postea sunt facta. Quæ ad tempus spectant præsens, ex Aristeæ de Septuaginta interpretibus libello, et eum secuto Josepho[a], atque Eusebio[b], excerpta jam subjicimus.

Interrogatus a rege Demetrius Phalereus, quot librorum myriadas jam comparasset, circiter viginti adfuisse respondit; sed sperare se brevi ad quinquaginta numerum esse perventurum. Qui 200000. librorum numerus, cum non in nostro solum Aristea, sed etiam in eo quo Josephus et Eusebius sunt usi, similiter extet: minor ille 54800. a posteriore scriptore Epiphanio hic positus numerus haudquaquam est recipiendus. Isidorus Hispalensis, libro sexto Originum, Ptolemæi Philadelphi temporibus, " septuaginta millia librorum Alexandriæ inventa" fuisse refert; apud quem pro

[u] Strabo, lib. 13. pag. 906. Plutarch. in Sylla.

[x] Lib. 1. cap. 1.

[y] In locis notatis.

[z] Lib. 5. cap. 11.

[a] Lib. 12. antiquit. cap. 2.

[b] Lib. 8. præparat. evang.

septuaginta, Lipsius septingenta reponenda esse affirmat: quot duo illi numeri viginti et quinquaginta myriadum, ab Aristea commemorati, simul juncti efficiunt; quotque Aulus Gellius et Ammianus Marcellinus in ea bibliotheca (sed quum a posterioribus Ptolemæis plurimum aucta, anno abhinc fere 430. absumpta fuit incendio) numerata fuisse scripserunt.

Demetrius regi, ut a Judæis divinas eorum leges peteret; Aristeas regius satelles, ad id commodius obtinendum, ut Judæorum captivos in Ægypto detentos libertate donaret, persuasit. Numerus captivorum supra decem myriadas fuisse memoratur. Pro uniuscujusque capitis redemptione, viginti drachmæ expensæ fuisse dicuntur in Aristea nostro; vel centum et viginti ut apud Josephum legitur. Et drachmæ quidem centum et viginti siclos sive stateras, aut argenteos tetradrachmos, triginta efficiunt: quod servi pretium constituitur[c], pro quo et Servator noster, quum pro nobis servi formam assumpsit, a proditore venditus est. Drachmæ vero viginti quæ apud Aristeam leguntur, per decem myriadas sive centena millia multiplicatæ drachmas exhibent 2000000. quæ per 6000. divisæ, quot numero drachmas talentum Atticum continet, talenta nobis Attica $333\frac{1}{3}$. exhibent. Pretium autem a Ptolemæo pro captivorum Judæorum redemptione persolutum, 400. talenta excessisse tum in Josephi tum in nostro Aristea legitur: quia supra decem myriades liberatæ fuisse memorantur: eodem etiam lytro, regis jussu, pro lactentibus pueris qui una cum matribus redempti sunt, insuper erogato. Unde expensas ultra 460. talenta protractas fuisse refert Josephus: pro quibus 660. in vulgatis leguntur Aristeæ exemplaribus.

Ex Judæis hisce ætate et viribus valentiores in exercitum recepit Ptolemæus, aliisque qui idonei sunt visi negotia aulæ commisit: ut in epistola ad Eleazarum pontificem ipse confirmat. Pro qua una regis epistola, duæ aliæ ab Epiphanio sunt suppositæ, et stylo et sententia ab ea quæ apud Aristeam, Josephum et Eusebium habetúr, diversissimæ: quarum posterior ab hac inchoatur parœmia.

[c] Exod. cap. 21. ver. 32.

"*Θησαυροῦ κεκρυμμένου, καὶ πηγῆς ἐσφραγισμένης, τίς ὠφέλεια ἐν ἀμφοτέροις*; Thesauri absconditi, et fontis obsignati, quæ utilitas in utrisque?" Ubi in epistola Græco regi afflicta, quis non statim advertat manifestum Hebraismum? eumque ex illis[d] expressum: "*Σοφία κεκρυμμένη, καὶ θησαυρὸς ἀφανὴς, τίς ὠφέλεια ἐν ἀμφοτέροις*; Sapientia abscondita, et thesaurus invisus, quæ utilitas in utrisque?"

Una cum epistola, dona etiam magnifica ad templi Hierosolymitani usum, per Andream et Aristeam satellites suos, summo pontifici Eleazaro Ptolemæus misit. Mensam auream, longitudinis duorum cubitorum (et semissis, ut in Josepho additum reperitur) latitudinis sesquicubitalis, et crassitudinis non minoris semicubito: undique ex auro probato solidam, et non aureis laminis extrinsecus obductam. Crateres argenteos duos, capientes plus quam duas metretas; cum similibus argenteis tribus. Phialas aureas viginti et argenteas triginta. Ad quorum omnium confectionem exhibuerat ille auri quinquaginta pondo talentorum, argenti septuaginta, et lapides pretiosos non pauciores quinque millibus: adeo ut quintuplo pretium auri superarent lapides collati, et artificum industria navata. Misit insuper et rex, ad sacrificia aliosque templi usus, argenti talenta centum.

Eleazarus pontifex, hisce acceptis, ex singulis tribubus (superfuisse enim post reditum ex captivitate Babylonica etiam decem Israeliticarum tribuum reliquias, ad annum mundi 3468. *c.* supra ostendimus) sex viros seniores et genere, et doctrina, et rerum usu præstantes, elegit; qui legem divinam, uti rex postulaverat, ex Hebraica lingua in Græcam traducerent. Horum LXXII. seniorum apud Aristeam consignata habentur nomina: quorum postremum Ezekielum illum ipsum fuisse existimaverim, cujus Ἐξαγωγὴν, sive de Hebræorum eductione ex Ægypto sacram tragœdiam, præparationis suæ evangelicæ libro nono inseruit Eusebius. Judaicæ enim, non (ut Clemens Alexandrinus et Eusebius sensisse videntur) Græcæ eum fuisse originis, vel ipsum Ezekieli nomen arguit.

Epistolam quoque ad regem scripsit Eleazarus: cujus

[d] Ecclesiast. cap. 20. ver. 30. et cap. 41. ver. 18.

hoc apud Aristeam habetur initium: " Αὐτός τε ἔῤῥωσο (vel, ut rectius apud Eusebium legitur, Εἰ αὐτός τε ἔῤῥωσαι) καὶ ἡ βασίλισσα Ἀρσινόη ἡ ἀδελφὴ, καὶ τὰ τέκνα, καλῶς ἂν ἔχοι καὶ ὡς βουλόμεθα. Si et tu, et Arsinoe soror tua, et liberi valeant; bene se res habet, et ut cupimus." Ptolemæus enim Philadelphus post Arsinoem Lysimachi regis Thraciæ et Macedoniæ filiam, ex qua Ptolemæum Euergetem et Berenicem (de quibus suo loco) susceperat, alteram etiam Arsinoem sororem suam duxit; quæ jam dicto Lysimacho primo suo marito mortuo, fratri quoque suo Ptolemæo Ceramno prius nupserat. Diem vero illa obiit, antequam Philadelpho pareret: qui eam ita delexit, ut Arsinoitidi in Ægypto præfecturæ cognomentum ab ea dederit[e]; factam ei ex topazio statuam quatuor cubitorum in delubro quod aureum cognominabatur sacraverit[f], eique templum ex magnete Dinocrates architectus concamerare inchoaverit, ut in eo simulachrum ejus e ferro pendere videretur[g]:

> Jussus ob incesti qui quondam fœdus amoris,
> Arsinoen Pharii suspendit in aere templi;

Ut in Idyllio nono cecinit Ausonius.

LXXII. Seniores Alexandriam ingressi, munera ab Eleazaro missa Ptolemæo obtulerunt, cum membranis variis, in quibus lex aureis literis lingua Judæorum perscripta erat: quæ mira arte elaboratæ erant, et ita compositæ ut earum commissuræ oculis discerni non possent. Contigitque ut eo venirent illi tempore, quo rex navali adversus Antigonum prælio victoria fuit potitus. Cujus naumachiæ, ob historiarum hujus temporis defectum, nulla alibi facta reperitur mentio. Neque enim eorum placere nobis potest sententia, qui ad illud tempus eam referendam existimant, quo Antigonus Gonatas bellum Atheniensibus inferens, urbem eorum terrestribus maritimisque copiis oppugnavit: quod post Pyrrhi mortem ex Justini libro vigesimo sexto et ex Pausaniæ Laconicis ante Aretæ sive

[e] Pausan. Attic. pag. 7.
[f] Plin. lib. 37. cap. 8.
[g] Plin. lib. 34. cap. 14.

Arei I. Lacedæmoniorum regis exitum (inter periodi videlicet Julianæ annum 4442. et 4450.) gestum fuisse intelligimus. Etsi enim Areus cum terrestribus Lacedæmoniorum, et Patroclus cum navalibus Ptolemæi copiis subsidio Atheniensibus tum venerit: domum tamen sine pugna recedente Areo, frustra eis opitulatum fuisse Patroclum, Pausanias indicat[h].

Magnifico deinde illos convivio per septem aut (ut Josephus habet) duodecim dies Ptolemæus excepit: eorum curam gerente Dorotheo, et cibaria pro victus eorum peculiari ratione ministrante. Et rex per intervalla quædam quæstiones politicas et ethicas eorum singulis proposuit: quibus illi ex tempore prudenter admodum responderunt; ut apud Aristeam (qui ista ex regiis diariis descripsisse se dicit) videre licet. Hinc mandavit, singulis talenta tria donari, et puerum qui ea obtulit.

Post tres dies quam ista sunt acta, Demetrius per aggerem maris septem stadiorum cum interpretibus progressus, trajecto ponte in Pharon insulam eos adduxit, et in domo juxta septentrionale litus splendide extructa, atque ab omni tumultu et strepitu remota, eos collocavit. Ibi interpretationem illi aggressi, singula ex collationibus ad consonantiam elaborabant: quæ ita elaborata Demetrius exscribenda curabat. Et quotidie quidem ad horam usque nonam eo in studio versabantur, deinde discedebant ad curandum corpus: quibus omnia large suppeditabantur quæ cupiebant; et præter hæc quotidie de illis quæ regi apparabantur, his Dorotheus ex mandato regio subministrabat. Atque etiam quotidie bene mane veniebant in aulam, et salutato rege redibant ad suum locum: lotisque ex mari manibus, et precibus ad Deum peractis, pergebant legere et singula interpretari. Epiphanius vero, ab Aristea et Josepho hic discedens, in triginta sex cellulis, binos scilicet in singulis, a primo diluculo usque ad vesperam interpretes conclusos fuisse scribit; deinde sub vesperam triginta sex scaphis ad Ptolemæi palatium advectos, ad ejus epulas fuisse adhibitos: in priore narrationis parte nescio quorum

[h] In Attic. pag. 7. et Laconic. pag. 87.

aliorum, in posteriore (ut videtur) eorum secutus fabulas, qui heptastadii aggerem non ante Cleopatræ tempora perfectum fuisse somniaverunt.

Ac ita quidem cecidit, ut illa eorum interpretatio diebus 72. absolveretur, perinde ac si data opera hoc ab illis factum fuisset. Qua absoluta, Demetrius illam Judæis omnibus in locum illum ubi ea perfecta erat congregatis prælegit, præsentibus etiam ipsis interpretibus: qui ut authores magnorum bonorum, magna laude et approbatione sunt accepti ab ipsa Judæorum multitudine. Similiter et Demetrium prosecuti sunt sua laude; rogaruntque ut principibus ipsorum totam legem descriptam dare vellet. Quum autem perlecta essent ista; adstantes et sacerdotes, et seniores interpretum, et magistratus et principes multitudinis, dixerunt: "Quoniam recte, sancte, et per omnia accurate perfecta est ista interpretatio: par est, ut omnia sicut sunt permaneant, nec ulla fiat immutatio." Omnibus ad hæc cum approbatione acclamantibus: jussit Demetrius ut dira imprecarentur, (sicut in more illis erat) si quis, immutaturus esset quid vel addendo vel transferendo vel auferendo.

Cum regi quoque omnia essent perlecta, valde admiratus est legislatoris mentem: magnamque curam librorum haberi, eosque religiose asservari jussit. Ipsos etiam interpretes rogavit, ut post reditum suum in Judæam crebrius ad se venire vellent: deditque cuique tres stolas pulcherrimas, duo auri talenta, calicem talenti unius, et cœnaculi ornatum universum.

Eleazaro præterea pontifici misit per eosdem, decem lectos argenteis pedibus suffultos cum eis competenti apparatu, calicem triginta talentorum, stolas decem, purpuram, coronam decore insignem, et byssina linteola circiter centum: ad hæc phialas, et trullas, et duos aureos crateras ad libationes sacras. Rogavitque eum per literas, ne prohibere vellet, si quando qui istorum virorum iter ad se suscepturi essent: quandoquidem plurimi faceret cum doctis consuetudinem, opesque suas in ejusmodi homines large conferre mallet, quam in res alias non tanti momenti.

Galli a Brenno duce, cum in Græciam proficiscerentur, ad Macedoniæ terminos tuendos relicti, ne soli desides viderentur, peditum quindecim millia, equitum tria millia armaverunt: et Getarum Triballorumque copias fugaverunt[i].

3728. Antigonus Gonatas, navali prælio (ut dictum est) a Ptolemæo Philadelpho superatus, pace cum Antiocho Sotere statuta, ut[k] Justinus indicat, in Macedoniam, ubi pater ejus Demetrius Poliorcetes aliquando regnaverat, profectus est. Quam decimo postquam in Græcia regnare cœperat anno obtinens Antigonus, per annos quatuor et triginta in ea regnavit[l]. Cujus etiam posteri per successiones ibidem regnaverunt, usque ad Persea: quo a Romanis subjugato, regnum expiravit Macedonicum[m].

Galli, Getis et Triballis fugatis, legatos ad Antigonum regem Macedoniæ miserunt; qui pacem ei venalem offerrent, simul et regis castra specularentur. Quos Antigonus regali munificentia, ingenti apparatu epularum ad cœnam invitavit. Sed Galli expositum grande auri argentique pondus admirantes, prædæ ubertate solicitati, infestiores quam venerant revertuntur. Itaque consentientibus omnibus castra regis aggrediuntur: qui præsentiens tantam tempestatem, signum pridie dederat, ut omnibus rebus ablatis in proxima sylva taciti se occultarent. Galli, ablatis quæ in vacantibus castris invenerant, ad litus convertuntur. Ibi dum naves incautius diripiunt, a remigibus, et ab exercitus parte quæ eo cum conjugibus et liberis confugerant, nihil tale metuentes trucidantur: tantaque cædes Gallorum fuit, ut Antigono pacem opinio hujus victoriæ, non a Gallis tantum, verum etiam a finitimorum feritate præstiterit[n].

Ad eos vero Gallos quod attinet, qui sub septemdecim ducibus (quorum summi fuerunt Leonorius et Lutarius) diversis trajectibus in Asiam transierunt: in unum illi rursus coeuntes, auxilia Nicomedi dederunt, adversus Zybœam

[i] Justin. lib 25. cap. 1. [k] Lib. 25. cap. 1.

[l] Porphyr. in Græc. Euseb. pag. 229.

[m] Plutarch. in fine Demetrii.

[n] Justin. lib. 25. cap. 1. et 2.

(sive Zipœtum juniorem) maritimam partem Bithyniæ tenentem, gerenti bellum. Horum et ex Heraclea Ponti accersitorum Barbarorum opera devictus Zybœas est, Bithyniaque omnis in ditionem Nicomedis concessit. Galli vero longe lateque terram depopulati, quod erat prædæ inter se dispertiti sunt: regnumque cum Nicomede dividentes regionem a se possessam Gallo-Græciam cognominaverunt[o].

Non plus ex viginti millibus hominum quam decem ex his armata erant: tamen tantum terroris omnibus quæ cis Taurum incolunt gentibus injecerunt; ut quas adissent quasque non adissent, pariter ultimæ propinquis, imperio eorum parerent. Cumque tres essent gentes, Tolistobogii (alibi Tolistoboii, a Gallis Boiis ut putatur oriundi) Trocmi et Tectosagi: in tres partes Asiam, qua cuique populorum suorum vectigalis ea esset, diviserunt. Trocmis Hellesponti ora data: Tolistobogii Æolida atque Ioniam, Tectosagi mediterranea Asiæ sortiti sunt. Atque ita stipendium tota cis Taurum Asia exigebant: sedem autem ipsi circa Halyn flumen ceperunt[p].

De horum ex Europa in Asiam transitu tredecim libros scripsit Demetrius Byzantinus[q]. De quo et Phaennis, ætate una antequam res gereretur, oraculum edidisse dicitur.

> Δὴ τότ' ἀμειψάμενος στεινὸν πόρον Ἑλλησπόντου
> Αὐλήσει Γαλάτων ὀλοὸς στρατὸς, οἵ ῥ' ἀθεμίστως
> Ἀσίδα πορθήσουσι· θεὸς δ' ἔτι κύντερα θήσει
> Πάγχυ μάλ', ὣ ναίουσι παρ' ἠϊόνεσσι θαλάσσης.
>
> Hostilis Gallorum acies tunc milite multo
> Litora complebit. transmissis fluctibus Helles
> Vastabit populans Asiam. Sed dii graviora
> Intentant illis, pelagi prope cærula sedes
> Qui posuere suas[r].

Olympiade CXXVI. Eratosthenes Cyrenæus, Aglai (vel, ut alii tradunt, Ambrosii) filius, natus est: Aristonis Chii philosophi, Lysaniæ Cyrenæi grammatici, et Callimachi Cyrenæi poetæ discipulus[s].

[o] Liv. lib. 38. Justin. lib. 25. cap. 2. Memnon. excerpt. cap. 20.
[p] Liv. lib. 38. Suid. in Γαλάται.
[q] Laert. in Demetr. Phaler.
[r] Pausan. Phocic. pag. 330.
[s] Suid. in Ἐρατοσθέν.

3730. Curius Dentatus consul contra Pyrrhum pugnavit; et cæsis hostium 23. millibus, captisque castris, ipsum Tarentum fugavit[t].

Cum legati quos Pyrrhus ad Asiæ reges et Antigonum Gonatam, ut pecuniam et auxilia exposcerent, reversi literas ei reddidissent: Pyrrhus Epirotarum et Tarentinorum principibus convocatis eas non recitavit, sed propediem affutura auxilia affirmavit. Cum percrebuisset igitur fama in Romanorum etiam exercitu, et e Macedonia et ex Asia magna Pyrrho auxilia adventare; nihil illi novi moliri ausi sunt[u]. Pyrrhus vero dissimulatis causis, repentinam fingit profectionem. Socios interim parare bellum jubet: arcis Tarentinæ custodiam Heleno filio et amico Miloni tradit[x]. Et quum in bello Italico et Siculo sex annos contrivisset, viresque suas imminuisset; abs spe excidens, cum octo millibus peditum et quingentis equitibus, in Epirum reversus est[y].

Curius in consulatu de rege Pyrrho triumphavit: primusque Romam elephantos quatuor duxit[z]. Et in illo triumpho nihil libentius populus Romanus aspexit, quam illas quas timuerat cum turribus suis belluas: quæ non sine sensu captivitatis, summissis cervicibus, victores equos sequebantur[a]. Mense vero Januario vel Februario triumphum hunc actum fuisse, ex triumphalium fastorum fragmentis marmoreis colligitur.

Quum Pyrrho adjunxissent se aliquot Galli, in Macedoniam, ubi regnabat Antigonus Gonatas, ad prædandum et populandum incursionem fecit. Ubi quum multas urbes cepisset, et transissent ad eum duo millia militum; spe affulgente majore, in Antigonum movit, ejusque copias cum proprias tum Gallorum mercenarias profligavit. Gallorum enim, qui magno numero agmen Antigoni claudentes pugnabant strenue, plurimi concisi sunt. Elephantorum duces circumventi, se et belluas omnes dediderunt. Macedonum peditatus, tumultu et metu ex clade accepta con-

[t] Eutrop. lib. 2.
[u] Pausan. Attic. pag. 11.
[x] Justin. lib. 25. cap. 3.
[y] Plutarch. in Pyrrho.
[z] Eutrop. lib. 2.
[a] Florus, rerum Romanar. lib. 1. cap. 18.

sternatus, invitante Pyrrho et ordinum ductores omnes nominatim inclamante, ab Antigono discesserunt. Antigonum fuga se subducentem, ad maritimas usque urbes persecutus est[b].

Post victoriam Pyrrhus pulcherrima et splendidissima spolia Gallis detracta in Itoniæ Palladis templo (quod inter Pheras et Larissam est) sacravit; cum epigrammate quod in Plutarcho et Pausania habetur. Macedonum vero scuta in Dodonæi Jovis templo suspendit, cum epigrammate alio, quod apud Pausaniam extat. Superioremque Macedoniam et Thessaliam in ditionem suam redegit[c]. Et quasi damna amissæ Siciliæ Italiæque acquisito Macedoniæ regno jam pensasset, relictum Tarenti filium Helenum arcessivit[d].

Cum Pyrrhus Ægeas diripuisset (quæ Macedoniæ regia erat, in qua et regum mausolæa erant) Gallorum qui eum secuti fuerant præsidium ibi reliquit. Qui cum a quibusdam accepissent, in regum illic humatorum monimentis maximas opes ex more prisco repositas esse, effossis omnibus tumulis, opes quidem inter se partiti sunt; ossa autem ac cineres defunctorum cum ludibrio dissipaverunt. At Pyrrhus, cum ob id facinus male apud Macedonas audiret, Barbaris impune id esse tulit; quod eorum auxilio in bellicis opus haberet[e].

Antigonus cum paucis equitibus, fugæ comitibus, amissi regni speculaturus eventus, Thessalonicam se recepit; ut inde cum conducta Gallorum mercenariorum manu bellum repararet. Sed rursus a Ptolemæo Pyrrhi filio funditus victus, cum septem comitibus fugiens, non jam recuperandi regni spem, sed salutis latebras ac fugæ solitudines captavit[f]. Quem per ludibrium Pyrrhus impudentem vocavit; quod non sumeret pallium, sed purpuram adhuc gestaret[g].

3731. Caio Fabio Luscino et Caio Claudio Canina consulibus, quum de Romanorum incrementis et re adversus

[b] Plutarch. in Pyrrho. Pausan. in Attic. pag. 11, 12.

[c] Plutarch. in Pyrrho. Pausan. in Attic. pag. 11, 12.

[d] Justin. lib. 25. cap. 3.

[e] Plutarch. in Pyrrho. Diodor. lib. 22. in excerptis a Valesio edit. pag. 266.

[f] Justin. lib. 25. cap. 3.

[g] Plutarch. in Pyrrho.

eos a Pyrrho male gesta Ptolemæus Philadelphus inaudisset; legatis cum donis Alexandria Romam missis, societatis fœdus cum eis pepigit[h]. Romani, lætati quod summæ rex auctoritatis tanti eos fecisset, Q. Fabium Gurgitem, Cn. Fabium Pictorem et Q. Ogulinum, legatos ad eum miserunt. Hi munera, quæ a rege magnifica privatim acceperant, in ærarium et quidem prius quam ad senatum legationem referrent, detulerunt: de publico scilicet ministerio nihil cuiquam, præter laudem bene administrati officii, accedere debere judicantes. Sed restituta illis sunt quæ in ærarium deposuerant, non solum patrum conscriptorum decreto sed etiam populi permissu: eaque legatis quæstores prompte unicuique distribuerunt. Ita in iisdem Ptolemæi liberalitas, legatorum abstinentia, senatus ac populi Romani æquitas, debitam probabilis facti portionem obtinuit[i].

3732. Anno decimo tertio secundum Dionysium Ægonis sive Capricornionis die vigesimo quinto, anno a morte Alexandri quinquagesimo secundo sive ab initio Nabonasari 476. Athyr die vigesimo, Januarii Juliani die decimo septimo, stella Martis matutina observata est sub boreali Scorpii fronte[k].

Pyrrhus Macedoniæ regno potitus, Græciæ Asiæque regna meditabatur[l]. Sed prius quam totam Macedoniam subegisset, a Cleonymo Spartano ad bellum Laconicum accitus est[m]; absente Lacedæmoniorum rege Areo, qui Gortyniis in Creta bello pressis suppetias tum ferebat. Ducebat autem secum Pyrrhus peditum viginti quinque millia, equitum millia duo, elephantos viginti quatuor. Qui apparatus non Cleonymo Spartam, sed Peloponnesum sibi quærere Pyrrhum docuit[n].

3733. Anno Philadelphi decimo tertio (cum dimidio, in quibusdam codicibus perperam hic additur) Nabonasari 476. Mesori die decimo septimo, Octobris Juliani die un-

[h] Eutrop. lib. 2. Liv. lib. 14. Dio, in excerptis legationum a Fulvio Ursino Romæ editis, et Jo. Zonaræ chronic. tom. 2.

[i] Dio, in excerp. legationum a Fulvio Ursino Romæ editis. Valer. Max. lib. 4. cap. 3.

[k] Ptolem. lib. 10. cap. 9.

[l] Justin. lib. 25. cap. 4.

[m] Pausan. Attic. pag. 12.

[n] Plutarch. in Pyrrho.

decimo, hora ab occasu solis duodecimo, Timocharis observavit stellam Veneris matutinam exacte obscurasse stellam Prævindemiatrici oppositam[o].

Pyrrho Spartam oppugnante, mulierum multitudo Archidamia duce usque ad Arei regis reditum urbem defendit; et Ptolemæum Pyrrhi filium cum duobus millibus Gallorum et delectis Chaonibus in urbem irruere tentantem Acrotatus Arei filius strenue repulit. Pyrrhus spe sua frustratus destitit cœpto, agrosque depopulatus est; in animo habens ibidem hybernare[p].

Dum bellum Laconicum trahitur, Antigonus Macedonum urbibus recuperatis, in Peloponnesum copias duxit, Pyrrho occursurus; quem sciebat inde in Macedoniam ad persequendum ibi bellum esse reversurum[q]. Pyrrho Argos movente, Areus viis insessis Gallos et Molossos qui agmen claudebant carpsit: et Orœsus quidam Cretensis Ptolemæum Pyrrhi filium strenue dimicantem interemit[r]. Cujus corpus ut relatum patri est, dixisse Pyrrhum ferunt; aliquanto tardius eum, quam timuerit ipse vel temeritas ejus meruerit, occisum esse[s].

Nocte illa qua Pyrrhus Argos est ingressus, summæ ipsius hastæ noctua insedisse dicitur[t]. Sequente die, illisa capiti tegula ab anu quadam paupercula necatus est. Ejus caput a Zopyro quodam Antigoni milite abscissum Alcyoneus Antigoni filius ad pedes patris cum amicis considentis abjecit. Antigonus correpto juvene, quod tanti viri subitæ ruinæ, immemor humanorum casuum, effuso gaudio insultaret; humo caput sublatum causia, qua velatum caput suum more Macedonum habebat, texit: corpusque Pyrrhi redditum, honoratissime cremandum curavit. Quinetiam filium ejus Helenum captivum ad se pertractum, et cultum et animum gerere regium jussit: ossaque Pyrrhi ei aurea urna inclusa, Epirum in patriam ad Alexandrum fratrem portanda dedit. Amicos quoque Pyrrhi, castris et exercitu toto in potestatem suam redactis, humaniter tractavit[u].

[o] Ptolem. lib. 10. cap. 4.
[p] Plutarch. in Pyrrho.
[q] Pausan. Attic. pag. 12.
[r] Plutarch. in Pyrrho.
[s] Justin. lib. 25. cap. 4.
[t] Ælian. histor. animal. lib. 10. cap. 37.
[u] Plutarch. in fine Pyrrhi. Justin. lib. 25. cap 5. Valer. Maxim. lib. 5. cap. 1.

Tarentini, Pyrrhi morte comperta, tum adversus Romanos tum adversus Milonem qui cum præsidio Epirotarum urbem obtinebat, a Carthaginiensibus auxilia acceperunt. Milo in angustias redactus, Romanis terra Carthaginiensibus mari prementibus, Papirio Cursori consuli arcem ea conditione tradidit, ut sibi cum pecuniis et militibus incolumi discedere liceret. Urbs Papirio deditionem fecit, armis et navibus traditis, murisque dirutis, et tributo imposito. Atque ita bellum Tarentinum confectum est[x].

3734. Stratoni Lampsaceno, postquam per annos octodecim scholæ Peripateticorum præfuisset, defuncto successit Lycon Astyanactis filius Troadensis, vir eloquens et instituendis pueris maxime idoneus[y].

3735. Attalo juniori fratri Philetæri natus est Attalus, qui Pergami rex postea fuit, et annos 72. vixit; ut est apud Polybium[z] et Livium[a].

3736. Jubilæus vigesimus quartus.

3739. Mithradati, postquam in Ponto 36. annos regnavisset, filius Ariobarzanes successit[b].

3740. Anno secundum Dionysium vigesimo primo, Scorpionis mensis die vigesimo secundo et vigesimo sexto, Nabonasari 484. mensis Thoth die decimo octavo et vigesimo secundo, Novembris Juliani die decimo quarto et decimo octavo, Mercurii matutini observatio facta est[c].

3741. Philetærus Teius, Teii in Ponto natus, cum per annos viginti Pergamenis præfuisset, octogenarius obiit. Cui succedens Eumenes I. illius ex seniore fratre Eumene nepos, per 22. annos principatum illum obtinuit[d].

Bellum Punicum primum sive Siculum, a Romanis (tunc primum arma extra Italiam moventibus, et navalia prælia ineuntibus) contra Carthaginienses, Siciliam occupantes, per annos quatuor et viginti continuos gestum est[e].

[x] Zonar. ex Dione. Oros. lib. 4. cap. 3. Frontin. stratagem. lib. 3.

[y] Laert.

[z] In excerptis Henr. Valesii, pag. 102. et Suid. in Ἄτταλος.

[a] Libro. 33. cap. 21.

[b] Diodor. lib. 20. ad ann. 3. Olymp. 119. cum Memnonis excerpt. cap. 17. et 25.

[c] Ptolem. lib. 9. cap. 10, et 11.

[d] Strabo, lib. 12. pag. 818. et 13. pag. 925. cum Luciano, in Μακροβίοις.

[e] Polyb. lib. 1.

Hoc anno, quo Diognetus archon Athenis fuit, chronographus Parius canonem suum consignavit; a clarissimo Seldeno inter marmora Arundelliana in lucem productum.

3742. Anno secundum Dionysium vigesimo tertio, Hydronis sive Aquarionis die vigesimo nono (19. vel 20. legendum, ex assignato loco solis apparet) Nabonasari 486. mensis Chœac die decimo septimo, Februarii Juliani die undecimo, mane; et Tauronis die quarto, sive Phamenoth Ægyptii die primo (in Ptolemæo enim Α pro Λ hic reponendum) sive Aprilis Juliani die vigesimo sexto, vesperi hora noctis prima: eodemque anno Nabonasari, sed vigesimo quarto Dionysiano, Leonionis die vigesimo octavo sive Payni trigesimo, Augusti Juliani vigesimo tertio, vesperi, Mercurii observationes a Dionysio astronomo factæ sunt: quas ex Hipparcho refert Ptolemæus[f].

Nicomedes Bithyniæ rex Astacum urbem amplians de nomine suo Nicomediam nuncupavit[g]. E regione Astaci Nicomediam eum extruxisse scribit Memnon[h]: Strabone quoque et Plinio easdem similiter distinguentibus.

Eumenes I. multis circa Pergamum locis potitus, cum Antiocho Seleuci filio apud Sardes prælio congressus, eum superavit[i].

3743. In Syria Antiochus, altero filio occiso, altero rege nuncupato Antiocho, decessit[k]: qui Gallis ex Europa in Asiam irrumpentibus profligatis, Soteris cognomentum est adeptus[l]; de qua victoria videndus Lucianus ὑπὲρ τοῦ ἐν τῇ προσαγορεύσει πταίσματος, et in Zeuxide vel Antiocho. Successorem vero Antiochum, Soteris et Stratonices filium, Θεὸν sive Divum primi cognominaverunt Milesii, quia Timarchum eorum tyrannum sustulit[m]. Tatianus Assyrius in oratione adversus gentes huic Antiocho significat tres Chaldaicæ suæ historiæ libros dicavisse Berosum, Beli apud Babylonios sacerdotem: a quo cœlestium ob-

[f] Magni Operis lib. 9. cap. 7.

[g] Euseb. chronic. cum Pausania in Eliac. 1. pag. 159. Treb. Pollione in Gallienis, et Ammian. Marcellin. lib. 22.

[h] In excerpt. cap. 21.

[i] Strabo, lib. 13. pag. 925.

[k] Prolog. in Trogi Pompeii lib. 26.

[l] Appian. Syriac. pag. 130.

[m] Id. ibid.

servationum annorum 480. apud Babylonios factarum memoriam fuisse traditam refert Plinius[n]. Quem annorum numerum si a capite æræ Nabonasari, cum viris doctis, deduxerimus: eorum terminus hujus Antiochi initium sexennio tantum anteverterit. Regno vero illius annos quindecim, Porphyrius, Eusebius, Severus Sulpitius et Johannes Malela Antiochenus pariter attribuunt.

Hic Judæis in Ionia civium jus inter ethnicos concedens, suis tamen moribus vivere permisit[o]. Adversus Ptolemæum Philadelphum gessit bella quamplurima; et totis Babylonis atque orientis viribus dimicavit. Volens itaque Ptolemæus post multos annos molestum finire certamen, filiam suam Berenicen Antiocho uxorem dedit, priore uxore Laodice adhuc vivente; ex qua duos filios ille susceperat, Seleucum Callinicum et Antiochum Hieracem cognominatum. Deduxitque Ptolemæus filiam suam Pelusium usque; et infinita auri et argenti millia dotis nomine dedit: unde et *φερνοφόρος*, id est, Dotalis appellatus est[p]. Quem et magnis impensis curavisse, ut ad Berenicem Nili aqua deferretur, ut solius hujus fluminis aquam filia sua biberet, ex Polybio refert Athenæus[q]. Falliturque omnino Appianus qui ambas, et Laodicem et Berenicem, ejusdem Philadelphi filias facit[r].

3746. Laodice Antiocho Theo Antiochum filium peperit, qui Hierax est cognominatus. Vide infra ad annum mundi 3760.

3747. Anno secundum Dionysium vigesimo octavo, Didymonis mensis die septimo, Nabonasari 491. mensis Pharmuthi die quinto, Maii Juliani die vigesimo octavo, stella Mercurii vesperi visa est prope caput australe Geminorum[t].

3749. Judæorum pontificatum, post Eleazarum, Manasses ejus avunculus (vel patruus, Jaddi filius) accepit[u].

[n] Lib. 7. cap. 56.
[o] Joseph. lib. 12. cap. 3.
[p] Hieronym. in Daniel. cap. 11.
[q] Lib. 2. cap. 2.
[r] In Syriac. pag. 130.
[s] Vide infra, ad annum mund. 3760.
[t] Ptolem. lib. 9. cap. 7.
[u] Euseb. chronic. cum Josepho, lib. 12. cap. 3.

Eleazarus sacerdos natus est; qui nonagenarius sub Antiocho Epiphane nobile martyrium subiit[x]; quem Pseudo-Gorionides cum Eleazaro pontifice, qui ante annos viginti Græcæ septuaginta interpretum versioni operam dedit, inepte confundit.

3750. Periodus Calippica secunda incipit.

3753. Aratus Sicyonius, viginti annos natus, patriam suam Nicoclis tyranni jugo ereptam Achæorum reipublicæ adjunxit[y]. Deinde talenta centum et quinquaginta a Ptolemæo Philadelpho ei donata egenis civibus suis, cum in alia tum ad redimendos captivos, dilargitus est. Quia vero placari non poterant exules, qui prædiorum suorum possessores fatigabant, navigare ad Ptolemæum perrexit, eumque rogare ut argento sibi ad conciliandam civitatem suam subveniret. Quo in itinere multis jactatus periculis in Cariam, atque inde longo spatio in Ægyptum transvectus est: ubi dono civitati suæ centum et quinquaginta talenta a rege accepit. Ex quibus quadraginta secum statim auferens, in Peloponnesum rediit[z].

3754. Manlio Vulsone et Attilio Regulo consulibus (in quorum consulatum belli Punici primi annum decimum quartum incidisse notat Polybius) Parthi, Arsace duce, a Macedonibus primum defecerunt[a]. Hunc recentiores Persæ Aski vel Askam nominant, Mircondus Chapur: quem 72. annis post mortem Alexandri regnare cœpisse scribit. Quod tempus uno tantum anno Vulsonis et Reguli consulatum antecedit, triennio vero Olympiadem CXXXIII. qua Arsacis et Parthorum defectionem, sub Antiocho Theo cœptam, in chronico suo notavit, Eusebius. Quia tamen diem quo cum ejusdem Antiochi filio et successore Seleuco Callinico congressus Arsaces, victor fuit (ipsumque Seleucum cepit; ut ex Posidonii historiarum libro decimo sexto refert Athenæus[b]) "Parthi exinde solennem, velut initium libertatis, observabant;" quemadmodum ex Trogo narrat Justinus[c]: idcirco et Justinus ipse, et Appianus in Syriacis, sub Seleuco Parthos a Macedonum imperio descivisse

[x] 2 Maccab. cap. 6. ver. 24.
[y] Polyb. lib. 2. pag. 130.
[z] Plutarch. in Arato.
[a] Trog. Pompei. lib. 41.
[b] Lib. 4. cap. 14.
[c] Lib. 41. cap. 4.

crediderunt. Arsacisque memoriæ hunc honorem Parthi tribuerunt, ut omnes exinde reges suos Arsacis nomine nuncuparent[d].

Parthos autem una cum Persis, quos unam et eandem gentem faciunt posteriores rerum Persicarum scriptores[e]: a Persarum imperio defecisse, in Parthicis suis Arrianus memorat[f]; ubi et hanc defectionis occasionem fuisse narrat. Arsaces et Tiridates ex filio Arsacis Phriapite (vel Priapatio) geniti Phereclem (sive Agathoclem, ut apud Georgium Syncellum legitur) ab Antiocho Theo ejus oræ satrapam constitutum, quod altero fratrum, Tiridate, abuti per vim fœde conaretur, interemerunt; consciis etiam aliis quinque. Gentem deinde Macedonum pellentes, imperium ipsi arripuerunt; quod ipsius Romani succedente tempore fuit æmulum[g].

Eodem etiam tempore Theodotus mille urbium Bactrianarum præfectus defecit: quod exemplum secuti totius orientis populi, a Macedonibus defecerunt[h]. Syriæ et Mediæ regibus dissidentibus, Euthydemum Græcos qui Bactrianam incolebant a Macedonum obedientia primum abalienaivsi tradunt alii: deinde Arsacem Diodoti sive Theodoti Bactriani incrementa fugientem Parthiam ad defectionem pertraxisse. Addit etiam Apollodorus in Parthicis, Bactrianos illos Græcos, viribus auctos, etiam Indiæ manus intulisse, atque Hypanim fluvium versus ortum transgressos ad Isamum usque pervenisse, majoremque quam ipsum Alexandrum Indiæ partem subegisse[i].

3758. Antiochus Theos, Syriæ rex amore superatus, Laodicen cum liberis suis reduxit in regiam. Quæ metuens ambiguum viri animum, ne Berenicem reduceret, eum per ministros veneno interfecit[k]. Dissimulandi vero sceleris gratia, Artemonem quendam Antiocho simillimum in

[d] Justin. lib. 41. cap. 5. Strabo, lib. 15. pag. 1028.

[e] De quo Schikardi Tarich pag. 101, 102. videri potest, et nota nostra 3. in Acta Ignatii.

[f] Apud Photium, in bibliothec. cod. 58.

[g] Vid. Strabonem, lib. 11. pag. 784.

[h] Justin. lib. 41. cap. 4. ex Trogo.

[i] Strabo, lib. 11. pag. 784, 785. et lib. 15. pag. 1006.

[k] Hieronym. in Daniel. cap. 11. Appian. Syriac. pag. 130.

lectulo perinde quasi ipsum regem ægrum Laodice collocavit: admissumque universum populum et sermone ejus et vultu consimili fefellit; ac tamdiu defunctum maritum dissimulavit, quoad ex arbitratu ejus regni successor ordinaretur[l]. Atque ita Syriæ regnum obtinuit Antiochi et Laodices maximus natu filius Seleucus, qui a victoriis (quas nullas tamen habuisse legitur) Callinicus, et a barba Pogon cognomine est dictus[m]: regnavitque annos viginti[n].

In Ægypto quoque Ptolemæus Philadelphus, qui importuno luxu dementatus semper se victurum, et a se solo repertam fuisse immortalitatem stulte jactitaverat, (ut ex Phylarchi historiarum libro vigesimo secundo Athenæus[o] retulit) anno post patris obitum trigesimo octavo vitam demum cum morte commutavit. Cui succedens filius ex Arsinoe Lysimachi filia illi genitus Ptolemæus Euergetes annos 25. regnavit; ut habet Ptolemæus in canone, Clemens Alexandrinus in libro primo Stromatum et Hieronymus in cap. IX. Danielis. Sub eo Phœnicem avem Heliopolim advolavisse ferunt, multo cæterarum volucrum comitatu, novam faciem mirantium[p].

Laodice Berenicem, cum filio quem Antiocho pepererat, Icadioni et Genneo (sive Cœneo) Antiochiæ principibus occidendam tradidit[q]. Berenice cum ad se interficiendam missos didicisset, Daphnæ se clausit. Ubi quum obsideri eam cum parvulo filio nuntiatum Asiæ civitatibus esset, recordatione paternæ majorumque ejus dignitatis, casum tam indignæ fortunæ miserantes, auxilia ei omnes misere. Frater quoque Ptolemæus Euergetes periculo sororis exterritus, relicto regno, cum omnibus viribus advolat. Sed ante adventum auxiliorum, Laodices insidiis interceptus puer est. Quod Berenice graviter ferens, armata currum conscendit, persecutaque satellitem regium Cœneum crudelis imperii ministrum, quem hasta nequicquam petierat, saxo ictum prostravit; ac super ejus corpus actis equis, inter infesta contrariæ partis agmina ad domum in

[l] Valer. Max. lib. 9. cap. 14. Plin. lib. 7. cap. 12. Solin. cap. 1.
[m] Apud Polyb. lib. 2. pag. 155. [n] Euseb. chronic.
[o] Lib. 12. cap. 17. [p] Tacit. annal. lib. 6.
[q] Hieronym. in Daniel. cap. 11. Appian. in Syriac. pag. 130.
[r] Justin. lib. 27. cap. 1.

qua interfecti pueri corpus occultari arbitrabatur perrexit[s].

Qui interfecerant puerum, alium quendam interfecto simillimum produxeruut in populum, cumque ut ille esse videretur, regio satellitio stipaverant, Berenicæ vero præsidium stipendiariorum Gallorum dederunt, locumque ei regiæ firmissimum tradiderunt, et jusjurandum atque fœdus inibant. Aristarcho enim medico quem secum habebat suadente, ut pacem cum eis faceret, Berenice credidit. At illi juramento quasi stratagemate usi, Berenicem statim adorti jugularunt. Quæ vero circa eam erant mulieres defensionem parabant, plurimæ ceciderunt. Panariste autem, Mania et Gethosyne corpus Berenices obruentes terra, aliam quandam in lectum collocarunt, quasi illam adhuc viventem, et vulnus acceptum sanaturam: ac tantisper subditis persuaserunt, donec Ptolemæus veniret[t].

Universæ civitates quæ defecerant, ingente classe ad defensionem et ultionem Berenices comparata, Ptolemæo se tradiderunt[u]. Ille vero Laodicen interfecit, et ingressus Syriam, Babylonem usque pervenit[x]. Cœle-Syriam cum Seleucia occupans[y], Syriam quoque et Ciliciam, superioresque partes trans Euphratem, et propemodum universam Asiam[z], et quidem sine bello ac pugna a Tauro usque ad Indiam omnia occupans: si Polyæno (in loco jam citato) credimus. Cum quo comparanda et illa sunt, quæ in Euergetæ monumento Adulitano Romæ, anno MDCXXXI. a Leone Allatio edito, habentur: "Ægypti, Libyæ, Syriæ, Phœniciæ, Cypri, Lyciæ, Cariæ, et Cycladum insularum imperium a patre accipiens, exercitum pedestribus equestribusque copiis, ingenti classe, et elephantis Troglodyticis Æthiopicisque (a patre primum, et ab se in his regionibus captis, abductisque in Ægyptum, et ad bellicos usus edoctis) instructissimum in Asiam trajecit. Omni vero intra Euphratem tractu, Cilicia, Pamphilia, Ionia, Hellesponto et Thracia, cum earum omnium regionum co-

[s] Valer. Maxim. lib. 9. cap. 10.
[t] Polyæn. stratagem. lib. 8.
[u] Justin. lib. 27. cap. 1.
[x] Appian. Syriac. pag. 130.
[y] Polyb. lib. 5. pag. 402, 403.
[z] Hieronym. in Daniel. cap. 11.

piis, Indicis elephantis, indigenisque regibus in potestatem redactis; Euphratem trajecit, et Mesopotamiam, Babyloniam, Susiam, Persidem, Mediam, reliquasque regiones ad Bactrianam usque subegit."

Syriam universam obtinens Ptolemæus, Hierosolymam venit; ibique multa sacrificia eucharistica Deo obtulit, et donaria dicavit victoria digna[a].

3759. Ptolemæus domestica seditione (cujus in libri vigesimi septimi capite primo Justinus meminit) in Ægyptum revocatus, Syriam quidem ipse obtinuit; Ciliciam autem amico suo Antiocho gubernandam tradidit, et Xanthippo alteri duci provincias trans Euphratem. Diripiensque regnum Seleuci, quadraginta millia talentorum argenti tulit, et vasa pretiosa simulachraque deorum 2500. in quibus erant et illa quæ Cambyses capta Ægypto in Persas portaverat. Indeque Ægyptii, quia post multos annos deos ipsorum retulerat, Euergetis cognomentum illi tribuerunt[b]. De quo et in Adulitano monumento ita legimus: "Sacris, quæ ab Ægypto Persæ abstulerant, receptis, ac cum reliqua congesta gaza in Ægyptum relatis, δυνάμεις ἀπέστειλε διὰ τῶν ὀρυχθέντων ποταμῶν, exercitum ducta fossa fluminibusque corrivatis direxit."

Post discessum Ptolemæi, Seleucus cum adversus civitates quæ defecerant ingentem classem comparasset, repente orta tempestate classem amisit. Unde civitates, quæ odio ejus ad Ptolemæum transierant, repentina animorum mutatione in naufragii misericordiam versæ, imperio se ejus restituerunt[c].

3760. Anno sexagesimo septimo secundum Chaldæos mensis Apellæi die quinto Nabonasari 504. mensis Thoth die vigesimo septimo, Novembris Juliani die decimo octavo mane, Mercurii stella observata est superior boreali fronte Scorpionis[d].

Seleucus Callinicus bellum Ptolemæo Euergetæ inferens, victus prælio, trepidus Antiochiam confugit. Inde ad Antiochum fratrem missis literis, auxilium ejus implo-

[a] Joseph. lib. 2. contr. Apion. op. pag. 1365.
[b] Hieronym. in Daniel. cap. 11.
[c] Justin. lib. 27. cap. 2.
[d] Ptolem. lib. 9. cap. 7.

ravit ; oblata ei Asia, intra fines Tauri montis, in præmium latæ opis. Antiochus autem cum esset annos quatuordecim natus, supra ætatem regni avidus, occasionem non tam pio animo quam offerebatur arripuit: sed latronis more, totum fratri eripere cupiens, (Laodice matre auxilium ferente, ut in libro περὶ φιλαδελφίας Plutarchus significat;) puer sceleratam virilemque sumpsit audaciam. Unde Hierax est cognominatus: quia non hominis sed accipitris ritum in alienis eripiendis sectaretur[e].

3761. Ad majestatem Seleuci conservandam, inter Smyrnæos et Magnesianos mense Lenæone fœdus est initum: quod inter marmora Arundelliana adhuc conservatum est.

Ptolemæus cum Antiochum in auxilium Seleuco venire cognovisset, ne cum duobus uno tempore dimicaret, in annos decem cum Seleuco pacem fecit[f]. Quo longinquæ pacis tempore Athenis accersitum Eratosthenem Cyrenæum bibliothecæ Alexandrinæ præfecisse videtur[g]. Eo tempore Onias II. Simonis Justi filius (postquam post patris mortem pontificatum primum Eleazarus suscepisset quod ætate esset ille parvulus, deinde et Manasses quod esset ille βραχὺς τὴν διάνοιαν, ut Josephus loquitur, et animi pusilli) apud Judæos principatum et pontificatum senex illiberaliter gessit; nihil præter pecuniam curans. Sub eo Samaritæ plurimum Judæos infestabant, agros vastando, et homines in captivitatem abducendo. Cumque Onias, præ aviritia, viginti argenti talentorum tributum, quod pro populo majores ejus de suo regibus pendere solebant, solvere neglexisset; iratus Ptolemæus Euergetes, legato Hierosolyma misso, minatus Oniæ est, ni tributum redderetur, regionem militibus suis se divisurum, et novas colonias eo deducturum. Josephus autem quidam Tobiæ filius, ætate juvenis, sed honestate, prudentia et justitia inter Hierosolymitas celebris, quum in Phicola natali vico ab urbe absens, a matre (quæ Oniæ pontificis soror, Simo-

[e] Justin. lib. 27. cap. 2. cum Strabon. lib. 16. pag. 1094.
[f] Justin. lib. 27. cap. 2.
[g] Suid. in Ἐρατοσθένης et Ἀπολλώνιος.

nis Justi filia erat) de adventu legati fuisset edoctus, legationem publicam pro populo ipse suscepit. Qui familiaritatem regis et Cleopatræ reginæ ob plurima in eos obsequia consecutus, non imminentem solum Judæis calamitatem depulit; sed etiam acceptis a rege duobus militum millibus, colligendis vectigalibus Cœle-Syriæ, Phœniciæ, Judææ et Samariæ præfectus est. Quo munere per duos et viginti annos ille functus vectigalia annua, quæ 8000. talentorum tantum fuerant, duplicata reddidit: relictis etiam regi damnatorum confiscationibus, quæ prius publicanis solebant accedere[h].

3762. Antigonus Gonatas, quum in Macedonia 34. annos, in Græcia 42. regnavisset, vixissetque annos 80. (ut Medius et alii scriptores testantur) vel 83. (ut Porphyrius) mortem obiit[i].

Huic succedens filius Demetrius, annos decem regnavit[k]; qui Cyrene et tota Libya potitus est[l]. Ei habenti uxorem Antiochi regis Syriæ sororem, Olympias Pyrrhi Epirotæ regis filia, amisso marito eodemque germano fratre Alexandro, filiam suam Phthiam in matrimonium tradidit. Unde prior uxor, velut matrimonio pulsa, sponte sua ad fratrem Antiochum discessit; eumque in mariti bellum impulit[m]. Toto vero illius regno nullus alius Antiochus rex fuit præter Hieracem, qui fratri Seleuco regnum eripere volebat; nam et ambobus fratribus regum nomen ex Trogo tribuit Justinus[n]: et in Mesopotamiam (in qua Seleucum Callinocopolin condidisse, ad annum primum Olympiadis CXXXIV. fasti Siculi indicant) Antiochum se recepisse, idem Trogus[o], etPoliænus[p] indicat: licet Syriam tunc neque Antiochus neque Seleucus, sed Ægypti rex Ptolemæus Euergetes possederit.

Hoc vero tempore Asiam (proprie dictam) fratri Seleuco Callinico extorquere conatus Antiochus Hierax, Gallorum

[h] Joseph. lib. 2. contr. Apion. cap. 3. et 4.
[i] Lucian. in Μακροβίοις. Porphyr. in Græcis Eusebian. Scalig. pag. 229.
[k] Porphyr. in Græc. Euseb. Scalig. pag. 229. Polyb. lib. 2. pag. 131.
[l] Porph. in Græc. Euseb. Scalig. pag. 229.
[m] Justin. lib. 28. cap. 1.
[n] Lib. 41. cap. 4.
[o] Lib. 27. prolog.
[p] Stratagem. lib. 4. in Antiocho Hierace.

mercenarium exercitum adversus eum conduxit. Quo in prælio, virtute Gallorum, Seleucus Ancyræ victus est[q]. Cum Seleucus in ea pugna victus nusquam appareret, credereturque periisse, toto exercitu a Barbaris occidione occiso: Antiochus, hoc nuncio allato, purpuram deposuit, pullaque sumpta veste, et clausa regia fratrem luxit. Paulo post audito eum vivere, et alium exercitum colligere, progressus diis suis sacrificium ob lætum nuncium obtulit; urbibusque sibi subjectis ut sacrificarent et serta gererent imperavit[r]. Sed Galli arbitrantes Seleucum in prælio cecidisse, in ipsum Antiochum arma verterunt; liberius depopulaturi Asiam, si omnem stirpem regiam extinxissent. Quod ubi sensit Antiochus; velut a prædonibus, auro se redemit, societatemque cum mercenariis suis junxit. Eumenes vero victorem Antiochum Gallosque, adhuc ex superiore congressione saucios, integer ipse viribus, superans, majorem partem Asiæ occupavit[s].

3763. Eumenes, filius Eumenis senioris fratris Philetæri, ebrietate periit; ut ex Ctesiclis libro tertio de temporibus Athenæus refert[t]. Cui successit Attalus, Attali (qui minor natu frater Philetæri fuit) et Antiochidis Achæo natæ filius. Hic divitiis suis prudenter simul et magnifice utendo effecit, ut primum sibi, deinde et aliis non indignus regno videretur. Victis deinde prælio uno Gallis, tum primum regium nomen palam sibi adscivit: regnumque adeo stabile ac firmum reliquit, ut ad tertiam stirpem possessio ejus descenderit[u]. Qua de re ipsi Attalo a Pythia redditum hoc oraculum memorat Suidas:

> Θάρσει ταυροκέρως, ἕξεις βασιληΐδα τιμὴν,
> Καὶ παίδων παῖδες, τούτων γε μὲν οὐκέτι παῖδες.
>
> Bono sis animo, Tauricorne: habebis regium honorem,
> Et filiorum filii; sed horum non item filii.

A taurinis cornibus imagini illius appictis Ταυροκέρως

[q] Justin. lib. 27. cap. 2. cum Trogi prologo 27.
[r] Plutarch. in Apophthegmatib. et lib. περὶ φιλαδελφίας.
[s] Justin. lib. 27. cap. 2. et 3. cum Trogi prologo 27.
[t] Lib. 10. cap. 16.
[u] Polyb. lib. 18. in excerptis ab Henr. Valesio, edit. pag. 102. et apud Suid. in Ἄτταλος. Liv. lib. 33. Strabo, lib. 13. pag. 925.

ille nominatus fuisse existimatur: sicut et Tauri filius, in oraculo illo Phaennis de Gallorum strage ab illo faciendа[x].

———Τάχα γὰρ σφῖν ἀοσσητῆρα Κρονίων,
Ὁρμήσει ταύροιο διοτρεφέος φίλον υἱὸν,
Ὃς πᾶσιν Γαλάτῃσιν ὀλέθριον ἦμαρ ἐφήσει.

Brevi enim ipsis opitulatorem Jupiter
Excitabit Tauri a Jove nutriti charum filium,
Qui omnibus Galatis lethalem diem immittet.

De hoc Attali et Gallorum conflictu Livius, libro trigesimo octavo: "Primus Asiam incolentium Gallis stipendium dare abnuit Attalus, pater regis Eumenis, audacique incepto præter omnium opinionem adfuit fortuna; et signis collatis superior fuit." Narrat vero Polyænus[y], quo commento milites timore perculsos ad pugnandum cum eis tunc animaverit Sudines Chaldæus vates: qui non alius esse videtur quam Sudines ille Babylonius mathematicus, a Strabone commemoratus[z]; cujus tabulis astronomicis Vettius Valens Antiochenus in motu lunæ investigando usum se fuisse profitetur.

Anno secundum Dionysium quadragesimo quinto, mensis Parthenionis sive Virginionis die decimo, a morte Alexandri octogesimo tertio mensis Epiphi die decimo septimo, Septembris Juliani die tertio mane, Jupiter observatus est obtexisse australem Aselli stellam[a].

3764. Lacydes Cyrenæus, novæ academiæ princeps, Arcesilao (Pitanæo ex Æolide) succedens, academiæ scholam habebat in horto quem Attalus rex fieri curaverat: eamque anno quarto Olympiadis CXXXIV. administrare cœpit[b].

3768. Anno septuagesimo quinto secundum Chaldæos, Dii mensis die decimo quarto, Nabonasari 512. mensis Thoth die nono, Octobris Juliani die vigesimo nono, Mercurius matutino tempore visus est prope lancem Libræ meridionalem[c].

[x] Apud Pausan. in Phocic. pag. 334.
[y] Lib. 4. stratagem. in Attal.
[z] Lib. 16. pag. 1074.
[a] Ptolem. lib. 11. cap. 3.
[b] Laert. in Latyd.
[c] Ptolem. lib. 9. cap. 7.

3772. In Macedonia Demetrius rex, relicto filio Philippo parvulo admodum, decessit. Cui Antigonus tutor datus, (qui a magnificis promissis Doson cognominatus est) accepta in matrimonium matre pupilli, regem se constituit[d]; et annis duodecim regnavit[e].

Judæorem pontifex maximus Simon II. Oniæ II. filius clarus habetur[f].

3774. Lycon Troadensis moritur; quum Peripateticorum scholæ post Stratonem Lampsacenum annos quadraginta præfuisset, et annos quatuor et septuaginta vixisset[g].

3775. Anno octogesimo secundo secundum Chaldæos, Xanthici mensis die quinto, Nabonasari 519. mensis Tybi die decimo quarto, Martii Juliani die primo vesperi, observata est Saturni stella sub australi Virginis humero digitis duobus[h].

3778. Antiochus Hierax a Ptolemæo Euergete, ad quem confugerat, arctissima custodia servatus, opera cujusdam meretricis adjutus quam familiarius noverat, deceptis custodibus elabitur; fugiensque a latronibus interficitur[i].

Seleucus quoque Callinicus, frater illius, iisdem ferme diebus equo præcipitatus interiit[k], duobus post se filiis relictis: quorum major Seleucus, cognomento Ceraunus, qui in regno illi successit, nec valetudine firmus nec opibus, exercitum in officio continere non potuit; junior Antiochus, ob res gestas Magnus postea cognominatus, post mortem patris ad superiora Asiæ loca migravit[l]. Regnavit vero Seleucus Ceraunus annis tribus[m].

3781. Seleucus Ceraunus expeditionem suscipiens adversus Attalum, qui omnem jam cis Taurum Asiam suo imperio subjecerat, Hermiæ Cari regno commendato, magno cum exercitu Taurum transgressus est[n].

Seleucus dolo ab amicis Apaturio Galata et Nicanore

[d] Justin. lib. 28. cap. 3.
[e] Dexip. Porphyr. Euseb.
[f] Euseb. chronic. cum Josepho, lib. 12. cap. 4.
[g] Laert.
[h] Ptolem. lib. 11. cap. 7.
[i] Justin. lib. 27. cap. 3.
[k] Id. ibid.
[l] Polyb. lib. 4. pag. 315. et lib. 5. pag. 386. cum Appiano in Syriac. pag. 86. et 131.
[m] Porphyr. Euseb. Sever. Sulpit.
[n] Polyb. lib. 4. pag. 315. et lib. 5. pag. 386.

appetitus veneno in Phrygia periit[o]. Erat tum in castris Achæus Andromachi (qui Laodicæ conjugis Seleuci frater, Alexandriæ captivus a Ptolemæo detinebatur) filius. Ille, ut Seleuci cognatus, cædem illius e vestigio ulciscens, Apaturium et Nicanorem trucidavit: copias vero et res universas cum prudentia, tum magnitudine animi singulari administravit. Nam quum diadematis capiti imponendi occasionem esset nactus, accederet etiam populorum voluntas regnum illi certatim deferentium, ipse inclinare animum in eam partem noluit: sed Antiocho juniori Seleuci Callinici filio imperium conservans, per omnes regiones bellum circumferens, quicquid cis Taurum fuerat amissum recepit[p].

Exercitus qui erat in Syria Antiochum, cognomento Magnum, de Babylone vocavit ad regnum[q]; quod impubis (ut habet Justinus[r]), et *κομιδῇ νέος*, admodum adhuc puer (ut Polybius[s]), ille adiens, per annos 36. obtinuit; ut apud Porphyrium est et Eusebium.

Antiochus, totius cis Taurum Asiæ dominatione Achæo concredita, Mediæ Molonem et fratrem ejus Alexandrum Persidis satrapam constituit. Summæ vero in aula Hermias Car præerat: qui natura sævus, in alios propter levia delicta, quæ interpretatione sua graviora faciebat, animadvertebat; alios per calumniam falsis criminationibus appetens, inexorabilem se et immitem judicem præbebat[t].

Cleomenes Lacedæmoniorum rex prælio ad Sellasiam ab Antigono Dosone Macedoniæ rege victus et regno exutus, ad Gythium navibus conscensis, quas multo ante ad incerta casuum paraverat, cum conjuge et amicorum nonnullis Alexandriam ad Ptolemæum Euergetem Ægypti regem (ad quem liberos suos et matrem Cratesicleam, quum auxilium illi promitteret, obsides prius miserat) proficiscitur, atque honorifice ab eo suscipitur[u].

[o] Polyb. lib. 4. pag. 315. et. lib. 5. pag. 386. Appian. Syriac. pag. 131. Hieronym. in Daniel. cap. 11. Justin. lib. 29. cap. 1.
[p] Polyb. lib. 4. pag. 315. et 317.
[q] Hieronym. in Daniel. cap. 11.
[r] Lib. 29. cap. 1.
[s] Lib. 4. pag. 271.
[t] Polyb. lib. 5. pag. 386.
[u] Polyb. lib. 2. pag. 154. Justin. lib. 28. cap. 4. Pausan. in Corinthiac. pag. 52. Plutarch. in Cleomene.

3782. Duo fratres, Molo Mediæ et Alexander Persidis satrapes, Antiochi regis pueritiam aspernati, spe etiam illa ducti, quasi Achæus consilia cum ipsis esset consociaturus, præcipue autem calumnias et crudelitatem Hermiæ veriti, deficiendi et satrapias suas a rege avertendi consilium ineriunt[x].

Magno terræ motu Caria et Rhodus insula adeo concussæ sunt, ut labentibus vulgo tectis ingens quoque ille Colossus ruerit[y].

Ptolemæus Euergetes Cleomeni (qui propter prudentiam et urbanitatem ingenuam indies charior illi fuit) spem fecit, cum navibus et pecunia remissurum eum se in Græciam, atque in regno repositurum. Attribuit etiam ei annua viginti quatuor talenta: quibus ille se et amicos frugaliter ac modice tolerabat; reliqua in illos impendens, qui Græcia extorres in Ægyptum se contulerant[z].

3783. Ptolemæus, priusquam præstitisset Cleomeni quæ ad restitutionem pertinebant, mortuus est[a]: sive ex morbo, ut vult Polybius[b], sive scelere filii Philopatoris, per antiphrasin ita dicti, ut Justinus; cujus hac de re verba sunt ista: "Ægyptum, patre ac matre (Straboni libro decimo septimo Agathoclia dicta) interfectis, occupaverat Ptolemæus, cui ex facinoris crimine cognomentum Philopator fuit."

Philopatorem hunc etiam Tryphonem cognominatum fuisse, apud Plinium[d] legimus: ex vivendi videlicet ratione, ut habet Ælianus[e], molli et delicata. In fastis Siculis, Ptolemæus Philopator qui et Gallus Ptolemæi Euergetæ qui et Tryphon filius fuisse dicitur. Ubi sicut pro eo, in Tryphonis cognomine patri male attributo, faciunt depravatæ lectionis vestigia in Trogi prologo 27. et 30. ita in illo filii altero, consentit magni collector Etymologici; qui Philopatorem Gallum dictum notat, quod foliis hederæ, ut Galli (matris magnæ sacerdotes) in Bacchi orgiis, Διονυσιακαῖς τελεταῖς, interstinctus et coronatus incederet. Usque eo enim rex iste effœminatus lustris et vino erat, ut ubi so-

[x] Polyb. lib. 5. pag. 386.

[y] Euseb. chronic. Oros. lib. 4. cap. 13.

[z] Plutarch. in Cleomene.

[a] Lib. 29. cap. 1.

[b] Plutarch. in Cleomene.

[c] Polyb. lib. 2. pag. 155.

[d] Lib. 7. cap. 56.

[e] Var. histor. lib. 14. cap. 31.

brius magis et sedulus erat solito, τελετὰς et ludos celebraret, cum tympano circumcursitans[e]. Ita ille πανηγυρικώτερον διῆγε τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν (ut inquit Polybius) sic regnum suum administrabat, quasi continuos ludos agitaret: fœdis amoribus et insanis continuisque potationibus indulgens[f]. Addit Strabo[g], et hunc, et successores deinceps illius Ptolemæos omnes, male regnum gessisse, luxu perditos. Regnavit autem Philopator post mortem patris annis septemdecim[h].

Philopator fratrem Magan, qui per matrem Beronicen apud milites pollebat, formidans, de utriusque cæde cum Sosibio (cujus maxima inter ejus amicos tunc erat authoritas) deliberabat. Anxii vero authores illius consilii, ne propter Beronicæ potissimum audaciam, id inceptum frustra esset; ministros aulicos blanditiis delinire coacti sunt; magnorum spem commodorum omnibus ostendentes, si ex voto res ipsis succederet. Eo igitur tempore animadvertens Sosibius Cleomenem, qui regis auxilio indegebat, singulari prudentia et vero usu rerum quas gesserat pollere, magna pollicitans, participem consilii eum fecit. Dissuasit vero rem Cleomenes: plures aiens, si fieri posset, gignendos regi fratres esse ad regni securitatem et perpetuitatem. Cumque Sosibius fidem diceret mercenariorum militum, quamdiu viveret Magas, non fore ipsis firmam: respondit Cleomenes, quod ad id attineret, ut securi essent. Inter mercenarios enim tria propemodum millia Peloponnesiorum esse, et Cretenses ad mille: qui, si annuisset modo, ad omnia quæ vellet exsequenda præsto futuri essent. Quibus verbis animatus Sosibius, Beronicen cum filio Maga et illis qui eos sectabantur, e medio tollendos curabat[i].

Philopator ad necem utriusque parentis cæde etiam fratris adjuncta, velut rebus feliciter gestis, luxuriæ se tradidit: regisque mores omnis secuta regia est. Neque

[e] Plutarch. in Cleomene.

[f] Polyb. lib. 5. pag. 380, 381.

[g] Lib. 17. pag. 1146.

[h] Ptolem. in reg. canone. Clem. Alexandr. Porphyr. Euseb.

[i] Polyb. lib. 5. pag. 380, 381. et lib. 15. in excerptis Valesii, pag. 65. et Plutarch. in Cleomene.

amici tantum præfectique, verumetiam omnis exercitus, depositis militiæ studiis, otio ac desidia corrupti marcebant[k].

Antiocho cum suis consilium ineunte, quomodo Molonis et Alexandri rebellioni esset occurrendum; Epigenes (qui eas copias reduxerat qui in gratiam Seleuci convenerant, et apud legiones præcipuæ erat authoritatis) ut e vestigio rex ipse adversus rebelles procederet, suadebat. Hermias contra, ad repetendam Cœle-Syriam regem adolescentulum incitans, bellum adversus Molonem ducibus Xenoni et Theodoto Hemiolio gerendum mandavit[l].

Inter hæc, dum Seleuciæ ad Zeugma Antiochus agebat, advenit Diognetas navarchus e Cappadocia, Laodicen Mithradatis regis Ponti filiam ducens: cum qua statim Antiochus nuptias celebravit. Antiochiam deinde e superioribus veniens, ibi Laodicen salutari reginam jubet: totusque se deinde ad bellum comparat[m].

Eodem tempore Molo, promptum ad omnia coadjutorem habens fratrem Alexandrum, adversus regios duces magno cum exercitu profectus est. Xeno et Theodotus ejus adventu perturbati, intra urbes se receperunt. Molo Apolloniatico potitus agro, commeatibus omnis generis supra modum abundabat[n].

3784. In Macedonia Philippus Demetrii filius, mortuo Antigono tutore eodemque vitrico, annos quatuordecim natus, regnum suscepit[o]. Illudque per annos duos et quadraginta administravit[p]. Eadem vero CXXXIX. Olympiade Philippum Macedoniæ, Ptolemæum Philopatorem Ægypti, et Antiochum Magnum Syriæ regnum suscepisse, notat Polybius[q]. Ut enim in tetraeteridis illius Olympiadicæ anno primo Antiochus, ita in tertio ejusdem Philopator, et in quarto Philippus cœpit regnare. Et iisdem ferme temporibus prope universi orbis imperia, nova regum successione mutata fuisse, observat idem Polybius libro quarto, et Justinus libri vicesimo noni capite primo; ubi, inter alios, Ari-

[k] Justin. lib. 30. cap. 1.
[l] Polyb. lib. 5. pag. 387.
[m] Polyb. lib. 5. pag. 388.
[n] Ibid.
[o] Justin. lib. 28. cap. ult. et lib. 29. cap. 1.
[p] Dexip. Porphyr. Euseb.
[q] Lib. 2. pag. 155.

arathem quoque traditum sibi Cappadociæ regnum accepisse scribit uterque.

Quum mortuo jam Antigono Ætoli Lacedæmoniis juncti, communi odio Achæos et Macedones persequerentur: Ptolemæum Philopatorem rogabat Cleomenes, ut rebus necessariis ac milite instructum se dimitteret: deinde quum negligenter audiretur, precibus etiam atque etiam contendebat, quo abeundi sibi cum sua duntaxat familia veniam daret. Et rex quidem nulli serio negotio attendens, futurique parum providus, pro cætera fatuitate sua verborum Cleomenis nullam rationem habebat. Sosibius vero, cujus erat tum in eo regno summa auctoritas, communicato hac de re cum amicis consilio, dimittendum non esse Cleomenem statuebat[r].

Molo Tigrim trajicere et Seleuciam obsidere conatus est. Deinde quo minus copias transmitteret a Zeuxide, qui fluviatiles omnes naves occupaverat, impeditus, ad Ctesiphontis castra concessit; ibique necessaria exercitui ad hybernandum comparavit[s].

Antiochus ut Molonem progredi in expeditione suscepta, suos vero pedem referre cognovit; ducendi adversus ipsum, omissa in Cœle-Syriam contra Ptolemæum expeditione, impetum cepit. At Hermias propositi sui tenax, misso adversus Molonem Xenœta Achæo, cui et exercitum et summum liberumque imperium attribuerat; juvenem regem Apameam perduxit, ibique copias coegit[t].

Xenœtas quum Seleuciam castra movisset, accito Diogene Susianæ et Pythiada Rubri maris præfecto, copias eduxit: ac Tigrim amnem pro munimento habens, in conspectu hostium consedit. Castra deinde Molonis, qui noctu discesserat, quum occupasset, et securus genio cum suis indulgeret, intempesta nocte reversus Molo, nec opinantes oppressit, geminis castris exuit, Xenœtam ipsum temere pugnantem interfecit. Inde Seleuciam cum exercitu celeriter advenit, eamque primo impetu cepit: quoniam Zeuxis aufugerat, et una cum illo Diomedon Seleu-

[r] Polyb. lib. 5. pag. 381. [s] Ibid. pag. 389.
[t] Polyb. lib. 5. pag. 390.

ciæ ipsius præfectus. Tum subacta Babyloniæ præfectura et ea quæ ad mare Rubrum est, Susorum urbem cepit: et relictis qui arcem, ad quam dux Diogenes se receperat, obsidione premerent, Seleuciam ad Tigrim repetens, exercitum ibi refecit. Et in regione quidem ad amnem sita, omnia usque ad Europum urbem occupavit: in Mesopotamia vero, omnia usque ad Dura[u].

Alexandriæ Cleomenes custodiæ traditus, Ptolemæi Philopatoris profectione Canopum versus observata, rumorem inter custodes distulit, inibi se esse ut a rege liberaretur: eisque vino sepultis, amicis qui una erant et famulis comitatus circa meridiem foras erupit, et populum ad seditionem frustra incitavit. Deinde omni salutis spe abjecta, conjurati manus sibi intulerunt[x]; post Cleomenis fugam annis fere tribus[y]. Cum hæc Philopatori renunciarentur, Cleomenis corpus pelle nudari et cruci affigi jussit; matremque Cratesicleam ac filios, cum cæteris mulieribus quæ ibi erant, interfici[z].

Antiochus cum universo exercitu suo Laodicea profectus, et desertum emensus, ad Marsyam convallem venit, inter Libani et Antilibani radices sitam. Per hanc convallem plures dies ducto agmine, et adjacentibus oppidis in potestatem redactis, Gerra demum et Brochos, castella faucibus illis hinc et inde imminentia, pervenit: quæ a Theodoto Ætolo, Cœle-Syriæ præfecto, occupata invenit. Et Antiochus quidem vim facere primo instituit: sed munitissima locorum natura et Theodoti repugnantia avocatus, incepto destitit[a]. Pro qua tamen opera Theodotus adeo nullam reportavit gratiam, ut contra Alexandriam accitus, etiam de vita periculum subiret[b].

Antiochus, nuntio allato de internecina Xenœtæ clade, et Molonis victoria, qui superiores præfecturas sui jam plane juris fecerat, relicta expeditione quam inchoaverat, ad subveniendum rebus suis accurrit[c]. Qua de re consultatione habita, quum Hermias communi omnium suffragio

[u] Polyb. lib. 5. pag. 391, 392, 393.

[x] Polyb. lib. 5. pag. 385.

[y] Id. lib. 4. pag. 304.

[z] Plutarch. in Cleomene.

[a] Polyb. lib. 5. pag. 390.

[b] Polyb. lib. 5. pag. 385. 405.

[c] Id. ibid. pag. 390.

hoc ipsum suadentium ultra resistere non posset; Epigenem per calumniam, ficta Molonis ad eum epistola et cæteris Epigenis inserta chartis, e medio sustulit. Rex contra Molonem progressus, ut ad Euphratem venit, assumptis quas ibi habebat copiis, Antiochiam in Mygdonia circa brumam, περὶ τροπὰς χειμερινὰς pervenit; ibique dum desæviret hyems substitit[d].

Inde profectus quadragesimo post die, Lybam venit: et Zeuxidis, non Hermiæ, consilium secutus, Tigrim cum universis copiis trajecit. Deinde Dura versus profecti, eam urbem, quæ a duce quodam Molonis obsidebatur, primo impetu liberarunt. Postea quum diebus singulis castra moverent, octavo die Oricum superarunt, et Apolloniam pervenerunt[e].

Molo, licet a suis deseri formidaret, aciem tamen contra regem instruxit: et exercitu in duo cornua diducto, sinistrum Neolao fratri commisit, alterum sibi retinuit. Ubi concurrere acies, dextrum cornu in fide perstitit, et acerrime contra regios conflixit: sed sinistrum ad regem transitionem fecit. Ea re animadversa Molo, cum prope jam undique cingeretur, manus sibimet ipse intulit: pariterque omnes qui conjurationis participes fuerant, domum suam quisque concesserunt, ibique similem exitum fecerunt. Neolaus quoque ubi pugna evasit, et in Persidem ad Alexandrum Molonis fratrem pervenit, matrem et Molonis liberos obtruncavit; dein super mortuorum cadaveribus ipse se jugulavit, postquam Alexandro persuasisset, ut ipse quoque idem faceret. Rex Molonis corpus in crucem tolli edito loco jussit, rebellem autem exercitum duris verbis increpitum, data dextera recepit in fidem; certosque viros constituit, qui istos in Mediam reducerent, et eam provinciam recte constituerent. Ipse interim Seleuciam e superiore tractu regni regressus est: ubi Hermias cives durius tractans mulctæ etiam nomine mille talenta ab eis exegit; quæ ad centum quinquaginta rex reduxit. Diogenem deinde Mediæ prætorem, Apollodorum Susianæ reliquit: Tycho-

[d] Polyb. lib. 5. pag. 393, 394, 395.
[e] Polyb. lib. 5. pag. 395, 396.

nem vero scribarum principem, qui præfectus erat exercitui, in proxima Rubro mari loca misit[f].

Quo tempore Antiochus adversus Molonem bellum gerebat, Theodotus Ætolus Cœle-Syriæ præfectus Alexandria reversus, Ptolemæum Philopatora pro deplorato habens, et illius aulæ proceribus diffisus, occupata per se Ptolemaide, per Panætolum Tyro, Antiochum statuit convenire et Cœle-Syriæ urbes illi tradere: et brevi tempore ad exitum rem perduxit[g].

Attalo regi Pergami, ex Apollonide Cyzicena, natus est Attalus Philadelphus; qui annos 82. vixit, ut in Μακροβίοις refert Lucianus; Antiocho quoque tum filius (Seleucus, ut videtur, Philopator) natus est.

3785. Jubilæus vigesimus quintus.

Antiochus filio auctus Artabazanem statuit aggredi, qui Atropatios et vicinas alias gentes dominio obtinebat. Ille regis adventu perterritus, maxime propter ætatem jam plane decrepitam, pacem cum Antiocho quibus ipse voluit legibus fecit[h].

Dum bellum hoc cum Artabazane gereretur, Achæus, postquam Attalum in urbem Pergami conclusisset, omniaque circum loca in potestatem suam redegisset, et cum Ptolemæo Philopatore consiliorum societatem iniisset, facile sibi fore sperans in Syriam prius irrumpere quam Antiochus reverteretur, et Cyrrhestis qui a rege defecerant adjuvantibus regnum illud celeriter obtinere; e Lydia cum universo exercitu profectus est. Laodiceam vero Phrygiæ ut ventum, diadema capiti imposuit, nomen regium tunc primum assumens, et quum legatis cæterisque responsa dabat, et quum ad civitates scribebat: Syniride exule præ cæteris ut id faceret ipsum impellente. Mox itinere aliquamdiu continuato, ubi jam Lycaoniæ appropinquabat, seditio in exercitu est orta; ægre ferente milite, duci se ad bellum cum eo gerendum, quem sibi regem natura dedisset. Itaque Achæus, qui vertisse in contrarium voluntates ipsorum sentiret, conatis abstitit: atque

[f] Polyb. lib. 5. a pag. 396. ad 399.
[g] Polyb. lib. 5. pag. 385. et 405.
[h] Polyb. lib. 5. pag. 399, 400.

ut armatis suis persuaderet de invadenda Syria nihil unquam a se fuisse cogitatum, mutato itinere Pisidiam populatus est; atque hac ratione ditato exercitu, conciliata sibi benevolentia ac fide militum, domum est reversus[i].

Pace cum Artabazane firmata, Apollophanes Seleuciensis medicus ab Hermia sibi timens, Antiocho suspectum eum fecit. Quem rex, invaletudine simulata, foras abductum conjuratis occidendum præbuit. Quo etiam tempore Apamensium uxores uxorem Hermiæ, liberi liberos lapidibus obruerunt[k].

Antiochus domum reversus, dimissis ad hybernandum copiis, nuntios ad Achæum cum mandatis minarum plenis misit[l].

Antiochus convocato Apameam exercitu, sub ver primum, Apollophane Seleuciensi medico suadente, Seleuciam quæ Pieria dicitur adiit: Diogneto navarcho eo cum classe, et Theodoto Hemiolio cum idonea manu ad occupandas Cœle-Syriæ fauces, misso. Ipse vero, Seleuciensium plerisque pecunia promissisque corruptis, captoque suburbio, urbem deditione recepit; civibusque perhumaniter tractatis portum et arcem præsidiis firmavit[m].

Erat in his rex occupatus, quum literæ a Theodoto Ætolo illi afferuntur, quibus rogabatur ut contenderet quamprimum in Cœle-Syriam; quam se ipsi traditurum significabat. Rex igitur ad eum progreditur: sed Theodotum, proditione patefacta, dux Ptolemæi Nicolaus Ptolemaide inclusum obsedit, et Lagoram Cretensem cum Dorymene Ætolo ad occupandas fauces prope Berytum misit. Quibus ab Antiocho fugatis, soluta obsidione Theodotus et Panætolus, amicis suis comitati, obviam illi processerunt: Tyrumque et Ptolemaidem, cum omnibus apparatibus qui in illis erant, ei tradiderunt. Repertæ ibi sunt naves quadraginta quæ Diogneto navarcho sunt traditæ[n].

Antiochus factus certior Ptolemæum Memphim conces-

[i] Polyb. lib. 4. pag. 271. 314, 315. et lib. 5. pag. 401. 402.
[k] Polyb. lib. 5. pag. 400, 401. [l] Ibid. pag. 401, 402.
[m] Polyb. lib. 5. a pag. 402. ad 405.
[n] Polyb. lib. 5. pag. 405, 406. cum lib. 4. pag. 305.

sisse, copias Pelusii esse congregatas, Nili aggeres recludi, omnes aquæ dulcis scaturigines obrui; mutata sententia de exercitu ducendo versus Pelusium, per Cœle-Syriam quoquoversum agmen ductans, urbium alias vi, alias æquitate conditionum sibi adjungere conabatur. Quæ leviter igitur munitæ erant, hæ adventu illius perterritæ, ad ejus amicitiam se applicabant: reliquæ in fide manebant; et his obsidendis plurimum temporis insumere rex cogebatur[o].

Interea nullam quidem rerum suarum curam gerebat Philopator: sed Agathocles et Sosibius, penes quos erat regni administratio, operam omnem in parando bello collocant; idque inscio, quantum fieri potuit, Antiocho. Quin et Cyzicenos, Byzantinos, Rhodios, Ætolos sollicitant ad pacem inter utrumque regem procurandum: dum, illi interim peritissimos quosque duces et copias quamplurimas conscribunt, ac rei militaris disciplina imbuendas curant[p].

Sed inter Byzantinos et Rhodios novum eodem tempore bellum est exortum, quod Byzantini, Gallis tributa coacti persolvere, portorium a navigantibus in Pontum exigerent[q].

Rhodii igitur, missis illico ad Prusiam (Bithyniæ regem illum, cui Χωλοῦ sive Claudi cognomentum fuisse, in Memnonis excerptis, capite vigesimo nono legimus) legatis, societatem belli cum eo inierunt; Byzantinis tum ob alias causas infenso, tum quod ad dirimendas inimicitias inter Achæum et Attalum tantum studii adhibuissent ut nihil supra: quorum mutuam inter se amicitiam rebus suis inutilem multis modis futuram existimabat. Cum legatis igitur Rhodiorum ita constituit, ut rem mari gerere illis suaderet; ipse non minora hostibus detrimenta se terra illaturum polliceretur. Indeque Hieron Byzantinis ille ademit (quem locum, ad mercatores qui in Pontum navigabant pertinentem, paucis ante annis Byzantini magna pecuniæ vi emerant) et eam Mysiæ partem, quam in Asia a longo jam tempore obtinuerant[r].

[o] Polyb. lib. 5. pag. 406.
[p] Polyb. lib. 5. pag. 406, 407. cum lib. 4. pag. 305.
[q] Polyb. lib. 1. pag. 158. et lib. 4. pag. 305, 306. 314.
[r] Polyb. lib. 4. pag. 314, 315, 316.

Rhodiorum exemplum secuti Byzantini, et ab Attalo et ab Achæo per legatos auxilium petierunt. Et erat quidem Attalo voluntas prompta: sed qui ab Achæo intra paterni regni fines erat compulsus, momentum ad victoriam afferre poterat non sane magnum. Achæus vero, qui in regionibus Asiæ cis Taurum late dominabatur, quique regis nomen paulo ante assumpserat, auxilia Byzantinis promisit[s]. Miserunt etiam illi ad Tibiten, qui ipsum e Macedonia adducerent, ad bellum cum Prusia gerendum. Existimabatur enim Bithynorum regnum pari jure ad Tibiten pertinere atque ad Prusiam, cujus ipse patruus erat[t].

Prusias rex, Tibitæ patrui sui adventum metuens, omnia castella, in quibus aliqua videbatur esse ad res bello gerendas opportunitas, demolitus est[u].

Rhodii ut a Byzantinis Achæum averterent, patrem illius Andromachum, qui Alexandriæ captivus detinebatur, a Ptolemæo obtinuerunt filio restituendum. Qua re confecta, nonnullisque insuper honoribus Achæo decretis, spem Byzantinis cui plurimum innitebantur ademerunt. Tibites etiam, dum in patriam ex Macedonia reducitur, fato functus consilia ipsorum morte sua vehementer conturbavit. Cavaro igitur (Gallorum qui in Thracia erant regulo; ut libro octavo docet Polybius[x]) qui eo tempore Byzantium venerat intercedente, pacem cum Prusia et Rhodiis, omissa deinceps portorii exactione, inierunt: ea lege, ut ablata omnia Prusias restitueret[y].

Per idem tempus Mithradates Ponti rex bellum Sinopensibus indixit: qui a Rhodiorum populo acceptis centum quadraginta drachmarum millibus, et urbem suam et peninsulam in qua ea sita erat adversus illius insultus munierunt[z].

3786. Antiochus Dura (urbem Phœniciæ, Dora Ptolemæo dictam) obsedit; sed conatu irrito: cum et locus esset natura munitus, et obsessis subinde opem ferret Nicolaus. Adpetente vero jam hyeme, missis a Ptolemæo

[s] Polyb. lib. 4. pag. 314.

[t] Ibid. pag. 316.

[u] Polyb. lib. 4. pag. 318.

[x] In excerptis Henr. Valesii, pag. 26. et Athenæo lib. 6. cap. 6.

[y] Polyb. lib. 4. pag. 317, et 318.

[z] Polyb. lib. 4. pag. 323.

legatis demum annuit, ut ad quatuor menses fierent induciæ: cum diutius a ditione sua abesse nollet. Jam enim manifestum erat rebus ipsius insidias struere Achæum; a quo Ptolemæum adjuvari nemo dubitabat. Dimissis igitur legatis, ubi præsidia locis opportunis imposuisset, rerum omnium cura Theodoto mandata, Seleuciam rediit; et in hyberna exercitum dimisit, nullam de cætero exercendi militis curam gerens. Persuadebat enim sibi, ad ea quæ restabant, nihil dimicatione futurum opus: quod partem aliquam Cœle-Syriæ et Phœniciæ jam in potestate habens, cætera loca a volentibus se accepturum, et omnia colloquiis transacturum sperabat[a].

Cum nihil de pace per legatos transigeretur, ineunte jam vere copias contrahit suas Antiochus, habens in animo terra marique hostem aggredi, et reliquas Cœle-Syriæ partes nondum subactas in potestatem redigere[b].

Ptolemæus summam rerum tuendam Nicolao Ætolo tradit; commeatus omnium rerum Gazam adfatim convehit: copias qua pedestres, qua maritimas emittit; Perigene classi præposito, tectas quidem naves triginta habenti, onerarias vero amplius quadringentas[c].

Antiochus Marathum progressus, quum ad eum Aradii venissent de societate acturi, non solum accepit illos in societatem; sed etiam controversiam quæ insulanos Aradios et eos qui continentem habent invicem antea alienabat, sedavit, atque ut inter se concorditer viverent effecit. Deinde per Theu-prosopon Phœniciam ingressus, Berytum venit: et in transitu Botrym occupavit, Trierem vero et Calamum incendit[d].

Quum autem ad pugnam esset ventum, diviso in tres acies exercitu, unam Theodoto, alteram Menedemo tradidit, tertiam ad res mari gerendas reservavit, præposito Diocle, qui Parapotamiam ad Euphratem præfecturam obtinebat. Ipse cum prætoria sua cohorte medius inter omnes stetit; spectator quæ gererentur omnium futurus, et ut quisque suorum laboraret, opem eo laturus. Simul

[a] Polyb. lib. 4. pag. 409.
[b] Ibid. pag. 411.
[c] Polyb. lib. 4. pag. 411.
[d] Ibid. pag. 411.

et Diognetus classi Antiochi, et Perigenes Philopatoris classi præfectus, navales copias ad pugnam direxerunt; terræ quam maxime fieri poterat appropinquantes, et ut terrestris navalisque prælii una duntaxat facies appareret connitentes: mox quum uno omnes dato signo, et uno imperio, hostem simul invaderent, mari quidem pugnæ discrimen æquabatur; terra vero Nicolaus Ætolus copiarum Philopatoris dux a Theodoto demum fugatus est: qua in fuga, ad duo millia perierunt, nec pauciores vivi capti sunt; qui supererant cunctis ad Sidonem se recipientibus. Perigenes, ut cladem terra esse acceptam vidit, retro ipse quoque concedens eadem petiit loca. Antiochus cum exercitu profectus, ad Sidonem signa constituit: urbis tamen oppugnationem non censuit sibi tentandam: quod et rerum necessariarum copia abundaret, et hominibus esset refertissima[e].

Publio Cornelio Scipione et Tito Sempronio Longo consulibus, Hannibal laborioso per Alpes transitu descendit in Italiam, æstatis tempore[f]; Olympiadis CXL. anno secundo desinente scilicet. Unde principium ducit bellum Punicum secundum sive Hannibalicum; a Polybio, Livio, Silio Italico, et Appiano Alexandrino in Hannibalicis descriptum. Quo Romanorum et Carthaginiensium nomen adeo inclaruit: ut in Græcia primum, deinde et in insulis atque Asia (proprie dicta) ad illos jam in rebus suis omnes, non ad Philippum, Antiochum aut Ptolemæum oculos suos converterent[g].

Eadem æstate qua in Italiam Hannibal, in Palæstinam Antiochus Magnus irrupit. Hic enim, Diogneto navarcho negotio dato ut classe Tyrum appelleret, ipse assumptis legionibus Philoteriam duxit, ad lacum Tiberiadis sitam quem Jordanes amnis influit: qui inde exiens, per Scythopolitanæ urbis campos labitur. Capta utraque illa urbe, Philoteria et Scythopoli, quæ Josepho Bethsan est in tribu Manassis, et præsidio in utramque inducto, montibus deinde superatis Atabyrium (sive Thabor) accessit, oppidum

[e] Polyb. lib. 4. pag. 412. et 413.

[f] Liv. lib. 21.

[g] Polyb. lib. 5. pag. 443.

in colle situm, ad cujus summum verticem stadia numerantur quindecim. Antiochus levibus præliis oppidanos lacessens, quum antesignanos suos procedere quam longissime jussisset, mox repente conversis qui fugiebant, et eis coortis qui fuerant in insidiis locati, acre prælium fecit, et multos eorum occidit: ac tandem insecutus ipse, eum cunctis terrorem injecit, ut primo impetu hanc quoque urbem caperet[h].

Eo tempore Keræas e numero præfectorum Ptolemæi, ad Antiochum defecit: quo munifice ab illo suscepto, etiam Hippolochus Thessalus non multo post abductis de Ptolemaico exercitu quadringentis equitibus, ad ipsum transfugit. Antiochus vero postquam præsidio Atabyrium firmasset, castra inde movens, Pellam et Camum et Gephrum deditione accepit. Hic adeo felix rerum successus adjacentis Arabiæ populos movit, ut cohortationibus mutuis incitati, communibus suffragiis se illi omnes adjungerent. Qua nova spe auctus rex, opibusque Arabum subnixus, in Galatidem devenit: eaque potitus Abila in potestatem redegit; et simul omnes qui, Nicia duce, pro ferenda ope eo occurrerant. Restabat adhuc Gadara, locus opinione hominum præ cæteris omnibus illius tractus eximie munitus. Ad hunc rex admovit exercitum: molitusque opera oppidanos ita terruit, ut in deditionem extemplo venerint[i].

Eadem æstate in Pamphylia Pednelissenses a Selgensibus obsessi, jamque de salute periclitantes, per legatos opem ab Achæo petunt. Mittit Achæus peditum sex millia, equites quingentos duce Garsyere. Is per Milyada ingressurus, comperit aditus a Selgensibus occupatos. Fingit igitur discessum. E vestigio Selgenses, digressos hostes rati, et ipsi discedunt; ad castra alii, alii ad messem, quæ jam maturuerat, faciendam. Garsyeris confestim regreditur, et transmissis nullo obsistente faucibus ad Climacem, eas ipse tutatur, ac totius belli curam Phaylo mandat. Phaylus Pergam profectus, Pamphyliæ Pisidiæque populos ad opem obsessis ferendam invitat. Aspendii quatuor,

[h] Polyb. lib. 4. pag. 413. [i] Ibid. pag. 414.

Etennenses octo hominum millia mittunt. Selgenses temeritate sua rem prope confectam corrumpunt, ac turpiter profligati, decem circiter hominum millibus amissis, Selgam confugiunt. Fugientibus instat Phaylus. Illi conterriti, Logbasim mittunt de pace acturum. Is pro deprecatore proditorem agit. Induciæ fiunt, quarum beneficio Selgam commeabant milites. Arcessitur Achæus, cujus clementiæ sese committebant Selgenses. In his tempus teritur, dum fraudi commodum tempus expectatur. Cum jam ad exitum perducenda videretur, res detegitur. Logbasis cum conjuratis et, quos admiserat, hostibus trucidatur. Tum Achæus serio de pace agit. Nec abnuunt Selgenses: jussi pendere statim quadringenta et post aliquod tempus trecenta talenta; et Pednelissenses captivos gratis dimittere. Achæus, postquam Milyadem et partem Pamphyliæ maximam sui juris fecisset. Sardes proficiscitur: ubi continuum cum Attalo bellum gerens, etiam Prusiæ minabatur[k].

Quo tempore Achæus in expeditione contra Selgenses erat occupatus, Attalus Tectosages Gallos (quos propter opinionem fortitudinis ad bellum contra Achæum ex Europa acciverat) secum habens, per Æolidis urbes agmen ductabat, et per finitimas istis, quæ prius metu se Achæo dediderant. Cuma, Smyrna et Phocæa ultro se ei adjunxerunt: Ægæenses et Lemnitæ, adventu illius perterriti, deditionem fecerunt. Adierunt illum et a Teiis Colophoniisque legati: quorum urbes, obsidibus acceptis, in easdem fœderis leges recepit atque ante. Continuato deinde itinere, trajectoque amne Lyco, ad quæ Mysi habitant loca venit. Quorum ut emensus est fines, Carsensium attigit: quos, simul cum eis qui Didyma-tiche custodiebant, ita terruit; ut castellum utrumque Themistocles, quem iis locis Achæus discedens præfecerat, ipsi traderet. Profectus inde, Apiæ campum populatus, Pelecantem montem superavit; et ad Megistum amnem castra posuit. Eo loci quum luna defecisset, Galli molestias itineris ægre jampridem ferentes (ut quos in expeditione uxores liberique plaustris vecti sequebantur) tunc loco ostenti quod

k Polyb. lib. 1. a pag. 415. ad 420.

acciderat de luna ducentes, ulterius se progressuros negarunt[l]. Septembris enim Juliani die primo, initio noctis luna oriens, ultra horam obscurata permansit.

Attalus veritus ne Galli inclinatis ad Achæum animis res ipsius invaderent, et quod fidem ipsius secuti in Asiam trajecissent, contrucidare eos nolens; ad Hellespontum, quo transmiserant, tuto eos reduxit, ibique agros ad colendum idoneos eis assignavit: de cætero, quoties aliquid deinceps æquum a se postularent, pro sua virili se ipsos adjuturum promittens. Deinde Lampsacenis, Alexandrensibus atque Iliensibus, quod in ipsius fide mansissent, benigne appellatis; cum exercitu Pergamum reversus est[m].

3787. *a.* Antiochus factus certior magnum hostium numerum in urbem Arabiæ Rabatamana (Rabbath-ben-Ammon) convenisse, et agros eorum Arabum incursionibus infestare; eo castra movit; ac prope illos terræ tumulos tendit, quibus urbs fuit imposita. Deinde quum circuisset collem, eoque omni ex parte perspecto, deprehendisset duos tantum aditus eum habere; utroque in loco fabricatis machinis muros dejiciendi operam Nicarcho et Theodoto separatim mandavit. Cumque celeriter et opinione hominum citius pars utraque mœnium ruisset; dies pariter ac noctes, sine ulla intermissione, summa vi irruptionem tentabant regii: sed, propter hominum multitudinem quæ in urbem se receperat, conatu plane irrito. Tandem captivorum aliquis subterraneum meatum ostendit, per quem obsessi aquatum descendebant: quo obstructo, oppidani aquæ inopia adacti deditionem fecerunt. Rex urbe potitus, Nicarchum ibi cum idoneo præsidio reliquit. Hippolocho et Kerææ, qui a Ptolemæo defecerant, cum quinque peditum millibus ad vicina Samariæ loca proficisci jussit; ut provinciæ illi præsiderent, et omnes qui ipsius imperium agnoscerent ab hostium injuriis tutarentur. Ipse vero Ptolemaidem versus castra movit, illic hybernaturus[n].

b. Cneius Servilius Romæ Idibus Martiis consulatum

[l] Polyb. lib. 4. pag. 420. [m] Id. ibid. pag. 421.

[n] Polyb. lib. 4. pag. 414. et 415.

iniit. Inter prodigia ex pluribus simul locis tunc nunciata; in Sardinia solis orbem minui visum, et Arpis pugnantem cum luna solem, narrabatur. Cneius Flaminius alter consul, qui Romæ tum aberat, eodem vere ad lacum Thrasymenum in Hetruria adversus Hannibalem infeliciter pugnans, cum quindecim Romanorum millibus in acie cæsus est[o]. Eclipsis solis eo anno, Februarii Juliani die undecimo in Sardinia visa fuit. Et nobilem illam in Hetruria pugnam, simul cum altera inter Antiochum et Philopatorem de Cœle-Syriæ imperio habita, Olympiadis CXL. anno tertio ad finem tendente, contigisse, confirmat Polybius[p]. Quæ posterior pugna, in Palæstina ad Raphiam gesta, ita ab eo habetur descripta.

c. Ineunte vere Antiochus et Ptolemæus, præparatis rebus omnibus, in eo jam erant, ut expeditionem susceptam prælio terminarent. Ptolemæus igitur, peditum septuaginta millia, equitum quinque, elephantos tres et septuaginta secum trahens, Alexandria movit[q]; et in urbe Pelusii castra primum posuit. Ibi assumptis qui sequebantur a tergo, postquam frumentum exercitui esset mensus, per terram carentem aqua, propter Casium montem et ea quæ vocantur Barathra iter habens, Gazam progressus est. Quintis deinde castris quo destinaverat pervenit, ibique stadia quinquaginta a Raphia signa constituit: quæ urbs Cœle-Syriam ex Ægypto petenti, post Rhinocorura occurrit prima omnium e Syriacis[r].

Per eosdem dies etiam Antiochus eodem cum exercitu advenit: in quo peditum erant duo et septuaginta millia, equitum sex, elephanti duo supra centum. Qui urbem Raphiam prætervectus, decem ferme stadia primum, et post paucos dies non longiore stadiorum quinque intervallo a Ptolemæi exercitu castra collocavit[s].

Eo tempore Theodotus Ætolus, qui in Ptolemæi aula antea versatus fuerat, ac propterea mores illius et vitæ quotidianæ consuetudinem notam habebat, duobus tantum comitatus, sub lucem hostile vallum intravit: et

[o] Liv. lib. 22.

[p] Lib. 5. pag. 442.

[q] Polyb. lib. 5. pag. 421.

[r] Ibid. pag. 422.

[s] Polyb. lib. 5. pag. 422.

sequente nocte in tentorium regis se intulit, ut solus eum occideret, atque hoc pacto bellum dissolveret. Sed abducto eo Dositheus Drimyli filius (qui genere quidem erat Judæus, postea vero a majorum religione descivit) fecit ut ignobilis quidam recumberet in tentorio ejus. Theodotus autem in tentorium irrumpens, ex iis qui ibi cubabant duobus vulneratis, et Andrea archiatro obtruncato, sine discrimine in castra sua se recepit[t].

Postquam per dies quinque opposita invicem castra reges habuissent, visum utrique est, prælio jam decernendum[u]. Deinde quum prælium vehemens committeretur, et partis Antiochi res multo essent valentiores; Ptolemæi soror Arsinoe capillis passis obambulans, milites cum lachrymis est hortata, ut et seipsos et liberos suos uxoresque audacter defenderent: promittens se, si vincerent, cuique duas auri minas daturam. Itaque evenit ut adversarii cominus pugnando perderentur, et multi quoque captivi comprehenderentur[x].

Desideravit autem e suis Antiochus non multo pauciores, decem millibus peditum; equites trecentos et eo plures. Capti sunt vivi supra 4000. Elephanti in conflictu periere tres, e vulneribus postea duo. E Ptolemaicis occisi sunt pedites mille et quingenti equites septingenti ex elephantis sedecim sunt trucidati; reliquorum pars major capta[y].

Sepultis suorum cadaveribus, rex Antiochus cum reliquis copiis domum est reversus. Ptolemæus et Raphiam et reliquas urbes, ut ad quamque accesserat, a civibus sibi traditas recepit: quum omnes civitates in dominatu ipsius instaurando et deficiendo ad illum, de celeritate inter se certarent. Cœle-Syriæ enim populi ad Ægypti regum venerationem præ cæteris inclinati, hac insuper occasione accedente, nullum blandimenti genus prætermittentes, coronis, sacrificiis, altaribus cæteroque ejus generis cultu Ptolemæum honorarunt[z]. Ille vero propinquas civitates

[t] Polyb. lib. 5. pag. 422. et 3 Maccab. cap. 1. ver. 3, 4.
[u] Polyb. lib. 5. pag. 422.
[x] 3 Maccab. cap. 1. ver. 5, 6. cum Polyb. lib. 5. pag. 424, 425.
[y] Polyb. lib. 5. pag. 427.
[z] Id. ibid. pag. 427, 428.

adiens, donariaque delubris earum distribuens, ut subditi sui bono essent animo effecit[a].

Judæis mittentibus ex senatu et senioribus qui salutarent ipsum, et munera apportantes de iis quæ evenerant gratularentur ipsi; accidit ut eo esset paratiore animo ad eos quam citissime adeundos. Qui Hierosolymitani templi pulchritudinem admiratus, etiam adyta (in quæ summo pontifici soli ingredi licebat, idque semel tantum in anno) penetrare voluit. Quod cum Judæi contentiosissime recusarent, et regi cresceret ex recusatione desiderium; toto templo lachrymis et ejulatu, civitate tumultu et querelis confusa, Simon pontifex ex adverso templi (inter templum scilicet et altare) flectens genua, elata voce orationem ad Deum habuit, opem ab eo præsenti necessitati implorans. Ea finita, rex corpore animoque ita perturbatus est; ut ne fari quidem posset, et semivivus a suis extra templum abduceretur[b].

Simulac Antiochiam ingressus est rex Antiochus, Antipatrum fratris filium et Theodotum Hemiolium legatos de pace ad Ptolemæum misit. Qui victoria tam inopinata contentus, et omnino Cœle-Syriæ imperium recuperasse præter spem satis habens, minaciter paululum legatos allocutus et de Antiochi quæstus injuriis, inducias in annum eis concessit; Sosibio ad firmandum fœdus misso[c].

d. Ptolemæus tres in Syria ac Phœnicia menses moratus, ad componendum singularum civitatum statum, omnibus illis locis prætorem relinquens Andromachum Aspendium, cum sorore Arsinoe et amicis ad repetendam Alexandriam castra movit: imposito eo fine huic bello, quem subditi, reliquæ ejus vitæ atque institutorum gnari, satis mirari non poterant. Antiochus, ubi fœdus cum Sosibio affirmasset, ad bellum contra Achæum, sicut antea proposuerat, se comparabat[d].

3788. Antiochus bello per hyemem magna cura adornato, ineunte æstate Taurum montem superavit; et facta cum Attalo societate, Achæum bello est agressus[e]. Quem

[a] 3 Maccab. cap. 1. ver. 7. [b] Ibid. cap. 1. et 2.

[c] Polyb. lib. 5. pag. 428. cum Justino, lib. 30. cap. 1.

[d] Polyb. lib. 5. pag. 428. [e] Polyb. lib. 5. pag. 444. et 446.

dum Sardibus inclusum ille obsideret; leves dimicationes et pugnæ sine intermissione ulla continue committebantur noctu atque interdiu: quum milites nullum non genus insidiandi aut insidiatores captandi, invadendique sese invicem comminiscerentur[f].

Cum Galli qui ab Attalo ad Hellespontum fuerant relicti, Ilienses obsiderent, Alexandrenses, qui Troadem incolebant, misso Themista cum quatuor militum millibus, ex universa Troade eos ejecerunt; impediendo commeatus, et eorum conatibus se opponendo. Qui inde pulsi, Arisba Abydenæ ditionis urbe occupata, cætera ejus tractus oppida ex insidiis conabantur invadere; et assiduum cum illis bellum gerebant. Adversus hos igitur Bithyniæ rex Prusias expeditionem suscepit, et acie dimicavit. Ac viros quidem in ipso prælio, dum manus conseruntur, contrucidavit; sobolem vero propemodum omnem atque conjuges in ipsis castris jugulavit: atque utensilia victori militi diripienda concessit[g].

Ptolemæus Philopator in Ægyptum reversus, ab omni rerum honestarum studio ad luxuriosum ac perditum vivendi genus se contulit[h]. Augescens enim malitia, non solum innumeris se libidinibus explevit, sed etiam famosis libellis Judæos Alexandrinos vexare cœpit, et a vero Dei cultu avertere. Qui resisterent, vel occidi jussit, vel omni dignitate ac libertate privatos, stigmaticos fieri, inusto hederæ folio, quod Bacchi erat insigne: qui autem patria religione deserta, obtemperarent, hos voluit æquo cum Macedonibus jure cives Alexandrinos censeri.

Multi igitur regis voluntati cesserunt; plurimi autem se a vitæ discrimine, et inustione, pecuniæ largitione redemerunt. Qui autem in avita religione perstiterunt, in reges quidem benevolentiam fidemque constantem observabant, sed ab apostatarum convictu abstinebant; et ut gentis suæ hostes abominati, communi conversatione et signis amicitiæ omnibus eos privabant. Quod adversarii tamen ita sunt interpretati, ac si neque regi neque potestatibus illi consentirent, sed ab eorum obedientia homines averterent.

[f] Polyb. lib. 7. pag. 506. [g] Ibid. lib. 5. pag. 447.
[h] Polyb. lib. 14. in excerptis Valesii, pag. 62.

Unde Philopator, non in Alexandrinos solum sed in reliquos etiam totius Ægypti Judæos iratus, datis literis omnes in unum locum cogi jussit, ultimis suppliciis afficiendos. Descriptio eorum a regis ministris diebus quadraginta facta est; a vigesimo quinto videlicet die mensis Pachon usque ad quartum Epiphi, hoc est, juxta fixum Alexandrinorum annum, (quem ante pugnam Actiacam in usu apud illos non fuisse, recentiores chronologi sine ulla ratione sibi persuaserunt) a Maii Juliani die vigesimo usque ad Junii vigesimum nonum, constituta perditione illorum a quinto Epiphi ad septimum, diebus tribus.

Tempore constituto, Judæi Alexandriæ in Hippodromo constituuntur, ut omnium prætereuntium probris et irrisionibus paterent. Tum rex Hermonem elephantorum præfectum advocat, jubetque sub insequentem diem, multo thure in vinum immisso, potari elephantos numero quingentos eaque potione efferatos in Judæos immitti, ab iis proterendos ac discerpendos. Postero die regem altus sopor detinet usque ad horam prandii; cum jam tota spectatorum turba diffluxisset. Insequenti die mandatorum eundem capit oblivio; ut furere putaret eos qui ad spectaculum eum invitabant. Tertio die, quum in Judæos immittendæ essent belluæ, visi sunt duo terribiles angeli de cœlo descendere; qui spectatores ita perturbarunt, ut quasi constricti vinculis immobiles fierent. Rex quoque totus inhorruit, atque animo commutatus feritatem deposuit. Quin et elephanti in armatos qui subsequebantur conversi, proculcabant et profligabant illos.

Tum rex Judæos laudatos vinculis solvi jubet, Deumque ipsorum protectorem agnoscit: et per septem dies (a septimo usque ad decimum quartum Epiphi, sive a secundo ad nonum nostri Julii) publicum epulum eis præbet. Quibus expletis, potestatem interficiendi apostatas Judæi ab illo impetrant: dicentes, eos qui ventris causa præceptiones divinas omiserint, ne in præcepta quidem regis bono animo futuros unquam. Quorum cum supra trecentos e medio in itinere sustulissent, Ptolemaida (in Arsinoite Nomo ad Nilum positam) quæ a rosarum feracitate Rhodophoros est dicta, pervenerunt; ubi de communi sententia ipsorum

classis dies septem eos præstolabatur. Ibi convivium eucharisticum fecerunt: rege alacriter ipsorum cuique omnia suppeditante quæ erant opus ut se in suas domos singuli reciperent. Unde, terra et mari et fluvio, summo cum gaudio ad sua incolumes sunt reversi. Quæ omnia fusius in tertio Maccabæorum libro habentur descripta: quem in ecclesiasticæ suæ historiæ initio Philostorgius portentosum vocat, nihilque simile primo explicantem; quanquam tantam is apud nos obtineat authoritatem, ut inde Josephum corrigendum existimemus, qui in libro secundo contra Apionem a temporibus Philopatoris ad regnum Euergetæ II. sive Physconis ista traduxit.

Ægyptii, secunda ad Raphiam pugna inflati, dicto audientes esse Philopatori non amplius dignabantur; ducem et auctorem quærentes, tanquam idoneis ad illi resistendum viribus præditi: quod ad extremum fecerunt; idque haud ita multo post[i].

3789. Cum Ægyptiis defectoribus bellum gessit Philopator[k]. In quo, ab illius partibus Judæos recenti jam beneficio ab eo affectos stetisse, non est dubium. Hoc certe tempore victos illos, et sexaginta millia armatorum ex numero eorum cæsa fuisse, in Eusebii et Jornandis chronico proditur. Quæ tanta clades Demetrium, qui de Judææ regibus librum edidit, fortasse moverit, ut numeri annorum qui a captivitate Assyriaca et Babylonica usque ad quartum hunc Ptolemæum effluxerunt rationem hic ineundam esse censeret: quemadmodum apud Clementem Alexandrinum in primo libro Stromatum legimus. Unde et ipsum historicum Demetrium, ut post Philopatorem, ita et ante desolationem populo Judaico ab Antiocho Epiphane illatam scripsisse colligimus: ad quam potissimum (si illam habuisset cognitam) priorum illarum calamitatum epochas accommodaturum eum fuisse, non levi ad suspicandum conjectura ducimur.

Sardium urbs, præter arcem, Lagoræ Cretensis solertia, altero obsidionis anno ab Antiocho capta est[l].

[i] Polyb. lib. 5. pag. 444. [k] Id. ibid.
[l] Polyb. lib. 7. a pag. 506. ad 510.

Sosibius, qui sub Philopatore res Ægyptias administrabat, de liberando Achæo, qui in Sardium arce obsessus tenebatur, cum Bolide Cretensi egit. Ille, consilio cum Cambylo præfecto Cretensium qui Antiocho militabant communicato, Achæum ex arce dolo clam eductum Antiocho prodidit. Achæo, extremis primum membris mutilato, caput amputatum atque utri asinino insutum, truncus in crucem sublatus est. Eorum qui in arce erant, aliis cum Ariobazo Sardium præfecto, aliis cum Laodice Achæi uxore (Mithradatis regis filia) sentientibus, dum sibi invicem diffidunt, celeriter utraque factio et se et arces fidei Antiochi permiserunt[m].

3790. Lacydes Cyrenæus, novæ academiæ princeps, annis viginti sex in schola consumptis, solus ex omni memoria vivens Phocensibus Telecli et Evandro eam tradidit[n].

3792. Antiochus Mediam et Parthiam, cæterasque provincias quæ a progenitoribus ejus defecerant, aggressus est[o]. Expeditionem ejus Parthicam adversus Arsacem, qui Parthorum imperium inter primos fundavit, in libro decimo explicavit Polybius[p].

3793. Publio Sulpitio et Cneio Fulvio consulibus Lævinus prætor cum Ætolis et Attalo rege Pergami societatem iniit[q]. Quam cum Romanis amicitiam Attalus constantissima fide ad extremum finem vitæ servavit[r].

3794. Alexandriam ad Ptolemæum Cleopatramque reges M. Attilius et Manius Acilius legati, ad commemorandam renovandamque amicitiam a senatu Romano missi, dona tulere: regi togam et tunicam purpuream, cum sella eburnea; reginæ pallam pictam, cum amiculo purpureo[s].

Arsace, primo Parthorum rege, mortuo, successit Arsaces II. ejus filius, qui cum Antiocho magno bellum gessit, regnavit annis triginta sex[t].

3795. Ptolemæo Philapotori, ex Eurydice uxore eadem-

[m] Polyb. lib. 8. a pag. 522. ad 529.
[n] Laert. in Lacyd.
[o] Appian. in Syriacor. init.
[p] A pag. 597. ad 602.
[q] Liv. lib. 26. Justin. lib. 29. cap. 4. Eutrop. lib. 3.
[r] Polyb. pag. 820.
[s] Liv. lib. 27. cap. 4.
[t] Onuphrius.

que sorore sua, natus est Ptolemæus Epiphanes; qui quinquennis postea patri in regno successit[u].

Hujus natalem Syriæ et subjectæ regionis magnates omnes celebrarunt: ac deinde Alexandriam gratulatum magno cum apparatu sunt profecti. Inter reliquos, Josephus quoque Judæus, Tobiæ et filiæ Simonis Justi pontificis filius, Syriæ, Phœniciæ et Palæstinæ vectigalibus exigendis præpositus, filium suum natu minimum Hyrcanum (ex fratris sui Solymii filia susceptum) ad regem salutandum misit: literis ad procuratorem suum Arionem (qui omnem ipsius pecuniam tractabat Alexandriæ, tribus talentorum millibus non minorem) conscriptis; ut nummos ipsi præberet ad emendum regi id quod inveniret pulcherrimum et pretiosisssimum. Cumque alii, et hi munificentissimi, obtulissent talenta non plus quam viginti: Hyrcanus emptos a se centum puèros, totidemque puellas adduxit; jussos singulos talentum offerre, hos quidem Ptolemæo regi, has vero Cleopatræ reginæ. Quam tam insperatam munificentiam Ptolemæus miratus, adolescentem honorificentissime tractatum, et donatum regie, scriptis quoque ad patrem, et fratres, et omnes suos duces atque procuratores commendatitiis literis, dimisit liberaliter. Fratres autem (quos septem habebat, sed ex alia matre genitos) cum cognovissent tantum honoris ei habitum a regibus; decreverunt obviam proficisci, et de medio illum tollere; ne patre quidem inscio, qui ob profusam in munera tam immensam pecuniam iratus, non erat de salute ejus solicitus. Sed fratribus adortis eum in itinere, duos eorum occidit, et alios ex eorum comitatu non paucos. Sed quum Hierosolyma veniens, exciperetur a nemine, territus secessit trans Jordanem fluvium, et illic vitam egit[x].

3796. Philippus rex Macedonum cum Ætolis ex Attalo rege emissis bis prospero eventu pugnavit. Naves auxiliares ex Bithynia ab rege Prusia accepit. Attalus rex et Publius Sulpitius Romanus proconsul Æginæ hybernarunt[y].

[u] Justin. lib. 30. cap. 1. et 2. [x] Joseph. lib. 12. cap. 4.
[y] Liv. lib. 27. Vid. Polyb. lib. 10. pag. 612. 613. et 851.

Initio veris Sulpitius et Attalus Ægina Lemnum classe juncta transmiserunt; posteaque in Eubœam appulsi, Oreum et Opuntem ceperunt. Attalus audiens Prusiam Bithyniæ regem in fines regni sui transgressum, omissis Romanis rebus atque Ætolico bello, in Asiam trajecit. Philippus rex Elatiam, jussis ibi se operiri Ptolemæi Rhodiorumque legatis, venit. Ubi cum de finiendo Ætolico bello cum legatis ageretur, nuncius affertur, Machanidam, Lacedæmoniorum tyrannum, Olympiorum solenne ludicrum parantes Eleos aggredi statuisse[z]. Hac vero æstate Olympias CXLIII. acta est.

Judæorum pontifex maximus Onias III. filius Simonis II. insignis habetur[a]; vir bonus et benignus, verecundus quidem visu, sed moribus mitis, et sermones decenter efferens; qui a puero laborem consumpserat in rebus omnibus quæ virtutis sunt propriæ[b].

3797. Arsinoem reginam Ptolemæi Philopatoris sororem a Sosibio, Philammonis opera fuisse interemptam, refert Polybius[c]. A Philopatore vero occisam Eurydicen, uxorem eandemque sororem suam, apud Justinum legimus[d]. Ut eadem fuisse videatur, et Polybii Arsinoe, et Justini Eurydice, et Livii etiam atque Josephi Cleopatra; supra, ad annum mundi 3794. et 3795.

Sublata uxore et sorore sua Philopator, Agathocliæ psaltriæ et fratris ejus Agathoclis turpi amore captus, cum admiratione omnium ad regni curam Agathoclem promovit; hominem nulla aulica solertia aut rerum administrandarum industria præditum. Accedebat utriusque mater Oenanthe, quæ geminæ sobolis illecebris, devinctum regem tenebat. Agathocles regis lateri junctus, civitatem regebat; tribunatus, præfecturas et ducatus mulieres ordinabant: nec quisquam in regno suo minus, quam ipse rex poterat[e].

[z] Liv. lib. 28. cap. 5—8.

[a] Euseb. chronic. cum Joseph. lib. 12. cap. 4. et 5.

[b] 2 Maccab. cap. 15. ver. 12.

[c] Lib. 15. pag. 719. et in excerptis Valesii, pag. 65.

[d] Lib. 30. cap. 1.

[e] Polyb. lib. 15. pag. 720. et in excerptis Valesii pag. 65. Justin. lib. 30.

Cum populo vir idoneus deesset, cujus ductu iram suam in Agathoclem et Agathocliam effunderent, interim quiescebant; unicam spem adhuc in Tlepolemo habentes, qua se tantisper sustentabant[f]. Huic juveni, in militari vita assidue cum splendore versato, pecuniæ regiæ cura commissa est: quam cum ille, non ut curator, sed quasi hæres administraret, in odium offensionemque aulicorum incurrit. Unde cum Ptolemæus Sosibii (de quo dictum est) filius, a Philippo ex Macedonia (cum superioris, ut videtur, anni legatis) Alexandriam reversus, Tlepolemo obtrectare cœpisset; universos aulicos faventes sibi invenit[g].

3798. Hac dissensione brevi in majus aucta, in concilio publice habito adversus Tlepolemum aulici, et adversus ipsos simul omnes Tlepolemus accusationem instituit. Qua audita, Sosibius (cui regii annuli et corporis custodia erat mandata) annulum illi tradidit: eoque accepto, cuncta deinceps Tlepolemus arbitratu suo administravit[h].

3799. Publio Cornelio Scipione et Publio Licinio Crasso consulibus, invento a decemviris carmine in libris Sibyllinis, " quandocunque hostis alienigena terræ Italiæ bellum intulisset, eum pelli Italia vincique posse, si mater Idæa Pessinunte Romam advecta esset ;" quinque legati, qui eam deportarent, a Romanis ad Attalum regem missi sunt. In illa enim urbe Phrygiæ ab Attalicis regibus magnificum templum matri illi fuit extructum, quæ Idæa et Dindymene et Cybele est appellata. Hi singulis quinqueremibus profecti sunt; ut ex dignitate populi Romani adirent eas terras, ad quas concilianda majestas nomini Romano esset. Attalus legatos, comiter Pergami acceptos, Pessinuntem in Phrygiam deduxit: sacrumque iis lapidem, quem matrem deum incolæ esse dicebant, tradidit, ac deportare Romam jussit[i].

cap. 1, 2. Plutarch. in Erotico, et Cleomene. Athenæ. lib. 6. cap. 6. et lib. 13. cap. 13. Hieronym. in Daniel. cap. 11.

[f] Polyb. pag. 66. excerpt. Valesii.

[g] Polyb. lib. 16. pag. 82. et 85. excerpt. Valesii.

[h] Polyb. lib. 16. pag. 85. et 86.

[i] Cicero, de aruspicum respons. Diodor. Sicul. in excerptis Valesii, pag. 381. Liv. lib. 29. Strabo, lib. 12. pag. 507. Herodian. lib. 1. de reditu legatorum;

Ab Antiocho pacatam superiorem Asiam Bactris tenus, in prologo libri trigesimi Trogi notatum invenimus. Ibi vero, quum multo tempore Euthydemum de regno Bactrianorum deturbare frustra ille conatus esset; fœdus tandem cum eo iniit. Ad quod sanciendum quum Euthydemus filium suum Demetrium misisset; ejus indole ac specie delectatus Antiochus, regno dignum judicavit. Et primo quidem unam e suis filiabus se ei desponsurum promisit: deinde ejus patri regii nominis usurpandi fecit potestatem. Tum fœderis conditiones super cæteris rebus scripto complexus, et societate jurejurando firmata, castra movit: ubi primum militibus commeatum largiter dedisset, et elephantos omnes accepisset quos Euthydemus habebat[k].

Mox superato Caucaso, Indorum fines ingressus amicitiam cum Sophagaseno rege renovavit. Ibi quoque elephantos alios accepit ut jam 150. bestias haberet: deinde exercitui frumentum denuo mensus, copias cœpit reducere; Androsthene Cyziceno relicto ad devehendam gazam sibi a rege promissam[l].

3800. Arachosiam inde ventum: unde trajecto amni Erymantho, itinere per Drangianam habito, in Carmaniam Antiochus venit. In ea provincia, quia hyems jam appetebat, in hybernis copias collocavit[m].

Philippo regi Macedonum pax a Romanis data est. Fœderi, inter alios, Prusias Bithyniæ rex a Philippo, Ilienses et Attalus rex a Romanis adscripti sunt[n].

Alexandriæ Ptolemæus Philopator mortuus est, relicto successore filio Ptolemæo Epiphane. Eum quatuor tunc annorum Hieronymus[o], quinque Justinus fuisse refert.

addenda hic, tum ex locis notatis, tum ex Cicerone in Bruto, et aliis notatis a Bellendero, pag. 139. Plutarch. in Africano. Solin. cap. 7. Plin. lib. 7. cap. 34. et 35. Valer. Max. lib. 8. cap. 16. Sil. Italic. lib. 7. Aur. Vict. de vir. illustr. cap. 44. Ammian. Marcellin. lib. 22. pag. 219.

[k] Polyb. lib. 11. pag. 651. [l] Id. ibid. pag. 652.

[m] Polyb. lib. 11. pag. 652.

[n] Polyb. lib. 11. pag. 652. potius Livius, lib. 29. Omissa enim sunt hic quædam ex Livio supplenda, et Appiani legat. 20. pag. 257, 358. edit. Fulv. Ursini.

[o] In Daniel. cap. 11.

Regno vero Epiphanis anni viginti quatuor tribuuntur a Ptolemæo in regum canone, Clemente Alexandrino, Porphyrio, Eusebio et Hieronymo.

Philopatoris mors, dum Agathoclia et mater ejus Oenanthe pecuniam regiam rapiunt, et imperium inita cum perditissimis societate occupare conantur, diu occultata fuit[p]. Tandem Agathocles, primariorum Macedonum concilio convocato, cum sorore Agathoclia et puero rege ad eos prodiit: sorori puerum a moriente patre in ulnas traditum, et illorum fidei commissum narrat: et præsentis Critolai testimonio, in eo jam esse Tlepolemum ut sibi assumat diadema, confirmat. Quibus similia cum in aliis quoque cœtibus concionabundus diceret, ab omnibus contemptus est. Tum, ut suam cum Tlepolemo discordiam faceret palam, socrum ipsius Danaen, ex æde Cereris abreptam et per mediam urbem revelata facie tractam, in carcerem conjecit. Mœragenem deinde satellitum unum, quod omnia Tlepolemo indicaret, ejusque adjuvaret conatus, (propter illam necessitudinem quæ ipsi cum Adæo urbis Bubasti præfecto intercederet) delatum, Nicostrato qui illi erat ab epistolis torquendum tradidit. Qui cum a tormentis miro modo nudus evasisset, Macedones adversus Agathoclem concitavit[q].

Cumque jam circa regiam turba omnis generis hominum conflueret, Agathocles se cum rege et cognatis suis in Syringe, porticu triplici portarum obice munita, abdidit. Sed eum Macedones cogunt sibi regem tradere: quem in publicum educunt, et in regio throno collocant, populo lætitia gestiente. Nec multo post Agathocles in vinculis ductus, a primis qui accurrerant confoditur. Post hunc ductus est Nico, deinde Agathoclia nuda cum sororibus, ac deinde universa cognatio. Novissima omnium Oenanthe, ex Thesmophorio avulsa, nuda, equo vecta in stadium inducta est. Quibus simul omnibus populo traditis, alii mordere, alii mucronibus configere, alii oculos eruere. Ut quisque autem illorum ceciderat, jacentis membra distrahebant, donec artus omnium detruncassent. Eodem

[p] Justin. lib. 30. cap. 2.

[q] Polyb. lib. 15. pag. 712, 713, 714.

quoque tempore puellæ quæ cum Arsinoe fuerant educatæ, cum audissent ante triduum Cyrenis Alexandriam advenisse Philammonem, cui reginæ occidendæ negotium commissum fuerat; in ejus domum per vim irruperunt, Philammonem saxorum fustiumque ictibus occiderunt, filium ætate plane puerum strangularunt, uxorem nudam traxerunt in plateam, ibique trucidarunt[r]. Seditione vero sedata, Aristomeni Acarnani aliquanto post negotiorum regni cura commissa est[s]. Qui tutor regis constitutus, cuncta negotia prudenter administravit[t].

Audita morte Philopatoris, Antiochus Syriæ et Philippus Macedoniæ rex de relicti pupilli regno inter se dividendo fœdus impium inierunt; mutuis etiam hortatibus sese invicem concitantes, ut ipsum e medio tollerent[u]. De quo Polybius, libro tertio: "*Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως μεταλλάξαντος τὸν βίον, συμφρονήσαντες Ἀντίοχος καὶ Φίλιππος ἐπὶ διαιρέσει τοῦ καταλελειμμένου παιδὸς ἀρχῆς, ἤρξαντο κακοπραγμονεῖν, καὶ τὰς χεῖρας ἐπιβάλλειν, Φίλιππος μὲν τοῖς κατ᾽ Αἴγυπτον καὶ Καρίαν, Ἀντιοχὸς δὲ τοῖς κατὰ Κοίλην Συρίαν καὶ Φοινίκην.* Ptolemæo rege mortuo, Antiochus et Philippus de relicti pueri regno dividendo junctis inter se consiliis, nequiter et dolose agere cœperunt; Philippus quidem in Ægyptum et Cariam, Antiochus vero in Cœle-Syriam et Phœniciam manus injiciendo." Et Appianus in legatione vigesima prima a Fulvio Ursino edita: "*Λόγος ἦν, ὅτι Φίλιππος καὶ Ἀντίοχος ὁ Σύρων βασιλεὺς ὑπόσχοιντο ἀλλήλοις· Ἀντιόχῳ μὲν ὁ Φίλιππος συστρατεύσειν ἐπί τε Αἴγυπτον καὶ ἐπὶ Κύπρον, ὧν τοτὲ ἦρχεν ἔτι παῖς ὢν Πτολεμαῖος ὁ τετάρτος, ᾧ Φιλοπάτωρ ἐπώνυμον ἦν. Φιλίππῳ δ᾽ Ἀντίοχος ἐπὶ Κυρήνην καὶ τὰς Κυκλάδας νήσους καὶ Ἰωνίαν.* Fama erat Philippum et Antiochum Syrorum regem sibi promisisse invicem: Antiocho quidem Philippum simul cum eo pugnaturum se contra Ægyptum et Cyprum, quibus tum imperabat Ptolemæus quartus qui Philopator vocitatus est, (nam et hic, in Syriacis semper Philopatorem

[r] Polyb. lib. 15. pag. 716. 718, 719.

[s] Polyb. lib. 15. pag. 717. cum lib. 17. pag. 771, 772.

[t] Diodor. Sicul. in excerptis, a Valesio edit. pag. 294.

[u] Polyb. lib. 15. pag. 707. cum Liv. lib. 31. et Justin. lib. 30. cap. 3.

patrem cum Epiphane filio Appianus perperam confundit) puer adhuc existens; Philippo vero Antiochum adversus Cycladas insulas et Ioniam," cum illo copias se conjuncturum. Et Hieronymus ad undecimum caput Danielis: "Philippus rex Macedonum et magnus Antiochus pace facta, adversum Agathoclem (Aristomenem rectius dixisset) et Ptolemæum Epiphanem dimicarunt: sub hac conditione, ut proximas civitates, regno suo singuli de regno Ptolemæi jungerent." Ex quibus ille Josephi locus est exponendus[x]. "Antiocho Magno in Asia regnante, in continua vexatione tam Judæa fuit quam Cœle-Syria: quod eo bellum gerente cum Philopatore Ptolemæo, hujusque filio qui Epiphanes cognominatus est, sive vinceret sive vinceretur, male mulctarentur; non aliter quam navis fluctibus utrinque oppugnata, inter prosperam et adversam Antiochi fortunam jactatæ. Tandem victor Antiochus Judæam suæ ditioni adjecit. Defuncto vero Philopatore, filius ejus magnum exercitum duce Scopa misit in Cœle-Syriam: qui et multas ejus urbes et nostram gentem vi in potestatem ejus retraxit," &c. Hoc enim ille voluit, aut velle certe debuit: Antiochum pro Judæa cum Ptolemæo Philopatore et Epiphane vario eventu decertantem, sub Epiphane tandem eam obtinuisse; quam deinde Scopas pro Epiphane recuperatam, aliquanto post amiserit. Quod non percipiens Eusebius, ad annum Philopatoris decimum Antiochum victo Philopatore Judæam sibi sociavisse; et ad Epiphanis annum primum Ptolemæum Epiphanem, Scopa principe militiæ destinato, Judæam cepisse, in chronico suo annotat; quum pugna ad Raphiam victus Antiochus cum Philopatore bellum postea redintegrasse nullibi legatur: et quod inter illos fœdus erat initum, ipso illo primo Epiphanis anno (quo nondum huic bello, ut postea videbitur, Scopas se immiscuit) ab Antiocho primum ruptum fuisse, in commentariis ad undecimum caput Danielis ita nos doceat Hieronymus: "Ptolemæo Philopatore mortuo, adversum filium ejus, qui tunc quatuor annorum erat et

[x] Lib. 10. antiquit. cap. 3.

vocabatur Ptolemæus Epiphanes, rupto fœdere Antiochus movit exercitum."

3801. Cn. Servilio Cæpione et C. Servilio Gemino consulibus Frusinone arcus solem tenui linea amplexus est: circulum deinde ipsum major solis orbis extrinsecus inclusit[y]. Ea eclipsis solaris fuisse videtur; quam hoc anno, Maii Juliani die sexto contigisse calculus astronomicus demonstrat.

Carthaginienses, multis Scipionis victoriis in desperationem acti, in auxilium publicæ salutis Hannibalem domum revocarunt: isque anno decimo sexto ex Italia discedens, in Africam trajecit[z].

Philippus Macedonum rex Heraclidem Tarentinum, hominem improbissimum, Rhodum ad Rhodiorum naves corrumpendas, et legatos in Cretam, qui ad bellum contra Rhodios suscipiendum Cretenses incitarent, misit[a].

Pugna navali inter Philippum et Rhodios ad Laden insulam inita, duas Rhodiorum quinqueremes cum ipsis hominibus Philippus cepit. Reliquæ Rhodiorum naves in altum refugientes, in Myndiam tempestate ejectæ et postridie ad insulam Co delatæ sunt. Hostes vero quinqueremes captas ad naves suas religantes, ad insulam Laden (e regione Mileti) in ipsis Rhodiorum castris stationem fecerunt. Quod videntes Milesii, non Philippo solum sed etiam Heraclidi, urbem ingressis, coronas obtulerunt[b].

3802. Philippus annonæ penuria oppressus universam Attali ditionem ad ipsas Pergamenæ urbis portas vastare non destitit. Et cum neque urbem ob locorum munitiones capere, neque ex agris propter Attali diligentiam prædam facere potuisset; in templa et aras sæviit, ipsos etiam lapides confringens, ne dissipatæ ædes posthac restitui possent. Ac postquam Nicephorium lucum (juxta Pergamum) penitus excidisset, multaque ibidem fana solo æquavisset; principio quidem versus Thyatira est profectus, mox inde reflexo

[y] Liv. lib. 30. cap. 2. [z] Id. ibid. cap. 9.
[a] Polyb. lib. 13. pag. 672, 673.
[b] Polyb. in excerptis Valesii, pag. 70. et 73. ex Zenone et Antisthene, Rhodiis historicis.

itinere campum petiit qui Thebes appellatur, ratus se per eas regiones maxima præda potiturum esse. Qua spe iterum frustratus, delatusque ad Hieram Comen, legatos ad Zeuxim, Lydiæ sub Antiocho satrapam, misit; postulans ut commeatum subministrare, ac reliqua sibi præstare ex præscripto fœderis vellet. At Zeuxis parere quidem fœderi velle se imprimis simulabat; sed reipsa nolebat Philippum opibus ac potentia augere[c].

Navale prælium cum Attalo et Rhodiis ad Chium insulam Philippus iniit. In eo cæsi sunt, Rhodii quidem ad sexaginta, de copiis Attali ad septuaginta, e classe vero Philippi, Macedones circiter mille ducenti, socii navales ad sex millia. Capti sunt vivi, Macedones cum sociis circiter bis mille; Ægypti ad septingentos. Philippus tamen, licet universo prælio victus, victoriam duplici prætextu vendicabat. Unus erat, quod Attalo Erythras profugere coacto, regiam illius navim ceperat, et suis alligatam in portum deduxerat. Alter, quod naves quum ejecisset circa Argennum Ioniæ promontiorum, videbatur stationem occupasse quæ naufragiis colligendis opportuna erat[d].

Prinassum Cariæ urbem obsidens Philippus, quum nihil promoveret, dolo et stratagemate usus oppido potitus est[e]. In Iasso, Bargyliis et Euromensium urbe præsidia collocavit[f].

3803. Publius Cornelius Scipio Hannibalem in Africa suprema Carthaginiensibus pugna vicit. Defectu solis integro territos tunc illos fuisse, apud Zonaram legimus. Sed minorem fuisse illum defectum, tum Livii testimonium libro trigesimo, Cumis solis orbem minui visum referentis, tum calculi astronomici ratio confirmat; quæ hoc anno, Octobris Juliani die decimo nono exiguam admodum solis eclipsim nobis exhibet. Sunt qui Hannibalem ex acie ad mare pervenisse, atque inde præparata nave ad regem Antiochum extemplo profectum tradant: postulantique ante

[c] Polyb. lib. 16. in excerptis Valesii, pag. 66. 69. cum Diodor. Sicul. in excerptis Valesii, pag. 294. et Appian. legat. pag. 21.

[d] Polyb. lib. 16. a pag. 723. ad 730.

[e] Polyb. lib. 16. pag. 730, 731.

[f] Polyb. lib. 16. pag. 731. et lib. 17. pag. 744.

omnia Scipioni ut Hannibal sibi traderetur, responsum esse, Hannibalem in Africa non esse[g]. Sed verius alii, Scipionem neque exposcere eum a civibus voluisse, neque in ejus fortunam insultavisse, memorant[h].

Abydum adveniente Philippo rege, Abydeni ne legatis quidem admissis portas illi clauserunt. Eorum oppugnatio diu Philippum tenuit: eripique ex obsidione, ni cessatum ab Attalo et Rhodiis foret, potuerunt. Attalus tercentos tantum milites in præsidium, Rhodii quadriremem unam ex classe, cum ad Tenedum staret, miserunt. Eodem postea cum jam vix sustinerent obsidionem, ipse Attalus cum per Ægæum mare ad Tenedum venisset: spem tantum auxilii ex propinquo ostendit, neque terra neque mari adjutis sociis. Abydeni primo tormentis per muros dispositis, non terra modo adeuntes aditu arcebant, sed navium quoque stationem infestam hosti faciebant. Postea cum et muri pars strata ruinis, et ad interiorem raptim oppositum murum cuniculis jam perventum esset; legatos ad Philippum de conditionibus tradendæ urbis miserunt. Paciscebantur autem, ut Rhodiam quadriremem cum sociis navalibus, Attalique præsidium emitti liceret; atque ipsis urbe excedere cum singulis vestimentis. Quibus cum Philippus nihil pacati, nisi omnia permittentibus respondisset: adeo renunciata hæc legatio ab indignatione simul ac desperatione iram accendit, ut delectos quinquaginta e senioribus coram universis jurare coegerint, se ubi interiorem murum occupatum ab hoste vidissent, liberos et conjuges fore occisuros, et quicquid pretiosum habebant in mare dejecturos; militesque simul omnes juraverint, aut hostem superaturos se, aut pro patria dimicantes mortem oppetituros[i].

Sub idem fere tempus et ab Attalo rege et Rhodiis legati Romam venerunt, injurias Philippi querentes, et Asiæ civitates solicitari nunciantes. Quibus responsum est, curæ Asianam rem senatui fore[k].

A Romanis ad reges Ptolemæum et Antiochum, ut

[g] Liv. lib. 30. cap. 37.
[h] Plutarch. in T. Q. Flaminio. (al. Flaminino.)
[i] Liv. lib. 31. Polyb. lib. 16. pag. 736, 737, 738.
[k] Liv. lib. 31. cum Justin. lib. 30. cap. 3.

controversias illorum dirimerent, tres legati missi sunt; Caius Claudius Nero, Marcus Æmilius Lepidus, et Publius Sempronius Tuditanus. Qui quum Rhodum venissent, de Abydi obsidione audientes et cum ipso Philippo colloqui cupientes, sicut in mandatis acceperant, inhibito itinere ad reges, Marcum Æmilium, e tribus natu minimum, ad eum miserunt. Ille ad Abydum cum Philippo congressus, ei significavit, decrevisse senatum ab ipso petere, ne ulla cum Græcorum gente bellaret, neve Ptolemæi rebus manus injiceret; et ut pro injuriis Attalo atque Rhodiis illatis judicium subiret. Hæc si faceret, quo minus pace frueretur, nihil vetare: si non obtemperaret, bellum illi a populo Romano esse paratum. Cui rex: "Ætas[l], (inquit) et forma, et super omnia Romanum nomen te ferociorem facit. Ego autem primum velim vos fœderum memores servare mecum pacem: si bello lacesseritis, mihi quoque in animo est facere, ut regnum Macedonum nomenque, haud minus quam Romanum, nobile bello sentiatis."

Marcum Æmilium Lepidum hunc a Romanis in Ægyptum etiam missum fuisse, ut tutorio nomine regnum pupilli, Ptolemæi Epiphanis, administraret, refert Justinus[m]: sive legatione Alexandrinorum exorati illi fuerint, "ut[n] tutelam pupilli susciperent, tuerenturque regnum Ægypti, quod jam Philippus et Antiochus facta inter se pactione divisisse" dicebantur; sive pupillus "postremis patris precibus" fidei ipsorum fuerit traditus, ut idem alibi significat[o]. De quo Valerius Maximus[p]: "Cum Ptolemæus rex tutorem populum Romanum filio reliquisset, senatus M. Æmilium Lepidum pontificem maximum bis consulem ad pueri tutelam gerendam Alexandriam misit: amplissimique et integerrimi viri sanctitatem reipublicæ usibus et sacris operatam externæ procurationi vacare voluit; ne fides civitatis nostræ frustra petita existimaretur." Putabat nimirum tutorio munere tunc illum fuisse functum, quando pontifex maximus esset, et secundum consulatum

[l] Liv. lib. 31. cum Polyb. pag. 738, 739. 787, 788. et Appian. legat. 21.

[m] Lib. 30. cap. 3.

[n] Id. ibid. cap. 2.

[o] Lib. 31. cap. 1.

[p] Lib. 6. cap. 6.

gesserat: (quum eo tamen tempore Epiphanes in vivis esse desiisset:) quia nummos, ut videtur, viderat, in quibus una cum illis dignitatibus etiam veteris honoris tutorii memoriam conjunctam reperit. Nam et ad hunc usque diem denarii extant argentei: quibus in altero latere inscripta est ALEXANDREA. in altero, S. C. M. LEPIDUS. PONT. MAX. TUTOR. REG. qui etiam, in effigie apposita, adolescentulo a dextris stanti cum sceptro in manu coronam imponere cernitur.

Athenienses, agro ipsorum a Philippi copiis pervastato, a Romanis, Rhodiis, Attalo et Ptolemæo rege auxilium petierunt[q].

Romanorum et Rhodiorum legati simul cum Attalo Athenis convenientes, communi consensu bellum adversus Philippum decreverunt. Honores primum regi Attalo immodici, deinde et Rhodiis ab Atheniensibus sunt habiti. Etiam tribum unam de nomine Attali nuncuparunt; ad decem veteres tribus addendam[r].

Dum bellum adversus Philippum a Romanis apparatur, legati a rege Ptolemæo (vel curatoribus ejus potius) venerunt, qui nunciarunt, Athenienses adversus Philippum petisse ab rege auxilium; cæterum etsi communes socii sint, tamen nisi ex auctoritate populi Romani, neque classem neque exercitum, defendendi aut oppugnandi cujusquam causa, regem in Græciam missurum esse; vel quieturum eum in regno, si populo Romano socios defendere libeat: vel Romanos quiescere, si malint, passurum; atque ipsum auxilia, quæ facile adversus Philippum tueri Athenas possent, missurum. Gratiæ regi ab senatu actæ, responsumque, tutari socios populo Romano in animo esse: si qua re ad id bellum opus sit, indicaturos regi; regnique ejus opes scire subsidia firma ac fidelia suæ reipublicæ esse. Munera deinde legatis, in singulos quinum millium æris, ex senatus consulto missa[s].

Anno quinquagesimo quarto (ita enim MS. Græco Lambethano recte legitur, non quinquagesimo secundo ut in

[q] Liv. lib. 31. cap. 1.
[r] Liv. lib. 31. Polyb. legat. 3. pag. 786, 787.
[s] Liv. lib. 31. cap. 9.

vulgato) secundæ periodi Calippicæ, Nabonasari 547. mensis Mesori die decimo sexto, Septembris Juliani die vigesimo secundo, hora post meridiem septima, eclipsis lunæ Alexandriæ est observata[t].

3804. Autumno ferme exacto, P. Sulpitius Galba consul cum exercitu adversus Philippum in Macedoniam trajecit. Ibi ei præsto fuere Atheniensium legati, orantes, ut se obsidione eximeret. Missus extemplo Athenas est C. Claudius Cento cum viginti longis navibus et militum copiis. Non enim Philippus ipse Athenas obsidebat; sed eo maxime tempore Abydum oppugnabat[u].

Abydeni, juramenti sui memores, adeo pertinaciter pugnaverunt; ut cum nox prælium diremptura esset, rex prior, territus rabie eorum, pugna abstiterit. Glaucides et Theognetus cum e senioribus illis aliquot, quibus atrocior pars facinoris delegata erat, quum paucos et confectos vulneribus ac lassitudine superesse prælio cernerent; luce prima, sacerdotes cum infulis ad urbem dedendam Philippo miserunt. Verum tanta rabies multitudinem invasit; ut repente omnes ad cædem conjugum liberorumque discurrerent, seque ipsi per omnes vias lethi interficerent. Obstupefactus eo furore rex suppressit impetum militum, et triduum se ad moriendum Abydenis dare dixit: quo spatio plura facinora in se victi ediderunt, quam infesti edidissent victores; nec nisi quem vincula aut alia necessitas mori prohibuit, quisquam vivus in potestatem venit. Rex opibus Abydenorum potitus, quas ut perderentur ipsi simul coacervaverant, urbi præsidio imposito, discessit[x].

Bargyliis ille moratus, de Attali, Rhodiorum et Romanorum bellicis adversus ipsum apparatibus admodum erat sollicitus. Et cum ejus copiæ fame laborarent; alimenta eis modica partim Lydiæ præfectus Zeuxis, partim Mylasenses et Alabadenses et Magnetes suppeditabant. Quibus cum aliquid offerrent, præter ingenium adulabatur; cum nihil dabant, insidias comparabat. Denique Mylasensium urbi structis opera Philoclis insidiis, ob impruden-

[t] Ptolem. lib. 4. cap. 11. [u] Liv. lib. 31. cap. 14.
[x] Liv. lib. 31. Polyb. lib. 16. pag. 738, 739.

tiam frustratus recessit: et Alabadensium agros quasi hostiles vastavit, causatus alimenta militi suo conquirenda esse[y].

Anno quinquagesimo quinto secundæ periodi Calippicæ, Nabonasari 548. mensis Mechir die nono, sub mediam noctem, Martii Juliani die vigesimo ineunte, Alexandriæ luna tota defecit[z].

Insequente æstate, bellum a Romanis, adjuvantibus rege Attalo et Rhodiis, adversus Philippum sociosque ejus in Macedonia gestum est[a].

Scopas, Ætolorum gentis princeps, ab Alexandria magno cum pondere auri ab rege Ptolemæo missus, sex millia peditum, et equites mercede conductos Ægyptum avexit. Nec ex juventute Ætolorum quenquam reliquisset, ni Damocritus nunc belli quod instaret, nunc futuræ solitudinis admonens (incertum cura gentis, an ut adversaretur Scopæ, parum donis cultus) partem juniorum castigando domi continuisset[b].

Circa hæc tempora, mortuo Josepho Tobiæ filio, populus Hierosolymitanus seditionibus agitatus est propter ejus filios; dum majores fratres Hyrcano bellum inferunt natu minimo. Plerique enim favebant senioribus, et in his Simon pontifex propter cognationem[c].

Anno quinquagesimo quinto secundæ periodi Calippicæ, Nabonasari 548. mensis Mesori die quinto, post mediam noctem hora tertia, Septembris Juliani die duodecimo ineunte, Alexandriæ luna tota defecit[d].

Attalus ante autumnale æquinoctium deditione Oreum recepit, Athenis sacris Eleusiniis interfuit, deinde in Asiam se recepit; Agesimbroto et Rhodiis domum remissis[e].

3806. *a.* Ptolemæus Epiphanes magnum exercitum duce Scopa misit in Cœle-Syriam; qui et multas ejus urbes et Judæam vi in ejus potestatem retraxit: ut refert[f] Jose-

[y] Polyb. lib. 16. in excerptis Valesii, pag. 86. 89.
[z] Ptolem. lib. 4. cap. 11.
[a] Liv. lib. 31.
[b] Liv. lib. 31. cap. 43.
[c] Joseph. lib. 12. cap. 5.
[d] Ptolem. lib. 4. cap. 11.
[e] Liv. lib. 31. cap. 46, 47.
[f] Lib. 12. antiquit. cap. 3.

phus; addito etiam Polybii hoc, ex libro historiarum decimo sexto, testimonio: "ὁ δὲ τοῦ Πτολεμαίου στρατηγὸς Σκόπας ὁρμήσας εἰς τοὺς ἄνω τόπους, κατεστρέψατο ἐν τῷ χειμῶνι τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος. Scopas copiarum Ptolemæi dux, ad superiores regiones verso impetu, per hyemen Judæorum gentem subegit." De quo et Hieronymus, ad Danielis caput undecimum "Cum Antiochus teneret Judæam, missus Scopas Ætolus, dux Ptolemæi partium, adversus Antiochum fortiter dimicavit: cepitque Judæam, et optimates Ptolemæi partium secum abducens, in Ægyptum reversus est."

Antiochus interim regnum Attali, præsidiis navalibus terrestribusque vacuum, quibus ille tum in Macedonico bello Romanam rem juvabat, invasit[g].

b. Senatus Romanus, hac de re legatorum Attali querela audita, ad Antiochum legatos misit, qui nunciarent, Attali naviumque ejus et militum opera adversus Philippum communem hostem uti populum Romanum; gratum eum facturum senatui, si regno Attali abstineat, belloque absistat; æquum esse socios et amicos populi Romani reges, inter se quoque ipsos pacem servare. Quorum auctoritate motus Antiochus, finibus Attali exercitum deduxit. Ob quod beneficium legati ab Attalo gratias senatui egerunt; et coronam auream ducentum quadraginta sex pondo in Capitolio posuerunt[h].

d. Duæ ex Asia classes profectæ, una viginti quatuor quinqueremium cum Attalo rege, Rhodia altera viginti navium tectarum cui Agesimbrotus præerat classi Romanæ se adjungentes, Philippum persequebantur[i].

d. Ea æstate, Antiochum omnes quæ in Cœle-Syria civitates Ptolemæi erant in suam potestatem redegisse, in libro trigesimo tertio Livius indicat. Eodemque anno Antiochum, Scopa superato, Syriæ urbes recepisse et Judæis voluntate conjunctum fuisse, in Eusebiano chronico legimus.

Antiochus enim ad fontes Jordanis, ubi Paneas condita

[g] Liv. lib. 32. cap. 8. [h] Id. ibid. cap. 27.
[i] Liv. lib. 32. cap. 16.

est, cum Scopa prælio congressus, factus est superior: cumque recepisset occupatas a Scopa urbes una cum Samaria, Judæi quoque ultro deditionem fecerunt; receptumque intra mœnia ejus exercitum et elephantos liberaliter aluerunt, et oppugnantibus præsidium in arce a Scopa relictum impigre auxilium tulerunt. Ita Josephus[k], ex ipsius Antiochi ad Ptolemæum præfectum epistola hoc confirmans; ubi etiam ex Polybii libro decimo sexto refert, quomodo victo Scopa Antiochus Bataneam, Samariam, Abila et Gadara recepit; moxque Judæi qui Hierosolyma et celebre ejus loci templum incolunt, ad eum defecerunt. Quomodo etiam Gazensium urbem (qui in Ptolemæi fide constantissime permanserunt) Antiochus obsederit et vastaverit, in eodem libro explicavit Polybius[l].

Prælium quo ad Panium, juxta fontes Jordanis, cum Scopa conflixit Antiochus, Zeno Rhodius, in ἐντοπίῳ sua historia, (cujus in libro septimo meminit Laertius) copiose descripsit: ejusque narrationis capita præcipua, accuratiore Polybii censura notata, cum aliis excerptis Polybianis, legenda nobis exhibuit vir eruditissimus Henricus Valesius[m]. Fugavit vero in eo prælio Scopam Antiochus, et cum decem millibus armatorum obsedit clausum in Sidione. Ob quem liberandum misit Ptolemæus duces inclytos, Æropum et Menoclem et Damoxenum. Sed obsidionem solvere non potuit: donec fame superatus Scopas manus dedit, et nudus cum sociis dimissus est[n].

3807. *a.* Ita Antiochus Phœnicem, cæterasque Syriæ quidem, sed juris Ægypti civitates cum invasisset[o]; victoria illa ad Panium parta, Syriæ regibus Cœle-Syriam et Phœniciam deinceps possidendam reliquit[p]. Ipse vero Antiochus in hyberna Antiochiam concessit[q].

Anno Nabonasari 551. et tribus annis antecedentibus, decimus septimus dies mensis Athyr vagi, a quo usque ad vigesimum primum (teste Plutarcho in libro de Iside et

[k] Lib. 12. antiquit. cap. 3.
[l] Vid. excerpt. Valesii, pag. 77. et 86.
[m] Pag. 77, 78. et 81.
[n] Hieronym. in Daniel. cap. 11.
[o] Justin. lib. 31. cap. 1.
[p] Polyb. legat. 72. pag. 893.
[q] Liv. lib. 33.

Osiride) Isia ab Ægyptiis celebrabantur, incidebat in diem vigesimum octavum Decembris Juliani; ubi Eudoxum brumale solstitium collocavisse, in septimo capite libelli nostri de Macedonum et Asianorum anno solari ostendimus. Hoc quum Dositheus in octaeteride sua (quam Eudoxo inscriptam fuisse, Censorinus nos edocet) vel in parapegmate illi annexo, quod Coloniæ prope Athenas, (vel Colonis potius in Æolide) ille edidit, hoc tempore notavisset: inde apud Græcos opinio illa invaluit, cujus in sexto capite astronomici sui operis meminit Geminus; secundum Ægyptios et secundum Eudoxum in brumale solstitium Isia semper incidere; quem errorem ab Eratosthene quoque in commentario de octaeteride detectum fuisse, idem ibidem significat.

Hac hyeme Philippus rex cum Romano consule Tito Quinctio Flaminino de pacis conditionibus colloquium habuit: inter quas et hæc a Flaminino est proposita; Ptolemæo regi Ægypti urbes omnes a Philippo esse reddendas, quas post Philopatoris Ptolemæi mortem occupasset[r].

b. Eodem anno inter insulas Theramenem (sive Theram) et Therasiam, medio utriusque ripæ et maris spatio terræ motus fuit: in quo, repente ex profundo cum calidis aquis insula emersit. In Asiæ quoque eadem die idem motus terræ Rhodum, multasque alias civitates gravi ruinarum labe concussit, quasdam solidas absorbuit. Quo prodigio territis omnibus, vates cecinere, oriens Romanorum imperium vetus Græcorum ac Macedonum voraturum[s].

c. Initio veris Quinctius Flamininus, Attalo Elatiam accersito, Thebas cum eo profectus est, ut Bœotos cum Romanis societate jungeret. Ubi quum majore quam ætas ferret impetu orationem ad Bœotos hac de re haberet Attalus; segnior jam et infirmior quam ut contentionem dicendi sustineret, subita vertigine aut rheumate correptus, in concione ipsa obmutuit, et concidit. Hinc parte membrorum captus, Thebis æger ille decubuit. Quinctius, postquam non vitæ præsens periculum vis morbi attulisse

[r] Polyb. lib. 17. pag. 743. Liv. lib. 32.
[s] Justin. lib. 30. cap. 4.

sed membrorum debilitatem visa esset, relicto eo ad curationem necessariam corporis, Elatiam unde profectus erat rediit[t].

Principio ejusdem veris Antiochus, præmissis terra cum exercitu filiis duobus Ardue ac Mithridate, jussisque Sardibus se opperiri, ipse cum classe centum tectarum navium, ad hoc levioribus navigiis cercurisque ac lembis proficiscitur: simul per omnem oram Ciliciæ et Cariæ tentaturus urbes quæ in ditione Ptolemæi essent; simul Philippum exercitu navibusque adjuturus. Zephyrio, et Solis, et Aphrodisiade, et (superato Anemurio Ciliciæ promontorio) Selinunte, aliisque ejus oræ castellis omnibus, aut metu aut voluntate sine certamine in deditionem acceptis; Coracesium præter spem portas illi occlusit[u].

Dum Coracesium Antiochus oppugnabat, legati a Rhodiis missi ei denunciarunt; si intra Nephelida promontorium Ciliciæ copias suas non contineret, se obviam ituros: non ab odio ullo, sed ne conjungi cum Philippo paterentur, et impedimento esset Romanis liberantibus Græciam. Quibus auditis, iræ rex temperavit, et legatos se Rhodum missurum respondit: iisque mandaturum, ut renovarent vetusta jura cum ea civitate, sua, majorumque suorum; et vetarent eos adventum pertimescere regis, nihil his aut sociis eorum noxæ futurum fraudive. Nam Romanorum amicitiam se non violaturum, argumento et suam recentem ad eos legationem esse, et senatus honorifica in se decreta responsaque[x].

Rhodii Peræam (quæ regio est continentis adversus insulam) a Philippo occupatam, a suis majoribus possessam, armis sibi vendicarunt, Pausistrato prætore; fugatis Macedonibus, cum regio præfecto Dinocrate. Quod si confestim victores Stratoniceam petissent; poterant eam quoque urbem sine certamine recipere. At quia in castra receperunt se, Dinocrates cum reliquiis copiarum eam ita firmavit, ut frustra ea mox a Rhodiis oppugnaretur.

[t] Livius, initio libri 33. ex codice Bambergensi Romæ, et Parisiis anno 1616. editi; cum Plutarcho in Q. Flaminio.

[u] Liv. lib. 33.

[x] Id. ibid.

Rem gestam pluribus narrat Livius, libro trigesimo tertio.

Attalus æger Thebis Pergamum navibus advectus, moritur[y]. Vixit annos duos et septuaginta, regnavit[z] quatuor et quadraginta; licet quadraginta tres tantum annos illi Strabo tribuat[a]. Uxorem et liberos quatuor habuit superstites[b]; uxorem Apollonidem Cyzicenam, et filios ex ea susceptos, Eumenem, Attalum, Philetærum, et Athenæum: quorum natu maximus Eumenes post patrem regnavit[c]; qui tres minores natu fratres, et ætate et industria pollentes, ita in officio continuit, ut custodes regni ac dignitatis suæ eos haberet satellites[d]. Unde mater eorum prædicabat subinde se beatam, non propter divitias vel imperium, sed quod tres filios videret natu maximi esse satellites; eumque in medio ipsorum gladios hastasque ferentium absque metu versari[e]. De Apollonide sive Apolloniade, et liberorum in eam amore, videndus etiam Polybius, in excerptis Valesii[f] et apud Suidam, in Ἀπολλωνίας.

d. Debellato ad Cynoscephalas in Thessalia Philippo (cujus victoriæ in 1 Maccab. cap. VIII. facta est mentio) Flamininus conditiones pacis dedit; non aliam magis ob causam, quam quod Antiochum e Syria cum exercitu esse profectum et Europam versus iter instituisse intellexerat. Quatuorque mensium induciæ Philippo sunt concessæ, ut legatos hac de re Romam mitteret, et senatui arbitrium omne deferret[g].

Rhodii, audita Philippi clade, curam non omiserunt tuendæ libertatis civitatum sociarum Ptolemæi, quibus bellum ab Antiocho imminebat. Nam alias auxiliis juverunt, alias providendo ac præmonendo conatus hostis, causaque libertatis fuerunt Cauniis, Myndiis, Halicarnassensibus,

[y] Liv. lib. 33. Polyb. pag. 820. Plutarch. in Qu. Flamin.

[z] Liv. lib. 33. Polyb. in excerptis Valesii, pag. 102. et apud Suid. in Ἄτταλος.

[a] Lib. 13. pag. 926. [b] Liv. lib. 33.

[c] Strabo, Plutarch. περὶ φιλαδελφίας.

[d] Polyb. in excerpt. Valesii, pag. 169. et apud Suid. in Ἄτταλος.

[e] Plutarch. περὶ φιλαδελφίας. [f] Pag. 113, 114.

[g] Polyb. legat. 6. pag. 792. Liv. lib. 33. edit. Rom. et Paris.

Samiisque[h]. Ex urbibus tamen quæ a Ptolemæi partibus tenebantur, captæ ab Antiocho sunt post Coracesium, Corycos, Andriace, Limyra, Patara, Xanthus, et ad extremum Ephesus[i].

3808. *a.* Antiochus, cum hybernaret Ephesi, omnes Asiæ civitates in antiquam imperii formulam redigere est conatus. Et alias quidem videbat facile jugum accepturas: de Smyrna in Æolide, et Lampsaco in Hellesponto cum dubitaret, monita simul et vim afferebat; ne earum urbium exemplum reliquæ in repugnando sequerentur. Misit ergo ex Epheso qui Smyrnam, et ex Abydo qui Lampsacum obsiderent[k]. Adversus quem Smyrnæi Lampsacenique, et cæteri, qui recusabant imperata facere, missa ad Flamininum legatione, Romanorum opem auxiliumque petiere[l].

Claudio Marcello consule, paulo postquam initus ab illo fuit magistratus, Romam legati venerunt de fœdere iciendo cum Philippo acturi. Et senatusconsulto tum constitutum est: " Ut Græci omnes, et qui in Asia degunt et qui in Europa, liberi sint, suisque legibus utantur. Ut qui in Philippi ditione sunt, et si quas ille urbes Græcorum præsidiis tenet, eas ante celebrationem ludicri Isthmiorum Romanis Philippus tradat. Eas quæ in Asia sunt, Euromum, Pedasa, Bargylia, Iassum, Abydum, Thasum, Myrinam, Perinthum, deductis inde præsidiis, liberas esse sinat. Ne cum Eumene Attali filio (id enim etiam nominatim adjectum scribit Valerius Antias) novo rege bellum gerat. De liberatione Cianorum scribat Titus Quinctius Flamininus ad Prusiam, quid senatui placeat," &c. Atque ad ista exequenda, senatus decem viros e primoribus lectos in Græciam misit[m].

b. Isthmiorum celebritate peracta, in qua Græcorum libertas publica præconis voce promulgata est, Titus Flamininus et decem viri Roma missi, Hegesianactem et Lysiam, qui ab Antiocho ad Titum legati venerant, audierunt.

[h] Liv. lib. 33.
[i] Hieronym. in Daniel. cap. 11.
[k] Liv. lib. 33.
[l] Appian. Syriac. pag. 87.
[m] Polyb. legat. 7. pag. 793. et legat. 9. pag. 795. Liv. lib. 33.

Jusserunt vero Antiochum liberis in Asia civitatibus abstinere, neque ullam earum bello lacessere; iis item excedere quæ Ptolemæi aut Philippi fuissent, priusquam illas occupasset: denuntiaruntque insuper, ne in Europam aut ipse transiret, aut copias trajiceret; addideruntque, quosdam e suo numero ad Antiochum esse venturos[n].

Dimisso conventu, decem Romanorum legati partiti munia inter se, ad liberandas suæ quisque regionis civitates discesserunt. Ac Publius quidem Lentulus in Asiam Bargylia nave contendit, eamque urbem liberam esse jussit. Lucius Stertinius Hephæstiam et Thasum et Thraciæ urbes adiit, atque idem fecit. Publius Villius et Lucius Terentius ad regem Antiochum est profectus: Cneius Cornelius ad regem Philippum[o].

c. Initio veris Antiochus navibus ab Epheso profectus, Hellespontum petiit, et terrestribus copiis ab Abydo trajectis, et cum navalibus conjunctis, Chersonesi urbes deditione accepit. Inde Lysimachiam venit: quam Thracum impetu paucis ante annis deletam, de integro condere cœpit; ut Seleucus filius eam sedem regni haberet[p].

Quum ex animi sententia Antiocho inceptum procederet, atque is jam in Thracia esset, venit Selymbriam Lucius Cornelius; qui legatus a senatu missus fuerat ad pacem conciliandam inter ipsum Antiochum et Ptolemæum. E decem Romanorum legatis, Publius Lentulus a Bargyliis, Lucius Terentius et Publius Villius a Thasso, Lysimachiam petierunt. Eodem et a Selymbria Lucius Cornelius, et ex Thracia post paucos dies Antiochus convenerunt. Hegesianax quoque et Lysias, qui ad Titum Flamininum ab Antiocho missi fuerant, in tempus illius conventus inciderunt. Ibi Lucius Cornelius æquum censebat, ut Ptolemæo cederet Antiochus urbes ditionis ejus, quas ipse recens occupaverat; iis vero quæ a Philippo (a Romanis jam devicto) erant possessæ excederet: monebatque, ut a liberis civitatibus abstineret. Rex ante omnia mirari se dixit, quonam jure Romani de Asiæ urbibus controversiam

[n] Polyb. legat. 9. pag. 798, 799. Liv. lib. 33.
[o] Polyb. legat. 9. pag. 799. Liv. lib. 33. Plutarch. in Flaminio.
[p] Liv. lib. 33. Appian. Syriac. pag. 86, 87.

sibi moveant; cum ille de iis quæ in Italia gerantur nihil quicquam inquireret. Græcorum liberas civitates, quæ sunt in Asia, libertatem nancisci debere, non ex Romanorum jussione, sed ex beneficio suo. Sibi denique cum Ptolemæo et amicitiam esse, et id agere se, ut brevi etiam affinitas jungatur[q].

Quum dixisset Lucius Cornelius æquum videri, ut Lampsaceni Smyrnæique vocarentur, et dicendi potestas illis fieret; ita est factum. Aderant Lampsacenorum quidem legati Parmenion et Pythodorus; Smyrnæorum vero, Cœranus. Quibus liberam orationem habentibus, indignatus rex, quod videretur apud judices Romanos eorum quæ fecisset rationem contendentibus secum reddere; loquentem Parmenionem tacere jussit: non sub Romanis judicibus, sed Rhodiis, disceptare hasce controversias sibi placere affirmans. Ita colloquium tunc est solutum, quum nullo modo inter ipsos convenisset[r].

Polycrates, cujus fidei Cypri administratio et omnium redituum qui inde proveniunt fuit commissa, tradita provincia Ptolemæo Megapolitano, Alexandriam veniens, pecuniæ vim non mediocrem Ptolemæo Epiphani inde advexit. Eam ob causam magno omnium applausu tunc exceptus est[s].

Sub illius adventum, Ætolorum motus Scopa duce extitit: qui cum et numerosam militum manum haberet, et tempus esset nactus opportunum, rege adhuc puero; dum cunctatur, dum deliberat, præventus est. Nam ubi didicit Aristomenes amicos illum suos domum cogere, et una cum ipsis consultare; missis satellitum nonnullis, ad regium concilium eum vocavit. Scopæ vero repente adeo externata mens est, ut neque eorum quæ moliebatur tentare quicquam auderet; nec regi parere, cum ab eo vocaretur, sustineret. Demum Aristomenes, cognita ipsius inopia consilii, domum ipsius militibus circumdat, et per Ptolemæum Eumenis filium adducendum curat[t].

[q] Polyb. pag. 800. 769. et 770. Liv. lib. 33. Appian. Syriac. pag. 87, 88.
[r] Polyb. lib. 17. pag. 770. [s] Id. pag. 773.
[t] Polyb. lib. 17. pag. 771.

Qui ubi concilium est ingressus, a rege primum, deinde a Polycrate et Aristomene accusatus, omnium non regiorum solum, sed etiam exterarum gentium legatorum quotquot aderant, sententia damnatus est. Aristomenes enim, quando ipsum accusaturus erat, tum alios Græcos viros illustres secum accepit, tum etiam legatos Ætolorum qui de pace fuerant missi: inter quos Dorymachus erat Nicostrati filius. Scopas igitur, una cum amicis qui eum ad concilium sequebantur, in carcerem est conjectus. Proxima deinde nocte, Aristomenes Scopam quidem et ejus cognatos omnes veneno sustulit: Dicæarchum vero, hominem insigniter impium, tormentis excruciatum necavit. Hic enim Dicæarchus ille erat qui præfectus navium Philippi, in Cycladibus insulis bello vexandis, in portu duas excitavit aras, unam Impietati, alteram Iniquitati; iisque ut Diis sacrificavit. E cæteris Ætolis si qui fuerunt qui redire in patriam vellent, abeundi et omnia sua auferendi potestatem rex cunctis fecit[u].

Ætolorum motu composito, e vestigio aulici ad consueta solennia quando aliquis rex salutatur, quæ Anaclateria vocant, celebranda se comparant: ætate quidem necdum exigente; sed quod existimarent, ubi innotuisset sui juris et arbitrii regem esse factum, in aliquo meliore statu ipsius regnum fore quieturum, et ab eo principio aliquid semper deinceps incrementi accepturum. Proviso igitur rerum omnium magnifico apparatu, pro dignitate regni quod destinaverant sunt exsecuti[x].

Dum disceptationes per dies aliquot Lysimachiæ inter Antiochum et Romanorum legatos haberentur, rumor (ex illa Scopæ, ut videtur, conjuratione ortus) sine ullo satis certo authore de morte Ptolemæi regis, ut nullus exitus imponeretur sermonibus effecit; nam dissimulabat pars utraque se audisse. Et Lucius Cornelius, cui legatio ad duos reges Antiochum Ptolemæumque mandata erat, spatium modici temporis ad conveniendum Ptolemæum petebat; ut priusquam moveretur aliquid in nova possessione regni, perveniret in Ægyptum. Et Antiochus suam fore

[u] Polyb. lib. 17. pag. 772.

[x] Id. ibid. pag. 773.

Ægyptum, si tum occasio esset, censebat. Itaque dimissis Romanis, relictoque Seleuco filio cum terrestribus copiis ad restituendam ut instituerat Lysimachiam; ipse omni classe navigans Ephesum, legatis ad Quinctium Flamininum missis qui ad fidem de societate agerent, oram Asiæ legens, pervenit in Lyciam: Patarisque cognito vivere Ptolemæum, navigandi in Ægyptum omissum consilium est[y].

3809. *a.* Antiochus ad Cyprum, qua se positurum sperabat, properans, quum Chelidonium promontorium superasset, paulisper seditione remigum est retentus in Pamphylia circa Eurymedontem amnem. Inde profectum eum ad capita (quæ vocant) Sari fluminis, fœda tempestas oborta prope cum omni classe demersit. Multæ naves ejectæ: multæ ita haustæ mari, ut nemo in terram enaverit. Magna vis hominum ibi interiit, non remigum tantum, militumque ignotorum, sed etiam insignium amicorum. Collectis reliquiis naufragii, quum res non in eo esset ut Cyprum tentaret, in Seleuciam Syriæ delatus, classem quassatam reparavit; et ibi celebravit liberorum nuptias, Antiochi et Laodices, quos matrimonio junxerat. Deinde subduci navibus jussis (quia jam hyems instabat) ipse in hyberna Antiochiam processit[z].

b. Decem legati Romam reversi, de rebus Antiochi et ejus in Syriam profectione senatum edocuerunt[a]. Hannibalis æmuli, nuncios literasque ab eo ad Antiochum missas, et ab rege ad eum clam legatos venisse, criminabantur. Quæ etsi falsa, apud timentes tamen pro veris habebantur. Itaque legati a senatu Carthaginem missi sunt, qui apud eorum senatum arguerent Hannibalem cum Antiocho rege consilia belli inire; et eum quoque modo tollendum curarent[b].

Flamininus legatis Antiochi de societate agentibus respondit, nihil se absentibus decem legatis sententiæ habere; Romam eundum ad senatum iis esse[c].

[y] Liv. lib. 33. Appian. Syriac. pag. 88.
[z] Liv. lib. 33. [a] Id. ibid.
[b] Liv. lib. 33. Justin. lib. 31. cap. 1, 2.
[c] Liv. lib. 34.

Hannibal, Carthagine clam se subducens, prospero cursu Tyrum pervenit: exceptusque a conditoribus Carthaginis, ut alia patria est. Ibi paucos moratus dies, Antiochiam navigavit: unde profectum jam regem Antiochum quum audisset, filium ejus solenne ludorum ad Daphnem celebrantem convenit; comiterque ab eo exceptus, nullam moram navigandi fecit. Ephesi regem est consecutus, fluctuantem adhuc animo, incertumque de Romano bello. Sed haud parvum momentum animo ejus ad moliendum, adventus Hannibalis fecit: tantusque ex eo ardor illi accessit, ut non tam de bello, quam de præmiis victoriæ cogitaret[d].

Hic, quum Phormio Peripateticus aliquot horas de imperatoris officio et omni re militari coram Hannibale copiose disseruisset, dixisse Hannibal fertur; multos se deliros senes sæpe vidisse, sed qui magis quam Phormio deliraret, vidisse neminem[e].

c. Titus Quinctius Flamininus, cum Eumene et Rhodiis, adversus Lacedæmonios et tyrannum eorum Nabidem bellum prospere gessit[f].

Marco Porcio Catone consule, Smyrnæi primi templum urbis Romæ statuerunt[g]; quorum exemplum Alabandenses postea secuti, et templum ejus fecerunt, et ludos ei anniversarios ut Divæ instituerunt[h].

3810. Eratosthenes Cyrenæus Aglai filius, quem non grammaticum solum sed etiam poetam merito quis vocarit et philosophum et geometram, quum duos et octoginta annos vixisset, mortuus est[i]. Cui in bibliothecæ Alexandrinæ præfectura successit Apollonius Alexandrinus, Callimachi discipulus, Argonauticorum scriptor: qui, quod Rhodi diu commoratus esset, Rhodii cognomentum est adeptus[k].

Antiochus Judæorum erga se cognita voluntate magnis eos muneribus donat, et per epistolas crebris laudibus pro-

[d] Liv. fin. lib. 33. cum Justin. lib. 31. cap. 2, 3. et Æmil. Probo, in Hannibale.

[e] Cicer. de Oratore, lib. 2.

[f] Liv. lib. 34.

[g] Tacit. annal. lib. 4.

[h] Liv. lib. 43.

[i] Lucian. in Μακροβίοις.

[k] Suid. in Ἀπολλώνιος.

sequitur[l]. Extant hæ epistolæ apud Josephum, libro duodecimo antiquitatum, capite tertio, in quarum una ad Ptolemæum præfectum scripta, variæ continentur donationes ac immunitates urbi et templo Hierosolymitano concessæ. In alia ad Zeuxidem, ex Judæis qui Babyloniam ac Mesopotamiam incolunt duo millia familiarum in Phrygiam et Lydiam traduci jubentur; ad eos qui res novas ibi moliebantur in officio continendos.

3811. Antiochus cogitans Græciam invadere, et inde bellum adversus Romanos incipere, communicavit cum Hannibale id consilium: qui negabat opprimi Romanos nisi in Italia posse. Ad hoc sibi centum tectas naves, sexdecim millia peditum, mille equites deposcebat. Ea se classe primum Africam petiturum: magnopere confidere et Carthaginienses ad rebellandum ab se compelli posse; si illi cunctentur, se aliqua parte Italiæ bellum excitaturum Romanis. In hanc sententiam cum adduxisset regem; non ipse quidem Africam accessit, (quemadmodum in vita Hannibalis retulit Æmilius Probus) sed Aristonem quendam Tyrium nactus Ephesi, specie negociationis Carthaginem misit, qui popularium animos ad bellum præpararet. Hunc Carthagine obversantem inimici Hannibalis comprehenderunt. Dumque multis diebus in senatu deliberaretur, ad eum Romam ad purgandam publicam conscientiam mitterent, ille conscensa nave ad Hannibalem profugit. Quo cognito, mitti legatos Romam, qui rem ad consules et senatum deferrent, placuit[m].

Interim Antiochus legatos Romam misit Lysiam, Hegesianactem et Menippum, ut senatus mentem pertentarent; quamvis aliud simulabat, ac si simpliciter ad amicitiam petendam jungendamque societatem eos misisset. Ab eis tamen significari jussit, mirari se, cur jubeatur Æolidis et Ioniæ urbibus abscedere, et quibusdam tributa remittere, et non miscere se negotiis Asiæ, et omittere avitam possessionem Thraciæ: hæc enim jussa non in amicos, sed in victos competere. Legatis respondendi negotium Quinctio Flaminino et decem legatis, qui in Græciam missi fue-

[l] Euseb. chronic.
[m] Liv. lib. 34. Justin. lib. 31. cap. 3, 4. Appian. Syriac. pag. 89, 90.

rant, a senatu delegatum est. A quibus cum urgeretur, ut aut Antiochus omni Europa abstineat, aut Romanis jus sit Asiæ civitatum amicitias et tueri quas habeant et novas complecti: a regiis est responsum, se nec velle nec posse pacisci quicquam, quo regnum Antiochi minuatur. Ita integra dilata res est[n].

Vixdum legati abierant, cum a Carthagine legati bellum haud dubie parare Antiochum, Hannibale ministro, attulerunt: injeceruntque curam, ne simul et Punicum bellum excitaretur[o].

3812. *a.* Antiochus rex hyeme Raphiæ in Phœnice (vel Palæstina) Ptolemæo regi Ægypti filia in matrimonium data, Antiochiam se recepit[p]. Certus enim jam bellum adversus Romanos gerere, propinquos reges connubiis sibi adjungendos putavit; misitque Ptolemæo in Ægyptum Cleopatram, Syram cognomine; in dotem addens Cœle-Syriam, quam ei prius ipse ademerat; demulcens adolescentem, ut bello Romano quiesceret[q]. Hieronymus, in capite undecimo Danielis, Antiochum ait, in Ægyptum regnum suum extendere volentem, filiam suam Cleopatram per Euclem Rhodium septimo anno regni adolescentis despondisse Ptolemæo, et tertio decimo anno (juxta chronicon Eusebii, quod ille sequitur; vel, juxta nostras rationes, duodecimo) tradidisse, data ei dotis nomine omni Cœle-Syria et Judæa: neque Ægyptum tamen obtinere potuisse; quia Ptolemæus Epiphanes et duces ejus, sentientes dolum, cautius se egerunt, et Cleopatra magis viri partes quam parentis fovit. Josephus, libro duodecimo antiquitatum, capite tertio, Antiochum scribit, amicitia et fœdere Ptolemæo conjunctum, Cleopatram filiam in matrimonium ei dedisse, dotis nomine concessa Cœle-Syria, una cum Phœnice, Judæa et Samaria: divisisque inter utrumque regem vectigalibus, optimates suæ quemque patriæ imperatam pecuniam collegisse, et regibus pependisse.

Antiochidem filiam aliam Ariarathi regi Cappadocum

n Liv. lib. 34. Diodor. Sicul. legat. 4. Appian. Syriac. pag. 89.

o Liv. lib. 34.

p Ibid. lib. 35.

q Appian. Syriac. pag. 88.

connubio jungendam misit Antiochus: et tertiam Eumeni regi Pergami. Sed hic, quia videbat eum jam bellum contra Romanos instituere, et in hunc usum affinitatem quærere, nuptias renuit. Mirantibusque fratribus Attalo et Philetæro aspernari eum affinitatem tanti regis vicini, et ultro invitantis, ostendit imminere bellum: in quo si Romani (quod omnino credebat) superiores forent, firmiter suum regnum esset obtenturus; sin Antiocho victoria contingeret, aut a præpotente vicino spoliandus regno ille esset, aut majoris regis imperio subjiciendus[r].

b. Antiochus per Ciliciam, Tauro monte superato, extremo jam hyemis Ephesum pervenit[s].

Inde principio veris, Antiocho filio misso in Syriam ad custodiam ultimarum partium regni, ne quid absente se a tergo moveretur: ipse cum omnibus terrestribus copiis ad Pisidas, qui circa Selgam incolunt, oppugnandos est profectus[t].

Eo tempore Elæam venerunt legati a Romanis ad Antiochum missi; qui sub specie legationis, et regis apparatum specularentur, et Hannibalem aut Romanis mitigarent, aut assiduo colloquio suspectum invisumque regi redderent. Publius Sulpitius et Publius Villius hi erant; qui Lysimachiæ ante apud regem fuerant[u].

Elæa legati Pergamum adscenderunt, ubi Eumenis erat regia: quem prius convenire jussi fuerant, quam Antiochum adiissent. Ille, quantum authoritate aut consilio valebat, Romanos ad bellum contra Antiochum incitavit. Sulpitius æger Pergami substitit. Villius, quum Pisidiæ bello occupatum esse Antiochum audisset, Ephesum profectus, dum paucos ibi moratur dies, dedit operam ut cum Hannibale, qui tum ibi forte erat, sæpe congrederetur: ut animum ejus et tentaret, si qua posset, et metum demeret periculi ei quicquam ab Romanis esse[x].

[r] Appian. Syriac. pag. 88, 89. qua de re videnda ipsius Eumenis oratio, apud Polybium in legat. 25. et Livium libro 37.

[s] Liv. lib. 35. [t] Id. ibid.

[u] Liv. lib. 34. et 35. Justin. lib. 31. cap. 4. Jul. Frontin. stratag. lib. 1. cap. 8. Appian. Syriac. pag. 90, 91.

[x] Liv. lib. 35.

Claudius Quadrigarius, secutus Græcos Acilianos libros, Publium Africanum in ea fuisse legatione tradit: cumque Ephesi collocutum cum Hannibale. Et sermonem etiam unum refert, quo quærenti Africano quem fuisse maximum imperatorem crederet, respondisse, Alexandrum Macedonum regem. Quærenti deinde quem secundum poneret, Pyrrhum dixisse. Exequenti, quem tertium diceret; semetipsum dixisse. Tum risum obortum Scipioni, et subjecisse: Quidnam tum diceres, si me vicisses? Tum me vero, inquit, et ante Alexandrum, et ante Pyrrhum, et ante omnes alios imperatores esse. Et perplexum Punico astu responsum, et assentationis genus Scipionem movisse, quod e grege se imperatorum velut inæstimabilem secrevisset; et Alexandro præstantiorem vicisse innuisset[y].

c. Villius ab Epheso Apameam processit. Eo et Antiochus audito Romanorum legatorum adventu occurrit. Apameæ congressis disceptatio eadem ferme fuit, quæ Romæ inter Quinctium et legatos regis fuerat. Mors nunciata Antiochi filii regis, paulo ante in Syriam missi, diremit colloquium. Legatusque Romanus, ne alieno tempore incommodus obversaretur, Pergamum concessit. Rex Ephesum, omisso quod inchoaverat bello, rediit[z].

Romani legati a Pergamo Ephesum accersiti, cum Minione quodam, amicorum Antiochi principe, colloquium habuerunt. Romanos accusabat Minio, quod prætextu liberandi Græcos, Antiocho bellum pararent: cum ipsi tam multos populos, clarasque urbes sibi subjectas haberent et vectigales, quæ olim liberæ ac sui juris erant. Respondente Sulpitio, et ad suas partes aliarum civitatum legatos (præparatos jam ante ab Eumene et instructos) advocante; e disceptatione altercatio facta est[a].

Antiochus, audita Rhodiorum legatione, ipsos, et Byzantinos Cyzicenosque, et quicunque alii Græci Asiam accolunt, liberos fore pollicitus est, si Romanis ipse fœdere jungeretur: Æolas autem et Ionas eodem jure esse noluit, assuetos jamdudum parere barbaris etiam Asiæ regibus.

[y] Liv. lib. 35. cum Plutarcho in T. Q. Flaminino, et Appiano in Syriac. pag. 91, 92.

[z] Liv. lib. 35.

[a] Id. ibid.

Itaque Romani legati nulla re impetrata (non enim in hoc, sed exploratum venerant) in urbem reversi sunt[b].

3813. *a.* Post hos Ætolorum legati venerunt ad regem, Thoante legationis ejus principe: qui offerebant ei totius Ætoliæ copiarum imperium, hortabanturque ut in Græciam trajiceret tanquam ad rem paratam; nec sinebant ut expectaret exercitum descendentem a mediterraneis Asiæ regionibus. Quibus auscultans Antiochus in Græciam statim trajicere constituit[c].

Priusquam solveret naves, Ilium a mari ascendit, ut Minervæ sacrificaret. Inde ad classem regressus, proficiscitur quadraginta tectis navibus, apertis sexaginta. Ducentæ onerariæ cum omnis generis commeatu bellicoque alio apparatu sequebantur. Copiæ universæ, decem millia peditum fuere, et quingenti equites, cum sex elephantis: vix ad Græciam nudam occupandam satis copiarum, nedum ad sustinendum Romanum bellum[d].

Eumenes statim fratrem Attalum Romam misit, qui nunciaret Antiochum Hellespontum cum exercitu transisse; atque Ætolos ita se parare, ut sub adventum ejus in armis essent. Et Eumeni absenti, et præsenti Attalo gratiæ actæ: atque huic ædes liberæ decretæ, et munera data[e].

b. Circa hyemis fere medium in urbe Demetriade consultatione de bello administrando ab Antiocho habita, prudentissimum Hannibalis consilium neglectum est: nisi quod ad classem copiasque accersendas ex Asia Polyxenidas missus est[f].

Antiochus, amore captus virginis Chalcidensis Cleoptolemi hospitis sui filiæ, quinquagenario major, intermissis tanti belli curis, celebravit nuptias; EubϾ nomine illi imposito. Reliquum quoque hyemis in conviviis et voluptatibus traduxit: exercitu etiam per totum id tempus soluto in otium ac delicias[g].

[b] Appian. Syriac. pag. 92.

[c] Appian. Syriac. pag. 92, 93. cum Polybio, lib. 3. pag. 159. et Justino, lib. 30. cap. 4. et lib. 32. cap. 1.

[d] Liv. lib. 35.

[e] Id. ibid.

[f] Liv. lib. 36. Justin. lib. 31. cap. 5, 6. Appian. pag. 93, 94.

[g] Polyb. lib. 20. apud Athenæum, lib. 10. cap. 12. Diod. Sicul. et Dio, in excerptis Valesii, pag. 296. et. 609. Liv. lib. 36. Appian. pag. 96. et 98.

Marcus Acilius Glabrio cousul ad quintum nonas Maias (qui eo anno, ut ex anni sequentis eclipsi colligitur, in Januarium Julianum incidit) paludatus Roma adversus Antiochum egressus est[h].

Sub idem tempus legati ab duobus regibus, Philippo Macedoniæ et Ptolemæo Ægypti rege, Romam venerunt; pollicentes ad bellum auxilia, et pecuniam et frumentum; ab Ptolemæo etiam mille pondo auri, viginti millia pondo argenti allata. Nihil est acceptum, gratiæ regibus actæ. Et cum uterque se cum omnibus copiis in Ætoliam venturum, belloque interfuturum polliceretur: Ptolemæo id remissum; Philippi legatis responsum, gratum eum senatui populoque Romano acturum, si Marco Acilio consuli non defuisset[i].

c. Antiochus ab Acilio consule et Catone tribuno militari ad Thermopylas superatus (quod prælium apud Livium, libro trigesimo sexto, Plutarchum in Catone majore, Appianum in Syriacis, et Frontinum libro secundo stratagematum, capite quarto, habetur descriptum) et in Asiam fugatus, cum nova nupta Ephesum secessit[k]. Apud Tullium de senectute ait Cato se ad Thermopylas Acilio Glabrione consule, quarto a suo consulato anno, pugnavisse. Ipsumque Catonem victoriæ nuncium Romam ab Acilio missum fuisse, et in ejus vita Plutarchus, et in libro trigesimo sexto Livius confirmat. Quæ de Buplago Syro et Publio duce Romano post hanc pugnam contigisse refert Antisthenes historicus, videnda apud Phlegontem Trallianum, in libro de mirabilibus, capite tertio.

Antiochus Ephesi securus admodum de bello Romano erat, tanquam non transituris in Asiam Romanis. Quam securitatem quum Hannibal illi excussisset, rex a Mediterraneis satrapiis propere copias convocavit ad mare; classem etiam apparans, cui præerat Polyxenidas exul Rhodius: moxque trajecit in Chersonesum, et rursus eam muniit; misso in Sestum et Abydum præsidio, per quas in Asiam trajectus erat Romanis legionibus[l].

[h] Liv. lib. 36. [i] Id. ibid.

[k] Liv. Justin. Appian. et Polyb. in Athenæo, lib. 10. cap. 12.

[l] Liv. lib. 36. Appian. pag. 99.

3814. *a.* Caius Livius Salinator (a Romanis ad classem missus successor Attilio) et rex Eumenes, Asiam classe petentes, obvium circa Phocæam Polyxenidam classis Antiochi præfectum in fugam conjiciunt, decem naves ejus demergunt, tredecim capiunt, ipsi unicam eamque Punicam amittunt, fugientes Ephesum usque persequuntur. Rhodiis deinde (qui pugna jam peracta cum viginti quinque tectis navibus supervenerant) et Eumene domos dimissis, Romana classis ad Canas venit; et cum jam hyems appeteret, fossa valloque circumdatis naves subductæ sunt[m].

Cum navalis hæc ad Coricum pugna ageretur, Magnesiam quæ ad Sipylum est rex Antiochus concesserat, ad terrestres copias comparandas. Superatum vero se tum quum audivisset, classi maxime reparandæ, ne tota maris possessione pelleretur, intentus fuit. Itaque et Hannibalem in Syriam misit, ad Phœnicum accersendas naves, et Polyxenidam quassatas reficere et alias parare naves jussit. Ipse in Phrygia hybernavit: undique auxilia, etiam e Gallo-Græcia, accersens[n]. Galatas enim muneribus et terrore apparatus in societatem belli pertraxit; ratus idoneos quos Romanis opponeret propter magnitudinem corporum[o].

Legati ab Ptolemæo et Cleopatra, gratulantes quod Marcus Acilius consul Antiochum regem expulisset, Romam venerunt: ut in Asiam exercitum trajicerent adhortantes. Omnia enim perculsa metu non in Asia modo, sed etiam in Syria esse dicebant; seque ad ea quæ censuisset senatus, paratos fore. Gratiæ ob hoc regibus actæ sunt, et legatis munera dari jussa, in singulos quaternum millium æris[p].

Filium Seleucum in Æolide cum exercitu reliquit Antiochus, ad maritimas continendas urbes; quas illinc a Pergamo Eumenes, hinc a Phocæa Erythrisque Romani solicitabant. Omne vero hybernorum tempus, partim sociis

[m] Liv. lib. 36. Appian. pag. 99, 100.
[n] Liv. lib. 36. et 37. Appian. pag. 100.
[o] Appian. pag. 89.
[p] Liv. lib. 37.

ferendo opem, partim quos in societatem pellicere non poterat depopulandis, Seleucus consumpsit[q].

b. Media ferme hyeme, rex Eumenes cum duobus millibus peditum et centum equitibus Canas venit, ubi Romana classis hybernabat. Ibi quum magnam ille prædam agi posse dixisset ex hostium agro qui circa Thyatira esset, hortando perpulit Livium ut quinque millia militum secum mitteret. Missi ingentem prædam intra paucos dies averterunt[r].

Inter hæc Phocææ seditio orta, quibusdam ad Antiochum multitudinis animos avocantibus. Gravia hyberna navium erant, grave tributum (quod togæ quingentæ imperatæ erant cum quingentis tunicis) gravis etiam inopia frumenti; propter quam naves quoque, et præsidium Romanum excessit. Tum vero liberata metu factio erat quæ plebem in concionibus ad Antiochum trahebat. Senatus et optimates in Romana societate perstandum censebant : sed defectionis authores plus apud multitudinem valuerunt[s].

Phocæensium igitur magistratus, suspectam multitudinis voluntatem habentes, legatione ad Seleucum Antiochi filium missa, rogabant ne urbi suæ appropinquaret: sibi enim propositum esse quiescere, atque expectare quem exitum bellum universum nancisceretur. Ille vero, cognita inclinatione animorum vulgi et frumenti apud eos inopia, nullo dato responso urbem versus duxit[t].

Romæ cum ambo consules, Lucius Cornelius Scipio et Caius Lælius Nepos, Græciam provinciam ambirent, Publius Scipio Africanus dixit, si provinciam Græciam Lucio fratri decrevissent, legatum se illi in Asiam iturum. Quæ vox magno assensu audita sustulit certamen: quod Africano nemo aptior videretur, qui Hannibali opponeretur[u].

Per eos dies quibus Lucius consul ad bellum contra Antiochum est profectus, ludis Apollinaribus, ad quintum

[q] Liv. lib. 37.
[r] Id. ibid.
[s] Liv. lib. 37.
[t] Polyb. legat. 18.
[u] Cicero, Philippic. 11. Liv. lib. 37. Ascon. Pedian. in Cicer. Orat. contra Verrem, de prætura urbana. Valer. Maxim. lib. 5. cap. 5. Justin. lib. 31. cap. 7.

Idus Quintiles cœlo sereno interdiu obscurata lux est, cum luna sub orbem solis subisset[x]. Et certe horrendam solis eclipsim Romæ non longe post solis ortum die decimo quarto Martii Juliani contigisse, calculus astronomicus demonstrat. Cui si quintus Iduum Quintilium tunc respondebat: ut Kalendæ Januariæ sequentis anni in vigesimum nonum diem Augusti Juliani incurrant, erit consectarium. Tanta tum Romani kalendarii fuit perturbatio.

c. Sub æquinoctium vernum, Pausistratus cum triginta sex Rhodiorum navibus, Livius cum triginta Romanorum, et Eumenes rex cum septem quadriremibus suis Hellespontum petierunt. In portum, quem vocant Achæorum, classem primum Livius advertit: inde Ilium ascendit, sacrificioque Minervæ facto, legationes finitimas ab Eleunte et Dardano et Rhœteo, tradentes in fidem civitates suas, benigne audivit. Inde ad Hellesponti fauces navigavit: et decem navibus in statione contra Abydum relictis, cætera classe in Europam ad Seston oppugnandam trajecit. Qua per deditionem recepta, ad oppugnationem Abydi sese expedivit[y].

Dum hæc in Hellesponto geruntur, Polyxenidas classis regiæ præfectus, qui Rhodo tum exulabat, Pausistrato Rhodiorum navium duci regis Antiochi classem, aut totam aut majorem ejus partem, traditurum se simulat. Ille proditori nimia credulitate fidem adhibens Samum petiit: ubi custodias negligentius adhibens, vitam cum viginti novem navibus amisit. Nam quinque tantum Rhodiæ, cum duabus Cois, effugerunt[z].

Sub idem tempus Seleucus proditam Phocæam, porta una per custodes aperta, recepit: et Cymæ, aliæque ejusdem oræ urbes ad eum metu defecerunt[a].

Dum hæc in Æolide fiunt, Abydus cum per aliquot dies obsidionem tolerasset, præsidio regio tutante mœnia, jam omnibus fessis, Philota quoque præfecto præsidii permittente, magistratus eorum cum Livio de conditionibus

[x] Liv. lib. 37.
[y] Liv. lib. 37. Appian. pag. 101.
[z] Liv. lib. 37.
[a] Liv. ibid.

tradendæ urbis agebant. Sed cum intervenisset nuncius Rhodiæ cladis, Livius, obsidione Abydi et custodia Hellesponti extemplo relicta, cum omni classe Phocæam petiit. Quam cum teneri valido præsidio audisset, nec procul Seleuci castra esse; depopulatus maritimam oram, et præda maxime hominum raptim in naves imposita, tantum moratus dum Eumenes cum classe assequeretur, Samum petere intendit. Quo, tempestate jactatus, tandem pervenit: classemque suam cum Rhodia navium viginti cui Eudamus præfectus fuerat, ibi conjunxit[b].

Classe ita aucta, profecti extemplo sunt Ephesum: et contra fauces portus instructa in frontem navium acie stetere. Posteaquam nemo adversus ibat, classe divisa, pars in salo in hostium portus in anchoris stetit, pars in terram milites exposuit. In eos jam ingentem prædam late depopulato agro agentes, Andronicus Macedo (Nicandrum appellat Appianus) qui in præsidio Ephesi erat, eruptionem fecit; exutosque magna parte prædæ ad mare ac naves redegit. Qui mox inde Samum reversi sunt: quo et Lucius Æmilius Regillus prætor, in Romanæ classis præfectura Caii Livii successor, pervenit; cui a Chio eo trajicienti duæ Rhodiæ quadriremes missæ obviam a Livio, et rex Eumenes cum duabus quinqueremibus occurrit[c].

Ibi concilio de bello navali habito, Lucius Æmilius cum tota classe, ad inferendum hostibus terrorem, portum Ephesi; Livius Pataram Lyciæ adiit. Æmilius ab Epheso tempestate repulsus, irrito incepto, Samum rediit. Civitates quas Livius est prætervectus, Miletus, Myndus, Halicarnassus, Cnidus, Cous, imperata enixe fecerunt. Sed in Lycia male a tempestate atque ab hoste acceptus, in Græciam transmisit; ut conventis Scipionibus, qui tum circa Thessaliam erant, in Italiam trajiceret[d].

Samum a Scipionibus ad Lucium Æmilium et Eumenem advenere literæ; quibus de pactis induciis cum Ætolorum gente, et profectione terrestrium copiarum versus Hellespontum certiores fiebant. Antiocho similiter et filio ejus Seleuco eadem ab Ætolis sunt nuntiata[e].

[b] Liv. lib. 37.

[c] Liv. lib. 37. cum Appian. pag. 102.

[d] Liv. lib. 37.

[e] Polyb. legat. 19.

Legatione ab Eumene, socictatis jungendæ causa, in Achaiam missa; multitudo Achæorum in concilio congregata societatem firmavit; et juvenum manum suppetias ei misit[f].

Lucius Æmilius cum tota classe Miletum et cæteram sociorum oram prætervectus, in Bargylletico sinu exscensionem ad Iassum fecit. Urbem Antiochi tenebat præsidium, agrum circa Romani hostiliter depopulati sunt. Missis deinde qui per colloquia principum et magistratuum tentarent animos, posteaquam nihil in potestate sua rcsponderunt esse, Æmilius ad urbem oppugnandam duxit. Sed Iassensium exulum precibus moti Rhodii, Eumene etiam rege assumpto, pervicerunt ut oppugnatione abstineretur[g].

Heraclienses Ponti, legatis ad Æmilium missis, literas ab eo humanitatis plenas acceperunt: quibus et amicum fore ipsis senatum, nec ulla in re prudentiam Romanorum et curam (si quando his indigeant) eis defuturam pollicebatur[h].

Dum Eumenes procul a domo cum Romanis et Rhodiis Lyciæ maritima oppugnabat, in fines regni illius Seleucus transiit. Ad Elæam primo infestis signis accessit: deinde omissa oppugnatione urbis, agros hostiliter depopulatus, ad caput arcemque regni Pergamum oppugnandam duxit. Attalus Eumenis frater, stationibus extra urbem positis, primo fatigare hostem excursionibus cœpit: deinde ut se infirmiorem vidit, mœnibus se continuit; et obsideri urbs cœpta est[i].

Eodem ferme tempore et Antiochus ab Apamea profectus, Sardibus primum, deinde haud procul Seleuci castris ad caput Caici amnis stativa habuit, cum magno exercitu misto variis ex gentibus. Plurimum terroris in Gallorum mercede conductis quatuor millibus erat. Hos, paucis admistis, ad pervastandum passim Pergamenum agrum misit[k].

Hæc cum Sami Eumenes didicisset, avocatus domestico

[f] Polyb. legat. 20.

[g] Liv. lib. 37.

[h] Memnon. excerpt. cap. 28.

[i] Id. ibid.

[k] Memnon. excerpt. cap. 28.

bello, cum classe Elæam petiit: indeque priusquam hostes sentirent Pergamum ingressus, levia per excursionem prælia ibi fecit. Post paucos vero dies Romana Rhodiaque classis, ut opem illi ferrent, Elæam ab Samo venerunt[l].

Cum tot classes in unum convenisse portum Antiocho allatum esset; et sub idem tempus audivisset consulem cum exercitu in Macedonia esse, pararique quæ ad transitum Hellesponti opus essent: de pace cum Romanis, Eumene et Rhodiis agendum sibi statuit. Motis igitur castris ad Elæam accessit: et tumulo quodam adversus urbem occupato, peditum omnes copias ibi constituit; et cum equitatu (erant autem supra sex millia equitum) in campos sub ipsa Elææ mœnia descendit. Missis deinde in urbem qui de pace agerent: Lucius Æmilius Eumene a Pergamo accito, Rhodiorum etiam navarchis Eudamo et Pamphilida adhibitis, ea de re consilium habuit. Et Rhodii quidem pacem non aspernabantur: sed Eumenes neque honestum esse dicebat de pace agi, neque finem rei eo tempore imponi posse. Atque in eam sententiam Antiocho respondit Æmilius; ante consulis adventum de pace agi non posse. Quo responso accepto, Elæensium agrum extemplo vastavit. Deinde Seleuco filio ad Pergami obsidionem continuandam relicto, cum infesto exercitu continuis itineribus pergens, in agrum illum opulentum, quem Thebes campum vocant, impressionem fecit; omnisque generis præda exercitum suum implevit[m].

Per eosdem dies Diophanes Megapolitanus cum mille peditibus et centum equitibus ab Achæis in Eumenis auxilium missus, Elæam advenit[n]. Veterani omnes et periti belli erant; et ipse dux Philopœmenis, summi tum omnium Græcorum imperatoris, discipulus[o].

Egressos navibus obviam missi ab Attalo nocte Perga-

[l] Memnon. excerpt. cap. 28.

[m] Polyb. legat. 21. Liv. lib. 37.

[n] Liv. lib. 37. cum Polyb. legat. 20.

[o] Liv. lib. 37. Appian. pag. 102. cum Polybio, legat. 20. pag. 810. et in excerptis Valesii, pag. 110.

mum deduxerunt. Unde factis excursionibus aliquot, non minus audacibus quam felicibus, Seleucum ex agro Pergameno castra movere Achæi coegerunt[p]; qui nihilominus in maritima ora permanens, aliis terrori, aliis præsidio erat[q].

Dum Antiochus Adramytteum hostiliter itinere facto petit; eo Æmilius et Eumenes, ut urbi præsidio essent, navibus circumvecti venerunt. Antiochus igitur urbe abstinens, agros depopulatus est. Peræam inde coloniam Mitylenæorum expugnavit; Cotton, et Corylenum, et Aphrodisiadem, et Crenen, primo impetu cepit: deinde per Thyatira Sardes rediit[r].

Classis Romana cum Eumene Rhodiisque, Mitylenem primo, inde retro, unde profecta erat, Elæam rediit. Inde Phocæam peteutes, ad Bacchium insulam urbi Phocensium imminentem appulerunt; et quibus ante abstinuerant templis signisque hostiliter direptis, ad ipsam urbem transmiserunt. Sed quum missum ab Antiocho præsidium trium millium armatorum urbem intravisset; extemplo oppugnatione omissa, classis ad insulam se recepit; nihil aliud quam depopulato circa urbem hostium agro. Inde Eumenes Elæam, Romana et Rhodia classis Samum rediit[s].

d. Æstate media Rhodiorum classis, quæ duarum et triginta quadriremium et quatuor triremium, cum Antiochi classe ab Hannibale ex Syria ducta, quæ septem et triginta majoris formæ navium erat, ad Sidam in Pamphylia promontorium pugnam iniit: in qua Hannibalem Rhodii fugarunt, sed naves ejus, ægris magna ex parte remigibus, insequi longius non potuerunt. Sed ut ejus ad veterem classem transitum impedirent, Chariclitum cum viginti navibus rostratis ad Patara et Megistem portum miserunt: quo etiam mox Pamphilidas cum quatuor navibus tectis missus est[t]. Atque ita in Pamphylia clausus Hannibal est[u].

Sardes veniens Antiochus, ad Prusiam Bithyniæ regem

[p] Liv. lib. 37. Appian. pag. 102, 103.
[q] Liv. lib. 37. cap. 20.
[r] Liv. lib. 37. cap. 21.
[s] Liv. lib. 37. cap. 22.
[t] Liv. lib. 37. cap. 23.
[u] Appian. pag. 104. Vid. Æmil. Prob. in Hannibale.

(cognomento qui Κυνηγὸς sive Venator dictus est) legatos et literas misit, quibus eum ad ineundum secum adversus Romanos societatem hortabatur. Et jam fluctuabat animo Prusias, quum literæ a Lucio et Publio Scipionis fratribus acceptæ animum illius a metu Romanorum aliquantum liberarunt. Maxime autem est confirmatus, posteaquam Roma legatio ad eum venit, cujus princeps Caius Livius, qui prætor ante classi præfuerat. Cum his enim legatis ille collocutus, spes consiliaque sua ab Antiocho penitus separavit[x].

Antiochus posteaquam a spe societatis Prusiæ decidit, Ephesum ab Sardibus est profectus ad classem, quæ per aliquot menses instructa ac parata fuerat, visendam. Quum enim nullam aliam rationem esse judicaret impediendi ne pedestres hostium copiæ trajicerent, atque omnino bellum ex Asia expellendi, quam si potentem maris se firme stabiliret; navali prælio cum hoste dimicare proposuit[y].

Notium itaque Colophoniorum oppidum Epheso vicinum oppugnare aggreditur; ut dum Romani sociam urbem obsidione liberare parant, occasio rei bene gerendæ Polyxenidæ daretur. Erant Polyxenidæ naves undenonaginta vel nonaginta quibus Æmilius et Rhodii ad Myonnesum ocurrerunt, Æmilius cum navibus octo et quinquaginta, et Rhodii cum duabus et viginti, ut Livius, vel quinque et viginti, ut Appianus refert. In pugna victus Polyxenidas, secundo vento Ephesum fuga petiit: amissis navibus quadraginta duobus (non novem et viginti tantum, ut apud Appianum legitur:) ex quibus tredecim una cum vectoribus in potestatem hostium venerunt. Romanorum naves duæ fractæ sunt, vulneratæ aliquot. Rhodiam unam captam Polyxenidas secum Ephesum abduxit. Mense Decembri (ut annus tunc Romæ agebatur) pugnam hanc fuisse commissam, locus ille Macrobii indicat, in primo libro Saturnalium; "XI. Kalend.[d] Januar. feriæ sunt Laribus dedicatæ; quibus ædem bello Antiochi L. Æmilius Regillus prætor in campo Martio curandam vovit;" quod votum post annos undecim illum exsolvisse docet in libro quadragesimo Li-

[x] Polyb. legat. 22. pag. 811, 812. Liv. lib. 37. Appian. pag. 101.
[y] Polyb. et Liv. lib. 37.

vius: ubi et tabulæ, victoriæ hujus summam continentis, super valvas et novi sui templi et ædis Jovis Capitolini ab eo fixæ, exemplum (sed vitiose admodum exaratum) legendum proponitur.

Hujus cladis nuntio territus Antiochus, præsidium a Lysimachia, ne opprimeretur ibi a Romanis, deduci pravo consilio jussit[z]: et Lysimachienses relicta urbe cum omnibus familiis in Asiam migrare jussit[a]. Colophonis etiam obsidione abscedens, Sardes recepit se: atque inde in Cappadociam ad generum suum Ariarathen, qui auxilia accerserent, et quocunque alio poterat ad copias contrahendas misit[b]. Ipse vero Sardibus hærens, rei gerendæ tempora consumebat, et summa lenitudine omnia administrabat[c].

3815. *a.* Æmilius post victoriam navalem profectus Ephesum, directis ante portum navibus, quum confessionem concessi maris ultimam hosti expressisset, Chium navigans, naves in prælio quassatas quum ibi refecisset, Phocæam trajecit, quæ dudum a Romana societate defecerat. Eam primum vi adortus, postea deditione recepit: sed quo minus diriperetur, a milite impetrare non potuit. Urbem tamen agrosque et suas leges iis restituit: et quia jam hyems appetebat, gemino eam urbem portu instructam ad hybernandum classi delegit[d].

Per idem fere tempus Lysimachia, referta omnium rerum commeatibus velut in adventum Romani exercitus præparatis, Scipiones excepit. Unde ingressi rursus iter per Chersonesum, Hellespontum pervenerunt; ubi omnibus cura regis Eumenis ad trajiciendum præparatis, velut in pacata litora, nullo prohibente, aliis alio delatis navibus, sine tumultu trajecere[e].

Antiochus metu consternatus et rebus suis diffidens Heraclidem Byzantinum legatum de pace ad Romanos misit: cum mandatis et publice concilio, et privatim Publio Scipioni Africano communicandis. Cum vero responsum ac-

[z] Liv. lib. 37. cap. 31.
[a] Diodor. Sicul. in excerpt. Valesii, pag. 298.
[b] Liv. lib. 37. cap. 31.
[c] Polyb. legat. 23.
[d] Liv. lib. 37. cap. 31.
[e] Id. ibid.

cepisset Antiochus, impensam quæ in bellum facta esset omnem præstare eum oportere, et cis Taurum montem possessione Asiæ cedere: ille, nihil gravius sibi si bello esset victus imperatum iri ratus, cogitatione pacis abstinuit, et necessaria ad prælium omnia undique apparavit[f].

Lucius Scipio consul ex stativis ad Hellespontum movens, Dardanum primum, deinde Rhœteum, utraque civitate obviam effusa, venit. Inde Ilium processit, castrisque in campo qui est subjectus mœnibus positis, in urbem arcemque quum ascendisset, Minervæ ut arcis præsidi sacrificavit. Atque hic mutua gratulatio Iliensium ac Romanorum fuit: Iliensibus Æneam cæterosque cum eo duces a se profectos, Romanis se ab his procreatos referentibus. Tantaque lætitia omnium fuit, quanta esse post longum tempus inter parentes et liberos solet[g]. Demetrius Scepsius puerum se sub id tempus ait Ilium peregre venisse; atque ita neglecta vidisse domicilia, ut ne tecta quidem imbricibus coctis integerentur[h].

Inde profecti sextis castris ad caput Caici annis pervenerunt. Ubi et Eumenes rex, cum auxiliis occurrit. Hic plurium dierum præparatis cibariis, consilium erat ire ad hostem priusquam hyems opprimeret[i].

Publius Scipio Africanus Elæam æger delatus est; relicto apud fratrem legato Cneio Domitio. Antiochus vero circa Thyatirenos campos contrahens copias, non longe ab hostibus, Scipioni filium quem captivum habebat sine pretio ad eum remisit. Quod non solum animo patrio gratum munus, sed corpori quoque salubre gaudium fuit[k].

Senatus populusque Heracliensium in Ponto, legatione ad Scipiones missa, ut initam prius cum Æmilio amicitiam confirmarent, impetrarunt. Ut Antiochus etiam in gratiam apud Romanos reponeretur, orabant: et perscripto

[f] Polyb. legat. 23. Diodor. Sicul. legat. 6. et 7. Liv. lib. 37. Justin. lib. 31. cap. 7. Appian. pag. 105.

[g] Liv. et Justin. lib. 31.

[h] Strabo, lib. 13. pag. 887.

[i] Liv. lib. 37. Justin. lib. 31.

[k] Vid. Polyb. legat. 23. Liv. lib. 37. Justin. lib. 31. cap. 7. Appian. pag. 105, 106. Aurel. Victor. de vir. illustr. cap. 54. et Dionem, in excerptis Valesii, pag. 609.

ad regem plebiscito, ut bellum contra Romanos deponeret, adhortabantur[l].

Elephantis immensæ magnitudinis, auro, purpura, argento, et suo ebore fulgentibus Antiochum aciem suam utrimque vallavisse, scribit Florus[m]. Habuisse illum elephantos centum et viginti in 1 Maccab. cap. VIII. ver. 6. legimus. Et duos supra centum quidem contra Ptolemæum Philopatorem eum eduxisse, et centum et quinquaginta elephantos postea habuisse; ex Polybio jam audivimus, ad annum mundi 3787. et 3799. sed quatuor et quinquaginta tantum cum Romanis pugnanti illi adfuisse, memorat Livius. Qui etiam septuaginta millia peditum et plus duodecim millia equitum habuisse eum refert: licet septuaginta tantum millia universo illius exercitui Appianus tribuat. "Trecenta millia peditum, equitum falcatorumque curruum non minor numerus:" inquit Florus; nimis profecto hyperbolice. In Romano vero exercitu triginta tantum millia fuisse, Appianus affirmat: e quibus et duo millia mistorum Macedonum Thracumque præsidio castris fuisse relictos, Livius indicat.

Circa Magnesiam ad Sipylum montem positam pugna commissa est. Ab ea abfuit tum Hannibal, cum Syra classe in Pamphylia clausus, tum Publius Scipio Africanus, ægritudine Elææ detentus. Nebulosus is dies fuit: qui et caligine regiis in tam lata acie conspectum cornuum suorum adimebat, et humore arcus fundasque et jaculorum amenta emolliebat. Cum in dexteriore cornu pulsa legio Romana ad castra fugeret; Marcus Æmilius Lepidus tribunus militum ad tutelam castrorum relictus, armare se milites suos et extra vallum progredi jussit, strictisque gladiis fugientibus mortem minari, nisi in prælium reverterentur. Attonita tam ambiguo periculo legio, comitantibus Marco Æmilio et duobus millibus Macedonum Thracumque qui in castris relicti fuerant, in prælium reversa est; magnaque cæde edita, initium victoriæ fuit. Ex regiis ad quinquaginta millia peditum cæsa ea die dicuntur; equitum quatuor millia: ut apud Livium et Eutropium le-

[l] Memnon. excerpt. cap. 28.

[m] Histor. Rom. lib. 2. cap. 8.

gitur. Captos fuisse mille et quadringentos refert Livius; undecim millia Justinus. Ex elephantis nonnulli interfecti sunt, quindecim cum rectoribus capti. Romanorum aliquot vulnerati sunt: ceciderunt non plus trecenti pedites, quatuor et viginti equites, et de Eumenis exercitu quinque et viginti.

Antiochus cum paucis fugiens, in ipso itinere pluribus congregantibus se, modica manu armatorum, media ferme nocte Sardes pervenit. Inde quum audisset Seleucum filium et quosdam amicorum Celænas (juxta quas nova urbs condita, cui Apameæ nomen est inditum ab Apamea sorore Seleuci regis) fugisse; et ipse quarta vigilia cum conjuge ac filia eo concessit: Zenoni Sardium custodia tradita, et Timone Lydiæ præposito. Insequenti vero die Celænis (relictis ibi ducibus, qui regios e fuga recolligerent) in Syriam profectus est[n].

Polyxenidas Antiochi navarchus, audita pugna, Ephesum reliquit; et classe usque ad Patara Lyciæ pervectus, metu stationis Rhodiarum navium quæ ad Megisten erat, in terram egressus, cum paucis itinere pedestri Syriam petiit[o].

Legati a Thyatira primum et a Magnesia ad Sipylum, deinde a Sardibus, Trallibus, Magnesia quæ super Mæandrum est, et Epheso, ad dedendas urbes venerunt: Asiæ civitatibus in fidem consulis ditionemque populi Romani sese tradentibus[p].

Sardibus receptis, consul eo se contulit. Eo et frater ejus Publius Scipio ab Elæa, cum primum pati laborem viæ potuit, venit. Sub idem fere tempus Musæus, caduceator ab Antiocho missus, per Publium Scipionem a consule petiit impetravitque, ut legatos mittere liceret regi de summa rerum acturos. Paucis deinde post diebus, venere legati ab Antiocho; Zeuxis qui præfectus Lydiæ fuerat, et Antipater fratris Antiochi filius. Hi prius Eumene convento, quem propter vetera certamina aversum maxime a pace credebant esse, et placatiore eo et sua et regis spe

[n] Liv. lib. 37. Appian. pag. 110, et ex Dione, Zonaras.
[o] Liv. lib. 37. cap. 45. [p] Ibid. cap. 44.

invento, tum Publium Scipionem, et per eum consulem adierunt: præbitoque iis petentibus frequenti concilio, eædem conditiones pacis datæ sunt, quæ antea ad Hellespontum, priusquam prælium committeretur, fuerant oblatæ; Publio Scipione prædicante, Neque Romanis si vincantur animo minui, neque si vincant, secundis rebus insolescere. Oportere igitur Antiochum Europa cedere, et Asia omni cis Taurum. Pro impensis in bellum factis quindecim millia talentum (quot numerat et Plutarchus in L. Paulo Æmilio,) Euboicorum dare: quingenta præsentia, duo millia et quingenta, quum senatus populusque Romanus pacem comprobaverint, millia deinde talenta per duodecim annos continuos: Eumeni quoque quadringenta talenta reddere, et quod frumenti reliquum ex eo, quod patri debitum erat. "Antiochus omni cis Taurum agro et decem millibus talentorum spoliatus est:" inquit Mithridates in epistola ad Arsacem, libro quarto historiarum Salustii. Hannibalem quoque Carthaginiensem, Thoantem Ætolum, et alios aliquot belli concitatores dedere. Pignoris autem loco obsides viginti dare. Quum acciperent conditiones Antipater et Zeuxis, placuit omnibus legatos Romam mitti, ad pacis comprobationem obtinendam: atque ita tum discessum est[q].

Sequentibus diebus consul in hyberna exercitum Magnesiam ad Mæandrum et Tralles Ephesumque divisit[r].

Ephesum ad consulem paucos post dies pars imperatæ pecuniæ advecta est, et adducti obsides[s]: inter quos fuisse juniorem regis filium Antiochum narrat Appianus[t]; licet a Scipionis successore Cneio Manlio Vulsone hoc primum exactum fuisse, ut inter obsides Antiochus regis filius daretur, ex Dione referat Zonaras.

b. Marcus Aurelius Cotta legatus L. Scipionis, cum Antiochi legatis, et Eumenes rex, itemque Rhodiorum, Smyrnensium, et omnium ferme cis Taurum populorum ac civitatum legati Romam profecti sunt[u].

[q] Polyb. legat. 24. Diodor. Sic. legat. 9. Liv. lib. 37. Justin. lib. 31. cap. 8. Appian. pag. 111, 112.

[r] Polyb. et Liv. lib. 37.

[s] Id. ibid.

[t] Pag. 112, 112.

[u] Polyb. et Liv. lib. 37.

Marcus Acilius Glabrio de rege Antiocho et Ætolis triumphans, Romam ingressus est[x].

Cneius Manlius Vulso cousul in Asiam missus est. Exercitus ei quem Lucius Scipio habebat est decretus; et in ejus supplementum quatuor millia peditum Romanorum, ducenti equites, et sociorum ac Latini nominis octo millia peditum et quadringenti equites. *c.* Eodemque fere tempore et Cneius Manlius consul in Asiam, et Q. Fabius Labeo prætor ad classem venit[y]. Vere autem primo Ephesum consul venit; acceptisque copiis a Lucio Scipione, et exercitu lustrato, concionem apud milites habuit, qua ad novum cum Gallis suscipiendum bellum eos adhortatus est[z]. Fabius vero classe ab Epheso in Cretam profectus est; ut Romanos atque Italici generis captivos ibi detentos servitute eximeret. A Creta Ephesum reversus; tribus inde navibus in Thraciæ oram missis, ab Æno et Maronia præsidia Antiochi deduci jussit, ut in libertate eæ civitates essent[a].

Appetente æstate, Eumenes rex et legati ab Asia Romam venerunt. Cotta in senatu primum, deinde in concione narravit, quæ essent gesta in Asia. Eumenes deinde, postulante senatu, sua merita postulataque modeste exposuit. Cui Rhodii tam pro se, quam pro libertate Græcarum civitatum restiterunt. Quibus auditis, a senatu decretum est, ut cis Taurum montem quæ intra regni Antiochi fines fuissent, Eumeni attribuerentur: præter Lyciam Cariamque usque ad Mæandrum amnem, quæ civitates Rhodiorum essent. Cæteræ civitatis Asiæ, quæ Attali stipendiariæ fuissent, eædem Eumeni vectigal penderent: quæ vectigales Antiochi fuissent, eæ liberæ atque immunes essent[b].

Antiochi regis legati Antipater et Zeuxis auditi a senatu, ut pacis in Asia a Lucio Scipione datæ conditiones confirmarentur, impetrarunt. Et quum paucos post dies etiam populus eam pacem jussisset esse ratam: fœdus in Capitolio cum Antipatro, principe legationis et regis Anti-

[x] Liv. lib. 37. cap. 46.

[y] Liv. lib. 37. cap. 60.

[z] Liv. lib. 38.

[a] Liv. in lib. 37. fine.

[b] Polyb. legat. 25. et 36. Diodor. Sic. legat. 10. Liv. lib. 37. et 38. Appian. Syriac. pag. 116.

ochi fratris filio, est ictum, quo pacta illa confirmabantur[b]. Hoc fœdus in æs incisum, dedicatum est in Capitolio, ubi solent et alia dedicari fœdera. Exemplar ejus Manlio Vulsoni, successori Scipionis, transmissum est[c].

Inter alia vero constitutum fuisse, ut tam ipse Antiochus, quam qui regnaturi essent post eum, tributum magnum solverent, et darent obsides et διαστολὴν sive divisi imperii partem; in 1 Maccab. cap. VIII. ver. 7. legimus. Et ex pactis quidem hisce, intra duodecim annos, pensionibus æquis, solvere tenebatur Antiochus talenta Euboica (non Attica, ut verba Polybii non recte videtur accepisse Livius, sed argenti Attici optimi) duodecim millia, quorum unumquodque octoginta libras Romanas ponderaret; et tritici quinquenta quadraginta millia modium: atque obsides viginti dare, unoquoque triennio mutandos. In imperii vero divisione relictæ Antiocho sunt, non solum Syria, ut in Lucio Æmilio Paulo innuit Plutarchus; neque etiam Comagena et Syria et Judæa, ut voluit Memnon[d], sed etiam regiones superiores trans Euphratem, Babylonia, Assyria, Susiana, &c. atque in inferioribus Cilicia; licet in freto Ciliciæ ultra Calycadnium et Sarpedonium promontorium belli causa illi navigare non fuerit permissum[e]. Et antequam cum Romanis rem haberet, Asiam fere (ὀλίγου δεῖν) iisdem eum finibus habuisse quibus eam tenuit Seleucus Nicanor confirmat Plutarchus in M. Catone majore.

Smyrnæorum et reliquorum omnium Asiaticorum legationibus auditis, senatus more majorum decem legatos misit ad res Asiæ componendas, et controversias inter civitates dirimendas[f].

d. Quo tempore Romæ de pace cum Antiocho agebatur, in Asia Cneius Manlius consul summa ope tetendit, ut eam pacem turbaret; et Antiochum, si sui potestatem fecisset, insidiis exciperet. Verum ille cognita fraude consulis, cum sæpe colloquiis petitis captatus esset, non

[b] Polyb. legat. 25. Liv. lib. 37.

[c] Appian. pag. 113.

[d] In excerpt. cap. 28.

[e] Polyb. legat. 25. et 35. Liv. lib. 37. et 38. Appian. pag. 112, 113.

[f] Polyb. legat. 26. Diodor. Sic. legat. 10. Liv. lib. 37.

congressum modo sed conspectum etiam ejus vitavit. Consul eum insequi cupiens, in ipsis prope Tauri jugis ad divortia aquarum castra posuit. Cum nullam ibi causam belli inveniret, quiescentibus regiis, cum Gallo-Græcis bellum gessit: eo prætextu, quod et auxiliis Antiochum juvissent, et adeo indomita haberent ingenia, ut nequicquam Antiochus emotus ultra juga Tauri montis esset, nisi horum opes frangerentur. Et quia Eumenes Romæ tunc aberat, accersitus Pergamo frater ejus Attalus consuli, ab Epheso ad Magnesiam profecto, cum mille peditum et ducentorum, equitum auxiliis occurrit. Quibus deinde ad Harpasum fluvium progressis occurrit Eumenis et Attali frater Athenæus, cum Cretensi Leuso et Corrago Macedone: qui mille pedites mistarum gentium, et trecentos equites secum adduxerunt[g].

Huc legati ab Alabandis ad consulem venerunt: quorum rogatu castellum quod ab ipsis nuper desciverat, vi receptum, Alabandensibus est redditum. Ipse via nihil digressus, ad Antiochiam super Mæandrum amnem posuit castra: quo Seleucus Antiochi filius, ex fœdere icto cum Scipione, ad frumentum exercitui dandum venit. Tabenses in finibus Pisidarum, qui in agmen Romanum eruptionem temere fecerant, quinque et viginti talentis argenti et decem millibus medimnum tritici imperatis, in deditionem sunt accepti: Tertio inde die ad Chaum amnem perventum: inde profecti, Erixam urbem primo impetu, ceperunt[h].

Moagetes tyrannus, cui Cibyra, Syleum, et quæ Alymne (vel Alinda) appellatur, suberant, homo crudelis et callidus, ægre adduci se passus est, ut datis consuli centum et triginta talentis et decem millibus medimnum frumenti, salutem propriam redimeret[i].

Quum Colobatum amnem consul trajecisset, Isindensium legati ad eum venerunt; orantes ut opem ipsis ferret. Termessenses namque, accitis Philomeliensibus, agrum eorum vastasse, urbem diripuisse, nunc quoque arcem urbis obsidere, quo cives universi cum conjugibus et liberis confugissent. Ille, occasione hac libenter arrepta, Pam-

[g] Liv. lib. 38. cap. 12. [h] Ibid. cap. 14.
[i] Liv. lib. 38. cap. 14. Polyb. legat. 30.

phyliam versus agmen duxit: Isindenses obsidione exemit, et Termessensibus, quinquaginta talentis argenti acceptis, pacem dedit; uti et Aspendiis, cæterisque Pamphyliæ populis, eodem modo[k].

3816. *a.* Ex Pamphylia ad Galaticam expeditionem reversus, Cormasa urbe capta, et multa præda, castra movit. Progredienti præter paludes, legati a Lysinoe dedentes civitatem occurrerunt. Quibus susceptis, in Sagalassenum Pisidarum agrum venit: ex quo ingente præda abacta, quum legati ab urbe venissent, accepta corona quinquaginta talentorum, cum viginti millibus medimnum hordei, ac totidem tritici, pacem eis dedit[l].

Progressus inde ad Obrimæ fontes, ad vicum quem Aporidos κώμην vocant castra posuit. Eo Seleucus ab Apamea postero die venit. Ægros inde et inutilia impedimenta quum Apameam dimisisset, ducibus itinerum a Seleuco acceptis, profectus eo die in metropolitanum campum, postero die Dinias Phrygiæ processit. Inde Synnada venit, metu omnibus circa oppidis desertis: quorum jam prædis grave agmen trahens, vix quinque millium die toto itinere profecto, ad Beudos quod vetus appellant, et tertio inde die ad Galatarum fines pervenit[m].

Hic plures dies stativa habens, legatos ad Epossognatum misit; qui unus ex Galatarum regulis et in Eumenis amicitia manserat, et negaverat Antiocho adversus Romanos auxilia. Ille ad Galatarum reges profectus, ut æquis conditionibus se Romanis subjicerent, persuadere conatus est[n]. Trium vero populorum, Tolistoboiorum, Tectosagum et Trocmorum reges tunc erant, Ortiagon, Combolomarus et Gaulotus; e quibus Ortiagon præ cæteris liberalitate, prudentia et fortitudine insignis, consilia de Galatarum principatu in se unum transferendo agitare credebatur[o].

[k] Polyb. legat. 31. Liv. lib. 38. cap. 14.
[l] Polyb. legat. 32. Liv. lib. 38. cap. 14.
[m] Liv. lib. 38. cap. 15.
[n] Liv. lib. 38. cap. 15. cum Polyb. legat. 33.
[o] Polyb. in excerpt. Valesii, pag. 114. et apud Suid. in Ὀρτιάγων.

Interea Oroandensium legati ad consulem in vico quem vocant Tyscon castra habentem venerunt, amicitiam petentes: quam, ducentis talentis solutis, postea impetrarunt[q].

Ad Cuballum Gallo-Græciæ castellum castra habentibus Romanis, apparuere cum magno tumultu hostium equites, et quosdam occiderunt. Quibus deinde fugatis, et aliquot fugientibus occisis, continentibus itineribus ad Sangarium flumen consul processit[r].

Ponte ibi facto, quia vado nusquam transitus erat, transgressis flumen Galli Matris Magnæ ab Attide et Battaco sacerdotibus Pessinunte missi occurrere cum insignibus suis; vaticinantes fanatico carmine, Deam Romanis victoriam et imperium ejus regionis offerre. Accipere se omen quum dixisset consul; castra eo ipso loco posuit[s].

Postero die ad Gordium pervenit, tum desertum fuga incolarum oppidum, sed copia rerum omnium refertum. Ibi stativa illi habenti legati ab Epossognato nunciarunt, collocutum eum cum regibus Gallorum fuisse, sed ad nullam æquam conditionem perducere potuisse. Olympum eos montem cum conjugibus et liberis et reliqua substantia universa petere; ut inde armis locorumque situ se tueantur[t]. Certiora postea Oroandensium legati attulerunt. Tolisto-boios Olympum montem cepisse; Tectosagos alium montem, qui Magana dicatur, petiisse: Trocmos, conjugibus ac liberis apud Tectosagos depositis, armatorum agmine Tolisto-boiis statuisse auxilium ferre[u].

Galatarum castra in Olympo monte posita a consule et Attalo sunt expugnata. Claudius Quadrigarius bis pugnatum in Olympo scribit, et ad quadraginta millia hominum cæsa. Valerius Antias, qui magis immodicus in numero augendo esse solet, non plus decem millia cæsa refert. Numerus captivorum, haud dubie millia quadraginta explevit: quia omnis generis ætatisque turbam secum traxerant, demigrantium magis quam in bellum euntium modo. Consul armis hostium in uno concrematis cumulo, cæteram prædam conferre omnes jussit: et aut vendidit quod ejus in

[q] Liv. lib. 38. cap. 18.
[r] Id. ibid.
[s] Liv. et Polyb. in excerptis Valesii, pag. 209.
[t] Liv. et Polyb. legat. 33.
[u] Liv. lib. 38. cap. 19.

publicum redigendum erat; aut cum cura, ut quam æquissima esset, per milites divisit[x].

Supererat bellum integrum cum Tectosagis. Ad eos progressus consul, tertiis castris Ancyram, nobilem in illis locis urbem, pervenit: unde hostes paulo plus decem passuum millia aberant. Ibi Chiomara Ortiagontis regis uxor captiva, a centurione stuprum passa, præcisum ejus caput ad maritum suum, qui ab Olympo domum refugerat, retulit[y]. Plenius historiam hanc retulit Polybius: qui cum ipsa Chiomara Sardibus se collocutum et ejus prudentiam admiratum fuisse scripsit[z].

Ad Ancyra in stativa oratores Tectosagum ad consulem venerunt; petentes, ne inde castra moveret, priusquam de pacis conditionibus cum suis regibus esset collocutus. Illi vero specie colloquii insidias Romanis struxerunt; quorum etiam plurimos, prævalente multitudine, peremerunt: magnaque pars oppressa foret, nisi pabulatorum sexcenti equites ad clamorem et cædem fugientium occurrissent[a].

Romani ardentibus ira animis, postero die cum omnibus copiis ad hostem pervenerunt. Biduo in natura montis exploranda absumpto, die tertio consul in quatuor partes divisas copias eduxit. Hostium quod roboris erat, Tectosagi et Trocmi mediam tenebant aciem, millia hominum quinquaginta; equitatum (quia equorum nullus inter inæquales rupes usus erat) ad pedes deductum, decem millia hominum, ab dextro locaverunt cornu. Ariarathis Cappadoces, et Morzis auxiliares, in lævo quatuor ferme millium numerum explebant. Prælio conserto Galatæ, post plurimam suorum cædem, quo quemque tulit impetus, fugerunt. Fugatis deinde sine pugna duobus Galatarum cornibus, octo millia hominum in fuga ceciderunt, reliqui flumen Halyn trajecerunt. Postero die consul captivos prædamque recensuit. Ubi captivi alligati catenas morsibus et ore tentaverunt, atque suffocandas invicem fauces præbuerunt. Præda vero tanta fuit, quantam avidissima rapiendi gens, quum cis montem Taurum omnia armis per multos tenuisset annos, coacervare potuit. Galatæ ex dissipata passim fuga

x Liv. lib. 38. cap. 23.

y Liv. cum Floro, lib. 2. hist. Rom. cap. 11. et Aurel. Vic. de vir. illust. cap. 55.

z Plutarch. de clar. mulierib.

a Polyb. legat. 34. Liv. lib. 38. cap. 25.

in unum locum congregati, magna pars saucii aut inermes, nudati omnibus rebus, oratores de pace ad consulem miserunt. Eos Manlius Ephesum venire jussit. Ipse (jam enim medium autumni erat) locis gelidis propinquitate Tauri montis excedere properans, victorem exercitum in hyberna maritimæ oræ reduxit[b].

Romæ, Kalendis Februariis (quæ, ut annus tum agebatur, in vigesimum septimum Septembris Juliani diem inciderunt) Lucius Æmilius Regillus navalem de rege Antiocho triumphum egit[c].

Sub id tempus quo decem Romani legati, et alii qui ex Asia missi fuerant, profectionem ab urbe parabant, Brundusium in Italiam Publius et Lucius Scipio appulerunt: et post aliquot dies triumphantes Romam sunt invecti[d]. Triumphavit vero ex Asia de Antiocho Lucius Scipio mense intercalario pridie Kalendas Martias, circa decimum sextum Novembris Juliani diem, anno fere posteaquam consulatu abiit: et ne cognomine fratri Africano cederet, Asiaticus est appellatus[e]. Duxitque in triumpho argenti cælati pondo millia quadringenta et quinquaginta, et vasorum aureorum pondo ducenta millia, anno urbis conditæ, juxta Varronianas rationes[f], 565; de quo pluribus agit Livius libro trigesimo septimo.

Caio Manlio Vulsoni, post exactum consulatum, proconsulare in Asia imperium in annum prorogatum est[g].

b. Olympiadis CXLVII. anno quarto, ad Cneium Manlium proconsulem Ephesi hybernantem, legationes undique ex omnibus civitatibus gentibusque, quæ cis Taurum montem incolebant, convenerunt: propter victoriam de Galatis partam coronas aureas illi afferentes. Quos omnes laudatos comiterque exceptos, lætiores etiam quam venerant, ille dimisit. Venerunt et a Galatis legati, ut scirent quibus legibus pacem a Romanis essent impetraturi. Quibus respondit; postquam venisset Eumenes, de pace cum iis

[b] Liv. lib. 38. cap. 25. cum Appiano, in Syriac. pag. 115. et Floro, lib. 7. cap. 11.

[c] Liv. lib. 37. cap. 58.

[d] Polyb. legat. 25.

[e] Liv. lib. 37. cap. 58.

[f] Plin. lib. 33. cap. 11.

[g] Liv. lib. 38.

se acturum. Similiter quoque ab Ariarathe Cappadocum rege missi sunt legati, ad veniam petendam, luendamque pecunia noxam, quod auxiliis Antiochum, socerum suum, juvisset. Ei talenta argenti sexcenta (licet ducenta tantum habeant Livius et Appianus) sunt imperata. Venit et missus ab Antiocho Musæus: cui venturum se ad fines Pamphyliæ proconsul dixit, et talenta duo millia et quingenta supra[h] constituta (licet Diodorus[i] mille tantum commemoret;) ut anni illius tributum; frumentumque, ex pacto cum Lucio Scipione fœdere, accepturum[k].

c. Principio deinde veris lustrato exercitu, assumptoque Attalo, proconsul profectus, die octavo Apameam venit. Ibi triduum stativis habitis, tertiis rursus ab Apamea castris in Pamphyliam, ad locum constitutum legatis Antiochi, pervenit. Ibi quum triduum consedisset, frumentum a regiis advectum exercitui divisit, pecuniam uni tribunorum militum traditam Apameam deportari jussit. Inde ad Pergam duxit: quæ una iis locis regio tenebatur præsidio. Appropinquanti præfectus præsidii obvius fuit, novem et triginta dierum tempus petens, ut regem Antiochum de urbe tradenda consuleret. Dato tempore, ad eam diem præsidio decessum est[l].

Sub idem tempus, decem legati et rex Eumenes ineunte jam æstate Ephesum appulerunt: ubi cum e nausea biduum se refecissent, Apameam ascenderunt. Proconsul audito eorum adventu, Lucium Manlium fratrem cum quatuor millibus militum ad Oroandenses misit; ad reliquum pecuniæ ex eo quod pepigerant exigendum. Ipse, jussis sequi Antiochi legatis, Apameam exercitum reduxit. Invento ibi Eumene cum decem legatis, de iis quæ agenda essent consultabant. Primum igitur placuit ipsis ictum cum Antiocho fœdus pacemque confirmare: in cujus leges a senatu scriptas (quarum apud Polybium et Livium formula extat) Manlius proconsul legatis Antiochi jusjurandum præstitit; misso confestim in Syriam Quinto Minucio Thermo tribuno et Lucio Manlio fratre (qui tum forte

h Pag. 237.

i Legat. 18.

k Polyb. legat. 35. cum Diodoro legat. 11. et 12. Liv. lib. 31.

l Polyb. legat. 35. cum Diodoro legat. 11. et 12. Liv. lib. 38. cap. 37.

ab Oroandensibus pecunias asportans redierat) qui ab rege jusjurandum exigerent, et omnes conditiones firmarent[l].

Obsidem vero Antiochus filium suum Antiochum, qui Epiphanes postea est dictus, Romam misit[m]; ubi domum illam ei publice fuisse ædificatam, quæ postea dicitur Lucilii poetæ fuisse, ex Attici annalibus, in orationem Ciceronis contra Lucium Pisonem docuit Asconius Pedianus.

Q. Fabio Labeoni, qui classi præerat, proconsul scripsit, ut Patara extemplo proficisceretur; quæque ibi naves regiæ essent, concideret cremaretque[n]. Profectus ab Epheso Labeo, quinquaginta tectas naves aut concidit, aut incendit. Telmessum eadem expeditione (territis subito adventu classis oppidanis) recepit. Ex Lycia protinus, jussis ab Epheso sequi qui ibi relicti erant, per insulas in Græciam trajecit. Athenis paucos moratus dies, dum Piræeum ab Epheso naves venirent, totam inde classem in Italiam reduxit[o].

Cneius Manlius, quum inter cætera quæ ab Antiocho accipienda erant elephantos quoque (qui in Apamea erant, ut apud Polybium legitur) accepisset; dono Eumeni omnes dedit. Deinde causas civitatum, multis inter novas res turbatis, cognovit. Et Ariarathes rex, parte dimidia pecuniæ imperatæ, Eumenis beneficio cui desponderat per eos dies filiam, remissa, in amicitiam est acceptus[p].

Apameæ quoque decem legati et proconsul, auditis omnibus qui eo convenerant, iis qui de agro aut pecunia aut simili re alia inter se contendebant, urbes ex communi consensu assignarunt, in quibus suas controversias disceptarent. Colophonios in Notio habitantes, Cymæos et Mylassenses immunes in posterum ab omni pensitatione tributi futuros pronuntiarunt. Clazomeniis, præter immunitatem, Drymussam etiam insulam ipsis objectam dono dederunt. Milesiis sacrum agrum, quo propter hostes prius cesse-

[l] Polyb. legat. 35. Diodor. legat. 11. et. 12. Liv. lib. 38. cum Appiano, pag. 113.

[m] 1 Maccab. cap. 1. ver. 11. Appian. in Syriac. pag. 116. Sever. Sulpic. sacr. histor. lib. 2.

[n] Polyb. legat. 35. et Liv. lib. 38. Sulpitius Severus, sacr. hist. lib. 2.

[o] Liv. lib. 38. cap. 39. [p] Ibid.

rant, restituerunt. Chios, Smyrnæos et Erythræos pro singulari fide quam eo bello præstiterunt, et agro quem quique illorum cupiebant donarunt, et in omni præcipuo honore habuerunt. Phocæensibus et pristinæ leges restitutæ, et ager quem ante bellum habuerant redditus[q].

Iliensibus Rhœteum et Gergithum addiderunt; non tam ob recentia ulla merita, quam originum memoria. Eadem et Dardanum liberandi causa fuit[r].

Cumque ante sub Pergami ditione pauca quædam fuissent loca usque ad mare, juxta sinum Elaiticum et Adramyttenum, (ut docet Strabo, libro decimo tertio) regi Eumeni Lysimachiam et Thracicam Chersonesum in Europa dederunt: in Asia Lycaoniam omnem, Myliada, Phrygiam utramque (minorem ad Hellespontum, et majorem alteram) et Lydiæ Ioniæque omnia; exceptis oppidis quæ libera fuerant, quo die cum rege Antiocho pugnatum est. Nominatim vero Tralles, et Ephesum, et in Lycia Telmessum, ei donaverunt. Mysiam, quam prius ipse subegerat et Prusias rex ei ademerat, illi restituerunt. De Pamphylia, quam Eumenis citra Taurum, legati Antiochi ultra Taurum esse dicebant, integra res ad senatum est rejecta[s].

Rhodiorum legati Thæetetus et Philophron, ut sibi Lycia et Caria juxta senatus decretum darentur, orabant. Iliensium legati Hipparchus et Satyrus, Romanos decemviros pro mutua inter ipsos cognatione rogarunt, ut Lyciis veniam delictorum darent. Utrisque decemviri, quod in ipsis esset, conati sunt satisfacere. Nam in gratiam Iliensium, nihil asperius in Lycios consuluerunt: Rhodiis vero ut gratificarentur, Lyciorum gentem eis contribuerunt; excepta Telmesso, et castris Telmessiorum, et agro qui Ptolemæi Telmessii fuerat. Caria quoque trans Mæandrum eis est data: illis oppidis exceptis quæ in libertate fuerant, pridie quam cum Antiocho pugnatum erat. Verum Lycii quidvis se potius perpessuros dicebant, quam ut Rhodiis subjicerentur: utpote non pro munere, sed tanquam amici et socii a decem legatis concessi[t].

[q] Polyb. legat. 36. Liv. lib. 38. [r] Liv. ibid.

[s] Polyb. legat. 36. Liv. lib. 37. et 38. Strabo, lib. 12. pag. 577. et lib. 14. pag. 665. Edit. Par. 1620.

[t] Polyb. legat. 36. et 39. et 60. Liv. lib. 37. et 38.

Cum ab Antiocho Romani, inter cæteras conditiones pacis, deditionem Hannibalis deposcerent; admonitus a rege Hannibal, Cretam ad Gortynios profugit[u]. Fama tamen tenet, devicto a Romanis Antiocho, Hannibalem in Armeniam ad Artaxiam primum se contulisse, et tum alia multa utiliter suasisse, tum metropolis Armeniæ condendæ authorem illi fuisse, quæ a principis nomine Artaxata sive Artaxiasata dicta fuerit[x]. Artaxias enim et Thariades sive Zariadres duces militiæ Antiochi, permissu illius Armeniæ (prior majori, alter minori) imperaverunt. Postea vero Romanis, qui Antiochum debellaverant, sese adjungentes, regum titulum assumpserunt[y]. Atque eo tempore, quo cum Romanis illi societatem inierunt, Hannibalem relicta Armenia in Cretam secessisse, veri fuerit simillimum.

Antiochus, Asia provincia amissa, benigne sibi a populo Romano factum esse dicebat, quod nimis magna procuratione liberatus, modicis regni terminis uteretur[z].

3817. Cneius Manlius et decem legati omnibus rebus ordinatis, aut iis saltem quæ maxime erant necessariæ, cum omni exercitu ad Hellespontum sunt profecti; in transitu quæ erant cum Galatis firmaturi[a].

Eo evocatis Galatarum regulis leges sunt datæ, quibus pacem cum Eumene servarent; denunciatumque, ut morem vagandi cum armis finirent, agrorumque suorum terminis se continerent[b]; in illis nimirum partibus Phrygiæ, Paphlagoniæ, Mysiæ ad Olympum, et Cappadociæ, quæ ab illis occupatæ nomen Galatiæ obtinuerunt[c]. Tributum quoque eis fuisse impositum, in 1 Maccab. cap. VIII. ver. 2. legitur. Atque ita Romani, Galatarum castigata audacia, sibi quidem citerioris Asiæ imperium absque controversia quæsiverunt, finem imperii sui Taurum montem statuentes: incolas vero illius terroribus atque injuriis, quas Barbari inferre eis erant soliti, liberarunt[d].

[u] Justin. lib. 32. cap. 4. Æmil. Prob. in Hannibale.
[x] Plutarch. in Lucullo. Strabo, lib. 11. pag. 528.
[y] Strabo, lib. 11. pag. 528. et pag. 531, 532.
[z] Cicero, pro Dejotaro. Valer. Maxim. lib. 4. cap. 1.
[a] Polyb. legat. 36. Liv. lib. 38. cap. 40.
[b] Liv. lib. 38. cap. 40.
[c] Zonar. ex Dione.
[d] Polyb. lib. 3. pag. 159. cum Manlii orat. apud Livium, lib. 38.

Contractis ex omni ora navibus, et Eumenis etiam classe per Athenæum fratrem regis ab Elæa adducta, copias omnes Manlius in Europam trajecit[e].

Antiochus in loca superiora exercitum ducens, (sive, ultimas regni sui penetrans urbes, ut ad Danielis caput undecimum loquitur Hieronymus) successorem filium Seleucum Philopatorem declaravit: ut ex 2 Maccab. cap. IX. ver. 23. intelligitur.

Cum Antiochus gravi tributo pacis a Romanis oneraretur, seu inopia pecuniæ compulsus, seu avaritia sollicitatus, qua sperabat se sub specie tributariæ necessitatis excusatius sacrilegia commissurum; Jovis Beli templum in Elymaide auro et argento ac pretiosissimis refertum esse donariis audiens, spoliare illud constituit. In Elymaidem igitur veniens, causatusque ab incolis bellum sibi illatum esse; adhibito exercitu, nocte templum aggressus est, grandemque pecuniam inde abstulit. Qua re prodita, finitimi Barbari absque aliorum ope eum adorti, ipsum cum omni militia interemerunt[f]. Adversus Elymæos pugnantem, cum omni deletum esse exercitu, Hieronymus[g]: a sodalibus, quos temulentus in convivio pulsaverat, occisum fuisse scribit Aurelius Victor[h]. Ejus vero excessum ad C. Flaminii et Æmilii Lepidi consulatum recte ex Dione refert Zonaras.

Post patrem, Seleucus Philopater (Soter Josepho[i], filii Demetrii cognomento, dictus) annos duodecim regnavit; otiosus nec admodum potens, propter cladem quam pater acceperat[k]. Cui in ipso regni initio filius natus est Demetrius Soter; quem, moriente patruo Antiocho Epiphane, trium et viginti annorum fuisse significat Polybius[l]. Ad hunc vero Seleucum spectat locus ille, initio capituli tertii libri secundi Maccabæorum: "Dum sancta civitas cum omni pace habitaretur, et leges conservarentur optime, propter

[e] Liv. lib. 38. cap. 40.

[f] Diodor. Sicul. in excerptis Valesii, pag. 292. et 298. Strabo, lib. 16. pag. 744. Justin. lib. 32. cap. 2.

[g] In Daniel. cap. 11.

[h] De vir. illustr. cap. 54.

[i] Lib. 12. cap. 4.

[k] Appian. Syriac. pag. 131. cum Porphyrio, Eusebio, et Severo Sulpitio.

[l] Legat. 107. cum Appian. in Syriac. pag. 117.

pietatem Oniæ sacerdotis summi, et improbitatis odium; accidit ut ipsi quoque reges honorarent hunc locum, et templum missis muneribus optimis decorarent: adeo ut Seleucus ipse rex Asiæ suppeditaret de suis reditibus omnes sumptus ad ministeria publica sacrificiorum pertinentes."

Prætore Achæorum Philopœmene, venit Alexandria Demetrius Atheniensis, Ptolemæi legatus, ad renovandam societatem regis nomine cum gente Achæorum. Qui fœdere libenter renovato, legatos ad regem miserunt, Lycortam Polybii historici patrem, et Theodoridam et Rhositelem Sicyonios: ut et præstarent ipsi jusjurandum, et a rege exigerunt[m].

3818. Cneius Manlius Vulso, majore decem legatorum parte reclamante, de Gallis Asiaticis Romæ ad diem tertium Nonas Martias triumphavit[n]. De cujus in Asia rebus gestis Hannibal, hoc tempore a belli cura vacuus, commentarios Græco sermone, quem a Sosilo Lacedæmonio didicerat, ad Rhodios conscripsit[o]. Sosilum vero hunc Iliensem fuisse, et res Hannibalis libris septem scripsisse, confirmat Diodorus Siculus[p].

Prætore Achæorum Aristæno, redierunt qui ad Ptolemæum missi fuerant legati; quum Megalopoli Achæorum conventus celebraretur. Cui Lycortas exposuit, quonam modo et præstitissent et exegissent a rege jusjurandum: addens deinde, attulisse se donum communi Achæorum, arma ænea ad peltastas instruendos sex millia et pecuniæ signatæ æreæ talenta ducenta[q].

Ad eundem conventum Eumenes legatos misit, ut societatem quæ patri ipsius fuerat cum Achæis renovaret; centum et viginti etiam talenta se eis daturum pollicens, ut fœnore ea summa occupata, e reditibus alerentur qui in publicis conventibus ad concilium convenissent. Quam oblatam largitionem, etsi propter vim ostensæ pecuniæ supra modum blandientem, cum clamore omnes respuerunt[r].

[m] Polyb. legat. 37.
[n] Liv. lib. 39. cap. 6.
[o] Æmil. Prob. in Hannibale.
[p] Lib. 26. eclog. 3.
[q] Polyb. legat. 41.
[r] Polyb. legat. 41. Diodor. Sic. legat. 13.

Eodem et Seleuci legati venerunt, tum renovandæ amicitiæ, tum ut decem naves longas Achæis pollicerentur. Quibus placuit, amicitiam quidem cum rege Seleuco renovare; sed navium quas donabat munus in præsentia non accipere[s].

3819. Romam venerunt Eumenis legati, de Thraciæ urbibus Maronea atque Æno (quas ut Thracicæ Chersonesi appendices a Romanis sibi donatas ille asserebat) acturi, et de Philippo Macedonum rege conquesturi, quod oppidis illis per vim occupatis præsidia imposuisset, et Thracum inde multitudinem in Macedoniam traduxisset. Ad quorum causam cognoscendam legati Q. Cæcilius Metellus, Marcus Bæbius et Tiberius Sempronius missi, Thessalonicæ Philippum regem et adversam partem ea de re disceptantes audiverunt[t].

3820. Illis Romam reversis, et legatis Philippi et Eumenis qui cum iis venerunt eadem iterantibus quæ Thessalonicæ prius fuerant dicta; aliam legationem novam, cujus princeps Appius Claudius fuit, senatus decrevit: mandato dato, ut ab Æno et Maronea præsidia deducerentur, maritimaque omnis Thraciæ ora a Philippo et Macedonibus liberaretur[u].

Etiam e Sparta Areus et Alcibiades, viri apud suos existimatione summa, legati Romam missi, eodem tempore in senatu de injuriis quas Lacedæmoniis Achæi intulerant graviter sunt conquesti. Quibus auditis, placuit patribus, ut de his quoque rebus iisdem legatis darentur mandata[x].

Lycortas Megapolitanus, Polybii pater, Achæorum prætor concilium indixit: in quo Areus et Alcibiades, qui legationem Romam adversus gentem Achæorum susceperant, capitis damnati sunt[y].

Paucos post dies Roma legati venerunt: quibus Clitore in Arcadia datum est concilium[z]. Sed minime fuit eorum

s Polyb. legat. 41. Diodor. Sic. legat. 13.

t Polyb. legat 40. et 42. Liv. lib. 39. cap. 24.

u Polyb. legat. 42. et 44. Liv. lib. 39. cap. 26.

x Polyb. legat 42. Pausan. in Achaic. pag. 214.

y Liv. lib. 39. Pausan. in Achaic. pag. 211.

z Liv. lib. 39. Polyb. legat. 43.

adventus Achæis gratus: quum Areum et Alcibiadem, eapitis ab se in concilio proximo damnatos, cum eis viderent. Lyeortas, pro majestate magistratus, eausam Aehæorum summa libertate egit. Legati dicta illius non magni faeientes, Areum et Alcibiadem sententia sua nihil grave in Achæos commisisse declararunt; et ut damnatio eorum nuper faeta tolleretur, effeeerunt[a].

Cum Hannibal diu quietam vitam apud Gortynios in Creta egisset, invidiosumque se propter nimias opes videret; amphoras complures plumbo repletas in templo Dianæ, quasi fortunæ suæ præsidia, deposuit: atque ideo nihil de illo solicita eivitate, quoniam velut pignus opes ejus tenebat, ad Prusiam (eognomento Venatorem, Bithyniæ regem) contendit, auro suo in statuis æneis quas secum portabat infuso; ne eonspectæ opes vitæ nocerent[b].

Inter Prusiam et Pergamenum regem Eumenem bellum ortum est; quod Prusias, Hannibalis fiducia rupto fœdere, prior intulit[c]. Bellum inter eos gerebatur et mari et terra: sed utrobique Eumenes plus valebat, propter Romanorum societatem. Cumque domestieis rebus minus esset robustus Prusias; eæteros reges eoneiliabat illi Hannibal, adjungebatque bellieosas nationes[d]. Inter reges erat Philippus Macedo: qui Philoclem legatum cum auxiliis ad Prusiam misit[e].

3821. Olympiade CXLIX. initio consulatus M. Claudii Marcelli et Q. Fabii Labeonis, ab Eumene rege legatio cum fratre ejus Athenæo, eoronam aureorum quindeeies mille secum afferente, Romam venit, ad querendum de Philippo: simul quod non dedueerentur ex Thraeiæ urbibus præsidia; simul quod in Bithyniam Prusiæ bellum adversus Eumenem gerenti auxilia missa forent[f]. Inter Lacedæmoniorum quoque legatos, Areus et Alcibiades ad senatum eodem tempore venerunt[g].

Cum Prusias terrestri bello ab Eumene victus esset, et

[a] Liv. lib. 39. et Pausan. in Achaic. pag. 214.
[b] Justin. lib. 32. cap. 4. Æmil. Prob. in Hannibale.
[c] Justin. lib. 32. cap. 4.
[d] Æmil. Prob.
[e] Polyb. legat. 46.
[f] Polyb. legat. 46. Liv. lib. 39.
[g] Polyb. legat. 46.

prælium in mare transferens navium multitudine superaretur; dolo pugnandum esse putavit Hannibal, cum par non esset armis. Omne serpentium genus in fictiles lagenas conjici jussit, medioque prælio in naves hostium mitti: præcepto classiariis dato, omnes ut in unam Eumenis regis concurrerent navem, a cæteris tantum isto serpentium commento se defenderent. Et ut palam faceret suis, quo loco Eumenes esset; caduceatorem ad illum misit cum epistola, nihil continente aliud, nisi quod ad irridendum eum pertineret. Bithynis igitur universis navem Eumenis adorientibus, ille fuga saluti suæ consuluit: quam consecutus non esset, nisi intra sua præsidia se recepisset, quæ in proximo litore erant collocata. Reliquæ Pergamenæ naves cum adversarios premerent acrius, repente in eas vasa fictilia conjici cœpta sunt: quæ jacta, initio risum pugnantibus excitarunt; neque quare id fieret, poterat intelligi. Sed ubi serpentibus repleri naves cœpere, ancipiti periculo circumventi, hosti victoriam cesserunt, seque ad sua castra nautica retulerunt[h].

Ita Hannibal consilio arma Pergamenorum superavit: neque tum solum, sed sæpe alias pedestribus copiis pari prudentia pepulit adversarios[i]; ubi semel, cum illi pugnare placeret, et negaret Prusias se audere, quod exta prohiberent: "An[k] tu," inquit, "carunculæ vitulinæ mavis, quam imperatori veteri credere?"

Hæc ubi Romam nuntiata sunt, missi a senatu legati sunt, qui utrumque regem in pacem cogerent, Hannibalemque deposcerent[l]. Titum Quintium Flamininum ad Prusiam et Seleucum legatum tunc fuisse missum, Philopœmene adhuc vivente et præturam Achæorum gerente, Polybius indicat[m]. In legatione ad Prusiam, adjunctos ei fuisse Lucium Scipionem Asiaticum et Publium Scipionem Nasicam, apud Livium in fine libri trigesimi noni affirmat Valerius Antias.

[h] Justin. lib. 32. cap. 4. Æmil. Prob. in Hannibale.

[i] Prob. in Hannibale.

[k] Cicero de Divinat. lib. 2. Plutarch. de exilio. Valer. Maxim. lib. 3. cap. 7.

[l] Justin. lib. 32. cap. 4.

[m] Legat. 47.

Agesipolis, qui in ætate puerili rex Spartæ fuerat, legatus cum aliis ab iis qui Lacedæmone exulabant Romam missus, in mari a piratis occisus est[n]. Hic post Cleomenis mortem puer ab ephoris rex rite et legitime constitutus (ut in libro quarto docet Polybius) ab insequentibus Lacedæmoniorum tyrannis, Lycurgo, Machanida et Nabide, regno exclusus est. Eo vero legitimo rege vita functo, Areus ille (de quo ex Polybio, Livio et Pausania, jam dictum est) acerrimus patriæ libertatis adversus Achæos vindex, imminuta jam per Romanos Achaicæ reipublicæ potentia, regis saltem titulum obtinuisse videtur. Ad Oniam enim III. Oniæ filium, summum Judæorum pontificem, Areium Lacedæmoniorum regem legationem cum literis misisse, Josephus[o] et Eusebius in chronico confirmant. Habentur eæ literæ apud Josephum capite quinto, in prioris Maccabæorum libri capitulo duodecimo ex Hebræo (eo enim sermone librum illum primitus scriptum fuisse ostendit Hieronymus) cum brevitate et retentis Hebraismis expressæ. In quibus scriptura illa Spartiatarum et Judæorum cognationem commemorans, ex Græcorum mythologiis petita fuisse videtur: cujusmodi Claudii Iolai illa est (apud Stephanum Byzantinum, in voce Ἰουδαία) a Judæo Spartone, Bacchi commilitone, Judaicam gentem referens nomen accepisse. Licet nomen Spartonis sui temporis Spartiatis ignoratum fuisse, significet Pausanias[p].

Eumenes cum Prusia Bithyniæ et Ortiogonte Galatarum rege bellum gessit[q].

3822. Ad initium consulatus Lucii Æmilii Pauli et Cneii Bæbii Tamphili mortem Hannibalis referimus. Hisce enim consulibus illum interiisse, scripserunt Polybius et Valerius Antias: non sub præcedentis anni consulibus, ut Attico atque eum secuto Livio; neque sub anni insequentis, ut Sulpicio visum fuit[r]. Mortis autem modus ex Livio[s], Valerio Maximo[t], Justino[u], Plutarcho in T. Q.

[n] Polyb. legat. 49.
[o] Lib. 12. antiquit. cap. 4.
[p] In Corinthiac. pag. 58.
[q] Prolog. Trogi lib. 32. cum Polybio, lib. 3. pag. 159.
[r] Apud Æmil. Probum, in Hannibale.
[s] Lib. 39. cap. 51.
[t] Lib. 9. cap. 2.
[u] Lib. 32. cap. 4.

Flaminino, Dione apud Zonaram, Æmilio Probo in Hannibale, et Appiano in Syriacis ejusmodi fuisse memoratur.

Hannibal uno loco se tenebat, in castello quod ei a Prusia datum erat muneri: septemque ex ædificio exitus fecerat, et ex iis quosdam occultos, ne custodia sepirentur. Cum nunciatum igitur illi esset, milites regios in vestibulo esse; postico, quod devium maxime atque occultissimi exitus erat, fugere conatus, ut id quoque occursu militum obseptum sensit, et omnia circa clausa custodiis dispositis esse: veneno sumpto, quod multo ante præparatum ad tales habebat casus, septuagenarius vitam finiit. De morte vero ejus ferunt hoc datum fuisse oraculum:

Λίβυσσα κρύψει βῶλος Ἀννίβου δέμας,

Annibalis cineres terra Libyssa teget.

Quod ille de Africa acceperat, cum viculus esset ille Bithyniæ maritimus; de quo, Plinius[x]: "Fuit Libyssa oppidum, ubi nunc Hannibalis tantum tumulus."

Pharnaces, rex Ponti Sinopensem urbem de improviso expugnavit: quæ ei ac ejus deinceps successoribus servivit[y].

Olympiadis CXLIX. anno secundo venerunt Romam legati ab Eumene et Pharnace regibus bellum tum inter se gerentibus, atque a Rhodiis de Sinopensium clade querentibus. Indeque Marcius et alii legati a senatu sunt missi, ad res Sinopensium visendas et regum controversias cognoscendas[z].

Hyrcanus, Josephi filius, Tobiæ nepos, Seleuci tempore trans Jordanem fluvium tributis colligendis præpositus, castrum munitissimum e marmore candido extruxit, quod Tyrum vocavit; in finibus Arabiæ et Judææ Trans-Jordanensis, non procul regione Hessebonitide positum: præfuitque illi tractui postremo toto regni Seleuci septennio,

[x] Lib. 5. cap. 32.

[y] Strabo, lib. 12. pag. 545. et 546.

[z] Polyb. legat. 51. et 53. Liv. lib. 40. cap. 2.

assiduum cum Arabibus bellum gerens; eorum multos interficiens, alios in captivitatem abstrahens[a].

Marcius et collegæ, a senatu ad cognoscendum de bello inter Eumenem et Pharnacem missi, legationem suam renunciaverunt: et moderationem Eumenis in omnibus rebus, Pharnacis vero avaritiam et ingentem superbiam pluribus exposuerunt[b]. Fuit enim ille omnium ex superiori memoria regum iniquissimus[c].

3823. Ariarathe Cappadoce cum Eumene Pergameno contra Pharnacem Ponticum bellum gerentibus; a tribus regibus Romam legati missi sunt. Quibus auditis senatus respondit; iterum se legatos missurum, qui de eorum controversiis diligentius cognoscerent et statuerent[d].

Pharnaces aspernatus iterum nomen Romanum, quum causæ cognitio ad senatum fuisset delata, Leocritum per hyemis tempus cum decem militum millibus ad devastandam Galatiam misit[e].

Ipse, vere ineunte, copias coegit; ceu facturus in Cappadociam impressionem[f].

Eumenes, gravissime indignatus quod omnes fidei leges violasset Pharnaces, simul cum fratre Attalo Roma tum reverso exercitum duxit in Galatiam. Et Leocritum quidem ibi non offenderunt: sed quum Carsignatus (pro quo Epossognatum reponendum opinatur Fulvius Ursinus) et Gæzotorius legatos subinde mitterent, ne quid sibi noceretur poscentes, et imperata cuicuimodi illa essent facturos se pollicentes; repudiata horum petitione, quia fidem prius mutassent, cum omni exercitu adversus Pharnacem profecti sunt[g].

Quintis castris Calpito (vel Calpia) Bithyniæ urbe, ad Halym fluvium est ventum; sexto deinde die Amisum pervenerunt: ubi postquam Ariarathes Cappadocum rex cum suis se illis conjunxisset, agrum Amisenum sunt ingressi. Quum vix metati castra essent, nuntius affertur, adesse

[a] Joseph. lib. 12. cap. 4, 5. [b] Polyb. legat. 53.
[c] Polyb. in excerptis Valesii, pag. 130.
[d] Polyb. in excerptis Valesii, cum pag. 130. lib. 3. pag. 159. Liv. lib. 40.
[e] Polyb. legat. 55. [f] Id. ibid.
[g] Polyb. legat. 55.

legatos populi Romani ad pacem conficiendam. Quo cognito, Eumenes Attalum misit qui illos exciperet: ipse copias duplicabat, et magno studio ornabat[h].

Hortantibus legatis post suum adventum ut bellandi finem facerent, respondent Eumenes et Ariarathes, paratos se ad omnia quæ vellent suaderentque. Petentibusque illis, ut dum de pace tractaretur, exercitus ex hostico deduceretur, assensus est Eumenes; ac sequenti die motis signis in Galatiam ducere exercitum cœpit[i].

Romani cum Pharnace congressi, cum persuadere illi non possent ut in colloquium ipse cum Eumene veniret; ægre tandem ab eo obtinuerunt, ut ad oram maritimam legatos mitteret cum libera potestate pacem iis legibus conficiendi, quas ipsi legati dixissent. Postquam venerunt legati, instituto colloquio, cui ipsi intererant, cum Romanis et Eumene: hic quidem studio pacis ad omnes conditiones paratus erat descendere; contra vero legati Pharnacis ita se gesserunt, ut facile intelligerent Romani, non eum fuisse Pharnacem qui consentire paci vellet[k].

Itaque soluto infecta pace colloquio, quum Romani Pergamo discessissent, et Pharnacis legati essent dimissi, duravit inter reges bellum; et necessaria in eam rem apparare instituit Eumenes: qui tamen eodem tempore obnixe rogatus a Rhodiis, celeriter ad eos se contulit, ut bellum contra Lycios administraret[l]; quanquam in hoc cum Pharnace bello, inter ipsos Rhodios et Eumenem controversia orta fuerit; quum Hellesponti fretum obsidenti Eumenï, ne cui navi in Pontum transitus pateret, Rhodii se opposuerunt, et conatum ipsius impedierunt[m].

Leocritus Pharnacis præfectus, cum Pium (vel Teium potius ad Pontum oppidum) crebris oppugnationibus urgeret, mercenarios milites, qui præsidio urbi erant, dedere eam coegit; ea conditione, ut ipsi quoque quocunque libitum esset tuto deducerentur. Sed quum ut universos occideret mandatum accepisset a Pharnace, quod olim

[h] Polyb. legat. 55.

[i] Id. ibid.

[k] Polyb. legat. 55.

[l] Id. ibid.

[m] Polyb. legat. 67.

ipsum offendissent; contra fœderis fidem in eos iter agentes impressione facta, cunctos sagittis confixit[m].

Seleucus coactis haud contemnendis copiis ad opem Pharnaci ferendam profectus, Taurum montem superare jam parabat. Sed cum apud se reputasset per leges fœderis, quod populus Romanus cum patre percusserat, id ei non licere, recessit[n].

3824. Inter Pharnacem, Attalum et cæteros, fœdus postea ictum est. Eumenes Pergami tum commorans, e gravi morbo convaluerat. Qui post Attali fratris adventum, ubi omnia quæ gesta fuerant cognovisset approbassetque; fratres omnes suos Romam misit. Ibi privatim pro se quisque eos juvenes, quos in bellis Asiaticis notos habuerant, comiter accepit: senatus vero et hospitia et lautia uberrima iis exhibuit. Attalus in senatum ingressus, de Pharnacis questus est injuriis; ct, ut eum pro commerita noxa castigarent, patres oravit. Cui benigne illi responderunt; missuros se legatos, qui bello huic omnino finem sint imposituri[o].

Ptolemæus Epiphanes, cupiens societatem inire cum gente Achæorum, legatos misit, decem naves pollicens quinquaginta remorum, omnibus rebus instructas. Achæi, quod esset munus dignum cujus haberetur gratia, utpote ad summam talentorum ferme decem accedens, promissionem ejus cupide susceperunt. Legatosque ad eum decreverunt Lycortam cum filio suo Polybio historico, licet annis minore quam per leges liceret, unaque cum his Aratum, Arati Sicyonii filium: qui et regi gratias agerent pro armis et pecunia, quæ prius per Lycortam miserat; simulque naves ab eo acciperent, et in Peloponnesum devehendas curarent. Verum patriæ fines legatio ista, interveniente morte Ptolemæi sub idem tempus, non excessit[p].

Cum enim Ptolemæus Seleuco moliretur insidias, et adversus eum exercitum præpararet; cum unus e ducibus ab illo quæreret, tantas res moliens, ubi haberet pecuniam:

[m] Diodor. Sicul. in excerpt. Valesii, pag. 302.
[n] Diodor. Sicul. in excerpt. Valesii, pag. 302.
[o] Polyb. legat. 56. Diodor. Sic. legat. 14.
[p] Polyb. legat. 57.

respondit, sibi amicos esse divitias. Quod cum divulgatum esset in populis; timentes duces ne eorum opes ille auferret, veneno eum sustulerunt[q]. Apud Priscianum grammaticum Cato regem optimum et beneficentissimum eum vocat. Et aliquamdiu quidem præclare se gessit magnamque laudem retulit: postquam vero ab adulatoribus corruptus Aristomenem, quem instar patris observaverat, epoto cicutæ poculo mori coegisset, magis ac magis efferatus, et tyrannica sævitia, non regia utens potestate, in tantum Ægyptiorum odium venit, ut parum abfuerit quin regno excideret[r].

Mortuus duos post se reliquit filios impuberes: quorum grandior Philometor, minor Physcon est cognominatus[s]. Ptolemæum Philometorem (Epiphanio Philopatorem perperam dictum) annos triginta quinque post patrem regnavisse, Ptolemæus in regum canone, Clemens Alexandrinus, Eusebius, et alii confirmant: e quibus nos, ad temporum exæquationem, menses pene quatuor detrahimus.

3825. Pharnaces subita et gravi hostium impressione territus, legatos ad Eumenem et Ariarathem de pace misit: qua bellum, quod Eumenes et Ariarathes cum Pharnace et Mithradate Armeniæ satrapa gesserunt, hisce conditionibus finitum est. Ut Pharnaces Galatiam nullo modo ingrederetur; et quæcunque illi antea cum Gallis fuissent fœdera dirimerentur. Ut Paphlagonia pariter excederet; et quos prius inde eduxit incolas, simul cum armis, restitueret. Ut Ariarathi loca omnia ei adempta, cum obsidibus, restitueret. Ut captivos transfugasque omnes sine pretio redderet. Ut Morziæ et Ariarathæ regibus noningenta talenta, ex eorum gaza ablata, restitueret: atque Eumeni, pro belli impensis, trecenta talenta penderet. Et ut Armeniæ satrapes Mithradates trecenta solveret talenta; quia bellum cum Ariarathe gessit, contra fœdus quod cum Eumene habuit. Comprehensi sunt hoc fœdere, e dynastis Asiæ, Artaxias majoris partis Armeniæ regulus, et Acusilochus; ex Europæis Gatalus Sarmata; e

[q] Hieronym. in Daniel. cap. 11.
[r] Diodor. Sicul. in excerpt. Valesii, pag. 294. 297.
[s] Joseph. lib. 12. cap. 5.

liberis civitatibus, Heracleotæ, Mesembriani, Chersonesitæ, et cum his præterea Cyziceni. Ad quarum conditionum observationem eum obsides a Pharnace dati advenissent, dimissi sunt exercitus[t].

3826. Teium ad Pontum oppidum, quod ex pacis fœdere Prusias reddiderat, Eumenes aliquanto post ab eo exoratus illi dedit; in magnam accipientis gratiam[u].

Mortuo rege Macedonum Philippo, filius ejus Perses vel Perseus, Q. Fulvio et L. Manlio consulibus, regnum accepit: regnavitque undecim annos[x]; vel annos decem, menses octo, ut a Porphyrio accuratius est expressum[y].

Periodus Calippica tertia incipit.

Lycii legatos Romam miserunt, de Rhodiorum, quibus ab Lucio Cornelio Scipione attributi erant, crudelitate querentes. Servitutem, quam sub rege Antiocho erant perpessi, collatam cum præsenti statu, præclaram libertatem visam esse dicebant: nihilque inter se jam et argento parata mancipia interesse. Motus his senatus, literas Lyciis ad Rhodios dedit: quibus monebantur, ita sub eorum simul imperio et tutela esse Lycios, ut in ditione populi Romani civitates sociæ sint[z].

3827. Prusias sororem Persei, Perseus filiam Seleuci Laodicen uxorem duxit; Rhodiis cum tota classe sponsam ad eum deducentibus[a].

Rhodiis Lycios bello petentibus, Xanthii e Lycia in Achaiam et Romam legationem miserunt, cujus princeps erat Nicostratus[b].

Lyciis bello jam devictis, legati eorum Romam venerunt: quibus exeunte jam æstate, postquam Tiberius et Claudius consules in expeditionem contra Istros et Agrios fuissent missi, ad senatum datus est accessus. Ibi quum et Rhodiorum crudelitatem, et calamitatem suam enarrassent; eo tandem senatum adduxerunt, ut legatos Rhodum

[t] Polyb. legat. 59.
[u] Id. ibid.
[x] Liv. lib. 45.
[y] In Græc. Euseb. Scalig. pag. 229.
[z] Liv. lib. 41. cap. 6.
[a] Liv. lib. 42. Polyb. legat. 60. Appian. legat. 25.
[b] Polyb. legat. 60.

mitterent, qui significarent, inspectis commentariis quos decem legati in Asia fecerant repertum esse, Lycios Rhodiis a Romanis datos fuisse, non loco muneris, sed ut pro amicis et sociis eos haberent. Quod quidem multitudini (Rhodiis ob navatam Perseo in deducenda sponsa operam infensæ) minus probabatur; qui ad exhauriendos Rhodiorum apparatus et thesauros, Rhodios et Lycios inter se committi cupiebant[c].

3828. Postquam Romanorum legatio Rhodum venit, tumultus inter cives et magna perturbatio est orta: quod rebus Lyciorum jam recte ordinatis, aliud denuo molestiarum principium sibi viderent exoriri. Lycii enim, simul ac ista a Romanis sunt declarata, seditionem iterum excitarunt; seque paratos ostenderunt omnia pati, quo legibus suis et libertati redderentur. Rhodii vero Romanos a Lyciis fuisse deceptos rati, legatum statim Lycophronem ad senatum miserunt. Cujus legatione audita, senatus responsum dare distulit[d].

Anno quarto regnante Ptolemæo et Cleopatra, in Ægyptum attulerunt Dositheus (qui se sacerdotem et Levitici generis esse ferebat) et Ptolemæus filius ejus epistolam Purim (de die per sortes ab Hamane ad cædem Judæorum delecto, et ob eorum liberationem festivitate anniversaria deinceps celebrato;) quam Græce interpretatum fuisse dixerunt Lysimachum filium Ptolemæi Hierosolymitam: quemadmodum in fine editionis vulgatæ Græcæ libri Estheræ indicatur. Cujus Dosithei, in secundo contra Apionem libro, ita Josephus meminit: "Philometor Ptolemæus et ejus uxor Cleopatra totum regnum Judæorum fidei commiserunt: et copiarum omnium duces fuerunt Onias et Dositheus Judæi." Onias videlicet, Oniæ III. qui hoc tempore summo apud Judæos pontificatu est potitus, filius: quem in summa apud Ptolemæum et Cleopatram fuisse gratia, postea videbimus.

Simon quidam ex tribu Benjamin, templi præfectus patrocinio, cum Onia III. pontifice contendens, quum vincere

[c] Polyb. legat. 60. cum Appian. Mithridat. pag. 212.
[d] Polyb. legat. et 62.

eum non potuisset; ad Apollonium Thrasæi filium Cœlo-Syriæ et Phœniciæ præfectum se contulit; immensam opum vim in templi gazophylacio esse indicans, qua non uterentur sacerdotes, quæque in regis potestatem posset redigi. Quod cum Apollonius Seleuco regi renuntiasset; ille Heliodorum præfectum ærario Hierosolyma misit, qui eam pecuniam inde auferret. Ibi Onias pontifex Heliodorum monuit, pecunias in templo asservatas partim viduarum et orphanorum, partim Hyrcani Tobiæ (nepotis; de quo ad annum mundi 3822.) viri eminentissimi, esse deposita; neque talentorum quadringentorum argenti, et ducentorum auri, summam excedere: eamque esse et templi et depositi religionem, ut nullo eam modo violari oporteret. Cum vero Heliodorus neque Oniæ rationibus precibusve, neque populi tumultuantis dolori acquiesceret; a Dei angelis percussus et exanimatus domum a suis exportatus est. Mox tamen Oniæ precibus sanitati restitutus, ad Seleucum rediit; templi sanctimoniam et Dei potentiam prædicans. Habetur historia in secundi Maccabæorum libri capite tertio et apud Josephum in libello περὶ αὐτοκράτορος λογισμοῦ: qui pro Heliodoro tamen Apollonium (ut et fastorum Siculorum scriptor) hic substituit, et sub Seleuci exitum gesta ista fuisse indicat.

Quum ex conditionibus pacis Antiocho magno datæ, obsides Romanorum arbitratu subinde permutandi essent; pro Antiocho Epiphane prioris Antiochi filio, qui Romæ tum obses fuit[e], Demetrius præsentis regis Seleuci filius obses substitutus est[f].

Simon Benjaminita, pecuniarum et patriæ ille proditor, Oniam pontificem de civitate et gentilibus optime meritum, calumniatus est, tamquam si ipse Heliodorum compulisset, et malorum artifex extitisset. Cumque eo usque discordia processisset, ut cædes a Simonis parte fierent; atque ad Simonis malitiam furor etiam Apollonii accederet: ad Seleucum regem Onias est profectus[g]. Sed eum jam mortuum fuisse, antequam ab Onia conveniretur, Jasonis Cyrenæi

[e] 1 Maccab. cap. 1. ver. 11.
[f] Appian. Syriac. pag. 116.
[g] 2 Maccab. cap. 4. ver. 1—6.

abbreviator subindicat: licet id ab Onia effectum, ut Simon in exilium pelleretur, Eusebianum chronicon significet.

Arsaci II. Parthorum regi successit Priapatius, (al. Pampatius,) regnavitque annos quindecim, juxta Justinum[h] vel secundum Onuphrium, annos quadraginta.

[h] Lib. 41. cap. 5.

FINIS PARTIS PRIMÆ.

JACOBI USSERII

ARMACHANI

ANNALIUM

PARS POSTERIOR

IN QUA,

PRÆTER MACCABAICAM

ET

NOVI TESTAMENTI HISTORIAM,

IMPERII ROMANORUM CÆSARUM

SUB CAIO JULIO ET OCTAVIANO ORTUS,

RERUMQUE IN ASIA ET ÆGYPTO GESTARUM CONTINETUR

CHRONICON:

AB

ANTIOCHI EPIPHANIS REGNI EXORDIO, USQUE AD IMPERII VESPASIANI INITIA ATQUE EXTREMUM TEMPLI ET REIPUBLICÆ JUDAICÆ EXCIDIUM, DEDUCTUM.

LECTORI.

Habes hic, lector, annalium nostrorum partem alteram: quam in Rhodi et insularum inter Asiam et Europam positarum historia auctiorem priore invenies. Licet enim eas prius, laboris minuendi gratia, ad Græciam referre statuerim: considerato tamen in orientalis imperii divisione Asianæ diœcesi insularum provinciam fuisse attributam, in Asia quoque et ipse collocandas eas esse postea judicavi. Quæ de ostentis, præsagiis et oraculis profero, ex authorum, e quibus ea sunt producta, fide refero: quid de iis sentiendum sit, doctissimorum virorum, quorum de hoc argumento scripta accurata extant, judicio relinquens. In Cornelio Tacito citando, Berneggeri et Freinshemii editionem, capitibus distinctam, sum secutus. Eorum quæ in evangelicæ et apostolicæ historiæ dispositione ampliorem confirmationem requirere videbuntur, in chronologia sacra (si vitam Deus et vires ad eam perficiendam dederit) rationem sum redditurus. Interim errata, quæ vel mea vel operarum incuria sunt admissa, ut emendes rogo.

RERUM

ASIATICARUM ET ÆGYPTIACARUM

CHRONICON:

A MACCABAICORUM TEMPORUM INITIIS AD JUDAICÆ REIPUBLICÆ EXCIDIUM SUB VESPASIANO PRODUCTUM.

3829. QUUM Antiochus, Antiochi magni filius, Roma, ubi obses fuerat, in patriam rediens, Athenas pervenisset, frater ejus Seleucus insidiis Heliodori sublatus est. Heliodorum vero, Syriæ regnum affectantem, Eumenes et Attalus expulerunt, deducto in possessionem ejus Antiocho, ut hoc beneficio amicum eum sibi redderent: jam enim ob quasdam offensiunculas etiam hi Romanos suspectos habebant[a].

Demetrius Seleuci filius, cui jure regnum debebatur, decimum tunc ingressus ætatis annum, Romæ obses eo tempore remansit. Apollonius vero, qui cum ipso educatus fuerat, mortuo Seleuco, (apud quem plurimum gratia valuerat) Miletum ex aula migravit[b]. Novum autem regem Antiochum Syri Epiphanem sive Illustrem cognominarunt; quod alienis regnum usurpantibus, ipse avitæ ditionis assertor exortus suis illuxerit[c]. Quem tamen a fa-

[a] Appian. in Syriacis, pag. 116, 117.

[b] Polyb. legat. 114.

[c] Appian. Syriac. pag. 117.

naticis moribus, Epimanem sive Insanum, rectius appellandum censuit Polybius[d].

Syriæ enim regnum adeptus, novam quandam et cæteris insolitam regibus vitæ rationem statim iniit. Primum clam e regia digressus insciis ministris, per urbem temere vagabatur uno aut altero comite adscito. Præterea honori ducebat cum plebeiis atque infimæ sortis peregrinis et advenis versari ac compotare. Quod si quos forte juvenes convivium celebrare senserat, statim cum poculo et symphonia ad comessationem accedebat: adeo ut rei novitate perculsi plerique partim se in fugam darent, partim metu conticescerent. Postremo dempta veste regia, amictus toga, perinde ac Romæ a candidatis fieri viderat, salutabat ac prehensabat obvium quemque ex plebe; atque interdum ædilitatem, interdum tribunatum plebis petebat. Magistratum demum populi suffragiis adeptus, Romano more posita eburnea sella jus dicebat, cognoscebatque de forensibus causis et controversiis civium, eo studio eaque diligentia, ut prudentissimus quisque ambigeret quidnam sibi vellet. Quidam simplicitatem, quidam imprudentiam, nonnulli insaniam id interpretabantur[e]. Habet ista et Athenæus[f] ex Polybii historiarum libro vigesimo sexto, quæ et Livius in librum suum quadragesimum primum transtulit; ut in fragmento illo videre licet, quod de Perseo perperam interpretatus est Carolus Sigonius.

Anno regni Græcorum (sive Macedonum, a Seleuco) centesimo trigesimo septimo regnare Antiochum cœpisse, et centesimo quadragesimo nono vita excessisse, primi libri Maccabaici scriptor nos edocet[f]. Unde et annos illi duodecim in chronico suo tribuit Johnnnes Malela Antiochenus; qui a Porphyrio, Eusebio, Hieronymo, Severo Sulpicio et aliis undecim tantum nominantur. Ad quorum conciliationem dicendum, anno centesimo trigesimo septimo desinente cœpisse, et centesimo quadragesimo nono ineunte (a verna tempestate, ut huic authori numerare mos

[d] Apud Athenæum, lib. 2. cap. 2. lib. 5. cap. 4. et lib. 10. cap. 12.

[e] Diodor. Sicul. in excerptis Valesii, pag. 305, 306.

[f] In Athenæo, lib. 5. cap. 4. et lib. 10. cap. 12.

[g] Cap. 1. ver. 10. et cap. 6. ver. 16..

est) desiisse regnare Antiochum; ultra undecim annos, aliquot præterea mensibus exactis.

Huic primum ab his qui in Syria Ptolemæo Philometori favebant non datum fuisse honorem regium, sed postea simulatione clementiæ illum obtinuisse; in commentariis ad undecimum caput Danielis affirmat Hieronymus. Inita vero cum Eumene societate, Syriæ et finitimis gentibus potenter imperavit: Babylonis satrapia Timarcho, ærarii vero cura Heraclidæ fratri commissa; fratribus ambobus, turpi sibi consuetudine conjunctis[g].

Hyrcanus Josephi filius, Tobiæ nepos, videns præpotentem Antiochum, et veritus ne in potestatem ejus redactus pœnas daret eorum quæ contra Arabas ausus fuerat, ipse sibi manus intulit: possessionem vero ejus universam occupavit Antiochus[h].

Jason, Simonis II. pontificis filius, diuturni pontificatus fratris sui Oniæ III. pertæsus, ut eum ipse adipisceretur, trecenta sexaginta argenti talenta, et reditus cujusdam alterius octoginta, Antiocho est pollicitus: additis præterea et centum et quinquaginta aliis, si concederetur ipsi potestas gymnasium et ephebium Hierosolymis constituendi, atque Hierosolymitanos in civium Antiochenorum numerum referendi. Quibus conditionibus ab avaro rege libenter acceptis, Jason amoto fratre Onia pontificatum invasit: principatumque obtinens, ad Græcum statim ritum populares suos cœpit traducere, humana regum indulta per Johannem Eupolemi (qui postea legatione ad Romanos functus est) patrem Judæis obtenta dejecit, et legitimas administrationes dissolvens nova legi repugnantia induxit instituta[i]. Oniæ III. per hoc tempus vita functo fratrem Jesum, qui Jasonem se vocari maluit, substitutum, et amoto demum, post triennium, a sacerdotio Jasone, novi pontificis Menelai et Tobiæ filiorum (sive nepotum Hyrcani fratrum) opera Græcos ritus introductos fuisse, Josephus[k] affirmat. Sed in libello de Maccabæis longe aliter, et ad mentem Maccabaici scriptoris (si immanem illam

g Appian. Syriac. pag. 117.

h Joseph. lib. 12. cap. 5.

i 2 Maccab. cap. 4. ver. 7—11.

k Lib. 12. Antiquit. cap. 6.

pensionis annuæ summam exceperis) satis accommodate, hunc in modum idem rem retulit. Antiochus "abrogato Oniæ summo sacerdotio, Jasonem fratrem ejus suffecit, 3660. talenta singulis annis illi dare pollicitum. Qui factus summus sacerdos et populi dux, gentem ab antiquis moribus et institutis alienatam ad omnem iniquitatem seduxit: ita ut non in arce solum patriæ nostræ gymnasium institueret, sed et templi curam aboleret."

3830. Anno Philometoris septimo, Nabonasari 574. Phamenoth secundum Ægyptios die vigesimo septimo, Maii Juliani die primo ineunte, horis duabus post mediam noctem, eclipsis lunæ Alexandriæ observata est[l].

Inter Cretenses mutuo furore semetipsos lacerantes, sex mensium induciæ fuerunt: deinde multo gravius bellum exarsit. Verum adventu Q. Minutii legati, qui cum decem navibus ad sedanda eorum certamina a Romanis missus erat, in spem pacis venerunt[m].

Lycii quoque per idem tempus, incitante a Eumene, Rhodiis deficientes, bello ab eis vexabantur. Castella quædam, et ager in extremis finibus situs oppositæ continentis Rhodiorum, a præsidiariis Eumenis infestabantur[n].

Judæi nonnulli apostatæ, cum Onia pseudo-pontifice consentientes, impetrata a rege Antiocho potestate vivendi secundum statuta Gentium, sub ipsam arcem Sionis gymnasium extruxerunt, epheborum pulcherrimos sub petaso legibus Ephebei subjecerunt, atque arte reduxerunt sibi præputia; ut nudi quoque non essent Græcis dissimiles. Sicque invalescebat Hellenismus, et progressus morum alienigenarum, ut non amplius alacres sacerdotes essent ad ministeria altaris; sed templum ipsum contemnentes, et sacrificia negligentes, festinarent participes esse iniquæ exhibitionis quæ in palæstra post disci certamen fiebat[o].

Cum quinquennalis agon Tyri celebraretur, cui rex Antiochus aderat: impius Jason spectatores eo misit Hiero-

[l] Ptolem. lib. 6. cap. 5.

[m] Liv. lib. 41.

[n] Polyb. legat. 61. et 67. Liv. lib. 41. et 42.

[o] 1 Maccab. cap. 1. ver. 11—15. et 2 Maccab. cap. 4. ver. 12—15. cum Josepho, lib. 12. cap. 6.

solymitanos jure civitatis Antiochenæ donatos, τριακοσίας vel (ut rectius multo in bibliothecæ Arundellianæ MS. codice legitur) τρισχιλίας τριακοσίας tria millia et trecentas argenti drachmas ad sacrificium Herculis afferentes: quas illi tamen ad navium trierium fabricam erogandas procurarunt[p].

3831. Ab Antiocho rege missi legati Romam venerunt: quorum princeps Apollonius (quem Romanorum legati qui in Syria fuerant in maximo honore apud regem, amicissimumque populo Romano fuisse renunciarunt) in senatum introductus, præter stipendium a rege debitum (quod serius fuisse præstitum, multis justisque causis excusabat) vasa præterea aurea quingentum pondo donum attulit. Addidit, "petere regem, ut quæ cum patre suo societas atque amicitia fuisset, ea secum renovaretur: imperaretque sibi populus Romanus, quæ bono fidelique socio regi essent imperanda; se nullo usquam cessaturum officio. Ea merita in se senatus fuisse, quum Romæ esset, eam comitatem juventutis; ut pro rege, non pro obside, omnibus ordinibus fuerit." Legatis benigne responsum: et societatem renovare cum Antiocho, quæ cum patre ejus fuerat, A. Attilius prætor urbanus jussus. Quæstores urbani stipendium, vasa aurea censores acceperunt: eisque negotium datum est, ut ponerent ea in quibus templis videretur. Legato centum millium æris munus missum, et ædes liberæ hospitio datæ, sumptusque decretus, donec in Italia esset[q].

Antiocho filius natus est Antiochus Eupator; quem ille novennem moriens reliquit[r].

Mortua Ptolemæi Philometoris dilecta matre Cleopatra, Antiochi magni filia et Antiochi Epiphanis sorore, cui pater Cœle-Syriam (vel magnam saltem ejus partem) dotis nomine tradiderat; Eulaius eunuchus nutricius Philometoris et Lenæus Ægyptum regentes, Cœle-Syriam ab Antiocho Epiphane, ut fraude occupatam repetebant: quod bello inter avunculum et puerum originem præbuit; ut ex

[p] 2 Maccab. cap. 4. ver. 18, 19, 20.
[q] Liv. lib. 42. cap. 6.
[r] Appian. Syriac. pag. 117. et 131.

Callinici Sutorii Alexandrinis historiis refert Porphyrius[s]. Pro Philometoris vero jure in repetenda Cœle-Syria allatum est: Antiochum magnum patrem Epiphanis Ptolemæo Epiphani patri Philometoris in pupillari ætate constituto contra jus et fas Cœle-Syriam primum eripuisse; eamque postea eidem cum filia sua Cleopatra dotis nomine restituisse. Antiocho Epiphane contra asserente, a tempore quo pater illius patrem Philometoris ad Parium devicit, Syriæ regibus Cœle-Syriam semper paruisse; eamque Cleopatræ Philometoris matri pro dote a patre concessam fuisse pernegante[t].

Sedere tum primum in throno cœpit Philometor, et τῶν πρωτοκλισίων illius acta est celebritas[u]. Tumque Ptolemæi, Dorymenis filii, cognomento qui Macron dictus est, prudentia enituit. Qui cum Cypri insulæ præfecturam rege admodum puero accepisset, neque regiæ pecuniæ dispensatoribus quicquam redderet; posteaquam adolescentiam jam rex attigit, collectam satis magnam pecuniæ vim Alexandriam misit: rege et cæteris omnibus aulicis priorem illius parsimoniam vehementer hic probantibus[x].

Antiochus, misso in Ægyptum Apollonio Menesthei filio ad Philometoris regis πρωτοκλίσια celebranda, percipiens eum a rebus suis alienum esse factum, curavit ut contra ipsum confirmaretur. Unde Joppen veniens, profectus est Hierosolyma: ubi magnifice a Jasone et civitate acceptus, cum facibus et acclamationibus, introductus est. Inde vero in Phœniciam cum exercitu abiit[y].

3832. Jason, post triennium quam pontificatum ab Antiocho nundinatus fuerat, Menelaum Simonis Benjaminitæ proditoris fratrem misit; ut promissam regi afferret pecuniam, et de negotiis eum necessariis commonefaceret. Ille vero legationis opportunitate in rem suam usus, iisdem artibus quibus Jason fratrem suum Oniam, et ipse Jasonem circumvenit: argentique trecenta talenta, supra ea omnia quæ a Jasone præstanda erant, regi pollicitus, ad seipsum

[s] Apud Hieronym. in cap. 11. Danielis.

[t] Polyb. legat. 72. et 82.

[u] 2 Maccab. cap. 4. ver. 21.

[x] Polyb. lib. 27. in excerptis Valesii, pag. 126.

[y] 2 Maccab. cap. 4. ver. 21, 22.

summum transtulit sacerdotium[z]. Hunc Menelaum prius Oniam fuisse dictum, atque Oniæ III. ipsiusque Jasonis fratrem, et Simonis II. pontificis filium natu minimum extitisse, Josephus asserit[a].

Menelaus regio mandato principatum adeptus, Jasonem in regionem Ammonitidem expulit: sed promissarum regi pecuniarum nihil curavit[b].

C. Popilio Lænate et P. Ælio Ligure consulibus, Attalum regis Eumenis fratrem legatum venisse Romam, Valerius Antias scribit; ad deferenda de Perseo Macedonum rege crimina, indicandosque apparatus belli. Plurium annales, et quibus credidisse malis, ipsum Eumenem venisse tradunt. Eumenes igitur ut Romam venit, cum summo honore exceptus et in senatum introductus, causam veniendi Romam fuisse dixit, præter cupiditatem videndi Deos hominesque quorum beneficio in ea fortuna esset supra quam ne optare quidem auderet, etiam ut coram moneret senatum, ut Persei conatis obviam iret[c]. Tantaque omnium hic fuit taciturnitas, ut ante bellum perfectum et Perseum captum sciri non potuerit, quid aut ille locutus esset, aut patres respondissent[d].

Post aliquot deinde dies Rhodiorum legationis princeps Satyrus, coram senatu intemperantius in Eumenem invectus, quod Lyciorum gentem adversus Rhodios concitasset, graviorque Asiæ esset quam Antiochus fuisset; popularem quidem ac gratam populis Asiæ (nam eo quoque jam favor Persei venerat) orationem habuit: quæ Eumeni tamen majorem gratiam apud Romanos conciliavit: ita omnes ei honores habiti, donaque quam amplissima data, cum sella curuli atque eburneo scipione[e].

Eumene Roma in regnum redeunte, et ut sacrificaret Apollini a Cirra ad templum Delphicum ascendente, insidiatores a Perseo submissi (quorum princeps erat Evander

[z] 2 Maccab. cap. 4. ver. 23, 24, 25. Sever. Sulpic. histor. sacr. lib. 2.
[a] Antiquit. lib. 12. cap. 6. cum lib. 15. cap. 3.
[b] 2 Maccab. cap. 4. ver. 25, 26, 27.
[c] Liv. lib. 42. Appian. legat. 25. a Fulv. Ursino edit.
[d] Liv. lib. 42. Valer. Maxim. lib. 2. cap. 2.
[e] Liv. lib. 42. Diodor. Sicul. legat. 16. a Fulv. Ursino edit.

Cretensis dux auxiliorum ejus) saxa duo ingentia devolverunt: quorum altero caput ictum est regi, altero humerus sopitus; ex semita proclivi in declive multis super prolapsum jam saxis congestis. Amici postero die compotem jam sui ad navem deferunt: inde Corinthum, a Corintho per isthmi jugum navibus traductis Æginam trajiciunt. Ubi adeo secreta ejus curatio fuit, admittentibus neminem, ut de morte ejus fama et in Asiam et Romam perlata fuerit[f].

Attalus, celerius quam dignum concordia fraterna erat obiisse Eumenem credens, non solum arci Pergamenæ præfecto tanquam jam haud dubius regni hæres est locutus, sed etiam sumpto diademate fratris uxorem Stratonicen, Ariarathis Cappadocum regis filiam, sibi despondens, paulo calidius in amplexus ejus ruit. Verum haud multo post fratrem vivere et Pergamum venire audiens, posito diademate, cum stipatoribus pro more obviam ivit, hastile gerens. Quem Eumenes et amice amplexus est, et reginam honorifice ac splendide salutavit: fratri nihilominus in aurem insusurrans,

> Μὴ σπεῦδε γῆμαι πρὶν τελευτήσαντ' ἴδῃς.
>
> Uxorem haud duc, nisi defunctum videris.

Neque aliud per omnem vitam quod offensæ speciem haberet aut fecit aut dixit: sed eadem qua ante benevolentia eum prosecutus est[g].

Eumenes, præter pristinum odium recenti etiam scelere Persei stimulante, summa vi parabat bellum. Legati ad eum ab Roma, gratulantes quod e tanto periculo evasisset, venerunt[h].

Postquam Ariarathes rex Cappadocum ex uxore Antiochide Antiochi magni filia duas filias et unum filium Mithridatem primum, deinde Ariarathem dictum, suscepisset: ex duobus filiis quos uxor (sterilem se futuram rata) prius sibi supposuerat, Ariarathem seniorem cum mediocribus facul-

[f] Liv. lib. 42. cap. 15, 16. Appian. legat. 25.

[g] Liv. lib. 42. cap. 16. Diodor. Sicul. in excerpt. Valesii, pag. 306. Plutarch. in Apophthegmat. et lib. περὶ φιλαδελφίας.

[h] Liv. lib. 42. cap. 18.

tatibus Romam, juniorem Olophernem sive Orophernem dictum in Ioniam misit; ne de regno cum germano filio contenderent[i]. Hoc igitur anno ille Ariarathem filium suum educandum Romam misit, ut jam inde a puero assuesceret moribus Romanis hominibusque: petens, ut eum non sub hospitum modo privatorum custodia, sed publicæ etiam curæ ac velut tutelæ vellent esse. Ea regis legatio grata senatui fuit: decreveruntque, ut Cneius Sicinius prætor ædes instructas locaret, ubi filius regis comitesque ejus habitare possent[k].

Romani legatos ad reges socios miserunt, Eumenem, Antiochum, Ariarathem, Masanissam, et regem Ægypti Ptolemæum; alios vero in Græciam, Thessaliam, Epirum, Acarnaniam, et insulas: ut in bello contra Perseum ipsos se conjungerent[l]. Ad Asiam et insulas explorandas T. Claudius Nero et M. Decimius sunt missi, atque adire Cretam et Rhodum jussi; simul renovare amicitiam, simul speculari num solicitati animi sociorum ab rege Perseo essent[m].

3833. Ex Asia qui circa socios reges missi erant legati redeuntes renunciarunt, Eumenem in Asia, Antiochum in Syria, Ptolemæum in Alexandria sese convenisse. Omnes solicitatos legationibus Persei, sed egregie in fide permanere; pollicitosque omnia quæ populus Romanus imperasset præstaturos. Civitates quoque socias adisse: cæteras satis fidas, solos Rhodios fluctuantes et imbutos Persei consiliis invenisse. Venerant legati Rhodii ad purganda ea quæ vulgo jactari de civitate sciebant: cæterum senatum iis dari, cum novi consules magistratum inissent, placuit[n].

P. Licinio, C. Cassio consulibus, omnes reges civitatesque, quæ in Europa quæque in Asia erant, converterunt animos in curam Macedonici, ac Romani belli. Eumenem cum vetus odium stimulabat, tum recens ira, quod Persei scelere prope ut victima mactatus Delphis esset. Prusias Bithyniæ rex statuerat abstinere armis, eventumque ex-

[i] Diodor. Sic. lib. 31. in Photii Bibliothec. cod. 244.
[k] Liv. lib. 42. cap. 19.
[l] Appian. legat. 25.
[m] Liv. lib. 42. cap. 19.
[n] Id. ibid.

pectare: nam neque pro Romanis se æquum censere adversus fratrem uxoris arma ferre: et apud Persea victorem veniam per sororem impetrabilem fore. Ariarathes Cappadocum rex, præterquam quod Romanis suo nomine auxilia pollicitus erat, ex quo est junctus Eumeni affinitate; in omnia belli pacisque se consociaverat consilia. Antiochus imminebat quidem Ægypti regno, et pueritiam regis et inertiam tutorum spernens; et ambigendo de Cœle-Syria, causam belli se habiturum existimabat, gesturumque sine ullo impedimento, occupatis Romanis in Macedonico bello, id bellum: tamen omnia et per suos legatos senatui, et ipse legatis eorum eximie pollicitus erat. Ptolemæus propter ætatem alieni etiam tum arbitrii erat: tutores et bellum adversus Antiochum parabant, quo vindicarent Cœle-Syriam, et Romanis omnia pollicebantur ad Macedonicum bellum[o]. Atque ita in auxilio Romanorum, Ptolemæus rex Ægypti, Ariarathes Cappadociæ, Eumenes Asiæ, et Masanissa Numidiæ fuerunt[p].

Tres legati, A. Posthumius Albinus, C. Decius, et A. Licinius Nerva, a Romanis missi sunt ad Cretenses: qui sagittariorum auxilia eis subministrarunt[q].

Tres alii legati, T. Claudius Tiberius, P. Posthumius, et M. Junius, ad insulas et Asiæ urbes sunt missi. Hi circumeuntes, hortabantur socios ad suscipiendum adversus Perseum pro Romanis bellum: et quo quæque opulentior civitas erat, eo accuratius agebant: quia minores secuturæ majorum authoritatem erant. Rhodii maximi ad omnia momenti habebantur; quia non favere tantum, sed adjuvare etiam viribus suis bellum poterant, quadraginta navibus authore Hegesilocho comparatis; qui in summo tum magistratu erat, quem prytanim ipsi vocabant. Hic enim jam antea, simul ac cognitum erat bellum a Romanis cum Perseo gestum iri, multis rationibus cives suos cohortatus ut spes suas cum Romanis jungerent, desideraturos eos eundem navalem apparatum dicebat, quem nuper Antiochi, quem Philippi ante bello vidissent: trepidaturos tum

[o] Liv. lib. 42. cap. 29. [p] Oros. lib. 4. cap. 20.
[q] Liv. lib. 42. cap. 35.

Rhodios repente paranda classe quum mittenda esset, nisi instruere navalibus sociis cœpissent. Ideo magis enixe faciendum esse, ut crimina delata ab Eumene fide rerum refellerent. His illi incitati, quadraginta navium classem instructam ornatamque legatis Romanis advenientibus, ut non expectatam adhortationem esse appareret, ostenderunt. Et hæc legatio magnum ad conciliandos animos civitatum Asiæ momentum fuit[r].

Perseus post colloquium cum Romanis habitum, omnia causæ suæ jura epistolæ unius forma est complexus, et quæ ab utraque parte fuerant dicta: ita disposita, ut superior fuisse in disceptatione videri posset. Et circa alias quidem civitates per tabellarios duntaxat literas illas formatas misit; Rhodum vero etiam legatos ire jussit, Antenorem et Philippum. Qui ubi eo ventum, literas magistratibus tradunt: deinde post paucos dies in senatum veniunt, a Rhodiis petunt, ut in præsentia quidem nihil moveant, sed quid geratur velut e specula prospiciant; verum si Romani contra fœderis leges Perseum et Macedonas aggrediantur lacessere, pacem ut conciliare inter ipsos conentur. Id enim fieri, et interesse omnium, et Rhodiis præcipue convenire. Nam quo plus ipsi quam cæteri æquabilitati juris et libertati studeant, (ut qui non suæ tantum libertatis sint custodes ac vindices, sed et reliquorum etiam Græcorum:) eo diligentius observare, sibique pro virili cavere ipsos debere ab illis, quorum mens et consilia in contrarium tendant. Hæc et similia his plura quum disseruissent legati, etsi placebat omnibus eorum oratio; quia tamen præoccupati benevolentia Romanorum animi erant, et partis melioris authoritas vincebat, cæteris quidem comes se erga legatos exhibebant: cæterum responsi loco Perseum rogabant, nequid hujusmodi a se postularet, unde possint existimari voluntati Romanorum contrarium aliquid facere. Quod responsum Antenor quidem non accepit: verum reliqua Rhodiorum civilitate et humanitate usus, in Macedoniam est reversus[s].

[r] Liv. lib. 42. cap. 35. Polyb. legat. 64.
[s] Polyb. legat. 65. Liv. lib. 42.

Caius Lucretius prætor Romanus, dum circa Cephaleniam stabat classis, per literas cum Rhodiis egit, naves sibi mitti petens: eamque epistolam Socrati aliptæ tradidit perferendam. Hæc Rhodum illo tempore est perlata, quo posterioris semestris Stratocles prytanis erat. Quum ea de re consultatio haberetur, Agathageto quidem et Rhodophonti et Astymedi ac pluribus aliis placebat, ut sine ulla tergiversatione naves mitterent Rhodii, et ut jam inde a principio belli cum Romanis se jungerent. At Dino et Polyaratus, quibus ne illa quidem probabantur quæ antea Romanorum ad gratiam fuerant decreta, non a Romanis missam eam epistolam fuisse calumniabantur, sed a Rhodiorum inimico rege Eumene; qui id omni studio ageret, ut ad bellum ipsos traheret, ac populo impensas et molestias non necessarias conciliaret. Eam enim ab alipta nescio quo allatam Rhodum fuisse: quum Romani ad ejusmodi ministerium vel præcipuæ dignationis viros magno studio deligere soleant. Adversus istos quum prytanis Stratocles sese comparasset, et multa contra Perseum disseruisset, Romanos e contrario multis laudasset; Rhodios pervicit, ut decretum de mittendis navibus sanciretur. Itaque sex triremibus extemplo instructis, Chalcidem quinque miserunt duce Timagora; unam Tenedum, cui præfectus est Timagoras alter. Hic inventum in Tenedo Diophanem, qui a Perseo ad Antiochum fuerat missus, ipsum quidem capere non potuit; at navem cum omni instrumento cepit[t].

Romani, legationibus auditis quæ ex Asia venerant, Rhodiorum et reliquarum civitatum statu cognito, legatis Persei senatum præbuerunt[u]. Tum igitur Solon atque Hippias de universis rebus dicere, et patrum iram deprecari sunt conati. Præcipua tamen cura, et minime tamen probabiliter (manifesta enim res erat) insidiarum Eumeni factarum crimen est defensum. Postquam perorassent, senatus, qui bellum jam ante decreverat, denuntiavit eis, ut et ipsi, et quicunque e gente Macedonum Romam tum

[t] Polyb. legat. 67. [u] Id. legat. 68.

forte advenisset, extemplo mœnibus urbis Romæ, Italia intra trigesimum diem excederent[x].

Quum Eumeni denunciatum esset, ut bellum contra Perseum summis viribus juvaret: (sicut apud Justinum legitur[y]) ad Chalcidem in Bœotia navibus ille accessit, cum Attalo atque Athenæo fratribus; Philetæro fratre relicto Pergami ad tutelam regni. Inde cum Attalo et quatuor millibus peditum, mille equitum, in Thessaliam ad Licinium consulem venit. Athenæus Chalcide relictus est cum duobus millibus peditum: quos Marcus Lucretius eo adveniens, cum navali decem millium exercitu, ad Haliarti obsidionem secum deduxit[z].

Ad idem fere tempus et ab aliis sociis naves Chalcidem convenerant: duæ Punicæ quinqueremes, duæ ab Heraclea ex Ponto triremes, quatuor Chalcedone, totidem Samo, tum quinque Rhodiæ quadriremes[a]. Sed eas C. Lucretius prætor Marci frater tum superveniens, quia nusquam erat maritimum bellum, sociis remisit[b]. Ipse vero prætor una cum fratre Haliartum oppugnans, deditione tandem captam a fundamentis diruit; et sine certamine Thebas recepit[c].

Dum ista geruntur in Bœotia, Licinius consul, Eumenes et Attalus in Thessalia cum Perseo conflixerunt. Primum inter eos prælium incerta victoria est finitum. In eo Eumenis ferme triginta interfecti: inter quos Cassignatus dux Gallorum cecidit. In secundo vero congressu, victoriam Perseus retulit[d]. Qui victor tamen, a Licinio pacem petens, impetrare illam non potuit[e].

Victor Perseus Antenorem Rhodum misit, ad redimendos captivos qui cum Diophane navigabant. Qua in re magnopere hæsitatum est ab iis qui rempublicam administrabant, quid opus esset facto. Philophroni enim et Theæteto nullo placebat modo, ut Rhodii Persei rebus se im-

[x] Polyb. legat. 68. Diodor. Sic. legat. 17. Liv. lib. 42.
[y] Lib. 33. cap. 1. [z] Liv. lib. 42.
[a] Liv. lib. 42.
[b] Liv. lib. 42. cum. Polyb. legat. 67. fin.
[c] Liv. lib. 42. [d] Id. ibid.
[e] Liv. lib. 42. Polyb. legat. 69. Appian. legat. 26.

miscerent: Dinoni contra et Polyarato id placebat. Ac tandem facta est cum Perseo super captivorum redemptione conventio[f].

Antiochus manifesto jam videns Alexandrinos ad bellum pro Cœle-Syria se parare, Meleagrum misit Romam legatum; qui mandatu suo senatui nuntiaret et testans fœdera diceret, præter omne jus a Ptolemæo se invadi[g].

Quum jam esset inchoatum ab Antiocho et Ptolemæo bellum pro Cœle-Syria, Romam utriusque regis legati venerunt: Antiochi quidem, Meleager, Sosiphanes et Heraclides; Ptolemæi vero, Timotheus et Damon. Venit Meleager, ut senatui testaretur, priorem Ptolemæum contra omne jus Antiochum lacessere, et regionis cujus erat dominus possessione velle privare: Timotheus autem ad renovandam amicitiam, sed præcipue ad observandos Meleagri cum Romanis congressus. Amicitiam igitur ubi renovasset, et congruentia postulatis suis responsa accepisset, Alexandriam est reversus. Meleagro vero senatus respondit, Quinto Marcio se permissurum, ut de iis rebus ad Ptolemæum scribat, ita ut esse e re populi Romani fideque sua viderit[h].

Antiochus, prælio inter Pelusium et montem Casium cum Ptolemæi ducibus commisso, eos vicit. Parcens vero puero regi, et amicitias simulans, ascendit Memphim: atque ibi ex more Ægypti regnum accipiens, puerique rebus se providere dicens, cum modico populo totam Ægyptum sibi subjugavit[i]. Quo tempore et Ptolemæus Macron Dorymenis filius, cui Cypri præfecturam Philometor commiserat, ad partes Antiochi transiisse et insulam illi tradidisse videtur: ut in 2 Maccab. cap. X. ver. 13. legimus. Unde Cypri cura Crateti commissa[k], Ptolemæum præfectum Cœle-Syriæ et Phœniciæ constituit[l]; et in præcipuorum amicorum numerum admisit[m].

3834. Jubilæus vigesimus sextus.

[f] Polyb. legat. 70. [g] Id. legat. 71.

[h] Polyb. legat. 72. Diodor. Sic. legat. 18.

[i] Porphyrius, ex Callinico Sutorio; apud Hieronym. in Daniel. cap. 11.

[k] 2 Maccab. cap. 4. ver. 29. [l] Ibid. cap. 8. ver. 8.

[m] 1 Maccab. cap. 3. ver. 38.

A Licinio consule, Eumene, Attalo, et Misagene regulo Numidarum fugatus Perseus, cum Pellam venisset, exercitum in hyberna dimisit. Consul Larissam rediens, inde Eumene atque Attalo domum remissis, Misagenem cum Numidis suis et reliquo exercitu per Thessaliam in hybernis collocavit[n].

Quum Antiocho promissam a Menelao pecuniam Sostratus Hierosolymitanæ arci præfectus, ad quem rerum quæ ex vectigalibus colligebantur exactio pertinebat, frustra posceret et postularet: uterque a rege Antiochiam est advocatus. Reliquitque vicarium, Menelaus quidem in summi sacerdotii administratione fratrem suum Lysimachum; Sostratus vero in loco suo Cratetem, qui Cypriis præfuit[o].

In Cilicia Tarsensibus et Mallotis seditionem moventibus, quod civitatum harum reditus Antiochus pellici suæ Antiochidi donavisset: ad eam sedandam festinanter rex profectus est; relicto Antiochiæ qui vices suas gereret Andronico[p].

Absentiæ regis occasionem captans Menelaus, vasa nonnulla aurea (Lysimachi vicarii sui opera) ex templo Hierosolymitano subtraxit: quorum alia donavit Andronico, in Tyrum et circumjacentes civitates alia vendidit. Quod Onias III. legitimus pontifex bene cognoscens, sacrilegii eum arguit: et in Daphnes juxta Antiochiam asylum se subduxit[q]. Ibi enim, in luci medio asylum fuit, et Apollinis fanum[r]; quod amplissimum Apollinis Daphnæi fanum Epiphanes Antiochus rex ille condidit iracundus et sævus[s].

Andronicus, rogatu Menelai, Oniam per dolum ex asylo eductum, contra fidem ei datam et juratam, perfide interemit[t].

Rege Antiocho ex Cilicia Antiochiam reverso, Judæi qui in civitate erant multique ex aliis gentibus, de indigna

[n] Liv. lib. 42. cap. 67.
[o] 2 Maccab. cap. 4. ver. 27, 28, 29.
[p] 2 Maccab. cap. 4. cap. 30, 31.
[q] 2 Maccab. cap. 4. ver. 32, 33.
[r] Strabo, lib. 16. pag. 750.
[s] Ammian. Marcellin. lib. 22.
[t] 2 Maccab. cap. 4. ver. 34.

sanctissimi senis cæde apud eum conquesti sunt. Qui contristatus et effusis lachrymis dolorem suum testatus, Andronicum purpura exutum circumduci jussit per urbem, et in eodem loco occidi in quo ipse Oniam occiderat[u].

Cum Hierosolymis multa sacrilegia fierent a Lysimacho, conscio Menelao; congregavit se multitudo contra Lysimachum, vasis aureis jam multis exportatis. Contra quam tria circiter armatorum millia ille eduxit: tyranno quodam eorum duce constituto, non minus impotentia animi quam ætate provecto. E turba vero, alii lapides, alii fustes validos arripuerunt: quidam etiam de adjacente cinere manum complentes, in Lysimachum et ejus milites conjecerunt. In eo tumultu multi vulnerati, nonnulli prostrati, reliqui in fugam acti; ipse vero sacrilegus Lysimachus prope gazophylacium interfectus est[x].

Cum Antiochus rex Tyrum venisset, tres viri ab Hierosolymitano senatu missi contra Menelaum, ut sacrilegiorum et facinorum Lysimachi participem, accusationem coram eo instituerunt. Convictus vero Menelaus, multis pecuniis Ptolemæo Dorymenis filio ad placandum regem promissis, illius opera effecit, ut non ipse solum absolutus in summo sacerdotio permaneret, sed etiam ut insontes illi tres qui pro civitate populoque et sacris vasis causam dixerunt morti adjudicarentur. Quorum vicem miserati Tyrii ipsi, magnifice eos sepeliendos curaverunt[y].

Sub idem tempus, secundam expeditionem in Ægyptum Antiochus instruxit. Acciditque Hierosolymis, ut ad quadraginta fere dies continuos in aere miræ species conspectæ fuerint armatorum equitum, et pedestrium copiarum confligentium futurorum malorum prænunciæ[z].

Antiochus, regnum Ægypti suo cupiens adjicere, eam ingressus est cum turba numerosa, curribus, elephantis, equitibus, et magna classe. Et instituit bellum contra Ptolemæum regem Ægypti: qui aversus a conspectu illius

[u] 2 Maccab. cap. 4. ver. 35—38.
[x] 2 Maccab. cap. 4. ver. 39—42.
[y] 2 Maccab. cap. 4. ver. 44—50.
[z] 2 Maccab. cap. 5. ver. 1—4.

fugit, cecideruntque confossi multi. Postea occuparunt civitates munitas in terra, accepitque Antiochus spolia Ægypti[a].

Falso rumore de morte Antiochi sparso, Jason non pauciores mille viros secum assumens, in civitatem Hierosolymitanam repente impressionem fecit. Urbe occupata, Menelaus in arcem confugit: Jason vero faciebat cædes civium suorum, non cogitans secum adversus cognatos prosperitatem infelicitatem esse maximam. Nec principatum tamen recuperare ille potuit: sed cum pudore profugus iterum in regionem Ammonitidem rediit. Ubi apud Aretam regem Arabum accusatus, neque ibi consistere ausus, in civitatem unam ex altera fugere coactus est; ab omnibus exosus, ut legum desertor et hostis patriæ suæ publicus[b].

Antiochus in Ægypto audiens, ex vulgata de suo obitu fama Hierosolymitanos maximum gaudium concepisse, et ex seditione a Jasone mota rebellaturam Judæam suspicatus, animo est efferatus[c]. Et revertens, postquam percussisset Ægyptum anno regni Græcorum sive Seleuci centesimo quadragesimo tertio ascendit contra Israelem et Hierosolyma cum turba numerosa[d].

Josephus[e], anno Seleucidarum centesimo quadragesimo tertio urbem eum cepisse scribit; sed *ἀμαχητὶ*, absque pugna, portas illi aperientibus suæ factionis hominibus. Verum in 2 Maccab. cap. V. ver. 11. urbem *δορυάλωτον*, armis cepisse dicitur. Ipseque Josephus[f], non solum "*τὴν πόλιν αἱρεῖν κατὰ κράτος*, vi urbem expugnavisse" eum refert; sed etiam "*κατὰ μνήμην ὧν περὶ τὴν πολιορκίαν ἔπαθεν*, eorum quæ in obsidione pertulerat memoria" efferatum fuisse adjicit. Hierosolymitanos quoque, civitatem obsidente Antiocho, cum armis egressos et in pugna peremptos fuisse, in sexto ejusdem operis libro idem ipse Josephus asserit.

[a] 2 Maccab. cap. 1. ver. 16—19.
[b] 2 Maccab. cap. 5. ver. 5—8.
[c] 2 Macccab. cap. 5. ver. 10. Joseph. in libello de Maccabæis.
[d] 1 Maccab. cap. 1. ver. 21, 22.
[e] Antiquit. lib. 12. cap. 7.
[f] Belli Judaici lib. 1. cap. 1.

Urbe igitur occupata, jussi milites obvios quosque trucidare, in omnem ætatem et sexum crudeliter sævierunt: ita ut octoginta millia hominum tridui spatio desiderata fuerint; quadraginta quidem cæsa, totidemque alia venundata[g].

Non contentus his Antiochus, ausus est etiam in templum ingredi, ducem habens proditorem legum et patriæ Menelaum; et sceleratis manibus sacra vasa capere, et quæcunque ab aliis regibus ad loci gloriam et honorem fuerant reposita[h]; altare aureum, et lychnum lucentem cum omnibus instrumentis ejus, et mensam propositionis, et crateras, et phialas, et thuribula aurea, et velum, et coronas, et ornatum aureum templi foribus appensum. Detraxitque aurum omnibus quæ auro obtecta erant, similiterque argentum accepit, et instrumenta desiderabilia, et thesauros absconditos, quos invenit[i].

Polybius Megapolitanus, Strabo Cappadox, Nicolaus Damascenus, Timagenes, Castor chronographus et Apollodorus scripserunt, pecuniis indigentem Antiochum violato fœdere, Judæos socios suos et amicos fuisse aggressum, et spoliasse templum auro argentoque plenum, neque aliquid dignum derisione illic invenisse[k]. Etenim grave Romanis stipendium pensitans, ipse immensis sumptibus pene necessario cogebatur pecunias rapto quærere, neque ullam prædandi occasionem omittere[l]. Alia tamen complura in gentis odium et religionis contemptum hic ab eo fuisse patrata referunt Judæorum inimici, in libro trigesimo quarto bibliothecæ Diodori, indeque in Photii bibliotheca[m], ita repetita: "Antiochus Epiphanes, devictis Judæis, in sacrum Dei adytum est ingressus, quo soli pontifici intrare licuit. Ibi lapideam invenit statuam viri barba promissa, tenentis manibus librum insidentisque asino: quam putabat Mosis esse, qui et Hierosolyma condiderit, et gentem fundarit, et odiosas illas omnibus gentibus leges tulerit. Ipse vero cupiens obducere odium gentium, leges dissol-

[g] 2 Maccab. cap. 5. ver. 11—14.
[h] 2 Maccab. cap. 5. ver. 15, 16.
[i] 1 Maccab. cap. 1. ver. 23, 24.
[k] Joseph. contr. Apion. lib. 2.
[l] Sever. Sulpic. sacr. histor. lib. 2.
[m] Cod. 244.

vere conatus est. Quare statuæ conditoris (Mosis) et altari Dei subdiali porcam ingentem sacrificavit, et illa sanguine perfudit: et carnem coquens, jussit sacros eorum libros, qui leges continerent, jure illo corrumpi et obliterari. Lychnum vero immortalem ab illis dictum et semper ardentem in templo extingui jussit: et carnem suillam summum sacerdotem (Menelaum) aliosque Judæos comedere coegit." Omnibus vero adversariorum calumniis luculentum illud Strabonis Cappadocis testimonium opponimus, in decimo sexto geographiæ suæ libro, Judæos ut "justos et vere religiosos" commendantis, δικαιοπραγοῦντες καὶ θεοσεβεῖς ὡς ἀληθῶς ὄντες.

Antiochum vero, capta urbe, porcos super altari mactavisse, et jure carnium illarum templum aspersisse, refert etiam Josephus[n].

Antiochus mille et octingenta talenta exportans e templo, celeriter Antiochiam repetit, præfectis relictis ad affligendam gentem; Hierosolymis quidem Philippo genere Phryge, moribus barbaro, Garizimis vero in Samaria Andronico. Præter quos et Menelaus pessime omnium efferebatur in cives, adversus Judæos animum habens inimicissimum[o].

Asianorum legati Romæ in senatu sunt auditi. Milesii nihil se præstitisse memorantes, si quid imperare ad bellum contra Perseum senatus vellet, præstare se paratos esse polliciti sunt. Alabandenses templum urbis Romæ se fecisse commemoraverunt, ludosque anniversarios ei Divæ instituisse: et coronam auream quinquaginta pondo, quam in capitolio ponerent, Jovi donum attulisse, et scuta equestria trecenta; ea cui jussissent tradituros. Donum ut in capitolio ponere et sacrificare liceret, petebant. Hoc etiam Lampsaceni, octoginta pondo coronam afferentes, petebant, commemorantes: "Discessisse se a Perseo, postquam Romanus exercitus in Macedoniam venisset, quum sub ditione Persei et ante Philippi fuissent. Pro eo, et quod imperatoribus Romanis omnia præstitissent, id se

[n] Lib. 13. cap. 16.
[o] 2 Maccab. cap. 5. ver. 21, 22, 23.

tantum orare, ut in amicitiam populi Romani reciperentur; et si pax cum Perseo fieret, exciperentur, ne in regiam potestatem reciperentur." Cæteris legatis comiter responsum. Lampsacenos in sociorum formulam referre Q. Mœnius prætor jussus. Munera omnibus in singulos binum millium æris data. Alabandenses scuta reportare ad A. Hostilium consulem in Macedoniam jussi[p].

3835. Quum communi Achæorum decreto constitutum esset, ut omnes Eumenis honores, qui indecori et contra leges essent, tollerentur: Sosigenes et Diopithes Rhodii, qui per id tempus judicia exercebant, offensi privatis ex causis Eumeni, omnes illius honores in Peloponnesi civitatibus everterunt[q].

A. Hostilio proconsule hyberna cum copiis in Thessalia habente, Attalus, qui Elatiæ tum hybernabat, certo intelligens Eumenem fratrem acerbissime ferre, quod communi decreto illustrissimos suos honores sustulissent, re cum Archone Achæorum prætore communicata, ad commune gentis concilium legatos misit, qui de restituendis regi honoribus agerent. Ubi, Polybio historico suadente, factum est decretum; quo jubebantur magistratus omnia quæ ad Eumenis honorem spectabant instaurare: nisi quid forte in iis esset, quod aut Achæorum commune parum deceret, aut legibus repugnaret. Ita igitur Attalus, quæ temere in Peloponneso peccata fuerant circa Eumenis fratris honorem, tunc temporis emendavit[r].

Principio veris Q. Marcius Philippus consul contra Perseum missus est[s].

Decretum ab Achæis est editum de submittendis Marcio consuli pro viribus auxiliis: quod ad illum a Polybio perlatum est. Missus etiam est ab eis ad Attalum legatus Theocritus; qui decretum ei afferret, quo restituti erant Eumeni omnes honores. Per idem tempus quum fama esset allata Achæis, celebrata fuisse in honorem Ptolemæi regis anacleteria, sicut est moris Ægypti regibus, ubi ad legitimam regnandi ætatem pervenerunt, officii sui esse

p Liv. lib. 43. cap. 6. q Polyb. legat. 74.

r Polyb. legat. 74. et in excerptis Valesii, pag. 130. 133.

s Liv. lib. 44. init.

existimantes, ut suæ ob id quod gestum erat lætitiæ significationem darent, legatos decreverunt mittere, ad renovandam amicitiam quæ genti Achæorum erat cum Ægypti regibus. Statim igitur Alcithus et Pasidas sunt delecti[t].

Per id tempus facinus impium, et a Græcorum institutis longe alienum, in Creta insula est admissum. Cum enim inter Cydoniatas et Apolloniatas non societas solum sed etiam commune societatis jus intercederet, atque omnia jura quæ hominibus sacrosancta habentur utrisque essent communia; ejusque fœderis tabulæ sacramento utrinque firmatæ juxta simulacrum Jovis Idæi fixæ extarent: Cydoniatæ tamen, pacis tempore tanquam amici ab Apolloniatis excepti, calcata fœderis religione urbem eorum occuparunt; virisque omnibus trucidatis, ac bonis eorum direptis, uxores ac liberos omnemque agrum inter se diviserunt[u].

Cydoniatæ, metuentes sibi a Gortyniis, (a quibus jam ante ne caperetur ipsorum urbs in præsentissimum periculum venerat, quando eam occupare Nothocrates est aggressus) legatos ad Eumenem miserunt, auxilium ex fœdere eum poscentes. Rex Leonem ducem delegit, quem eo celeriter cum trecentorum militum manu misit. Id ubi advenit præsidium, Cydoniatæ portarum claves Leoni tradiderunt, et universam civitatem ejus curæ permiserunt[x].

Cum ad recuperandam Cœle-Syriam, Eulaii spadonis suasu, novum a Ptolemæo bellum institueretur; Antiochus, tertia in Ægyptum expeditione suscepta, in potestatem suam eam redegit[y]. Fusis enim fugatisque Ægyptiis, cum ad internecionem delere omnes potuisset, equo circumvectus occidi eos vetuit, et vivos capi jussit. Ob quam maxime humanitatem et Pelusio, et paulo post universa Ægypto est potitus[z].

Gliscentibus Rhodi magis magisque in dies contrariis factionibus, quum audivissent Romæ a senatu decretum fuisse, non quæ ipsorum magistratus sed quæ senatus imperasset esse deinceps præstanda; Philophrone et Theæteto suadentibus, ineunte æstate Romam ad senatum missi

[t] Polyb. legat. 78.
[u] Polyb. et Diodor. Sicul. in excerpt. a Valesio edit. pag. 133. et 310.
[x] Polyb. legat. 79.
[y] Polyb. legat. 80, 81. et 82.
[z] Diodor. Sicul. in excerpt. Valesii. pag. 320.

sunt legati Hegesilochus Hegesiæ filius, et Nicagoras Nicandri filius; ad consulem vero Q. Marcium Philippum, et ad C. Marcium Figulum classis præfectum, Agesipolis, Ariston, et Pancrates. Mandatum his omnibus erat, ut amicitiam cum populo Romano renovarent, utque criminationibus responderent, quibus nonnulli civitatem onerabant. Hegesilocho vero hoc insuper negotii est impositum, ut exportandi frumenti facultatem peteret. Agesipolis Q. Marcium est assecutus, ad Heracleam in Macedonia castra habentem. Cui quum mandata sua exposuisset, consul non solum dixit nullam iis se fidem habere qui de Rhodiis detraherent; sed legatos etiam est hortatus, ne quemquam eorum ferrent, qui de Romanis aliquid blaterare auderent: multaque omnino humanitatis officia cumulate iis præstitit. Scripsit et de iisdem rebus ad populum Romanum. Quum autem Agesipolis comitate consulis mirifice captus esset; seducens eum Marcius ad familiare colloquium, mirari se dixit, cur Rhodii reges bellantes pro Cœle-Syria componere inter se non conarentur: id enim ipsis vel maxime convenire. Ad Caium deinde classi præfectum Agesipolis profectus, benigneque ab eo habitus, ac multo etiam comius quam fuisset a Marcio consule, brevi Rhodum est reversus. Ubi postquam legationem renuntiasset, quum viderentur ambo duces Romani in comitate atque humanitate verbis declaranda, et benevolentia in responso significanda, ex æquo invicem certasse; erigi animis omnes Rhodii cœperunt, ac vana spe inflari: at non omnes eodem modo. Nam pars sanior ob Romanorum benignitatem lætitia gestiebat: qui vero rerum novarum cupidi erant, et in præsentem statum male affecti, ii cogitare apud se instituerunt, ingentem hanc supra modum comitatem Romanorum indicio esse, terreri ipsos imminenti periculo, neque ex animi sententia res ipsis succedere. Postea vero quam insuper accidisset, ut inter quosdam effutiret Agesipolis, privatim sibi a Marcio fuisse mandatum, ut in senatu Rhodiorum de componenda pace inter reges mentionem faceret: tum enimvero nihil dubitabat Dino, quin pessimo loco res Romanorum essent. Ergo etiam legati Alexandriam, ad dirimendum bellum

quod inter Antiochum et Ptolemæum erat conflatum, missi sunt[a].

Inclinante æstate Hegesilochus et alii Rhodiorum legati Romam venientes, omni genere humanitatis et comitatis a senatu sunt accepti. Erat vero notissimum, intestina seditione laborare Rhodios : quum Agathagetus, Philophron, Rodophon et Theætetus spes omnes suas in Romanis defixissent; Dino contra et Polyaratus, in Perseo et Macedonibus. Ex quo persæpe fiebat, ut rebus quæ ad deliberandum proponebantur in contrarias partes disceptatis, et dissidentibus sententiis, occasionem inde sumerent qui detractum ire civitati cupiebant. Verum patres nihil eorum sibi innotuisse simulabant: qui tamen omnia quæ apud illos fuerant gesta probe norant. Frumenti vero exportandi e Sicilia ad centum mille modium potestatem fecerunt[b].

Posteaquam Ægyptus ab Antiocho fuit occupata, Comano et Cinea de summa rerum cum rege Ptolemæo consultantibus, visum est faciendum ; ut concilium ex illustrissimis quibusque ducibus conscriberetur, de cujus sententia omnia deinceps gererentur. Ei concilio ante omnia placuit, ut advenæ Græci qui forte ibi reperiebantur, legati ad Antiochum proficiscerentur, de pace cum eo acturi[c].

Erant tunc eo loci legationes duæ ab Achæorum gente missæ : una ad renovandam cum rege amicitiam, quæ mandata fuerat Alcitho Xenophontis filio Ægiensi et Pasiadæ; altera de antagonistarum agone. Erat et missa ab Atheniensibus de donatione quadam legatio, cujus princeps Demaratus. Item sacræ legationes ab iisdem duæ: una de festo Panathenæorum, cujus caput fuit Callias pancratiasta; altera de mysteriis, quam obibat Cleostratus, qui super eo ad regem orationem habuit. Mileto aderant Eudemus et Icesius: Clazomenis Apollonides et Apollonius[d].

Cum his Ptolemæus rex Tlepolemum et Ptolemæum rhetorem legatos suos misit. Qui adverso flumine navi-

[a] Polyb. legat. 80.

[b] Id. legat. 64. 73. et 80.

[c] Polyb. legat. 81.

[d] Id. ibid.

gantes, ad Antiochum venerunt. Eos ille benigne susceptos primo die ad epulas magnifice structas invitavit: postridie vero sui conveniendi potestatem fecit, et mandata jussit expromere. Primi igitur omnium verba apud eum fecerunt legati Achæorum; deinde ab Atheniensibus missus Demaratus, et post hunc Eudemus Milesius. Omnes vero Eulaii spadonis culpa susceptum bellum dicebant: deinde cognationem atque ætatem Ptolemæi allegantes, regis iram deprecabantur. Antiochus quum orationibus illorum esset assensus, atque ipse etiam plura in eandem sententiam disseruisset, justa sua commemorare cœpit: magno studio probare contendens, pertinere ad Syriæ reges Cœle-Syriæ possessionem; et quæ legati Alexandrini de Cœle-Syria pro dote cum Cleopatra Philometoris tunc regnantis matre concessa dicebant, vera esse negans. In quam sententiam quum multa disseruisset, nec tantum sibi sed etiam omnibus qui præsentes erant causam suam probavisset; Naucratim tunc quidem navibus petiit: atque eo etiam loco benigne appellatis tractatisque civibus, in Græcos vero qui ibi commorabantur aureis singulis divisis, Alexandriam iter instituit. Legatis responsum se daturum pollicitus est, postquam Aristides et Theris essent reversi: velle enim se omnium consiliorum suorum conscios ac testes habere Græcos[e].

Philometor, in deliciis ac muliebribus institutis ab Euliao spadone educatus, eam contraxit ignaviam; ut ab omni periculo remotus, longisque spatiis ab hoste divisus, regno maximo atque opulentissimo sine certamine cesserit[f].

Quum Philometori, postquam undecim regnavisset annis, diadema ab Antiocho fuisset ablatum; Alexandrini juniori ipsius fratri Euergetæ summam rerum permiserunt[g]; quem ipsi tamen postea propter maleficia Cacergetem appellarunt[h]. A corporis autem sagina et distento aqualiculo Physconis sive Ventriosi cognomentum

[e] Polyb. legat. 81. et 82.
[f] Diodor. Sicul. in excerpt. Valesii, pag. 310. 313.
[g] Porphyr. in Græc. Eusebian. Scalig. pag. 54. et 225.
[h] Athenæ. lib. 4. cap. 24. et lib. 12. cap. 27.

obtinuit: quod cum altero in nummis ejus ita conjunctum legitur. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΦΥΣΚΩΝΟΣ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ.

Ab Epiphanio, in libello de ponderibus et mensuris, ob literarum studium Ptolemæus Philologus hic est dictus. Nam et Aristarchi discipulorum unus ille fuit, et historicos commentarios conscripsit, ab Athenæo subinde laudatos[i]. Omnium quoque Alexandriam appellentium ad se libros deferri, et in novas chartas describi curabat: Et novos quidem illos dominis dabat, a quibus in portum invectis, ad se allati libri essent: allatos vero in bibliotheca reponebat, τῶν ἐκ πλοίων inscriptione addita; ut ex navibus eos acceptos fuisse intelligeretur. Cumque ab Atheniensibus Sophoclis, Euripidis et Æschyli libros, ut eos tantum describeret, et mox sartos tectos restitueret, quindecim oppigneratis talentis accepisset; in pulcherrimis membranis magnifice eos describi mandavit: retentisque quos ab Atheniensibus acceperat, illis misit quos ipse apparaverat; ut quindecim talenta tenerent, orans, acciperentque novos pro veteribus, quos ipsi dederant libros. Refert ista in commentario secundo ad epidemiorum Hippocratis librum tertium Claudius Galenus Pergamenus. Unde, cum in Asia eo tempore Attali filius Eumenes regnaverit, quem bibliothecis Pergamum instruxisse confirmat Strabo[k]; ad hunc Ptolemæum ea referenda existimaverim, quæ in præfatione septimi libri leguntur apud Vitruvium. "Reges Attalici, magnis philologiæ dulcedinibus inducti, cum egregiam Pergami bibliothecam ad communem delectationem instituissent: tunc item Ptolemæus, infinito zelo cupiditatisque studio incitatus, non minoribus industriis ad eundem modum contenderat Alexandriæ comparare;" et apud Plinium, "Æmulatione[l] circa bibliothecas regum, Ptolemæi et Eumenis, supprimente chartas Ptolemæo, Varro membranas Pergami tradidit repertas."

Pulsus regno Ptolemæus Philometor, ad fratrem minorem Ptolemæum Euergetem Alexandriam confugit[m]. Quem

[i] Athenæ. lib. 2. cap. 33.
[k] Lib. 13. pag. 624.
[l] Lib. 13. cap. 11.
[m] Justin. lib. 34. cap. 2.

Alexandrini a potestate Antiochi liberantes, cum fratre regni participem effecerunt: cum hujus duodecimo, illius primum annum connumerantes[m]; licet Philometorem paulo post illi exegerint, et in exilium miserint[n].

Ea occasione libenter arrepta, Antiochus exulis tutelam suscepit: ejusque reducendi specioso titulo, in Ægyptiaco suo bello defendendo, ad omnes Asiæ et Græciæ civitates legationibus recipiendis literisque dimittendis est usus[o].

3836. *a.* Antiochus per honestam speciem majoris Ptolemæi reducendi in regnum, bellum cum minore fratre ejus, qui tum Alexandriam tenebat, gerens, ad Pelusium navali prælio victor fuit: et tumultuario opere ponte per Nilum facto transgressus cum exercitu ipsam Alexandriam obsedit. Unde minor ille Ptolemæus et Cleopatra soror, Romam miserunt legatos, qui orarent senatum, ut opem regno regibusque amicis imperio ferrent. Ea enim merita populi Romani in Antiochum, eam apud omnes reges gentesque authoritatem esse; ut si legatos misissent, qui denunciarent non placere senatui sociis regibus bellum fieri, extemplo abscessurus mœnibus Alexandriæ, abducturusque exercitum in Syriam esset[p].

Frustra tentatis mœnibus Alexandriæ, Antiochus inde abscessit[q]; prius tamen legatis, Meleagro, Sosiphane et Heraclide Romam missis: qui ex centum quinquaginta talentis concreditis, quinquaginta in coronam Romanis tradendam impenderent, reliquam summam Græcis quibusdam civitatibus dividerent[r].

Per eosdem dies Rhodiorum legati, quorum princeps erat Pratio, ad componendam pacem missi, Alexandriam appellentes, mox in castra ad regem venerunt. Hi in colloquium Antiochi admissi, patriæ conjunctionem cum utroque regno commemorantes, et mutua inter ambos reges necessitudinis jura, quæque ad utrumque ex pace confecta reditura sint commoda, longam orationem sunt exorsi. At rex dicentem legatum interpellans; longiore oratione

[m] Porphyr. in Græc. Eusebian. Scalig. pag. 54. et 225.
[n] Polyb. legat. 84. et 89.
[o] Liv. lib. 44. et 45.
[p] Liv. lib. 44.
[q] Ibid. lib. 45.
[r] Polyb. legat. 83.

nihil opus esse ait. Regnum enim ad majorem Ptolemæum pertinere: cum isto vero pacem dudum se fecisse, et amicum esse; et si ab exilio eum Alexandrini revocare voluerint, per se licere[s].

Antiochus, relicto Memphi majore Ptolemæo, cui regnum quæri suis viribus simulabat, cæteraque Ægypto illi tradita, quum Pelusii validum reliquisset præsidium, in Syriam exercitum abduxit. Cum enim bello intestino inter fratres eum exitum fore sibi polliceretur, ut victor fessus certamine par ipsi non esset futurus: claustra Ægypti tenenda sibi putavit, ut quum vellet rursus exercitum induceret, et fratrem victorem mox aggrederetur[t].

Eumenes rex viginti tectis navibus Elæa profectus, Marcio Figulo prætori Romanæ classis præfecto, et quinque tectis navibus a Prusia rege missis, in Cassandrensium finibus occurrit. Ibi cum prætore, simul a mari, simul a terra, Cassandream urbem frustra est aggressus: tentata etiam non meliore successu Torone et Demetriade. Fama fuit per Cydam Cretensem et Antimachum qui Demetriadi præerat, tractatas inter Eumenem et Perseum conditiones amicitiæ. Cydas enim iste, qui ex intimis Eumenis erat, et prius ad Amphipolim cum Chimaro quodam populari suo et nunc ad Demetriadem semel cum Menecrate quodam Persei duce atque iterum cum Antimacho sub ipsis mœnibus urbis collocutus fuisse observabatur. A Demetriade certe abscedens Eumenes, ad Q. Marcium consulem navigavit: eique gratulatus quod prospere Macedoniam intrasset, Pergamum in regnum abiit. Marcius Figulus prætor, parte classis in hyberna Sciathum missa, cum reliquis navibus Oreum Bœotiæ petiit[u].

De Eumene rege longe diversa tradunt. Valerius Antias, nec classe adjutum ab eo prætorem esse, cum sæpe eum literis accersisset, refert: nec cum gratia ab consule profectum in Asiam; (indignatum quod ut iisdem castris tenderet, permissum non fuerit) ne ut equites quidem Gallos, quos secum adduxerat, relinqueret, impetrari ab eo

[s] Polyb. legat. 84. [t] Liv. lib. 45.
[u] Liv. lib. 44.

potuisse. Attalum fratrem ejus, et remansisse apud consulem; et sinceram ejus fidem æquali tenore, egregiamque operam in toto hoc bello fuisse[x]. Regem vero Eumenem in eo bello medium fuisse animo, neque fratris initiis, neque suæ respondisse consuetudini, scribit Velleius Paterculus[y].

Romæ, Pamphylii legati coronam auream, ex viginti millibus Philippeorum factam, in curiam attulerunt: petentibusque iis, ut id donum in cella Jovis ponere et sacrificare in capitolio liceret, permissum; benigneque amicitiam renovare volentibus legatis responsum, et binum millium æris singulis missum munus[z].

Tum ab rege Prusia legati, de pace reconcilianda cum rege Perseo, auditi sunt: profitente Prusia, et ad id tempus se cum Romanis stetisse, et quoad bellum foret staturum. Cæterum quum ad se a Perseo legati venissent de finiendo cum Romanis bello, et iis pollicitum deprecatorem apud senatum futurum; petere, si possent inducere in animum ut finiant iram, se quoque in gratia reconciliatæ pacis posse uti[a].

Rhodiorum arrogantior de eadem re legatio fuit. Superbe enim commemoratis erga populum Romanum beneficiis, et pene victoriæ de Antiocho rege majore parte a se vindicata, adjecerunt; cum pax inter Macedonas Romanosque esset, sibi amicitiam cum rege Perseo cœptam. Eam se invitos, nullo ejus in se merito, quoniam ita Romanis visum sit in societatem belli trahere, interrupisse. Tertium se annum multa ejus incommoda belli sentire; mari intercluso inopia insulam premi, amissis maritimis vectigalibus atque commeatibus. Cum id ultra pati non possent, legatos alios ad Perseum in Macedoniam misisse, qui ei denunciarent, Rhodiis placere pacem eum componere cum Romanis: se Romam eadem nunciatum missos. Per quos stetisset quo minus belli finis fieret, adversus eos quid sibi faciundum esset, Rhodios consideraturos esse. Quibus nihil responsum, Claudius Quadrigarius auctor

[x] Liv. lib. 44.
[y] Histor. lib. 1. cap. 9.
[z] Liv. lib. 44.
[a] Id. ibid.

est: tantum senatusconsultum recitatum, quo Caras et Lycios liberos esse juberet populus Romanus; literasque extemplo ad utramque gentem ut scirent indicatum mitti. Qua audita re principem legationis, cujus magniloquentiam vix curia paulo ante ceperat, corruisse. Alii responsum esse tradunt: populum Romanum et principio hujus belli, haud vanis authoribus compertum habuisse, Rhodios cum Perseo rege adversus rempublicam suam occulta consilia inisse, et si id ante dubium fuisset, legatorum paulo ante verba ad certum redegisse; et plerumque ipsam se fraudem, etiamsi initio cautior fuerit, detegere. Visuros se esse, quid sibi faciendum sit: quid Rhodii visuri sint, ipsos scire. Populum certe Romanum devicto Perseo (quod propediem sperent fore) visurum, ut pro meritis cujusque in eo bello civitatis gratiam dignam referat. Munus tamen legatis in singulos binum millium æris missum est: quod ii non acceperunt[b].

Ita vero rem narrat Dio. Pacem a Romanis petebat rex Perseus: eamque obtinuisset, ni Rhodii, metuentes ne Romani adversarium amitterent, cum Persei legatis suos quoque legatos conjunxissent. Nam nihil ab his moderati, qualia par erat eos dicere qui pacem rogarent, prolatum fuit; adeoque veluti si non tam Perseo pacem peterent quam darent, cum alia superbe dixere, tum ad extremum minati sunt; eos se, quorum culpa pax non coisset, bello cum cæteris adgressuros. Unde factum, ut quum ne prius quidem extra suspicionem Romanis essent, magis invisos se reddiderint; et quo minus pacem Perseus impetraret, præpedierint[c].

b. Sub initium consulatus L. Æmilii Pauli et C. Licinii, Alexandrini legati ab Ptolemæo et Cleopatra regibus in senatum vocati sunt. Sordidati, barba et capillo promisso, cum ramis oleæ ingressi curiam, procubuerunt: et querentes orabant senatum, ut opem regno regibusque amicis ferrent[d].

Quum ex iis senatus intelligeret, Antiochum cætera

[b] Liv. lib. 44.

[c] Dio, legat. 19. al. 20. Vide A. Gellium lib. 7. cap. 3. initio.

[d] Liv. lib. 44.

Ægypto occupata inibi esse ut Alexandriæ etiam fieret dominus: ratus nonnihil ad se pertinere incrementum hujus regis, legationem decrevit; tum ad pacem faciendam, tum ad visendum quæ in universum rerum isthic facies esset[e].

Extemplo igitur patres C. Popillium Lænatem, C. Decimium et C. Hostilium, legatos ad finiendum bellum inter reges miserunt. Prius Antiochum, dein Ptolemæum adire jussi, et nunciare, ni absistatur bello, per utrum stetisset, eum non pro amico nec pro socio habituros esse[f].

His intra triduum simul cum legatis Alexandrinis profectis, legati ex Macedonia Quinquatribus ultimis venerunt: qui, inter alia, Eumenem classemque ejus, tanquam vento allatas naves, sine causa et venisse et abisse referebant, nec animum ejus regis constare satis visum; et sicut omnia de Eumene dubia, ita Attali egregie constantem fidem nunciabant[g].

Tempus quo legati in Ægyptum missi Roma discesserunt, in antiquo anni hujus diario (quod secundo annalium suorum tomo, ad annum urbis 585. inseruit Pighius) ita habetur expressum: "III. Non. April. C. Popillius Lænas, C. Decimius, C. Hostilius, legati mittuntur ad reges Suriæ et Ægupti, ad bellum inter ipsos componendum. Legati bene mane, cum turba clientium et propinquorum, sacrificarunt ad Castoris Dis Penatibus P. R. tauro fecer. et perlitarunt." Dies autem III. Non. April. sicut annus Romæ tunc agebatur, diei vicesimo tertio Januarii nostri Juliani respondebat: ut ex calculo lunaris eclipseos, quæ post quinque menses contigit, colligimus.

Postquam Antiochus cum exercitu in Syriam recessit, Ptolemæus Philometor periculum quod ab illo impendebat prudenter animadvertens, Alexandriam ad Cleopatram sororem primum, deinde ad Euergetem fratrem amicosque ejus non prius destitit mittere, quam pacem cum iis confirmaret: sorore plurimum adjuvante, non consilio modo, sed etiam precibus. Itaque consentientibus cunctis pace

[e] Polyb. legat. 90. [f] Liv. lib. 44.
[g] Liv. lib. 44.

facta, Memphi reversus et Alexandriam receptus, una cum fratre regnavit, ne multitudine quidem adversante: quæ in bello non per obsidionem modo, sed etiam postquam a mœnibus abscessum est, quia nihil ex Ægypto subvehebatur, omnium rerum attenuata inopia erat[h].

His cum lætari Antiochum conveniens esset, si reducendi ejus causa exercitum in Ægyptum induxisset, adeo est offensus, ut multo acrius infestiusque adversus duos, quam ante adversus unum, pararet bellum. Indeque Cyprum extemplo classem misit: quæ Ægyptias ibi naves et Ptolemæi duces prælio devicit[i].

Ambo Ptolemæi fratres, diadema et regiam potestatem tum habentes, quum omnis generis auxiliis indigerent, Eumenem et Dionysiodorum legatos ad gentem Achæorum miserunt: qui pedites mille, equites ducentos peterent; ducem autem auxiliarium omnium copiarum Lycortam, equitum vero filium ejus Polybium. Ad Theodoridam quoque Sicyonium scripserunt, ut mercenarios conduceret milites ad mille[k].

Perseus Macedonum et Gentius Illyriorum rex, datis utrinque obsidibus, fœdere contra Romanos conjuncti, legatos Rhodum mittendos decreverunt: civitatem, penes quam unam tum rei navalis gloria esset, duorum simul regum nomine ad bellum contra Romanos incitari posse sperantes. Legati Thessalonicam missi sunt, et ut parati essent ad navem conscendendam jussi. Ibi Metrodorus erat: qui nuper ab Rhodo venerat, authoribusque Dinone et Polyarato principibus civitatis ejus affirmabat Rhodios paratos ab bellum esse. Ut enim apud Coos Hippocritus et Diomedon fratres, ita apud Rhodios Dino et Polyaratus, pro Macedonibus verba facere, et Romanos accusare, ac societatem cum Perseo publice suadere ausi sunt. Metrodorus vero princeps junctæ hujus cum Illyriis ad Rhodios legationis datus est[l].

Perseus, Telemnasto Cretensi legato ad Antiochum

[h] Liv. lib. 45. cum Polyb. legat. 89.
[i] Liv. lib. 45. Polyb. legat. 92.
[k] Polyb. legat. 89. et 91.
[l] Polyb. legat. 85. et in excerptis Valesii, pag. 137. Liv. lib. 44.

misso, eum monuit, ne præsentem occasionem missam faceret; neve arbitraretur, ad unum se Romanorum superbiam et dura imperia spectare: quin potius pro certo haberet, ejusdem se quoque fortunæ periculum brevi facturum, nisi nunc ipsum adjuvaret; maxime quidem concilianda pace, sin minus, opem ferendo[m].

Eodem quoque tempore Perseus Cryphontem (sic enim Polybii excerpta eum nominant, quem edita Livii exemplaria Eropontem vocant) legatum ad Eumenem misit; qui et duabus jam ante ad eundem legationibus functus fuerat[n]. Eumenem vero oblata pecunia sollicitavit, ut aut suas foveret partes, aut pacem sibi conciliaret cum populo Romano, aut certe neutri faveret parti: sperans vel se horum quidpiam impetraturum, vel sane effecturum ea sollicitatione (quod et consecutus est) ut Eumenes suspectus Romanis esset. Sed Eumenes societatem quidem Persei aspernabatur, pacis vero conciliandæ causa mille quingenta talenta, ut neutri adesset mille poscebat. Perseus procurandæ pacis causa daturum se eam pecuniam dixit, sed non in antecessum, verum Samothracæ in templo depositurum quoad patrata pax esset[o]. Ea insula cum ipsius ditionis esset, vidit Eumenes nihil interesse an Pellæ pecunia esset: idque egit, ut partem aliquam præsentem ferret. Quam cum obtinere non posset; Cryphon ab eo, ignotis quæ occulte acta erant, rediit. De captivis redimendis actum esse, et ipsi evulgaverant; et Eumenes consulem, vitandæ suspicionis causa, certiorem fecit[p].

Rhodiis inter se dissidentibus, et prævalente in comitiis ea parte quæ Perseo favebat, placuit legatos ad dirimendum bellum inter Perseum et Romanos mitti. Prytanes igitur legatos extemplo miserunt: Romam quidem Agesipolim et Cleombrotum, ad consulem vero et Perseum, Damonem, Nicostratum, Agesilochum et Telephum. In Cretam etiam legatos miserunt, ad renovandam cum universis Cretensibus amicitiam: monendumque ut temporum conditionem ac periculum imminens attenderent; et

[m] Polyb. legat. 85. Liv. lib. 44. [n] Id. ibid.
[o] Appian. Macedonic. in excerpt. Valesii, pag. 562.
[p] Liv. lib. 44.

cum Rhodiorum populo consentientes, eundem inimicum atque amicum ducerent. Missi item sunt ad singulas civitates, qui de iisdem rebus cum illis agerent[q].

Ptolemæorum regum legati, dum adhuc hyems esset, in Peloponnesum venientes, quum in Achæorum conventu Corinthi habito veterem amicitiam, quam multis argumentis invicem fuerant testati, renovassent, et afflictum regum statum ob oculos posuissent, opem poscentes: parata erat multitudo non parte aliqua copiarum, sed omnibus viribus, si opus esset, ire suppetias. Verum huic sententiæ Callicrates et Diophanes et Hyperbatonus adversabantur. Contra quos Lycortas et Polybius disserentes, Achæos hortabantur, ut pactorum et acceptorum beneficiorum, imprimis vero jurisjurandi memores, societatis leges servarent. Cumque iterum multitudo acclamasset, opem ferendam: Callicrates deliberationem illam fregit, metu magistratibus injecto, quasi leges potestatem ipsis non concederent in ejusmodi conventu de auxiliis deliberandi[r].

Paulo post concilio in urbem Sicyoniorum convocato, cui non magistratus solummodo intererant, verum omnes annis triginta majores, postquam multi sermones habiti essent: a Callicrate inductus est in theatrum recta ab itinere tabellarius, subdititias literas Q. Marcii proconsulis afferens; quibus Achæos hortari fingebatur ut, Romanorum voluntatem secuti, conciliare invicem reges conarentur. Indeque legati ab Achæis missi sunt Archon Ægirates, Arcesilaus et Aristo Megapolitani, ad pacem inter Ptolemæos reges et Antiochum faciendam. Qua ex re indignatus Polybius, rerum cura et administratione se abdicavit: et legati Alexandrini, spe auxiliorum amissa, domum reversi sunt[s].

Philæ hyberna agitans Perseus, in Ioniam copias direxit, quibus annonam quæ inde subvehebatur Romanis intercluderet[t]. Antenorem et Callippum præfectos classis cum quadraginta lembis, quibus et quinque pristes (majores

[q] Polyb. legat. 86.
[r] Polyb. legat. 89.
[s] Polyb. legat. 89. et legat. 91.
[t] Appian. Macedonic. in excerpt. Valesii, pag. 565.

naves) sunt adjunctæ, Tenedum misit: ut inde sparsæ per Cycladas insulas naves Macedoniam cum frumento petentes tutarentur. Cassandreæ deductæ naves, in portus primum qui sub Atho monte sunt, inde Tenedum placido mari cum trajecissent; stantes in portu Rhodias apertas naves, Eudemumque præfectum earum, inviolatas, atque etiam benigne appellatos dimiserunt. Cognito deinde in latere altero naves suorum quinquaginta onerarias, a rostratis Eumenis (quibus Damius præerat) ad montem Athon in ostio portus inclusas, dissipatis hostibus eas eduxerunt, et in Macedoniam, decem lembis eas tutantibus miserunt[u].

Lembi illi nono post die ad classem ad Sigæum stantem redierunt: quæ Subota (insula ea est interjecta Elææ et Atho) inde trajecit. Postero vero die quam eo ventum est, naves triginta quinque quas hippagogos vocant, ab Elæa profectæ cum equitibus Gallis equisque (Attalo ab Eumene missis) Phanas promontorium Chiorum petebant, unde transmittere in Macedoniam possent. His Antenor, profectus a Subotis, inter Erythrarum promontorium Chiumque, qua arctissimum fretum est, inopinato occurrit. Cumque resistendi spes nulla esset, pars eorum qui propiores continenti litori erant, in Erythræam enatarunt: pars velis datis ad Chium naves ejecere, relictisque equis effusa fuga urbem petebant. Sed propius urbem lembi accessuque commodiore cum exposuissent armatos; partim in via fugientes Gallos adepti Macedones cæciderunt, partim ante portam exclusos. Gallorum octingenti ferme (aut septingenti, ut habet Gruteriana editio) occisi, ducenti vivi capti: equi, pars in mari fractis navibus, absumpti; partim nervos succiderunt in litore Macedones. Viginti eximiæ equos formæ cum captivis, eosdem decem lembos, quos ante miserat, Antenor devehere Thessalonicam jussit, et primo quoque tempore ad classem reverti, Phanis se eos expectaturum. Triduum ferme classis ad urbem stetit. Phanas inde progressi sunt: et spe celerius reversis decem lembis evecti, Ægeo mari Delum trajecerunt[x].

[u] Liv. lib. 44.

[x] Id. ibid.

Dum hæc geruntur, legati Romani C. Popillius, C. Decimius et C. Hostilius, a Chalcide profecti, tribus quinqueremibus Delum quum venissent; lembos ibi Macedonum quadraginta, et quinque regis Eumenis quinqueremes invenerunt. Sanctitas templi insulæque inviolatos præstabat omnes. Itaque permixti Romanique et Macedones, et Eumenis navales socii, in templo, inducias religione loci præbente, versabantur[y].

Antenor Persei præfectus, quum aliquas alto præferri onerarias naves ex speculis significatum foret; parte lemborum ipse insequens, parte per Cyclades disposita, præterquam si quæ Macedoniam peterent, omnes aut supprimebat aut spoliabat naves. Quibus poterant Popillius aut Eumenis naves, succurrebant: et vecti nocte binis aut ternis plerumque lembis Macedones fallebant[z].

Per id fere tempus Gentii regis Illyriorum legati Parmenio et Morcus, et una cum his Metrodorus Persei, Rhodum venerunt: quibus authoritatem addidit, non lemborum modo adventus passim per Cycladas atque Ægeum vagantium mare, et occisorum equitum multitudo; sed etiam conjunctio ipsa regum Persei Gentiique, et fama cum magno numero peditum equitumque venientium Galatarum. Hæc enim animos, Dinoni quidem et Polyarato, qui Persei partium erant, addiderunt, Theæteto vero contra dejecerunt. Decretum igitur est a Rhodiis, benignum ambobus regibus responsum dare: iisque significare, statuisse bello finem se authoritate sua imponere; ipsosque adeo monere, faciles se ad pacem ut præberent. Suntque etiam Gentii legati in Prytaneo magna comitate ab iis excepti[a].

c. Primo vere Antiochus cum exercitu Ægyptum petens, in Cœlo-Syriam processit. Circa Rhinocolura Ptolemæi Philometoris legatis agentibus gratias quod per eum regnum patrium recepisset, gentibusque ut suum munus tueretur et diceret potius quid fieri vellet quam hostis ex socio factus vi atque armis ageret, respondit; non

[y] Liv. lib. 44. [z] Id. ibid.
[a] Liv. lib. 44. Polyb. legat. 87.

aliter neque classem revocaturum, neque exercitum reducturum, nisi sibi et tota Cypro et Pelusio, agroque qui circa Pelusiacum Nili ostium esset, cederet: diemque præstituit; intra quam de conditionibus peractis responsum acciperet[b].

Antiochus Apollonium, tributorum suorum collectioni præfectum, [μεριδάρχην apud Josephum[c], μυσάρχην in 2 Maccab. cap. V. ver. 24. dictum] cum viginti duorum millium exercitu, in civitates Judææ misit; duobus annis integris postquam ipse templum Hierosolymitanum spoliaverat: mandans ut puberes omnes jugularet, mulieres vero et juniores venderet[d].

Quum Hierosolyma venisset Apollonius, nihil hostile præ se ferens, cohibuit se usque ad diem Sabbathi: quo omnes qui ad sacra processerant confodit, et per civitatem cum armis discurrens magnam peremit multitudinem. Et accipiens spolia civitatis, eam incendit; diruitque domos ejus et muros in circuitu. Abduxeruntque captivas mulieres liberosque et jumenta possederunt[e]. Josephus[f], ipsi Antiocho tribuens quæ a ministris ejus sunt peracta, " direpta tota urbe, habitatores partim necavisse" eum scribit, " partim captivos una cum liberis et uxoribus abduxisse usque ad decem millium numerum."

Judas quoque Maccabæus cum novem aliis secedens, in montibus ferarum more transigebat vitam cum suis comitibus; qui gramineo alimento vesci perseverabant, ne participes essent contaminationis[g], sive ciborum vetitorum; sive idololatriæ, sive etiam contaminationis et eam secutæ desolationis ipsius sanctuarii[h]: quæ restitutionem et purificationem ejusdem ab eodem Juda Maccabæo postea factam[i] trium annorum et sex mensium spatio antecessit; quanto tempore civitatem Hierosolymitanam ab Antiocho fuisse oppressam, Josephus in librorum de bello Judaico

[b] Liv. lib. 45.
[c] Lib. 12. antiquit. cap. 7.
[d] 1 Maccab. cap. 1. ver. 30. 2 Maccab. cap. 5. ver. 24.
[e] 1 Maccab. cap. 1. ver. 31—34. 2 Maccab. cap. 5. ver. 25, 26.
[f] Lib. 12. antiquit. cap. 7.
[g] 2 Maccab. cap. 5. ver. 27.
[h] 1 Maccab. cap. 1. ver. 39. 41.
[i] 1 Maccab. cap. 4. ver. 43. 54.

procemio, et quotidiani sacrificii religionem cessavisse, in libri primi capite primo, et sanctuarium desolatum fuisse, in libro sexto ejusdem operis idem author significat; postremum quoque illud, de sanctuarii desolati tempore, asserente Hippolyto[k].

Postea ædificaverunt in civitate Davidis sive Sione murum magnum, et turribus firmis munitum, qui fuit ipsis pro arce: et nefariorum hominum præsidio ei imposito, Hierosolymorum spolia ibi deposuerunt. Cumque inde insidiæ templum frequentantibus subinde fierent, sanguisque innocens effunderetur, et contaminaretur sanctuarium; fugerunt habitatores Hierosolymorum: et fuit urbs habitatio exterorum, fuitque extera natis suis, liberis suis derelinquentibus ipsam[l].

Rhodiorum legati in Romanorum castra venerunt, cum iisdem de pace mandatis, quæ Romæ ingentem iram patrum excitavere. Multo iniquioribus animis a castrensi concilio auditi sunt. Itaque cum alii præcipites sine responso agendos castris, pronunciavit post diem quintumdecimum se responsum daturum. Interim, ut appareret quantum pacificantium Rhodiorum authoritas valuisset, consultare de ratione belli gerendi cœpit[m].

Pridie quam Perseus superatus est, C. Sulpicius Gallus tribunus militum secundæ legionis, L. Æmilii Pauli consulis permissu ad concionem militibus vocatis pronunciavit, nocte proxima, ne quis id pro portento acciperet, ab hora secunda usque ad quartam horam noctis lunam defecturam esse. Id quia naturali ordine statis temporibus fiat, et sciri ante et prædici posse; neque in prodigium trahi debere[n]. Quod mox et composito volumine eum docuisse narrat Plinius[o], ubi hunc primum Romani generis rationem defectus utriusque sideris in vulgus extulisse refert. De quo apud Ciceronem in libello de senectute, Cato: " Mori videbamus in studio dimetiundi pene cœli atque terræ Gallum, familiarem patris tui (Æmili Pauli,) Scipio.

[k] Caten. Græc. in Daniel. cap. 8.

[l] 1 Maccab. cap. 1. ver. 35—40.

[m] Liv. lib. 44. cap. 35.

[n] Id. ibid. cap. 37.

[o] Lib. 2. cap. 12.

Quoties illum lux noctu aliquid describere ingressum, quoties nox oppressit cum cœpisset mane? Quam delectabatur, cum defectiones solis et lunæ multo nobis ante prædiceret!"

Nocte, quam pridie Nonas Septembris insecuta est dies, edita hora luna cum defecisset, Romanis militibus Galli sapientia prope divina videbatur: Macedonas ut triste prodigium occasum regni perniciemque gentis portendens movit[p]. Totalem vero lunæ obscurationem Junii Juliani die vigesimo primo, hora octava post meridiem, hoc anno in Macedonia contigisse calculus astronomicus demonstrat: quum jam nocte corpora somno et quieti milites dare vellent, ut in Paulo Æmilio habet Plutarchus. Unde colligitur, Idus Martias hujus anni, quibus secundum suum consulatum Paulus iniit, in quartum Januarii Juliani diem incidisse.

Sequente die, victo Perseo[q], regnum Macedonicum cecidit: cum jam inde a Carano per annos sexcentos et viginti sex stetisset. Imperii vero Macedonici reliquiæ, Romano jam surgente imperio, in Seleucidis Syriæ et Ptolemæis Ægypti adhuc superfuerunt.

Tertio die Perseus quam pugnatum erat, Amphipolim in Thracia, cum quingentis fere Cretensibus, fuga pervenit. Ab Amphipolitanis vero non receptus, pecunia et auro argentoque in lembos qui in Strymone stabant delatis, et ipse ad flumen descendit. Cretensibus, spem pecuniæ secutis, ex thesauro suo scyphos et crateras aliaque aurea et argentea vasa, ad quinquaginta talentorum pretium, deprompsit; positaque in ripa, diripienda illis reliquit. Ab hac direptione cum per tumultum naves conscenderent, lembum unum in ostio amnis multitudine gravatum merserunt. Galipsum vel Alepsum eo die, postero in Samothraciam insulam cum duobus talentum millibus pervenit: atque ad templum Castoris et Pollucis supplex confugit[r].

[p] Liv. lib. 44. cum Justin. lib. 33. cap. 1. Valer. Maxim. lib. 8. cap. 11. Jul. Frontin. stratagem. lib. 1. cap. 12.

[q] 1 Maccab. cap. 8. ver. 5.

[r] Liv. lib. 44. cum Plutarcho in Paulo Æmilio.

Victoriæ Romanæ fama cum pervasisset in Asiam, Antenor qui cum classe lemborum ad Phanas stabat, Cassandriam inde trajecit[s].

d. C. Popillius qui ad Delum præsidio navibus Macedoniam petentibus erat, postquam debellatum in Macedonia et statione summotos hostium lembos audivit, dimissis et ipse Atticis navibus, ad susceptam legationem peragendam navigare Ægyptum perrexit: ut prius occurrere Antiocho posset, quam ad Alexandriæ mœnia accederet. Cum præterveherentur Asiam legati, et Loryma venissent, qui portus viginti amplius millia ab Rhodo abest, ex adverso ipsi urbi positus: principes Rhodiorum occurrerunt (jam enim eo quoque victoriæ fama perlata erat) orantes ut Rhodum deveherentur. Nam et id ad famam salutemque civitatis pertinere dicebant, noscere ipsos omnia quæ acta essent agerenturque Rhodi, et comperta per se non vulgata fama Romam referre. Diu negantes perpulerunt, ut moram navigationis brevem pro salute sociæ urbis paterentur. Et postquam Rhodum ventum est, in concionem quoque eos iidem precibus pertraxerunt[t].

Adventus legatorum auxit potius timorem civium quam minuit. Omnia enim Popillius, quæ singuli universique eo bello hostiliter dixerant fecerantque, retulit; et vir asper ingenio augebat atrocitatem eorum quæ dicerentur vultu truci et accusatoria voce: ut quum propriæ simultatis nulla causa cum civitate esset, ex unius senatoris Romani acerbitate, qualis in se universi senatus animus esset, conjectarent. C. Decimii moderatior oratio fuit: qui in plerisque eorum quæ commemorata a Popillio essent, culpam non penes populum, sed penes paucos concitatores vulgi esse dixit; eos venalem linguam habentes, decreta plena regiæ assentationis fecisse, et eas legationes misisse, quarum Rhodios semper non minus puderet quam pœniteret: quæ omnia, si potestas populo foret, in capita noxiorum versura. Cum magno assensu auditus est, non magis eo quod multitudinis noxam elevabat, quam quod culpam in authores verterat. Itaque cum principes eorum Romanis respon-

[s] Liv. lib. 45. cap. 10. [t] Id. ibid.

derent, nequaquam tamen tam grata oratio eorum fuit, qui quæ Popillius objecerat diluere utcunque conati sunt, quam eorum qui Decimio in authoribus ad piaculum noxæ objiciendis assensi sunt. Indeque Rhodii illi, qui prius tantos gerebant spiritus, quasi tam Philippum quam Antiochum vicissent ac viribus potiores ipsis Romanis essent, in tantam adacti fuere trepidationem; ut præsentibus legatis decretum extemplo fecerint, ut qui pro Perseo adversus Romanos dixisse quid aut fecisse convincerentur, capitis condemnarentur. Excesserunt urbe sub adventum Romanorum quidam, alii mortem sibi consciverunt. Legati non ultra quam quinque dies Rhodi morati, Alexandriam profecti sunt. Nec eo segnius judicia ex decreto coram his facto Rhodi exercebantur: quam perseverantiam in exequenda re Decimii lenitas afferebat[u].

Quum de Persei fuga nuncius Romam perlatus fuisset, placuit senatui legatos Rhodiorum, qui ad pacem cum Perseo faciendam venerant, in curiam vocare. Legati, quorum princeps Agesipolis, senatum ingressi missos se dixerunt ad dirimendum bellum; quod grave atque incommodum Græciæ omni, sumptuosum ac damnosum ipsis Romanis esset; nunc quando finitum illud esset, ita ut semper optaverant Rhodii, gratulari se illis. Hæc ubi breviter dixisset Agesipolis, curia excessit. Senatus ea occasione usus, quum Rhodios vellet παραδειγματίσαι et exemplum aliis constituere, responsum dedit, Rhodios neque utilitatum Græciæ neque cura impensarum populi Romani, sed pro Perseo legationem eam misisse. Nam si ea fuisset cura quæ simularetur; tum mittendos legatos fuisse, cum Perseus in Thessaliam exercitu inducto per biennium Græcas urbes alias obsideret, alias denunciatione armorum terreret. Tum nullam pacis ab Rhodiis mentionem factam: postquam vero superatos saltus transgressosque in Macedoniam Romanos audirent, et inclusum teneri Perseum, tunc Rhodios legationem misisse, non ad ullam aliam rem, quam ad Perseum ex imminenti periculo eripiendum. Propterea censere patres, neque lautia aut aliud

[u] Liv. lib. 45. cum Dione, legat. 20. al. 21.

beneficium, neque ullum benignum responsum legatis dare se debere[x].

Thoas, qui Rhodo a Dinone ad Perseum internuncius missus sæpe in Macedoniam navigaverat, rebus jam inclinatis, sibi metuens Cnidum confugit. Cumque eum Cnidii in custodiam compegissent, vindicatus a Rhodiis Rhodum remissus est: ubi habita de ipso quæstione cuncta confessus, prorsus cum omnibus interceptarum literarum notis, cumque epistolis tum a Dinone tum a Perseo ultro citroque missis consentiebat. Unde convictus Dino ad aliorum exemplum supplicio est affectus[y].

Cneius Octavius, qui una cum Paulo Æmilio bellum Macedonicum administrabat, classe Samothraciam appulsa Perseum Dioscurorum quidem religione motus reliquit inviolatum; mari tamen et effugio præclusit[z]. Cumque eum modo minis, modo spe ad deditionem pellicere conaretur; adjuvit in hoc illum res seu casu contracta, seu consilio. L. Attilius illustris adolescens, cum in concione esse populum Samothracum animadvertisset; concessu magistratus, questus est, creditam insulæ sanctitatem violari Evandri Cretensis præsentia; qui cum Eumenis regis cædem Delphis pene perpetrasset, jam se una cum Perseo templi asylo tutaretur. Hinc Theondas, qui summus magistratus apud eos erat, (regem ipsi appellant) se totamque insulam in potestate Romanorum esse videns, ut Evander judicio permitteretur a Perseo postulavit. Id cum Perseus improbaret, quod videret patefactum crimen in se devolutum iri, Evandrum interfici curavit: corrupitque pecunia Theondam, ut renunciaret populo, sibi ipsum mortem conscivisse. Cæterum tanto facinore in unum relictum amicum, ab ipso per tot casus expertum, omnium qui secum erant alienavit animos: et cum pro se quisque transiret ad Romanos, solus prope relictus, fugæ consilium capere coactus est[a].

Cum Oroande igitur Cretensi cui nota Thraciæ ora erat, quia mercaturas in ea regione fecerat, clam Perseus egit,

x Polyb. legat. 88. Liv. lib. 45.

y Polyb. in excerpt. Valesii, pag. 137, 138.

z Plutarch. in P. Æmilio.

a Liv. lib. 45. cap. 6.

ut se sublatum in lembum, qui ad Demetrium promontorium stabat, ad Thracum regem Cotym deveheret. Sub occasum solis delata ad lembum pecunia est, quanta clam deferri poterat: qua recepta Oroandes arte Cretica usus, primis tenebris soluta nave, per altum Cretam petiit. Media deinde nocte, miserabilis Perseus ex angusta fenestra per murum se puerosque et conjugem demisit, laborum et erroris rudes. Postquam in portu navis non inventa est, vagatus aliquandiu in litore, postremo timens lucem jam appropinquantem, ad obscurum angulum in templi latere se recepit[b].

Ubi jussu prætoris Octavii pronunciatum est per præconem, regios pueros (principum liberos ad regis ministerium electos) Macedonasque alios qui Samothraciæ essent, si transirent ad Romanos, incolumitatem libertatemque et sua omnia servaturos, quæ aut secum habebant aut in Macedonia reliquissent: transitio omnium facta est, nominaque dabant ad C. Posthumium tribunum militum. Ion quoque Thessalonicensis liberos parvos regios, fidei suæ a patre commissos, Octavio tradidit: nec quisquam præter Philippum maximum natu e filiis cum rege est relictus. Tum sese filiumque Octavio tradidit: fortunam, deosque quorum in templo erat, nulla ope supplicem juvantes, stulte accusans. In prætoriam navem imponi jussus, eodem et pecunia quæ superfuit delata est: extemploque classis Amphipolim repetiit[c].

Antiochus ad occupandum Pelusium veniens, ubi Leusinem flumen esset transgressus, (qui locus quatuor millia ab Alexandria abest) legatis Romanis occurrit. Quos quum advenientes salutasset, dextramque Popillio porrigeret; tabellas quas manibus tenebat, senatusconsultum continentes quo bellum adversus Ptolemæum extemplo finire ille jubebatur, tradidit, atque omnium primum id legere jussit. Perlectis tabellis, quum se consideraturum adhibitis amicis, quid faciendum sibi esset, dixisset: Popillius virga quam in manu gerebat vitiginea circumscripsit re-

[b] Liv. lib. 45. cap. 6. et Plutarch. in P. Æmilio.
[c] Liv. lib. 45. cap. 6. et Plutarch. in P. Æmilio.

gem; ac priusquam circulo descripto excederet, tabellis eum respondere jussit. Obstupefactus rex isto adeo insolito atque imperioso facto, ubi parumper hæsitasset; "Faciam," inquit, "quod Romani jubent." Tum demum Popillius dextram regi tanquam socio et amico porrexit. Paucorum deinde dierum ac numero certo definitorum spatio concesso, Antiochus copias suas in Syriam (pro *ἀγρίαν* enim in Polybio *συρίαν* ex Livio rescribendam censemus) gravate ille quidem ac gemens, sed tamen abduxit, in præsentia tempori cedendum ratus[d].

Samaritani videntes Judæos ab Antiocho miserrime oppressos, origine Sidonios se fuisse profitebantur; indeque literas ab Antiocho ad Apollonium præsidem suum et Nicanorem procuratorem regium obtinuerunt, ut in communem cum Judæis causam ipsos non involverent; utque templum Garizitanum, hactenus nullius Dei titulo insignitum, *Διὸς Ἑλληνίου* sive Jovis Græcanici nomine deinceps appellaretur. Extat hac de re apud Josephum[e] epistola supplex Samaritanorum; cum Antiochi rescripto, anno quadragesimo sexto, (sed nescio a qua epocha deducto) mensis Hecatombæonis die decimo octavo dato.

Cum excessisset Ægypto Antiochus, Romani legati concordiam inter fratres, inter quos vixdum convenerat, authoritate sua firmarunt[f]. C. Popillius liberationem Menalcidæ Lacedæmonii, qui necessariis regum temporibus ad rem familiarem augendam sedulo fuerat abusus, a regibus beneficii loco petiit: Polyaratum vero, qui apud Rhodios Persei partibus maxime faverat, ut Romam mitterent jussit. Et Menalcidas quidem dimissus est: de Polyarato vero res dilata. Ptolemæus enim et Polyaratum et patriam reveritus, Romam illum mittere haudquaquam decrevit, sed Rhodum potius: quod et ipse Polyaratus postulabat. Navigio igitur impositum et Demetrii cujusdam ex amicis custodiæ traditum Rhodum destinavit; literis etiam ad Romanos de illius transvectione datis. At Polyaratus Phaselidem

[d] Polyb. legat. 92. et Liv. lib. 45. cum Cicerone in Philippica octava, Velleio Paterculo lib. 1. cap. 10. Valerio Maximo, lib. 6. cap. 4. Justino lib. 34. cap. 3. Appiano in Syriac. pag. 131. Plutarcho in Apophthegmat. cap. 32. &c.

[e] Lib. 12. antiquit. cap. 7.

[f] Liv. lib. 45. cap. 12.

appulsus, nescio quid animo cogitans, sumptis verbenis atque infulis ad communem urbis larem confugit[g].

Popillius, rebus Alexandriæ compositis, Cyprum navigavit: et inde quæ jam Ægyptios ibi vicerat classem atque exercitum Antiochi in Syriam dimisit[h].

Ægypti reges liberati bello contra Antiochum, ante omnia legatum Romam miserunt Numenium ex numero amicorum, gratias pro acceptis beneficiis acturum[i].

Cum Phaselitæ Rhodum misissent, postulantes ut Polyaratum ipsi accipere asportareque vellent: Rhodii navem quidem miserunt, verum præfecto navis Epichari accipere illum in navem interdixerunt; quoniam Alexandrinis Rhodi hominem sistere mandatum fuisset. Nave igitur Phaseliden delata, cum Epichares Polyaratum navigio excipere abnueret; contra Demetrius, cujus custodiæ commendatus ab rege fuerat, exurgere hominem ac proficisci juberet, urgerentque adeo Phaselitæ, veriti ne id sibi apud Romanos fraudi esset: perculsus casus gravitate Polyaratus, Demetrii navigium rursus conscendit. Verum in excensione opportunitatem nactus, iterum confugit Caunum contento cursu: ac similiter quiritando Cauniorum auxilium implorabat. A quibus repulsam passus, eo quod Rhodiis contributi essent; clam ad Cibyratas misit, postulans ut in urbem reciperetur, mitterenturque qui ipsum tuto deducerent. Notus autem Cibyratis eo erat, quod liberi Pancratis tyranni educati apud eum fuerant. Cumque assensissent Cibyratæ et postulatis paruissent, Polyaratus Cibyram delatus est[k].

Popillius et ea legatio quæ ad Antiochum missa erat Romam rediens, retulit controversias inter reges sublatas esse, exercitumque ex Ægypto in Syriam reductum. Post ipsorum regum legati venerunt. Antiochi legati referebant omni victoria potiorem pacem regi, quæ senatui placuisset, visam: eumque haud secus quam Deorum imperio legatorum Romanorum jussis paruisse. Gratulati deinde

[g] Polyb. legat. 92. et 95. et in excerptis Valesii, pag. 138.
[h] Polyb. legat. 92. Liv. lib. 45.
[i] Polyb. legat. 95.
[k] Polyb. legat. 95. et in excerpt. Valesii, pag. 138. 141.

victoriam de Perseo sunt; ad quam summa ope, si quid imperatum foret, adfuturum regem fuisse. Ptolemæi legati communi nomine regis et Cleopatræ gratias egerunt. Plus eos senatui populoque Romano quam parentibus suis, plus quam Diis immortalibus debere: per quos obsidione miserrima liberati essent, regnum patrium prope amissum recepissent. Responsum ab senatu est: Antiochum recte atque ordine fecisse quod legatis paruisset, gratumque id esse senatui populoque Romano. Regibus Ægypti Ptolemæo Cleopatræque si quid per se boni commodique evenisset, id magnopere senatum lætari: daturumque operam, ut regni sui maximum semper præsidium esse in fide populi Romani ducant. Munera legatis ut ex instituto mittenda curaret, C. Papirio prætori mandatum[l].

Et ab Eumene et ab Attalo et ab Athenæo fratribus communis legatio de victoria contra Perseum gratulatum Romam venit[m].

3837. Rex Antiochus edicto edito imperavit gentibus omnibus sibi subjectis eosdem cultus in toto regno servare, relictisque propriis consuetudinibus eandem cum Græcis religionem profiteri; mortis pœna non obedientibus proposita: et præfecit inspectores unicuique populo, qui ad hoc faciendum omnes cogerent[n].

Ex his, in Judæam et Samariam senem quendam Athenæum misit, ut Judæos a divinæ legis observatione discedere cogeret, et templum Hierosolymitanum contaminaret; illi Διὸς Ὀλυμπίου Jovis Olympii nomine imposito, sicut Garizimitano Διὸς Ξενίου Jovis Hospitalis sive peregrinorum tutoris. Illud enim cognomentum quam Ἑλληνίου Samaritanorum conditioni convenientius fuisse, re melius considerata, censuisse videtur: quod in terra Judæorum peregrini illi essent et advenæ[o].

Misit etiam rex libellos per legatos Hierosolymam et ad civitates Judææ, ut sequerentur ritus gentium, sacrificia e sanctuario tollerent, sabbatha et dies festos prohiberent, sanctuarium et ministros ejus coinquinarent, aras et lucos

[l] Liv. lib. 45. cap. 13.
[m] Id. ibid.
[n] 1 Maccab. cap. 1. ver. 43. 52, 53.
[o] 2 Maccab. cap. 6. ver. 1, 2.

et idolorum delubra ædificarent, sues et immundas pecudes alias immolarent, filios ipsorum incircumcisos relinquerent, omnique re immunda se polluerent; ita ut obliviscerentur legis, et immutarent omnia statuta Dei sui[p]; crimenque omnino esset, Judaicam religionem profiteri[q].

Decretum quoque prodiit in vicinas civitates Græcas, suggerente Ptolemæo, Dorymenis filio[r]; ut pari modo adversus Judæos agerent, et sacrificiorum participes fieri compellerent; eos autem, qui ad ritus Græcos transire nollent, jugularent[s].

Et cæteræ quidem gentes amplexæ sunt sermonem regis: et ex Israelitis quoque multi consenserunt cultui ejus, et sacrificaverunt idolis, et coinquinaverunt sabbathum[t]. Congregati enim sunt e populo ad eos multi legis desertores: feceruntque ut Israelitæ latitarent in specubus et locis perfugii ipsorum[u]. Alii autem ducebantur cum acerba necessitate die natali regis singulis mensibus ad esum idolothytorum: et cum erat Dionysiorum festum, cogebantur hederam ferentes pompam Baccho ducere[x].

Templum vero luxu et commessationibus implebatur a gentibus, molliter vitam consumentibus cum meretricibus, et in sacro ædis ambitu ad mulieres se adjungentibus, etiamque intro ferentibus quæ non conveniebant: et altare rebus illegitimis, quas lex vetuerat, plenum erat[y].

Die autem decimo quinto mensis Cislevi, (partim Novembri, partim Decembri nostro respondentis) anno centesimo quadragesimo quinto regni Græcorum, extruxerunt abominationem desolationis, abominandum Jovis Olympii idolum, super altare: et in civitatibus Judææ circumquaque extruxerunt aras; et in foribus domorum atque plateis fecerunt suffitum[z].

Libros legis quos invenerunt, conscindentes combusserunt igne: et ubicunque inveniebatur apud aliquem liber

p 1 Maccab. cap. 1. ver. 46—51.

q 2 Maccab. cap. 6. ver. 6.

r Ibid. cap. 4. ver. 45.

s 2 Maccab. cap. 6. ver. 8, 9.

t 1 Maccab. cap. 1. ver. 44. cum cap. 2. ver. 18.

u 1 Maccab. cap. 1. ver. 55, 56.

x 2 Maccab. cap. 6. ver. 7.

y 2 Maccab. cap. 6. ver. 4, 5.

z 1 Maccab. cap. 1. ver. 57, 58.

fœderis, aut si quis approbabat legem; secundum edictum regis trucidabant eum[a]. Ubi librorum legis nomine, non solum Mosaicum Pentateuchum cum recentioribus Hebræis, qui hinc originem suarum Petaroth accersunt, (apud Eliam Levitam in Tischbi, voce פטר) sed universam veteris Testamenti scripturam accipimus: ut in Johann. cap. X. ver. 34. cap. XV. ver. 25. et 1 Cor. cap. XIV. ver. 21. Atque ita hic Josephus[b]: "ἠφανίζετο δὲ εἴπου βίβλος εὑρεθείη ἱερὰ καὶ νόμος, καὶ παρ' οἷς εὑρεθείη, καὶ οὗτοι κακοὶ κακῶς ἀπώλοντο. Abolebatur etiam ubicunque repertum esset sacrum aliquod volumen et lex; et ipsi apud quos inveniretur mali male peribant;" et Severus Sulpicius, in sacræ historiæ libro secundo: "sacra etiam legis et prophetarum volumina igni cremata."

Die vigesimo quinto mensis Cislevi sacrificia sunt oblata in ara idololatrica, quæ extructa erat super altare Dei[c]; anno Seleucidarum centesimo quadragesimo quinto, Olympiade[d] CLIII.

Eodem tempore, duæ mulieres quæ filios circumciderant delatæ sunt: ad quarum ubera suspensis natis, publice per civitatem traductas deorsum a muro eas præcipitaverunt; et familias earum et eos qui infantes circumciderant trucidaverunt[e].

Galatæ, Adverta duce, ingenti motu regnum Eumenis infestarunt. Induciis vero per hyemem factis, et Galli domos abierunt, et rex in hyberna concessit Pergamum; ubi gravi morbo æger fuit[f].

Antiochus, ubi edicta sua contemni videbat a populo, per tormenta unumquemque cogebat gustatis cibis immundis abjurare Judaismum[g]. Sed Israelitarum multi roborati sunt, et obfirmati in se, ne immunda comederent: et mori elegerunt, ne polluerentur cibis illis, neque sanctum fœdus inquinarent[h].

[a] 1 Maccab. cap. 1. ver. 59, 60.
[b] Lib. 12. cap. 6.
[c] 1 Maccab. cap. 1. ver. 62.
[d] Joseph. lib. 12. cap. 7. et 11.
[e] 1 Maccab. cap. 1. ver. 46. 2 Maccab. cap. 4. ver. 10.
[f] Liv. lib. 45. cum Polyb. legat. 93.
[g] Joseph. libell. de Maccab.
[h] 1 Maccab. cap. 1. ver. 65, 66.

Præsidens igitur cum assessoribus tyrannus Antiochus in quodam sublimi loco, astante circumcirca armato exercitu, jussit unumquemque Hebræorum abripi et ad carnes suillas et idolothyta gustanda vi adigi: si qui vero profanas dapes recusarent, hos trochleis distentos e vita tolli[i].

Multis vero abreptis, unus in primis nomine Eleazarus, ex sacerdotali genere, in legum disciplina ut scriba primarius versatissimus, ætate nonagenarius, et propter eam multis Antiochi asseclis notus, coram adductus est. Qui carnes suillas nec manducare nec manducasse simulare consentiens, crudelissima subire tormenta quam legem violare maluit[k].

Post hunc septem fratres adolescentes, cum matre eorum fortissima, coram Antiocho sunt producti: qui carnem suillam gustare recusantes, exquisitis tormentorum modis excruciati, invictas Deo animas reddiderunt. Horum nobilissimum martyrium, in libri secundi Maccabæorum capitulo septimo habetur descriptum; et in Josephi de Maccabæis libello, Περὶ αὐτοκράτορος λογισμοῦ, De imperatrice ratione inscripto. In cujus Latina paraphrasi a Rufino edita, hi a castello suo Susandro Antiochiam ad regem adducti fuisse dicuntur: eorumque eduntur nomina, Machabæus, Aber, Machir, Judas, Achas, Areth, Jacob, et matris, Solomona; quam Hannam tamen posteriores Hebræorum historici appellant.[1]

In Judæa hoc tempore Rhazis senator Hierosolymitanus aliis exemplo præluxit, corpus animumque suum pro Judaismo tuendo exponens: pro benevolo in patriam affectu pater Judæorum appellatus[l].

Ministri regis qui in Judæa homines ad apostasiam impellebant, in oppidum Modin venerunt; ut Israelitas ibi sacrificare cogerent[m]. Erat autem Modin vicus juxta Diospolin; ut in libello περὶ τῶν τοπικῶν ὀνομάτων refert Eusebius. Consedit ibi tum Mattathias filius Johannis, filii Simeonis, Hierosolymitanus sacerdos ex familia Joaribi (quæ inter viginti et quatuor ἐφημερίας 1 Chronic. cap.

[i] Joseph. libell. de Maccab.
[k] Joseph. libell. de Maccab. 2 Maccab. cap. 6. ver. 18—31.
[l] 2 Maccab. cap. 14. ver. 37, 38. [m] 1 Maccab. cap. 2. ver. 15.

XXIV. ver. 7. prima erat) una cum quinque suis filiis; Johanne qui Caddis vel Gaddis, Simone qui Thassi, Juda qui Maccabæus, Eleazaro qui Abaron vel Avaran, et Jonathane qui Apphus vocabatur[n]. Utque septem illi martyres, qui Antiochiæ certamen suum peregerunt, a maximo natu fratre Maccabæo, commune fratrum Maccabæorum nomen invenerunt: ita ut a Juda Maccabæo quinque Mattathiæ filiorum, si non ætate (uti Josepho[o] fuit visum) certe fortitudinis et ex ea partæ gloriæ ratione maximo[p], eandem communem Maccabæorum appellationem nanciscerentur usus quoque obtinuit. Pater vero eorum Mattathias sive Matthias a Josepho[q], ut et in chronico Eusebii et minore Seder Olam Hebræorum, Asamonæi filius appellatur: sed in libro duodecimo antiquitatum, capite octavo, explicatius: *υἱὸς Ἰωάννου, τοῦ Συμεῶνος, τοῦ Ἀσσαμωναίου*, filius Johannis, filii Simeonis, filii Assamonæi. Vulgus Hebræorum ipsum Mattathiam Hasamonæum dictum fuisse vult; ab eoque ad posteros cognomentum illud descendisse. De quo videndus R. David Kimchi, ad Psalmum LXVIII. ver. 32. ubi vox השמנים principes denotat.

Antiochi ministri Mattathiam ad se adductum magnopere hortabantur, ut cum princeps et illustris et magnus in urbe Modinensi esset, munitusque filiis ac fratribus, exemplo suo aliis in obedientia mandato regis præstanda præiret. Quod ille non solum constanter recusavit, sed etiam Judæum quendam in altari ethnico sacrificantem conspicatus, super aram ipsam eum jugulavit: eodemque tempore et regium præfectum (Josepho[r] Apellem dictum) qui cogebat sacrificare trucidavit, et aram diruit. Deinde hortatus omnes qui zelo legis ducebantur ut ipsum sequerentur; una cum filiis in montes fugit, relictis in urbe omnibus facultatibus suis[s].

Tunc multi justitiæ cultores descenderunt in loca occulta deserti; ibique cum filiis et uxoribus et jumentis suis in speluncis victitabant. Quod cum indicatum fuisset Phi-

[n] 1 Maccab. cap. 2. ver. 1—5. [o] Libro 1. belli cap. 1.
[p] 1 Maccab. cap. 2. ver. 66. cap. 3. ver. 4. 9. cap. 4. ver. 26.
[q] Lib. 1. belli, cap. 1. [r] Lib. 12. cap. 8.
[s] 1 Maccab. cap. 2. ver. 16—28.

lippo (Phrygi illi, quem præfectum Hierosolymis reliquerat Antiochus[s];) duces regii, præsidio Hierosolymitanæ arcis assumpto, eos persecuti sunt: et cum ut regis dicto essent audientes persuadere non possent, die Sabbati igne in specus injecto, ipsos cum uxoribus, liberis et jumentis, ad mille hominum numerum, concremarunt; inclusis, ob Sabbati honorem, non repugnantibus, ac ne aditus quidem speluncarum obturantibus[t].

Id quum cognovissent Mattathias et amici ejus, casum eorum valde luxerunt: statueruntque, si die Sabbati ab hostibus deinceps oppugnarentur, armis se illos esse repulsuros[u].

His adjunxit se congregatio Asidæorum, virorum religiosorum, qui legi per arma tuendæ sponte se offerebant, et omnes qui a malis fugere sunt coacti: constitutoque exercitu, homines impios partim ceciderunt, partim ad nationes fuga se recipere compulerunt. Circumeuntes autem Mattathias et amici ejus, diruerunt aras, circumciderunt pueros quoscumque incircumcisos invenerunt in finibus Israelis, et persecuti sunt filios superbiæ: prospereque successit opus in manibus eorum[x].

Cum Cibyratæ neque retinere Polyaratum Rhodium penes se metu populi Romani auderent, neque porro Romam deportare ob imperitiam rei maritimæ (quippe penitus mediterranei) possent; legationem Rhodum mittere, et in Macedoniam ad L. Æmilium Paulum proconsulem cogebantur, rogantes ut accipere hominem vellent. Scripsit vero proconsul, Cibyratis quidem, ut Polyaratum in arcta custodia haberent, Rhodumque deducerent; Rhodiis vero, ut eundem maritimo itinere Romam tuto deferri curarent. Atque ita re ab utrisque, ut imperatum erat, perfecta, Polyaratus tandem Romam perductus est[y].

Ad Galatarum motum compescendum Eumenes rex fra-

[s] 2 Maccab. cap. 5. ver. 22.

[t] 1 Maccab. cap. 2. ver. 29—38. 2 Maccab. cap. 6. ver. 11. Joseph. lib. 12. cap. 8.

[u] 1 Maccab. cap. 2. ver. 39, 40, 41. Joseph. lib. 12. cap. 8.

[x] 1 Maccab. cap. 2. ver. 42—48.

[y] Polyb. in excerptis Valesii, pag. 141.

trem suum Attalum Romam misit: simul etiam de victoria adversus Perseum parta senatui gratulaturum. Quam legationem eo quoque libentius suscepit Attalus; ut, quoniam eo in bello Romanos adjuvisset, et ad omnia pericula hilarem se ac promptum socium præbuisset, quam gratum id officium patribus esset, aliquo favoris et benevolentiæ testimonio experiretur. Qua spe ne ad regnum etiam obtinendum ille sollicitaretur, post fratrem Eumenes Stratium medicum Romam misit, magnæ apud se fidei atque authoritatis virum; speculatorem rerum quæ a fratre agerentur, monitoremque fidum si decedi fide vidisset[z].

Attalum Romam venientem quum benigne omnes exciperent, partim ob præcedentem consuetudinem, quod simul eo bello militaverant, partim quia amicum sibi illum esse credebant; quumque majore quam sperasset ipse comitatu obviam ei esset processum: inflari vana spe cœpit, veræ causæ ignarus, cujus gratia adeo benigne fuisset exceptus. Nam quum plerorumque e Romanis alienati animi ab Eumene essent, atque eum oblique in hoc bello se gessisse crederent, colloquia eum Perseo habentem, et temporibus Romanorum imminentem: quidam e principibus seducere ad familiaria colloquia Attalum atque hortari instituerunt, ut quam pro fratre susceperat legationem poneret, ac pro se loqueretur. Senatum enim a fratre ejus alienatum, proprium ipsi dominatum ac potentiam velle conciliare. Ex quo fiebat, ut Attalo erigerentur animi; ita ut nonnullis e proceribus reciperet, in senatum se venturum, ut de ea re verba apud patres faceret. Verum ab eo proposito Stratius medicus eum dimovit, vir prudentiæ singularis et ad persuadendum efficax. Posuerat enim ei ob oculos, et jam in præsentia regnare ipsum, non minus quam fratrem, et in posterum regni non dubium successorem relinqui: neque vero eam spem abesse longe; quum propter infirmitatem corporis in dies atque in horas vitæ finem expectet Eumenes. Accessisse etiam novam tempestatem regno tumultus Gallici, cui vix consensu et concordia regum resisti queat; quanto minus si ad externum bellum

[z] Polyb. legat. 93. Liv. lib. 45.

intestina seditio adjiciatur? Introductus igitur in senatum Attalus, gaudium suum de victo Perseo primum testatus est: deinde de fide atque alacritate animi sua quam ad id bellum adhibuerat disseruit. Tum de mittendis legatis qui Galatas sua authoritate ab armis avocarent, et ad statum priorem redigerent, multis verbis egit. Adjecit etiam de Æniorum et Maronitarum urbibus, quas sibi dari dono postulabat: accusationem vero fratris et petitionem de dividendo regno penitus omisit[a].

Senatus, existimans Attalum iterum ad se aditurum et de iis rebus separatim acturum, legatos missurum se promisit; et in muneribus largiendis, quæ moris est dare, magnificentia singulari est usus: urbes etiam illas daturum se est pollicitus. Sed quum post exhibita sibi omnia humanitatis officia urbe exiisset Attalus, neque eorum quæ sperabat senatus quicquam fecisset; frustrati patres sua spe, dum is adhuc esset in Italia, Ænum et Maroneam liberas pronuntiarunt, promissione quam Attalo fecerant revocata. Legationem vero, cujus Publius Licinius princeps erat, ad Galatas miserunt[b].

Inter multas Asiæ Græciæque legationes, post Attalicam hanc, Rhodiorum maxime legati in se omnium oculos animosque converterunt. Eorum duplex hoc tempore erat legatio: quarum priorem obibat Philocrates, posteriorem Philophron et Astymedes[c]. Rhodii enim responso illo accepto, quod statim post pugnatam cum Perseo pugnam Agesipoli datum fuerat, ira patrum adversus se cognita et minis auditis, extemplo legationes illas miserunt[d]; quibus temeritatem quorundam popularium suorum deprecarentur, et fidem consiliumque publicum expurgarent[e].

Legati quum primo in veste candida visi essent (quod et gratulantes decebat, et si sordidam vestem habuissent, lugentium Persei casum præbere speciem poterant:) postquam consulti ab Marco Junio consule patres, stantibus in comitio legatis, an locum, lautia, senatumque darent; nullum hospitale jus in iis servandum censuerunt. Egressus

[a] Polyb. legat. 93. Liv. lib. 45.

[b] Polyb. legat. 93.

[c] Polyb. legat. 93. Liv. lib. 45.

[d] Polyb. legat. 93.

[e] A Gellius, lib. 7. cap. 37.

curia consul, quum Rhodii gratulatum se de victoria, purgatumque civitatis crimina dicentes venisse, petissent ut senatus sibi daretur, pronuntiavit: sociis et amicis et alia comiter atque hospitaliter præstare Romanos et senatum dare consuesse; Rhodios non ita meritos eo bello, ut amicorum sociorum numero habendi sint. His auditis prostraverunt se omnes humi; consulem et cunctos qui aderant orantes, ne nova falsaque crimina plus obesse Rhodiis censerent quam antiqua merita, quorum ipsi testes essent. Et extemplo, veste sordida sumpta, domos principum cum precibus ac lachrymis circumibant; orantes ut prius cognoscerent causam, quam condemnarentur[e].

Marcus Juventius Thalna prætor, cujus inter cives et peregrinos jurisdictio erat, populum adversus Rhodios incitabat: novoque et malo exemplo, ante non consulto senatu, non consulibus certioribus factis, de sua unius sententia rogationem tulerat, vellent juberentne bellum Rhodiis indici, et ex ejus anni magistratibus defigi qui ad id bellum cum classe mitteretur; se eum sperans futurum esse. Huic actioni M. Antonius et Marcus Pomponius tribuni plebis adversabantur: indeque inter prætorem et tribunos omnia intempestive agendi certamen erat. Tribuni festinationem prætoris ante tempus intercedendo in adventum imperatoris Æmilii differendam persuaserunt[f]. Ab Antonio prætor de rostris est detractus: introductique in senatum ab eo Rhodiorum legati, verba fecerunt; prius quidem Philophron, deinde etiam Astymedes[g]. Cujus posterioris videtur ea esse oratio, quæ ἀκέφαλος habetur apud Livium. Suam enim concionem in literas relatam Astymedem publicavisse, testatur Polybius: quam tamen a prudentioribus eo nomine improbatam fuisse, addit idem; quod (in priore fortasse illius parte, quæ apud Livium desideratur) defensionem patriæ suæ ita instituisset, ut cum reliquorum Græcorum criminatione minime necessaria esset conjuncta.

Finita oratione, universi prociderunt, ramosque oleæ

[e] Liv. lib. 45. cap. 21. [f] Id. ibid.
[g] Polyb. legat. 93. cum Diodor. Siculo, legat. 19. et in Photii bibliotheca, cod. 244.

supplices jactantes, tandem excitati, curia excesserunt. Tunc sententiæ interrogari cœptæ. Infestissimi Rhodiis erant, qui consules prætoresve aut legati gesserant in Macedonia bellum. Plurimum causam eorum adjuvit M. Porcius Cato; qui asper ingenio, tum lenem mitemque senatorem egit. Ejus oratio pro eis in senatu tunc habita, quinto Originum libro ab ipso est inclusa[h]. Cum enim pars senatorum de Rhodiensibus quererentur, maleque eos animatos fuisse dicerent, bellumque eo illis faciendum censerent: M. Cato exsurrexit, et optimos, fidissimosque socios (quorum opibus diripiendis, possidendisque non pauci ex summatibus intenti infestique erant) defensum conservatumque perrexit; oratione hac inclyta dicta, quæ pro Rhodiensibus est inscripta: ex qua complura ab A. Gellio laudata habentur[i], et illud imprimis: "Rhodienses superbos esse aiunt: id objectantes quod mihi a liberis meis minime dici velim. Sint sane superbi? quid id ad nos attinet? Idne irascimini, si quis superbior est quam nos?" Patres demum, de injuriis multa sigillatim Rhodiis aspere ac dure exprobrantes; nisi per paucos populo Romano amicos staret, ac maxime per ipsos legatos, scire probe senatum dixerunt, quomodo Rhodii essent tractandi. Atque ita redditum eis est responsum; ut nec hostes fierent, nec socii permanerent[k].

Hoc edito responso, extemplo Rhodum abiit Philocrates: Astymede Romæ subsistente, ut quæ agerentur sciret, certioresque suos faceret. Rhodii, quia maximo illo metu belli a Romanis inferendi videbantur liberati, cætera etsi erant admodum tristia æquo animo ferebant[l].

P. Licinius et cæteri legati qui cum Attalo ad finiendum bellum inter Gallos et regem Eumenem missi erant, Synnada pervenerunt: cum Eumenes (quem, recuperata valetudine, ver primum ex domo exciverat) ad Sardes undique exercitum contraxisset. Synnadis legati Romani Solovettium ducem Gallorum sunt allocuti, et Attalus cum eis profectus: sed castra Gallorum intrare eum non placuit,

[h] Liv. lib. 45. cap. 25. [i] Lib. 7. cap. 3.
[k] Polyb. Diodor. Sicul. et Liv. lib. 45.
[l] Polyb. et Liv.

ne animi ex disceptatione irritarentur. P. Licinius cum regulo Gallorum locutus, ferociorem cum deprecando reperit. Ut mirum videri posset, inter opulentos reges Antiochum Ptolemæumque tantum legatorum Romanorum verba valuisse, ut extemplo pacem facerent: apud Gallos nullius momenti fuisse[m].

Ineunte æstate Rhodii legatum Theætetum (Theodotum Livii habent exemplaria) præfectum classis constitutum, cum corona e decem (vel viginti ut apud Livium legitur) aureorum millibus; et simul cum eo legationem aliam, cujus princeps Rhodophon, Romam miserunt: ut modis omnibus societatem cum Romanis niterentur contrahere. Societatem autem a Romanis ita volebant peti, ut nullum de ea re scitum populi Rhodii fieret, aut literis mandaretur: ne, si eam non impetrarent, præter irritam legationem, major repulsis esset ignominia, et facti decreti eos pœniteret. Cum igitur ex legibus potestatem sanciendæ societatis, sine rogatione ulla perlata, præfectus classis unus haberet: per ipsum tentare animos decreverunt. Et antehac quidem illi, licet nobilissimas pulcherrimasque victorias Romanorum adjuvissent, per annos tamen quadraginta ita in amicitia fuerant, ut sociali fœdere se cum eis non illigarent: ne sacramenti religione adstricti, regibus et dynastis aliis bella cum Romanis gerentibus spem auxilii sui, si opus esset, prorsus abscinderent. Nunc vero summa contentione honorem hunc obtinere sunt enisi, non quod novis societatibus studerent aut quemquam præter ipsos Romanos metuerent; sed ut minus se Romanis suspectos redderent[n].

Vix Romam Theætetus appulerat, cum Caunii ab eis desciverunt; et Mylassenses Euromensium oppida occuparunt. Rhodii igitur, Lyco propere misso cum exercitu, Caunios, quanquam Cibyratarum asciverant auxilia, coegerunt imperio parere: et Mylassenses Alabandenosque, qui, Euromensium provincia adempta, ad ipsos conjuncto exercitu venerunt, circa Orthosiam acie vicerunt[o].

[m] Liv. lib. 45. cap. 34.
[n] Polyb. legat. 93. Liv. lib. 45. Dio, legat. 21. vel 22.
[o] Polyb. et Liv. lib. 45.

Sub idem fere tempus a senatu decretum est editum, quo Caribus et Lyciis omnibus, quos Rhodiis post confectum bellum Antiochicum Romani attribuerant, libertas concedebatur: jussique Rhodii sunt ante certam diem ex Lycia Cariaque præfectos deducere. Quo accepto nuntio, mentes Rhodiis iterum pavore sunt concussæ: male metuentibus, ne et coronam frustra donassent, et societatem frustra sperassent. Atque ita Rhodii Lyciam Cariamque, postquam magnis expensis, tria bella ad eas obtinendas sustinere fuissent coacti, tandem amiserunt[p].

Quum Theæteto senatus esset datus, de societate cum Rhodiis ineunda verba fecit. Sed dum patres moras nectunt, vita ille functus est, octogenario jam major. Deinde advenerunt Romam Caunii et Stratonicenses exules: qui postquam in senatu essent auditi, factum est senatusconsultum, quo jubebantur Rhodii præsidia Cauno et Stratonicea educere. Eo responso accepto, Philophron et Astymedes festinanter in patriam sunt profecti; ne Rhodii si præsidia educere neglexissent, aliarum denuo calamitatum principium suæ civitati exoriretur.

Per idem tempus Cnossii et Gortynii bellum cum Rhauciis gerebant: icto fœdere inter ipsos, quod et jurejurando firmaverant; non prius se bellandi finem facturos, quam Rhaucum vi expugnassent[r].

Rhodii cognita Cauniorum legatione, quum animadverterent nihil remittere Romanorum iram, obsecuti per omnia eorum voluntati sunt[s]. Atque ita amiserunt Caunum, quam a Ptolemæi ducibus talentis ducentis redemerant; et Stratoniceam, quam ut magnum beneficium ab Antiocho et Seleuco acceperant: quarum urbium utraque centum et viginti annua talenta civitati ipsorum pendebat[t].

Rhodii legationem, cujus princeps erat Aristoteles, Romam miserunt. His mandatum erat, ut societatis iterum mentionem facerent, inque eam curam incumberent. Sed quum adulta jam æstate in urbem legati isti venissent, et dato ipsis senatu, post expositum Rhodiorum obsequium

[p] Polyb. legat. 93. et 104. Liv. lib. 45. Appian. Syriac. pag. 116.
[q] Polyb. legat. 99.
[r] Id. legat. 100.
[s] Polyb. legat. 100.
[t] Id. legat. 104.

in omnibus quæ imperata fuerant, ad societatem multis variisque rationibus patres essent hortati; senatus ejusmodi responsum dedit, in quo nulla amicitiæ mentione facta, ut societatem Rhodiis indulgerent, patres sui officii negarunt esse[u].

3838. Autumni initio L. Æmilius Paulus, præposito castris C. Sulpitio Gallo, ad circumeundam Græciam cum haud magno comitatu profectus est; tegentibus latera Scipione filio et Athenæo Eumenis regis fratre. Macedoniæ libertatem, et leges sociis convenientes dedit. Ab seriis rebus ludicrum, quod ex multo ante præparato, et in Asiæ civitates et ad reges missis qui denunciarent, et quum circumiret ipse Græciæ civitates indixerat principibus, magno apparatu Amphipoli fecit. Notataque est in illo conventu Europæ Asiæque, undique partim ad gratulationem, partim ad spectaculum contracta multitudine, tantis navalibus terrestribusque exercitibus, ea copia rerum, ea vilitas annonæ; ut et privatis et civitatibus et gentibus dona data pleraque ejus generis sint ab imperatore, non in usum modo præsentem, sed etiam quod domos aveherent[x].

A Romanis Labeo ad Antissam in Lesbo insula diruendam, et traducendos Methymnam Laryssæos est missus: quod Antenorem Persei præfectum, quo tempore cum lembis circa Lesbum est vagatus, receptum commeatibus juvissent[y].

Prusias Venator Bithyniæ rex, cum filio Nicomede, Romam venit. Illi obviam L. Cornelium Scipionem quæstorem Capuam senatus misit: censuitque ut domus ei Romæ quam optima conduceretur, et copiæ non solum ipsi sed etiam comitibus ejus publice præberentur. In eoque excipiendo tota urbs unius humani amici vultum habuit[z].

Magno comitatu urbem ingressus ad forum a porta tribunalque Q. Cassii prætoris perrexit: concursuque undique facto, Deos qui urbem Romam incolerent, senatumque et populum Romanum salutatum se dixit venisse: et gratulatum quod Persea Gentiumque reges vicissent; Macedo-

[u] Polyb. legat. 100.
[x] Liv. lib. 45. cap. 33.
[y] Liv. lib. 45. cap. 31.
[z] Liv. lib. 15. Valer. Maxim. lib. 5. cap. 1.

nibusque et Illyriis in ditionem redactis, auxissent imperium. Quum prætor senatum ei, si velit, eo die daturum dixisset; biduum petiit, quo templa Deum urbemque et hospites amicosque viseret. Datus qui circumduceret eum L. Cornelius Scipio quæstor. Tertio post die senatum adiit, victoriam gratulatus est, merita sua in eo bello commemoravit; petiit ut votum sibi solvere, Romæ in Capitolio decem majores hostias, et Præneste unam Fortunæ liceret: ea vota pro victoria populi Romani esse. Et ut societas secum renovaretur: agerque sibi de rege Antiocho captus, quem nulli datum a populo Romano Galli possiderent, daretur. Filium postremo Nicomedem senatui commendavit. Omnium qui in Macedonia imperatores fuerant, favore est adjutus. Itaque cætera quæ petebat concessa: de agro responsum est, legatos se missuros ad inspiciendum, an ager ille populi Romani fuisset nec cuiquam datus. Facile Nicomedis commendationem se accipere. Quanta cura regum amicorum liberos tueatur populus Romanus, documento Ptolemæum Ægypti regem esse, cui nuper regnum ab Antiocho invadente, sua authoritate conservarat. Jussum est etiam, ut victimæ aliaque quæ ad sacrificium pertinerent, seu Romæ seu Præneste immolare vellet, regi ex publico, sicut magistratibus Romanis, præberentur; et ut ex classe quæ Brundusii esset, naves longæ viginti assignarentur, quibus uteretur, donec ad classem dono datam ei rex pervenisset. L. Cornelius Scipio ne ab eo abscederet, sumptumque ipsi et comitibus præberet, donec navem conscendissent. Mire lætum et ea benignitate in se populi Romani regem fuisse ferunt: munera sibi data ipsum renuisse, filium jussisse donum populi Romani accipere. Hæc de Prusia Romani scriptores retulerunt[a].

Polybius et alii Græci, quum veniret in curiam, summisisse se illum scribunt, et osculo limen curiæ contigisse; et Deos servatores suos senatum appellasse, aliamque orationem non tam honorificam audientibus quam sibi deformem habuisse: atque ob hanc ipsam summam vilitatem

[a] Liv. lib. 45.

responsum a senatu benignius accepisse[b]. Moratus autem circa urbem triginta haud amplius dies, in regnum est profectus[c].

Secundum hæc fama est allata, Eumenem regem Romam adventare. Qui quia Macedonico bello se medium egerat: ne aut inimicus judicatus videretur si exclusus esset, aut liberatus crimine si admitteretur; lex in commune lata est, ne cuiquam regi Romam venire liceret[d]. Deinde certiores facti Eumenem Brundusium in Italiam appulisse; quæstorem ad eum miserunt, qui decretum hoc ei afferret, et dicere eum juberet, ecquid ope senatus in aliquo esset ei opus: quod si patres nihil posceret, denuntiaret ei, ut quam primum Italia excederet. Rex habito cum quæstore colloquio, intellecta senatus voluntate, verbum nullum commutavit, nulla re opus habere se confirmans. Hoc pacto, non solum ne Eumenes Romam veniret, sed etiam aliud quid quod ad rem eorum faciebat, Romani consecuti sunt. Nam quum ingens regno Pergameno periculum a Galatis immineret: non erat dubium quin propter hanc contumeliosam Eumenis rejectionem, amicis quidem omnibus illius animi conciderent; Galatæ vero duplo ad persequendum bellum animosiores essent futuri. Atque hæc ineunte hyeme sunt facta[e].

Mattathias filios suos ad pietatis studium et fortitudinem in lege Dei constanter defendenda cohortatus, Simonem ut consiliarium et patrem eis commendavit, Judam vero Maccabæum ut belli ducem, utpote robore valentem a juventute sua. Deinde eis benedicens, mortuus est anno regni Græcorum centesimo quadragesimo sexto, postquam annum unum miseræ et exulanti turbæ præfuisset. Et sepeliverunt eum filii ejus in sepulchris patrum suorum in Modin: et planxerunt eum omnes Israelitæ planctu magno[f].

Judam Maccabæum, in locum patris succedentem, adju-

[b] Liv. lib. 45. Polyb. legat. 97. Diodor. Sicul. legat. 22. Dio, legat. 22. vel 23.

[c] Liv. fin. lib. 45.

[d] Polyb. legat. 97. Liv. lib. 46.

[e] Polyb. legat. 97.

[f] 1 Maccab. cap. 2. ver. 49—70. Joseph. lib. 12. cap. 8, 9.

vabant omnes fratres ipsius, et omnes qui adhæserant patri ipsius[g]. Qui latenter introeuntes in vicos, adhortabantur cognatos; et eos qui permanserant in Judaismo assumentes congregaverunt sex virorum millia. Et invocarunt Dominum, ut aspiceret populum ab omnibus afflictum, miseraretur templum ab hominibus impiis profanatum et urbem perditam, et sanguinem ad se clamantem exaudiret: ac recordatus iniquæ perditionis infantium innocentium, et blasphemiarum quæ prolatæ fuerant in nomen ipsius, odium suum in scelestos ostenderet[h].

Interim Antiochus Epimanes, cum de ludis ab Æmilio Paulo in Macedonia peractis audivisset, ac vellet largitionis magnificentia Paulum superare; legatos speculatoresque in civitates misit, qui ludos denunciarent ab ipso ad Daphnem juxta Antiochiam exhibendos: ita ut ex universa Græcia (ut Polybius) vel ex omnibus orbis partibus (ut Diodorus narrat) ad spectaculum illud viri celeberrimi certatim concurrerent. Pompæ vero ordinem, in historiarum suarum libro trigesimo primo ita descripsit Polybius.

Præibant hominum ætate florentium millia quinque, Romanorum instar armatorum, cum hamatis loricis. Sequebantur continenter Mysi totidem. Ab his Cilicum tria millia, levis armaturæ, expeditorum, cum aureis coronis. Post hos Thraces totidem, Galatarum quinque millia, et præterea quidam cum argenteis scutis. Post hos deinceps gladiatorum paria ducenta et quadraginta. Horum a tergo fuerunt, Pisæis quidem vel Nisæis potius (ut doctissimus Casaubonus locum emendavit) equis insidentes mille, plebeiis vero ter mille: et horum complures cum phaleris ac coronis aureis, cum argenteis alii. His succedebant socii et amici, equites circiter mille: omnes cum aureis phaleris. Conjuncta cum iis fuit amicorum ala, numero illis par, et ornatu. Præter hos delecti mille progressi sunt: quos secutum est appellatum agema, præstantissimus equitum ordo, circiter mille. Postremum agmen claudebant equites cataphracti quingenti supra mille, quod et viri et equi armis

g 1 Maccab. cap. 3. ver. 1, 2. h 2 Maccab. cap. 8. ver. 1—4.

operti essent, ita dicti. Omnes isti prædicti paludamenta purpurea habebant : quidam etiam auro texta, et animantium imaginibus picturata. Post hæc, centum currus sex equis junctis processerunt, quadrigæ vero quadraginta. Erat præterea junctorum elephantum currus, et biga. Sigillatim vero triginta sex elephanti sine ordine subsequebantur.

Adolescentes puberes circiter octingenti coronas aureas habentes processerunt, boves opimi circiter mille, mensæ sacræ ferme trecentæ, elephantorum dentes octingenti. Omnium quotquot apud homines vel creduntur vel dicuntur esse dii aut dæmones, atque adeo heroum idola ferebantur; alia inaurata, alia stolis aureis induta, adjectis his omnibus cum ornatu sumptuoso elogiis ac sententiis, traditæ de illis historiæ congruentibus. Additæ sunt his et imagines Noctis, Diei, Terræ, Cœli, Auroræ, et Meridiei. Dionysii, qui regi fuit ab epistolis, pueri mille in eo pompæ ductu incedebant, argenteis vasis onusti, quorum nullum minus pendebat mille drachmis: regis autem sexcenti pueri illos consequebantur, aurea vasa sustinentes; et hos mulieres circiter ducentæ, ex aureis urnis spectatores unguentis respergentes. Post quas mulieres octoginta in lecticis aureos pedes habentibus vehebantur, atque in argenteos pedes habentibus quingentæ sedentes, magna impensa cultæ ac exornatæ. In pompa hæc splendidissima fuerunt.

Post eam, ludi et gladiatoria certamina et venationes per dies triginta sunt celebrata : quo toto tempore diversi generis unguentorum facta est omnibus, qui in gymnasium certaturi venirent, a rege copia. Eum in usum quindecim labra aurea erant posita crocino unguento plena; totidemque cinnamomino et nardino. Ea unguenta primis quinque diebus sunt data: parique munificentia reliquis deinceps diebus, telinum, amaracinum et liliacium. Ad epula sternebantur convivis aliquando mille triclinia, aliquando mille quingenta, apparatu sumptuosissimo. Quæ omnia sic absoluta et exculta sunt partim iis, quibus in Ægypto (perfide violato fœderis pacto) Philometorem regem adhuc puerulum defraudaverat, partim iis quæ ab amicis collata

sunt, partim ex spoliis plurimorum templorum quæ expilaverat[i].

Sed magnitudinem hujus apparatus, quæ ipse rex per se obibat vilem atque indecoram reddiderunt. Modico enim vectus cantherio ultro citroque pompæ adequitans, illos progredi, hos subsistere jubebat; alios, prout erat libitum, ordinabat: adeo ut si quis diadema ei detraxisset, nemo regem esse illum crediturus fuerit, qui ne mediocris quidem atque honestioris ministri speciem præ se ferret. Jam vero in publico epulo, ad cœnaculorum aditus subsistens, alios introducebat, alios in lectis componebat. Ministris qui fercula portabant dux ipse præibat; et circumambulans, modo adsidebat, modo humi accubabat; nec raro aut bucceam interim aut poculum e mensa deponens, exiliebat discurrebatque. Cœnaculum etiam circumlustrans, propinatos sibi nunc ab illis nunc ab his calices stans hauriebat: et cum his, qui festivis narrationibus convivas exhilarabant, ludibundus jocabatur. Quin et producto in longum tempus convivio, cum multi jam excessissent, ipse totus coopertus a mimis allatus est, humique depositus, velut unus quidam ex suis consortibus. Tandem vero velut symphonia excitatus surrexit et saltavit, atque cum ridiculis scurris histrionem egit: adeo ut præ pudore cuncti ex convivio diffugerent[k].

Peracto demum ludicro, legatus mox venit ad Antiochum Tiberius Gracchus, ad exploranda regum consilia et rerum statum a senatu missus: quem ea dexteritate atque humanitate excepit rex, ut non solum moliri eum res novas nihil suspicaretur, aut ullum signum animadverteret animi propter illa quæ Alexandriæ acciderant subalienati; sed etiam omnibus se opponeret, qui ejusmodi aliquid dicerent. Nam et aula cessit legatis Romanis Antiochus, et ipso prope diademate: quum tamen ad eos voluntas ejus non inclinaret, sed animo esset a Romanis alienissimo[l].

[i] Polyb. apud Athenæum, lib. 5. cap. 4. et lib. 10. cap. 12.

[k] Polyb. apud Athenæum, lib.5. cap. 4. et eum secutus Diodor.Sic. in excerptis Valesii, pag. 321.

[l] Polyb. legat. 101. et 109. Diodor. Sic. in excerptis Valesii, pag. 322.

Dum ludicris suis Daphnæ vacabat Antiochus, serio in Judæa rem gessit Judas Maccabæus. A fratribus enim impigre adjutus, ejecto hoste et impiis tribulibus necatis, a præteritis piaculis eam terram purgabat[m]. Civitates et vicos ex improviso veniens succendebat, et commoda loca occupans non paucos hostium in fugam vertebat, maxime noctium adjumento ad hujusmodi insidias usus: adeo ut de fortitudine ejus fama ubique personaret[n].

Legatis qui a Galatis ex Asia Romam sunt missi concessit senatus, ut suis legibus uterentur: si modo intra habitationes proprias sese continerent, et extra fines armati non prodirent[o].

Pytho legatus a Prusia Bithyniæ rege Romam missus, de Eumene rege senatui est conquestus, quod fines suos depopularetur et quædam loca sibi adimeret: accusans eum insuper, quod a Galatia omnino non abstineret, nec senatus decretis morem gereret; sed eos quidem qui ipsius partes sequerentur aleret omnibusque rebus ornaret, eos vero qui Romanæ partis erant et ex senatus decretis administrari rempublicam cupiebant humiliores redderet. Aderant et e civitatibus Asiaticis nonnulli qui eundem accusabant, et initam ab eo societatem cum Antiocho contra populum Romanum significabant. His auditis senatus, neque criminationes respuit, neque mentem aperuit suam, sed clam apud se habuit; Eumeni atque Antiocho diffidens. Galatis interim aliquid semper deferebat, et in libertate vindicanda adjuvabat[p].

Astymedes Rhodiorum legatus, patriæ causam Romæ coram senatu agens, oratione magis moderata quam in priore legatione est usus. Omissa enim criminatione aliorum, id unum egit, ut satis pœnarum suos dedisse ostenderet et longe supra delictum. Ubi instituta particulari detrimentorum quæ Rhodii passi fuerant enumeratione, præcipuam eorum calamitatem illam fuisse dixit, quod portus vectigal amisissent: quum et Delum Romani jussissent

[m] Joseph. lib. 12. cap. 9.
[n] 1 Maccab. cap. 3. ver. 8, 9. 2 Maccab. cap. 8. ver. 6, 7.
[o] Polyb. legat. 102.
[p] Polyb. legat. 104. Liv. lib. 46.

esse immunem, et populo libertatem ademissent statuendi, sicut ante faciebat, tum de portorio tum de cæteris publicis rebus: ita ut portorium, quod superioribus temporibus decies centenis drachmarum millibus redimebatur, nunc ad centum quinquaginta millia vix pervenerit. Cumque ipsis liquido constaret, paucorum culpa id delictum fuisse admissum, eosque adeo omnes a populo suppliciis fuisse affectos, ne in suscepta ira erga illos qui nihil deliquerunt inexorabiles permanerent, sed in pristinam gratiam et benevolentiam illos reciperent, oravit. Hoc enim esse quo nunc patriæ esset opus, non autem belli et armorum ullam societatem. Visaque est omnibus illius oratio præsenti Rhodiorum statui convenire. Et quum Tiberius Gracchus, nuper ex Asiatica legatione reversus, primum quidem omnibus senatus decretis a Rhodiis fuisse obtemperatum, deinde omnes capitis fuisse damnatos quorum opera alienatus populus fuerat a Romanis, renuntiasset: dicentibus contrarium os obturavit, et ut societatem Romani cum Rhodiis inirent pervicit[q].

De Eumenis vero et Antiochi consiliis nihil certius senatui renuntiare Tiberius potuit, illis quæ jam antequam Roma proficisceretur, cognoverat. Adeo comitate sua reges in mutuis congressibus eum sibi adjunxerant[r].

Apollonius Samariæ præfectus, ex gentibus et Samaritanis magno collecto exercitu, contra Judæos pugnavit. Quem percussum Judas Maccabæus occidit: cecideruntque vulnerati multi, et reliqui fugerunt. Cepitque Judas spolia eorum, et inter ea gladium Apollonii, quo deinceps in bello ipse semper est usus[s].

Audiens vero Seron Cœle-Syriæ præfectus Judam, multis undique ad eum confluentibus, magnas circa se copias habere; contractis quibus præerat militibus, adjunctis etiam impiis Judæorum perfugis, ad ascensum Beth-horonis in Judæa castra posuit. Ubi a Juda Maccabæo contritus est Seron et exercitus ejus: cæsisque ex eis circiter

[q] Polyb. legat. 104.
[r] Polyb. legat. 104.
[s] 1 Maccab. cap. 3. ver. 10, 11, 12. Joseph. lib. 12. cap. 10.

octingentis viris, reliqui in regionem maritimam ad Philistæos fuga se receperunt[t].

3839. Id ubi compertum est Antiocho, ira succensus, congregavit copias omnes regni sui: et dato eis in annum stipendio, mandavit ut paratæ essent ad omnem usum. Quo stipendio numerato, vidit thesauros suos exhaustos deficere. Nam deficientibus Judæis ab eo, qui ei ultra trecenta argenti talenta annua pensitaverant, et Græcis præterea urbibus multisque regionibus persecutionis malo turbatis, (nam ne Gentibus quidem ille pepercerat, sed deserere inveteratas superstitiones et ad unum ritum deducere tentaverat) vectigalia plurimum imminuta sunt. Veritusque ut non haberet quod sufficeret ad ejusmodi sumptus et donaria, quæ dederat antea liberali manu (ut abundaverat supra reges priores largitate donorum:) de profectione in Persidem cogitare cœpit, ut acciperet tributa regionum illarum, et congregaret pecuniam multam[u].

Eo profecturus Antiochus, Lysiam regii generis hominem regionibus inter fluvium Euphratem et terminos Ægypti positis præfectum, et filii sui Antiochi (Eupatoris) curatorem in Syria reliquit: et tradito ei dimidio exercitus universi cum elephantis, Judæorum nomen funditus delere jussit, et eorum regionem dare alienigenis incolendam. Cum reliquo exercitu ipse profectus Antiochia (juxta Daphnem) anno regni Græcorum centesimo quadragesimo septimo, trajecto Euphrate, regiones superiores peragravit[x].

Philippus, quem Hierosolymis Antiochus præfecerat[y], videns Judam Maccabæum brevi ad incrementum pervenisse, Ptolemæo, Dorymenis filio, Cœle-Syriæ et Phœniciæ duci scripsit, ut succurreret regis negotiis. Ipse vero cito electum Nicanorem Patrocli filium e summis amicis misit, subjectis ei militibus e gentibus omnigenis non paucioribus vicies mille, ut universum Judæorum genus tolle-

[t] 1 Maccab. cap. 3. ver. 13—24. Joseph. lib. 12. cap. 10.

[u] 1 Maccab. cap. 3. ver. 27—31. Joseph. lib. 12. cap. 11. Sever. Sulpic. sacr. histor. lib. 2.

[x] 1 Maccab. cap. 3. ver 32—37. [y] 2 Maccab. cap. 5. ver. 22.

ret: eique Gorgiam adjunxit ducem, rerum militarium peritissimum[z].

Ipsum quoque Ptolemæum filium Dorymenis, ut his suppetias ferret, misit Lysias: ita ut sub tribus ducibus, Ptolemæo, Nicanore et Gorgia, numerarentur quadraginta millia peditum, et septem millia equitum. Qui profecti cum universo exercitu suo, castra posuerunt prope Emmauntem in regione campestri[a].

Cumque Romanis tributum deberet Antiochus bis mille talentorum; ex venditione mancipiorum Judæorum illud solvere, constituens Nicanor, mille mercatores e civitatibus maritimis accersiit, promittens nonaginta corpora talento se distracturum[b]. Quorum audita fama, mercatores regionis sumpto argento et auro multo cum administris suis in castra venerunt, ut Israelitas servos compararent: et accesserunt ad eos copiæ Syriæ, et regionis allophylorum sive Philistæorum[c].

Urbe Hierosolymitana a suis deserta, et templo profanato, Judas Maccabæus in tanto periculo exercitum suum Maspham sive Mitzpam, e regione Hierosolymorum, duxit: quia ante templum conditum locus ille orationis fuerat Israeli[d]. Ibi indicto jejunio, ardentibus votis defensionem exiguæ manus (habebat enim secum sex tantum millia, vel septem, ut in Latinis legitur codicibus) adversus tantas hostium vires a Deo peti jussit. Deinde iis qui ædificaverant domos et desponsaverant uxores, et plantaverant vineas, et formidolosis, juxta legem[e] domum dimissis; aciem in quatuor ordines divisit, et fratres suos duces eis præficiens, eorum cuilibet mille et quingentos milites ducendos tradidit. Et movens se exercitus, ad austrum Emmauntis castrametatus est e regione hostium. Ubi Judas, omnes studiose cohortatus ad fortiter pugnandum et mortem pro patria divinisque legibus oppetendam, ad prælium in proximum diem paratos esse jussit[f].

[z] 2 Maccab. cap. 8. ver. 8, 9.

[a] 1 Maccab. cap. 3. ver. 38, 39, 40.

[b] 2 Macc. cap. 8. ver. 10, 11. 34. 36.

[c] 1 Maccab. cap. 3. ver. 41.

[d] Judic. cap. 11. ver. 11. cap. 20. ver. 1. cap. 21. ver. 5. 8. 1 Sam. cap. 7. ver. 5, 6. cap. 10. ver. 17.

[e] Deuteron. cap. 20. ver. 6, 7, 8.

[f] 1 Macc. cap. 3. ver. 42—60. 2 Macc. cap. 8. ver. 12—22.

Ea nocte Gorgias incautos opprimere cogitans, assumptis quinque millibus peditum et mille selectis equitibus, Judæorum castra, ducibus præsidiariis Sionis, adiit. Quo audito Judas, capta sapienter opportunitate divisum exercitum invadendi, Emmauntem contra Nicanorem profectus est, dum abesset scientissimus belli Gorgias. Qui cum venisset in castra Judæ noctu, et neminem invenisset, ratus eos fugere, quærebat hostes suos in montibus. Simulac autem illuxit dies, apparuit Judas in campo Emmauntino cum tribus virorum millibus: qui tamen tegumenta et gladios non habebant pro voluntate sua[g].

Judas, animatis ad prælium militibus suis, et tessera eis data, DEI AUXILIO, ipse primæ aciei dux congressus est cum Nicanore. Facto autem illis adjutore Omnipotente, trucidarunt ex hostibus supra novem millia, vulneraruntque et mutilarunt membris majorem partem exercitus Nicanoris, et omnes fugere coegerunt. Fuga vero tam effusa fuit, ut Judæi ab Emmaunte alios usque ad Gazara (quomodo in Græco Maccabaico bibliothecæ Arundellianæ codice legitur) sive Gadara (ut in Josepho) alios in campos Idumææ, alios in Palæstinam, Azotum et Jamniam usque, persecuti fuerint: novissimis omnibus in ea cæsis, usque ad tria circiter virorum millia[h].

In his fugitivis fuerant etiam negotiatores illi, qui nihil de victoria dubitantes, regium exercitum secuti spe captivos mercandi, ipsi prædæ fuere. Pecunias enim eorum Hebræi acceperunt, quibus ipsi emendi fuerant: cumque eos multum persecuti essent, receperunt se tempore interclusi. Vespera enim a qua sabbatum incipiebat appropinquante, quum victi exercitus arma collegissent, et spolia eis detraxissent; sabbato vacaverunt, Dei misericordiam ob liberationem tam mirandam celebrantes[i].

Judæos ad spolia sese conferentes cohibuit Judas, quod eis dimicatio immineret contra Gorgiam, ex irrita expeditione reversum. Cujus copiæ in monte statim apparentes,

[g] 1 Maccab. cap. 4. ver. 1—6.

[h] 1 Maccab. cap. 4. ver. 8—15. 2 Maccab. cap. 8. ver. 23, 24.

[i] 2 Maccab. cap. 8. ver. 25, 26, 27.

quem ex inflammatorum castrorum fumo alteram exercitus sui partem fugatam percepissent, et Judam cum suis in campo paratum ad prælium viderent; fugerunt omnes in terram alienigenarum. Judas igitur ad castrorum spolia reversus, accepit aurum multum, et hyacinthum et purpuram marinam, a Phœnicum mercatoribus relictas, et divitias magnas[k]. Ex quibus, parte debilibus, viduis et pupillis erogata, reliqua inter se milites partiti sunt. Communi deinde supplicatione facta, ut servis suis porro propitius esset Dominum rogaverunt[l].

Cum Timotheo et Bacchide Judæi postea congressi, supra viginti millia hostium interfecerunt, munitiones altissimas obtinuerunt, et spolia plurima diviserunt; æquis partibus inter ipsos, et debiles, et pupillos, et viduas, et senes, effectis. Quumque arma eorum collegissent, accurate omnia comportarunt in opportuna loca; reliqua vero spolia tulerunt Hierosolyma. Philarchen quoque, qui cum Timotheo erat, interfecerunt; virum scelestissimum, et qui multum Judæos afflixerat. Similiter et epinicia ob partam victoriam in patria celebrantes, Callisthenem qui sacras portas incenderat, in domunculam quandam confugientem, cremaverunt. Ille vero omnium sceleratissimus Nicanor, gloriosa veste, quo minus agnosceretur, deposita, per mediterranea solitarius fugiens, venit Antiochiam; Judæos, propugnatorem habentes Deum, invictos fuisse prædicans[m].

Lysias, ex iis qui effugerant suorum cladem resciscens, confusus est; quod ea non evenissent Israelitis quæ voluerat, et quæ rex ipsi mandaverat[n].

Sequente igitur anno, regni Græcorum centesimo quadragesimo octavo, cum sexaginta millibus lectissimorum peditum et quinque millibus equitum per Idumæam in Judæam irruit. Cui habenti castra ad Bethsuram (in Judææ termino) Judas Maccabæus cum decem millibus occurrit; et, invocato prius publice auxilio Dei, prælium cum hostibus commisit. Ubi cum Lysias videret Judæos

[k] 1 Maccab. cap. 4. ver. 16—23.

[l] 2 Maccab. cap. 8. ver. 28, 29.

[m] 2 Maccab. cap. 8. ver. 30—36.

[n] 1 Maccab. cap. 4. ver. 26, 27.

contemptu mortis quasi furentes hostium globos perrumpere, et suos in fugam jam conversos esse, quinque circiter millibus amissis; Antiochiam rediit, novam expeditionem majore apparatu moliturus[o].

Antiochus Epiphanes adversus Artaxiam regem Armeniorum, qui de orientis partibus movebatur, expeditione suscepta, plurimos de ejus exercitu interfecit, ipsumque Artaxiam cepit[p].

Cum Prusias Bithyniæ rex Eumenem Pergamenum, Romanis alias ob inventas literas societatis ab eo cum Perseo contra ipsos initæ indices satis suspectum, non solum ipse omni studio accusavisset, sed etiam Galatas et Selgenses et multos alios Asiæ populos ad faciendum idem impulisset: Attalus et Athenæus a fratre Eumene Romam missi, non solum omnia quæ objiciebantur crimina coram senatu diluerunt; sed etiam honoribus aucti in patriam redierunt. At non propterea suspicionem dudum conceptam adversus Eumenem et Antiochum remisit senatus: sed C. Sulpicium Gallum et Marium Sergium legatos misit, qui de consiliis Antiochi atque Eumenis accurate inquirerent; nunquid bello necessaria appararent, ac societatem adversus Romanos junxissent[q].

C. Sulpicius Gallus in Asiam delatus, edicta per celeberrimas civitates imprudenter proposuit, quibus jubebat ut quicumque Eumenem regem accusare vellet, ad diem certum Sardibus præsto esset. Ipse cum Sardes venisset posita in gymnasio sella, per decem dies audiendis accusatoribus vacavit, omnis generis probra ac convicia in regem libentissime admittens, omnemque criminandi ansam amplectens; quippe qui ingenio esset vano, atque ex dissensione cum Eumene gloriam captaret[r].

Judas Maccabæus et fratres ejus, quum primum se viderunt ab hostibus quiescere, cum castris universis ascendentes Hierosolyma, templum et civitatem, excepta arce

[o] 1 Maccab. cap. 4. ver. 28—35.

[p] Appian. Syriac. pag. 117. et 131. Porphyr. apud Hieronym. in Daniel. cap. 11.

[q] Polyb. legat. 106. Diodor. Sicul. legat. 21.

[r] Polyb. lib. 31. in excerpt. Valesii, pag. 145.

Sionis, receperunt. Aras autem quæ per forum ab alienigenis fuerant extructæ et delubra demoliti sunt. Imperavitque Judas certis hominibus ut oppugnarent eos qui erant in arce Sionis, donec templum emundaret; cujus conspecta desolatio vehementissimum luctum omnibus præsentibus concitaverat[s].

3840. *a.* Sacerdotes legis studiosi, a Juda delecti, mundaverunt sanctuarium, lapides contaminatos in locum immundum extulerunt, altare holocausti a gentibus pollutum demoliti sunt, (lapidibus illius in monte domus Dei repositis, donec veniret propheta qui doceret quid de illis fieri oporteret) ex integris lapidibus et ferro intactis juxta legem[t] altare novum priori simile extruxerunt, Sanctum et Sanctum Sanctorum instaurarunt, atria sanctificaverunt, factisque novis instrumentis sacris, intulerunt candelabrum et altare suffituum et mensam in templum. Ita suffitum fecerunt in altari, et accenderunt lucernas candelabro impositas, et imposuerunt mensæ panes propositionis, extenderuntque vela; et consummaverunt omnia opera quæ curaverant[u].

Tum surgentes mane vigesimo quinto die mensis noni, Cisleu vel Chasleu dicti, anno regni Græcorum centesimo quadragesimo octavo, quum lapidibus attritis ignem ex eis accepissent, obtulerunt sacrificium ex lege in altari holocaustorum novo[x], biennio postquam Judas patri Mattathiæ in principatu successerat: justo vero triennio postquam a gentibus ibi sacrificari cœptum est. Eodem enim ejusdem mensis die, et ab illis vetus altare contaminatum, et a Juda novum dedicatum fuit[y].

Celebrata autem est dedicatio illa canticis, et citharis, et cinyris, et cymbalis, cum lætitia magna. Et universus populus ceciderunt proni in terram, et adoraverunt, et benedixerunt Deo cœli, qui prosperum successum eis dederat;

[s] 1 Maccab. cap. 4. ver. 36—41. 2 Maccab. cap. 10. ver. 1, 2.

[t] Deuteron. cap. 27. ver. 5, 6.

[u] 1 Maccab. cap. 5. ver. 42—51. 2 Maccab. cap. 10. ver. 3.

[x] 1 Maccab. cap. 4. ver. 52, 53. 2 Maccab. cap. 10. ver. 3.

[y] 1 Maccab. cap. 4. ver. 54. 2 Maccab. cap. 10. ver. 3. 5. Joseph. lib. 12. cap. 11.

rogantes eum, ne amplius in ejusmodi mala inciderent; sed si quando etiam peccarent, ut ab ipso cum benignitate corriperentur, ac non blasphemis barbarisque gentibus traderentur. Et celebrarunt dedicationem altaris per dies octo: obtuleruntque holocausta cum lætitia, et sacrificium salutis (sive pacificum) et laudis. Et ornarunt partem anteriorem templi coronis aureis et scutulis: et instaurarunt portas et pastophoria (sive conclavia ad latera templi posita,) feceruntque eis januas[z].

Deinde statuit Judas ejusque fratres et tota ecclesia Israelis, ut in tota Judæorum gente quotannis agerentur dies dedicationis altaris per dies octo, a vigesimo quinto mensis Chasleu, cum lætitia et gaudio[a]: postquam ipsi dies illos octo egissent ad formam festi tabernaculorum, recordantes, quod non ita pridem solennitatis illius tempore in montibus et speluncis ferarum modo delituissent. Quapropter thyrsos et ramos pulchros et palmas ferentes, hymnos canebant ei qui prosperum illis successum dederat ad purificandum locum suum[b]. Unde et in literis senatus Hierosolymitani ad Judæos Ægyptienses appellantur isti dies scenopegiæ sive tabernaculorum mensis Chasleu. In evangelio Johannis cap. X. ver. 22. Encænia nominantur: a Judæis etiam luminum festivitas; vel quod præter opinionem tanta religionis libertatisque propemodum extinctæ lux illis affulsisset, (ut in libro duodecimo antiquitatum, capite secundo, Josephus innuit;) vel ἀπὸ τῆς λυχνοκαίας, quod et tunc lucernarum lumen templo restituissent[d], et ad hunc usque diem in synagogis suis hos dies peculiari lucernarum apparatu celebrare in more illis sit positum.

Eodem quo templum instaurarunt tempore, etiam in monte Sionis circumquaque muros altos et turres munitas ædificaverunt; ut hostes (præsidiarios illos præcipue in arce positos) cohiberent, ne templum sua excursione infestarent. Bethsuram quoque, quinque tantum stadiis inde

[z] 1 Maccab. cap. 4. ver. 54—35. 2 Maccab. cap. 10. ver. 4. 6.
[a] 1 Maccab. cap. 4. ver. 59. 2 Maccab. cap. 10. ver. 8.
[b] 2 Maccab. cap. 10. ver. 6, 7. [c] 2 Maccab. cap. 1. ver. 9. 18.
[d] 1 Maccab. cap. 4. ver. 49, 50. et 2 Maccab. cap. 10. ver. 3.

distantem[e], muniverunt; ut ex adverso Idumææ populus haberet præsidium[f].

b. Quum audissent gentes in circuitu ædificatum esse altare dedicatumque sanctuarium, ægerrime id tulerunt: ineuntesque consilium de tollendo genere Israelitico, eos qui inter ipsas degebant cœperunt occidere[g].

Antiochus Epiphanes, superiores (ultra Euphratem) regiones peragrans, audivit in Persia Elymaidis urbem (a secundi libri Maccabaici scriptore Persepolim nominatam) illustrem fuisse divitiis, et in ea templum (quod Elymææ Veneri dicatum tradit Appianus[h], Dianæ vero in Elymaide, Polybius et Diodorus, Josephus[i], et Hieronymus[k]) fuisse opulentissimum; ibique fuisse tegumenta aurea, et thoraces, et arma, ab Alexandro magno Philippi filio relicta. Cumque ille, prædæ avidus, urbem et fanum diripere vellet; cives, armis correptis, eum fugaverunt et turpiter gradum inde referre coegerunt[l].

Quum autem esset ad Ecbatana, de re a Nicanore et Timotheo in Judæa male gesta ad eum perlatus est nuncius: indeque Babylonem versus iter faciens, in finibus Persidis etiam de Lysiæ ingenti exercitu ibidem fugato, de Jovis Olympii idolo ab æde Hierosolymitana sublato, de sanctuario et Bethsura munitione firmatis, similiter audiit. Itaque furore percitus arbitrabatur etiam eorum a quibus fugatus fuerat malum in Judæos se retorsurum: ac propterea aurigam jussit indesinenter pergentem profectionem perficere; superbe jactitans, cœmeterium Judæorum se effecturum Hierosolyma, quum illuc veniret[m]. Quo referenda et illa Taciti, de gente sancta improbe sentientis, in libro historiarum quinto: "Rex Antiochus demere superstitionem, et mores Græcorum dare adnixus, quo minus teterrimam gentem in melius mutaret, Parthorum bello prohibitus est."

[e] 2 Maccab. cap. 11. ver. 5.

[f] 1 Maccab. cap. 4. ver. 60, 61. cum cap. 6. ver. 7. 26.

[g] 1 Maccab. cap. 5. ver. 1, 2.

[h] In Syriacis, pag. 131.

[i] Lib. 12. cap. 13.

[k] In Daniel. cap. 11. cum excerptis Valesii, pag. 145.

[l] 1 Maccab. cap. 6. ver. 1, 4. 2 Maccab. cap. 9. ver. 1, 2.

[m] 1 Maccab. cap. 6. ver. 4—7. 2 Maccab. cap. 9. ver. 3, 4.

Vix superbum sermonem finierat Antiochus, cum apprehendit eum immedicabilis viscerum dolor, et acerba intestinorum tormenta. Nec magis tamen animo sanior illa ægritudine corporis effectus, furorem adhuc in Judæos spirans, accelerari profectionem jussit. Sed dum magno currus ageretur impetu, ex eo ille decidit; gravique casu omnia corporis membra distorta et collisa sunt. Cumque e terra elevatus gestatorio ille portaretur, de corpore ejus vermibus scaturientibus, viventis carnes deciderunt: ita ut ob intolerabilem odoris gravitatem nemo exportare illum posset, eoque putore totus gravaretur exercitus[l]. Unde iter Babylonicum intermittere coactus, in Persidis oppido Tabis substitit: ut ex Polybio[m] et Hieronymo[n] intelligitur; ubi lecto affixus, complures dies hæsit[o]; φθίνων et tabe diffluens[p].

c. A vernæ tempestatis exordio iniit annus regni Græcorum centesimus quadragesimus nonus, in primo Maccabæorum libro usurpatus.

Quum brevi se moriturum arbitraretur Epiphanes, convocatis omnibus amicis suis, agnovit ob injurias Judæis illatas dira illa se pati, et nunc perire dolore magno in terra peregrina[q]. Quumque ne suum quidem odorem posset perferre, dixit, "Justum esse Deo subjici, eumque qui mortalis esset non paria Deo arroganter sapere." Et orans Dominum, vovit se Hierosolymitanis et Judæis omnibus αὐτονομίαν concessurum, (ut suis deinceps legibus propriisque institutis libere uterentur,) templum elegantissimis donariis ornaturum, sancta vasa omnia quamplurimum aucta redditurum, convenientes ad sacrificia sumptus ex reditibus propriis suppeditaturum, Judaicæ religioni ipsum se addicturum, et aditurum omnem locum habitabilem annunciantem robur Dei. Sed quum nequaquam laboriosi dolores desinerent; benevolentissimis ad Judæos scriptis literis, deprecatus eos est, ut sibi et filio suo An-

[l] 2 Maccab. cap. 9. ver. 5—10.
[m] In excerptis Valesii, pag. 111.
[n] In cap. 11. Danielis.
[o] 1 Maccab. cap. 6. ver. 8, 9.
[p] Appian. Syriac. pag. 131.
[q] 1 Maccab. cap. 6. ver. 10—13.

tiocho, quem, patris exemplo, vivens regem jam designaverat, fidem servarent[r].

Tum vocans Philippum amicum, qui cum ipso fuerat educatus, (ὁ σύντροφος αὐτοῦ, ut in 2 Maccab. cap. IX. ver. 29. appellatur) constituit eum super totum regnum: et dedit ei diadema, et stolam suam, et annulum; ut adductum filium suum Antiochum ex Antiochia, ubi eum cum Lysia reliquerat, enutriret utpote novennem adhuc, (ut ex Appiano antea notatum) ad regnandum. Ita mortuus est rex Antiochus, anno regni Græcorum centesimo quadragesimo nono[s], obitu miserrimo, in terra peregrina, in montibus[t], Paratacenis scilicet, circa Babyloniam: ubi Tabas opidum fuisse, ex Curtii libro quinto docet hic Grotius; de quo Polybius, libro trigesimo primo[u]. Ἐν Τάβαις τῆς Περσίδος ἐξέλιπε τὸν βίον δαιμονήσας, ὥς ἔνιοί φασι διὰ τὸ γενέσθαι τίνας ἐπισημασίας τοῦ δαιμωνίου κατὰ τὴν περὶ τὸ προειρημένον (Ἀρτέμιδος) ἱερὸν παρανομίαν. Et ex Polybio quidem et Diodoro refert, ad Danielis caput undecimum scribens Hieronymus, Antiochum "quibusdam phantasiis atque terroribus versum in amentiam, ac postremum morbo interiisse; quia templum Dianæ violare conatus esset;" quum miser ipse coram amicis omnibus mala ista se passum fuerit professus; quod ex Hierosolymitano templo "omnia vasa aurea et argentea abstulisset, et misisset qui tollerent e medio habitatores Judææ sine causa[v]."

Mortui cadaver exportavit Philippus: qui etiam metuens filium Antiochi, ad Ptolemæum Philometorem in Ægyptum abiit[w], copias sibi comparaturus contra Lysiam: qui, Epiphanis morte cognita, Antiochum filium ejus pro eo in regnum suffecit, quem adolescentem educaverat, eumque Eupatorem nominavit[x]. Quo cognomento a Syris, propter patris virtutem, fuisse eum compellatum scribit Appianus: puerum a Lysia educatum fuisse, etiam confirmans[y].

[r] 2 Maccab. cap. 9. ver. 11—27.
[s] 1 Maccab. cap. 6. ver. 14, 15, 16.
[t] 2 Maccab. cap. 9. ver. 28.
[u] In excerptis Valesii, pag. 144.
[v] 1 Maccab. cap. 6. ver. 12, 13.
[w] 2 Maccab. ver. 9. cap. 29.
[x] 1 Maccab. cap. 6. ver. 17.
[y] In Syriac. pag. 117.

Antiochus Eupator, suscepto regno, Lysiam universi regni præfecit negotiis, speciatim vero Cœle-Syriæ et Phœniciæ primarium ducem eum constituit. Ptolemæus enim Macron, Dorymenis filius, qui eo munere sub Antiocho Epiphane functus fuerat[z], quum jus Judæis conservare studeret, considerata injuria quæ ipsis facta fuerat, et res illorum cum pace transigere conaretur; ob hoc apud Eupatorem ab amicis accusatus, et quod Cyprum fidei suæ a Philometore commissam Antiocho Epiphani tradidisset proditor identidem appellatus, hausto veneno vitam finivit[a]. Cujus hoc apud Polybium[b] extat elogium: "Πτολεμαῖος ὁ στρατηγὸς ὁ κατὰ Κύπρον οὐδαμῶς Αἰγυπτιακὸς γέγονεν, ἀλλὰ νουνεχὴς καὶ πρακτικός. Ptolemæus præfectus Cypri nulla re Ægyptius fuit, sed prudens ac strenuus imprimis."

Gorgias vero, cum esset dux locorum circa Judæam milites habebat mercede conductos et quotidie contra Judæos bellum fovebat. Et huic conjuncti etiam Idumæi opportunas munitiones obtinentes exercebant Judæos; et apostatas Hierosolymis profugos excipientes, bellum ducere tentabant[c].

Judas igitur Maccabæus in Acrabbatena Idumææ regione cum filiis Esau, qui Israelitas circumsederant, bellum gessit: et impetu in munitiones eorum facto, loca obtinuit, non minus viginti millibus interemit, et cepit spolia eorum[d].

Et recordatus est malitiæ filiorum Bæanis, qui populo insidiati fuerant per vias. Hi cum novem millibus in duas munitissimas turres confugerunt, quæ habebant omnia ad obsidionem ferendam necessaria. Ipse igitur Maccabæus ad loca quæ magis perurgebant secedens, fratrem suum Simonem cum Josepho et Zacchæo ad obsidionem illorum reliquit. Verum qui cum Simone aderant, pecuniæ avidi, acceptis ab iis qui in turribus erant septuaginta drachma-

[z] 2 Maccab. cap. 8. ver. 8. cum 1 Maccab. cap. 3. ver. 38.
[a] 1 Maccab. cap. 10. ver. 11, 12, 13.
[b] In excerptis Valesii, pag. 126.
[c] 2 Maccab. cap. 10. ver. 14, 15.
[d] 1 Maccab. cap. 5. ver. 3. 2 Maccab. cap. 10. ver. 16, 17.

rum millibus, permiserunt quosdam elabi. Quod resciscens Maccabæus, proditores illos coram populi principibus convictos interfecit: et confestim duabus turribus occupatis, eas cremavit, et internecione in eis delevit plusquam viginti millia[e].

Inde ad Ammonitas transivit Judas: ubi reperit manum fortem, et populum multum, cum Timotheo duce ipsorum. Et commisit cum eis prælia multa, et percussit eos: captaque Jazer et pagis ejus, reversus est in Judæam[f].

Timotheus, qui prius a Judæis superatus fuerat, congregatis exteris copiis quamplurimis, et equitibus non paucis ex Asia collectis, advenit quasi armis Judæam capturus. Maccabæus vero et qui cum illo erant, post gravem humiliationem et divini nominis invocationem Hierosolymis excedentes, procul ab urbe cum illis congressi sunt: et cœlestibus quorundam equitum pro se pugnantium apparitionibus confirmati, viginti millia quingentos pedites et sexcentos equites interfecerunt. Ipse vero Timotheus in munitissimum præsidium, Gazara dictum, ubi frater ejus Chæreas dux erat, confugit: eoque demum expugnato, e fovea quadam in qua se occultaverat eductus, simul cum fratre et Apollophane jugulatus est[g].

Trocmi, Galatarum gens, Cappadociam frustra aggressi, cum nullam illius partem occupare potuissent, ad Romanos confugientes, regem Ariarathem in odium illorum adducere sunt conati. A quibus ad regem missa est legatio: cujus princeps erat Marcus Junius[h].

3841. *a.* Ab autumno iniit annus æræ contractuum sive Dhilkarnain, a secundi libri Maccabæorum collectore receptæ, centesimus quadragesimus nonus; æræ vero Chaldæorum, in principum rescriptis[i], et magna Ptolemæi syntaxi[k] usurpatæ, annus centesimus quadragesimus octavus, qui et Sabbaticus fuit.

[e] 1 Maccab. cap. 5. ver. 4, 5. 2 Maccab. cap. 10. ver. 16—23.
[f] 1 Maccab. cap. 5. ver. 6, 7, 8.
[g] 2 Maccab. cap. 10. ver. 24—38.
[h] Polyb. legat. 108.
[i] 2 Maccab. cap. 11.
[k] Lib. 9. cap. 7. et lib. 11. cap. 8.

Gentes quæ erant circa regionem Galaaditidem congregatæ sunt adversus Israelitas qui erant in finibus ipsorum, ad tollendum eos e medio. Et ex Tubienis Judæis, terram Tobi[l] incolentibus, circiter mille viros interfecerunt: et captivas abduxerunt uxores et liberos, cum ipsa supellectile eorum. Cumque illi Galaaditidos Israelitæ in Dathema munitionem confugissent: Timotheus (alius ab illo quem cum fratre Chærea occisum fuisse jam diximus) ad eos obsidendos cum exercitu perrexit. Eodemque tempore et alii ad perdendos Galilæos e Ptolemaide, Tyroque et Sidone, atque universa Galilæa alienigenarum, convenerunt[m].

Galaaditis et Galilæis tempestivum auxilium a Juda et fratribus ejus expetentibus, ille, cum populo Hierosolymis deliberatione habita, in tres partes copias suas divisit: Simoni fratri ter mille viros ad Galilæos, sibi et Jonathani fratri octies mille ad Galaaditas liberandos, deputavit: residuum exercitum cum Josepho Zachariæ filio et Azaria ducibus populi ad Judææ custodiam reliquit; mandato dato, ne cum gentibus committerent prælium, donec ipsi reverterentur[n].

Profectus igitur in Galilæam Simon, cum gentibus multa commisit prælia, persecutusque est eas usque ad portas Ptolemaidis: et ceciderunt ex illis circiter tria millia virorum, quorum accepit spolia. Et assumens qui erant in Galilæa, et in Arbattis (ערבות hoc est, locis planis et campestribus) cum uxoribus et liberis, et quæcunque illis erant, abduxit in Judæam cum lætitia magna[o].

Priusquam vero Judas ad Galaaditas pervenisset, multi eorum comprehensi sunt in Bossora, Bosor, Alemis, Chasphor, Maced, Carnain, et cæteris urbibus Galaaditis[p].

Cum Judas et frater ejus, trajecto Jordane, per Arabiam desertam tridui itinere fuissent profecti, Nabatæi pacifice occurrentes narraverunt illis quæ Galaaditis acci-

[l] Judic. cap. 11. ver. 3.
[m] 1 Maccab. cap. 5. ver. 9—15.
[n] 1 Maccab. cap. 5. ver. 16—20.
[o] Ibid. ver. 21 22, 23.
[p] 1 Maccab. cap. 5. ver. 26, 27.

derant; ac postridie statuisse hostes, castris locatis contra munitiones, illas capere et omnes qui in iis erant e medio tollere die uno. Unde Judas cum exercitu subito convertit iter per desertum ad Bosor, captaque urbe masculos omnes occidit, acceptisque omnibus eorum spoliis, ipsam incendit. Et abiens inde nocte, ad munitionem usque profectus est. Cumque illucescente die machinæ ad eam oppugnandam admoverentur, clamorque civitatis in cœlum tolleretur, qui cum Juda erant procedentes tribus ordinibus a tergo hostium, clanxerunt tubis et inclamaverunt oratione. Agnoscentia vero castra Timothei Maccabæum esse, fugerunt a conspectu ejus: percussitque eos plaga magna, adeo ut ceciderint ex illis die illo ad octies mille viri. Post deflexit ad Maspham: eaque capta, masculos omnes occidit, acceptisque spoliis eam incendit. Atque inde movens cepit Chasphor, Maced, Bosor, et reliquas civitates Galaaditidis[q].

Dum Judas et Jonathan essent in Galaaditide, et Simon in Galilæa ex adverso Ptolemaidis; Josephus Zachariæ filius et Azarias, ad custodiam Judææ relicti, auditis eorum strenuis facinoribus, ut et ipsi tale nomen sibi compararent, contra acceptum mandatum ad pugnandum cum gentibus Jamniam exercitum deduxerunt. Egressus vero cum suis ex urbe Gorgias, usque ad fines Judææ eos fugavit: cecideruntque eo die ex populo Israelitico ad duo millia virorum[r].

b. Lysias regis Eupatoris tutor et cognatus, regnique negotiis præfectus, ægerrime ferens ea quæ facta fuerant, congregatis quasi octoginta millibus, et equitatu universo, atque octoginta elephantis, contra Judæos profectus est: statuens se et Hierosolymam Græcorum habitaculum, et templum vectigale, et summum sacerdotium venale quotannis effecturum. Judæam igitur ingressus, Bethsuram in munito agro quasi quinque stadiis ab Hierosolymis positam arcta cinxit obsidione. Cui occurrens, Angelo ducente, Maccabæi exercitus, hostium undecim millia prostra-

[q] 1 Maccab. cap. 5. ver. 24—36. [r] Ibid. ver. 55—62.

vit, et equitum mille sexcentos. Reliqui vero omnes, cum ipso Lysia in fugam acti sunt: quorum plurimi vulnerati, armis nudati evaserunt[s].

Reputans secum Lysias damnum quod acceperat, et pro Judæis Deum pugnare intelligens, legatos ad eos de pace misit; æquis ejus conditionibus se consensurum pollicitus, et ut rex eis amicus esset effecturum. Maccabæus publicæ utilitati consulens, assensit; et scripto per Johannem et Absalomum misso, quid pro Judæis postularet significavit: quæ a rege concessa sunt omnia[t]. Extant ea de re literæ, tum Antiochi regis ad Lysiam[u], tum ad Judæos Lysiæ, datæ anno æræ Chaldæorum centesimo quadragesimo octavo, die vigesimo quarto mensis qui in Græcis codicibus Dioscorinthius, in Latinis Dioscorus scriptus est[x]. Is autem in anno Chaldaico mensis embolimus fuisse videtur, inter Dystrum et Xanthicum, quo sequentes regis et Romanorum ad Judæos de eadem pace scriptæ sunt literæ, interpositus : qui idcirco in editione Græca libri Estheræ, in bibliotheca nobilissimi comitis Arundellii conservata, mensis Adar-Nisan et Dystri-Xanthici, apud posteriores Hebræos Veadar sive alterius Adar, nomen obtinet. Quamquam Syrus noster secundi libri Maccabaici interpres, pro eo, Tisrin posteriorem Syrorum hic substituerit.

Anno eodem æræ Chaldaicæ centesimo quadragesimo octavo, mensis Xanthici (item Chaldaici) die decimo quinto, ad populum Judæorum datæ habentur literæ; et ab Antiocho rege[y], et a Quinto Memmio et Tito Manlio (al. Manio, vel Manilio) Romanorum legatis, qui eo tempore Antiochiam ad regem proficiscebantur[z]; quos et Lysias, pactionibus hisce peractis, eodem secutus est[a].

c. Sub veris initium cœpit annus regni Græcorum centesimus quinquagesimus, quo primi libri Maccabaici scriptor est usus.

[s] 2 Maccab. cap. 11. ver. 1—12.
[t] Ibid. ver. 13, 14, 15.
[u] 2 Maccab. cap. 11. ver. 22—26.
[x] Ibid. ver. 16—21.
[y] 2 Maccab. cap. 11. ver. 27—33.
[z] Ibid. ver. 34—38.
[a] 2 Maccab. cap. 12. ver. 1.

Demetrius Seleuci Philopatoris filius, quum multos jam annos obses Romæ esset detentus, et jam annum ætatis vigesimum tertium attigisset; a senatu postulavit ut per populum Romanum in regnum patrium, a patrui sui Antiochi Epiphanis filio injuste occupatum, restitueretur: Romam patriam sibi et altricem, omnes senatorum filios instar fratrum, ipsos senatores loco patrum esse affirmans. Patres tamen, conducibilius rebus suis existimantes regi Syriam a puero quam a viro, Demetrium esse detinendum, et puero quem Antiochus reliquerat regnum firmandum, communi consensu decreverunt. Statim vero legatos, Cn. Octavium, Spurium Lucretium, et L. Aurelium, ad regnum illud administrandum ex voluntate ipsius senatus, miserunt: neminem impedimento fore credentes, rege puero, et principibus aulæ bene agi secum putantibus, si Romani Demetrio regnum non traderent; quod futurum existimabant. Cumque audissent multos elephantos esse in Syria, et naves aliquot supra definitum Antiocho numerum: legatis mandaverunt, ut et naves comburerent, et elephantis nervos inciderent; et uno verbo, regias opes quam maxime possent imminuerent[b].

Præterea mandatum istis est, ut Macedones inviserent: qui popularis status insolentes, publici concilii usum nullum habebant, et seditiones inter se agitabant. Jussi etiam fuerunt legati, res Galatarum et Ariarathis regnum diligenter invisere[c]. Cum Junio vero et prioribus legatis pro tempore locutus Ariarathes, quod prolixa humanitate eos accepisset, suas ipsius laudes prædicantes dimisit[d].

Inter Eupatorem et Judæos inita pax statim rupta est. Ex ducibus enim qui in vicinis locis erant, Timotheus, Apollonius Gennæi filius, Hieronymus, Demophon, et Nicanor Cypriarches, non sinebant Judæos quiescere. Joppenses quoque non minus quam ducentos eorum qui secum habitabant in navigia sua pellectos et in altum perductos submerserunt[e].

[b] Polyb. legat. 107. Appian. Syriac. pag. 117. Zonar. ex Dione. Justin. lib. 34. cap. 3.

[c] Polyb. legat. 107. [d] Id. legat. 108.

[e] 2 Maccab. cap. 12. ver. 2, 3, 4.

Judas Maccabæus, crudelitate hac intellecta, Joppensium portum noctu incendit, et scaphas concremavit, et confodit eos qui illuc confugerant. Accipiens quoque Jamnienses simile facinus in Judæos secum habitantes patrare voluisse; nocte portum eorum cum classe succendit: adeo ut Hierosolymam usque, ducentis quadraginta stadiis inde distantem, flammæ splendores apparerent[f].

Inde stadiis novem adversus Timotheum proficiscentem Judæ exercitum Arabes Nomades aggressi sunt, quinque millia pedites et quingenti equites. Ubi commissa valida pugna, superati Arabes, promittentes se et pecora daturos et reliquis in rebus fore ipsis adjumento, a Juda pacem impetraverunt[g].

Caspin civitatem, ponte munitam et muris circumseptam et promiscuis gentibus habitatam, Judæ milites vi ceperunt: tanta civium strage edita, ut adjacens lacus stadiorum duorum latitudinis perfusus sanguine plenus videretur[h].

Inde profecti stadia septingenta quinquaginta, Characem pervenerunt ad Judæos qui, Tobi terram incolentes, Tubieni dicebantur. A quibus locis Timotheus re infecta tum discesserat, præsidio valde firmo ibi relicto. Quod Judæ duces Dositheus et Sosipater aggressi, eorum qui a Timotheo ibi fuerant relicti plures quam decem mille peremerunt[i].

Post hæc congregavit Timotheus exercitum alium ex circumjacentibus omnibus gentibus et mercede conductis Arabibus; centum viginti millia peditum, et equitum duo millia quinquentos. Dimissisque uxoribus et liberis et apparatu reliquo in locum qui dicebatur Carnion vel Carnaim, (erat enim difficilis obsessu et aditu propter locorum omnium angustiam:) castrametatus est contra Raphon, trans torrentem. Quem prior cum omnibus copiis suis trajiciens Judas, gentes illas omnes fugavit, aliis alio delatis; adeo ut sæpe læderentur a suis, et gladiorum

[f] 2 Maccab. cap. 12. ver. 5—9.
[g] Ibid. ver. 10, 11, 12.
[h] 2 Maccab. cap. 12. ver. 13—16.
[i] Ibid. ver. 17, 18, 19.

mucronibus configerentur. Itaque persecutioni instans maxima contentione Judas, confodit ex eis ad triginta virorum millia[k].

Ipse vero Timotheus in agmen Dosithei et Sosipatri incidens, postulavit cum multis veteratoriis artibus, ut se vivum dimitterent; eo quod multorum et parentes et fratres haberet, quorum nulli parceretur, si ipsum occiderent. Quumque fidem dedisset ille se eos illæsos restituturum; dimiserunt eum propter salutem fratrum suorum[l].

Progressus inde Judas ad urbem Carnaim et fanum Atargatæ in ea positum, quo plurimi confugerant; incenso fano cum omnibus qui in eo erant, et eversa urbe, jugulavit hominum viginti quinque millia[m].

Tunc abduxit Judas omnes Israelitas qui erant in Galaaditide, cum uxoribus liberisque et supellectili eorum, ut venirent in Judæam. Et venerunt Ephronem usque: quæ urbs magna et munitissima erat in ipso ingressu; in qua omnium nationum turbæ habitabant, et adolescentes robusti ad muros constituti eam fortiter propugnabant, ubi denique machinarum telorumque multi apparatus erant. Cumque per medium ejus Judæ et exercitui ejus necessario transeundum esset, et excluderent eos cives, atque lapidibus portas obstruerent: oppugnarunt illi urbem totum illum diem totamque noctem, eamque subjugatam radicitus everterunt; et acceptis spoliis ejus, atque omnibus masculis ad viginti quinque millium numerum gladio interemptis, super occisos per eam transiverunt[n].

Inde trajecerunt Jordanem in campum magnum, ex adverso Bethsanis[o], quæ Græcis dicta est Scythopolis[p], stadiis sexcentis distans Hierosolymis. Cumque in eam irruerent; testantibus Judæis qui illic erant, qua benevolentia Scythopolitæ in eos usi essent, et quam benigna conversatione adversis temporibus, gratias eis agebant, et

[k] 1 Maccab. cap. 5. ver. 37—43. 2 Maccab. cap. 12. ver. 20—23.

[l] 2 Maccab. cap. 12. ver. 24—25.

[m] 1 Maccab. cap. 5. ver. 43—44. 2 Maccab. cap. 12. ver. 26, 27.

[n] 1 Maccab. cap. 5. ver. 45—51. 2 Maccab. cap. 12. ver. 27, 28.

[o] 1 Maccab. cap. 5. ver. 52. [p] Joseph. lib. 12. cap. 12.

ut in reliquum tempus erga gentem benigni essent hortabantur[q].

Judas vero agens extremam aciem, adhortabatur populum in tota via, donec in Judæam venisset[r]. Venerunt autem Hierosolyma, quum jam propinqua Pentecoste esset[s]: et ascenderunt in montem Sionis cum lætitia et gaudio, obtuleruntque holocausta; eo quod non cecidisset ex ipsis ullus, donec reversi essent cum pace[t].

Post Pentecosten Judas et fratres ejus, cum peditibus tribus millibus et equitibus quadringentis processerunt, cum Gorgia Idumææ duce pugnaturi[u].

In illa pugna pauci ex Judæis ceciderunt: Dositheus vero quidam eques ex turma Bacenoris, vir potens, quum teneret Gorgiam et captum chlamyde fortiter eum abduceret, delatus in eum quidam Thrax eques humerum amputavit ei; atque ita scelestus Gorgias effugit in Marisa. Cum autem illi qui Esdrin, unum e Judæ ducibus, sequebantur diuturna pugna fatigarentur; invocans Judas Dominum, et incipiens sermone patrio clamorem hymnis conjunctum, Gorgiæ milites ex improviso aggressus est, eosque in fugam vertit[x].

Tum Judas collecto post victoriam exercitu, in proximam civitatem Odollamum venit: ubi superveniente die septimo purificati sabbathum transegerunt. Postridie vero quum Judæ milites corpora illorum qui in pugna ceciderant ad sepulturam tollerent, invenerunt sub tunicis cujusque eorum donaria Jamniensium idolis dicata; quæ Judæis lex[y] prohibuerat: adeo ut omnibus fieret manifestum, istos propter hanc causam cecidisse. Ad supplicationem igitur conversi sunt, *ἀξιώσαντες τὸ γεγονὸς ἁμάρτημα τελείως ἐξαλειφθῆναι*, rogantes ut commissum istud peccatum perfecte deleretur, vel (ut codex Arundellianus et Aldina habet editio) *ἠξίωσαν μὴ διὰ τὸ γεγονὸς*

[q] 1 Maccab. cap. 12. ver. 29, 30, 31.
[r] Ibid. ver. 53.
[s] 2 Maccab. cap. 12. ver. 31.
[t] 1 Maccab. cap. 5. ver. 54.
[u] 2 Maccab. cap. 12. ver. 32, 33. cum 1 Maccab. cap. 5. ver. 65.
[x] 2 Maccab. cap. 12. ver. 33—37.
[y] Deuteron. cap. 7. ver. 25—26.

ἁμάρτημα τελείως ἐξαλειφθῆναι, rogabant ut non propter commissum istud peccatum omnino delerentur: et collatitia pecunia duorum (vel trium, ut Græcus Arundellianus et Syriacus meus codex, vel duodecim, ut Latina habent exemplaria) millium drachmarum argenti Hierosolymam missa, sacrificium pro peccato offerendum curabant[z].

d. Deinde progressus Judas cum fratribus suis, debellavit filios Esau in regione Judææ meridiana, et percussit Hebronem cum pagis ejus, et sublata munitione illius turres ejus incendit circumquaque. Inde movit ut proficisceretur in terram Allophylorum, et transivit per Samariam. Quo tempore ceciderunt sacerdotes aliqui in prælio cum vellent strenue agere, et inconsulto prodiissent ad pugnam. Tum deflexit Judas Azotum versus, in terram Allophylorum sive Philistæorum; et evertit aras eorum, et sculptiles deos combussit: cumque cepisset spolia civitatum, in Judæam reversus est[a].

Ibi, quum præsidiarii Antiochi milites qui Hierosolymis in arce erant concluderent Israelitas circa sanctuarium, studentes illis semper malefacere et firmamento esse gentibus; Judas et totus populus simul obsederunt eos anno regni Græcorum centesimo quinquagesimo, paratis in eos balistis et machinis. Exeuntes vero nonnulli ex eis qui obsidebantur, quibus adhæserunt quidam impii Israelitæ, Antiocho Eupatori regi, ut Judæorum crescenti potentiæ celeriter occurreret, persuaserunt[b].

Congregavit igitur rex omnes amicos suos ducesque exercitus sui et magistros equitum, una cum copiis ab aliis regnis et insulis sive oris maritimis advenientibus: ita ut esset numerus copiarum ejus centum millia peditum, viginti millia equitum, et elephanti triginta duo edocti ad prælium[c]. In Maccabæorum vero libro altero legimus, anno centesimo quadragesimo nono (æræ contractuum scilicet) perlatum esse ad Judam Maccabeum; contra Judæam adventare Antiochum Eupatorem, cum Lysia regni procu-

[z] 2 Maccab. cap. 12. ver. 38—43.
[a] 1 Maccab. cap. 5. ver. 65—68.
[b] 1 Maccab. cap. 6. ver. 18—27.
[c] 1 Ibid. ver. 28, 29, 30.

ratore, habentem copias Græcas centum decem millia peditum, equitum quinque millia, elephantos viginti duos, et falcatos currus trecentos[d].

His Menelaus pseudo-pontifex se commiscuit; falsa spe ductus, dignitatem, cujus titulum tantum gerebat, ab Eupatore se obtenturum[e].

Rex Eupator mente efferatus veniebat, pejora quam sub patre ejus facta fuerant erga Judæos peracturus. Quibus Judas cognitis, præcepit populo, ut die ac nocte Dominum invocarent, ut solito præsidio ipsis adesset. Deinde communicato cum suis consilio, statuit exire obviam regi; et circa Modin castra posuit[f].

Regius interea exercitus per Idumæam profectus, Bethsuram oppugnavit, adhibitis machinis: quas egressi Bethsurani incenderunt, et pugnaverunt viriliter. Judas autem castra movit ad Bethzachariam contra castra regis[g]. Deinde data suis tessera, DEI VICTORIÆ, cum juvenibus optimis delectis invadens noctu castra hostium, usque ad ipsum regis prætorium; ad quatuor virorum millia et elephantem primarium cum his qui superpositi fuerant, interfecit: castrisque metu ac perturbatione repletis, quum jam dies illuxisset, prospere discessit[h].

Rex vero summo mane movit castra impetu Bethzachariam versus: et comparans se ad prælium, elephantis efferandis uvæ et mororum succum ostendi jussit. Singulis vero belluis (per phalanges distributis) tuendis, milleni probe armati pedites et quingenti equites sunt tributi: in turribus ligneis quas unaquæque ferebat erant triginta duo milites, præter Indum qui ducebat eam. Eratque egregius armorum apparatus: ita ut sole radios in clypeos aureos æneosque vibrante, vicini colles resplenderent[i].

Juda et exercitu ejus prælium ineunte, ceciderunt ex castris regis sexcenti viri. Tum Eleazar cognomento Savaran (vel Avaran potius, Judæ frater[k]) conspicatus ele-

[d] 2 Maccab. cap. 13. ver. 1—2.
[e] Ibid. ver. 3.
[f] 2 Maccab. cap. 13. ver. 9—14.
[g] 1 Maccab. cap. 6. ver. 31, 32.
[h] 2 Maccab. cap. 13. ver. 15, 16, 17.
[i] 1 Maccab. cap. 6. ver. 33—41.
[k] 1 Maccab. cap. 2. ver. 5.

phantem thorace regio loricatum et reliquis belluis eminentiorem, indeque regem illi insidere existimans; illuc cursu, cæsis hinc et inde hostibus, pervenit: et supponens se ei occidit illum; ipseque simul pondere illabentis bestiæ oppressus interiit. Videntes autem Judæi potentiam regis, et impetum copiarum, deflexerunt ab eis[l].

Rex ad Bethsuræ obsidionem reversus, modo agebatur in fugam, modo collisus abibat cum damno. Judas vero ad obsessos mittebat res necessarias. Quarum rerum arcana hostibus renunciavit Rhodæus e Judæorum exercitu: sed quæstione habita prehensus atque in carcerem conjectus est. Tum rex secundo cum Bethsuranis sermonem habuit, et ad deditionem eos inflexit[m]. Paceque facta, egressi illi sunt ex urbe: eo quod non esset ibi alimentum ad obsidionem tolerandam; terra tum, ob annum Sabbaticum, vacante a frugibus. Rex vero, Bethsura capta, præsidium ibi constituit ad servandum eam[n].

Inde Hierosolymam rex ascendens, contra montem Sionem et sanctuarium castra posuit dies multos: statuitque illic balistas et machinas tormentaque ad ignem et lapides jaculandos, nec non scorpiones ad tela jacienda et fundas. Quorum machinis obsessi alias opposuerunt machinas, et repugnarunt dies multos. Verum cibaria illis deerant, eo quod septimus annus esset; et qui manserunt in Judæa ex gentibus residua repositorum consumpserant. Sed et residui erant in sanctuario viri pauci; quia prævalebat eis fames, et dispersi erant quisque in locum suum[o].

Interim Philippus, quem Antiochus Epiphanes filio suo Eupatori tutorem testamento reliquerat et regni negotiis sub eo præfecerat, ex Ægypto reversus, e Perside et Media cum copiis quas Epiphanes ibi reliquerat[p]; ad jus suum, a Lysia occupatum, vi recuperandum profectus est[q].

Quum hoc audisset Lysias, regi ducibusque exercitus

[l] 1 Maccab. cap. 6. ver. 42—47. [m] 2 Maccab. cap. 13. ver. 19—22.
[n] 1 Maccab. cap. 6. ver. 49, 50.
[o] 1 Maccab. cap. 6. ver. 51—54. Joseph. lib. 12. cap. 14.
[p] 1 Maccab. cap. 3. ver. 37.
[q] 1 Maccab. cap. 6. ver. 55, 56. 2 Maccab. cap. 13. ver. 23.

persuasit, ut, (quia deficerent indies, et alimenta essent illis pauca, et locus quem obsidebant munitus, et regni negotia illis incumberent) pacem cum universa Judæorum gente facerent, et ut patriis legibus sicut antea uti illis liceret statuerent[r].

Rex et principes a Lysia persuasi, miserunt ad obsessos qui pacem facerent; atque eorum desideriis sese accommodantes pacta conventa juramento confirmarunt. Illis deinde e munitione exeuntibus, ingressus rex montem Sionis, sacrificium obtulit, templum honoravit, et locum humaniter tractavit. Verum brevi post, quum munitionem loci attentius considerasset, violato juramento, mandatum dedit ut murus circumquaque dirueretur[s].

Rex Maccabæum vel (ut Græcus fert contextus, et Syrus meus habet interpres) Hegemonidem potius ducem sui exercitus reliquit a Ptolemaide ad Gerrenos usque[t]; sive ad Ægyptum usque; cujus terminus Gerrus mons a Ptolemæo constituitur.

Veniente rege Ptolemaidem, Ptolemaidenses (quorum infestum in Judæos animum historia[u] satis testatur) graviter ferebant pacta cum Juda inita: et indignantes, volebant irritum facere fœdus. Sed accedens ad tribunal Lysías, re commode defensa, tumultum sedavit et benevolos cives reddidit[x]. Josephus, in fine libri decimi quarti antiquitatum, Hasmonæorum principatum, usque ad captam ab Herode Hierosolymam et occisum Antigonum, annos centum et viginti sex duravisse ait; vel, ut apud eundem, libro ejusdem operis decimo septimo, capite octavo, habet Herodes, uno anno minus. Contigit vero illud anno ab hoc tempore centesimo vigesimo sexto. Ut ab hoc inter Antiochum et Maccabæum inito pacis fœdere Hasmonaici principatus initium deductum fuisse videatur.

3842. *a.* Ab autumno cœpit annus æræ contractuum,

[r] 1 Maccab. cap. 6. ver. 57, 58, 59.

[s] 1 Maccab. cap. 6. ver. 60, 61, 62. cum 2 Maccab. cap. 13. ver. 23.

[t] 2 Maccab. cap. 6. ver. 13, 24.

[u] 1 Maccab. cap. 12. ver. 48.

[x] 2 Maccab. cap. 13. ver. 25, 26.

qua secundi libri Maccabæorum collector utitur, centesimus quinquagesimus.

Antiochus Eupator, cum tutore Lysia, festinans Antiochiam[y], Menelaum pontificem captivum secum abduxit[z]: quem ut facem totius belli Judaici et malorum omnium incentorem Lysias ipsi detulerat. Ille, regis mandato, Berrhœam Syriæ missus, ibique in turrim cinere oppletam conjectus, dignum vita sua exitum sortitus est[a].

Impio Menelao, Berrhoæ (ut apud Josephum pag. 547. recte est scriptum; non autem, ut pag. 700. perperam, Beryti) anno post occupatum primum ab eo pontificatum decimo necato, alterum non minus improbum rex substituit, Alcimum sive Jacimum dictum; sacerdotem quidem ex Aaronis progenie, sed alienum a pontificum cognatione: Lysia suadente ut transferret eum honorem in aliam familiam[b].

Onias, Oniæ III. pontificis filius videns summum sacerdotium Alcimo datum, in Ægyptum profectus est: ibique in Ptolemæi Philometoris et Cleopatræ ejus conjugis amicitiam se insinuans, ab eis postea obtinuit, ut in Heliopolitica præfectura Deo templum instar Hierosolymitani extruerent, ipsumque illic pontificem constituerent. Ita in operis antiquitatum Judaicarum locis jam citatis rem narrat Josephus: quod in opere de bello Judaico[c] prius scripserat retractans; Oniæ fugam hanc et templi Ægyptiaci extructionem vivente Antiocho Epiphane contigisse.

Hoc vero tempore inter Ptolemæum Philometorem et fratrem ejus juniorem Ptolemæum Euergetem II. summæ exarserunt inimicitiæ: quas ut pro viribus componerent, a senatu Romano ad legatos suos, Cn. Octavium, Sp. Lucretium et L. Aurelium missæ sunt literæ[d]. Postquam enim simul pacifice per sex annos regnavissent; Philometori minor frater regnum abstulit[e].

[y] 1 Maccab. cap. 6. ver. 63. 2 Maccab. cap. 13. ver. 26.
[z] Joseph. lib. 12. cap. 15. [a] 2 Maccab. cap. 13. ver. 4—8.
[b] Joseph. antiquit. lib. 12. cap. 15. et lib. 20. cap. 8.
[c] Lib. 1. cap. 1. et lib. 7. cap. 37. al. 30.
[d] Polyb. legat. 107.
[e] Porphyr. in Græc. Euseb. Scaligeri, pag. 54. et 225.

Ille, regno spoliatus, petendi auxilii gratia cum paucis admodum servis, squalore obsitus, Romam profectus est[f]. Qui pedestri itinere ad urbem pergens, a Demetrio Seleuci filio agnitus est. Is insperato casu commotus statim parata veste regia cum diademate et equo aureis ornato phaleris, stipatus suis famulis, Ptolemæo obviam processit; eique vicesimo sexto ab urbe lapide occurrit. Quem postquam comiter salutavit, hortari cœpit, ut ornatus regiis insignibus eo quo par erat comitatu Romam ingredi vellet; ne forte despectui haberetur. Sed Ptolemæus prolixam quidem in se Demetrii voluntatem multum laudavit: cæterum tantum abfuit ut quidquam eorum quæ sibi offerebantur acciperet, quin potius eum rogavit, ut in aliquo ex perviis oppidis una cum Archia subsisteret[g].

Romam deinde veniens, in hospitium Alexandrini pictoris se contulit. Id postquam senatui relatum est, accersito juvene, quam potuit accurata excusatione usus est, quod nec quæstorem more majorum obviam misisset, nec publico eum hospitio excepisset: eaque non sua negligentia, sed ipsius subito et clandestino adventu facta dixit. Et illum e curia protinus ad publicos penates deduxit; hortatusque est, ut depositis sordibus adeundi ipsius diem peteret. Quinetiam curæ habuit, uti munera ei quotidie per quæstorem darentur. His gradibus officiorum jacentem ad regium fastigium erexit: effecitque ut plus spei in auxilio populi Romani quam metus in sua fortuna reponeret[h].

Cn. Octavius et Spurius Lucretius Romanorum legati ad Ariarathem Cappadocum regem venientes, de controversia quam cum Galatis habebat eum allocuti sunt. Quibus ille paucis rem omnem exponens, in eorum judicio facile se acquieturum dixit. Cæterum de Syriæ rebus pleraque omnis fuit ejus oratio, quod sciret eo pergere Octavium. Ostendit igitur legatis, et regni illius quam incertus esset status, et quanta sibi cum illis necessitudo intercederet qui rerum ibi potirentur. Pollicitus item est

f Valer. Maxim. lib. 5. cap. 1.

g Diodor. Sicul. in excerpt. Valesii, pag. 322.

h Valer. Maxim. lib. 5. cap. 1.

illis, cum copiis se eos comitaturum, et paratum intentumque ad omnem occasionem futurum, donec absque omni periculo ex Syria essent reversi. Legati ubi significassent quam grata sibi esset hæc regis benevolentia et propensus animus, in præsentia quidem ejus comitatu opus sibi non esse dixerunt: in posterum vero si qua in re præsidio opus haberent, illi se absque ulla cunctatione significaturos, quem inter vere amicos populi Romani numerarent[i].

Turbas vero illas in Syria ortas rex Eupator, Lysiæ tutoris sui opera, brevi compescuit. Cum enim Antiochiam rediens, Philippum ibi dominantem invenisset; eum oppugnavit, et urbem vi cepit[k]; atque Philippum in potestatem suam redactum interemit[l].

b. Tres Romanorum legati, Octavius, Lucretius et Aurelius, prout in Syriam venientes in mandatis a senatu acceperant, elephantos interficiendos et naves concremandas curarunt, cæteraque ex Romanorum utilitate administrarunt. Quod non ferens quidam Leptines, Cn. Octavium legationis principem (qui primus in familiam suam, e qua Cæsar Augustus postea prodiit, consulatum attulit) Laodiceæ, dum ungitur in gymnasio, sua manu interemit: jure cæsum illum, neque sine numine deum id esse factum, affirmans. Lysias Eupatoris tutor, qui præcipuus populi contra Romanos concitator credebatur, Octavium sepeliit: statimque legatos regis nomine Romam misit, qui id facinus purgarent; ejusque conscium regem non fuisse ostenderent[m]. Marcio et Scipione consulibus cædem hanc contigisse, confirmat Julius Obsequens in libro de prodigiis.

Erat tum apud Syros Isocrates quidam grammaticus, ex eorum numero qui recitationes publicas habere solent, loquax ostentator, et ipsis quoque Græcis exosus; ut quem Alcæus in commissionibus urbanitate dictorum lacessere atque irridere fuerit solitus. Iste quum in Syriam venisset,

[i] Polyb. legat. 108.

[k] 1 Maccab. cap. 6. ver. 63.

[l] Joseph. lib. 12. cap. 15.

[m] Polyb. legat. 114. et 122. Cicero, Philippic. 9. Appian. Syriac. pag. 117. Zonar. ex Dione.

ingenia Syrorum habens despectui, non continens se intra professionis fines, etiam de publicis rebus verba facere et sententiam suam pronuntiare cœpit. Non solum enim jure Cnæum occisum fuisse dicebat, sed cæteros quoque populi Romani legatos esse jugulandos adjiciebat, ut ne unus quidem relinqueretur superstes qui cladis nuntium Romam adferret: quo tandem illi desinerent superbe adeo imperare aliis, et hanc impudentem dominandi licentiam usurpare[n].

Romani, missis legatis Canuleio et Quinto, Ptolemæum Philometorem in regnum restituerunt, et cum juniore fratre Euergeta reconciliarunt: ea inter eos regni partitione decreta; ut Philometor Ægypto et Cypro, Euergetes Cyrenis potiretur: idque pactum sacris rite peractis, fide data invicemque accepta firmatum est. Quod tamen ut rescinderet, Euergetes Romam properavit: quo et legatum Philometor misit Menithyllum Alabandensem, ut patrocinium suæ causæ ageret et adversus Euergetem certamen pro se susciperet[o].

Ariarathe Cappadociæ rege mortuo, filius ejus Ariarathes cognomento Philopator hæreditario jure regnum ejus accepit: qui patris exequiis omni magnificentiæ genere celebratis, Romam legatos ad amicitiam cum populo Romano renovandam misit. Hic primum Mithradates, adultus postea paterno nomine Ariarathes dictus est. Regnum adeptus, amicos ac duces subditosque omnes debita sollicitudine complexus, omnium ordinum benevolentiam sibi conciliavit. Cumque Græcis literis esset imbutus, et philosophiæ operam navaret; factum inde est ut Cappadocia, olim Græcis ignota, tunc eruditis fuerit receptaculum[p].

c. A veris initio cœpit annus regni Græcorum centesimus quinquagesimus primus, cujus in primo libro Maccabæorum usus est.

Legati Ariarathis novi Cappadociæ regis Romam venientes, senatum hortabantur, ut regem qui publice privatim-

[n] Polyb. legat. 122.

[o] Polyb. legat. 113. et 114. Liv. lib. 46. Zonar. ex Dione.

[p] Liv. lib. 46. Diodor. Sicul. in Bibliotheca Photii, cod. 244. et excerptis Valesii, pag. 325.

que universis Romanis cupiebat benevolentia sua complecteretur. Senatus vero non solum amicitiam societatemque petitam renovavit, sed etiam laudato regis animo comiter legatos excepit: postquam Tiberius (Gracchus, de quo ad annum mundi 3838. dictum) ab Asiatica legatione reversus, de hujus regis et patris ipsius animo erga populum Romanum, atque in universum de eorum regno, multa benigna retulisset[q].

Rhodii, legatis suis Cleagora et Lygdami Romam missis, ut Lyciam et Cariam sibi pari atque antea jure possidere liceret petierunt[r].

Quum in Caria Calyndenses a Cauniis defecissent, ac postea obsidionem eorum aggressi essent Caunii, illi principio quidem a Cnidiis auxilia poposcerunt; quorum adventu aliquandiu hostibus restiterunt: sed mox de exitu belli anxii, legationem ad Rhodios miserunt, se suamque urbem illis dedentes. Rhodii terra marique auxilio misso, urbem obsidione liberarunt, eamque sibi traditam acceperunt. Mox et senatus ejus possessionis retinendæ jus et potestatem illis concessit[s].

Rex Cappadociæ Ariarathes, ex legatis Roma reversis benevolentiam Romanorum se nactum intelligens, in tuto jam sibi regnum esse collocatum persuasus, diis suis charisteria sacrificavit et duces suos convivio excepit. Deinde legatos Antiochiam ad Lysiam misit, ut sororis et matris Antiochidis, filiæ Antiochi magni, ossa reciperet. Qua de re discedentibús legatis mandata dedit, cum postulatis precibusque conjuncta: expostulatione de cæde Octavii supersedendum sibi existimans, (quantumvis iniquo animo eam ferret,) ne, si Lysiam irritaret, voti sui compos fieri non posset. Quum autem, permittente Lysia, reportatæ reliquiæ ad eum fuissent, magnifico apparatu illas suscepit, et summo studio juxta patris tumulum posuit[t].

Postquam Ptolemæi fratres regnum sunt partiti, venit Romam Ptolemæus junior, ut institutam cum fratre parti-

[q] Polyb. legat. 109.
[r] Id. legat. 110.
[s] Polyb. legat. 111.
[t] Id. legat. 112.

tionem redderet infectam: quod diceret, non sponte se, sed difficultatibus temporum necessario cedentem, id fecisse quod jussus erat. Petebat igitur a senatu, ut Cyprum sibi adjudicaret: nam etiam sic, longe deteriorem suam portionem futuram portione fratris. Contra vero legatus a Philometore missus Menithyllus, dicebat quod ipsi Romanorum legati Canuleius ac Quintus suo testimonio confirmabant: Ptolemæum nempe juniorem, non solum Cyrenen sed etiam vitam fratris opera retinere; omnium animis ab eo adeo alienatis, ut pro magno beneficio concessum sibi, præter spem suam et omnium opinionem, Cyrenæ regnum acciperet. Quibus omnibus contradicente Ptolemæo; senatus, partim quod partitionem non plane peractam animadverteret, partim quod divisum regnum cuperet, (ut si res ferret divisum facilius quam unitum in suam potestatem redigeret) postulata junioris accepit. Et legatos protinus misit, Titum Torquatum et Cn. Merulam, cum mandatis, ut pacem inter fratres conciliarent, et juniori Cyprum traderent[u].

Quum Romam de Cn. Octavii cæde nuntius esset allatus, et Antiochi Eupatoris legati quos Lysias miserat Romam venissent, et multa disseruissent quo cædis ejus conscium regem non fuisse ostenderent: senatus legatos remisit, nulla prolata sententia, quia mentem suam prodere omnino nolebat[x]. Octavio vero statuam in Rostris poni jussit[y].

Demetrius Seleuci filius hoc nuntio perculsus, Polybium historicum accersens, cum eo deliberavit, deberetne iterum de suis rebus cum senatu agere: qui eum monuit ne bis in eundem lapidem impingeret, sed auderet ipse aliquid regno dignum; ad fugam eum hoc modo obscure hortatus. Ille tamen Apollonii familiaris sui, hominis quidem minime mali, sed admodum juvenis, consilium secutus in curiam venit, et ut saltem necessitate liberaretur manendi Romæ pro obside oravit, quandoquidem regnum Antiocho Eupatori firmassent.

[u] Polyb. legat. 113.
[x] Id. legat. 114.
[y] Cicero, Philippic. 9.

Cum nihilominus senatus in sententia permaneret; Demetrius cum Diodoro primum (homine vafro, qui recens e Syria venerat, et ipsum olim educaverat) deinde cum Polybio, de fuga sua deliberavit. Menithyllus Ptolemæi Philometoris legatus, opera Polybii, cum quo arcta illi familiaritas intercedebat, particeps consilii factus, reditum suum parare præ se ferens, Carthaginiensium navem sacram, quæ Tyrum navigatura erat et diis patriis Carthaginiensium primitias de more allatura, ad vecturam palam conduxit. Paratis omnibus, Demetrius suum illum educatorem Diodorum in Syriam præmisit; qui omnes ibi rumusculos colligeret, et quis populorum esset sensus exploraret. Ipse paucos itineris socios futuros assumens, apud quendam ex amicis cum eis cœnavit; reliquos Anagniam amandavit, quo postridie venationis causa se dicebat esse venturum[z].

Æger tum in lecto decumbens Polybius, veritus ne juvenis Demetrius, extracta in tempus longius compotatione, occasionem evadendi amitteret; quum jam tenebresceret, breve pittacium obsignatum ad eum misit, in quo gnomæ istæ erant descriptæ:

Ο δρῶν τὰ τοῦ μέλλοντος, οἴχεται φέρων
Εἰς ὃ φέρει νύξ· τοῖς δὲ τολμῶσί τι πλέον.
Τόλμα τὶ, κινδύνευε, πράττ', ἀποτύγχανε,
'Επίτυχε. πάντα μᾶλλον ἢ σαυτὸν πρόου.

Cunctaris? illuc nempe tendis, o miscr,
Ubi atra nox. Fortuna fortes adjuvat.
Aude, periclitare, age quid. non feceris,
Aut feceris. prius omnia quam te deseras.

Addito et Epicharmi dicto illo, a Polybio[a], et Cicerone[b], laudato, "*Νῆφε, καὶ μέμνησο ἀπιστεῖν· ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν.* Sobrius esto; nemini fidem habendam memento: hi sunt nervi prudentiæ." Quibus lectis ille, cognito et quo præcepta ista spectarent et a quo sibi mitterentur, extemplo nauseabundum se simulans, convivio simul cum amicis excessit: et consilium suum Nicanori comitibusque

[z] Polyb. legat. 114.
[a] Lib. 3. pag. 768.
[b] Ad Attic. lib. 1. epist. 16.

ipsius aperiens, noctu ad ostium Tiberis Ostiam progressus est. Menithyllus vero illos præcedens nautis significat, novi aliquid a rege se accepisse; cujus gratia oporteat ut ipse quidem adhuc in urbe hæreret, sed juvenes probatissimæ fidei ad illum mitteret, qui de fratre omnia ei sint renuntiaturi. Exeunte tertia noctis vigilia Demetrius adest cum octo sociis, quinque famulis et tribus pueris: quos cum Menithyllus nauclero, qui rem totam ignorabat, diligenter commendasset; cum prima luce vela faciunt[c].

De ejus discessu nihil Romæ cogitatum ante diem quartum; quo sollicite quæsitus non comparuit. Die quinto senatus ea de re est habitus: cum quidem Demetrius, sextum jam agens ab exitu ab urbe diem, ad fretum Siculum pervenerat. Abeuntem patres persequendum non duxerunt: quod persuasum haberent multum jam itineris ab eo esse confectum. Post paucos deinde dies Tiberium Gracchum, Lucium Lentulum et Servilium Glauciam legatos decreverunt, qui res in Græcia inspicerent: deinde in Asiam transgressi, quid moliretur Demetrius observarent; animos item aliorum regum explorarent, et controversias eorum cum Galatis disceptarent[d].

Interea Demetrius defertur in Lyciam: unde ad senatum scripsit se non contra patruelem Antiochum, sed contra Lysiam proficisci, et Octavii necem ulturum esse. Cumque Tripolim Syriæ celeriter sibi adjunxisset, tanquam a senatu ad regnum occupandum missus, (de fuga enim ejus nemo cogitabat) et Apamea potitus, comparatis copiis Antiochiam contendit: ibique puerum et Lysiam amice obviam egressos (Romanorum enim metu armis abstinuerant) interfecit[e]; exceptusque secundo omnium favore in Syria, regnum adeptus est[f].

Anno regni Græcorum centesimo quinquagesimo primo Demetrium Seleuci filium, egressum Roma, cum viris paucis in urbem maritimam (Tripolim scilicet Phœniciæ) venisse, et regnare ibi cœpisse; ingressoque eo regiam majorum suorum, Antiochiam ad Daphnem, regni Syriaci me-

[c] Cicero, ad Attic. lib. 1. epist. 16. [d] Id. ibid.

[e] Zonar. ex Dione.

[f] Justin. lib. 34. cap. 3. Appian. Syriac. pag. 117, 118.

tropolim, comprehensos a militibus Antiochum et Lysiam, illius jussu occisos ab eis fuisse, in 1 Maccab. cap. VII. ver. 1—4. legimus. Et in 2 Maccab. cap. XIV. ver. 1, 2. *μετὰ τριετῆ χρόνον*, sive anno tertio (ab initio Antiochi Eupatoris, vel a templi repurgatione per Judam Maccabæum facta; cujus utriusque in decimi capitis initio facta fuerat mentio) Judæ innotuisse, ad Tripolis portum appellentem, cum multitudine valida et classe obtinuisse regionem, occiso Antiocho, et tutore ejus Lysia. Antiocho vero Eupatori annos regni duos assignat Josephus[g] et Eusebius in chronico: licet a Porphyrio[h] et Severo Sulpicio[i] unus tantum annus et sex menses illi adscribantur.

Demetrius Heraclida, quem ærario apud Babylonios præfecerat Antiochus Epiphanes, ejecto et fratre ejus Timarcho, quem idem Babylonis satrapam constituerat, ut rebelle occiso, qui alioquin etiam Babylonis præfecturam male administraverat, a Babyloniis primum Soteris cognomentum adeptus est[k].

d. Alcimus, qui ab Antiocho Eupatore summum sacerdotium obtinuerat, sed a populo non receptus quod temporibus confusionis sub Antiocho Epiphane sponte se inquinavisset[l], pontificatum sibi a Demetrio Sotere confirmari desiderans, cum Israelitis impiis et apostatis sui similibus regem adiit. Quibus populares suos et imprimis Hasmonæos accusantibus, quod regis amicos excidissent et ipsos in exilium pepulissent; motus eorum precibus Demetrius, Bacchidem Mesopotamiæ præfectum, virum sibi amicum et fidum, unaque cum eo Alcimum, cui sacerdotium firmavit, cum multis copiis in Judæam misit. Quo cum illi venissent, Judam Maccabæum cum fratribus verbis pacificis circumvenire conati sunt: quibus tamen hi nullam fidem adhibuerunt[m].

Tum convenit ad Alcimum et Bacchidem congregatio scribarum, in quibus primi Hasidæi fuerunt, qui requirebant ab eis pacem. Dicebant enim: “ Sacerdos ex se-

[g] Lib. 12. cap. 16.
[h] In Græc. Euseb. Scalig. pag. 228.
[i] Histor. sacr. lib. 2.
[k] Appian. Syriac. pag. 118.
[l] 2 Maccab. cap. 14. ver. 3.
[m] 1 Maccab. cap. 7. ver. 5—11.

mine Aaronis venit cum copiis istis, qui non afficiet nos injuria." Sed postquam credidissent se ei, impius ille sacerdos, contra pactum juratum, comprehensos ex eis sexaginta occidit die uno. Eoque accommodat historicus effatum illud: "Carnes[n] sanctorum tuorum חסידיך et sanguinem eorum effuderunt circa Hierosolymam, nec fuit eis qui sepeliret." Qua perfidia territi multi, ex urbe aufugerunt[o].

Bacchides Hierosolyma profectus, castra posuit in Bezeth sive Beth-zetha: et mittens comprehendit multos ex iis qui ab ipso transfugerant, et aliquos e populo; quos mactatos projecit in magnum puteum. Deinde committens regionem Alcimo, reliquit cum eo copias auxiliares, et ad regem rediit. Ad Alcimum vero, omni studio ut pontificatum firmum sibi faceret contendentem, congregati sunt omnes qui turbabant populum suum: qui obtinentes terram Juda, fecerunt plagam magnam in Israele. Egressus igitur Judas Maccabæus in omnes fines Judææ per circuitum, ultionem de transfugis illis sumpsit, eosque ita coercuit, ut intra præsidia se tenentes regionem amplius non invaderent[p].

Ptolemæus junior ex Italia in Græciam veniens, strenuorum adprime militum manum ibi conduxit: inter quos etiam Damasippum Macedonem assumpsit; qui post jugulatos in oppido Macedoniæ Phaco concilii assessores, cum uxore et liberis e Macedonia aufugerat. Ptolemæus in Peræam oppositam Rhodiis continentem inde profectus, ibique a populo exceptus hospitio, Cyprum navigare constituit. Torquatus vero cæterique Romanorum legati, ubi viderunt magnam mercenariorum militum vim ab eo coactam, senatus mandata in memoriam revocaverunt; quibus sine armis eum reducere jubebantur. Tandemque persuaserunt ei, ut postquam Sidam usque militem mercenarium adduxisset, missos omnes faceret, et ab adeunda Cypro abstineret; daretque operam ut in Cyrenaicis finibus eum possent convenire; se interim Alexandriam profecturos, et regis voluntatem ad ea quæ ab ipso posceban-

[n] Psalm. 79. (al. 78.) ver. 2, 3.
[o] 1 Maccab. cap. 7. ver. 12—19.
[p] 1 Maccab. cap. 7. ver. 19—24.

tur inclinaturos, et ad fines illos ei occursuros, ipsumque regem secum adducturos. Flexit hæc oratio juniorem Ptolemæum, effecitque ut de Cypri occupatione desperans, conductitium militem dimitteret; atque ipse in Cretam recta abiret, una cum Damasippo, et Cn. Merula, qui fuit unus ex numero legatorum. Dein quum milites mille in Creta conduxisset, inde profectus Libynam venit, et ad Apim portum tenuit[q].

Torquatus interim et Titus Alexandriam delati, persuadere conati sunt seniori Ptolemæo, ut redire in gratiam cum fratre vellet, eique Cyprum concederet. Sed Ptolemæo quædam pollicente, quædam negligenter audiente, atque hoc modo tempus extrahente, junior fratrum castris in Libyna ad Apim positis, ut convenerat, ægerrime ferens nihil secum ea de re fuisse actum: Cn. Merulam Alexandriam misit, tanquam per hunc et Torquatum quod cupiebat esset effecturus[r].

3843. *a*. Hipparchus Bithynus, Plinio nunquam satis laudatus, qui annumerare posteris stellas est ausus ac sidera ad normam expangere, organis excogitatis, per quæ singularum loca atque magnitudines signaret[s]; in libro περὶ τῆς μεταπτώσεως τῶν τροπικῶν καὶ ἰσημερινῶν σημείων, anno decimo septimo tertiæ periodi Calippicæ, Ægyptiaci mensis Mesori die trigesimo, Septembris Juliani vigesimo septimo, circa solis occasum æquinoctium autumnale a se observatum fuisse scripsit[t].

Ab hoc autumno cœpit annus æræ contractuum centesimus quinquagesimus primus in secundo libro Maccabæorum usurpatæ. Quo (ita enim et Græci habent codices et Syrus noster interpres; ubi Latina editio annum legit centesimum quinquagesimum) Alcimus ad regem Demetrium venisse scribitur, afferens ei coronam auream, et palmam, ac præterea ramos, qui templi esse putabantur[u]. Ille enim videns invaluisse Judam Maccabæum et Hasidæos qui erant cum eo, ac per eos accessum sibi esse occlusum ad sanctum altare; captata opportunitate, illos ut autho-

q Polyb. legat. 115.

r Id. ibid.

s Plin. lib. 2. cap. 26.

t Ptolem. lib. 3. cap. 2.

u 2 Maccab. cap. 14. ver. 3, 4.

res tumultuum et turbatores communis pacis in Judæa, apud regem atrociter accusavit: se summo sacerdotio, majorum suorum gloria, spoliatum esse graviter conquestus, et quamdiu Judas vivat, nunquam quieto regno potiturum Demetrium esse dictitans. Quod cum et cæteri amici, in Judam infensissimi confirmassent: accensus Demetrius, Nicanorem unum ex principibus suis illustribus, qui elephantorum præfectus fuerat et maximus inimicus Israelis, ducem in Judæam misit; mandans ut Judam e medio tolleret, comites ejus Hasidæos dispergeret, et Alcimum summum templi sacerdotem constitueret. Gentes vero quæ Judæ metu ex Judæa fugerant, miscebant se gregatim Nicanori; Judæorum miserias proprias felicitates existimantes[x].

Judæi, audito Nicanoris adventu et accessione gentium, conspersi terra Deo supplicaverunt. Post congressum vero Simonis fratris Judæ et Nicanoris ad Dessai vicum, Nicanor audita Judæ et sociorum ejus in patria propugnanda fortitudine, belli aleam tentare metuit. Misit igitur Posidonium et Theodotum et Matthiam, qui darent fidem atque acciperent: cumque res diu agitata fuisset, cum populo Judas rem communicavit, qui concorde sententia conventionibus annuit. Et præstituto die, quo privatim Judas et Nicanor una venirent; viros armatos opportunis locis disposuit Judas, ut auxilio essent ipsi, si qua vis contra fidem pararetur. Sed pacifico inter eos sermone habito, fœdus tandem rege inconsulto est initum. Hierosolymis aliquamdiu moratus Nicanor, turbas gregarias quas ante coegerat dimisit; ita familiariter cum Juda vivens, ut etiam uxorem ei ducere persuaserit[y].

Ut unius in alterum benevolentiam et conventiones factas vidit sceleratissimus Alcimus, tertio ad Demetrium venit; et Nicanorem ut consilia a regis rebus aliena agitantem, detulit. Cujus calumniis ille accensus, de conventionibus ad Nicanorem graviter se eas ferre scripsit; et ut cito Maccabæum vinctum mitteret Antiochiam jussit. Et

[x] 2 Maccab. cap. 14. ver. 3—14. cum 1 Maccab. cap. 7. ver. 25, 26.
[y] 2 Maccab. cap. 14. ver. 15—25.

licet inique ferret Nicanor, quod res compositas facturus esset irritas, quum nullam injuriam Maccabæus fecisset; quia tamen non erat unde resisteret regi, opportunum tempus observabat, ut stratagemate illud perficeret[z].

Dum Ptolemæus Philometor, legatos Romanorum miris blanditiis sibi concilians, per quadraginta dies, nulla re perfecta, invitos magis quam volentes Alexandriæ detinet; a fratre juniore Euergeta Cyrenenses defecerunt, et civitates cum ipsis conspirarunt: Ptolemæo illo Ægyptio conscio, quem Euergetes, quum Romam navigationem institueret, universo regno præfecerat. Hæc ubi Euergetæ nuntiata, et mox addito, Cyrenenses sub signis exercitum jam habere, metuens ne dum imperio Cyprum cupit adjicere, etiam Cyrenem amiteret: omnium aliarum rerum curam insuper habens, relicta Api, ubi portum tenuerat, ad magnum quem vocant Catabathmum navigavit, Cyrenen inde petiturus. Sed cum in Catabathmo locorum angustias a Libynis et Cyrenensibus reperisset occupatas; dimidiam militum partem navibus impositam loca angusta circumnavigare jussit, dareque operam ut hostes nec opinantes ex improviso invaderent: ipse cum altera parte exercitus fronte eos aggressus, superare montem conabatur. Cumque Libynæ metu perculsi, quod utrinque peti se viderent, stationes deseruissent; rex non libere tantum adscensu est potitus, sed etiam subjectam quatuor turrium munitionem, ubi magna erat aquarum copia, in potestatem redegit[a].

Inde septem castris solitudinem emensus est; militibus qui sub Mochyrino erant maritimo itinere illum comitantibus. Cyrenenses, illo appropinquante, aciem eduxerunt; pedites ad octo millia, equites ad quingentos. Ex iis enim quæ Philometor Alexandriæ gesserat animadversa ejus voluntate, quum cernerent nihil regii Euergetæ inesse, sed tyrannice omnia ab eo administrari: ut sua sponte se illi subjicerent, inducere in animum non poterant. Itaque inito cum eo prælio, victoriam reportarunt[b].

[z] 2 Maccab. cap. 14. ver. 26—29.
[a] Polyb. legat. 115. [b] Id. ibid.

b. Judas Maccabæus videns Nicanorem minus familiariter secum agere, et solitam conversationem asperiorem exhibere; cogitans non ex bono esse austeritatem istam, congregatis non paucis suorum comitum, se ab illo occultavit[c].

Veniens Nicanor Hierosolymam cum copiis multis, Judam dolosis verbis ad colloquium pellexit. Cumque salutarent alter alterum pacifice, parati erant hostes Judam abripere. Quod quum Judæ innotuisset; territus faciem ejus amplius noluit videre. Cognoscens itaque Nicanor detectum esse consilium suum; processit obviam Judæ ad pugnam juxta Capharsalma. Ubi ceciderunt ex parte Nicanoris quasi quinque millia virorum: reliqui vero fugerunt in civitatem Davidis[d].

His ita gestis, ascendit Nicanor in montem Sion: cui obviam processerunt e loco sancto quidam e sacerdotibus et e senioribus populi, salutaturi ipsum cum pace, et demonstraturi ei holocaustum quod offerebant pro rege. Sed is subsannavit eos; et tradi sibi Judam imperavit. Illis autem dicentibus cum juramento se nescire ubi locorum ille esset: protendens dexteram in templum juravit, nisi traderetur Judas ejusque copiæ in manus ejus, se quum rediturus esset in pace domum Dei incensurum et altare suffosurum, et illustre templum Libero patri ibidem ædificaturum. Sacerdotes vero ingressi steterunt ante altare et templum, flentesque Deum orabant ut Nicanoris minas redderet irritas, ejusque blasphemias ulcisceretur[e].

Ad Nicanorem delatus est Rhazis senator Hierosolymitanus, qui ob benevolum in cives suos affectum pater Judæorum est appellatus. Sublato igitur illo putans se maximum malum Judæis illaturum, misit milites supra quingentos qui eum comprehenderent. Qui quum turrim in qua is erat occupaturi in januam aulæ vim facerent, ignemque ad lucendas fores adferri juberent; gladio se petiit, et quum præ festinatione vulnus sibi inflixisset non lethale, e muro seipsum dedit præcipitem: deinde cursu petram

[c] 2 Maccab. cap. 14. ver. 30. [d] 1 Maccab. cap. 7. ver. 27—32.

[e] 1 Maccab. cap. 8. ver. 33—38. 2 Maccab. cap. 14. ver. 31—36.

quandam præruptam assecutus, jamque plane exanguis effectus, protulit intestina, et ambabus manibus ea projiciens in turbas, vita est defunctus[f]. De quo consulendus B. Augustinus, in epistola ducentesima quarta ad Dulcitium, et libro secundo contra Gaudentium, capite vigesimo tertio.

Cum Nicanor intellexisset Judam abesse Hieorosolymis, et in partibus Samariæ versari, egressus Hierosolymis castra locavit in Beth-horon; ubi copiarum incrementum ex Syria illi occurrit. Judas vero castrametatus est in Hadasa, triginta stadiis ab hoste distante, cum tribus virorum millibus. Cumque daret operam Nicanor ut pugnaret die Sabbati, et quibusdam Judæis qui eum ex necessitate sequebantur amice moneretur, ut diei illi ejusque authori Deo debitum honorem deferret; monitores, cum summa in Deum blasphemia, superbe rejecit. Maccabæus vero suos ex lege et prophetis consolabatur: et præterea revocans eis in memoriam certamina quæ perfecerant, et quod ipse habuerat insomnium de Onia (qui fuerat summus sacerdos, ejus nominis III.) pro populo Judæorum orante et Jeremia propheta gladium aureum sibi tradente illis enarrans, animos eorum excitabat. Unde orationibus et firma in Deum fiducia illi armati, die decimo tertio mensis duodecimi Adar in hostes irruerunt. Ubi quum primus ipse Nicanor cecidisset in prælio, reliqui abjectis armis suis fugerunt. Quos Judæis persecuti unius diei itinere ab Hadasa usque dum venitur Gazeram, clanxerunt post eos tubis classicum sonantibus. Et egressi ex omnibus vicis Judææ circumvicinis ad fugientium hostium cædem convolarunt: ita ut non minus triginta quinque millibus gladio ceciderint, ne uno quidem ex universo exercitu superstite relicto. Deinde acceperunt spolia prædamque: et caput Nicanoris atque manus cum humero amputarunt et detulerunt Hierosolymam. Ubi capite in summa arce suspenso, et dextra quam superbe in domum Dei extenderat; linguam etiam impii abscindi jussit Judas, et minutatim avibus dari. Statueruntque omnes decreto communi, ut quotannis celebri-

[f] 2 Maccab. cap. 14. ver. 37—46.

tas haberetur die illo decimo tertio mensis duodecimi, Syra lingua Adar dicti, die uno ante diem festi Mordecaici[g].

Hic terminatur secundi Maccabæorum libri continua historia: in qua quinque librorum Jasonis, Judæi Cyrenensis, breviarium comprehenditur.

Post cædem Nicanoris Judæa dies paucos a bello quievit[h]. In quibus Judas Maccabæus, quum de Romanorum potentia et humanitate erga afflictos omnes audivisset, quantumque sibi ab eis Demetrius timeret didicisset, Eupolemum Johannis et Jasonem Eleazari filium legatos suo fratrumque et reipublicæ Judæorum nomine Romam ad senatum misit: ut societate et amicitia cum populo Romano inita, a regis Demetrii et imperii Græcorum gravi jugo liberarentur[i].

Cn. Merula ad Euergetem Alexandria reversus, nuntiavit ei nihil eorum quæ a fratre ejus Philometore fuerant postulata potuisse impetrari: quod diceret pactis esse standum quæ facta essent ab initio. Quibus auditis, Euergetes Comanum et fratrem ejusdem Ptolemæum Romam legatos cum Merula proficisci jussit; qui de iniquitate fratris et contemptu erga populum Romanum cum senatu agerent. Quibus in itinere etiam Titus Torquatus, Cn. Merulæ in legatione collega, occurrit; et ipse, re infecta, Alexandria dimissus. Eodem quoque tempore a Philometore Menithyllus Alabandensis legatus ad senatum missus êst[k].

Audiens Demetrius cecidisse Nicanorem et copias ejus in prælio, Bacchidem et Alcimum secundo in Judæam misit, et dextrum cornu, sive præstantiorem sui exercitus partem, cum eis. Qui profecti via quæ ducit in Galgala, castra posuerunt in Mæsaloth (al. Massadoth) quæ est in Arbelis: eaque occupata, peremerunt homines multos[l].

c. Mense primo anni regni Græcorum centesimi quinquagesimi secundi castra moverunt versus Hierosolyma,

[g] 1 Maccab. cap. 7. ver. 39—49. 2 Maccab. cap. 15. ver. 1—37. Joseph. lib. 12. cap. 17.

[h] 1 Maccab. cap. 7. ver. 50.

[i] Cap. 8. ver. 1. 17, 18. 31, 32.

[k] Polyb. legat. 116. et 117.

[l] 1 Maccab. cap. 9. ver. 1, 2.

ut Judam Maccabæum ibi quærerent: indeque Berean (vel Beerzath, ut in Arundelliano habetur codice) profecti sunt cum viginti millibus peditum et duobus millibus equitum. Judas vero castra posuit in Eleasa, habens tria millia viros electos secum: qui hostium multitudine territi eum deseruerunt, octingentis tantum in castris relictis. Cum paucis hisce ingentem Bacchidis exercitum ille adortus, a mane pugnavit usque ad vesperam: fugatoque dextro cornu, in quo ipse erat Bacchides, fugientes persecuti sunt ad Azotum montem usque. Sed qui in sinistro erant cornu Judam et eos qui cum eo erant consecuti, Judam fortiter dimicantem interemerunt, eoque cadente cæteri fugerunt. Unde tollentes Jonathan et Simon Judam fratrem suum, sepeliverunt eum in sepulchro patrum suorum in Modin: luxitque eum universus Israel dies multos[m]. Cecidit autem Judas Maccabæus anno post excessum patris Mattathiæ sexto. Et pontificatus anno tertio secundum Josephum[n].

Post mortem Judæ emerserunt iniqui in omnibus terminis Israelis, qui ejus metu prius latitaverant: et magna fame eodem tempore ingruente, tota fere regio cum ipsis Bacchidi se submisit, ut victu commodius frueretur. Bacchides vero impios istos præfectos constituit regionis; qui Judæ Maccabæi amicos passim conquisitos ad ipsum excruciandos et illudendos adduxerunt. Fuitque afflictio magna in Israele, qualis non fuerat ex quo die non est visus propheta inter eos[o].

Interim legati a Juda Maccabæo Romam missi, cum populo Romano pacem et societatem inierunt: fœdusque in tabulis æreis inscriptum est; ut Judæi Romanis, et Romani Judæis mutua auxilia contra communes hostes exhiberent. Ad Demetrium etiam regem a senatu missæ sunt literæ, ne gentem Judæorum amplius opprimeret: alioqui se a populo amico et fœderato omnem injuriam, bellum terra marique gerendo, propulsaturos[p]. Quo spec-

[m] 1 Maccab. cap. 9. ver. 3—22.

[n] Antiqu. lib. 12. cap. 19.

[o] 1 Maccab. cap. 9. ver. 23—27.

[p] Ibid. cap. 8. ver. 19—32.

tat et illud de Judæis Justini[q], "A Demetrio cum descivissent, amicitia Romanorum petita, primi omnium ex orientalibus libertatem receperunt, facile tunc Romanis de alieno largientibus."

Hoc primum inter Romanos et Judæos fœdus societatis ac amicitiæ fuisse notat Josephus, libro duodecimo antiquitatum, capite decimo septimo, quod aliis expressum verbis ibi habetur; hac etiam commentitia adjecta *ὑπογραφῇ*. "Scriptum est hoc senatus consultum ab Eupolemo Johannis filio et Jasone Eleazari (Judæorum scilicet legatis) sub pontifice quidem Juda, duce vero Simone fratre ipsius;" quasi Juda superstite alius imperator fuisset quam ipse Judas; aut si fuisset, non Jonathan potius futurus ille fuisset, quam Simon, qui post illius demum mortem ducatum est consecutus. Nam quod paulo ante a Josepho est scriptum, Alcimo defuncto populum communibus suffragiis pontificatum Judæ tradidisse, manifesti erroris[r] convincitur; ubi post Judæ excessum vita functum fuisse Alcimum clarissime ostenditur. Ipseque Josephus, errore postea agnito, Jacimo sive Alcimo nullum omnino successisse retulit, sed per totum septennium Hierosolymam pontifice caruisse[s].

Longa inter legatos utriusque Ptolemæi altercatione in curia habita, quum Titus et Cnæus, qui ad eos a Romanis legati missi fuerant, suo testimonio atque favore omni ac studio causam Euergetæ sublevarent; decrevit senatus, ut intra dies quinque Menethyllus Philometoris legatus Roma excederet, et ut fœdus quod cum Philometore erat tolleretur. Legatos etiam Publium Apustium et Caium Lentulum ad Euergetam miserunt: qui extemplo Cyrenam profecti, nuntium eorum quæ gesta fuerant magna diligentia ad eum pertulerunt. *d.* Ille confestim nova spe inflatus milites conduxit, et animum atque mentem omnem ad consilia de Cypro occupanda transtulit[t].

Amici omnes Judæ Maccabæi convenientes, fratrem ejus Jonathanem (cognomento qui Apphus dictus est) ejus loco ducem elegerunt. Quo cognito, Bacchides quærebat

[q] Lib. 36. cap. 8.

[r] 1 Maccab. cap. 9. ver. 54, 55, 56.

[s] Antiquit. lib. 20. cap. 8.

[t] Polyb. legat. 117.

eum occidere. Id quum Jonathani et Simoni fratri ejus, omnibusque qui cum eo erant innotuisset; fugerunt in desertum Thecoæ, et castrametati sunt ad aquam fossæ Asphar. Misit vero Jonathan fratrem suum Johannem, cui Gaddis cognomen fuit, cum militum manu, rogatum Nabatæos Arabas amicos suos, ut apud ipsos impedimenta sua deponerent, quæ multa erant. Quibus in itinere occurrerunt filii Jambri ex Medaba; et incursu in eos facto, Johannem cum sociis occiderunt, prædaque omni collecta abierunt. Neque tamen diuturna fuit horum prædonum lætitia. Cum enim didicissent Jonathan et Simon filios Jambri sponsam ducere e Nadabath filiam cujusdam ex magnatibus Chananæorum, cum pompa magna multoque optimatum comitatu; surrexerunt ex insidiis, factoque in eos impetu, ad quadringentos occiderunt, et reliquis ad montem fugientibus, spolia eorum omnia acceperunt. Sumptaque ultione de sanguine fratris sui, ad Jordanis palustria redierunt[u].

Jonathanem insecutus Bacchides, venit die Sabbathi ad ripas Jordanis cum exercitu multo. Commissoque prælio, extendit Jonathan manum suam ut feriret Bacchidem; sed ictum ille caute declinavit: ceciderunt tamen ex militibus illius eo die circiter mille (vel duo millia, ut habet Josephus) viri. Jonathan, tantæ multitudini imparem se esse videns, cum suis in Jordanem insiliit, et in ulteriorem ripam tranavit: nec eum hostis persequi conatus est. Hierosolymam vero reversus Bacchides, ædificavit urbes munitas in Judæa, et munitionem quæ est in Jerichunte, et Emmaum, et Beth-horon, et Bethel, et Tamnatha Pharathoni, et Tephon, muris celsis, et portis, et vectibus: posuitque præsidia in eis, ut inde factis excursibus nocerent Israelitis. Munivit quoque urbem Bethsuram, et Gazaram, et arcem Hierosolymitanam: posuitque in eis milites et commeatum. Acceptosque filios principum regionis obsides, collocavit in arce Hierosolymis in custodia[x].

Cum ex Zadriadis minoris Armeniæ regis filiis Mithro-

[u] 1 Maccab. cap. 9. ver. 28—42. Joseph. lib. 13. cap. 1.

[x] 1 Maccab. cap. 9. ver. 43—53. Joseph. lib. 13. cap. 1.

buzanes ad Ariarathem Cappadociæ regem confugisset: regno illius imminens Artaxias majoris Armeniæ rex (quem Antiochus Epiphanes devicerat) legatione ad Ariarathem missa hortatus eum est ut secum consentire vellet, et altero e duobus fratribus, quem penes se habebat, interfecto Sophenem partiretur. Sed Ariarathes, qui multum ab hujusmodi fraude abhorrebat, legatos graviter objurgavit; literisque ad Artaxiam datis monuit ut ab ejusmodi scelere abstineret: Mithrobuzanem vero in regnum paternum reduxit[y].

3844. *a.* Ariarathes Romanorum legatos Tiberium Gracchum, Lucium Lentulum et Servilium Glauciam, in Cappadocia regie excipit[z]. Eo Demetrius Soter Menocharem misit, ut de regno suo confirmando cum Romanorum legatis serio ageret[a]. Sororis quoque suæ, Persei Macedonum regis viduæ, nuptias Ariarathi regi obtulit: quas ille, Romanorum offensam veritus, respuit[b].

b. Postquam Menocharis ad Demetrium Antiochiam venisset, et sermones quos cum Romanorum legatis habuerat illi exposuisset; existimans rex supra omnia necessarium suis rebus esse in præsentia, ut legatos illos omnibus modis sibi adjungeret et placaret, relictis rebus, ad eos misit primum in Pamphyliam, deinde iterum Rhodum, quidvis se facturum in gratiam Romanorum promittens, donec perfecit ut rex ab illis salutaretur. Tiberius enim, qui ex animo illi cupiebat, plurimum illum adjuvit ad impetrandum quod cupiebat, et ad jus regni ei conciliandum[c].

Leptines, qui Cn. Octavium Romanorum legatum Laodiceæ occiderat, Demetrium regem adiens, oravit, ne cæde Cnæi moveretur, neve propterea in Laodicenos gravius quicquam iret consultum: ipsum enim se Romam profecturum, et senatui probaturum, diis volentibus id a se admissum. Indeque, quia sponte sua atque alacris ibat, sine vinculis et custodibus Romam ductus est. Isocrates con-

[y] Diodor. Sicul. in excerpt. H. Valesii, pag. 325.
[z] Polyb. legat. 119. [a] Id. legat. 120.
[b] Diodor. Sicul. legat. 24. Justin. lib. 35. cap. 1.
[c] Polyb. legat. 120.

tra grammaticus, qui loquacitate sua hoc sibi infortunium accersivit, simulac nomen ejus fuit delatum, mente captus est atque in totum alienatus: ubi vero etiam collum sibi boiis circundari vidit et vincula admoveri, cibum raro sumere cœpit corporisque cultum penitus aspernari[d].

c. Anno regni Græcorum centesimo quinquagesimo tertio, mense secundo, murum atrii interioris, (atrium populi ab atrio gentium secernentem) a Zorobabele et prophetis extructum, Alcimus dirui jussit. Sed impio pontifici Deus os occlusit, paralysi eum percutiens; ita ut neque loqui quicquam amplius potuerit neque præcepta dare ultima de domo sua, sed cum magno cruciatu vitam finiverit[e]; anno post occupatum ab eo summum sacerdotium tertio. Josephus libro duodecimo antiquitatum, capite decimo septimo, quadriennium illi assignat: triennium vero in capite penultimo libri ejusdem operis vicesimi, ubi etiam post ejus mortem per septennium Hierosolymam sine pontifice mansisse addit. Inter anni autem centesimi quinquagesimi tertii mensem secundum, quo mortuus est Alcimus, atque centesimi sexagesimi mensem septimum, quo stolam pontificalem Jonathan induit[f], intercesserunt anni septem et menses præterea quinque.

Videns Bacchides mortuum esse Alcimum, ad regem Demetrium est reversus: et quievit Judæa annos duos[g].

3845. Circa CLV. Olympiadem, Ariarathis Cappadociæ regis legati Romam venerunt, coronam aureorum decies mille adferentes: qui senatui etiam significarent, quomodo Tiberium Gracchum excepisset, et ipsorum causa oblatas a Demetrio amicitias et sororis nuptias respuisset; et paratum ipsum esse declararent, quicquid imperarent Romani, mandatis eorum obtemperare. Cujus erga populum Romanum propensi affectus ubi Tiberii Gracchi et reliquorum legatorum consentiens testimonium est auditum; patres coronam magni beneficii loco acceperunt, et vicissim quæ plurimi apud Romanos æstimari solent dona, sci-

[d] Polyb. legat. 122.
[e] 1 Maccab. cap. 9. ver. 54, 55, 56.
[f] 1 Maccab. cap. 10. ver. 21.
[g] Ibid. cap. 9. ver. 57.

pionem sellamque eburneam, illi miserunt. Atque hos legatos senatus absque mora ante hyemis initium dimisit[h].

Novis consulibus, Cn. Cornelio Dolabella et M. Fulvio Nobiliore, magistratum ineuntibus legatio communis Prusiæ Bithyniæ regis et Gallo-Græcorum de Eumene Pergami rege conquerentium in senatu audita est. Auditus est et Attalus, quem frater Eumenes ad causam suam agendam eodem miserat. Qui non a criminationibus solum liberatus est, sed etiam honore auctus, et summa exceptus est ac dimissus benevolentia. Quantum enim erant alienati patrum animi a rege Eumene, quem oderant; tantum benevolentiæ erga Attalum præ se ferebant et studii amplificandæ ejus dignitatis[i].

c. Menocharis aliique legati a Demetrio Sotere Syriæ rege missi Romam venerunt, coronam aureorum decies mille adferentes, quam ut gratitudinis signum rex miserat, quod obses habitus esset liberaliter, simulque Leptinem qui Cn. Octavium legatum manu sua occiderat, et Isocratem grammaticum qui cædem patratam defenderat, adducentes. Ubi Isocrates ille mirum hominibus spectaculum præbuit. Nam et aspectus illius supra modum terribilis atque efferatus erat; ut hominis qui per annuum spatium et eo amplius neque sordes, neque ungues, neque pilos purgasset: animi vero habitum oculorum species ac motus eum esse arguebant, ut qui spectaret nullius feræ occursum æque refugeret atque illius. Leptines contra sibi semper constans, in senatum venire paratus erat: et quum cædem a se patratam apud omnes quibuscum loquebatur fateretur; illud constanter affirmabat, nihil sibi Romanos esse nocituros. Quæ spes tandem eum non fefellit. Cum enim perdiu dubitatum esset a patribus, quid esset opus facto: tandem et legatos suscepit senatus et coronam accepit; homines vero qui fuerant adducti rejecit, quasi crimen id commune esset Syris omnibus. Integra enim omnia sibi servabat, ut quoties vellet vindicandi criminis potes-

[h] Polyb. legat. 119. et 121. Diodor. Sicul. legat. 24.
[i] Polyb. legat. 119. et 121.

tatem haberet. Iccirco etiam Demetrio hujusmodi responsum dedit: senatum suam illi benevolentiam impertiturum, si idonea ratione caverit, se in ipsius potestate futurum, sicut esset olim[k].

Orophernes, Holophernes aliis appellatus, ad Demetrium Soterem Syriæ regem profectus, se a juniore fratre Ariarathe per injuriam regno Cappadociæ pulsum conquestus est: licet hunc legitimum non fuisse filium, sed ab Antiochide regina suppositum vel adoptatum, ex Dione Zonaras et ex Diodoro nos ad annum mundi 3832. antea retulerimus. Demetrius Ariarathi propter fastiditas sororis nuptias infensus, supplicem recepit: et mille talentorum mercedem cum eo pactus, consilio et viribus suis Ariarathem, licet ab Eumene Pergami rege adjutum, regno expulit[l].

Eumenes rex Pergami moriens et uxorem Stratonicam, Ariarathis nuper regno pulsi sororem, et regnum fratri Attalo legavit[m]; quum regnasset annos octo et triginta. Succedentium enim illi fratris et filii annis (a Strabone memoratis) ex intervallo inter ipsius initium et regni Pergameni exitum (in Romana historia posito) subductis; supersunt octo et triginta, ut sub initia anni trigesimi noni ille decesserit: licet apud Strabonem quadraginta regni anni perperam illi tributi reperiantur. Reliquit vero Eumenes regni hæredem filium, quem ex Stratonica susceperat, Attalum Philometorem: sed tutorem regni et filii admodum parvi natu constituit fratrem suum Attalum Philadelphum; qui regnum per annos unum et viginti deinceps administravit[o].

3846. *a.* Secunda æquinoctii autumnalis observatio, anno vicesimo tertiæ periodi Calippicæ, Ægyptiacorum ἐπαγομένων die primo, Septembris Juliani vigesimo septimo mane, sub ortum solis, ab Hipparcho facta est[p].

Orophernes, pulso fratre Ariarathe, cum res summa

[k] Polyb. legat. 122. Diodor. Sicul. legat. 21. Appian. Syriac. pag. 118.

[l] Polyb. lib. 3. pag. 161. Liv. lib. 47. Justin. lib. 35. cap. 1. Appian. Syriac. pag. 118. Zonar. ex Dione.

[m] Plutarch. in Apophthegm. et lib. περὶ φιλαδελφίας.

[o] Strabo, lib. 13. pag. 624.

[p] Ptolem. lib. 3. cap. 1.

prudentia administrare, et favorem multitudinis gratia ac beneficiis conciliare sibi debuisset, nihil horum præstitit: sed cogendæ pecuniæ intentus, multisque per summum scelus occisis, Timotheum quidem (quem legatum postea Romam misit) quinquaginta, regem Demetrium septuaginta talentis coronavit; reliqua quadringenta talenta brevi se persoluturum, ac sexcenta præterea additurum pollicitus. Qua re quum Cappadocibus se invisum esse cerneret; cunctos spoliare, atque principum bona in fiscum suum redigere cœpit[q].

Idem, quum in Ionia esset educatus, (ut ad annum mundi 3832. ex Diodoro est ostensum) institutis patriæ neglectis, *τὴν Ἰακὴν καὶ τεχνητικὴν ἀσωτίαν,* Ionicam et artificiosam intemperantiam introduxit[r]. Collecta vero ingenti pecuniæ vi, quadringenta talenta ad incertos fortunæ casus apud Prienenses deposuit: quæ ei postea fideliter ab illis sunt reddita[s].

c. Quum Jonathan et sui per biennium quieti et securi in loco suo habitassent, Judæi aliquot prævaricatores Bacchidem monuerunt, posse eos omnes una nocte comprehendi. Qui cum copiis multis profectus, clanculum epistolas omnibus sociis suis in Judæa misit, ut Jonathanem eosque qui cum eo erant comprehenderent. Sed quum innotuisset eis consilium ipsorum; comprehensos ex hominibus regionis, qui authores erant illius sceleris, ad quinquaginta viros interfecerunt[t].

Postea secedens Jonathan et Simon et qui cum eo erant in Bethbasi (vel Bethalagan, ut apud Josephum est) in deserto, muros disjectos ejus restituit, et firmavit eam. Quod ut cognovit Bacchides, congregavit universam multitudinem suam, iisque qui ex Judæa erant ut ad se venirent denunciavit: castrisque contra Bethbasin locatis, oppugnabat eam diebus multis, fecitque machinas. Jonathan vero, relicto Simone fratre in urbe, exiit in circumsitam regionem cum numero aliquo. Et percussit Odoarrhen

[q] Diodor. Sicul. in excerptis Valesii, pag. 334.
[r] Polyb. lib. 32. apud Athenæum, lib. 10. cap. 12.
[s] Polyb. et Diodor. Sicul. in excerptis Valesii, pag. 170. 173. et 331.
[t] 1 Maccab. cap. 9. ver. 57—61.

(al. Odomera) et fratres ejus, filiosque Pharsiron in tabernaculo ipsorum. Cumque cœpisset obvios quosque cædere et penetrare in exercitum hostilem: Simon et qui cum eo erant egressi ex urbe incenderunt machinas. Ita pugnantibus illis contra Bacchidem, contritus est ab illis: qui conatus suos in irritum cecidisse dolens, iram convertit in viros impios qui expeditionis hujus ipsi authores fuerunt, et occidit ex his multos; deliberavitque abire in terram suam. Id ubi cognovit Jonathan, misit ad eum legatos de pace cum eo componenda, et de captivis reddendis quos ex Judæa ille ceperat. Quod libenter accipiens Bacchides, spospondit se malum Jonathani non procuraturum ullo dierum vitæ suæ: reversusque est in terram suam, nec unquam posthac Judæam cum exercitu repetiit. Ita sublato ex Israele bello, habitavit Jonathan Miemashi, in tribu Benjaminitica: cœpitque judicare populum, et delevit impios ex Israele[u].

3847. Tertia æquinoctii autumnalis observatio, anno vigesimo primo tertiæ periodi Calippicæ, Ægyptiacorum ἐπαγομένων die primo, Septembris Juliani vigesimo septimo in meridie, ab Hipparcho facta est[x].

Ariarathes regno pulsus, Romam supplex veniens, Sextum Julium consulem adiit; convenientem calamitati in qua versabatur speciem præ se ferens. Venerat et Demetrii legatio, cujus princeps Miltiades; et ad excusanda quæ objiceret Ariarathes instructus, et ad criminandum illum odiose. Orophernes quoque legatos miserat Timotheum et Diogenem; ut coronam Romam afferrent, et amicitiam atque societatem renovarent: præcipue autem ut in judiciali contentione defenderent facta a suis, et Ariarathem accusarent. Et quidem Diogenes et Miltiades tum in privatis congressibus speciem majorem ostentabant (utpote plures cum uno, atque omnibus rebus florentes cum afflicto et misero compositi) tum etiam ubi ad res exponendas ventum, longe superiores fuerunt. Quum enim quidvis dicere et ad omnia respondere, spreta veritate auderent; atque adesset nemo qui mendacia eorum

u 1 Maccab. cap. 9. ver. 62—73. x Ptolem. lib. 3. cap. 2.

confutaret; visi sunt quod volebant efficere[y]. Demum vero a senatu Ariarathes, quia populi Romani amicus et socius appellatus erat, una cum Oropherne, ut fratre, regnare jussus est[z].

Cum Ptolemæus Euergetes Cyprum occupare conaretur, pugna ibi cum seniore fratre Philometore commissa, superatus est. Cumque Philometor illum in urbe Lapitho obsessum ad extremam necessitatem compulisset, capto demum pepercit; tum ob innatam clementiam ac germanitatis vinculum, tum metu populi Romani. Nec vero veniam duntaxat illi indulsit, sed fœdus quoque cum eo percussit; quo Cyrenarum regnum illi restituit, et pro Cypro urbes quasdam cum certo quotannis frumenti modo concessit: suamque ei filiam collocaturum promisit. Ita bellum inter fratres, cum ad maximam animorum alienationem atque extrema pericula adductum fuisset, repente humanissimis conditionibus terminatum est[a].

Orophernes cum res suas valde imminui cerneret, stipendium mercenariis quamprimum solvere constituit; ne forte negato stipendio seditionem concitarent. Cæterum pecuniæ inopia tum coarctatus, templum Jovis sub monte Ariadnes positum, quod ab ultimis temporibus inviolatum fuerat, spoliavit; atque ita stipendia quæ militibus debebat cuncta persolvit[b].

Attalus Eumenis frater et in regno Pergameno successor, Orophernem et Demetrium Soterem ex Cappadocia prorsus expellens, Ariarathem in integrum restituit[c].

Demetrius Soter Archiæ quingenta talenta obtulit, ut Cyprum ipsi proderet: aliis quoque emolumentis et honoribus illi promissis, si hanc ipsi operam navaret. Quod Archias quum efficere esset paratus, a Ptolemæo Philometore deprehensus et in judicium adductus, funiculo veli quod aulæ prætendebatur se suspendit[d].

[y] Polyb. legat. 126.
[z] App. Syr. pag. 118. Zonar. ex Dione.
[a] Polyb. et Diodor. Sicul. in excerpt. Valesii, pag. 197. 334. 337. Liv. lib. 47. Zonar. ex Dione.
[b] Diodor. in excerptis Valesii, pag. 337.
[c] Polyb. legat. 126. 169. Zonar. ex Dione.
[d] Polyb. in excerptis Valesii, pag. 170. et apud Suidam, in voc. *προτείνειν* et *προσαγγελία*.

Ariarathes in regnum Cappadociæ restitutus, a Prienensibus quadringenta talenta, quæ Orophernes apud illos deposuerat, repetiit. Cui recte ab illis est responsum; quamdiu Orophernes in vivis esset, nemini alteri se eam pecuniam reddituros, nisi ipsi qui eam deposuerat. Ariarathes tamen immissis prædatoribus agrum Prienensem vastare cœpit; adjuvante Attalo, et ob suam cum Prienensibus privatam simultatem eum incitante. Et cum magna cædes hominum simul ac pecorum passim fieret, et ad ipsas civitatis portas quidam trucidarentur; tamen Prienenses succurrere nequaquam poterant. Cum igitur legationem ad Rhodios misissent, tandem ad præsidium Romanorum confugerunt. Sed Ariarathes cuncta quæ dicerentur parvi faciebat. Et licet Prienenses Oropherni depositum fideliter reddidissent; ab Ariarathe tamen ob illud male mulctati, gravissimis calamitatibus injuste vexati sunt[e].

3848. Inter Attalum et Prusiam Venatorem Bithyniæ regem inimicitiis ortis; Andronicum Attalus, Nicomedem et Antiphilum Prusias legatos ad senatum; senatus vero Publium Lentulum ad causam eorum cognoscendam legatum misit. Quum primam vero Prusiæ impressionem narraret Andronicus, dictis illius non movebantur Romani: sed in suspicionem veniebant, Attalum, quod cuperet ipse Prusiam adoriri, occasiones belli præparare et criminationibus eum antevertere. Dein Prusiæ legatis testantibus, ejusmodi nihil esse factum; multo adhuc minus fidei habebant iis quæ de Prusia nuntiabantur. Mox vero magis magisque re omni explorata, senatus incertus quantum his nuntiis tribuere fidei deberet, L. Apuleium et C. Petronium legatos miserunt, ad invisendum quo loco regum illorum res essent[f].

3849. Prusias victo Attalo Pergamum ingressus, cum sumptuoso sacrificii apparatu Æsculapii templum adiit: mactatisque victimis cum perlitasset, tum quidem in castra est reversus. Postridie vero, consilio ac spe capiendi Attali frustratus, copiis ad Nicephorium (sub Pergami mœnibus situm) adductis, templa omnia vastare, delubra

[e] Polyb. in excerp. Valesii, pag. 173. [f] Id. legat. 128.

ac statuas deorum spoliare ac diripere cœpit. Postremo et ipsum Æsculapii simulacrum, insigni artificio a Phylomacho (vel Phyromacho) fabricatum, humeris suis impositum abripuit; cui pridie libaverat, hostiasque et vota obtulerat. Inde exercitum Elæam traduxit; et tentata urbis obsidione cum nihil proficeret, (eo quod Sosander Attali collactaneus cum præsidio militari urbem ingressus, impetum ipsius repellebat) Thyatira navibus contendit. Porro inter redeundum fanum Dianæ, quod est in Hiera Come, vi illata spoliavit; Apollinis quoque Cynii delubrum circa Temnum non spoliavit solum, sed etiam igni tradidit: atque his peractis, domum rediit. Ex pedestribus vero ejus copiis plerique fame ac sanguinis profluvio perierunt. Nec dissimilis casus navales copias afflixit: quippe ingenti tempestate in Propontide subito excitata, naves pleræque mari absorptæ sunt una cum ipsis militibus ac remigibus; nonnulli in terram ejecti sunt naufragi[g].

Attalus a Prusia victus fratrem Athenæum cum Publio Lentulo proficisci jussit, ad declarandum senatui quod acciderat[h].

Quum hi sub exitum hyemis in senatu ea quæ fecerat Prusias exposuissent; statim cum prædicto Lentulo legatos mittere patres decreverunt C. Claudium Centonem, L. Hortensium et C. Aurunculeium: datis mandatis, ut Prusiam bellum cum Attalo gerere prohiberent[i].

P. Scipione et M. Marcello consulibus, Athenienses ad senatum populumque Romanum tres illius ætatis nobilissimos philosophos legatos miserunt; Carneadem Academicum patria Cyrenæum, Diogenem Stoicum natione Babylonium, et Critolaum Peripateticum: ut mulctam quingentorum talentorum propter Oropi vastationem, judicio Sicyoniorum sed authoritate Romani senatus eis impositam, remitti impretrarent. Et in senatum quidem introducti interprete usi sunt Cæcilio (vel C. Acilio potius) senatore: sed ante ipsi seorsum quoque quisque ostentandi gratia magno conventu hominum disseruerunt. Tum admirationi fuisse

[g] Polyb. et Diodor. Sicul. in excerptis Valesii, pag. 169, 170. et 373. cum Suida in voc. Προυσίας.

[h] Polyb. legat. 128.

[i] Id. legat. 129.

aiunt Rutilius et Polybius philosophorum trium sui cujusque generis facundiam. Violenta enim et rapida Carneades dicebat, scita et teretia Critolaus, modesta Diogenes et sobria. Addit Clitomachus in historia sua Græce scripta, cum Carneades (cujus ipse Clitomachus auditor fuit) et Stoicus Diogenes ad senatum in capitolio starent, A. Albinum qui tum prætor erat jocantem dixisse: "Ego tibi, Carneade, prætor esse non videor, quia sapiens non sum; nec hæc urbs, nec in ea civitas;" atque illum respondisse: "Huic Stoico non videris." Audito vero Carneade, Cato Censorius quam primum legatos censuit dimittendos: quoniam illo viro argumentante, quid veri esset haud facile discerni posset. Ut vero in urbe nomen increvit horum philosophorum, et Romani adolescentes reliquarum voluptatum et oblectamentorum obliti quasi fanatici raperentur ad philosophiam; Cato, veritus ne juventus eo converteret studium, atque eloquentiæ gloriam rebus gerendis et disciplinæ militari anteferret, censuit omnes philosophos ab urbe honesta specie ablegandos: atque quum venisset in senatum, incusavit patres quod legati, qui persuadere facile quidvis valerent, diu illic sine responso sederent. Quare primo quoque tempore aliquid esse censuit de legatione statuendum et decernendum, quo hi ad ludos literarios regressi, apud Græcorum filios dissererent; Romana autem pubes conferret se, ut ante, ad obtemperandum legibus et magistratibus[k].

3850. Quo tempore senatus Q. Opimium consulem ad gerendum bellum adversus Oxybios Ligures misit, (de quo in legatione centesimo trigesimo quarto Polybius) junior Ptolemæus Euergetes Romam venit. Qui ut in senatum ingressus est, fratrem Philometorem cœpit accusare, authoremque eum dicere insidiarum quibus fuerat attentatus. Simulque vulnerum cicatrices oculis spectandas exhibens, multis deinceps verbis rei atrocitatem exaggerando, ad miserationem sui flectere animos hominum conabatur. Sed et senioris Ptolemæi legati aderant, Neolaidas et Andro-

[k] Cicero in Lucullo, et Tusculan. quæst. lib. 4. et lib. 2. de Oratore. Plin. lib. 7. cap. 30. Plutarch. in canone majore. A. Gellius, lib. 7. cap. 14. cumque secutus Macrobius, lib. 1. Saturnal. cap. 5.

machus; qui ad criminationes omnes fratris responderent. Verum istorum senatus ne admittere quidem ad aures orationem voluit: adeo mentes omnium accusationibus fratris erant occupatæ. His igitur extemplo Roma jussis facessere, legati quinque sunt decreti, inter quos erant Cn. Merula et L. Thermus; et singulis quinqueremes attributæ. Datum iis negotium fuit, ut cum juniore Ptolemæo profecti, in insulam Cyprum eum restituerent. Scriptum etiam ad socios Græcos et Asiaticos; licere illis Ptolemæum in recuperatione Cypri adjuvare[l].

Legati Romani ad Prusiam venientes, senatus nomine illi denuntiarunt, ne Attalo Romanorum amico socioque bellum inferre pergeret. Quumque ille parere gravaretur, legati rigide mandarunt ei, aut pareret senatui, aut ad disceptandum veniret cum mille equitibus ad confinia: ubi et Attalum expectare aiebant cum totidem aliis. Ille, contempta paucitate quæ erat circa Attalum, sperans eum posse a se opprimi, præmisit legatos, quasi secuturus cum mille suis: sed concitato universo exercitu, venit tanquam ad prælium. Attalus et legati præmoniti diffugerunt: ille etiam jumenta Romanorum relicta comprehendit, et Nicephorium expugnatum diruit, templa quoque incendit in eo; deinde Attalum (cum Romanorum legatis) intra Pergamum compulsum oppugnavit[m].

Quum Hortensius et Aurunculeius Pergamo Romam reversi renuntiassent, quanto contemptui senatus mandata Prusias habuisset, qui violato fœdere adversus ipsos et Attalum Pergami inclusos omnem vim atque injuriam esset expertus: patres irati, et indignatione facinoris commoti, decem extemplo legatos decreverunt, in quibus L. Anicius et C. Fannius et Q. Fabius Maximus; eosque statim cum mandatis miserunt, ut bello finem imponerent, et Prusiam pro injuriis bello illatis pœnas Attalo pendere cogerent[n].

Dum adhuc esset hyems, Attalus magnum exercitum coegit: quum et Ariarathes et Mithradates ejus socii co-

[l] Polyb. legat. 132.
[m] Appian. in Mithridaticis, pag. 172.
[n] Polyb. legat. 133.

pias ipsi tum equestres tum pedestres, duce Demetrio Ariarathis filio, submisissent. In his apparatibus dum occupatur Attalus, legati Romani venientes eum Quadis convenerunt; et de omnibus rebus cum eo locuti, ad Prusiam recta sunt profecti. Eo ut ventum, voluntatem senatus serio illi declararunt. Prusias ex iis quæ imperabantur nonnulla facturum se pollicitus, de plerisque negabat. Itaque Romani legati pertinacia illius offensi, amicitiæ et societati ipsius renuntiarunt: atque extemplo omnes eo relicto ad Attalum pergere cœperunt. Tum vero Prusias pœnitentia ductus, orans obsecransque legatos aliquandiu secutus est: et quum nihil proficeret, domum reversus, in summa consilii inopia versabatur. Interim Romani Attalo authores sunt, ut cum exercitu in regni finibus manens, ipse quidem bello neminem lacessat, sed urbes suas ac pagos ab injuria defendat. Ipsi in varias partes divisi, partim Romam properant, ad significandum senatui regis Prusiæ pretinaciam: partim in Ioniæ regionem tendunt; quidam ad Hellespontum, et vicinos Byzantio tractus. Quorum omnium unum idemque erat propositum, ut ab amicitia et societate Prusiæ homines revocarent; Attalo vero benevolentiam cunctorum conciliarent, et quibus possent cunque modis eum adjuvarent[o].

Athenæus postea frater Attali classem adduxit navium tectarum octoginta, quarum quinque triremes Rhodiorum erant, quæ ad bellum Creticum fuerant missæ, viginti Cyzicenorum, septem et viginti Attali, reliquæ aliorum sociorum. Is directo cursu in Hellespontum, quoties aliquam præterveheretur earum urbium quæ Prusiæ parebant, crebras exscensiones faciens, agrum illarum populabatur[p].

Senatus, auditis legatis qui a Prusia redierant, tres alios continuo misit, Appium Claudium, Lucium Oppium, et Aulum Posthumium. Hi in Asiam ubi venerunt, bello finem imposuerunt; et ut reges ambo in hujusmodi conditiones consentirent, pervicerunt: "Prusias ut Attalo viginti naves tectas confestim tradat. Talenta quingenta

[o] Polyb. legat. 135. [p] Id. legat. 136.

intra viginti annorum spatium pendat. Agrum uterque ut possideat, quem ante inchoatum hoc bellum obtinebat. Item ut Prusias damna sarciat agris illata Methymnæorum, Ægiensium, Cumæorum, et Heracleotarum: centumque illis talenta solvat." Hoc fœdere istis scripto, Attalus copias suas et navales et terrestres domum reduxit[q]. Prusias vero, cum se ob nimiam sævitiam subditis exosum, et Nicomedem filium valde ab eis amatum animadverteret; filium suspectum Romam misit, ut ibi degeret[r].

Antiochenis a Demetrio Sotere deficientibus, Orophernes inita cum eis pactione, pellere ipsum regno, a quo fuerat restitutus, consilium cepit. Quo cognito, Demetrius vitæ quidem ejus, ne Ariarathes metu fraterni belli liberaretur, pepercit; ipsum autem comprehensum, vinctum Seleuciæ custodiri jussit. Nec Antiocheni indicio territi, a defectione destiterunt. Itaque adjuvantibus et Ptolemæo rege Ægypti, et Attalo rege Asiæ, et Ariarathe Cappadociæ, bello a Demetrio lacessitis, subornant quendam sortis extremæ juvenem, qui Syriæ regnum velut paternum armis repeteret: et ne quid contumeliæ deesset, nomen ei Alexandri inditur, genitusque ab Antiocho rege dicitur. Tantum odium Demetrii apud omnes erat, ut æmulo ejus non vires regiæ tantum, verumetiam generis nobilitas consensu omnium tribueretur[s].

Iste Alexander, "homo ignotus et incertæ stirpis," in epitome libri quinquagesimi secundi Liviani fuisse dicitur: "Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς υἱὸς ὑποβληθεὶς, Antiochi Epiphanis filius supposititius," ab Athenæo[t]. "Ψευδόμενος εἶναι τοῦ Σελευκείου γένους, falso in Seleucidarum gentem se ingerens," ab Appiano[u]; "adolescens Rhodi educatus, Antiochi se esse filium falso dictitans;" a Severo Sulpicio[w]. Straboni[x] Balas; Josepho[y] Balles, cognominatus.

Hunc, una cum Laodice Antiochi Epiphanis filia fer-

q Polyb. legat. 173.
r Appian. in Mithridatic. pag. 173.
s Justin. lib. 35. cap. 1.
t Lib. 5. cap. 10.
u In Syriac. pag. 31.
w Histor. sacr. lib. 2.
x Lib. 16. pag. 751.
y Lib. 13. cap. 8.

vente adhuc æstate Heraclides (quem ærario Babylonico Antiochus Epiphanes quondam præfecerat) Romam secum duxit. Qui dum in urbe commoratur, magnæ fortunæ speciem ostentavit; vafre agens omnia, et consulto tempus extrahens, ut senatum ad ea quæ moliebatur flecteret[z].

3851. *a.* Attalus Eumenis regis filius (cujus nomine patruus Attalus Pergamenum regnum administrabat) puer admodum, Romam venit; ut senatui se commendaret, et amicitiam hospitiique jus, quod patri fuerat cum populo Romano, renovaret. Hic a senatu et paternis amicis singulari humanitate susceptus, accepto responso ex animi sui sententia, honoribusque affectus qui puero id ætatis conveniebant, post paucos dies domum est reversus: omnibus Græciæ civitatibus, per quas iter faciebat, summo studio et magnificentia eum excipientibus[a].

Adfuit et Romæ per id tempus Demetrius, Nicator postea dictus; Demetrii Soteris in Syria tunc regnantis filius: qui modico paratu, ut puer, exceptus, in patriam denuo se contulit[b].

b. Heraclides diuturniore mora Romæ facta, in senatum una cum Laodice et Alexandro (Bala) venit. Ibi primo adolescens pauca est locutus: postulavitque ut meminissent Romani amicitiæ et societatis quæ Antiocho parenti suo cum illis fuisset, deinde ut maxime quidem in recuperando suo regno se adjuvarent; sin id minus vellent, redire saltem sibi in Syriam permitterent, neque eos impedirent qui ad paternum regnum obtinendum opem sibi ferre essent parati. Mox Heraclides sermonem excepit: et postquam laudes ac merita Antiochi pluribus exposuisset, adjecta criminatione Demetrii Soteris, postremo subjecit, æquum justumque esse, ut adolescentulo huic et Laodicæ, qui sunt legitima stirps regis Antiochi, reditus in patriam concedatur. Sed eorum omnium quæ dicebat iste, nihil quicquam placebat sanæ mentis hominibus: qui et fictam eam esse commentitiamque fabulam intelligebant,

[z] Polyb. legat. 138.

[a] Id. legat. 140.

[b] Polyb. legat. 140.

et Heraclidem palam abominabantur. At vulgus senatorum quos præstigiis suis Heraclides sibi conciliaverat, in eam sententiam omnes consenserunt, ut hujusmodi senatusconsultum scriberetur: "Quod Alexandro et Laodicæ regis filiis, qui amicus sociusque populi Romani fuit, in senatu verba facientibus, senatus ut in patris regnum velut postliminio reverterentur permisit; et ferre ipsis opem, uti postulaverunt, decrevit." Hac arrepta occasione Heraclides, militem extemplo conduxit, et multos viros illustres sibi adjunxit: dein Ephesum veniens, bellum quod moliebatur sedulo apparare cœpit[c].

c. Anno regni Græcorum centesimo et sexagesimo Alexander Balas pro Antiochi Epiphanis filio sese venditans, Ptolemaidem, Phœniciæ urbem, a militibus qui eam tenebant præsidio sibi proditam occupavit[d]. Nam mores Demetrii, ut parum comis et superbi admodum, illi oderant. Inclusus enim in regium quoddam castellum munitum quatuor turribus, non procul situm ab Antiochia, neminem admittebat: et omissa reipublicæ cura, segnis degebat in otio[e].

Demetrius Soter, audiens Alexandrum Ptolemaide receptum regnare ibi cœpisse; congregavit copias multas, ut procederet obviam ei in prælium[f]. Sed consideratis incertis belli casibus, duos filios, Demetrium Nicatorem et Antiochum Sidetem (qui et Syriæ regnum ambo postea obtinuerunt) cum magno auri pondere Cnidum ad hospitem suum ablegavit; ut belli periculis eximerentur, et si ita fors tulisset, paternæ ultioni servarentur[g].

Misit quoque ad Jonathanem Demetrius epistolas, quibus pacem cum eo renovavit; deditque ei potestatem congregandi copias et arma comparandi, ut belli adversus Alexandrum gerendi socius ipsi esset: obsides quoque, qui erant in arce, jussit ei tradi. Quibus literis publice Hierosolymæ a Jonathane lectis; qui in arce erant, timore

[c] Polyb. legat. 140.
[d] 1 Maccab. cap. 10. ver. 1. Joseph. lib. 13. cap. 3.
[e] Joseph. lib. 13. cap. 3.
[f] 2 Maccab. cap. 10. ver. 1, 2.
[g] Liv. lib. 52. Justin. lib. 35. cap. 2.

perculsi tradiderunt ei obsides, quos ille parentibus ipsorum reddidit[h].

d. Hac occasione prudenter usus Jonathan, habitavit Hierosolymæ; cœpitque ædificare et instaurare eam. Et extruendos curavit muros et montem Sionis per circuitum ex lapidibus quadratis ad munitionem. Fugeruntque alienigenæ qui erant in munitionibus quas extruxerat Bacchides; et abiit unusquisque in terram suam: Bethsuræ tantum quidam ex apostatis et legis desertoribus remanserunt; eratque hoc ipsis perfugium[i].

Audiverat interea rex Alexander promissiones, quas missis literis Demetrius fecisset Jonathani: ideoque et ipse per literas amicitiam et societatem ejus quæsivit; constituitque eum summum sacerdotem gentis suæ, utque amicus regis vocaretur concessit, simulque purpuram ei misit et coronam auream[k].

3852. Jonathan sacram stolam induit septimo mense anni centesimi et sexagesimi regni Græcorum, in festo tabernaculorum[l]; post mortem fratris Judæ anno nono, non quadriennio, ut apud Josephum[m] legitur. Ea enim ratione, ante annum Græcorum centesimum sexagesimum quartum vita non excessisset Jonathan: contra Maccabaicæ historiæ veritatem[n]. Qui error ex alio illo, de Juda in pontificatu Alcimo succedente, est prognatus: quem ab ipso Josepho postea agnitum fuisse ostendimus, Jacimo sive Alcimo mortuo neminem successisse, sed per integrum septennium civitatem sine pontifice mansisse, clarissime profitente[o]. Quo septennio, cum quinque insuper mensibus, demum completo; Jonathan nunc, Hasmonæorum primus, ex sacerdotali quidem Jehojaribi sed non ex pontificia Jaddi (cujus Onias hæres hoc tempore in Ægypto cum Ptolemæo Philometore degebat) familia, summi sacerdotii munere functus est.

[h] 1 Maccab. cap. 10. ver. 3—9.
[i] 1 Maccab. cap. 10. ver. 10—14.
[k] 1 Maccab. cap. 10. ver. 15—20.
[l] 1 Maccab. cap. 10. ver. 21.
[m] Lib. 13. cap. 5.
[n] 1 Maccab. cap. 9. ver. 3. 18. 54.
[o] Joseph. lib. 20. cap. 8.

Demetrius Soter, dolens ad Alexandri partes inclinatos fuisse Judæos; remissionis debitorum et tributorum omnium, quibus gens misere a Macedonibus hactenus oppressa fuerat, et amplissimorum donorum prolixa pollicitatione, eorum ambivit amicitiam. Verum tam profusa promissorum copia hoc ipso parum probabilis Jonathani et populo Judaico visa est; quod ab homine proficisceretur, qui rebus ipsis docuisset se eos odisse, nihilque eorum præstiturum si a præsenti necessitate liberaretur. Eo itaque repudiato, acquieverunt Alexandro, qui primus cum illis de pace egerat; atque illi deinceps socii in bello semper fuerunt[p].

Andriscus quidam Adramyttenus, ultimæ sortis homo, Persei postremi Macedonum regis se filium ferens, et mutato nomine Philippus vocatus, quum Macedoniam turbare conatus a nemine curaretur; in Syriam ad Demetrium Soterem, cujus soror Perseo nupta fuerat, spe auxilii impetrandi se contulit. Fabulam autem hujusmodi finxit. Ex pellice se Perseo rege ortum traditum educandum Cyrthesæ cuidam esse: ut in belli casus, quod ille cum Romanis ageret, aliquod velut semen stirpis regiæ extaret. Perseo demortuo, Adramytti se educatum usque ad duodecimum annum ætatis patrem esse credentem, a quo educaretur; ignarum generis fuisse sui. Affecto deinde eo, cum prope finem vitæ ultimum esset, detectam tandem originem suam: falsæque matri libellum datum signo Persei regis signatum, quem sibi traderet, cum ad puberem ætatem venisset; obtestationesque ultimas adjectas, ut res in occulto ad id tempus servaretur. Pubescenti libellum traditum: in quo relicti sibi duo thesauri a patre dicerentur. Tum scientem mulierem subdititium se esse, veram stirpem ignoranti edidisse genus: atque obtestatam, ut prius quam ad Eumenem manaret res, Perseo inimicum, excederet iis locis, ne interficeretur. Ob hoc mendacium a Demetrio rege comprehensus, et Romam missus; cum neque Persei filium esse constaret, et alioqui nihil insigne haberet, per contemptum neglectus est[q].

[p] 1 Maccab. cap. 10. ver. 22—47.

[q] Liv. lib. 48. et 49. Zonar. ex Dione.

3854. Alexander Balas, tam e milite qui in Syria a Demetrio defecerat quam ex Attali, Ariarathis, Jonathanis et præcipue Ptolemæi Philometoris copiis auxiliaribus, magno exercitu contracto, cum Demetrio congressus est. Et sinistrum quidem Demetrii cornu oppositam sibi aciem terga coegit vertere: hærentesque diu fugientium vestigiis etiam castra eorum diripuerunt. At dextrum cornu in quo Demetrius ipse pugnabat, compulsum est loco cedere. Reliquis vero effuse fugientibus, Demetrius fortiter decertans alios hostium occidit; alios non sustinentes ipsius impetum persequens, abreptus est in cœnum quoddam profundum et transitu difficile: ubi prolapso equo, omni effugio destitutus, a circumfusa accurrentium corona jaculis confixus est. At ille etiam pedes generose repugnabat; donec crebris vulneribus confectus succubuit[r]. Atque ita Demetrius, cum annos duodecim regnum Syriæ tenuisset, cæteris regibus in ipsum conspirantibus, vitam simul cum regno amisit: inquit Polybius[s]. Quem (ut qui Demetrium ipse bene noverat) in duodenario annorum regni numero Porphyrius[t], Eusebius et Severus Sulpicius sunt secuti: licet undecim tantum Josephus illi assignaverit.

Post mortem Demetrii, qui liberos post se Demetrium et Antiochum reliquit, paulo ante Achaicum bellum, cometes effulsit, non minor sole. Primo igneus ac rubicundus orbis fuit, clarumque lumen emittens, quanto vinceret noctem. Deinde paulatim magnitudo ejus districta est, et evanuit claritas: novissime autem totus intercidit[u].

Quum Ptolemæi Philometoris præcipue opera, testante Appiano, Alexander Demetrium vita pariter et regno ita exuisset; missis ad Ptolemæum legatis, filiam ejus matrimonio sibi jungendam expetiit. Quo libenter annuente, Ptolemæus cum filia sua Cleopatra (fœmina ad Syriaci regni exitium nata) ex Ægypto egressus venit Ptolemaidem, anno regni Græcorum centesimo sexagesimo secundo de-

[r] 1 Maccab. cap. 10. ver. 48, 49, 50. Joseph. lib. 13. cap. 5. Justin. lib. 35. cap. 1. Appian. Syriac. pag. 131.

[s] Lib. 3. pag. 161.

[t] In Græc. Euseb. Scaliger. pag. 228.

[u] Seneca, natural. quæstion. lib. 7. cap. 15.

sinente. Ubi inter Alexandrum et Cleopatram celebratæ sunt nuptiæ, ut inter reges fieri solet, magnifice[x].

Ad has nuptias ab Alexandro invitatus Jonathan, duobus illis regibus amicisque eorum aurum et argentum ac dona plurima dedit: et invenit gratiam coram illis. Conveneruntque improbi quidam ex Israele, ut accusarent eum. Quibus tantum abfuit ut Alexander rex attenderet, ut Jonathanem purpura indui juberet, et sedem ei apud se tribueret; et principibus suis præciperet, ut cum eo in mediam Ptolemaidem exeuntes promulgarent, ne quis illi obloqueretur neque molestiam illi crearet de ullo negotio. Quod videntes accusatores, diffugerunt omnes. Rex vero honore affecit eum, et conscripsit eum inter primos amicos, et ducem copiarum in Judæa eum constituit et in palatio suo *μεριδάρχην*. Et reversus est Jonathan Hierosolymam cum pace ac lætitia[y].

Onias, Oniæ III. pontificis filius, qui profugus Alexandriæ degebat apud Ptolemæum Philometorem, de recuperando pontificatu Hierosolymitano (ad Hasmonæorum familiam translato) nulla jam spe relicta, æternam sibi memoriam parare volens, regi Ptolemæo et Cleopatræ reginæ (sorori pariter ipsius et conjugi) per supplicem libellum significavit se, dum bello illis variis in regionibus operam navaret, animadvertisse apud Cœle-Syriam et Phœniciam et Leontopolim in Ægypti præfectura Heliopolitana, aliisque in locis Judæos præter decorum habere templa, et ideo male inter eos convenire; rogare igitur, ut templum quod apud castrum agrestis Bubastis invenit, nulli sacratum numini jamque collapsum repurgare sibi liceat, et aliud ejus loco Deo maximo extruere ad Hierosolymitani illius similitudinem, pari etiam modo et mensura: ut Judæi qui Ægyptum incolunt illic convenientes, quo magis alerent mutuam concordiam, eo regum usibus commodius inservirent. Nam et Esaiam vatem prædixisse, quod erit Domino Deo altare in Ægypto, et alia multa de eo loco prophetavisse[z].

[x] 1 Maccab. cap. 10. ver. 51—58. [y] Ibid. ver. 59—62.
[z] Joseph. lib. 13. cap. 6.

In quibus observandum illud primo: non quum primum in Ægyptum ad Philometorem et Cleopatram Onias se contulit, novi templi structuram illum fuisse aggressum; sed posteaquam illis strenuam in bellis tum Ægyptiacis tum Syriacis navasset operam. Philometorem enim et Cleopatram totum suum regnum Judæis committentes, militiæ totius duces Oniam et Dositheum Judæos constituisse, in libro secundo contra Apionem Josephus confirmat. Deinde, vaticinium illud Esaiæ, quo ad sacrilegam suam ambitionem statuminandam abusus est Onias, ad spirituale Christi Domini nostri regnum spectare. Locus est, in Esaiæ cap. XIX. ver. 18, 19. "Tempore illo erunt quinque civitates in terra Ægypti loquentes lingua Canaan, et juratæ Domino exercituum: civitas destructionis dicitur unaquæque. Tempore illo erit altare Domino in media terra Ægypti; et titulus Domino juxta terminum ejus." Ubi pro עיר ההרס civitate destructionis, ob maximam literarum similitudinem, עיר החרס olim legebatur, id est πόλις ἡλίου, ut interpretatus est Symmachus. Quomodo et Hieronymus reddidit: "Civitas solis vocabitur una." Et Chaldæus paraphrastes, utraque lectione conjuncta: "Civitas solis, quæ destruetur." Qua occasione fortasse et ἡλιουπολίτην νομὸν Oniam elegisse, in quo templum suum construeret, conjicit Scaliger.

Onias igitur, impetrato loco in agro Heliopolitano, centum et octoginta stadiis a Memphi distante, templum ibi extruxit, Hierosolymitano minus et non peræque opulentum; cum turri simili, ingentibus saxis sexaginta cubitis erecta. Altaris autem fabricam secundum patrium imitatus est: et donariis similiter exornavit, præter candelabri confectionem. Candelabrum enim non fecit, sed informatum aureum lychnum tanquam jubaris lumine radiantem de aurea catena suspendit. Totum vero circa templum spatium cocto latere circumdedit, saxeas portas habente. Concessit autem rex etiam multum agri modum, ac pecuniæ reditus: ut et sacerdotibus esset copia ad multa quæ Dei cultus desideraret. Invenit autem Onias et Judæos

quosdam sibi similes[a], et sacerdotes et Levitas, qui illic divinum cultum frequentarent[b]. In Mishna tamen, tractatu מנחות, capite decimo tertio, sacerdotes qui ministrabant templo Oniæ, eodem, et merito quidem habentur loco, quo sacerdotes excelsorum: quibus[c] non concessum fuerat offerre holocausta super altare Domini quod fuerat Hierosolymis; sed tantum ut azymos panes comederent, instar sacerdotum immundorum, in medio fratrum suorum.

Alexandriæ inter Judæos et Samaritas de sacris ipsorum seditio est exorta; illis Hierosolymitanum, his Garizitanum templum juxta Mosis præscripta contendentibus esse legitimum: provocatumque est ad Ptolemæum Philometorem regem et amicorum ejus consessum, ut ab his causa audiretur, et utrius partis causidici succumberent, morte mulctarentur. Patrocinabatur Samaritis Sabbæus cum Theodosio, Judæis Andronicus Messalami filius: juraveruntque per Deum et regem, quod ex lege probationes allaturi essent; et rogaverunt regem ut necaret eum qui jusjurandum non servasse deprehenderetur. Rex, multis amicis in consilium adhibitis, causam audivit: et Andronici rationibus persuasus, Hierosolymitanum templum ex sententia Mosis fuisse conditum pronuntiavit; Sabban vero et Theodosium addixit supplicio[d].

Apud Philometorem in Ægypto Aristobulus Judæus tum claruit, Peripateticus philosophus: qui ad eundem regem explanationum in Mosem commentarios scripsit. Ex quorum ad eum præfatione insignis habetur citatus locus a Clemente Alexandrino libro primo Stromatum, et Eusebio in evangelicæ præparationis libro decimo tertio, capite septimo, qui et ibi, et in operis ejusdem libro octavo, capite tertio, longiora alia ex iisdem commentariis fragmenta producit.

3855. Bellum Punicum tertium cœpit: in quo Mithridates Euergetes, qui Ponticorum regum primus amicitiam

[a] Τὴν Ὀνίου λεγομένην χώραν κατοικοῦντας, apud Josephum lib. 14. antiquit. cap. 14. et lib. 1. belli, cap. 7.

[b] Joseph. lib. 7. belli, cap. 37. cum lib. 13. antiqu. cap. 6.

[c] 2 Reg. cap. 23. ver. 9.

[d] Joseph. lib. 13. cap. 6.

cum populo Romano iniit, naves aliquot auxiliares contra Carthaginienses suppeditavit[e]. Ad hoc bellum administrandum ambo consules sunt missi, Manilius cum exercitu, et Marcius Censorinus cum classe: quibus secreto mandatum est, ne prius a bello desinerent quam diruta Carthagine[f].

Andriscus sive Pseudo-Philippus, Roma clam se subducens, contracto exercitu, totam Macedoniam aut voluntate incolentium aut armis occupavit, et regni insignia assumpsit; Olympiadis CLVII. anno tertio. Cumque Thessaliam invadere armis atque occupare vellet; per Romanorum legatos auxiliis Achæorum ea defensa est[g].

Prusias Venator rex Bithyniæ, postquam cognovit filium suum Nicomedem Romæ gratiosum esse, mandavit ei ut a senatu peteret, remitti sibi quod supererat pecuniæ debitæ Attalo: et addidit ei Menam, ut simul legatione fungeretur. Cui clam mandatum dedit, si impetraverit remissionem pecuniæ, ut Nicomedi adhuc parceret: sin minus, Romæ[h] illum interficeret, ea ratione consulere studens minoribus filiis, quos ex noverca ejus susceperat[i]; quorum unus, ejusdem cum patre nominis, pro superiore ordine dentium unum os continens æqualiter extentum habuisse dicitur; nec ad speciem deforme, neque ad usum ulla ex parte incommodum[k].

Cum legato suo Mena Prusias cercuros aliquos misit et duo millia militum. Ad contradicendum illi, Andronicus ab Attalo legatus missus, demonstravit muletam Prusiæ impositam minorem fuisse quam rapinam. Quum igitur nec mulcta remitteretur Prusiæ, et Nicomedem Romæ Menas videret esse in pretio; inops consilii nec occidere eum ausus est, nec reverti in Bithyniam. Ita morantem convenit non invitum juvenis:

[e] Appian. in Mithridatic. pag. 176.

[f] Liv. lib. 49. Appian. in Libyc. pag. 42.

[g] Liv. lib. 49. et 50. Vellei. Patercul. lib. 1. Porphyr. in Græc. Euseb. Scalig. pag. 229.

[h] Appian. in Mithridatic. pag. 173. Justin. lib. 34. cap. 4.

[k] Liv. lib. 50. Valer. Maxim. lib. 1. cap. ult. Plin. lib. 7. cap. 16.

conspiraruntque in Prusiam, ascito in societatem Andronico; ut is regi suo Attalo persuaderet Nicomedem in Bithyniam deducere. Congressi igitur in Bernice oppidulo Epiri, noctu conscensa nave quid agendum esset collocuti sunt; et diversi discesserunt eadem nocte. Mane vero Nicomedes exscendit navem purpura et diademate ornatus more regio: cui mox Andronicus occurrit, et regem appellatum deducebat cum centum quos circa se habebat militibus. Menas vero simulabat se tum primum sensisse Nicomedis præsentiam, et circumcursans ea duo quæ habebat militum millia, ut sagaciter applicarent se ad eum qui futurus esset potior hortatus est: monens, Prusiam senem esse, Nicomedem juvenem; Bithynos illum aversari, hunc optare; Romanorum optimates juvenem diligere, et Andronicum jam ejus satellitem promittere ab Attalo auxilium, rege vicino Bithynis et late regnante et Prusiæ hoste vetere. Ad hæc memorabat crudelitatem Prusiæ; detegens ejus in omnes patrata facinora, et inde odium publicum. Ut vero et hos milites animadvertit abhorrere ab ejus sceleribus, statim ad Nicomedem adduxit; et secundus regem eum appellavit post Andronicum, stipavitque duorum millium satellitio[l].

Attalus prompte excepto juvene, Prusiam jussit filio civitates aliquot ad inhabitandum et agros ad victum attribuere. Respondit ille, mox ei daturum se universum regnum Attali; in cujus gratiam et ante invasisset Asiam. Hæc locutus, misit Romam qui accusarent Nicomedem et Attalum, citarentque ambos in judicium[m].

Nicomedes, Phaellonis (sive Phaennidis potius) Epirotidis oraculo fretus, quod suis ex commodis ipse interpretabatur, hortatu Attali bellum patri Prusiæ fecit[n]. Illo igitur et Attalo, cum suis, mox in Bithyniam profectis, Bithyni ad eos paulatim defecerunt. Prusias vero nemini se credens, et sperans Romanos se erepturos ex insidiis, a Diegylle Thrace socero suo quingentos Thracas impe-

[l] Appian. in Mithridatic. pag. 173, 174.
[m] Appian. in Mithridatic. pag. 174.
[n] Zosim. histor. lib. 2.

travit; quibus solis commisit corporis sui custodiam, et in arcem Nicææ se inclusit[o].

3856. Romæ prætor urbanus non statim ad senatum adduxit legatos Prusiæ, Attalo gratificans: et postquam tandem introduxit, jussus a senatu legatos eligere qui bellum compescerent, elegit tres; quorum unus saxo quondam in caput percussus fœdas cicatrices præferebat, alter pedibus æger erat, tertius ingenio socors et usque ad stultitiam simplex habebatur. Quos irridens Cato Censorius (qui paulo post ætatis suæ anno octogesimo quinto vitam finiit) legationem dixit mitti a populo Romano, quæ nec caput nec pedes nec cor haberet[p].

Legati profecti in Bithyniam, jusserunt partes ab armis discedere. Nicomede autem et Attalo simulantibus se authoritati senatus cedere, Bithyni subornati negabant se posthæc ferre posse immanitatem Prusiæ; maxime postquam deprehensi ab eo fuissent moleste ferre illius imperium. Sic legati, quia nondum hæ querelæ ad senatum pervenerant, abierunt infecto negotio. Prusias, desperata ope a Romanis, quibus fretus nulla paraverat auxilia, migravit Nicomediam, ut hac munita hostem inde arceret: sed oppidani, rege prodito, portas aperuerunt. Prusiam religione fani Jovis se tutantem confoderunt quidam immissi a Nicomede[q]. Ab ipso filio Nicomede Prusiam ad aram Jovis confugientem occisum fuisse narrat Diodorus Siculus[r]; ab Attalo interfectum Strabo[s]; a filio, adjuvante Attalo, Livius[t]; a subditis suis cæsum ex Dione refert Zonaras. Tantum enim Bithynorum in eum fuisse odium narrat Polybius[u]; ut omnes impetu effuso non ad defectionem modo, sed ad pœnas etiam de eo sumendas ferri cœperint.

Andriscus sive Pseudo-Philippus in Macedonia Romanum prætorem Juventium contra se missum cum legione

[o] Appian. Mithridatic. pag. 174.
[p] Appian. Mithridatic. pag. 174. Liv. lib. 50. Plutarch. in Catone majore.
[q] Appian. Mithridatic. pag. 174. 175.
[r] In Photii bibliotheca, cod. 244.
[s] Lib. 13. pag. 926.
[t] Lib. 50.
[u] In excerptis Valesii, pag. 174. et Suid. in Προυσ.

vicit; eumque, cum maxima clade totius Romani exercitus, interfecit. Inde facto in Thessaliam impetu, majorem partem ejus vastavit, et Thraces sibi adjunxit[x]. Postea ad sævitiam et tyrannicam insolentiam conversus, opulentissimum quemque per summum scelus ad confictas calumnias necavit: plurimos quoque amicorum e medio sustulit. Erat enim natura ferus ac cruentus: ac præterea in congressu familiari superbus; postremo cupiditate atque omni scelere contaminatus[y].

Apud Syros Alexandro Bala in ganeo et lustris socorditer jacente, amicus ejus Ammonius regnum administrabat. Per quem et amici omnes regis, et Laodice regina, Antiochi Epiphanis filia, et Antigonus Demetrii filius, sunt occisi[z].

Anno regni Græcorum centesimo sexagesimo quinto, Demetrius major natu Demetrii Soteris filius, annos pubertatis egressus, audita Alexandri luxuria, (quem insperatæ opes, et alienæ felicitatis ornamenta, velut captum inter scortorum greges desidem in regia tenebant) cum multis mercenariis militibus quos a Lasthene Cretensi acceperat solvens ab ea insula trajecit in Ciliciam. Cujus rei nuncio Alexander vehementer territus, mox e Phœnicia properavit Antiochiam, ut res ejus ante Demetrii adventum in tuto constitueret. Antiochiæ vero præfecturam ille Hieraci ac Diodoto (qui et Tryphon, 1 Maccab. cap. XI. ver. 39.) tradidit[a].

Demetrio adjunxit se Appollonius (cognomento Daus Josepho dictus) Cœle-Syriæ præfectus: quem exercitus sui ducem ille constituit, ad Judæos, qui in fide Alexandro data persistebant, debellandos. Apollonius igitur magno congregato exercitu, quo plerosque ab Alexandro traduxit ad Demetrium, Jamniæ castrametatus, Jonathanem Judæorum ducem ac pontificem ad certamen secum in loco cam-

x Liv. lib. 50. Florus, histor. lib. 2. cap. 14. Eutrop. lib. 4. Zonar. ex Dione. Oros. lib. 4. cap. 22.

y Diodor. Sicul. in excerpt. Valesii, pag. 342.

z Liv. lib. 50. cum Josepho, lib. 13. cap. 8. et Athenæo, lib. 5. cap. 10.

a 1 Maccab. cap. 10. ver. 67, 68. Joseph. lib. 13. cap. 8. Justin. lib. 35. cap. 2. Diodor. Sicul. in excerpt. Valesii, pag. 346.

pestri ineundum thrasonice provocavit. Quo commotus Jonathan cum decem virorum millibus profectus est Hierosolyma: cui et frater Simon occurrit, in auxilium ipsius. Castra vero ponentes ad Joppem excluserunt Apollonii præsidiarii qui ibi erant. Sed oppugnatione territi cives, apertis januis deditionem fecerunt[b].

Ut audivit Apollonius Joppen amissam, cum ter mille equitibus et pedestribus copiis (quas octo millium fuisse Josephus ait) Azotum profectus est: relictis in insidiis mille equitibus, ut cum Jonathan persequens Apollonium prætergressus esset insidiarum locum, illi a tergo exurgerent, et Apollonius conversis copiis instaret a fronte, sicque Judæi utrimque cæderentur. Ut autem Jonathan prætergressus locum agnovit insidiatores emergere et castra ejus circumire; jussit suos consistere et jacula scutis excipere, dum equites et telis et viribus ad vesperam usque jaculando fatigati essent. Tum demum Simon copias suas contra pedites eduxit; quos et contrivit, fugavitque. Equites quoque sparsi per campum fugerunt Azotum; et ingressi sunt Beth-dagon fanum idoli sui salutis causa. Sed Jonathan incensa Azoto cum urbibus circumvicinis, accepit spolia eorum: fanum quoque Dagonis eosque qui eo confugerant absumpsit igne. Fueruntque qui gladio ceciderant cum iis qui incendio perierant ad octo millia virorum. Inde movens Jonathan, ad Ascalonem castra posuit: cujus cives honorifice eum receperunt. Sicque reversus est Jonathan victor Hierosolymam cum exercitu præda et spoliis onusto. Quæ ubi regi Alexandro innotuissent, perrexit honorare Jonathanem: misitque ei fibulam auream, ut cognatis regiis dari mos erat; et dedit ei Accaronem, Philistæorum urbem, cum territorio ejus, hæreditatis jure possidendam[c].

Carthaginienses, quum ex Hipponensi conflictu Pisone consule superiores discessissent, legatos in Macedoniam ad Andriscum, vulgo creditum Persei filium, miserunt, hortantes ut in bello contra Romanos gnaviter persisteret:

[b] 1 Maccab. cap. 10. ver. 69—76. [c] Ibid. ver. 77—89.

neque enim a Carthagine pecunias et naves illi defuturas[d].

A Romanis Q. Cæcilius Metellus prætor (non consul, ut apud Florum et Latinum Achaicorum Pausaniæ interpretum legitur) contra Andriscum maximo cum exercitu missus, in Macedoniam venit. Ibi illis quos ad res Asiæ inspiciendas senatus miserat persuasit, ut priusquam transmitterent, cum ducibus Achæorum congressi, edicerent, ut bellum contra Lacedæmonios susceptum aliquantisper intermitterent. Et mandata illi quidem ad Damocritum et Achæos detulerunt, cum jam illi contra Lacedæmonios exercitum ducerent. Quare cum nihil se ulla oratione contra Achæorum pervicaciam profecturos intelligerent; in Asiam perrexerunt[e].

Macedoniam Metello ingresso, Attalus classe auxilium venit. Qua ille usus, Andriscum de maritima ora sollicitum longius progredi vetuit. Qui paulo extra Pydnam producto exercitu, ab equitatu victor, peditum Romanorum timore recessit ; atque exercitum in duas partes divisit, quarum unam ad populandam Thessaliam misit, alteram sibi reservavit. Qua contempta Metellus in aciem descendit ; ac qui primi occurrerunt, pulsis, reliquos subegit. Andriscus cum in Thraciam refugisset, collecto exercitu cum Metello signa contulit ; ac sociis suis fusis, ipse a Byze regulo Thraciæ ad quem confugerat proditus, in Metelli potestatem venit. Alexander etiam quidam Persei filium se professus, contracta manu, regionem Nesto flumini vicinam occupavit : quem Metellus usque in Dardaniam est persecutus[f]. Ita Pseudo-Philippo, viginti quinque millibus ex militibus ejus occisis, devicto et capto, a Romanis recepta Macedonia est[g]. Spurio Posthumio et L. Pisone consulibus[h], Olympiadis CLVII. anno quarto desinente[i].

3857. P. Cornelius Scipio consul, cum suis et quinque

[d] Appian. in Libyc. pag. 67.
[e] Pausan. in Achaicis, pag. 218.
[f] Strabo, lib. 1. 13. pag. 624. Vellei. Paterc. lib. 1. Florus, lib. 2. cap. 24. Zonar. ex Dione.
[g] Eutrop. lib. 4.
[h] Jul. Obsequens, de prodigiis.
[i] Porphyr. in Græc. Euseb. Scaligeri, pag. 229.

Sidensium navibus quas Mithridates Ponticus miserat, navale prælium cum Pœnis ante muros Carthaginis iniit[k].

Aradii, exitium Marathensibus in Phœnicia molientes ad Ammonium qui regno Syriæ, sub Alexandro Bala tum præerat secreto miserunt. Et oblatis ei trecentis talentis, ut Marathum ipsis traderet persuaserunt: Ammonius vero Isidorum ad Marathenses misit; verbo aliud præ se ferentem, revera autem ut urbem ipsis ereptam Aradiis traderet in mandatis habentem. Marathenses in regis gratia superiores Aradios videntes, militibus regiis in urbem minime receptis, ex civibus ætate maxime provectis decem clarissimos, cum vetustissimis quæ in urbe habebantur deorum simulachris, supplices ad Aradum insulam ablegarunt: ut Aradiorum in se iram placarent. At Aradii animis arrecti et concitati, communes supplicationis leges contempserunt; et Deorum religione insuper habita, statuas eorum confregerunt et contumeliose conculcarunt. Et cum legati a turba lapidibus peterentur, ægre senatorum quorundam opera est effectum, ut salvi in carcerem ducerentur. Qui cum quiritantes, et supplicum religionem et sacrosanctum legatorum jus contestarentur; a quibusdam audacissimis juvenibus necati sunt. At auctores hujus sceleris statim in concionem progressi, detractis interemptorum annulis, literas tanquam a legatis ad populum Marathensem miserunt, quibus significabant Aradios propediem auxilia missuros esse: eo consilio ut Marathenses, admissis Aradiorum militibus, rati eos revera sibi auxilio adesse, ignari interciperentur. Et cum navigia omnia ademissent privatis, ne quis eam fraudem Marathensibus indicare posset; quidam nauta non alienus a Marathensibus, eorum vicem miseratus, cum in proximo freto commeare esset solitus, adempto navigio, noctu id fretum audacter enatavit, octo circiter stadiorum intervallo, et Marathensibus Aradiorum insidias detexit. Unde Aradii, cum consilia sua explorata esse intelligerent, ab hujusmodi per literas fraude destiterunt[l]. Vi autem aperta Marathum aggressi;

[k] Appian. Lybic. pag. 75, 76.

[l] Diodor. Sicul. legat. 29. et in excerptis Valesii, pag. 349, 350.

urbem captam diruerunt, et agrum ejus sorte inter se diviserunt[m].

3858. Quarta æquinoctii autumnalis observatio, anno trigesimo secundo tertiæ periodi Calippicæ, Ægyptiacorum ἐπαγομένων die tertio, Septembris Juliani vigesimo septimo ineunte, media nocte, ab Hipparcho facta est: anno a morte Alexandri centesimo septuagesimo octavo vel septimo desinente potius; centesimo septuagesimo octavo post biduum inituro[n].

Anno ejusdem periodi Calippicæ eodem, a morte Alexandri centesimo septuagesimo octavo, Ægyptiaci mensis Mechir vigesimo septimo, Martii Juliani die vigesimo quarto mane, æquinoctium vernum exactissime a se observatum fuisse scribit Hipparchus[o].

Cn. Cornelio Lentulo et L. Mummio consulibus Carthago diruta est[p]. Qua occasione Scipio, vices rerum humanarum considerans et similem aliquando Romæ ipsius casum futurum reformidans, carmen illud protulit:

> Ἔσσεται ἦμαρ ὅταν ποτ' ὀλώλῃ Ἴλιος ἱρὴ,
> Καὶ Πρίαμος, καὶ λαὸς ἐϋμελίω Πριάμοιο.
>
> Jamque dies aderit, quo concidat Ilion ingens,
> Et Priamus Priamique ruat plebs armipotentis.

Ut ipsemet præceptori suo Polybio, qui tunc aderat remque in historia sua retulit, confessus est[q].

L. Mummius consul, a senatu ad bellum Achaicum conficiendum missus, cum paucis venit in castra: et Metello, qui peracto bello Macedonico Achaicum tunc administrabat, cum suis copiis in Macedoniam amandato, ad isthmum ipse substitit, donec universum agmen coegisset. Fuit militum numerus, equitum tria millia quingenti, peditum tria et viginti millia. Præsto fuerunt Cretenses sagittarii: et e Pergamo, quæ supra Caicum est, ab Attalo missam manum adduxit Philopœmen. Consul, victo ad isthmum Diæo, postremo Achæorum prætore et Achaici motus authore primo,

[m] Strabo, lib. 16. pag. 753.
[n] Ptolem. lib. 3. cap. 2.
[o] Ptolem. lib. 3. cap. 2.
[p] Vellei. Paterc. lib. 1.
[q] Appian. in Libyc. pag. 82.

tertio post pugnam die Corinthum ingressus urbem direptam, tuba præeunte, funditus evertit[q]. Olympiadis CLVIII. (ita enim in Plinio legendum est, non CLVI.) anno tertio, urbis conditæ (secundum Varronis supputationem) sexcentesimo et octavo[r].

Polybius ex Africa ad succurrendum patriæ advolans, nobilissimorum artificum tabulas Corinthi in solum projectas vidit, ac milites super iis talis ludentes: quarum duas in historia sua nominat, Herculem Deianiræ tunica excruciatum, et Bacchum ab Aristide Thebano pictum; de quo nonnulli parœmiam illam dictam putant, " Οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον, Nihil ad Bacchum," Aristidis scilicet[s]. Quam Bacchi tabulam cum in præda vendenda sex millia sestertium (vel centum et duobus talentis; ut est apud Plinium[t],) ab Attalo rege emptam L. Mummius intellexisset; pretium miratus, suspicatusque aliquid in ea virtutis quod ipse nesciret, revocavit tabulam, Attalo multum querente, et Romæ in Cereris delubro posuit[u]. Harum enim rerum tam rudis ille fuit, ut quum maximorum artificum perfectas manibus tabulas ac statuas in Italiam portandas locaret, juberet prædici conducentibus, si eas perdidissent, novas eos reddituros[x]. Donaria igitur et reliqua ornamenta, quæ admiratione videbantur dignissima, Romam sunt asportata: quæ vero minoris erant pretii, Attali auxiliorum duci Philopœmeni donata, et Pergamum delata sunt[y].

Ptolemæus Philometor, maximis copiis et terrestribus et navalibus coactis, ex Ægypto in Syriam venit: per speciem juvandi Alexandrum Balam generum suum, revera autem ut regnum Syriacum illi ereptum suo adjungeret. Cumque Alexandri jussu excepissent eum civitates omnes pacifice; præsidiarios milites specie auxilii in unaquaque collocavit[z].

Ut prope Azotum venit Ptolemæus, ostenderunt ei tem-

[q] Liv. lib. 52. Vellei. Paterc. lib. 1. Justin. lib. 34. cap. 2. Florus, lib. 2. cap. 16. Pausan. in Achaicis, pag. 221. Oros. lib. 5. cap. 3.

[r] Plin. lib. 34. cap. 2.

[s] Strabo, lib.8. pag. 381.

[t] Plin. lib. 7. cap. 38. et lib. 35. cap. 10.

[u] Plin. lib. 35. cap. 4.

[x] Vellei. Paterc. lib. 1.

[y] Pausan. in Achaic. pag. 221.

[z] 1 Maccab. cap. 11. ver. 1, 2, 3.

plum Dagonis incensum, ipsamque Azotum et suburbana ejus destructa, et a Jonathane in bello cæsorum atque exustorum acervos quos in via ipsius aggesserant. Sed invidiose illis quæ fecerat Jonathan narrantibus, rex siluit. Jonathan vero magnifico cum apparatu regi ad Joppen occurrens, benigne ab eo exceptus est. Qui regem inde ad Eleutherum usque fluvium comitatus, rediit Hierosolymam[a].

Ptolemæus potitus urbibus maritimis usque ad Seleuciam maritimam, ad Orontis fluvii ostia positam, cogitabat de Alexandro pessime. Apud Ptolemaidem enim per Ammonium structas sibi fuisse insidias; cumque ad supplicium deposceretur, Alexandrum dedere illum noluisse, conquerebatur. Ablatam igitur ab Alexandro filiam suam Cleopatram Demetrio Soteri in matrimonium dedit: in regnum paternum restituere eum promittens[b].

Antiocheni propter Ammonium, a quo plurimis affecti fuerant incommodis, Alexandrum deseruerunt. Ammonius, amictu fœmineo quærens latebras, cæsus est. Ptolemæus Antiochiam ingressus, et a civibus rex consalutatus, duo capiti diademata circumposuit, Asiæ (sive Syriæ) et Ægypti. Sed Ægypti imperio se contentum fore dictitans, Antiochenis persuasit ut Demetrium reciperent; pollicitus eum majorem rationem habiturum recentis eorum beneficii, quam odiorum quæ illis cum patre ejus Seleuco intercesserant[c]. Atque ita Antiocheni, veterem patris offensam novis meritis correcturi, se ei tradiderunt. Milites quoque paterni, favore juvenis accensi, prioris sacramenti religionem novi regis superbiæ præferentes, signa ad Demetrium transtulerunt[d].

Alexander tum in Cilicia erat[e]; ubi consulto Apollinis Sarpedonii oraculo, responsum accepisse fertur; eum ut locum caveret, qui biforme spectaculum protulisset. Quod quidem civitatem Arabiæ Abas (in qua paulo post occisus ille est) spectavisse putabatur: ubi Herais quædam, patre Diophanto e Macedonia et matre Arabissa genita et Sa-

[a] 1 Maccab. cap. 11. ver. 4—7.
[b] 1 Maccab. cap. 11. ver. 8—13. cum Josepho, lib. 13. cap. 8. et Liv. lib. 52.
[c] Joseph. lib. 13. cap. 8. cum 1 Maccab. cap. 11. ver. 13.
[d] Justin. lib. 35. cap. 2.
[e] 1 Maccab. cap. 11. ver. 14.

miadi cuidam nupta, mutato sexu in virum tum transiit et paternum Diophanti nomen assumpsit[f].

3859. Quinta æquinoctii autumnalis observatio, anno trigesimo tertio tertiæ periodi Calippicæ, Ægyptiacorum ἐπαγομένων quarto, Septembris Juliani vigesimo septimo mane, ab Hipparcho facta est[g].

Alexander ex Cilicia validum secum ducens exercitum, Syriam invasit, et agrum Antiochenum rapinis atque incendiis vastavit. Cui occurrens Ptolemæus una cum genero suo Demetrio ad Oenoparam fluvium prælio eum vicit. Ille cum quingentis suorum in Arabiæ civitatem Abas e pugna fugit, ad Arabiæ dynastam quem Maccabaicæ historiæ scriptor Zabdielem, Josephus Zabelum, Diodorus Siculus Dioclem nominat. At qui cum Heliade duces a parte Alexandri steterant, pacto cum Demetrio inito, de proprio commodo legationem adornantes, dolo Alexandrum necaverunt. In superiore vero prælio forte accidit, ut equus Ptolemæi consternatus barritu elephanti eum excuteret, prostratumque aggressi hostes vulneribus in caput inflictis in periculum extremum adducerent; ni ereptus esset interventu satellitum: attamen per integrum quatriduum sopitis sensibus, nec loqui potuit, nec loquentes intelligere. Alexandri vero caput Zabdiel Arabs recisum misit ad Ptolemæum: qui die quinta demum respirans a vulneribus et ad se reversus, jucundissimo sibi rumore simul et spectaculo capitis ac mortis Alexandri pavit animum ac oculos. Die vero postea tertio, inter curationem, dum ossa medici terebrare contendunt, et ipse expiravit[h].

Alexandri Balæ regno, post cædem Demetrii Soteris quinquennium Josephus tribuit[i]: a quo menses quinque circiter detrahendos censemus; ut ex Maccabaici scriptoris authoritate, hujus et Philometoris exitus synchronismus

[f] Diodor. Sicul. fin. lib. 32. in Photii Bibliotheca, cod. 244.

[g] Ptolem. lib. 3. cap. 2.

[h] 1 Maccab. cap. 11. ver. 14—18. Polyb. in excerpt. Valesii, pag. 194. Diodor. Sicul. fin. lib. 32. Liv. lib. 52. Strabo, lib. 16. pag. 751. Joseph. lib. 13. cap. 8.

[i] Lib. 13. cap. 8.

appareat. Post Alexandri vero mortem, solus Syriæ regnum obtinuit Demetrius Demetrii Soteris filius, anno regni Græcorum centesimo sexagesimo septimo[k]; qui, quod alienum a familia sua vicisset, idem cum primo Seleuco, regiæ stirpis authore, Nicanoris sive Nicatoris cognomentum accepit[l].

Mortuo Ptolemæo Philometore, milites quos ille in arcibus et urbibus Syriæ præsidio reliquerat, ab iis qui erant in iisdem munitionibus, procurante Demetrio, occisi sunt[m]. Cæteros quoque Ptolemæi milites male mulctabat Demetrius; oblitus et auxilii et affinitatis, quæ per Cleopatræ nuptias recens intercesserat. Illi vero perosi hominis ingratitudinem, receperunt se Alexandriam; elephantis tamen in ejus potestate relictis[n].

In Ægypto Cleopatra, nuper defuncti Philometoris soror et conjux, favore principum adjuta, filio suo paternum regnum asserere nitebatur[o]. Verum hujus conatibus Ptolemæus minor Philometoris frater, qui Cyrenis regnabat, Euergetes II. et Physcon dictus, per legatos inde vocatus obstitit. Adversus eum Onias (qui templum in præfectura Heliopolitana condiderat) bellum pro Cleopatra suscipiens, ad urbem Alexandrinam parvum Judæorum deduxit exercitum, cum esset illic Thermus præsens Romanorum legatus: ut in suo adversus Judæos commentario Apion grammaticus retulit[p].

Physcon vero, ut litem hanc omnem terminaret, ipsam Cleopatram sororem natu majorem communi fratri nuptam sibi nubere coegit[q]. Ac statim ubi Alexandriam ingressus est, fautores pueri trucidari jussit. Ipsum quoque die nuptiarum, quibus matrem ejus in matrimonium recipiebat, inter apparatus epularum et solennia religionum, in complexu matris interfecit: atque ita thorum sororis, cæde filii ejus cruentus, ascendit. Post quod non mitior in populares, qui eum in regnum vocaverant, fuit. Siquidem peregrinis militibus licentia cædis data, omnia sanguine

k 1 Maccab. cap. 11. ver. 19.
l Appian. Syriac. pag. 131.
m 1 Maccab. cap. 11. ver. 18.
n Joseph. lib. 13. cap. 8.
o Joseph. lib. 2. contra Apion. Justin. lib. 38. cap. 8.
p Joseph. lib. 2. contra Apion.
q Valer. Maxim. lib. 9. cap. 1.

quotidie manabant[r]. Multos etiam calumniatus tanquam saluti suæ insidiatos crudelibus suppliciis extinxit: alios, varias commentus causas, in exilium misit, ademptis facultatibus[s].

Jonathan, congregatis his qui erant in Judæa et multis fabricatis machinis, arcem Hierosolymitanam oppugnavit. Quod quum a viris iniquis et osoribus gentis suæ Demetrio Nicatori esset renunciatum; iratus rex scripsit Jonathani, ut omissa obsidione veniret sibi obviam quam celerrime Ptolemaidem ad colloquium. At ille, non soluta obsidione, dedit se periculo, veniens ad regem cum senioribus et sacerdotibus, ac muneribus, quibus placavit regem: causamque suam ita egit, ut rex calumniatoribus rejectis eidem principatum sacerdotii confirmaverit, ac præcipuum inter amicos locum tribuerit. Jonathan denique pollicitus dare regi trecenta talenta, obtinuit ab eo immunitatem toti Judææ, et tribus toparchiis ei adjectis, (quarum etiam in 1 Maccab. cap. X. ver. 30. facta est mentio) Apherimæ scilicet Lyddæ et Ramathæ, ab omnibus decimis et tributis quæ regibus pendi consueverant. Qua de re regis literæ ad Lasthenem (qui cum Cretensibus auxiliariis Demetrium ad regnum perduxit) cognatum et patrem ab ipso dictum, conscriptæ extant[t].

Demetrius videns ditionem suam pacatam, neque quicquam sibi obsistere, retentis peregrinis militibus quos ex Creta et aliis insulis coegerat, domesticos ac veteranos omnes dimisit; ob quod hostes illi facti sunt omnes milites patrum ipsius[u]; ut qui soliti essent ab aliis ante eum regibus etiam pacis tempore stipendia accipere; ut alacriores fierent ad subeunda, quoties opus esset, pericula[x].

Eam alienationem militum a Demetrio animadvertit quidam ex Alexandri Balæ ducibus Diodotus, qui postea rex factus Tryphonis nomen sibi assumpsit. Natus his Se-

[r] Justin. lib. 38. cap. 8.
[s] Diodor. Sicul. in excerpt. Valesii, pag. 350.
[t] 1 Maccab. cap. 11. ver. 20—37. [u] Ibid. cap. 11. ver. 38.
[x] Joseph. lib. 13. cap. 8.

coanis castello Apamiensium, educatus Apamiæ est[y]. Hic igitur ad Elmalchuelem Arabem profectus, qui nutriebat Antiochum Alexandri Balæ puerulum, indicavit ei quæcunque fecerat Demetrius Nicator, et inimicitias quas exercebant cum eo milites: atque assiduus apud eum erat, rogans ut traderet ipsi puerulum, reducendum ad regnum patris sui. Cumque Arabs difficilem se illi hic præberet: mansit illic dies multos[z].

Demetrius Nicator interim, ab omni immunem periculo se esse credens, omnes qui in bello adversati ejus partibus fuerant inusitatis suppliciis e medio sustulit, Lasthene homine scelerato ac temerario, qui universo regno præpositus erat, juvenem assentationibus corruptum ad nefaria crimina quotidie incitante[a].

3860. Jonathan, missis ad Demetrium legatis, rogavit ut præsidiarios milites ex arce Hierosolymitana et aliis munitionibus amoveret; quod Israelitas bello premeret. Quibus ille respondit non solum postulata se facturum; sed etiam gloriosum Jonathanem cum gente sua effecturum, cum opportunum foret; nunc vero, quum milites sui omnes ab eo defecissent, auxilium militare se ab eo postulare. Cui Jonathan quamprimum obsecutus, tria millia virorum fortium misit Antiochiam: quos rex excepit cum gaudio[b].

Externis copiis (quibus magis fidebat quam suis) firmatus Demetrius, Antiochenis arma adimi jussit. Quæ illi non solum tradere recusarunt, sed quasi centum et viginti millium concursu in mediam civitatem facto, regis vitam petierunt: eoque in regiam fugere compulso, vias urbis occuparunt, et eum oppugnare sunt aggressi. Sed ad ejus auxilium Judæi omnes pariter convenerunt et dispersi per urbem ad centum millia eo die occiderunt: incensaque urbe, captisque spoliis multis, regem liberaverunt. Tunc abjectis armis pacem cum rege cives fecerunt: gloriamque

[y] 1 Maccab. cap. 11. ver. 39. Strabo, lib. 16. pag. 752. Liv. lib. 52. et 55. Joseph. lib. 13. cap. 9. Appian. Syriac. pag. 132.

[z] 1 Maccab. cap. 11. ver. 39, 40.

[a] Diodor. Sicul. in excerpt. Valesii, pag. 346.

[b] 1 Maccab. cap. 11. ver. 41—44.

adepti Judæi coram rege et omnibus qui erant in regno ejus, reversi sunt Hierosolymam cum spoliis multis[c].

Maxima parte urbis Antiochenæ incendio consumpta, multisque ob seditionem hanc capite damnatis, bonisque eorum in fiscum regium redactis; permulti ex civibus odio ac metu Demetrii e patria profugi, per omnem Syriam passim vagabantur, opportunum vindictæ locum tempusque observantes. Interim Demetrius cunctis invisus, cædibus atque exiliis et bonorum publicationibus nihilominus sæviebat; patris sui crudelitatem longo intervallo superans[d]. Mentitusque omnia quæcunque Jonathani dixerat, alienatus ab eo est, et afflixit eum graviter[e]; bellum quoque minatus, nisi redderet tributa omnia quæ Judæorum gens solita erat prioribus regibus pendere[f].

Diodotus, qui et Tryphon, tandem ex Arabia cum Antiocho puerulo, ex Alexandro Bala et Cleopatra Ptolemæi Philometoris filia genito, qui et Θεὸς sive Divus cognominatus est, in Syriam reversus, regnum illi, diademate capiti imposito, asserebat. Ad quem confluentibus copiis omnibus quas Demetrius exauctoraverat, aperto bello Demetrium adortus est; eumque prælio superatum Seleuciam fugere compulit. Diodotus vero captis illius elephantis, Antiochiam obtinuit[g].

Tum Antiochus (vel ejus potius nomine Diodotus) missis ad Jonathanem literis et legatis, pontificatum ei confirmavit, quatuor toparchias (ad tres illas in fine superioris anni nominatas, Ptolemaide fortasse adjecta; ex 1 Maccab. cap. X. ver. 30. 39.) concessit, et in regiorum amicorum numerum eum cooptavit. Misitque ei vasa aurea in ministerium, et dedit ei potestatem bibendi ex vasis aureis et gestandi purpuram et habendi fibulam auream. Simonem quoque fratrem ejus regiarum copiarum ducem constituit,

[c] 1 Maccab. cap. 11. ver. 45—52. cum Diodor. Sicul. in excerpt. Valesii, pag. 346.

[d] Diodor. Sicul. in excerpt. Vales. pag. 349.

[e] 1 Maccab. cap. 11. ver. 53.

[f] Joseph. lib. 13. cap. 9.

[g] 1 Maccab. cap. 11. ver. 54, 55, 56. cum Livio, lib. 52. Josepho, lib. 13. cap. 9. et 12. init. et Appian. Syriac. pag. 132.

a tractu Tyri usque ad fines Ægypti[h]. Jonathan vero lætus tot collatis in se per Antiochum beneficiis atque honoribus, et ipse suos legatos ad eum simul et Tryphonem misit; amicum se et socium professus, gesturumque una bellum contra communem hostem Demetrium: multa de ejus ingratitudine questus, quod pro beneficio injuriam sibi reposuisset[i].

Diodotus, a regibus abalienata Syria, Coracesio castello Ciliciæ belli arce usus est; et Cilicibus, ut societates piraticas inirent, author fuit[k].

Demetrius Laodiceæ moratus conviviis celebrandis, atque hujusmodi luxu segne otium terebat: ac nihilominus multos interim injuria afficiebat, calamitatibus suis nullatenus prudentior factus[l].

Quo tempore Ptolemæus Euergetes II. sive Physcon ex solenni Ægyptiorum more apud urbem Memphim in palatio inaugurabatur, natus est ei filius ex regina Cleopatra, sua et fratris Philometoris sorore simul et conjuge: qua re supra modum exhilaratus, puerum Memphitem nominavit, quod sibi in urbe Memphi solenne sacrum peragenti natus esset. Dum vero natalitia pueri celebrat, a solita crudelitate nequaquam desciscens, Cyrenæos quosdam, qui eum in Ægyptum deduxerant, interfici jussit; quod paulo liberius ob Irenem pellicem eum objurgassent[m].

Cum Jonathani permissum esset ab Antiocho, collectis etiam e Syria et Phœnicia militibus, bellum contra Demetrii duces gerere, confestim urbes trans Jordanem fluvium sitas peragravit: congregatisque ad eum omnibus copiis auxiliaribus Syriæ, Ascalonem profectus est; ubi ei obviam processerunt cives honorifice. Cumque Gazam inde venientem cives exclusissent, obsedit urbem Jonathan, et suburbana ejus incendit ac deprædatus est. Ea clade accepta Gazenses pacem postularunt, datisque obsidibus impetrarunt. Jonathan vero obsidibus Hierosoly-

[h] 1 Maccab. cap. 11. ver. 57, 58, 59. [i] Joseph. lib. 13. cap. 9.
[k] Strabo, lib. 14. pag. 688.
[l] Diodor. Sicul. in excerpt. Valesii, pag. 353.
[m] Diodor. Sicul. in excerpt. Valesii, pag. 354.

mam missis, totam regionem peragravit, Damascum usque[n].

Principes Demetrii in Cades Galilææ urbem venerunt, ut Jonathanem abstraherent a Syriæ negotiis, laturum opem Galilæis suæ ditionis hominibus. Quibus ille occursurus, fratrem suum Simonem in Judæa reliquit: qui Bethsuram acriter multis diebus oppugnavit, et ad deditionem tandem compulit; ejectoque inde Demetrii præsidio, suum ibidem collocavit[o].

Jonathan autem et exercitus ejus castra habebant ad aquam Genesareth, et mane venerunt in campum Asor: ubi Demetrianorum exercitus eis occurrit, quum insidias prius in montibus collocavisset. Quæ cum se in conspectum dedissent, veriti Judæi ne in medio intercepti contrucidarentur, in fugam se dederunt: ita ut pene omnes Jonathanem in periculo desererent; præter Mattathiam filium Absalomi et Judam filium Chalphi præcipuos copiarum militarium duces, cum quinquaginta virorum fortium manu. Jonathan vero, humiliter exorato divino auxilio, reversus cum paucis illis ad prælium, hostes fugavit. Qua fuga a Judæis qui Jonathanem deseruerant animadversa, et ipsi reversi, fugientes hostes ad sua ipsorum castra Cadesum usque sunt persecuti. Et ceciderunt ex alienigenis eo die ad ter mille viri: et Jonathan reversus est Hierosolymam[p].

Jonathan, videns res suas bene procedere, Numenium Antiochi et Antipatrum Jasonis filium legatos Romam misit; qui confirmarent et renovarent amicitiam et societatem cum Juda Maccabæo prius initam[q]. Quibus etiam mandavit, ut in reditu Lacedæmonios inviserent, eosque cognationis ac pristini fœderis cum Onia III. pontifice initi admonerent: data in eam rem epistola, in qua populus Judaicus, inter alia, declarat, in signum perseverantis ami-

[n] 1 Maccab. cap. 11. ver. 60, 61, 62. Joseph. lib. 13. cap. 9.

[o] 1 Maccab. cap. 11. ver. 63—66. et cap. 14. ver. 7. 33. Joseph. lib. 13. cap. 9.

[p] 1 Maccab. cap. 11. ver. 67—74. Joseph. lib. 13. cap. 9.

[q] 1 Maccab. cap. 12. ver. 1. 16.

citiæ se eorum ut fratrum in solennibus sacrificiis et precibus indesinenter recordari[r].

Audiens Jonathan revertisse duces Demetrii cum exercitu multo majore quam antea, ad bellum sibi inferendum, movit Hierosolyma, obviamque illis processit in regionem Amathitin in extremis Chananææ finibus. Cumque ad quinquaginta stadia prope hostem castra posuisset; misit qui res hostium et munitiones specularentur. Qui cum quosdam captivos adduxissent, indicantes quod ex improviso hostis vellet eos aggredi: præcepit Jonathan suis, ut essent in armis parati ad pugnam per totam noctem, disposuitque circum castra excubias. Quod cum audissent adversarii, timore perculsi, per castra sua crebris ignibus excitatis, qui Judæos fallerent, noctu clam profugerunt: quos mane frustra insecutus est Jonathan, quum jam Eleutherum fluvium illi trajecissent. Flexo igitur in Arabiam itinere, Zabadæos [vel Nabatæos, ut apud Josephum legitur] percussit, cepitque spolia eorum: motisque inde castris venit Damascum; et peragravit totam regionem illam, Demetrianos inquirens et persequens. Nec quievit interea frater ejus Simon, sed expeditione suscepta Ascalonem usque et vicinas munitiones, inde declinans Joppen occupavit. Audivit enim cives Demetrianis munitionem tradere voluisse: posuitque ibi præsidiarios milites, ut custodirent eam[s].

Legati Judæorum ingressi senatum, renovarunt amicitiam et societatem cum Romanis: qui et literas eis dederunt ad sociorum singulorum præsides, ut eos cum pace in Judæam deducerent[t]. In reditu vero, Lacedæmonii et comiter eos exceperunt, et decretum publicum de amicitia atque societate tradiderunt[u]; cujus exemplum in 1 Maccab. cap. XIV. ver. 22, 23. alia occasione ita recitatur: "Numenius Antiochi filius et Antipater Jasonis filius legati Judæorum venerunt ad nos, renovatum eam quam nobiscum habebant amicitiam. Et placuit populo excipere viros illos honorifice, referrique exemplum verborum

[r] 1 Maccab. cap. 12. ver. 2. 5—18. Joseph. lib. 13. cap. 9.

[s] 1 Maccab. cap. 12. ver. 24—34. Joseph. lib. 13. cap. 9.

[t] 1 Maccab. cap. 12. ver. 3, 4. [u] Joseph. lib. 13. cap. 9.

eorum in acta publica, ut horum monumentum habeat populus Spartiatarum."

Reversus Jonathan Hierosolymam congregavit seniores populi, et consilium cum eis cepit de extruendis munitionibus in locis quibusdam opportunis Judææ, deque erigendis muris Hierosolymæ, et de erigendo muro alto ac magno inter arcem et civitatem; ut nemo ex urbe commeatus eo posset adferre. Et convenerunt ad reparandam civitatem: cumque appropinquasset opus novum ad murum veterem residuum in parte orientali, ubi erat torrens Cedron, refecerunt locum Chaphenatha vocatum. Simon vero digressus in partes Judææ alias, ædificavit Adida in Sephela sive planitie, munivitque eam portis et vectibus[x].

3861. Anno æræ contractuum centesimo sexagesimo nono, regnante Demetrio, Judæi Hierosolymitani et Palæstini ad Judæos Ægyptienses scripserunt, de celebrando festo Tabernaculorum mensis Chasleu[y]; id est, festo encæniorum Maccabaico; quod ad formam festi Tabernaculorum Mosaici mensis Tisri est peractum. Vide supra ad annum mundi 3840. *a*.

Cum statuisset Tryphon occupare pupilli sui Antiochi regnum, et timeret ne Jonathan pro defensione regii adolescentis arma sumeret; ad eum comprehendendum cum copiis Beth-sanem (Græcis Scythopolim dictam) venit. Eo cum quadraginta millibus virorum electorum obviam illi processit Jonathan. Territus Tryphon, nec ausus manus in illum immittere, excepit illum honorifice, et commendavit eum omnibus amicis suis, deditque ei munera: præcepit etiam militibus suis ut ipsi obedirent quemadmodum sibi. Suasit deinde Jonathani, ut dimisso exercitu cum paucis viris delectis secum iret Ptolemaidem: quam se illi daturum, ut et reliquas munitiones reliquasque copias, est pollicitus. Cui ille credens, mille tantum milites secum retinuit; duobus millibus in Galilæam, cæteris vero omnibus in Judæam dimissis. Sed ubi ingressus est Ptolemaidem, Tryphonis jussu clausis portis, comprehensus est Jonathan, et omnes

[x] 1 Maccab. cap. 12. ver. 35—38. [y] 2 Maccab. cap. 1. ver. 7, 8, 9.

qui cum eo intraverant interfecti sunt. Neque mille virorum strage contentus Tryphon, misit exercitum et equites in Galilæam, qui illa duo millia paulo ante dimissa perderent. Verum quum accepta clades illis innotuisset, paraverunt se ad prælium. At Tryphonis milites rati sibi cum desperatis rem fore, reversi sunt ad suos. Atque ita Jonathanis milites cum pace in Judæam venerunt: et universi Israelitæ prosecuti sunt acceptam cladem luctu magno[z].

Congregavit deinde Tryphon exercitum copiosum, ut veniret in Judæam et attereret eam. Vidensque Simon populum territum, ascendit Hierosolymam; et convocato populo, operam suam ad ejus defensionem obtulit. A quo dux ille electus, loco Judæ et Jonathanis fratrum suorum, congregavit omnes viros bellatores, et acceleravit perficere muros Hierosolymæ, et munivit eam circumcirca. Expendit pecunias multas de suo; armavitque viros exercitus gentis suæ, et dedit eis stipendia[a].

Idem quoque, misso Jonathane Absalomi filio cum exercitu idoneo Joppen, ejecit eos qui erant in urbe, et mansit ipse in ea. Eandemque muniens, ex eo portu aditum fecit ad insulas maris[b]. Unde hoc Judæos usos fuisse navali, notavit etiam Strabo[c].

Tryphon movit Ptolemaide cum exercitu Judæam invasurus, Jonathanem secum habens in custodia: Simon vero castrametatus est in Adida e regione campi. Videns autem Tryphon Judæos ad prælium paratos, finxit Jonathanem a se detentum propter debitum centum talentorum argenti: quæ si mitterentur, et simul duo filii ejus obsides, ne dimissus vincula sua ulcisceretur, eum dimissum iri liberum spopondit. Sed quum Simon et pecuniam et filios fratris ad eum misisset, fidem ille fefellit[d].

Postea cum venisset Tryphon ad invadendum regionem circumflexit iter ad viam quæ ducit Adoram (vel Doram Idumææ urbem, ut est apud Josephum:) Simone cum ex-

[z] 1 Maccab. cap. 12. ver. 39—52.

[a] 1 Maccab. cap. 12. ver. 53, 54. cap. 13. ver. 1—10. cap. 31, 32.

[b] 1 Maccab. cap. 13. ver. 11. et cap. 14. ver. 5. 34.

[c] Lib. 16. pag. 759.

[d] 1 Maccab. cap. 13. ver. 12—19.

ercitu ubique eum consectante. Qui autem in arce Hierosolymitana erant miserunt ad Tryphonem legatos, qui urgerent eum ut celeriter ad ipsos veniret per desertum mitteretque ipsis commeatum. Sed quum parasset Tryphon universum equitatum suum ad iter; propter nivem, quæ multa ea nocte ceciderat, eo veniri non potuit. Itaque mutato itinere pervenit in Galaaditidem: cumque appropinquasset Bascamæ (vel Bascæ) occidit Jonathanem, qui sepultus est ibi. Tryphon vero, eo occiso, in Syriam rediit[e]. Jonathan autem Judæ Maccabæo fratri superstes vixit annos septemdecim et septem menses circiter; et per annos novem cum uno aut altero mense summum pontificatum gessit.

Simon missis nuntiis accepit ossa Jonathanis fratris sui, et sepelivit ea in Modin urbe majorum suorum: luxeruntque eum omnes Israelitæ dies multos. Et extruxit Simon super sepulchrum patris sui et fratrum suorum monumentum insigni altitudine, ex lapide candido in omnem partem polito: erexitque recto ordine septem pyramidas, patri et matri et quatuor fratribus. His addidit et porticum ex magnis columnis μονολίθοις: quibus arma et naves sculptas superposuit, quæ ab omnibus mare navigantibus spectarentur[f]. Quod magnificentissimum sepulchrum in Modin ad sua usque tempora duravisse confirmat Josephus et, in libello περὶ τῶν τοπικῶν ὀνομάτων, Cæsariensis Eusebius.

Romani ac Spartani quum audivissent mortuum esse Jonathanem, valde sunt contristati. Sed quum per legatos a Simone missos intellexissent eum loco fratris factum esse pontificem, et obtinere regionem urbesque quæ in ea sunt; scripserunt ad eum tabulis æreis ad renovandum cum eo amicitiam et societatem, quam pacti fuerant cum Juda et Jonathane fratribus ejus[g]. Et Romani quidem Judæos amicos et socios et fratres appellarunt, obviamque processerunt legatis Simonis honorifice[h]. Literarum vero quas per legatos Spartiatæ remiserant (quibus et responsi ad

[e] 1 Maccab. cap. 13. ver. 20—24. Joseph. lib. 13. cap. 11.
[f] 1 Maccab. cap. 13. ver. 25—30. Joseph. lib. 13. cap. 11.
[g] 1 Maccab. cap. 14. ver. 16, 17. [h] Ibid. ver. 40.

Jonathanem antea missi exemplum inseruerant) hæc erat inscriptio: "Spartiatarum[i] magistratus et civitas Simoni sacerdoti magno, et senioribus reliquoque populo Judæorum fratribus, Salutem." Lectæque sunt et Romanorum et Spartiatarum literæ coram ecclesia Hierosolymis[k].

Antiochus Theos, Alexandri Balæ filius, a Diodoto sive Tryphone tutore suo per fraudem occisus est: corruptis quidem medicis, qui cum calculi dolore consumi ad populum mentiti dum secant illum, occiderunt. Tryphon vero a patria sua exorsus, Apamia cum Larissa, Casianis, Megara, Apollonia, et cæteris urbibus circum vicinis, primum potitus est; indeque progressus, reliquam Syriam invasit, regnique diadema sibi imposuit, fecitque plagam magnam in terra[l].

Tryphon ex privato rex ita factus, per senatus Romani sententiam principatum suum confirmare maturavit. Auream igitur Victoriam, decem millium aureorum pondus habentem, Romanis per legatos misit: credens, tum ob doni pretium, tum quod felix esset Victoriæ augurium, regem se ab illis appellandum. Verum senatus versutia spes ejus hic elusa est. Accepto enim donario, pro Tryphonis nomine, regii pueri per dolum ab eo occisi titulum inscribi jussit[m]. Quo nihil ille tamen deterritus, nummos cudendos curavit, quorum adhuc aliqui extant, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΡΥΦΩΝΟΣ et ΤΡΥΦΩΝΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ inscriptionem præferentes. Regnum enim occupare ausus, et regis appellationem, et pro vetere Diodoti novum Tryphonis nomen, cœpit sibi assumere[n].

Sarpedon copiarum Demetrii dux, a Tryphonis exercitu cui Ptolemaidis incolæ se adjunxerant, superatus, cum suis militibus in mediterraneam regionem secessit. Sed dum victores Tryphoniani per oram maritimam inter Ptolemaidem et Tyrum iter facerent, repente ad ingentem altitudinem elatus maris fluctus in terram irruens, alios in pelagus abreptos, alios in locis concavis relictos suffocavit; ac deinde recedens, cum mortuorum cadaveribus ejectos acervatim pisces multos detexit. Quam calamitatem cum

[i] 1 Maccab. cap. 13. ver. 20—23. [k] Ibid. ver. 19.

[l] 1 Maccab. cap. 13. ver. 31, 32. cum Livio, lib. 55. Strabone, lib. 16. pag. 752. et Justino, lib. 36. cap. 1.

[m] Diodor. Sicul. legat. 31. [n] Appian. Syriac. pag. 132.

Sarpedonis milites intellexissent, eo celeriter reversi, hostium quidem strage lætati sunt, pisces vero abunde multos collegerunt, et ante portas Ptolemaidis (ubi pugna commissa fuerat) Ποσειδῶνι Τροπαίῳ sive Neptuno Aversori sacrificaverunt[o].

Simon, Judæorum dux et pontifex, instauravit munitiones Judææ, circummuniens eas turribus altis et muris magnis et portis et vectibus; posuitque annonas in munitionibus. Præ aliis vero urbibus Bethsuram muniendam curavit, quæ in finibus Judææ, ubi fuerant arma hostium antea; posuitque illic præsidium Judæorum[p].

Adhæc Simon, actus Tryphonis meras rapinas fuisse videns, per delectos viros coronam auream ad Demetrium Nicatorem regem misit: rogans, ut tributorum remissionem Judææ concederet[q].

Audiens Demetrius Simonis legatos honorifice a Romanis fuisse exceptos, atque a Judæis sacerdotibusque principatum et pontificatum ipsi et posteris fuisse concessum; confirmavit et ipse ei pontificatum, fecitque eum unum ex amicis suis[r]. Epistolam quoque ad illum misit, ita inscriptam: "Rex Demetrius Simoni pontifici et amico regum, et senioribus gentique Judæorum, Salutem;" in qua, pace cum illis facta et omnium præteritorum errorum ἀμνηστίᾳ promissa, priora omnia pacta (Jonathani indulta, 1 Maccab. cap. XI. ver. 32—37.) confirmavit, munitiones quas extruxerant illis concessit, tributa omnibus et rerum venalium vectigalia Hierosolymitanis remisit. Atque ita, anno regni Græcorum centesimo et septuagesimo sublatum est jugum Gentium ab Israele; cœpitque populus in syngraphis et contractibus scribere; "Anno[s] primo, Simone pontifice magno et stratego ac duce Judæorum."

In illis diebus Simon Gazæos, qui mortuo Jonathane rebellaverant, obsedit et, per helepolim concussa et ex-

[o] Strabo, lib. 16. pag. 758. et Athenæus, lib. 8. cap. 2. ex Possidonii Stoici historia.

[p] 1 Maccab. cap. 13. ver. 33. cap. 14. ver. 7. 33.

[q] 1 Maccab. cap. 13. ver. 34. 37. cap. 14. ver. 10. 33.

[r] 1 Maccab. cap. 14. ver. 38—41.

[s] 1 Maccab. cap. 13. ver. 35—42. Joseph. lib. 13. cap. 11.

pugnata turre, ad deditionem compulit. A civibus vero misericordiam ejus suppliciter implorantibus ille flexus, non delevit eos, sed ejecit ex urbe: et domibus ab idolis et omni immunditia purgatis, hymnis Deum celebrans urbem ingressus est; collocatisque ibi veris Dei cultoribus, munivit eam, et ædificavit sibi in ea domum, in quam subinde se conferret[t].

3862. Sexta æquinoctii autumnalis observatio, anno trigesimo sexto tertiæ periodi Calippicæ, Ægyptiacorum ἐπαγομένων die quarto, Septembris Juliani vigesimo sexto, vespere sub solis occasum, ab Hipparcho facta est[u].

Alexandra Judæorum postea regina, nunc nascitur: siquidem annos tres et septuaginta illa vixerit; ut apud Josephum legitur, libri decimi tertii antiquitatum capite ultimo; et in trigesimo tertio capitulo Judaicæ historiæ, quæ Arabice, secundi libri Maccabaici titulo, ad calcem bibliorum Parisiensium πολυγλώττων excusa extat. Hæc ab Eusebio in chronico, Epiphanio in hæresi vigesimo nono Ναζωραίων, Hieronymo ad Danielis caput nonum et undecimum, atque Severo Sulpicio in sacræ historicæ libro secundo Salina etiam appellata reperitur. Quod Eusebius, uti solet, a Julio Africano; ille a Justo Tiberiensi, vel alio aliquo antiquo rerum Judaicarum scriptore hausisse videtur.

Quum altero jam anno præsidiarii arcis Hierosolymitanæ omni commeatu exclusi fame enecarentur, dedere se coacti sunt. Quibus inde ejectis, mundavit Simon arcem ab idolorum inquinamentis: ingressusque est in eam die vigesimo tertio mensis secundi Ijar, anno regni Græcorum centesimo septuagesimo primo, cum ramis palmarum, cinyris, cymbalis, nablis, hymnis et canticis. Constituitque quotannis agitari diem illum cum lætitia: quod hoste liberati essent, qui Israelitis templum adeuntibus tantopere nocuerat. Et munivit arcem, et montem templi, cui illa imminebat, ad securitatem tum regionis tum civitatis: habitavitque ipse ibi cum suis[x].

[t] 1 Maccab. cap. 13. ver. 43—48. [u] Ptolem. lib. 3. cap. 2.
[x] 1 Maccab. cap. 13. ver. 49—53. et cap. 14. ver. 7. 36, 37.

Videns Simon filium suum Johannem (Hyrcanum postea cognominatum) virum fortem esse, copiarum omnium ducem eum constituit: et habitavit in Gazaris[y], in finibus Azoti, ubi hostes prius habitaverant: pro quibus Judæos Simon ibi collocavit[z]: Gadari videlicet illa, quam Judæos suam fecisse dicit etiam Strabo[a].

Demetrio Nicatori ex Cleopatra Ptolemæi Philometoris filia natus est filius Antiochus, ab adunco naso Grypus cognominatus. Siquidem quadraginta quinque annos vixit; ut habet Josephus[b].

3863. Anno trigesimo septimo tertiæ periodi Calippicæ, Nabonasari sexcentesimo et septimo, mensis Ægyptii Tybi die secundo, Januarii Juliani vigesimo septimo desinente, horis duabus ante mediam noctem, eclipsis lunæ in Rhodo ab Hipparcho est observata[c].

Cum a Demetrii Nicatoris imperio passim civitates deficerent, ad abolendam segnitiæ maculam ille bellum Parthis inferre statuit. Parthis tum imperabat Mithridates Pampatii regis filius, communi Parthicorum regum cognomine Arsaces et Arsacides dictus, ipsoque Arsace proavo suo, regni Parthici conditore, (a quo cognomentum illud ad successores omnes est traductum) non minor: quippe qui Parthicum imperium ab oriente usque ad Indum fluvium, ab occidente usque ad Euphratem virtute sua propagavit[d]. Quod quomodo ab eo effectum fuerit, priusquam ad Parthicam Demetrii expeditionem accedamus, non abs re fuerit exponere.

Eodem ferme tempore quo in Parthis Mithridates, in Bactris Eucratides, magni uterque viri, regna inierunt. Sed Parthorum fortuna felicior, ad summum hoc duce imperii fastigium eos perduxit. Bactriani autem per varia bella jactati, non regnum tantum verumetiam libertatem amiserunt. Siquidem Sogdianorum et Arachatorum et Dranganitanorum Indorumque bellis fatigati, ad postremum ab invalidioribus Parthis, velut exsangues, oppressi

[y] 1 Maccab. cap. 13. ver. 54.
[z] Ibid. cap. 14. ver. 7. 34.
[a] Lib. 16. pag. 759.
[b] Lib. 13. cap. 21.
[c] Ptolem. lib. 6. cap. 5.
[d] Justin. lib. 36. cap. 1. et 41. cap. 5, 6. Oros. lib. 5. cap. 4.

sunt[e]. Victorque Arsaces sive Mithridates ad Indiam usque progressus, regionem in qua Porus olim regnaverat, gentesque omnes quæ inter Hydaspem fluvium et Indum jacent, nullo negotio subegit[f]. Fuerunt autem Bactrii illi Græcorum reliquiæ, qui a Syriæ regibus Seleuci Nicatoris successoribus Bactrianam abalienantes, etiam Arianam obtinuerunt et Indiam : non modo Pattalenam occupantes, sed et reliquam oram maritimam, et quod Tessariosti dicitur ac quod Sigertidis regnum. Quin et majorem Indiæ partem quam ipsum Alexandrum et Macedones illos subegisse, in Parthicis suis affirmat (sed contra aliorum sententiam) Apollodorus: addens etiam, Eucratidem in ea mille urbes sub se habuisse[g]. Multa vero Eucratides bella magna virtute gessit: quibus attritus, quum obsidionem Demetrii regis Indorum pateretur, cum trecentis militibus sexaginta millia hostium assiduis eruptionibus vicit; quintoque mense liberatus, Indiam in potestatem redegit. Unde quum se reciperet, a filio quem socium regni fecerat in itinere interfectus est: qui non dissimulato parricidio, velut hostem non patrem interfecisset, et per sanguinem ejus currum egit, et corpus abjici insepultum jussit. Dum hæc apud Bactros geruntur, interim inter Parthos et Medos bellum oritur. Cum varius utriusque populi casus fuisset, ad postremum victoria penes Parthos fuit. His viribus auctus Mithridates, Mediæ Bacasin præponit: ipse in Hyrcaniam proficiscitur. Unde reversus, bellum cum Elymæorum rege gessit: quo victo, hanc quoque gentem regno adjecit; imperiumque Parthorum a monte Caucaso, multis populis in ditionem redactis, usque ad flumen Euphratem protulit[h]. Victo enim Demetrii Nicatoris præfecto, Babyloniam urbem finesque ejus universos victor invasit[i].

Græci et Macedones superiorum satrapiarum, novi Parthorum populi superbiam indigne ferentes, ad Demetrium Nicatorem crebras miserunt legationes : pollicentes, si ad

[e] Justin. lib. 41. cap. 6.
[f] Diodor. Sicul. in excerpt. Valesii, pag. 358. Oros. lib. 5. cap. 4.
[g] Strabo, lib. 11. pag. 516. et lib. 15. pag. 686.
[h] Justin. lib. 41. cap. 6.
[i] Oros. lib. 5. cap. 4.

eos veniret, se illi dedituros et cum eo contra Arsacem Persidis ac Mediæ regem dimicaturos. Qua spe ille accensus, properavit ad illos; et anno regni Græcorum centesimo septuagesimo secundo copias suas congregans, in Mesopotamiam venit, et hanc et Babyloniam et Mediam simul occupaturus; cogitans se, superiorum satrapiarum auxiliis semel auctum, facile Tryphonem e regno Syriæ exturbaturum. Magna vero alacritate ibi exceptus, quum et Persarum et Elymæorum Bactrianorumque auxiliis juvaretur, multis præliis Parthos fudit. Ad postremum tamen ab uno ex Arsacis principibus ad comprehendendum eum misso pacis dissimulatione deceptus atque insidiis circumventus, amisso exercitu, vivus in potestatem hostis venit; traductusque per ora civitatum, populis qui desciverant in ludibrium favoris ostensus, ac deinde custodiæ mancipatus est[k]. Addit Georgius Syncellus ferro vinctum fuisse custoditum, indeque Sideritæ cognomentum postea obtinuisse.

Arsaces vero in tantam regni amplitudinem evectus, haudquaquam ad luxum ac superbiam, quod plerisque principibus usu venire solet, se contulit: sed clementia in subditos, fortitudine adversus hostes est usus. Cumque plurimas gentes imperio suo subjecisset, ex singulis collecta optima quæque instituta Parthis communicavit[l]. Demetrio etiam in Hyrcaniam misso non cultum tantum regium benigne præstitit, sed et filiam in matrimonium dedit; regnumque Syriæ, quod Tryphon occupaverat, restituturum promisit[m]; quanquam Demetrium in Phraatæ, Mithridatis fratris et successoris, regia vixisse, ejusque sororem Rhodogunam in matrimonium duxisse, scribat Appianus[n].

Anno regni Græcorum centesimo septuagesimo secundo mensis sexti Elul die decimo octavo, pontificatus Simonis anno tertio desinente; a morte scilicet fratris Jonathanis,

[k] 1 Maccab. cap. 14. ver. 1, 2, 3. Joseph. lib. 13. cap. 9. fin. Justin. lib. 36. cap. 1. et lib. 38. cap. 9.

[l] Diodor. Sicul. in excerpt. Vales. pag. 361.

[m] Justin. lib. 36. cap. 1. et lib. 38. cap. 9.

[n] In Syriac. pag. 132.

post quam pontificatum ille suscepit, deducto, in congregatione magna sacerdotum et populi principumque gentis et seniorum regionis, scriptura publica est edita : in qua et insignia ejus in gentem Judaicam merita recensentur, et jura majestatis ipsi et posteris ejus concessa ; ut esset eorum imperator, et summam inspectionem haberet in præpositos operibus et sartis tectis templi, in præfectos toparchiis, in exercituum ductores et præfectos munitionibus. Item ut sacrorum curam haberet, utque obediretur ei ab omnibus ; et ut scriberentur sub nomine ejus omnes syngraphæ in regione, et ut indueretur purpura aurumque gestaret ; nec liceret ulli ex populo aut sacerdotibus rescindere quicquam horum, aut contradicere iis quæ ab illo dicerentur ; aut cogere conventum in regione sine illo, aut indui purpura ornarive fibula aurea. Quæ cum recepisset Simon, placuit ei pontificatu fungi, esseque imperatorem et ethnarcham Judæorum ac sacerdotum, et præesse omnibus. Tum scripturam hanc poni jusserunt in tabulis æreis, easque columnis appendi in porticibus templi, in loco conspicuo ; atque exempla ejusdem poni in templi gazophylacio, ut inde haberet Simon et filii ejus[o].

3864. Milites Tryphonis mores pertæsi, defecerunt ad Cleopatram Demetrii Nicatoris uxorem, quæ tum in Seleucia cum liberis se incluserat. Misit vero illa ad Demetrii, mariti sui captivi, fratrem Antiochum ; conjugium suum et regnum ei offerens. Quod fecit illa, partim amicorum suasu, partim quod timeret ne Seleucienses quidam urbem Tryphoni traderent[p].

Antiochus hic, Demetrii Soteris filius, apud Josephum[q] a religione Pius, et[r] paterno cognomento Soter dictus reperitur ; apud Trogum Pompeium[s] et Eusebium[t], Sidetes vel Sedetes : sive a venatione (quæ Syris צידה est, et cui summe illum deditum fuisse Plutarchi problemata indicant) cognomentum illud acceperit, sive ab urbe Sidensi, ex qua ad Tryphonem obsidendum profectum illum fuisse

[o] 1 Maccab. cap. 14. ver. 26—49. [p] Joseph. lib. 13. cap. 12.
[q] Lib. 7. antiquit. cap. 12. et lib. 13. cap. 16.
[r] Lib. 13. cap. 12. [s] In prolog. lib. 39.
[t] In chronico.

scribit Georgius Syncellus. In Asia prius educatum, et cum seniore fratre Demetrio Nicatore apud Cnidium hospitem a Demetrio Sotere patre depositum fuisse refert Justinus[u]. Rhodi de captivitate fratris, et quid secutum esset, eum didicisse, refert Appianus[x]; atque ex insulis maris, regis assumpto titulo, literas eum Simoni sacerdoti summo et ethnarchæ totique genti Judæorum, in 1 Maccab. cap. XV. ver. 1, 2. misisse legimus.

In hisce literis, de hostibus suis ille questus, ostendit se ad ultionem sumendam paratum; ne forte regis nomen frustra usurpasse videretur. Inde, conciliandi Simonis causa, confirmat ei immunitates et privilegia ab aliis regibus concessa; et jus monetæ propria nota cudendæ adjicit. Hierosolymam quoque cum sanctuario ab omni regia jurisdictione liberam esse decernens, plura etiam majoraque se collaturum cum regnum obtineret promittit[y].

3865. Numenius Antiochi filius et alii legati, ad renovandam cum Romanis amicitiam et societatem a Simone pontifice populoque Judæorum missi, Romam venerunt: clypeum aureum magnum ponderis mille minarum secum afferentes. Quo accepto, Lucii consulis literæ ad reges et provincias eis sunt traditæ: ut nihil in Judæos intentarent mali, neque auxilium ferrent pugnantibus adversus eos; et si quando transfugæ ex Judæa ad eos venirent, Simoni pontifici eos traderent secundum patriam legem puniendos[z].

Lucius iste L. Calpurnius Piso fuit, L. Popilii Lænatis, in Hispaniam contra Numantinos missi, collega: quorum consulatus apud Valerium Maximum[a], hæc occurrit mentio: " P. Cornelius Hispalus prætor peregrinus, M. Popilio Lænate, L. Calpurnio consulibus, edicto Chaldæos intra decimum diem abire ex urbe atque Italia jussit: levibus et ineptis ingeniis, fallaci siderum interpretatione, quæstuosam mendaciis suis caliginem injicientes:" quanquam in sua editione Stephanus Pighius, pro Lucii præno-

[u] Lib. 35. cap. 2. et lib. 36. cap. 1.
[x] In Syriac. pag. 132.
[y] 1 Maccab. cap. 15. ver. 3—9.
[z] Ibid. cap. 14. et 15. ver. 15—21.
[a] Lib. 1. cap. 3.

mine, Cnei ex fastis consularibus Cassiodori, contra codicum fidem hic substituerit.

Reges, ad quos missæ sunt hæ literæ, quinque fuerunt: Ptolemæus Euergetes II. sive Physcon Ægypti, Demetrius Nicator (licet captivus apud Parthos jam detentus) Syriæ, Attalus Philadelphus Asiæ Pergamenæ, Ariarathes Cappadociæ, et Arsaces sive Mithridates Parthiæ. Civitates, regiones et insulæ, novemdecim Sampsama, (vel, ut in Latino habetur, Lampsacus) Sparta, Delus, Myndus, Sicyon, Caria, Samus, Pamphylia, Lycia, Halicarnassus, Rhodus, Phaselis, Coos, Sida, Aradus, Gortyna, Cnidus, Cyprus, et Cyrene[a].

Anno regni Græcorum centesimo septuagesimo quarto, Antiochus Sidetes in terram patrum suorum reversus est[b]; ubi in matrimonium Cleopatram uxorem fratris recepit[c], quod Rhodogunam regis Parthorum filiam Demetrius duxisset, indignatam[d]. Regnavitque dehinc Antiochus annos novem[e].

Transeuntibus ad Antiochum omnibus copiis, paucæ cum Trypone remanserunt: qui ita derelictum se videns, Doram, urbem Phœniciæ maritimam, fuga se recepit. Quo eum persecutus Antiochus, tum terrestribus peditum centum et viginti, et equitum octo millium, tum navalibus copiis urbem ita arcte circumsedit, ut neminem ex ea egredi vel in illam ingredi sineret[f].

Interea Numenius ejusque comites Roma venerunt; literas ad reges et provincias, earumque exemplum ad Simonem pontificem scriptum, secum ferentes[g].

Antiocho arcta obsidione et crebris insultibus Tryphonem in urbe Dorensi prementi, misit Simon delectorum virorum duo millia, cum argento et auro et multis instrumentis bellicis. Quæ ille accipere noluit: sed omnia quæ prius cum eo pactus fuerat rescindens, alienabatur ab eo. Unde ad Simonem misit Athenobium, ut Gazaram et Joppen et arcem Hierosolymitanam ab eo repeteret, et tributa

[a] 1 Maccab. cap. 15. ver. 16. 22, 23.
[b] Id. ibid. ver. 10.
[c] Justin. lib. 36. cap. 1.
[d] Appian. Syriac. pag. 132.
[e] Porphyr. et Euseb.
[f] 1 Maccab. cap. 15. ver. 10—14.
[g] 1 Maccab. cap. 15. ver. 15, 24.

locorum extra fines Judææ ab eo possessorum exigeret; aut pro illis quingenta talenta argenti, et pro damnis illatis tributisque urbium alia talenta quingenta postularet: bellum minitans, nisi imperata fierent[g].

Veniens Athenobius amicus regis Hierosolymam, ut vidit Simonis magnificentiam, abacum multo auro argentoque instructum, et reliquum domesticum apparatum, obstupuit; et verba regis ei retulit. At Simon se aliena negavit opida possidere, sed sua ab hostibus injuste detenta legitimi belli jure recuperavisse: pro Joppe vero et Gazaris, ex quibus gravia damna ab hostibus populus passus fuerit, centum talenta obtulit. Ille cum ira ad Antiochum reversus, renunciavit ei quæ audierat et viderat: neque minore ira rex excanduit, videns sibi non obtemperari, nec objectam vim timeri[h].

Tryphon interim conscendens navem fugit in aliam Phœniciæ maritimam urbem Orthosiada[i].

Tum constituit Antiochus Cendebæum præfectum regionis maritimæ; datisque ei pedestribus et equestribus copiis, mandavit ei ut extrueret Credonem (vel, ut Latinus codex habet, Gedorem; de qua Josuæ cap. XV. ver. 58.) et bellum Judæis inferret: ipse autem rex persequebatur Tryphonem[k].

Cendebæus Jamniam adveniens, cœpit Judæam invadere et captivum ducere populum et occidere: extructaque Cedrone (vel Gedore,) collocavit ibi equites et copias peditum, qui excursionibus vias Judææ infestarent; quemadmodum præceperat ei rex[l].

3866. Ascendens Johannes Hyrcanus de Gazaris nuntiavit Simoni patri suo quæ a Cendebæo gerebantur: qui senio jam fractus, duobus senioribus filiis suis Judæ et Johanni belli curam commisit. Illi delectis ex regione viginti millibus bellatorum et equitibus profecti sunt contra Cendebæum, et pernoctarunt in oppido natali suo Modin. Inde mane surgentes profecti sunt in campum, ubi eis occurrit copiosus adversariorum exercitus: sed interjectus

[g] 1 Maccab. cap. 15. ver. 25—31.
[h] Ibid. ver. 32—36.
[i] 1 Maccab. cap. 15. ver. 37.
[k] Ibid. ver. 38, 39.
[l] 1 Maccab. cap. 15. ver. 40, 41.

erat torrens inter ipsos. Johannes prior vadum ingressus est, ducemque populus celeriter secutus est: quem ita divisit, ut equites in medio peditum positi, eos protegerent, et vicissim protegerentur ab ipsis, contra ingentem adversariorum equitatum. Clanxeruntque sacris tubis, fusoque Cendebæo et ejus exercitu ceciderunt ex illis saucii multi; ex residuis vero alii in munitionem quam Cendebæus extruxerat, alii alio fugerunt. Quos Johannes persecutus est (fratre ejus Juda vulnerato) usque ad turres quæ in agris Azoti, circiter duo hominum millia occidit: succensisque turribus illis, incolumem in Judæam reduxit exercitum[m].

Tryphon postremo ad populares suos Apameam se recepit. Quo tempore contigisse videtur quod de eo Frontinus[n]; "per totum iter fugientem pecuniam sparsisse, eaque sectantes Antiochi equites moratum, effugisse." Apamea vero vi capta interfectum esse Tryphonem, triennio post captum a Parthis Demetrium, Josephus significat[o]. Ab Antiocho magno cum labore tandem interfectum, Appianus[p]; in quodam castello inclusum, ad mortem sibi consciscendum adactum fuisse, scribit Strabo[q]. Ex Orthosia fugatum, in ignem insilientem periisse, refert Georgius Syncellus.

In Ægypto militiæ præfectus Hierax, cum et rei bellicæ scientissimus, et in congressibus admodum popularis ac præterea eximia animi magnitudine esset, Ptolemæi Physconis imperium sustinuit. Nam cum Ptolemæus pecuniæ inopia premeretur, militesque stipendiis fraudati deficere ad Galæstem parati essent, ipse ex sua pecunia numerato militibus stipendio seditionem pacavit. Regem vero ipsum Ægyptii prorsus despiciebant; cum viderent et in sermonibus puerilem, et effusum in fœdissimas libidines; et ob intemperantiam effœminato corpore esse[r].

In Asia Pergamena, Attalum Philadelphum fratrem Eumenis longo otio et pace dissolutum Philopœmen ami-

[m] 1 Maccab. cap. 16. ver. 1—10.
[n] Lib. 2. stratagem. cap. 13.
[o] Lib. 13. cap. 12.
[p] Syriac. pag. 132.
[q] Lib. 14. pag. 668.
[r] Diodor. Sicul. in excerpt. H. Valesii, pag. 361, 362.

corum unus gubernabat: ita ut Romani subinde per jocum quærerent ex his qui ex Asia navigabant, Rexne apud Philopœmenem aliquid posset[s]. Nec tamen Attalus filiorum suorum ulli regnum relinquere voluit; sed Eumenis fratris filio, cujus tutela ipsi commissa fuerat, virilem ætatem adepto vivus diadema imposuit regisque nomen detulit[t].

Post mortem patrui Attali, Attalus Philometor cognominatus, quem ex Stratonica filia Ariarathis Cappadocum regis Eumenes sustulerat, per quinquennium regnum Pergamenum obtinuit[u].

Hic acceptum regnum cædibus amicorum et cognatorum suppliciis statim fœdavit; nunc matrem anum, nunc Beronicem sponsam maleficiis eorum necatam confingens[x]. Cumque ex paternis amicis potissimos ac nobilissimos insidiarum adversus se suspectos habuisset, cunctos e medio tollendos sibi esse statuit. Delectos igitur ex barbaris stipendiariis cruentissimos quosque et pecuniæ avidissimos in cellis quibusdam palatii abscondit, moxque accersitis in regiam ex omni amicorum numero iis quos maxime suspectos habebat, cunctos barbarorum ministerio interfecit; ac confestim liberos uxoresque eorum eodem supplicio affici mandavit. Cæteros vero amicos, qui aut militaribus copiis aut civitatibus præerant, partim per fraudem et insidias sustulit, partim comprehensos cum omni familia obtruncavit. Itaque cum ob crudelitatem non subditis modo sed etiam finitimis omnibus invisus esset, cuncti ex ejus ditione rerum novarum desiderio erecti erant[y].

3867. Post hanc scelestam violentiæ rabiem, squalidam vestem sumpsit, barbam capillosque in modum reorum summisit; non in publicum prodire, non populo se ostendere, non domi lætiora convivia inire, aut aliquod signum sani hominis habere: prorsus ut pœnas pendere manibus interfectorum videretur[z].

[s] Plutarch. in lib. An seni sit gerenda respublic.
[t] Plutarch. in Apophthegmat. et in lib. περὶ φιλαδελφίας.
[u] Strabo, lib. 13. pag. 624. [x] Justin. lib. 36. cap. 4.
[y] Diodor. Sicul. in excerpt. Valesii, pag. 370.
[z] Justin. lib. 36. cap. 4.

Attalus dimissa regni administratione, hortos fodiebat, gramina seminabat, et noxia innoxiis permiscebat, eaque omnia veneni succo infecta velut peculiare munus amicis mittebat[a]. Neque tantum hyoscyamum et helleborum, sed etiam cicutam et aconitum et dorycnium ipse in hortis regiis seminabat et plantabat: liquoresque et semina et fructus horum elaborabat cognoscere, ac suo quæque tempore colligere[b]. Libros quoque de agricultura eum scripsisse, a Varrone[c], Columella[d], et Plinio[e], docemur.

Antiochus Sidetes civitates, quæ initio fraterni imperii defecerant summa industria persecutus est; domitasque rursus regni terminis adjecit[f].

3868. Ptolemæus Euergetes II. sive Physcon multos Alexandriæ cives, qui eum in regnum vocaverant, jugulavit; et non paucos eorum qui cum fratre ipsius Philometore, quo cum simultates habuerat, pubescentes adoleverant in exilium egit. Cædisque licentia peregrinis militibus data, omnia sanguine quotidie manabant[g]. Ipsam quoque sororem ac conjugem Cleepatram, filia ejus virgine per vim stuprata et in matrimonium adscita, repudiavit. Quibus rebus territus populus in diversa lapsus est, patriamque metu mortis exul reliquit. Solus igitur in tanta urbe cum suis relictus Ptolemæus, cum regem se non hominum sed vacuarum ædium videret, edicto peregrinos solicitavit[h]. Atque hinc urbes insulasque replevit grammaticis, philosophis, geometris, musicis, pædagogis, pictoribus, medicis, et aliis multis artificibus; qui ob inopiam ea docentes quæ scirent, multos viros eximios effecerunt. Cumque jam, ob continuos bellorum motus qui Alexandri successorum temporibus exarserunt, ἐγκυκλοπαιδεία defecisset ac exolevisset; hac occasione disciplinarum omnium renovatio rursus facta est[i].

P. Scipio Æmilianus (qui eversa Carthagine cognomentum Africani obtinuit) Spurius Mummius et L. Metellus, legati a Romano senatu ad inspicienda sociorum regna et

[a] Justin. lib. 36. cap. 4.
[b] Plutarch. in Demetrio.
[c] De re rustic. lib. 1. cap. 2.
[d] Lib. 1. cap. 1.
[e] Lib. 18. cap. 3.
[f] Justin. lib. 36. cap. 1.
[g] Justin. lib. 38. cap. 8. Athenæus, lib. 4. cap. 24. fin.
[h] Justin. lib. 38. cap. 8.
[i] Athenæus, lib. 4. cap. 24. fin.

urbes et res eorum componendas missi, Ægyptum, Syriam, Asiam, Græciam, sedulo perlustrarunt[i]. Nobilem hanc legationem P. Scipionem ante censuram obiisse, scribit in Lucullo Cicero ; post censuram et paulo ante secundum consulatum eam contigisse, idem in Scipionis somnio significat: post duos vero consulatus, totidemque suæ præcipuæ gloriæ triumphos, Carthaginiensem et Numantinum, legatione hac eum functum fuisse affirmat Valerius Maximus[k]. Polybius, qui Numantinum bellum peculiari opere (ut ex Ciceronis libro quinto ad familiares, epistola duodecima notum est) descripsit, etiam hujus legationis meminit; (ut ex Athenæo[l], et Suida in voce βάρος collato cum Diodori Siculi legatione trigesima secunda intelligimus :) non alia ad operis instituti rationem occasione magis accommodata, quam quod legatione illa peracta, Scipio ad finem bello Numantino imponendum missus fuerit. Eamque ob causam, e tribus variantibus sententiis mediam nobis hic amplecti libuit.

Scipio in legatione hac ex amicis non Caium Lælium (ut in vitiatis Aurelii Victoris de viris illustribus capite quinquagesimo octavo exemplaribus legitur) sed Panætium philosophum, unum omnino comitem secum assumpsit[m]. Cui Posidonius Stoicus ab Athenæo[n], perperam adjungitur; ætate (ut suo loco apparebit) longe posterior. Servos quinque solos secum Scipio duxit, testibus Posidonio et Polybio ; ex quibus corrigendus et Valerius Maximus qui septem, et Aurelius Victor qui duos illi assignant: atque de his uno in peregrinatione mortuo, alium nolens emere, domum scripsit, ut alius sibi in illius locum Roma mitteretur[o]. Itaque cum per socios et exteras gentes iter faceret, non mancipia ejus, sed victoriæ numerabantur: nec quantum auri et argenti, sed quantum amplitudinis pondus secum ferret, æstimabatur[p].

[i] Cicero, in somnio Scipionis. Strabo, lib. 14. pag. 669. Justin. lib. 38. cap. 8. Plutarch. in Apophthegmat. Athenæus, lib. 6. cap. 8. et lib. 12. cap. 27.

[k] Lib. 4. cap. 3.

[l] Lib. 6. cap. 8.

[m] Cicero, in Lucullo. Plutarch. In Apohthegmat. et libello de philosophando cum principibus ex historia Posidonii.

[n] Lib. 12. cap. 27.

[o] Athenæ. lib. 6. cap. 8. Plutarch. in Apophthegmat.

[p] Valer. Maxim. lib. 4. cap. 3.

3869. Peregrinis edicto Ptolemæi Euergetæ Alexandriam confluentibus, legati Romanorum eo appulerunt[o]. Ubi cum Scipio navi egressus capite veste cooperto procederet, circum cursitantes Alexandrini rogaverunt ut retegeret faciem, desiderioque ejus videndi captis spectandam præberet: vocemque et plausum eo impetrato sustulerunt[p].

Rex vero legatis obvius procedens, ridiculus Romanis fuit. Erat enim et vultu deformis, et statura brevis, et sagina ventris non homini sed belluæ similis. Quam fœditatem nimia subtilitas perlucidæ vestis augebat; prorsus quasi astu inspicienda præberentur, quæ omni studio occultanda pudibundo viro erant. Sic enim, ex Trogo Pompeio, Justinus[q] hominem depinxit: quem ex Posidonii Stoici historiarum libro septimo ita nobis exhibuit Athenæus[r], Natali Comite interprete: "Corpus ob delicias crassitudine corruptum fuerat, et a ventris magnitudine, quem circumdare difficile erat omnino. Ob quæ vestem talarem manicas ad talos usque habentem induerat: neque unquam pedestris incedebat, nisi propter Scipionem." Cujus ambulationem cum rex ob ignaviam et mollitiem corporis ægre magno nisu æquaret; Scipio Panætio in aurem insusurravit: "Jam nunc Alexandrini fructum nostræ peregrinationis ceperunt, qui propter nos regem viderint deambulantem; ut in Apophthegmatibus refert Plutarchus." Ex quo perspicitur, quam recte Dalechampius Athenæi interpres verba illa, *προήει μηδέποτε πεζὸς, εἰ μὴ διὰ Σκιπίωνα,* reddiderit: "Pedibus ille nunquam ex regia prodibat, sed perpetuo scipione subnixus."

Rex opulentis conviviis legatos excepit, et circumducens ostendit eis tum palatia tum reliquam regiam gazam. Illi autem virtute præstantes, cibis quidem modicis et ad sanitatem conducentibus usi, opulentum illum apparatum, ut qui animum simul et corpus corrumperet, contemnebant: obiter vero et quasi nullius pretii essent, intuentes ea quæ a rege in admiratione habebantur, quæ consideratione sua

[o] Justin. lib. 38. cap. 8.
[p] Plutarch. in Apophthegm.
[q] Lib. 38. cap. 8.
[r] Lib. 12. cap. 27.

digna erant accurate observabant; urbis situm et amplitudinem, et quæ circa Pharum erant peculiaria. Memphin deinde navigantes, regionis bonitatem, Nili opportunitates, urbium multitudinem, infinitas incolarum myriadas, Ægypti munitionem, totamque regionis excellentiam, quam bene ea esset ad imperii et securitatem et magnitudinem comparata, considerabant. Mirati denique Ægyptum incolentium multitudinem et locorum commoditates, maximum in ea imperium constitui potuisse censebant, si idoneos dominos regnum illud nactum fuisset. Deinde, rebus Ægypti lustratis, in Cyprum, atque inde in Syriam sunt profecti[s].

Mithridati Euergetæ regi Pontico natus est Mithridates ille magnus, qui Dionysius sive Bacchus cognominatus est, et Eupator. Unde et urbi a se conditæ Eupatoriæ nomen dedit[t]. In urbe vero Sinopensi et natus et educatus est: quam idcirco in eximio honore ille habuit, caputque totius regni fecit[u].

Quo genitus Mithridates est anno, ingens cometes effulsit[x]; non alius profecto quam ille, cujus Seneca[y] ita meminit: " Attalo regnante, initio cometes apparuit modicus: deinde sustulit se diffuditque, et usque in æquinoctialem circulum venit; ita ut illam plagam cœli, cui lactea nomen est, in immensum extentus æquaret." Mithridati enim, cum Eutropio[z] et Orosio[a], qui Livium sequi solent, annos vitæ duos et septuaginta tribuimus. Si enim, cum Appiano[b], annos tantum sexaginta octo aut sexaginta novem vixisse dixissemus: post extinctum Attalum, non eo regnante, cometes ille apparuisset.

Simon Judæorum pontifex et ethnarcha, circumiens Judææ civitates et administrationis earum curam gerens, una cum filiis suis Mattathia et Juda Jerichuntem descendit anno regni Græcorum centesimo septuagesimo sep-

[s] Diodor. Sicul. legat. 32.
[t] Appian. in Mithridatic. pag. 176. et 251.
[u] Strabo, lib. 12. pag. 545.
[x] Justin. lib. 37. cap. 2.
[y] Nat. Quæs. lib. 7. cap. 15.
[z] Lib. 6.
[a] Lib. 6. cap. 5.
[b] Pag. 149.

timo, mense undecimo, qui Sabat vocatur. Ibi excepit eos Ptolemæus, Abubi filius, Simonis pontificis gener, in Doc castello quod munierat. Hic a socero suo Jerichuntinæ provinciæ præpositus, cum divitiis abundaret, proprio nomine imperium regionis obtinere cupiebat. Simonem igitur cum filiis lauto convivio excipiente illo in præsidiaria domo, ubi largius illi bibissent, sicarii quos absconderat armati cum eo ingressi, Simonem et duos filios et quosdam ex famulis ipsius perfide trucidarunt[b]. Simonem insidiis generi sui Ptolemæi in convivio cæsum fuisse, quum octo omnino annos Judæis præfuisset, refert Josephus[c]. Nos, post mortem fratris Jonathanis, per annos octo et menses tres circiter, summo pontificatu functum illum fuisse, ex Maccabaica historia colligimus.

Ptolemæus statim de perpetrato scelere Antiochum Sidetem regem certiorem fecit; petens ab eo exercitum in auxilium, ut ei regionem et urbes Judæorum in manus traderet[d]. Quæ tam subita enunciatio patrati criminis, promissioque tradendæ regionis, non levem ingerit suspicionem totum hoc facinus non ignaro rege fuisse susceptum; et ab eodem dignitatem quam iste proditor ambiebat illi in pretium sceleris prius fuisse promissam: quemadmodum in annalium suorum epitome observat Jacobus Salianus. Quo et illud spectat, quod in prologo libri trigesimi sexti Trogi Pompeii legitur: Antiochum, interfecto Hyrcano, Judæos subegisse; filii Hyrcani nomine, pro patris Simonis, per errorem substituto; sicut vice versa Eusebius in chronico, subactæ ab Antiocho illo Judææ historiam tangens, eum ad conditiones pontificem Simonem compulisse scripsit: patris Simonis, pro filii Hyrcani nomine posito.

Misit et alios sicarios perfidus Ptolemæus Gazaram, ut incautum Johannem Hyrcanum e medio tollerent: et chiliarchos (Judaicæ militiæ sub Johanne duces) per literas ad se accersivit, magnorum munerum pollicitatione eos ad se alliciens. Et alios misit qui occuparent Hierosoly-

[b] 1 Maccab. cap. 16. ver. 11—17. [c] Lib. 13. cap. 14.

[d] 1 Maccab. cap. 16. ver. 18.

mam et montem templi. Præcurrens autem quidam Gazaram, nunciavit Johanni periisse patrem et fratres ipsius, nec non missos esse qui ipsum quoque occiderent. Quo tam tristi nuncio etsi consternatus est animo, meditatum tamen sicariorum scelus antevertit, et occidit eos. Atque ita pontifex est factus post patrem suum[e].

Hic primus liber Maccabæorum desinit, quadraginta annorum historiam complexus. Quam Josephus deinde continuans, a narratione parum probabili ducit initium. Ait enim, Johannem Hyrcanum mature in urbem refugisse, et a populo receptum esse; excluso Ptolemæo, per aliam portam ingredi volente. Johannem sacris operatum, eduxisse contra Ptolemæum exercitum, eumque in arce Dagon supra Jerichuntem sita obsedisse. Quam cum expugnare niteretur, Ptolemæum Johannis matrem et fratres duos, quos intus detinebat, in mœnia productos flagris acerrime cædi jussisse, minitantem eosdem præcipites dare nisi ab oppugnatione desisteretur. Eorum commiseratione motum Johannem, illico in primis conatibus elanguisse: ac licet forti mater animo, filio ne molliretur affectibus, sed ultionem de proditore persequeretur, suadere non cessaret: nihilominus quoties eam verberari conspiciebat, toties materno victum affectu, oppugnationis impetum remittere coactum esse. Donec superveniente anno Sabbatico, quo Judæis cessare ab operibus sicut die septimo moris est; liberatus a bello Ptolemæus, occisis Hyrcani matre ac fratribus, fugit ad Zenonem cognomento Cotylam, qui urbis Philadelphiæ tum erat tyrannus[f].

Quæ omnia, ex personarum, temporis, et loci consideratione in sexto annalium suorum tomo Salianus multiplicis vanitatis coarguit[g]; ubi recte etiam monet, anno Sabbatico belli administrationem, aut obsidiones urbium, aut propugnationes, nusquam in lege Domini Judæis fuisse prohibitas. Cui et nos hoc addimus: præsentem quidem annum, revera fuisse Sabbaticum; non tamen post, sed

[e] 1 Maccab. cap. 16. ver. 19—24.

[f] Joseph. lib. 1. belli, cap. 2. et antiqu. lib. 13. cap. 14, 15.

[g] Ad annum mundi 3919. sec. 5, 6, 7. et 3920. sec. 5, 6.

quatuor mensibus ante Simonis cædem illum cœpisse, ineunte videlicet æræ contractuum anno centesimo septuagesimo septimo, ut ex annorum Sabbaticorum serie, ad hæc usque tempora ab ipsis Judæis retenta, apparet.

Anno quadragesimo tertio tertiæ periodi Calippicæ, mensis Ægyptii Mechir die vigesimo nono, Juliani Martii vigesimo quarto ineunte, post mediam noctem, æquinoctium vernum ab Hipparcho est observatum[h]. Et desinente eodem ejusdem periodi anno, solstitium æstivum ab eodem est observatum[i].

Antiochus Sidetes, anno regni sui quarto desinente, et Hyrcani primo ineunte, in Judæam duxit exercitum; vastatisque agris, Hyrcanum in urbem Hierosolymitanam compulit: eamque septenis castris cinxit, toto scilicet exercitu in septem partes diviso, ad obstruendos omnes aditus excessusque obsessorum[k].

Scipio Africanus et cæteri Romani legati, plurimas orbis partes peragrantes, summo omnium studio et favore ubique excepti sunt. Ubi controversiis componendis operam dantes, hos quidem inter se reconciliabant, alios ut æqua concederent suadendo inducebant; impudenter vero resistentes necessitate compellebant, et quorum causæ judicatu erant difficiles ad senatum remittebant. Atque ita cum regibus et populis versati, antiqua inter omnes amicitia et societate renovata, domum reversi sunt; his quos invisebant legatos Romam mittentibus, et senatum quod tales ad se viros allegassent collaudantibus[l].

Obsidio Hierosolymitana, propter firmitatem mœnium et propugnantium fortitudinem, diutius protracta est. Postremo ad septentrionalem muri partem, qua planior erat aditus, excitatis centum turribus quæ surgebant usque ad tertiam contignationem, impositisque in eas cohortibus, quotidie Antiochus tentabat mœnia: duplicique fossa longa simul et lata cinctis Judæis præclusit omnem exitum. Illi contra crebro excursantes, si forte negligentius custodiri castra offenderent, afficiebant hostem clade

[h] Ptolem. lib. 3. cap. 2.
[i] Id. ibid.
[k] Joseph. lib. 13. cap. 16.
[l] Diodor. Sicul. legat. 32.

aliqua: quod si paratos ad resistendum invenirent, recipiebant se in tutiora facile[m].

Hyrcanus, postquam cognovit sibi obesse suorum multitudinem, quod inutiliter absumerentur ad victum necessaria, infirmiorem turbam ejecit extra mœnia; solis retentis qui ob vigorem ætatis ad pugnam erant idonei. Antiochus autem exclusos vetabat progredi: ita ut miserabiliter circum mœnia oberrantes inedia conficerentur[n].

3870. Cum supervenisset festum Scenopegiæ, miseratione suorum exclusi illi rursus in urbem recepti sunt. Antiochus etiam rogatus ut gratia festi septem dierum inducias concederet, non illud modo illis indulsit, sed etiam tauros auratis cornibus, et pocula tam aurea quam argentea omni aromatum genere referta, usque ad portas cum pompa deduxit: traditisque Judæorum sacerdotibus victimis, et epulo exercitui præbito, in castra rediit[o].

Cum sub occasum Pleiadis delati imbres obsidentibus aquam (cujus penuria ante laborabant) abunde suppeditarent, et anno Sabbatico jam finito Judæis a semente faciendo cohibitis certissimum famis periculum immineret: Hyrcanus, considerata Antiochi æquitate et pietate, legatos ad eum misit, rogantes ut liceat sibi patriis vivere legibus. Regis vero amicorum plures illi suadebant, ut violenter urbem dirueret, et totam Judæorum gentem ut insociabilem et institutis a reliquis omnibus discretam internecione deleret; vel saltem ut leges eorum dissolveret, et vitæ institutionem mutare cogeret. Sed rex, ut erat magnanimus moribusque mansuetus, horum consilio rejecto et Judæorum pietate comprobata imperavit ut obsesssi arma sibi traderent, urbis muros destruerent, vectigalia Joppes cæterarumque extra Judæam urbium solverent, et insuper præsidium reciperent: promittens pacem eis se daturum his conditionibus. Assenserunt illi ad omnia, excepto præsidio; quod vitarent exterorum consuetudinem. Quod ne reciperent, maluerunt regi dare obsides et inter eos ipsius Hyrcani fratrem, atque quingenta talenta insuper;

[m] Joseph. lib. 13. cap. 16. [n] Id. ibid.
[o] Joseph. lib. 13. cap. 16. cum Plutarcho, in Apophthegmat.

quorum trecenta mox repræsentata sunt. Dejectaque mox lorica quæ imposita erat mœnibus, soluta est obsidio, et Judæi a criminationibus liberati[p].

Hyrcanus aperto sepulchro Davidis, qui olim regum omnium fuerat ditissimus, tria millia talentorum inde abstulit: quibus pecuniis fretus, primus Judæorum alere peregrina cœpit auxilia. Ita Josephus[q]: de quo videnda censura Saliani, tomo sexto annalium, ad annum mundi 3921.

Anno Hyrcani primo Matthias cognomento Aphlias, Simonis Pselli filius, sacerdos e vice Joaribi, ex Jonathanis summi pontificis filia Matthiam cognomento Curtum suscepit, Josephi historici abavum; ut ipse initio libri de vita sua indicat.

P. Africano et C. Fulvio consulibus servile bellum in Sicilia ortum est[r]. Cujus belli initium fuit Eunus servus quidam Syrus in urbe Apamea natus, vir magicis incantationibus et circulatoriis præstigiis deditus. Hic Deorum, in somnis primum deinde et vigili apparentium, afflatu res futuras se didicisse simulabat. Cum autem in multis vaticinationibus mendax compeririretur, interim tamen casu eventus vere prædictionibus ejus responderent, et falsa quidem ejus vaticinia nemo coargueret, vera autem cum applausu diligenter notarentur: hominum opinio de eo indies augebatur. Postremo, fanatico furore simulato, dum Syriæ deæ cæremonias jactat et eam sibi in somnis apparentem regiam dignitatem promisisse fingit, ad libertatem et arma servos quasi numinum imperio concitavit: idque ut divinitus fieri probaret, in ore abdita nuce quam sulphure et igne stipaverat, leniter inspirans, flammam inter verba fundebat. Hoc miraculum primum duo millia ex obviis ad eum traxit: mox vero, jure belli refractis ergastulis, quadraginta amplius millium fecit exercitum. Rex deinde Eunus a servis creatus, imposito capiti diademate, et uxore (quæ et ipsa Syra erat, ejusque civis) declarata re-

[p] Joseph. lib. 13. cap. 16. cum Diodoro Siculo, lib. 34. in bibliotheca Photii, cod. 244.

[q] Lib. 1. belli, cap. 2. lib. 3. Antiquit. cap. 12. et lib. 13. cap. 16. et lib. 16. cap. 11.

[r] Liv. lib. 56. Julius Obsequens, de prodigiis.

gina, ex eorum qui prudentia cæteris antecellere videbantur, aliquot sibi consiliarios delegit: seipsum Antiochum, socios vero suos deficientes Syros nominans. Horum prosperis successibus motus Cleon alter servus, natus in Cilicia haud procul monte Tauro, latrociniis a puero assuetus, alium servorum contraxit exercitum: et nudo Euni mandato illi se submisit, sub illo ut rege imperatoris munia obiens; cum militum propriorum quinque (vel, ut in epitome Livii legitur, septuaginta) millium haberet exercitum. Quod factum fuit triginta fere a defectione diebus. Hoc bellum cum opprimi a prætoribus minime valuisset, C. Fulvio consuli mandatum est[s]. Hocque exemplo, tum aliis nonnullis in locis similis servorum facta est defectio, tum in Delo insula[t]; in qua tanta mancipiorum erat officina, ut eorum myriadas uno die et accipere posset et distrahere; ut etiam proverbium extiterit: "Mercator[u] appelle navim, expone, omnia illico vendideris."

Scipio Africanus, consulum alter, ad Numantinum bellum conficiendum in Hispaniam profectus est. Quo magnificentissima dona ad eum ex Asia regem Attalum misisse, in Ciceronis oratione pro Dejotaro legimus: quæ Africanus acceperit, inspectante exercitu. Cui simile de Antiocho Sidete, in Livii libri quinquagesimi septimi epitome hoc ipso tempore memoratum reperitur. "Scipio amplissima munera sibi ab Antiocho rege Syriæ missa, cum celare aliis imperatoribus regum munera mos esset, pro tribunali accepturum se esse dixit: eaque omnia referre quæstorem in publicas tabulas jussit; ex iis viris fortibus munera se daturum" professus.

3871. Attalus, ultimus Asiæ Pergamenæ rex Philometor dictus, cum ærariæ artis fabricæ se tradidisset, cæterisque fingendis et ære fundendo procudendoque delectaretur, matri sepulchrum facere instituit: cui operi intentus, morbum ex solis fervore contraxit, et septimo die decessit[x].

[s] Diodor. Sicul. lib. 34. in Photii bibliotheca, cod. 244. et excerptis H. Valesii, pag. 369, 370. Liv. lib. 56. Florus, lib. 3. cap. 19.

[t] Diodor. Sicul. lib. 34.

[u] Strabo, lib. 14. pag. 668.

[x] Justin. lib. 36. cap. 4.

Eudemus Pergamenus Attali testamentum Romam attulit; et Pergamenum diadema regium atque purpuram Tiberio Graccho tribuno plebis tradidit[x]. In testamento scriptum fuerat: POPULUS ROMANUS BONORUM MEORUM HÆRES ESTO. In bonis autem regis ipsum etiam regnum populus Romanus connumerans, provinciam non bello et armis, sed testamenti jure retinebat[y]; cum testamento Attali regis Asia ita legata populo Romano fuerit, (si tamen legata) ut libera esse deberet[z]. Romani certe de simulato impio testamento accusantur in Mithridatis ad Arsacem epistola, apud Salustium libro historiarum quarto, neque jure eos factos Attali hæredes, occulte notat ipse Horatius; ut observavit Acron ad illud Odæ decimæ octavæ libri secundi Carminum,

——————— neque Attali
Ignotus hæres regiam occupavi.

Tiberius Sempronius Gracchus gratiam populi pretio appetens, lata lege agraria quæ ab ipso Sempronia est dicta, censoriam Asiæ locationem constituit, ut agri nempe illius a populi Romani censoribus locarentur: atque ambitiose ad populum legem promulgavit, ut civibus, qui Sempronia lege agrum accipere deberent, pecunia Attali advecta, ad agrum colendum instrumentumque rusticum divideretur. De urbibus vero quæ regni Attali fuissent, negavit quicquam ad curam senatus pertinere; sed de iis ad concilium se populi relaturum[a]. Sed cum in comitiis tribunitiis ea æstate habitis, ut ipse tribunus plebis subsequenti anno permaneret, authore P. Cornelio Nasica pontifice maximo in capitolio occisus est[b], Scævola et Pisone consulibus[c] eadem æstate, qua et Attalus mortuus est.

3872. Aristonicus mentitus regiæ stirpis originem, ut ait Velleius Paterculus, revera Eumenis regis filius et Attali defuncti frater, non justo tamen matrimonio, sed ex

[x] Plutarch. in Tib. Graccho. [y] Florus, lib. 2. cap. 20.
[z] Liv. lib. 59.
[a] Cicero, Verrin. 2. Liv. lib. 58. Plutarch. in Tib. Graccho. Oros. lib. 5. cap. 8.
[b] Appian. bell. civil. lib. 1. pag. 358. [c] Ascon. Pedian. in Verrin. 2.

pellice Ephesia citharistæ cujusdam filia genitus, velut paternum regnum Asiam invasit: urbesque regibus parere consuetas, partim facile sollicitavit, paucas quæ metu Romanorum tradere se ei nolebant, vi recepit[d].

Leucas oppidulum ad defectionem primum ille pertraxit. Inde autem est ejectus, cum eum Ephesii apud Cumam navali pugna vicissent[e].

Profectus Aristonicus in mediterranea, celeriter multitudinem pauperum et servorum ad libertatem evocatorum coegit, quos Heliopolitas appellavit[f]. Servi enim ob sævitiam dominorum ei se adjunxerunt; multasque urbes maximis cladibus affecerunt[g]. Ac primum Thyatira invasit Aristonicus, deinde Appolloniadem occupavit, post alia adortus est castella[h]. Myndum, Samon, Colophonem, vi cepit[i].

Contra eum statim urbes copias miserunt: et Nicomedes rex Bithyniæ, Ariarathes Cappadociæ, Pylæmenes Paphlagoniæ, et Mithridates Ponti, Romanis adversus eum auxilia tulerunt. Quinque deinde Romani legati advenerunt[k].

Anno trigesimo octavo, sub rege Euergeta II. sive Physcone; (a tempore quo simul cum fratre Philometore regnare cœpit, regni ipsius epocha deducta, de qua supra ad annum mundi 3835.) Jesus filius Sirach Hierosolymitanus in Ægyptum veniens, ibique commoratus, librum avi sui Jesu, Græcis Panareton et Ecclesiasticum dictum, ex Hebræo sermone in Græcum transtulit: ut ipse in versionis suæ prologo indicat. Quem librum etiam Hebraicum se vidisse refert Hieronymus[l] prænotatum: Parabolæ Jesu filii Syrach.

P. Rupilius, ex publicano Siculo consul factus, bellum

[d] Liv. lib. 59. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 4. Strabo, lib. 14. pag. 646. Florus, lib. 3. cap. 20. Justin. lib. 36. cap. 4. Plutarch. sub fin. vitæ Flaminini. Appian. bell. civil. lib. 1. pag. 360. et Mithrid. pag. 212. Eutrop. lib. 4.

[e] Strabo, lib. 14. pag. 646. [f] Id. ibid.

[g] Diodor. Sicul. in excerptis Valesii, pag. 362.

[h] Strabo, lib. 14. pag. 646. [i] Florus, lib. 2. cap. 20.

[k] Strabo, lib. 14. pag. 646. cum Justino, lib. 37. cap. 1. et Eutropio, lib. 4.

[l] Præf. in lib. Salom. ad Chrom. et Heliod. op. tom. 1. pag. 938.

servile in Sicilia confecit[l]. Taurominium obsidens, Comanum Cleonis fratrem ex urbe fugientem cepit; et demum arce a Sarapione Syro prodita, fugitivos omnes in urbe repertos, cruciatibus prius affectos præcipitavit. Inde Ennam profectus, cum Cleonem imperatorem urbe egressum, ac heroica quadam fortitudine præliatum, vulneribus confodisset, eam quoque urbem proditione cepit. Eunus autem defectorum rex, assumptis sexcentis, ad loca quædam prærupta fuga se recepit. Et cum præ timiditate in quasdam speluncas confugisset, una cum quatuor ex suis inde extractus, et in carcerem conjectus, in magnam pediculorum vim resoluto corpore, apud Morgantinam dignum suis temerariis ausis nactus est vitæ exitum[m].

3873. Anno Antiochi Sidetæ octavo, ad horam decimam matutinam, mensis Peritii sive Februarii die vigesimo primo, Antiochia in Syria terræ motum passa est: quantum ex Johannis Malclæ Antiocheni chronico colligere possumus.

L. Valerio Flacco et P. Licinio Crasso consulibus rogatus est populus, quem contra Aristonicum bellum gerere placeret. Crassus consul et pontifex maximus Flacco suo in consulatu collegæ et flamini Martiali mulctam dixit, si a sacris discessisset. Quam mulctam populus remisit: pontifici tamen flaminem parere jussit. At ne tum quidem populus Romanus ad privatum detulit bellum; quanquam erat Africanus, qui anno ante de Numantinis triumphaverat: sed consuli potius Crasso, quam privato Africano bellum gerendum dedit[n]. Atque ita pontifex maximus, quod nunquam antea factum erat, extra Italiam profectus est[o].

Antiochus Sidetes contra Phraatem, qui fratri Arsacidæ sive Mithridati in regno Parthico successerat, cum exercitu profectus est, fratrem suum Demetrium Nicatorem repetens. Hunc bis retractum a fuga Phraates ad uxorem Rhodogunam et liberos in Hyrcaniam remiserat; nec

[l] Liv. lib. 59. Ascon. Pedian. in 4. Verrinam. Valer. Maxim. lib. 2. cap. 7. et lib. 6. cap. 9.

[m] Diodor. Sicul. lib. 34. in Photii bibliothec. cod. 214.

[n] Cicero, in Philippica 11.

[o] Liv. lib. 59.

misericordia motus, nec respectu cognationis: sed quod Syriæ regnum affectans, usurus esset Demetrio adversus Antiochum fratrem, prout res vel tempus vel fortuna belli exegisset. Antiochus igitur occupandum bellum ratus, exercitum, quem multis finitimorum bellis induraverat, in Mediam adversus Parthos duxit[p].

Sed luxuriæ non minor apparatus, quam militiæ fuit. Quippe octoginta (centum habet Orosius[q],) millia armatorum, secuta sunt tercenta (Orosio, ducenta) millia lixarum. Ex quibus coquorum, pistorum scenicorumque major numerus fuit[r]. Antiochus vero quotidie convivarum turbas catervatim ita excipiebat, ut præter ea quæ in mensis absumebantur et acervatim tollebantur, convivarum quisque auferret intactam et integram carnem volucrum, quadrupedum, marinorum piscium, jam præparatam, quibus omnibus plaustrum oneraretur: deinde e melle concreto dulciarium opus multum, coronasque multas e thure ac myrrha, insertis ac inculcatis aureis lemniscorum fasciolis, quæ explicatæ hominis altitudinem æquarent[s]. Ejus cæcam et amentem luxuriam exercitus imitatus, magna ex parte aureos clavos crepidis subjectos habuit; argenteaque vasa ad usum culinæ comparavit: et tabernacula textilibus sigillis adornata statuit. Avaro potius hosti præda optabilis, quam ulla ad vincendum strenuo mora[t].

Advenienti Antiocho multi orientales reges occurrere, tradentes se regnaque sua, cum execratione superbiæ Parthicæ. Nec mora congressioni fuit. Antiochus tribus præliis victor, cum Babyloniam occupasset, magnus haberi cœpit. Itaque omnibus ad eum populis deficientibus, nihil Parthis reliqui præter patrios fines fuit[u].

In hac expeditione Johannes Hyrcanus Judæorum pontifex et ethnarcha Antiochum secutus est cum auxiliis:

p Justin. lib. 38. cap. 9, 10. et lib. 42. cap. 1. Liv. lib. 59. Athenæus, lib. 10. cap. 12. et lib. 12. cap. 19. Appian. Syriac. pag. 132.

q Lib. 5. cap. 10.

r Justin. lib. 38. cap. 10.

s Posidonius Apamenus, historiar. lib. 14. apud Athenæum, lib. 5. cap. 9. et lib. 12. cap. 19.

t Valer. Maxim. lib. 9. cap. 1. et Justin. lib. 38. cap. 10.

u Justin. lib. 38. cap. 10.

de quo in universali sua historia hoc retulit Nicolaus Damascenus: "Antiochus erecto trophæo ad Lycum fluvium, ubi Indatem Parthorum ducem profligaverat, ibi hæsit per biduum ob preces Hyrcani Judæi: quod in id tempus forte quædam Judæorum solennis festivitas inciderat, per quam non licebat eis iter facere." Pentecoste enim instabat post Sabbatum: quo tempore Judæis iter facere nefas habetur[x]. Johannes deinde, victis Hyrcanis, indeque Hyrcani adeptus cognomen (uti Eusebio in chronico, et Severo Sulpicio in libro secundo sacræ historiæ, est visum) cum gloria domum reversus est.

P. Crassus, cum in Asiam ad Aristonicum regem debellandum consul venisset, tanta cura Græcæ linguæ notitiam animo comprehendit, ut eam in quinque divisam genera per omnes partes ac numeros penitus cognosceret. Quæ res maximum ei sociorum amorem conciliavit, qua quis eorum lingua apud tribunal illius postulaverat, eadem decreta reddenti[y].

Cum idem circumsidere oppugnareque Leucas oppidum pararet, opusque esset firma atque procera trabe qua arietem faceret, quo muros ejus oppidi quateret: scripsit ad magistrum *ἀρχιτέκτονα* Moleatensium sociorum amicorumque populi Romani, ut ex malis duobus, quos apud eos vidisset, uter major esset eum mittendum curaret. Tum magister *ἀρχιτέκτων*, comperto quamobrem malum desideraret, non uti jussus erat majorem, sed, quem esse magis idoneum aptioremque faciendo arieti facilioremque portatu existimabat, minorem misit. Crassus eum vocari jussit, et quum interrogasset cur non quem jusserat misisset, causis rationibusque quas dictitabat spretis, vestimenta detrahi imperavit, virgisque multum cæcidit; corrumpi atque dissolvi officium omne imperantis ratus, si quis ad id quod facere jussus est non obsequio debito, sed consilio non desiderato respondeat[z].

3874. Antiochus Sidetes exercitum suum, propter multitudinem hominum, per civitates in hyberna divisit: quæ

[x] Joseph. lib. 13. cap. 16.
[y] Valer. Maxim. lib. 8. cap. 7. Quintilian. lib. 11. cap. 2.
[z] A. Gell. lib. 1. cap. 13.

annonæ exactione et militum injuriis ab illo alienatæ sunt[a]; ubi præ aliis Athenæus Antiochi dux per singula hospitia gravi insolentia est usus[b].

P. Crassus Asiæ proconsul, licet et suis et regum Bithyniæ, Ponti, Cappadociæ, et Paphlagoniæ maximis copiis adjutus, extremo tamen anni tempore inordinata acie prælium conserens victus est, exercitu post plurimam cædem in fugam acto. Ipse vero juxta Leucas a Thracibus, quorum magnum numerum Aristonicus in præsidio habebat, inter Eleam et Smyrnam insidiis exceptus, in hostium potestatem venit. Sed ille memor et familiæ et Romani nominis, virgulam qua ad regendum equum usus fuerat in custodis sui Thracis oculum direxit: qui vi doloris accensus, latus Crassi sica confodit. Ita ille excogitato genere mortis, effugit et dedecus et servitutem. Caput ejus Aristonico oblatum est; corpus Smyrnæ sepultum[c].

M. Perperna consul, qui successor Crasso veniebat, audita illius morte et exercitus Romani clade, raptim in Asiam pervolavit: atque Aristonicum recenti victoria feriatum improviso bello adortus, nudatum omnibus copiis in fugam vertit. Cumque Stratonicen urbem, ad quam ille confugerat, obsidione cinxisset; fame ad deditionem compulit, captumque in vinculis habuit[d].

Blosius Cumanus, qui post Tiberii Gracchi cædem (quem tanti ille fecit, ut si capitolio faces subdere ille præcepisset, id exequi sibi turpe non ducturum professus fuerat) Roma ad Aristonicum in Asiam se contulit; cum res ejus labefactatas cerneret, seipsum interemit[e].

Ante captum Aristonicum, Apollinis Cumani simulachrum lachrymavisse per quatriduum Romæ nunciatum est: quo prodigio aruspices territi, cum id simulachrum

[a] Justin. lib. 38. cap. 10.

[b] Diodor. Sicul. in excerpt. Valesii, pag. 374.

[c] Liv. lib. 59. Vellei. Paterc. lib. 2. Strabo, lib. 14. pag. 646. Valer. Maxim. lib. 3. cap. 2. Florus, lib. 2. cap. 20. Justin. lib. 36. cap. 4. Jul. Obsequens, de prodigiis. Eutrop. lib. 4. Oros. lib. 5. cap. 10.

[d] Liv. Patercul. Strabo, Florus, Justin. Eutrop. Oros. lib. 5. cap. 10. cum Valer. Maximo, lib. 3. cap. 4.

[e] Plutarch. in Tib. Graccho.

in mare putavissent esse projiciendum, Cumani senes intercesserunt. Tum vero peritiores acciti aruspices responderunt, Græciæ hinc portendi exitium, unde simulachrum deductum esset. Sacrificatum tum a Romanis, donaque in templo posita[f].

Phrygia a Romanis recepta est[g].

Phraates Demetrium Nicatorem in Syriam ad occupandum regnum cum Parthico præsidio mittit: ut eo pacto Antiochus ad sua tuenda a Parthia revocaretur. Interim quoniam viribus non poterat, insidiis Antiochum ubique tentabat[h].

Cum gravari se annonæ exhibitione et injuriis militum civitates, per quas Antiochus exercitum in hyberna diviserat, ægre ferrent, ad Parthos deficiunt; et die statuta omnes apud se divisum exercitum per insidias, ne invicem ferre auxilia possent, aggrediuntur. Quæ cum nunciata Antiocho essent, auxilium proximis laturus, cum ea manu quæ secum hyemabat progreditur[i].

In Antiochi tabernaculo hirundines nidum fecerunt: quo prodigio neglecto, prælium ille commisit[k]. Et quidem adversus Phraatem, quem in itinere obvium habuit, fortius quam exercitus ejus dimicavit: ad postremum tamen metu suorum desertus est[l].

Primus author fugæ et Antiochi desertor Athenæus fuit: qui delatus ad pagos quosdam quos in hospitiis vexaverat, ab omnibus tecto exclusus est; cunctisque alimenta ei negantibus, huc illuc per regionem vagabundus, tandem fame interiit[m].

Ipsum vero Antiochum in prælio hoc a Parthis occisum, Julius Obequens[n], Justinus[o], Josephus[p], Eusebius[q], et Orosius[r], memorant. Victum sibi ipsi manus intulisse, refert Appianus[s]. Rebus male gestis, e loco quodam se

[f] Jul. Obsequens, de prodigiis. Augustin. de civit. Dei, lib. 3. cap. 11.
[g] Jul. Obsequ. de prodigiis.
[h] Justin. lib. 38. cap. 10.
[i] Justin. lib. 38. cap. 10.
[k] Jul. Obsequens, de prodigiis.
[l] Justin. lib. 38. cap. 18.
[m] Diodor. Sicul. in excerpt. Valesii, pag. 374. 377.
[n] Lib. de prodigiis.
[o] Lib. 38. cap. 10. et 39. cap. 1.
[p] Lib. 13. cap. 16.
[q] In chronico.
[r] Lib. 5. cap. 10.
[s] In Syriac. pag. 132.

præcipitem dejecisse, refert Ælianus[t]. Recentiores nonnulli, cum reliquiis exercitus ad templum Nannææ in Perside concessisse, et quum illud expilare vellet, a sacerdotibus intus lapidibus fuisse obrutum autumant: cum Ruperto Tuitiensi[u], hunc illum Antiochum esse existimantes, cujus mentio fit in epistola Judæorum Hierosolymitanorum ad fratres Ægyptienses[x].

Cum Antiochum interemptum sepeliret Arsaces, (ita communi Parthicorum regum nomine Phraates est appellatus) hæc dixisse eum author est Posidonius Apamenus, libro historiarum decimo sexto[y], bibacitatem illius arguentem: "Fefellit te, Antioche, vinum et audacia: sperabas enim magnis poculis regnum te Arsacis ebibiturum."

Postquam exsequias Phraates regio more Antiocho fecisset, filiam Demetrii, quam secum Antiochus adduxerat, captus amore virginis, uxorem duxit. Pœnitere deinde dimissi Demetrii cœpit: ad quem retrahendum cum turmas equitum festinato misisset, Demetrium hoc ipsum metuentem jam in regno missi invenerunt; frustraque omnia conati, ad regem suum reversi sunt[z].

Antiocho in Parthia cum exercitu deleto, frater ejus Demetrius, obsidione Parthorum liberatus ac restitutus in regnum, cum omnis Syria in luctu propter amissum exercitum esset; non aliter affectum se ostendit, quam si Parthica ipsius ac fratris bella (quibus alter captus, alter occisus erat) prospere gessisset[a].

Post Antiochum Judæi nullum Macedonum regem tulerunt: domesticisque imperiis usi, Syriam magnis bellis infestaverunt[b]: Syriæque et Phœniciæ non pauca subegerunt[c]. Hyrcanus enim post Antiochi cædem defecit a Macedonibus: jamque nec ut subditus, nec ut amicus ullam illis ferebat opem amplius. Quamprimum vero de morte Antiochi audivit, ad urbes Syriæ duxit exercitum;

[t] Lib. 10. de animalib. cap. 34.
[u] Lib. 10. de victoria verbi Dei, cap. 6. 16. et 24.
[x] 2 Maccab. cap. 1. ver. 10—17.
[y] Apud Athenæum, lib. 10. cap. 12.
[z] Justin. lib. 38. cap. 10.
[a] Id. lib. 39. cap. 1.
[b] Justin. lib. 36. cap. 1.
[c] Strabo, lib. 16. pag. 761.

ratus id quod erat, inventurum se eas vacuas propugnatoribus. Medabam igitur[d] non sine labore sexto demum mense vi cepit: deinde Samegam, cum vicinis pagis[e].

Phraates interea, cum inferre bellum, in ultionem tentati ab Antiocho Parthici regni, Syriæ statuisset, Scytharum motibus ad sua defendenda revocatur. Namque Scythæ in auxilium Parthorum adversus Antiochum Syriæ regem mercede solicitati, cum confecto jam bello supervenissent, et calumnia tardius lati auxilii mercede fraudarentur ; dolentes tantum iis itineris frustra emensum, quum vel stipendium pro vexatione vel alium hostem dari sibi poscerent, superbo responso offensi, fines Parthorum vastare cœperunt[f].

Phraates, cum adversus eos proficisceretur, ad tutelam regni reliquit Himerum quendam patria Hyrcanum, pueritiæ sibi flore conciliatum: qui tyrannica crudelitate, oblitus et vitæ præteritæ et vicarii officii, Babylonios, multasque alias civitates importune vexavit[g]. Plurimos enim Babylonios, levibus de causis servituti addictos, cum omni familia in Mediam distrahendos misit. Forum quoque et nonnulla delubra urbis Babyloniorum igni tradidit, ac pulcherrima quæque urbis loca evertit[h]. Hujus Himeri, apud Babylonios et Seleucienses tyrannidem obtinentis, meminit etiam in vigesimo sexto historiarum libro Posidonius Apamenus[i]; ubi narrat, Lysimachum Babylonium cœna illum una cum trecentis aliis excipientem, sublatis mensis, cuique trecentorum argenteum quatuor minarum poculum, quo singuli libaverant, dono præbuisse.

In Ægypto Ptolemæus Euergetes II. sive Physcon, quum post fratris Philometoris excessum annos quindecim regnavisset, (ut Diodorus Siculus[k], indicat) jam etiam populo peregrino, quem Alexandriam acciverat, ob nimiam ejus crudelitatem invisus, incensa a civibus regia, cum Memphite filio, quem ex sorore Cleopatra susceperat, et cum uxore ejusdem Cleopatræ filia, clam in Cyprum pro-

[d] De qua 1 Maccab. cap. 9. ver. 36. [e] Joseph. lib. 13. cap. 17.
[f] Justin. lib. 42. cap. 1. [g] Id. ibid.
[h] Diodor. Sicul. in excerpt. Valesii, pag. 377.
[i] Apud Athenæum, lib. 11. cap. 4. [k] In excerptis Valesii, pag. 350.

fugit. Cumque Cleopatræ, sorori et repudiatæ ipsius conjugi, regnum a populo datum esset: ille, contracto mercenario exercitu, bellum sorori pariter ac patriæ intulit[l].

3875. Johannes Hyrcanus Sicima cepit et Garizim; atque templum Cuthæorum diruit, post annos ducentos quam a Sanaballete illud extructum fuerat[m].

M. Perperna Aristonicum Attalicasque gazas, hæreditarias populi Romani, navibus impositas Romam deportari curavit. Quod ægre ferens successor ejus Manius Aquilius consul, ad eripiendum Aristonicum Perpernæ, veluti sui potius triumphi munus esse deberet, festinata velocitate contendit. Sed contentionem mors Perpernæ diremit; qui rediens, apud Pergamum correptus morbo diem obiit[n].

Aquilius consul Asiatici belli reliquias confecit, mixtis veneno fontibus ad deditionem quarundam urbium. Quæ res ut maturam, ita infamem fecit victoriam[o].

Asiaticorum plerique, qui per quadriennium Aristonico contra Romanos opem tulerunt, metu compulsi ad officium redierunt[p]; atque ita Lydia sedes antiqua regnorum, Caria, Hellespontus, ac Phrygiæ, in potestatem populi Romani juncta deditione pervenerunt[q].

Massilienses pro Phocensibus conditoribus suis, quorum urbem senatus et omne nomen (quod et tunc Aristonici, et antea Antiochi Magni bello, infesta contra populum Romanum arma tulerant) deleri jusserat, legatos Romam deprecatum miserunt: veniamque his a senatu obtinuerunt[r].

Mithridati Euergetæ regi Ponti, præmium dati adversus Aristonicum auxilii, Phrygia major a Romanis concessa est[s]. Quam tamen Manius Aquilius largitionibus cor-

[l] Liv. lib. 59. Jul. Obsequ. de prodigiis. Justin. lib. 38. cap. 8. Oros. lib. 5. cap. 10.

[m] Joseph. lib. 13. cap. 17.

[n] Strabo, lib. 14. pag. 646. Valer. Maxim. lib. 3. cap. 4. Justin. lib. 36. cap. 4. Eutrop. lib. 4. Oros. lib. 5. cap. 10.

[o] Florus, lib. 2. cap. 20.

[p] Sylla, apud Appian. in Mithridatic. pag. 212.

[q] Sext. Rufus in breviario. [r] Justin. lib. 37. cap. 1.

[s] Justin. lib. 37. cap. 1. et lib. 38. cap. 5.

ruptus, illi dedisse credebatur. Unde et Mithridate mortuo filio, ejus pupillo (de quo ipse apud Trogum Pompeium conqueritur) Phrygia a senatu adempta, libera et sui juris facta est[t].

Aquilius cum decem legatis Attalicam ditionem in provinciæ formam reductam tributariam fecit; Asiamque, communi continentis nomine eam appellavit[u].

Ariarathes rex Cappadociæ in bello contra Aristonicum occidit, sex relictis filiis ex Laodice susceptis: quibus a populo Romano, ob patris merita, Lycaonia et Cilicia datæ sunt. Sed Laodice, timens ne non diutinam regni administrationem adultis filiis potiretur, quinque patricidiali veneno necavit: unum parvulum sceleri matris cognatorum custodia eripuit; qui post necem Laodices (nam propter crudelitatem, eam populus extinxerat) solus regno potitus est[x].

Johannes Hyrcanus Idumææ urbes cepit, Adora et Marissam: subjugatisque omnibus Idumæis, edixit ut circumciderentur, nisi mallent e propriis pelli sedibus. At illi amore patriæ admiserunt et circumcisionem et reliquam juxta Judaicos ritus vivendi formulam: atque ex eo primum tempore inter Judæos censeri cœpti sunt[y]. Idumæos Strabo Nabatæos fuisse, per seditionem autem inde ejectos Judæis se adjunxisse, et eorum leges amplexos fuisse refert[z]; indeque Herodem Judæorum regem *ἄνδρα ἐπιχώριον*, virum indigenam fuisse affirmat[a]; cum tamen Idumæum, id est, Semi-Judæum[b] illum fuisse dixerit Antigonus. Licet enim Idumæos Hebræorum gentem fuisse, Stephanus Byzantinus (in voce Ἰδουμαῖος,) scripserit; hanc tamen differentiam inter Idumæos et Judæos, ex Ptolemæi (illius fortasse qui procurator Herodis fuit[c],)

[t] Appian. in Mithridatic. pag. 177. et 208. et lib. 1. bell. civil. pag. 362, 363. cum Justino, lib. 38. cap. 5.

[u] Strabo, lib. 13. pag. 624. et lib. 14. pag. 646.

[x] Justin. lib. 37. cap. 1.

[y] Joseph. antiquit. lib. 13. cap. 17. et lib. 15. cap. 11. pag. 531. cum lib. 4. de bello, κεφ. ιστ. al. cap. 6.

[z] Lib. 16. pag. 760.

[a] Ibid. pag. 765.

[b] Apud Josephum, lib. 14. antiqu. cap. 27. pag. 501.

[c] Joseph. lib. 16. antiqu. cap. 11.

libro primo de rege Herode, in libro de verborum differentiis notavit Ammonius Grammaticus. "Judæi sunt, qui natura ita fuerunt ab initio. Idumæi vero non Judæi fuerunt ab initio, sed Phœnices et Syri; a Judæis autem superati, et ut circumciderentur et in unam cum eis gentem coirent et iisdem legibus subderentur adacti, Judæi sunt nominati:" non generis utique, sed religionis et instituti ratione habita. Nam et alii homines, qui secundum eorum statuta vivunt, Judæorum nomen gerunt, quanquam alienigenæ: ut in libro trigesimo septimo Romanæ historiæ notavit Dio. Atque hinc ab Hebræis, Herodis et posterorum regnum מלכות הגרים proselytorum (non, ut a Munstero in Seder Olam minore, et Scaligero in Judaici computi spicilegio, libro septimo de emendatione temporum est redditum, Hagarenorum) dictum reperitur. Apud Judæos vero, proselyti justitiæ sive justi (ut eos appellabant) quales ab hoc tempore Idumæi sunt habiti, in suorum loco et numero semper censebantur.

Ptolemæus Physcon arcessitum maximum a Cyrenis filium, ne eum Alexandrini contra se regem crearent, interfecit. Tunc populus statuas et imagines ejus detraxit[d]. Quod factum studio sororis Cleopatræ existimans, cum eam aliter injuria afficere non posset, filium Memphitem quem ex ea susceperat, liberalis formæ optimæque spei puerum, in conspectu suo occidi jussit: protinusque caput ejus et manus et pedes præcisos et in cista chlamyde opertos satelliti tradidit Alexandriam portandos, et cum natalis Cleopatræ ageretur matri inter epulas pro munere natalitio offerendos. Quæ res non reginæ tantum, verum etiam universæ civitati, acerba et luctuosa fuit: tantumque mœrorem festivissimo convivio intulit, ut regia omnis repentino luctu incenderetur. Verso igitur studio principum ab epulis in exsequias, membra lacera populo ostendunt: et quid sperare de rege suo debeant, filii cæde demonstrant[e].

[d] Justin. lib. 38. cap. 8.

[e] Justin. lib. 38. cap. 8. Diodor. Sicul. in excerptis Valesii, pag. 374. Liv. lib. 59. Julius Obsequens, de prodigiis. Valer. Maximus, lib. 9. cap. 2.

Idem Ptolemæus, cum animadverteret quanto sui odio patria teneretur, timori remedium scelere petivit: quoque tutius plebe trucidata regnaret, frequens juventute gymnasium armis et igni circumdedit, omnesque qui in eo erant partim ferro, partim flamma necavit[f].

Phraates exercitum Græcorum, quem bello Antiochi captum superbe crudeliterque tractaverat, in bellum secum adversus Scythas duxit: immemor prorsus, quod hostiles eorum animos nec captivitas minuerat, et insuper injuriarum indignitas exacerbaverat. Itaque cum inclinatam Parthorum aciem vidissent, arma ad hostes transtulere; et diu cupitam captivitatis ultionem, exercitus Parthici et ipsius Phraatis regis cruenta cæde, exsequuti sunt[g].

In hujus locum Artabanus, patruus ejus, rex Parthorum substituitur. Scythæ autem contenti victoria, depopulata Parthia, in patriam revertuntur. Sed Artabanus bello Thogariis (vel Tocharis, populo Scythici generis) illato, in brachio vulneratus, statim decedit: filio Mithridate magno, qui cum Ortoadiste Armeniæ rege bellum postea gessit, successore relicto[h].

Anno quinquagesimo tertiæ periodi Calippicæ, mensis Ægyptii Epiphi die decimo sexto, Augusti Juliani die quinto, horis æquinoctialibus sex ante meridiem, in Rhodo insula Hipparchus observavit solem in gradibus octo, minutis triginta quinque Leonis; lunam in gradibus duodecim, minutis duobus Tauri[i].

Anno eodem quinquagesimo, mensis Ægyptii Phamenoth die primo, Martii Juliani die vigesimo tertio circa occasum solis, æquinoctium vernum ab Hipparcho est observatum[k].

Anno eodem observavit idem, stellam quæ in corde Leonis est, distare a puncto solstitii æstivalis gradibus viginti novem, minutis quinquaginta[l].

Hegelochus Ptolemæi Physconis dux, missus adversus Marsyam Alexandrinorum ducem, vivum eum cepit, co-

[f] Valerius Maximus, lib. 9. cap. 2.
[g] Justin. lib. 42. cap. 1.
[h] Justin. lib. 42. cap. 2.
[i] Ptolem. lib. 5. cap. 3.
[k] Ptolem. lib. 3. cap. 2.
[l] Id. lib. 7. cap. 2.

piasque ejus internecione delevit. Adducto autem in conspectum regis Marsya, cum cuncti acerbissimis suppliciis eum protinus extinctum iri crederent, Ptolemæus præter spem illi pepercit. Jam enim præteritæ crudelitatis pœnitere eum cœperat; et infensum sibi vulgus conciliare hujusmodi clementibus factis cupiebat[m].

Finito luctu orbitatis, Cleopatra regina, cum se fratris Physconis bello urgeri videret, auxilium a Demetrio Nicatore rege Syriæ genero suo (Cleopatra enim Demetrii uxor hujus Cleopatræ et Philometoris erat filia) per legatos petiit; pretium auxilii regnum Ægypti ipsi promittens. Cujus potiundi spe ille allectus, Ægypto bellum intulit et Pelusium oppugnavit[n].

3877. Johanni Hyrcano natus est filius Alexander Jannæus, Judæorum postea rex: qui annos quadraginta novem vivendo exegit[o]. Hic mox natus, exosus patri factus est. Deum enim in somnis sibi apparentem Hyrcanus de successore rogavisse dicitur; solicitus de Aristobulo et Antigono, quos præ cæteris diligebat fratribus. Deo vero Jannæi hujus characteres ostendente, contristatus pater quod is in omnia ejus bona esset successurus, in Galilæa educari eum voluit, neque unquam dum viveret in conspectum suum admisit[p].

Circa hoc tempus, Simoni Dosithei, Apollonio Alexandri et Diodoro Jasonis filio, legatis ab Hyrcano et Judæorum populo de amicitia et societate cum Romanis renovanda missis, a Fannio Marci filio prætore urbano senatus datus est octavo Idus Februarii, qui, ut annus Romanus tum agebatur, in Novembrem Julianum incurrit. Editumque senatusconsultum est, ut Joppe et portus, Gazaraque et fontes, atque urbes reliquæ per Antiochum Sidetem præter senatus decretum ablatæ, restituantur. Neve militibus regiis liceat per regionem ipsorum aut subditorum iter facere: et ut eo bello per Antiochum attentata, præter decretum senatus, fiant irrita; utque

[m] Diodor. Sicul. in excerptis Valesii, pag. 377.

[n] Justin. lib. 38. cap. 9. et lib. 39. cap. 1. Porphyrius, in Græcis Eusebianis Scaligeri, pag. 227.

[o] Joseph. lib. 13. cap. 23. fin.

[p] Id. ibid. cap. 20.

legati a senatu missi reddi curent quidquid Antiochus abstulerat, et pretium agrorum æstiment qui eo bello vastati sunt. Et ut literæ commendatitiæ legatis dentur ad reges et liberos populos, quo tutius possint reverti in patriam. Mandatumque est prætori Fannio, ut ex publica pecunia legatis numeraret viaticum, ad sumptus in reditu necessarios perferendos[q].

Anno a morte Alexandri centesimo nonagesimo septimo, Nabonasari sexcentesimo vigesimo primo, mensis Ægyptii Pharmuthi die undecimo, Maii Juliani die secundo, ante meridiem horis æquinoctialibus quinque, minutis viginti, Hipparchus in Rhodo insula observavit solem in gradibus septem, minutis quadraginta quinque Tauri; lunam in gradibus uno et viginti, minutis quinquaginta quatuor Cancri; lunam in gradibus uno et viginti, minutis quadraginta Piscium[r].

Anno eodem, mensis Ægyptii Payni die decimo septimo, Juliani Julii die septimo, post meridiem horis æquinoctialibus tribus, minutis viginti, observavit ibidem Hipparchus solem in gradibus decem, minutis quinquaginta quatuor Cancri; lunam in gradibus uno et viginti, minutis quadraginta Piscium[s].

Anno Hyrcani pontificatus et ethnarchiæ nono, Judæorum legati, Alexander Jasonis, Numenius Antiochi, Alexander Dorothei filius, phialem et clypeum ex auro, æstimationis aureorum quinquaginta millium, argumentum veteris cum populo Romano societatis, ad senatum attulerunt: acceptisque literis ad liberas civitates ac reges, ut per regiones eorum atque portus secure possent iter facere, domum reversi sunt. Hujus senatusconsulti exemplum apud Josephum extat, libro decimo quarto antiquitatum, capite decimo sexto, loco plane alieno. Cum enim per literas Julii Cæsaris impetratum fuisse decretum Josephus dixisset, quo Hyrcano II. mœnia Hierosolymæ a Pompeio diruta restituere esset permissum; nescio qua incuria, hoc pro illo senatusconsultum substituit, quod ad

[q] Joseph. lib. 13. cap. 17.
[r] Ptolem. lib. 5. cap. 5.
[s] Ptolem. lib. 5. cap. 5.

refectionem murorum Hierosolymitanorum nihil omnino attinebat. Et hæc tamen ille acta fuisse ait "Hircani pontificatus et ethnarchiæ anno nono, mense Panemo:" quum Idibus Decembribus (in Septembrem Julianum et Hyperberetæum Macedonicum tunc incurrentibus) decretum hoc editum fuisse acta ipsa confirment: et si in Hyrcani II. gratiam Cæsar illud obtinuisset, vigesimus septimus potius quam nonus Hyrcani annus assignandus tum fuisset, imo neque ethnarchiæ ullus; quippe qua privatum omnino a Gabinio eum fuisse, solo pontificatus munere relicto, ut in decimo ejusdem libri capitulo ipse Josephus indicat. Ad primi igitur Hyrcani annum nonum ista sunt referenda, quando respublica Judaica libera populi Romani societate fruebatur; non ad secundi, sub quo, devicta et tributaria facta, illi serviebat.

Absente rege Demetrio Nicatore, Antiochenses primi, propter ejus superbiam, quæ conversatione Parthicæ crudelitatis intolerabilis facta erat, mox Apameni, cæteræque Syriæ civitates exemplum secutæ, ab illo defecerunt[t]; qua defectione audita, Demetrius ex Ægypto in Syriam redire coactus est.

Cleopatra Ægyptia regina, hoc orbata præsidio, opibus Ægypti navibus impositis, ad filiam Cleopatram Syram et Demetrium generum in Syriam profugit[u].

Cum Demetrius ex æquo tam Syris quam militibus propter mores improbos esset invisus; ad Ptolemæum Physconem miserunt, rogantes ut aliquem ex Seleuci genere eis daret, quem possent regem sibi constituere[x]. Ad quos juvenem quendam Ægyptium ille misit, Protarchi negotiatoris filium, qui regnum Syriæ armis peteret: composita fabula, quasi per adoptionem Antiochi regis receptus in familiam regiam esset; nec Syris quemlibet regem aspernantibus, ne Demetrii paterentur superbiam[y]. Ut filium Alexandri (Balæ scilicet, qui Antiochi Epiphanis filius censebatur) missum fuisse, et ipsum Alexandrum dictum, atque a Syris, quod Ptolemæi emptum mancipium haberetur, Za-

[t] Justin. lib. 39. cap. 1.
[u] Id. ibid.
[x] Joseph. lib. 13. cap. 17.
[y] Justin. lib. 39. cap. 1.

binam cognominatum, refert Porphyrius[z]. Sane זבינא Syris emptum et redemptum significat: cujusmodi vel emptionis vel redemptionis memoriam subdititium hunc regem in nummis suis retinere non puduit, ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΖΕΒΕΝΝΟΥΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ inscriptionem adhuc præferentibus.

3878. Quum novus rex cum ingentibus auxiliis ab Ægypto missis, advenisset: etiam Antiochi Sidetis a rege Parthorum interfecti reliquiæ, in loculo argenteo ad sepulturam in Syriam remissæ pervenisse; et cum ingenti studio civitatum et ipsius regis Alexandri exceptæ fuisse dicuntur. Quæ res illi magnum favorem popularium conciliasse fertur; omnibus non fictas in eo, sed veras lachrymas existimantibus[a].

Prælio circa Damascum commisso, Demetrius Nicator vincitur: et quum undique circumstantibus malis premeretur, refugiens e pugna ad Cleopatram uxorem in Ptolemaidem, ab ea exclusus est. Ab uxore igitur filiisque desertus, et cum paucis servulis relictus, Tyrum religione templi se defensurus petiit[b].

Illuc ingredi prohibitum, cum navem ingrederetur, trucidatum fuisse, quatuor post reditum e Parthia regni annis exactis, tradit Porphyrius. Navi primum egredientem, præfecti jussu interfectum, Justinus. Ab inimicis captum et multa passum, vitam ibi finivisse, Josephus. Ab uxore Cleopatra interemptum fuisse, Livius[c] et Appianus[d]. Et ea certe conscia, Tyri occisum illum fuisse, admodum fit verisimile: et vel, ab ea, vel ab Alexandro Zebina, Tyrios ob hoc factum libertatem et *αὐτονομίαν* obtinuisse. Ab hoc enim anno novam temporum suorum epocham illos deduxisse, tum ex Eusebii chronico liquet, ubi cum secundo anno imperatoris Probi, qui Julianæ periodi est 4990. copulatur Tyriorum annus 402. tum ex judicio Tyrio, nonæ actioni concilii Chalcedonensis inserto; ubi annus post consulatum Flavii Zenonis et Pos-

[z] In Græc. Euseb. Scalig. pag. 227. [a] Justin. lib. 39. cap. 1.
[b] Justin. lib. 39. cap. 1. cum Josepho et Porphyrio, in locis supra citatis.
[c] Lib. 60. [d] In Syriac. pag. 132.

thumiani, qui ejusdem periodi est 5162. æræ Tyriorum 574. numeratur. Urbs vero Tyriorum, in inscriptionibus a Grutero editis[d] τῆς ἱερᾶς καὶ ἀσύλου καὶ αὐτονόμου μητροπόλεως Φοινείκης elogio celebrata reperitur.

Alexander Zebina regnum consecutus, societatem iniit cum Johanne Hyrcano pontifice ; ejusque temporibus res Hyrcani maximis successibus sunt auctæ[e].

Manius Aquilius proconsul ex Asia tertio Idus Novembris (qui in Julianum Augustum tum incurrebat) triumphavit: ut ex fragmentis tabularum triumphalium marmorearum colligitur. De quo Mithridates, in epistola ad Arsacem, apud Salustium, historiarum libro quarto. Romani, " simulato impio testamento, filium Eumenis Aristonicum, quia patrium regnum petiverat, hostium more per triumphum duxere." A Manio Aquilio ductum illum in triumpho, capite pœnas dedisse, Velleius Paterculus significat[f]. Romæ enim in carcere jussu senatus strangulatus est[g].

Manius Aquilius, repetundarum reus, corruptis judicibus elapsus est[h].

3789. M. Plautio Hypsæo et M. Fulvio Flacco consulibus, locustarum ingentia agmina in Africa a vento in mare dejecta, fluctibusque ejecta odore intolerabili Cyrenis, mortifero vapore gravem pestilentiam fecerunt pecori : hominumque octingenta millia consumpta tabe proditum est[i].

Dorylao Pontico, tactico sive exercitus ordinandi perito, a Mithridate Euergeta rege Ponti in Cretam ad peregrinos conducendos milites misso, bellum ibi Cnossiis adversus Gortynios est obortum. Dorylaus a Cnossiis dux creatus, bellum celeriter et feliciter confecit. Summisque ab eis adfectus honoribus, cum paulo post de cæde Mithridatis audivisset, ibi cum familia sua mansit, matris Strabonis geographi proavus[k].

3880. Anno æræ contractuum centesimo octogesimo octavo, Judæi Palæstini, senatusque Hierosolymitanus, et Judas,

[d] Pag. 1105.
[e] Joseph. lib. 13. cap. 17.
[f] Lib. 2. cap. 4.
[g] Strabo, lib. 14. pag. 646. Eutrop. lib. 4. Oros. lib. 5. cap. 10.
[h] Appian. bell. civil. lib. 1. pag. 362, 363.
[i] Jul. Obsequens, pe prodigiis; cum P. Orosio, lib. 5. cap. 11.
[k] Strabo, lib. 10. pag. 477, 478. et lib. 12. pag. 557.

celebraturi encænia repurgati templi, vigesimo quinto die mensis Chasleu, scripserunt ad Aristobulum magistrum Ptolemæi Physconis ex regio genere sacerdotum Aaronico, et Judæos Ægyptienses, ut ipsi idem facerent[l]. Quem Judam, Rupertus Tuitiensis[m] Judam Essenum illum esse existimat; quem post annos novemdecim Antigoni, Johannis Hyrcani filii, præsentaneam cædem prædixisse, neque in vaticiniis suis falli solitum fuisse, refert Josephus[n]. Aristobulum vero Clemens Alexandrinus[o], et Eusebius Cæsariensis[p] Judæum illum sectæ Peripateticæ philosophum fuisse censent, de quo supra ad fidem anni mundi 3854. a nobis facta est mentio.

Seleucus Demetrii Nicatoris filius, injussu matris Cleopatræ sumpto diademate, regnavit in Syria anno uno[q].

Alexander Zebinas, cum ab eo illustrissimi duces Antipater et Clonius et Æropus defecissent, urbemque Laodiceam occupassent, eos tandem expugnavit. Cæterum singulari animi magnitudine in captos usus, omnibus pepercit. Erat quippe ingenio leni ac placido, et in congressu ac sermonibus mirabili comitate: quapropter ab omnibus non mediocriter amabatur[r].

3881. Mithridates Euergetes Ponti et minoris Armeniæ rex, Sinope dolo familiarium necatus, uxorem et liberos successores reliquit. Verum e duobus filiis natu major Mithridates cognomento Eupator totum regnum sibi vendicavit[s]. Modico enim interlapso tempore matrem, regni consortem a patre destinatam, dum carcere vinctam tenet, violentia ista et temporis diuturnitate confecit. Ita Memnon[t]. Mithridatem vero extrema pueritia regnum fuisse ingressum, matre veneno interfecta, in historia sua retulit Salustius[u].

Undecim annorum fuisse Mithridatem, quum patri in

l 2 Maccab. cap. 1. ver. 10. 18.
m Lib. 10. de victoria verbi, cap. 15.
n Lib. 13. cap. 19.
o Lib. 5. Stromat.
p Tum in lib. 8. præparat. evangelic. cap. 3. tum in chronico.
q Liv. lib. 60. Porphyr. in Græc. Euseb. pag. 227.
r Diodor. Sicul. in excerpt. Valesii, pag. 377.
s Strabo, lib. 10. pag. 477. cum Justino, lib. 37. cap. 1.
t In excerptis Photii, cap. 32.
u Apud Servium, in lib. 6. Æneid.

regno succederet, Strabo; tredecim fuisse, Memnon affirmat. Nos medium annum duodecimum assumpsimus; Eutropium secuti, qui regnavisse illum annis sexaginta, vixisse duos et septuaginta tradidit: licet quinquaginta sex tantum regni annos Plinius[w] illi tribuat; et Appianus quinquaginta septem. Vide supra ad annum mundi 3868.

Quemadmodum eo quo genitus est Mithridates anno, ita et eo quo regnare primum cœpit, stella cometes, et noctu et interdiu, septuaginta diebus ita luxit, ut cœlum omne conflagrare videretur. Nam et cauda illius quartam partem cœli (sive quadraginta quinque gradus superioris hemisphærii) occupavit; et fulgore sui, solis nitorem vicit: et cum oriretur occumberetque, quatuor spatium horarum consumebat[x].

In Syria, Cleopatra filium Seleucum, vel quod injussu suo diadema sumpsisset, sive metuens ne ille patris Demetrii necem ulcisceretur, sive eodem furore gerens omnia, sagitta confixum interemit. Alterum deinde filium ex Demetrio susceptum Antiochum Grypum, quem Athenas educandum miserat, regem hactenus constituit; ut nomen regis penes filium, vis autem omnis imperii penes matrem esset[y]. Demetrio vero matris insidiis sublato fratrem juniorem Antiochum successisse Olympiadis CLXIV. anno secundo notavit Porphyrius[z]: qui non Grypum solum sed etiam Philometorem vocatum eum fuisse addit; quod posterius cognomentum a Josepho quoque illi tributum fuisse videmus[a].

3882. Alexander Zebinas tumens successu rerum, spernere jam etiam Ptolemæum, a quo fuerat subornatus in regnum, superba insolentia cœpit. Itaque Ptolemæus, reconciliata sororis Cleopatræ gratia, destruere Alexandri regnum, quod odio Demetrii viribus suis acquisierat, summopere instituit. Misit igitur ingentia Grypo auxilia, et filiam Tryphænam Grypo nupturam; ut populos in auxilium nepotis, non societate tantum belli, verum etiam

[w] Lib. 25. cap. 2.
[x] Justin. lib. 37. cap. 2.
[y] Liv. lib. 60. Justin. lib. 39. cap. 1. Appian. Syriac. pag. 132.
[z] In Græc. Euseb. Scalig. pag. 227.
[a] Lib. 13. cap. 20.

affinitate sua solicitaret. Nec res frustra fuit; nam cum omnes Grypum instructum Ægypti viribus viderent, paulatim ab Alexandro deficere cœperunt[b].

Alexander cum parum fideret multitudini, tum ob vulgi imperitiam rerum bellicarum, tum ob ingenium leve et rerum novarum avidum, acie quidem dimicare noluit: sed collectis regiis thesauris, ac spoliatis templorum donariis, noctu in Græciam fugere constituit. Verum quum barbarorum quorundam ministerio Jovis fanum diripere conatus esset; deprehensus, minimum abfuit quin cum toto exercitu illico confoderetur. Tamen fuga elapsus, Seleuciam versus contendit. Sed Seleucienses, jam ante ejus adventum comperta sacrilegii fama, ei portas clauserunt. Ea igitur spe frustratus Alexander Pisidium petiit, ab ora maritima nusquam recedens[c].

Prælio vero tandem inter Antiochum Grypum et Alexandrum Zebinam facto, victus Alexander Antiochiam profugit. Ibi inops pecuniæ, cum stipendia militibus deessent, templo Jovis solidum ex auro Victoriæ signum tolli jussit, facetis jocis sacrilegium circumscribens: nam Victoriam commodatam sibi ab Jove esse dicebat. Interjectis deinde diebus, cum ipsius Jovis aureum simulacrum infiniti ponderis tacite evelli jussisset, deprehensusque in sacrilegio concursu multitudinis esset in fugam versus; magna vi tempestatis oppressus ac desertus a suis, a latronibus capitur; perductusque ad Grypum, interficitur[d]. In pugna cum Grypo cæsum eum occubuisse, Josephus[e]; cladem exercitus non ferentem, quarto anno Olympiadis CLXVI. veneno seipsum sustulisse, refert Porphyrius[f].

Quum Cleopatra filii sui Antiochi Grypi de Alexandro Zebina reportata victoria inferiorem dignitatem suam factam doleret, venienti ab exercitatione (an ab exercitu?) poculum veneni obtulit. Sed Grypus, præscitis jam ante insidiis, veluti pietate cum matre certaret, bibere ipsam ju-

[b] Justin. lib. 39. cap. 2.

[c] Diodor. Sicul. in excerpt. Valesii, pag. 378.

[d] Justin. lib. 39. cap. 2.

[e] Lib. 13. cap. 17.

[f] In Græc. Euseb. Scalig. pag. 227.

bet; abnuenti instat. Postremum prolato indice eam arguit; solam defensionem sceleris superesse affirmans, si bibat quod filio obtulit. Sic victa regina, veneno quod alii paraverat, extinguitur. Parta igitur regni securitate, Grypus octo annis quietem et ipse habuit et regno præstitit[g].

3883. Jubilæus vigesimus septimus.

L. Opimio consule, anno quo C. Gracchus, Tiberii frater, tribunus plebem seditionibus agitans interemptus est, ea cœli temperies fulsit, ut vina tunc genita ad sua usque tempora ducentis fere annis duravisse confirmet Plinius, in speciem redacta mellis asperi[h]. Eodem quoque anno, circa solem arcus apparuit[i].

3888. *a.* Ptolemæus Euergetes II. sive Physcon, annis post fratris Philometoris excessum viginti novem mortuus est[k]; tribus filiis post se relictis: uno ex pellice suscepto, Ptolemæo Apione, cui Cyrenarum regnum testamento reliquit[l]; duobus ex Cleopatra, prioris Cleopatræ sororis ipsius ac conjugis filia, genitis; quorum junior Alexander: senior vero a Ptolemæo in regum canone, ut et Porphyrio, Eusebio, Hieronymo et Epiphanio, Soter; a Strabone[m], Trogo Pompeio[n], Plinio[o], Josepho[p], et Clementi Alexandrino[q], Lathurus vel Lathyrus; Athenæo[r] et Pausaniæ in Atticis, Philometor est dictus; quod postremum cognomentum (Philopatrem ab Athenæi interprete Natale Comite perperam redditum) per irrisionem illi datum notavit Pausanias. Neque enim regum quisquam fuit unquam ex omnibus, qui majori matrem odio prosecutus fuerit[s].

Physcon moriens regnum Ægypti Cleopatræ uxori et alteri ex filiis, quem illa legisset, reliquit: videlicet quasi quietior Ægypti status, quam Syriæ regnum esset, quum

[g] Justin. lib. 39. cap. 2. cum Appiano, in Syriac. pag. 132.

[h] Plin. lib. 14. cap. 4. et 14.

[i] Id. lib. 2. cap. 29.

[k] Ptolem. in regum canone. Clem. Alexandrin. lib. 1. Stromat. Euseb. chronic. Epiphan. de ponderibus et mensur. Hieronym. in cap. 9. Danielis.

[l] Justin. lib. 39. cap. 5. cum Appiano ln Mithridatic. pag. 255.

[m] Lib. 17. pag. 795.

[n] Prolog. lib. 39. et 40.

[o] Lib. 2. cap. 67. et lib. 6. cap. 30.

[p] Lib. 13. cap. 18.

[q] Lib. 1. Stromat.

[r] Lib. 6. cap. 6.

[s] Pausan. Attic. pag. 7.

mater altero ex filiis electo, alterum hostem esset habitura[t]. Illa Alexandrum natu minorem sibi obsequentiorem fore existimans, ut eum Ægyptii regem acciperent suadebat. Sed quum repugnante plebe id assequi nequisset; majorem Lathurum (quem in Cyprum a patre ablegandum procuraverat) eligere coacta est: quæ simul cum eo in Ægypto decem regnavit annis[u].

b. Cleopatra, prius quam regnum Lathuro daret, uxorem ademit: compulsumque repudiare charissimam sibi sororem Cleopatram, minorem sororem Selenem ducere jussit; non materno inter filias judicio, cum alteri maritum eriperet, alteri daret[x].

3890. Cum octo jam annis solus et quietus regnum Syriæ Antiochus Grypus obtinuisset, natus illi est æmulus regni frater ipsius Antiochus Cyzicenus, eadem matre genitus, sed ex Antiocho Sideta patruo susceptus: quem cum veneno tollere voluisset, ut maturius armis cum eo de regno contenderet excitavit. Hic a matre Cleopatra ob metum Demetrii Nicatoris (prioris mariti, quem deseruerat) Cyzicum missus, a Cratero eunucho educatus est: indeque Cyziceni cognomentum est adeptus[y]. Grypus vero audito quod frater ipsius copias contra se apud Cyzicum colligeret, omissa expeditione quam in Judæos suscipere instituerat, contra fratris adventum se paravit[z].

3891. Cleopatra fratris sui Ptolemæi Lathuri quondam uxor, sed a matre Cleopatra Ægypti regina (ut dictum est) divortio viri dimissa, Cyziceno in Syria nupsit: eique ne nudum uxoris nomen afferret, exercitum Cypri sollicitatum, velut dotalem, ad maritum deduxit. Par igitur viribus fratris Cyzicenus, prælium committit, ac victus in fugam vertitur, Antiochiamque venit. Tunc Antiochiam Grypus, in qua erat Cyziceni uxor Cleopatra, obsidere

[t] Justin. lib. 39. cap. 3.

[u] Justin. lib. 39. cap. 3. Pausan. in Attic. pag. 7, 8. Porphyrius, in Græc. Euseb. Scalig. pag. 225.

[x] Justin. lib. 39. cap. 3.

[y] Justin. lib. 39. cap. 2. Appian. Syriac. pag. 132. Porphyr. in Græc. Euseb. Scalig. pag. 227. Joseph. lib. 13. cap. 17.

[z] Joseph. lib. 13. cap. 17.

cœpit: qua capta, Tryphæna uxor Grypi nihil antiquius quam sororem Cleopatram requiri jussit; non ut captivæ opem ferret, sed ne effugere captivitatis mala posset, quæ sui æmulatione in hoc potissimum regnum invaserit, hostique sororis nubendo hostem se ejus effecerit. Tum peregrinos exercitus in certamina fratrum adductos, tum repudiatam a fratre, contra matris voluntatem, extra Ægyptum nuptam accusat. At Grypus uxorem a suscepto scelere revocare conatus, contra morem ait esse bellorum, ut post victoriam sæviatur in fœminas, præsertim in sanguine conjunctas, qualis Cleopatra; quæ illi soror, sibi consobrina, liberisque communibus matertera sit. Quibus tot necessitudinibus sanguinis, superstitionem templi quoque adjecit, quo obdita profugerat: concludens, neque occisa illa se virium quicquam Cyziceno dempturum, nec servaturum reddita. Tryphæna contra, rata non misericordiæ hæc verba sed amoris esse, milites in templum immisit; qui Cleopatram simulacrum deæ amplexantem truncatis manibus confoderunt: ne scilicet minus sorores inter se, quam fratres pugnare viderentur[a].

Cleopatra Ægypti regina, harum sororum mater, anno hoc regni quarto, minorem filium Alexandrum Cypri regem factum eo misit: ut per eum majori Lathuro una secum regnanti formidolosior esset ipsa[b].

3892. Repetita inter fratres Antiochos, Cyzicenum et Grypum, prælii congressione; victor Cyzicenus uxorem Grypi Tryphænam, quæ paulo ante sororem interfecerat, cepit; ejusque supplicio uxoris manibus parentavit[c]; fratremque regno expellens pro eo Syris imperavit[d]. Et Grypus quidem imperio exutus, Aspendum secessit: indeque Aspendii cognomentum est adeptus. Regnum vero suscepit Cyzicenus, ab anno primo Olympiadis CLXVII.

3893. Anno secundo ejusdem Olympiadis, Aspendo rediens Antiochus Grypus Syriam obtinuit: Cyzicenus vero, diviso imperio, Cœle-Syria potitus est[f].

[a] Justin. lib. 39. cap. 3.
[b] Pausan. in Attic. pag. 7, 8. Porphyr. in Græc. Euseb. pag. 225.
[c] Justin. lib. 39. cap. 3.
[d] Appian. Syriac. pag. 132.
[e] Porph. in Græc. Euseb. pag. 227.
[f] Id. ibid.

Antiochus Cyzicenus recens regnum adeptus, ad crapulas ac luxum et instituta longe a regibus aliena se contulit. Mimis enim atque histrionibus, circulatoribus denique cunctis supra modum deditus, eorum artes summo studio perdiscebat: operam quoque neurospasticæ dedit, maximumque studium posuit in movendis per se animalium simulachris quinque cubitorum magnitudine, auro argentoque tectis, atque in aliis hujuscemodi machinamentis. Quinetiam intempestivis venationibus addictus erat: ac sæpenumero cum uno aut altero famulo noctu clam egressus, apros, leones ac pardos venabatur. Nec raro cum feris bestiis temere congressus, in gravissima discrimina salutem suam adduxit[g]. De alterius fratris Antiochi Grypi luxu, videnda quæ ex Posidonii Apameni historiarum libro vigesimo octavo refert Athenæus[h].

3894. Alexander Jannæus, anno ætatis decimo sexto, ex uxore Alexandra filium suscepit Hyrcanum: quem, nuntio de Actiaca Cæsaris victoria accepto, quum octogesimum ætatis annum excessisset, Herodes e medio sustulit[i]. Unde colligimus, Alexandram hanc, ab ecclesiasticis scriptoribus (ut ad annum mundi 3862. supra est notatum) Salinam etiam appellatam, a Salome illa Aristobuli uxore diversam fuisse, quam Græci Alexandram nominabant; quæque, marito mortuo, fratrem ejus Alexandrum hunc Jannæum, duos et viginti tum annos natum, (regnavisse enim viginti septem, vixisse quadraginta novem annos tradit Josephus) regem illius loco constituit; uti apud Josephum[k] legitur.

Bellum quo duo hi fratres se mutuo atterebant Johanni Hyrcano occasionem præbuit, ut secure frueretur Judææ proventibus, et ingentem pecuniarum vim inde cogeret. Et Cyziceno vastante fratris regionem, quum Grypo Hyrcanus nihil ab Ægypto auxilii venire cerneret, sed tam ipsum quam ejus fratrem multas clades accipere ex mutuis inter se certaminibus: utrumque facile despexit[l].

[g] Diodor. Sicul. lib. 35. in excerptis Valesii, pag. 385.
[h] Lib. 5. cap. 9. et lib. 12. cap. 19.
[i] Joseph. lib. 15. cap. 9.
[k] Lib. 13. cap. 20.
[l] Joseph. lib. 13. cap. 17.

Ad oppugnandos igitur Samaritas, Syriæ regibus subjectos, duxit ille exercitum : infensus eis propter injurias Marissenis (Idumæis paulo ante sub ejus ditionem redactis) colonis Judæorum et sociis illatas. Cum Samariam igitur urbem munitissimam fossa et duplici muro per octoginta stadia cinxisset, obsidioni præfecit filios Antigonum et Aristobulum : quibus urgentibus et fame premente eo necessitatis adducti sunt Samaritæ, ut coacti vesci cibis insuetis homini, postremo Antiochi Cyziceni opem imploraverint[m].

3895. Cyzicenus ad ferendum Samaritis auxilium propere adveniens, ab Aristobuli militibus victus est : et insequentibus eum fratribus usque Scythopolim, ægre evasit. Quo eodem die Hyrcanus pontifex solus in templo odoramenta adolens vocem audiisse fertur, nunciantem filiorum recentem de Antiocho victoriam. A qua illi reversi, Samaritas rursum intra mœnia compulerunt, et ab eodem Antiocho iterum auxilium petere coegerunt[n].

Antiochus Cyzicenus, accitis a Ptolemæo Lathuro circiter sex armatorum millibus, quos ille invita matre Cleopatra (nondum ab ea regno deturbatus) miserat, primum vagabatur per ditionem Hyrcani latrocinabundus cum Ægyptiis ; non audens quidem aperto marte decernere, quod esset impar viribus, existimans tamen se vastandis agris effecturum ut Hyrcanus obsidionem Samariæ solveret. Sed postquam multos e suis amisit exceptos hostium insidiis, profectus est inde Tripolim ; Callimandro et Epicrati ducibus demandato bello Judaico. Ex his Callimander audacius quam prudentius cum hoste congressus, profligatis suis et ipse inter alios cecidit. Epicrates autem pecunia corruptus, Scythopolim et alia quædam opida manifeste Judæis prodidit : nec quicquam Samaritis obsessis profuit. Atque ita Hyrcanus, integro anno in oppugnatione exacto, non contentus urbem capere, etiam solo eam æquavit[o].

[m] Joseph. lib. 13. cap. 18.
[n] Id. ibid.
[o] Joseph. lib. 13. cap. 18.

Seleucienses qui ad Antiochiam Syriæ sunt, *αὐτονομίαν* adepti, hinc tempora sua dinumerarunt[p].

3896. Hyrcanus e secta Pharisæorum, quorum discipulus et summus fautor fuerat, præcipuis ad convivium invitatis, cujusdam ex eis Eleazari contumelia offensus, qui matrem captivam tempore Antiochi Epiphanis servitutem serviisse falso illi exprobraverat, et ob convitium illud non ita indigne atque ille expectabat a reliquis exceptum, contra totam sectam a Jonathane Sadducæo irritatus, ab eorum partibus ad Sadducæos transiit. Pharisæi vero traditiones multas a majoribus per manus acceptas populo commendabant, quæ non sunt scriptæ inter leges Mosaicas: quibus idcirco authoritatem Sadducæi abrogabant, dicentes oportere eas tantum servari quæ scripto continentur. Atque hinc magna inter utrosque exorta est controversia; cum ditiores starent a Sadducæorum partibus, Pharisæi cæteræ multitudinis uterentur favoribus. Cum Hyrcanus igitur, Pharisæorum constitutionibus abrogatis, earum observatores pœnis afficeret, seditio orta est: quam licet ille tum sedaverit, inde tamen factum est, ut et ipse et ejus filii in vulgi odium incurrerint[q].

3898. Johannes Hyrcanus mortuus est; quum per annos viginti novem summo functus fuisset sacerdotio: ut ex Josepho refert Eusebius[r], et illum Latine vertens, in commentariis ad nonum caput Danielis, repetit Hieronymus; licet in nostris libris, et in antiqua quoque Rufini versione, Josephus illi nunc tres et triginta[s], nunc unum et triginta[t] annos attribuat. Obiit pater ejus Simon anno regni Græcorum centesimo septuagesimo septimo, mense undecimo Sabat[u]; circa Februarium scilicet anni periodi Julianæ 4579. uxor vero ejus Alexandra (ut postea videbimus) circa Novembrem anni ejusdem periodi 4644. Interstitium est annorum sexaginta quinque et mensium fere novem. Unde detractis annis triginta septem regno filiorum et uxoris

p Fasti Siculi, anno 4. Olympiad. 167.

q Joseph. lib. 13. cap. 18.

r Lib. 1. demonstrat. evang. cap. 2.

s In lib. 1. belli, cap. 3.

t Lib. antiquitat. 13. cap. 18. et lib. 20. cap. 8.

u 1 Maccab. cap. 16. ver. 14.

ejus a Josepho assignatis, relinquuntur Hyrcano anni tantum viginti octo et menses novem circiter.

Johannem hunc primi libri Maccabæorum recentiorum nonnulli, sine justa aliqua ratione, scriptorem fuisse existimant: et ab alio aliquo postrema hæc illius verba adjecta fuisse fingunt: " Cætera rerum Johannis et bellorum ejus, et strenuorum factorum ejus quæ præclare gessit, structuræque murorum (Hierosolymitanorum, Antiochi Sidetis jussu dejectorum) quos extruxit, et actorum ejus; ecce scripta sunt in commentariis pontificatus ejus, ex quo factus est pontifex post patrem suum :" quarto illo, ut videtur, Maccabæorum libro, quem Græce ex Hebraico translatum, Lugduni in Santis Pagnini apud prædicatores bibliotheca manuscriptum legisse se testatur Sixtus Senensis in fine libri primi bibliothecæ sanctæ ; ita incipientem : " *Καὶ μετὰ τὸ ἀπεκτανθῆναι τὸν Σίμωνα ἐγενήθη Ἰωάννης υἱὸς αὐτοῦ ἀρχιερεὺς ἀντ' αὐτοῦ.* Et postquam occisus est Simon, factus est Johannes filius ejus summus sacerdos pro eo." Ex quo et Josephus sua hausisse putatur: qui Hyrcanum tres maximos simul honores habuisse notat; principatum gentis, pontificatum, et prophetiam. Ex divinis enim colloquiis tantam futurorum præscientiam nactum illum fuisse affirmat, ut duos majores natu e suis liberis non diu paterni principatus compotes fore prædixerit[x].

De turri, quam Antonianam Herodes postea appellavit, ab eo ædificata, et stola cum reliquo pontificio ibi reposita, ita etiam scripsit idem: " Hyrcanus pontifex ejus nominisprimus, extructa prope templum turri, degebat in ea majorem temporis partem: et quoniam hanc stolam habebat in sua custodia, qua nemo præter illum utebatur, recepturus privatum habitum, eo loci illam deponebat. Quem morem etiam filii ejus observarunt, atque eorum posteri." Post hujus vero excessum, lapillos qui erant in pectorali pontificis et sardonychem in dextro illius humero (quorum emicatione voluntas Dei populo Judaico signifi-

[x] Joseph. lib. 2. belli, cap. 3. et lib. 13. antiquit. cap. 18.

[y] Lib. 20. antiquit. cap. 6.

cari solebat) irato Deo propter legum suarum prævaricationem, fulgorem emittere desiisse, significat idem[z], annis ducentis ante antiquitatum Judaicarum libros hos a se compositos; quos anno imperii Domitiani decimo tertio (id est, periodi Julianæ 4807.) se absolvisse, in fine operis ipse indicat.

Post Hyrcanum filiorum natu maximus Judas, alio nomine Aristobulus dictus et Philellen (a familiaritate et consuetudine cum Græcis sive ethnicis) cognominatus, principatum simul et pontificatum per unum tantum annum obtinuit: primusque omnium post reditum a captivitate Babylonica, diademate sibi imposito, principatum in regni formam transtulit[a]; licet Strabo illius fratrem et successorem Alexandrum primum pro sacerdote se regem fecisse scripserit[b]: non habita ratione Aristobuli, quod is fortasse post assumptum diadema parum vixerit.

Aristobulus fratrem suum secundum Antigonum, quem præ aliis diligebat, in regni societatem assumpsit: tres vero reliquos vinctos custodiæ tradidit. Matrem etiam conjecit in carcerem principatus æmulam, nam illam Hyrcanus rerum dominam reliquerat: eoque crudelitatis processit, ut fame necaret in vinculis[c].

In Ægypto Cleopatra, cum gravaretur socio regni filio Ptolemæo Lathuro, populum in eum incitavit[d]. Ex omni enim eunuchorum numero, quos amantissimos sui esse putabat, saucios in concionem produxit; Ptolemæum insimulans, et insidias sibi fecisse, et eunuchos vulneribus fœdasse. Qua re Alexandrini commoti, non multum abfuit quin Ptolemæum impetu facto opprimerent: sed cum ille navi se e periculo proripuisset, haud ita multo post e Cypro reversum Alexandrum regem appellaverunt[e].

Antequam abiret ille in exilium, Selenem uxorem mater Cleopatra illi abstulit; eo indignius, quod duos ex ea filios jam haberet[f]. Alexander vero a matre arcessitus, et

[z] Lib. 3. antiquit. cap. 9.
[a] Joseph. lib. 1. belli, cap. 3. antiquit. lib. 13. cap. 19. et lib. 20. cap. 8.
[b] Lib. 16. pag. 762.
[c] Joseph. lib. 1. belli, cap. 3. et lib. 13. antiquit. cap. 19.
[d] Justin. lib. 39. cap. 4.
[e] Pausan. in Atticis, pag. 8.
[f] Justin. lib. 39. cap. 4.

Ægypti rex in locum fratris constitutus, octavum tum regni sui Cyprii numerabat annum, cum mater Cleopatra regni sui Ægyptii numeraret undecimum[g]. Hunc, non minus quam patrem Physconem, multa sagina obesum evasisse notat Athenæus[h], ubi ex Posidonio Apameno, in historiarum libro quadragesimo septimo hunc de eo locum profert: "Ægypti rex invisus populo, familiarum assentationibus excæcatus, in multis vero deliciis vivens, ne ambulare quidem poterat, nisi duobus suffultus incederet. At in saltationibus quæ epulis adhibebantur, nudis ille pedibus e lectis superioribus desiliens, exercitatis concitatius et agilius corpus saltando movebat."

Aristobulus, illato bello Iturææ, magnam ejus partem Judææ limitibus adjecit; habitatoribus ejus comminatione exilii coactis circumcisionem cæterosque Judaicos ritus admittere. Quod ex Timagene historico hisce verbis confirmat Strabo: "Hic[i] vir æquus fuit, et Judæis multis in rebus commodus: nam et ditionem eorum auxit, et partem Ituræorum eis attribuit, devinctam circumcisionis fœdere."

3899. Cum Antigonus magnifice reverteretur e bello, quo tempore populus Judæorum solenne tabernaculorum festum celebrabat; accidit ut Aristobulus rex ægrotans in turri quæ post Antonia est cognominata decumberet, frater vero Antigonus interfuturus sacris, splendidissime ornatus ascenderet in templum, potissimum pro salute regis vota facturus. Monitus Aristobulus a malevolis delatoribus ut ab insidiis illius sibi caveret, satellitibus in loco quodam obscuro et subterraneo juxta turrim illam collocatis mandavit, ut si quidem sine armis frater veniret, nemo eum attingeret; sin vero armatus, trucidarent: præmisit tamen ad eum qui rogaret, ut inermis veniret. At Salome regina et cæteri illi malevoli nuncio persuaserunt ut contraria diceret, cupere regem ita uti erat illum armatum videre. Forte Judas quidam, sectæ Essenæ, rerum futurarum vaticinatione apud suos celebris, Antigonum in turri

g Porphyr. in Græc. Euseb. Scalig. pag. 225.

h Lib. 12. cap. 27.

i Joseph. lib. 13. cap. 19.

Stratonis eo ipso die periturum prædixerat: cum aliam ipse Stratonis turrim nesciret, præter eam, quæ postea Cæsarea dicta est, et sexcentis stadiis Hierosolymis aberat. Ubi igitur incolumen Antigonum ea die ad templum accedentem vidisset, mortem sibi optabat; metuens ne falsi convinceretur, hactenus pro vero propheta habitus. Sed paulo post Antigonum in loco illo subterraneo interfectum audiit, qui eodem nomine quo maritima Cæsarea, Stratonis turris appellabatur[k].

Aristobulo confestim sceleris pœnitudine morbus ingravescebat; ita ut postremo crescentibus doloribus sanguinem vomeret. Eum quidam e ministris foras efferens eo ipso in loco ubi Antigoni interfecti cruore terra fœdata fuerat forte collapsus, Aristobuli sanguinem effudit. Quo cognito, Aristobulus Dei vindictam justam agnoscens, cum maximis animi et corporis cruciatibus vita excessit[l].

Post Aristobuli obitum Salome ejus uxor, quam Græci Alexandram nominant, solutis ejus fratribus quos in vinculis ille habuerat, Alexandrum Jannæum ætate cæteros præcedentem atque modestia regem constituit. Ille vero regno potitus, alterum fratrum insidiantem sibi interfecit, alterum contentum privata et otiosa vita in honore habuit[m]; qui Absolomus dictus, a Pompeio post annos duos et quadraginta Hierosolymis captus est[n].

Alexander Jannæus constitutis rebus imperii, prout sibi visum est conducere, ad Ptolemaidem duxit exercitum: et cum prospere pugnasset, victos intra mœnia compulit; eosque obsessos oppugnare aggressus est. In Syria eo tempore duo fratres, Philometor sive Grypus et Cyzicenus, mutuis cladibus suas vires atterentes, Ptolemaidensium periculum negligebant. Zoilus tyrannus, qui ex regum discordia occasione captata Stratonis turrim et Dora occupaverat, obsessis aliquam sed exiguam opem attulit. Ptolemæus Lathurus, a matre Cleopatra Ægypti regno ejectus, Cyprum obtinebat. Atque ad hunc Ptolemaidenses missis legatis, orabant ut auxilio veniens ex Alexandri ma-

[k] Joseph. lib. 1. belli, cap. 3. et lib. 13. antiquit. cap. 19.
[l] Joseph. lib. 1. belli, cap. 3. et lib. 13. antiquit. cap. 19.
[m] Joseph. lib. 13. cap. 20. [n] Id. lib. 14. cap. 8.

nibus periclitantes eriperet. Qui cum ei spem fecissent, quod delatus in Syriam habiturus esset Gazæos et Ptolemaidenses in suis partibus, simulque Zoilum et Sidonios multosque alios adjutaturos; elatus promissis, navigationem parabat[o].

Interim Demænetus, qui plurimum apud suos cives authoritate pollebat, persuasit Ptolemaidensibus ut mutarent sententiam: conducibilius esse dicens incertam cum Judæis belli aleam subire, quam in certissimam servitutem accito domino se dedere; et insuper non præsens solum bellum sustinere, sed majus etiam ab Ægypto imminens. Cleopatram enim non permissuram Ptolemæum vires sibi parare e vicinia, sed contra eos venturam cum valido exercitu: dare enim reginam operam, ut illum etiam e Cypro ejiciat[p]. Neque eum hic sua fefellit opinio. Cleopatra enim exulantem filium bello persecuta, non solum Cypro illum expulit, sed etiam ducem exercitus sui, quod vivum eum e manibus dimisisset, interfecit; quanquam Ptolemæus verecundia materni belli, non viribus minor ab insula recesserit, si Justinum hic audire libeat[q].

Ptolemæus igitur, cognita in itinere Ptolemaidensium mutatione, nihilominus cursum continuavit: et cum appulisset ad Sycaminum, eo loci copias exposuit; quæ constabant, connumeratis peditibus et equitibus, circiter triginta millibus. His adductis ad Ptolemaidem, et castris ibi positis; cum neque legatos ejus admittere, neque verba audire vellent, in magnam conjectus est solicitudinem. Postquam vero Zoilus ad eum et Gazæi venerunt, petentes auxilium contra Judæos et Alexandrum agros ipsorum vastantem; Ptolemaidis obsidio, metu Ptolemæi, soluta est[r].

3900. Alexander Jannæus, reducto domum exercitu, cœpit astu agere; clam Cleopatram contra Ptolemæum vocans, aperte vero amicum ejus et socium se simulans. Quin et quadringenta argenti talenta daturum se pollicitus est; si ille vicissim in gratiam ipsius Zoilum tyrannum tolleret, et agros ejus Judæis attribueret. Quod quidem Ptolemæus libenter præstitit: sed postea comperto quod

o Joseph. lib. 13. cap. 20.
p Id. ibid.
q Lib. 39. cap. 4.
r Joseph. lib. 13. cap. 20.

ille clam ad matrem ipsius Cleopatram misisset, fœdus cum eo initum dissolvit[s].

Quum Mario, ad expeditionem adversus Cimbros se accingenti, senatus auxilia ex transmarinis nationibus accersendi potestatem dedisset; ad Nicomedem Bithyniæ regem, de mittendis auxiliaribus copiis, ille scripsit. Respondit Nicomedes, Bithynos a publicanis in servitutem majori ex parte abstractos variis in locis detineri. Indeque Romæ senatusconsultum prodiit, ne quis ingenuus ex populi Romani sociis in provincia ulla servituti addiceretur; et ut præpositi provinciarum eorum manumittendorum curam susciperent[t].

Ex observata primum diligenter, deinde vero neglecta a Licinio Nerva Siciliæ prætore decreti hujus executione, ortum est secundum bellum servile Siculum: in quo defectores regem sibi quendam Salvium aruspicem atque tibicinem creaverunt; cui Tryphonis nomen postea dederunt[u].

C. Mario et C. Flacco (vel Flavio potius) consulibus, hora diei tertia, solis defectus lucem obscuravit[x]. Quam totalem fere solis eclipsim anno hoc periodi Julianæ 4610. die undevicesimo Julii, calculus astronomicus nobis exhibet.

Ascalonitæ, *αὐτονομίᾳ* obtenta, hinc tempora sua dinumerant: ut in fastis Siculis, ad Olympiadem CLXIX. est annotatum; consentiente etiam Eusebii chronico, in quo, cum secundo anno Probi imperatoris, in annum periodi Julianæ 4990. incurrente, annus æræ ipsorum tricesimus et octogesimus copulatur.

Ptolemæus Lathurus ad oppugnandam Ptolemaidem, quæ portas ei clauserat, ducibus cum parte exercitus relictis qui et eam tandem expugnarunt, ipse cum reliquis copiis, ad vastandam ac domandam Judæam se contulit. Quo intellecto, Alexander Jannæus et ipse ex sua ditione

[s] Joseph. lib. 13. cap. 20.

[t] Diodor. Sicul. lib. 38. in bibliotheca Photii, cod. 244.

[u] Diodor. Sicul. lib. 38. in bibliotheca Photii, cod. 244. cum Dione, in excerpt. Valesii, pag. 633, 634.

[x] Jul. Obsequens, de prodigiis.

collegit circiter quinquaginta vel (ut quidam scriptores malunt) octoginta millia; et cum his hosti ivit obviam. Ptolemæus vero ex improviso adortus sabbato Asochim Galilææ urbem vi cepit; et circiter decem captivorum millia, præter aliam multam prædam, abduxit. Deinde aggressus et Sephorim non longe inde distantem, multis desideratis abiit conflicturus cum Alexandro Jannæo: cui occurrit ad Jordanem fluvium, juxta Asophon, a fluvio non longe dissitum. Habebat autem Alexander in prima acie pugnare solitos octies mille, quos Hecatontamachos appellabat, gestantes æratos clypeos: cui opposita prima Ptolemæi acies, æque æratis scutis usa, cum cunctantior esset ad prælium, urgente Philostephano tactico fluvium transiit ad quem castra Judæi habebant. Alternante vero subinde victoria, tandem Ptolemæi milites Judæos profligatos eousque insecuti sunt interficiendo, donec lassatis manibus ferrum quoque hebesceret. Ferunt triginta (vel quinquaginta, ut in suis scriptis Timagenes retulit) Judæorum millia in eo prælio cecidisse: cæteros partim captos, partim fuga servatos incolumes. Ptolemæus vero quum post victoriam longe lateque excurrisset, vespere in quosdam Judæorum vicos se recepit: quos ubi vidit refertos pueris et mulieribus, mandavit militibus ut promiscue jugulatos et in frusta concisos, in lebetes ferventes membratim conjicerent, ut qui effugerent e prælio hostem crederent humanis vesci carnibus; et eo major terror intuentibus incuteretur. Cujus crudelitatis Strabo et Nicolaus Damascenus in historiis suis meminerunt[y].

3901. Cleopatra Ægypti regina videns augeri filii Lathuri potentiam, subjecta Gazæorum urbe et Judæorum regione impune pervastata, non permittendum duxit ut ille magis cresceret: maxime cum circa Ægypti portas obversaretur, et immineret ejus imperio. Quapropter continuo tam navales quam terrestres excivit copias: quarum supremum regimen penes Chelciam et Ananiam Judæos esse voluit, Oniæ illius qui templum in Heliopolitana præfectura ædificaverat filios[z]. Ex horum enim sententia reginam gessisse omnia, etiam testimonio hoc ex Strabonis

[y] Joseph. lib. 13. cap. 20. et 21. [z] Id. ibid. cap. 18. et 21.

Cappadocis historia deprompto Josephus comprobat. "Plerique enim qui prius nobiscum venerunt in Cyprum, quive post a Cleopatra illo missi sunt, confestim deficiebant ad Ptolemæum (Lathurum). Soli vero ex Oniæ parte Judæi constanter manserunt in officio: eo quod cives eorum Chelcias et Ananias apud reginam essent in pretio."

Cleopatra bonam divitiarum suarum partem, cum nepotibus et testamento, apud Coum insulam deposuit; jussoque Ptolemæo Alexandri filio cum magna classe Phœnicen appellere, et deficientibus ad se ejus regionis incolis, pervenit Ptolemaidem; unde exclusa, oppugnationem ejus urbis instituit. Interea alterum ex illius ducibus Chelciam, dum circa Cœle-Syriam Lathurum persequitur, mori contigit. Lathurus vero, relicta Syria, properavit in Ægyptum; sperans ex improviso occupaturum se præsidiis vacuam: sed opinione sua frustratus est[a].

Ægestani et Lilybetani fugitivi in Sicilia regem sibi constituerunt Athenionem quendam pastorem, genere Cilicem: qui fingebat Deos per astra futurum se universæ Siciliæ regem præsignificare; ideoque oportere tam ipsi regioni quam animalibus et fructibus qui in ea essent tanquam propriis parcere. Hic tamen a Tryphone accersitus, illi ut regi se ut exercitus imperatorem subjecit[b].

3902. Cleopatra auditis filii Lathuri conatibus, et quod ei tentanti Ægyptum non ex sententia successerat, missa eo parte exercitus omnino eum ex ea regione expulit. Atque ita rursum ille ex Ægypto ejectus, apud Gazam hyemem exegit[c].

Interim Cleopatra Ptolemaidem, cum ejus præsidiariis, expugnat. Eo Alexander Jannæus cum muneribus venit; atque ita exceptus est, ut dignum erat hominem a Lathuro afflictum, nec aliud habentem refugium. Cumque quidam amicorum reginæ suaderent, ut illam quoque regionem occuparet, nec sineret tantam bonorum Judæorum multitudinem unius viri parere nutibus: Ananias contra-

[a] Joseph. lib. 13. cap. 21.

[b] Diodor. Sicul. lib. 36. in bibliotheca Photii, cod. 244. cum Cicerone in Verr. lib. 2. Floro, lib. 3. hist. cap. 19. et Dione, in excerpt. Valesii, pag. 637.

[c] Joseph. lib. 13. cap. 21.

rium consuluit, iniquum facinus esse dictitans, si hominem et reginæ *σύμμαχον* et ipsius Ananiæ cognatum suis facultatibus exueret. Sic enim fore ut, illata huic injuria, omnes ubique gentium Judæos a se alienaret. A quo persuasa Cleopatra et ab injuria inferenda tunc abstinuit, et societatis fœdus cum Jannæo apud Cœle-Syriæ urbem Scythopolim postea renovavit[d].

Alexander Jannæus liberatus metu periculi quod a Ptolemæo Lathuro hactenus impendebat, expeditionem in Cœle-Syriam suscepit; et Gadara obsedit[e].

L. Licinius Lucullus a senatu contra servos defectores missus, cum septemdecim millium ex Italis, Bithynis, Thessalis, Acarnanibus et Lucanis collecto exercitu, in Siciliam venit. Cui cum quadraginta millibus, occurrens Athenio Cilix, amissis viginti eorum millibus, ipse multis affectus vulneribus inter mortuos delitescens evasit[f].

Syriam Judæi et Arabes terrestribus latrociniis infestarunt. Mari Cilices piraticum bellum moverunt; quod in Cilicia Romani per Antonium gesserunt[g]. Marcus vero Antonius (orator, M. Antonii triumviri avus) tum prætor, pro consule ad hoc bellum missus, et complures Athenis dies propter navigandi difficultatem commoratus, homines doctissimos Mnesarchum, Carneadem et Menedemum ibi disserentes, sicut in Asia postea Metrodorum Scepsium, audiit. In provinciam deinde veniens, a Byzantiis adjutus, cum maritimis prædonibus bellum feliciter gessit: in quo tamen præfectum suum M. Gratidium amisit[h]. Quo referendum Julii Obsequentis illud, ad consulatum C. Marii et Q. Luctatii: "Piratæ in Sicilia (leg. Cilicia) a Romanis deleti:" et Livianæ epitomæ libro sexagesimo octavo, "Antonius prætor in Sicilia (legend. item, Cilicia) maritimos prædones persecutus est." De quibus et triumphasse eum, docet Pighius, in tertio annalium tomo, ad anni urbis DCLI. finem.

Periodus Calippica quarta incipit.

[d] Joseph. lib. 13. cap. 21. [e] Id. ibid.

[f] Diodor. Sicul. lib. 36. in bibliotheca Photii, cod. 244.

[g] Prolog. lib. 39. Trogi.

[h] Cicero, in lib. 1. et 2. de Oratore; et in Bruto. Liv. lib. 68. Corn. Tacit. lib. 12.

Alexander Jannæus Gadara post decem mensium obsidionem cepit[i].

Mario consule et Catulo, A. Licinius Archias poeta Antiochenus, qui bellum Mithridaticum Græco carmine postea descripsit, (cujus et complura in Græco Anthologio leguntur epigrammata) Romam venit: ubi Ciceroni a prima pueritia princeps et ad suscipiendam et ad ingrediendam rationem studiorum extitit[k].

C. Marius consul in Gallia cum Cimbris dimicaturus, differebat prælium, quasi ex oraculis quibusdam victoriæ pariter tempus et locum captaret. Namque mulierem quandam Syram, Martham nomine, quæ ferebatur edere vaticinia, lectica vectam magna circumducebat veneratione, et sacra illius monitu faciebat. Quam senatus pridem, quum de his disserere vellet et prænuntiaret venientia, repulerat[l].

Eadem pene tempestate Battaces sive Batabaces, matris magnæ Idææ sacerdos, Pessinunte Phrygiæ Romam adventavit; et in senatu jussu Deæ suæ adesse se dixit, victoriam populo Romano magnamque belli gloriam nuntiaturum: adjiciens etiam, sacra Deæ polluta esse, atque ideo Romæ publice expiari debere. Ferebat autem vestem aliaque corporis ornamenta nova et nunquam Romanis visa; coronamque auream magnitudine inusitata et stolam floribus intextam et inauratam, regio sane splendore. Itaque e rostris ad populum verba faciens, et ad superstitiosum cultum eos incitans, hospitiis publicis et diversoriis exceptus est: sed ab Aulo Pompeio tribuno plebis coronam ferre est prohibitus. Ab altero autem tribuno deductus in rostra, et de templi expiatione interrogatus, superstitiosum sane responsum reddidit. Pompeius vero, cum circulatorem ac impostorem eum appellasset, et cum indignitate ex rostris depulisset, simulatque dimissa concione domum regressus est, febre vehementi corripi cœpit: unde paulo post mutus factus est, anginæque doloribus supra modum vexatus, post diem tertium (vel, ut alii, septi-

[i] Joseph. lib. 13. cap. 21.

[k] Cicero, pro Archia poeta.

[l] Plutarch. in Mario.

mum) exspiravit. Quod divina quadam providentia, ob sacerdotem ipsamque Deam injuriose habitam, contigisse multi interpretabantur. Superstitionibus enim mirum in modum dediti Romani sunt. Quare Battaces sacræ stolæ indutus ornamento, amplioribus a viris multis et fœminis hospitiis exceptus, Romaque discedens cum pompa dimissus est[m].

Servus Servilii Cæpionis matri Idææ se præscindens, trans mare exportatus est, ne unquam Romam reverteretur[n].

3903. Alexander Jannæus Amathunte potitus est, castro omnium quæ ad Jordanem sita sunt munitissimo: ubi Theodorus Zenonis filius res suas charissimas deposuerat. At Theodorus repente superveniens, et proprias res recuperavit, et impedimenta Alexandri diripuit, Judæorumque decem millia interfecit. Verum Alexander receptis post cladem viribus, aggressus maritimas regiones, Raphiam cepit, et Anthedonem quæ postea ab Herode Agrippias nominata est[o].

Contra Athenionem Cilicem, qui in Sicilia mortuo Tryphone servorum fugitivorum rex factus est, Manius Aquilius, C. Marii in quinto consulatu collega, imperator missus ita se fortiter gessit, ut defectores illustri prælio superaverit. Quinetiam cum ipsorum rege Athenione conserta manu heroico certamine inito, eum tandem superavit. Ad quem deprehendendum dum multitudo contendit, inter rixantium manus præda lacerata est[p].

Ptolemæus Lathurus Gaza relicta in Cyprum recessit, et mater ejus Cleopatra in Ægyptum[q]; cujus crudelitate in Lathurum territus filius minor Alexander, eam reliquit: periculoso regno securam ac tutam vitam anteponens. Cleopatra vero timens, ne major filius Lathurus ab Antiocho Cyziceno ad recuperandam Ægyptum auxiliis juvaretur, ingentia Antiocho Grypo auxilia, et Selenen uxorem

[m] Plutarch. in Mario. Diodor. Sicul. lib. 36. in Photii bibliotheca, cod. 244.
[n] Julius Obsequens, de prodigiis.
[o] Joseph. lib. 1. belli, cap. 3. et lib. 13. antiquit. cap. 21.
[p] Diodor. Sicul. lib. 36. in Photii bibliotheca, cod. 244. Florus, lib. 3. cap. 19.
[q] Joseph. lib. 13. cap. 21.

nupturam hosti prioris mariti, misit: Alexandrumque filium per legatos in regnum revocavit[r]. Atque hinc bella illa civilia inter reges Syriæ sunt orta, quorum in libro sexagesimo octavo Livius meminit.

3904. C. Mario et L. Valerio consulibus, fugitivos in Sicilia præliis trucidatos fuisse, in libello de prodigiis notat Julius Obsequens. Aquilius enim proconsul reliquias defectorum, quorum decem millia adhuc superfuerant, bello persecutus in potestatem suam redegit; atque ita bello servili secundo, cum annos propemodum quatuor duravisset, finem imposuit[s]. Quibus in bellis plus quam centum servorum myriadas periisse, affirmat Athenæus[t].

C. Marius tum sexto consul, L. Apuleii Saturnini tribuni plebis præcipua opera usus, Q. Metellum Numidicum in exilium egit: qui Rhodum profectus, ibique philosophiæ studiis se dans, legendo et audiendis magnis viris vacabat[u].

A Mithridate Romam legati cum magna pecuniæ vi venerunt, senatum largitione corrupturi. Quod animadvertens Saturninus tribunus plebis ordini senatorio inimicissimus, occasionem jam adversus eos nactum se existimans, magna legationem contumelia affecit. Senatoriis legatos adversus eum incitantibus, et conjunctam suam ipsis operam offerentibus, litem illi Saturnino de illata injuria intenderunt. Qua occasione, ob violata legatorum jura quæ Romanis sacrosancta semper sunt habita, in præsens vitæ discrimen Saturninus adductus, a populo præter omnem spem non modo liberatus sed iterum etiam tribunus plebis renunciatus est[x]. Verum novam mox seditionem turbo ille pacis concitans, hoc ipso anno C. Mario VI. et Valerio Flacco consulibus interemptus est[y].

r Justin. lib. 39. cap. 4.

s Diodor. Sicul. in Photii bibliotheca, cod. 244.

t Lib. 6. cap. 7.

u Cicero, in Pisonem, et pro Sextio. Liv. lib. 69. Plutarch. in Mario. Appian. bell. civil. lib. 1. pag. 367. 369.

x Diodor. Sicul. legat. 34.

y Cicero, in 8. Philippica, et pro Rabirio. Appian. bell. civil. lib. 1. pag. 369, 370. Oros. lib. 5. cap. 17.

3906. Cum de restituendo Q. Metello in omnibus concionibus per integrum biennium sermo assidue fieret, ejus filius Q. Metellus barba et capillo submisso sordidatus, veste squalida forum circuibat; flensque, et ad singulorum civium genua advolutus, flagitabat ut patrem ab exilio revocarent. At populus, cum spem reditus contra leges exulibus proponere minime vellet, tamen miseratione ac precibus adolescentis commotus, Q. Metellum ab exilio revocavit; ac filium, ob singularem erga patrem affectum ac solicitudinem, Pium cognominavit[z]. Patrem vero Smyrnæ exsulavisse; et Calidia deinde rogatione revocatum quum ludis forte literas in theatro accepisset, non prius eas legere dignatum fuisse quam spectaculum finiretur, in libro de viris illústribus, capite sexagesimo secundo, scribit Aurelius Victor.

C. Marius, non sustinens revertentem aspicere Metellum, in Cappadociam et Galatiam navigavit: verbo, ut vota matri magnæ Idææ persolveret; reipsa, ut novorum bellorum semina excitaret. Quapropter a Mithridate, quem apparebat arma tum moliri, cum omni officio et honore exceptus, his tamen verbis lacessendum eum putavit. "Aut enitere, rex, ut plus possis quam populus Romanus, aut obsequenter fac imperata." Quo dicto obstupuit Mithridates; ut qui nomen crebro, libertatem linguæ Romanæ tunc primum audivisset[a].

Alexander Jannæus infensus Gazæis, quod Ptolemæum Lathurum contra se in auxilium accivissent, et urbem eorum oppugnavit et agrum depopulatus est. Interim Apollodotus eorum dux noctu, cum duobus millibus conductitiorum militum et decem millibus quæ ex oppidanis armaverat, erupit in castra Judæorum. Et quamdiu nocturna erat pugna superiores erant Gazæi, hostibus Ptolemæum ad eos venisse suspicantibus: sed quamprimum dies illuxit et rei veritas apparuit, Judæi se conglomerarunt, et impetu facto in oppidanos circiter mille ex eis interfecerunt. Attamen ne sic quidem quamvis gravante inopia voluerunt cedere, parati quidvis potius perferre quam ab hoste subigi:

[z] Diodor. Sicul. in excerptis Valesii, pag. 390.
[a] Plutarch. in Mario.

et addebat illis animum Aretas rex Arabum, auxilii spem, licet vanam, ostentans[b].

3907. Lysimachus fratri Apollodoto invidens, quod apud Gazæos tam gratiosus esset, occiso eo collegit manum militum, atque ita nrbem Alexandro Jannæo tradidit. Qui primo pacatus introgressus est: deinde immisit in oppidanos militem, permissa sæviendi licentia. Ac passim Gazæi trucidabantur: nec tamen illi moriebantur inulti; sed repugnantes invasoribus, non pauciores Judæos interimebant. Alii vero desolatas prius ædes incendebant, ne hostis præda potiri posset: quidam etiam suismet manibus uxores ac liberos contrucidabant, ne in captivitatem abstraherentur. Senatores autem nnmero quingenti in Apollinis ædem confugerant: forte enim senatus habebatur, quum hostis intromissus est. Alexander vero etiam his jugulatis, et diruta insuper urbe, reversus est Hierosolyma, anno postquam castra ad Gazam admoverat[c].

Eodem ipso tempore etiam Antiochus Grypus occisus est Heracleonis insidiis, cum vixisset annos quadraginta quinque, regnasset vero viginti novem[d], vel viginti sex potius, ut in fragmento Porphyrii legitur: quorum undecim solus regnaverit, quindecim diviso cum Cyziceno imperio; mortuus ipse anno quarto Olympiadis CLXX[e]. Quinque vero Grypus post se reliquit filios. 1. Seleucum: quem patri in regno successisse scribit Josephus. 2. et 3. Gemellos, ex Tryphæna Ptolemæi Physconis regis Ægypti filia susceptos, Antiochum et Philippum. 4. Demetrium Eucærum. 5. Antiochum alterum, Dionysium cognominatum.

3908. Mithridati Eupatori, regi Pontico, natus est filius Pharnaces: qui quinquaginta vixit annos[f].

Cn. Domitio et C. Cassio consulibus Ptolemæus Cyrenarum rex, Physconis ex pellice filius, mortuus hæredem populum Romanum reliquit[g]. Ejus "regni civitates senatum liberas esse jussisse," testatur Livius: licet statim

[b] Joseph. lib. 13. cap. 21.
[c] Id. ibid.
[d] Joseph. lib. 13. cap. 21.
[e] In Græc. Euseb. Scaligeri, pag. 227.
[f] Appian. in Mithridatic. pag. 254.
[g] Liv. lib. 70. Jul. Obsequens, de prodigiis. Cassiodorus, in chronico.

postea continuis tyrannidibus et bellis exagitatos Cyrenæos fuisse, Plutarchus ostendat in Lucullo.

3909. Anna prophetissa filia Phanuelis e tribu Aseritica nupta, cum marito septem annis a virginitate vixit[h].

Tigranis filius Tigranes, qui Parthis datus obses fuerat, in paternum Armeniæ regnum ab iis restitutus est; quum mercedis loco septuaginta regionis illius convalles ab eo accepissent[i]: ut colligitur ex anno regni vigesimo quinto; cujus, ex Plutarchi Lucullo, infra ad annum mundi 3934. occurret mentio.

3910. Q. Mutius Scævola proconsul in Asiam missus, lecto sibi legato amicorum optimo P. Rutilio Rufo (quem ipsum, Asiæ proconsulem, in dissertatione de origine juris, non recte facit Pomponius) hujus consilio in administranda provincia ac jure dicundo semper est usus, ejusque præcipue opera publicanorum injurias, quibus provinciales misere oppressi fuerant, coercuit. Nam quotiescunque aliqui ab illis vexati eum adierant, datis judicibus integerrimis publicanos ubique condemnabat, et condemnatos adversariis quos injuria affecerant in carcerem abducendos tradebat. Cumque præterea sumptum omnem, tum suum tum comitum, ex sua pecunia ille faceret; brevi provincialium benevolentiam populo Romano conciliavit[k].

Seleucus Antiochi Grypi filius, multis coactis copiis, Antiocho Cyziceno patruo bellum intulit. Cyzicenus ex Antiochia ducto exercitu, cum eo congressus prælio victus est: et quum ab equo in hostium castra abriperetur, jamjam capiendus seipsum interemit; postquam octodecim regnavisset annos. Regno autem ejus potitus Seleucus, Antiochiam recepit[l]. Cyzicenum in prælio a Seleuco captum et neci traditum Josephus[m]; cum filiis Grypi bello congressum interiisse, refert Trogus[n].

Cn. Domitio et C. Cœlio consulibus senatusconsultum

[h] Luc. cap. 2. ver. 36.

[i] Strabo, lib. 11. pag. 532. Justin. lib. 38. cap. 3. Appian. in Syriac. pag. 118.

[k] Cicero, lib. 2. de Oratore. Diod. Sicul. in excerpt. Valesii, pag. 393, 397.

[l] Porphyr. in Græc. Euseb. pag. 227.

[m] Lib. 13. cap. 21.

[n] Lib. 40. prolog.

factum est, ne quis Cretensibus mutuam pecuniam daret[n]. Vide ad annum mundi 3935. ex Dione.

Q. Mutius Scævola, quum solos novem menses Asiæ præfuisset, ne sumptui esset ærario, provinciam deposuit[o]. Qui Asiam tam sancte et tam fortiter obtinuit, ut senatus deinceps in eam provinciam ituris magistratibus exemplum atque formam officii Scævolam decreto suo proponeret[p]. Et dies festus a Græcis in honorem ejus constitueretur, quem Mutia Asiani nominabant[q], de quibus, in Verrina secunda, Cicero: "Mithridates in Asia, cum eam provinciam totam occupasset, Mutia non sustulit; hostis, et hostis in cæteris rebus nimis ferus et immanis, tamen honorem hominis Deorum religione consecratum violare noluit."

Legatus tamen illius Publius Rutilius Rufus, vir summæ innocentiæ, qui cum illo consentiens a publicanorum injuriis Asiam defenderat, ab equitum factione (quos in exigendis vectigalibus multa præter fas actitantes ille cum proconsule coercuerat) in judicium vocatus est, quasi ipse munera accepisset. Ille vero ea fidei atque innocentiæ constantia usus est, ut die sibi ab accusatoribus dicta, usque ad cognitionem neque capillum barbamve promiserit, obsoletam vestem induerit, nec insignia senatoria deposuerit, inimicos permulserit, judices temperarit; orationem quoque a prætore concessam nihilo summissiorem quam animum, (qualem nimirum bonum calumnia appetitum ac longe plus reipublicæ quam suam ipsius vicem miserantem decebat) habuerit, nec quicquam splendore præteritorum annorum humilius dixerit[r]. De quo, in primo de Oratore dialogo, qui post triennium in L. Marcii Philippi consulatu habitus fuisse fingitur, M. Cicero: "Cum esset vir ille exemplum innocentiæ, cumque illo nemo integrior esset in civitate neque sanctior; non modo supplex

[n] Ascon. Pedianus, in argument. orat. pro C. Cornelio.

[o] Cicero, ad Atticum, lib. 5. epist. 17. cum Asconio Pediano, in orat. Cicer. contra L. Pisonem.

[p] Valer. Maxim. lib. 8. cap. 15.

[q] Ascon. Pedian. in tertiam contra Verrem, et divinationem contra eund.

[r] Liv. lib. 70. Ascon. Pedian. in divinat. contra Verrem. Valer. Maxim. lib. 6. cap. 4. Dio, in excerpt. Valesii, pag. 637. Oros. lib. 5. cap. 17.

judicibus esse noluit, sed ne ornatius quidem aut liberius causam dici suam, quam simplex ratio veritatis ferebat. Paullum Cottæ tribuit partium, disertissimo adolescenti, sororis suæ filio. Dixit item causam illam quadam ex parte Q. Mutius, more suo, nullo apparatu, pure et dilucide." Et in Bruto: "Quum innocentissimus in judicium vocatus esset (quo judicio convulsam penitus scimus esse rempublicam) cum essent eo tempore eloquentissimi viri L. Crassus et M. Antonius consulares, eorum adhibere neutrum voluit. Dixit ipse pro sese, et pauca C. Cotta, quod sororis erat filius; et is quidem tamen, ut orator, quanquam erat admodum adolescens. Sed Q. Mutius enucleate ille quidem et polite, ut solebat, nequaquam tamen ea vi atque copia, quam genus illud judicii et magnitudo causæ postulabat."

Atque ita equites Romani, judiciorum potestatem Gracchanis legibus nacti, Rutilium, virum non seculi sui sed omnis ævi optimum, interrogatum lege repetundarum, maximo cum gemitu civitatis, damnaverunt[r]. Damnatus vero, quum lis pecunia esset æstimata, bonis protinus cessit: quo maxime declaratum est eum alienum ab objecto crimine fuisse. Multo enim minus ex universis ejus bonis redactum est, quam ex Asia rapuisse ab accusatoribus dicebatur: eaque omnia justis ac legitimis titulis ad se pervenisse demonstrabat. Ejus autem damnationis invidia in C. Marium recidit; cui viri hujus virtus gravis et molesta fuit. Quamobrem Rutilius, quum ea quæ in urbe gerebantur improbaret, nec cum ejusmodi homine versari ac degere amplius vellet, nemine cogente in exilium abiit: et profectus in Asiam Mitylenis vixit[s]. Cumque illum quidam consolaretur, et diceret instare arma civilia, ac brevi futurum ut omnes exules reverterentur: Quid tibi, inquit, mali feci, ut mihi pejorem reditum quam exitum optares? Malo, ut patria exilio meo erubescat, quam reditu mœreat[t]. Cæterum nihilo inde plus pristina illius

[r] Vellei. Patercul. lib. 2.

[s] Dio, in excerpt. Valesii, pag. 637, 638.

[t] Seneca de beneficiis, lib. 6. cap. 37.

gloria opesque imminutæ fuere. Omnes enim Asiæ eivitates legatos secessum ejus operientes obviam miserunt. Neque solum Q. Mutius, sed eivitates etiam ae reges, quotquot ejus benefieiis antehae erant usi, plurima illi donaverunt; adeo ut longe plura possideret, quam ante exilium in bonis habuerat[u].

3911. Antioehus Eusebes sive Pius, Antioehi Cyziceni filius, quum meretrieis eujusdam opera, quæ formæ gratia illum adamaverat, Seleuei patruelis insidias evasisset, (licet Syri pietatis merito servatum illum fuisse putent, indeque Eusebis eognomentum illi tribuant) pervenit Aradum, et imposito sibi diademate Seleueo bellum intulit: quem uno prælio vietum e tota Syria expulit[x].

Seleucus fuga delatus in Cilieiam, postquam a Mopsuestianis reeeptus est, cœpit ab eis tributa exigere; qui non ferentes exaetionem, una eum regia et ipsum et amieos eoncremaverunt[y]. Quoniam violentus et supra modum tyrannieus fuit, Mopsuestiæ in gymnasio erematum fuisse, Appianus[z]; ab Antioeho Cyzieeni filio vivum exustum fuisse, Eusebius in chronico: eum fugisset in urbem, et pereepisset Mopsuestianos vivum ipsum voluisse eomburere, manus sibi ipsi intulisse, scribit Porphyrius[a].

Gemelli fratres Seleuci, Antiochus et Philippus, adductis copiis Mopsuestiam vi eeperunt, et fraternam mortem ulti eam diruerunt. Superveniens vero Cyziceni filius Antioehus Pius, prælio eos superavit. Et Antioehus quidem equo in Orontem e pugna fugiens, in flumine submersus est. Frater vero illius Philippus (ad quem nummos inseriptionem præferentes ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ refert Sealiger) et Antioehus Pius, ab anno tertio Olympiadis CLXXI. simul regnare ineipientes, et æstimabiles eopias habentes, de universo Syriæ regno obtinendo inter se deeertarunt[b].

[u] Valer. Maxim. lib. 2. cap. 10. Dio, in excerpt. Valesii, pag. 638.
[x] Joseph. lib. 13. cap. 21. Appian. in Syriac. pag. 133.
[y] Joseph. lib. 13. cap. 21. [z] Pag. 132.
[a] Porphyr. in Græc. Euseb. pag. 227. [b] Ibid.

3912. Ptolemæus Lathurus quartum Antiochi Grypi filium Demetrium Eucærum, Cnido accitum, regem Damasci constituit. Cui cum fratre Philippo copias conjungenti Antiochus Pius strenue restitit[c]. Superatus tamen Antiochus, ad Parthos fugere coactus est[d].

3913. Quum Mithridates Ponti rex Cappadociam, sublatis duobus filiis quos ex sorore ipsius Laodice Cappadocum rex (Ariarathis illius qui in bello contra Aristonicum occidit, et alterius Laodices, de qua superius dictum, filius) susceperat, occupavisset; suo ipsius filio octo annorum puero, cui Ariarathis nomen imposuit, regno tradito et Gordio rectore ei addito: Nicomedes Philopator Bithyniæ rex timens, ne accessione Cappadociæ etiam Bithyniam finitimam ille invaderet, subornavit puerum eximiæ pulchritudinis, quasi Ariarathes tres non duos filios genuisset, qui a senatu Romano paternum regnum peteret. Uxorem quoque Laodicen Mithridatis sororem, quæ post mortem Ariarathis prioris mariti Nicomedi nupserat, Romam misit, ad testimonium trium ex Ariarathe susceptorum filiorum. Quod ubi Mithridates cognovit, et ipse pari impudentia Gordium Romam misit; qui senatui assereret, puerum cui Cappadociæ regnum tradiderat ex eo Ariarathe genitum, qui bello Aristonici auxilia Romanis ferens cecidisset[e].

Galadenorum regina cum Parthis bellum gessit. In cujus auxilium vocatum Antiochum Pium Cyziceni filium fortiter in prælio dimicantem occubuisse; atque ita Syriæ regnum penes duos fratres Grypi filios, Philippum atque Demetrium Eucærum, remansisse scribit Josephus[f]. Cum biennio, quod Philippo filio Grypi tribuit, Seleucidarum imperium terminat Eusebius in chronico. Sed cum post hoc tempus, et Antiochum Pium a Tigrane regno pulsum fuisse, in fine Syriacorum suorum Appianus, et Philippum cum duobus fratribus suis Demetrio Eucæro et Antiocho Dionysio Damasci regibus bellum gessisse et Syriæ regno

[c] Joseph. lib. 13. cap. 21.
[d] Porphyr. in Græc. Euseb. pag. 227. et Euseb. in chronico.
[e] Justin. lib. 38. cap. 1, 2.
[f] Lib. 13. cap. 21.

potitum fuisse, doceat Josephus[g]: dicendum potius videtur, Antiochum Pium a Parthis (ad quos, non ut hostes, sed ut salutis perfugium et præsidium eum se contulisse, Porphyrius et Eusebius confirmant) reversum, suam Syriæ partem quam per biennium Philippus occupaverat recuperavisse, Philippumque ut damnum illud resarciret de regno Damasceno ditioni suæ adjiciendo cum fratribus suis Demetrio et Antiocho contendisse (qui motus Syriæ regum illi fuisse videntur, a Livio in libro septuagesimo enarrati) reliquamque omnem Syriam a Cyziceni filio non possessam, sibi vendicasse. Quorum certaminum a Philippo partim cum Antiocho Pio, partim cum fratribus suis per octo sequentes annos habitorum tandem pertæsi Syri, relictis Seleucidis, Tigranis Armeniæ regis imperio se subjecerunt: ut in libri quadragesimi initio Justinus indicat. Antiocho vero Pii cognomentum per jocum a Syris datum Appianus, in loco citato, existimat; quod Selenen duxisset, quæ prius et patri ejus Cyziceno, et patruo Grypo, nupserat: indeque merito, divina ultione, a Tigrane pulsum fuisse pronunciat.

Senatus Romanus, studio regum Asiaticorum intellecto, aliena regna falsis nominibus furantium, Mithridati Cappadociam, et Nicomedi, ad solatium ejus, Paphlagoniam ademit. Ac ne contumelia regum foret, ademptum illis quod daretur aliis, uterque populus libertate donatus est. Sed Cappadoces munus libertatis oblatum abnuentes, missis ad Romanos legatis, negabant vivere gentem suam sine rege posse. Quod mirati Romani, permiserunt eis ut de ipsorum corpore regem suis quem vellent suffragiis crearent. Ita rex ab iis factus est Ariobarzanes[h]: Romanis Gordium, quem Mithridates eis commendaverat, rejicientibus[i].

3914. L. Cornelius Sylla, finita prætura (qua anno L. Cæsaris et P. Rutilii consulatum præcedente functum illum fuisse, in libro historiæ suæ secundo Velleius Paterculus significat) quum præesset Ciliciæ, legatus in Cappado-

[g] Lib. 13. cap. 22. et 23.
[h] Justin. lib. 38. cap. 2. Strabo, lib. 12. pag. 540.
[i] Justin. lib. 38. cap. 5.

ciam missus est; specioso expeditionis titulo ad Ariobarzanem in regnum reducendum, revera ut multa molientem Mithridatem reprimeret. Sylla igitur haud magnas secum copias adducens, sed prompta usus opera sociorum, magno quidem Cappadocum sed majore Armeniorum, qui Gordio suppetias venerant, numero interfecto, ipsum Gordium (cum intruso regulo Ariarathe, cui rector ille a Mithridate fuerat præpositus) ejecit, et Ariobarzanem juxta senatus decretum, Mithridate non contradicente, regem declaravit[k].

Parthorum legati a rege Arsace missi ad Syllam venerunt, ut amicitiam a populo Romano peterent[l]; quum nihil ante eam diem commercii inter utramque gentem intercessisset. Legationis illius princeps Parthus Orobazus fuit: qui cum Syllam apud Euphratem agentem convenisset, tres sedes, unam Ariobarzani, alteram Orobazo, tertiam sibi posuisse Sylla dicitur, mediusque inter duos sedens audientiam dedisse legato. Quamobrem necavit postmodum rex Parthorum Orobazum. Syllam alii prædicaverunt, quod barbaros habuisset ludibrio; alii ut arrogantem et intempestive ambitiosum culpaverunt. Memoriæ quoque proditum est quendam ex comitatu Orobazi Chalcidensem, inspecto Syllæ vultu, animique et corporis haud defunctorie observatis moribus, atque ad artis præcepta expensa ejus natura, prædicasse, fieri non posse quin summus hic vir futurus esset: mirari etiam se, quemadmodum patiatur et nunc non esse omnium primus[m].

Syllam Romam regressum postulavit Censorinus repetundarum; quod magnam pecuniam contra leges ex amico et socio regno cepisset. Verum ad judicium non occurrit; sed accusationem reliquit[n].

Mithridates ad societatem Romani belli, quod olim meditabatur, Tigranem Armeniæ regem, nihil de offensa Romanorum sentientem, pellexit: per Gordium illi persua-

[k] Liv. lib. 70. Plutarch. in Sylla. Appian. in Mithridatic. pag. 208. et lib. 1. bell. civil. pag. 396.

[l] Liv. lib. 70. Sext. Rufus in breviario.

[m] Plutarch. in Sylla: cum Velleio Paterculo, lib. 2. cap. 24.

[n] Plutarch. in Sylla.

dens, ut Ariobarzani segni admodum, quem Romani Cappadociæ regem constituerant, bellum inferret. Et ne quis dolus subesse videretur, filiam suam ei Cleopatram in matrimonium tradidit[o].

3915. Mithraas et Bagoas Tigranis duces, pulso Ariobarzane, qui primo eorum adventu sublatis rebus suis Romam contendit, Ariarathem in regnum deduxerunt. Atque ita per Tigranem rursus Cappadocia juris esse Mithridatis cœpit[p].

Eodem tempore, mortuo Nicomede Philopatore, senatus Romæ filium ejus Nicomedem, ex Nysa (saltatrice a Mithridate, apud Justinum[q] appellata) progenitum, Bithyniæ regem instituit. Cujus fratrem ætate majorem Socratem, et ipsum Nicomedem appellatum atque Chrestum sive Frugi cognominatum, cum exercitu contra eum misit: qui, eo pulso, regnum ipse occupavit[r].

Quum regno pulsus Nicomedes supplex Romam venisset; decretum in senatu est, ut et ille et Ariobarzanes in regna sua restituerentur. Legati ad hoc missi sunt, Manius Aquilius (qui servile bellum in Sicilia confecit) et Maltinus sive (ut in MS. legitur) M. Altinius[s]. Jussique adjutare, Lucius Cassius, qui Asiam Pergamenam cum exiguo obtinebat exercitu, et Mithridates ipse. Verum is propter controversum jus Cappadociæ et Phrygiam sibi a Romanis ablatam, nihil eos juvit[t]; sed suis querelis quibusdam oppositis, et ostensa legatis pecuniæ magnitudine quam publice privatimque tunc expendisset, quievit[u]; licet ipse in oratione quam Trogus Pompeius commemorat, et Cappadocia filium suum eductum quam jure gentium victor occupaverat, et regem Bithyniæ Chrestum a se in gratiam Romanorum occisum fuisse, affirmet[x].

[o] Justin. lib. 38. cap. 3.

[p] Justin. lib. 38. cap. 3. et Appian. in Mithridatic. pag. 176.

[q] Lib. 38. cap. 5.

[r] Justin. lib. 38. cap. 5. Appian. pag. 176. et 178. Memnon. in excerpt. Photii, cap. 32.

[s] Justin. lib. 38. cap. 5. Appian. pag. 176. et 178.

[t] Appian. pag. 176, 177.

[u] Dio, legat. 30. in edit. Græca, vel 31. in Græco-Latina.

[x] Justin. lib. 38. cap. 5.

Mithridates societatem cum Tigrane, bellum adversus Romanos gesturus, junxit: pactique inter se sunt, ut urbes agrique Mithridati, homines vero et quæcunque auferri possent Tigrani cederent. Et quantum bellum suscitaret intelligens, legatos ad Cimmerios, alios ad Gallo-Græcos, et Sarmatas Bastarnasque, auxilium petitum misit. Nam omnes has gentes, Romanum meditabundus bellum, variis beneficiorum muneribus jam ante illexerat. A Scythia quoque exercitum venire jussit[y]; omnes qui Tanaim et Istrum paludemque Mæotidem accolunt ad exequenda jussa ejus paratos habens. In Ægyptum quoque et Syriam misit qui societatem regum ei compararent. Naves stratas habuit trecentas et alias insuper ædificabat: accitis e Phœnicia et Ægypto proretis ac gubernatoribus. Paternum et ipse regnum habuit viginti millia stadium patens in longitudinem; multasque circumvicinas gentes acquivisit, et inter eas Colchos gentem bellicosam[z]. Possedit enim regionem quæ Haly fluvio determinatur; usque ad Tibarenos et Armenios, atque intra Halyn usque ad Amastrin ac Paphlagoniæ quasdam partes. Adjecit autem ditioni suæ etiam oram maritimam versus occasum usque ad Heracleam: in diversam vero partem Ponto adjecit quæ sunt usque ad Colchidem et Armeniam minorem[a]. Gentes viginti quinque sub ditione eum habuisse, scribit A. Gellius[b], Valerius Maximus[c], Quintilianus[d], Plinius[e] earumque omnium linguas percalluisse, neque cum subditis collocutum unquam fuisse per interpretem. Gentium quoque duarum et viginti ore locutum eum fuisse, in Sexti Aurelii Victoris libro de viris illustribus, capite septuagesimo sexto, legimus: licet libri manuscripti quinquaginta numerum hic exhibeant.

Quum Romani legati, cum Cassiano milite aliisque copiis e Galatia et Phrygia contractis, Nicomedem in Bithyniam, Ariobarzanem in Cappadociam reduxissent: ambobus

[y] Justin. lib. 38. cap. 3.
[z] Appian. in Mithrid. pag. 178. et 180.
[a] Strabo, lib. 12. pag. 540, 541.
[b] Lib. 17. cap. 17. 22.
[c] Lib. 8. cap. 7.
[d] Lib. 11. cap. 2.
[e] Lib. 7. cap. 24. et lib. 25. cap. 2.

mox suadebant, ut vicinam Mithridatis ditionem incursionibus vexando materiam belli quærerent; ostentantes spem auxilii. Neuter tamen vicinum tam potentem lacessere armis ausus est: sed urgentibus legatis, Nicomedes, qui magnam pecuniam pro restitutione ducibus et ipsis legatis ex pacto debebat, magnam etiam alias a Romanis Asiaticis ad usuram acceperat, quæ tum repetebatur, invitus in ditionem Mithridatis irrupit, et usque Amastrim urbem populatus est, nemine vetante occurrenteve; nam Mithridates, quamvis paratas haberet copias, tamen cedebat, ut multas justasque causas belli haberet[e]; de qua Romanorum injuria ita illum conquerentem in epistola ad Arsacem, libro quarto historiarum inducit Salustius: "Nam quid ego me appellem? quem disjunctum undique regnis et tetrarchiis ab imperio eorum, quia fama erat divitem, neque serviturum esse, per Nicomedem bello lacessiverunt, sceleris eorum haud ignarum, et ea quæ accidere testatum antea."

Ubi Nicomedes cum magna præda domum rediit, Mithridates ad Romanos duces legatosque, quorum voluntate hæc facta non ignorabat, Pelopidam oratorem misit, de injuriis a Nicomede illatis expostulaturum. Cumque Nicomedis legati culpam in Mithridatem, a quo primum injuriæ initium factum esset, conjicerent: Romani responderunt, neque placere sibi Mithridatem molestia affici a Nicomedi, neque ut Nicomedi bellum inferretur passuros. Itaque Mithridates, ut aperte a Romanis læsus, misit cum magna manu filium Ariarathem ad occupandum regnum Cappadociæ: qui mox Ariobarzane pulso ibi regnavit[f]: Maltino sive M. Altinio, Romano legato, etiam ibi superato[g].

Romam Mithridates legatos misit, petens a Romanis, ut, si Nicomedem pro amico haberent, vel persuaderent, vel cogerent hominem ex æqui justique ratione secum agere: sin autem, hostis ulciscendi potestatem sibi face-

[e] Appian. Mithridatic. pag. 177. cum Livio, lib. 74. et Dione, legat. 30. vel 31.

[f] Appian. in Mithridatic. pag. 179. cum Livio, lib. 76. et 77. Eutrop. lib. 5. et Orosio, lib. 6. cap. 2.

[g] Justin. lib. 38. cap. 4.

rent. Romani non modo nihil eorum egere, quæ volebat, sed etiam minas addidere, ni Cappadociam Ariobarzani restitueret, pacemque cum Nicomede coleret. Simul legatos ipsius eo die discedere jusserunt: ac præterea prohibuerunt, nisi paruisset imperio, nullum ut amplius legatum mitteret[h].

Interim vero Pelopidam ad Romanorum duces Mithridates ablegavit; ut eis significaret se legatos questum de illis ad senatum misisse, et ut ibi ad causam dicendam adessent denuntiaret, neve quicquam absque communi senatus populique Romani decreto inciperent. Cujus oratio quum visa illis esset insolentior, jusserunt Mithridatem abstinere a Nicomede et Cappadocia, sibi enim curæ fore ut mox in eam restituatur Ariobarzanes: Pelopidam autem statim castris excedere, et, nisi rex jussa faciat, non redire amplius. Cum hoc responso dimissus est, non sine custodia, ne quem obiter corrumperet[i].

Statim vero Romani duces, non expectata ex urbe de tanto bello senatus aut populi sententia, e Bithynia, Cappadocia, Paphlagonia et Gallo-Græcia copias contraxerunt: quibus se L. Cassii, cum quo Asiam obtinebat, adjunxit exercitus. Divisisque copiis, Cassius castrametatus est in confinio Bithyniæ et Galatiæ, Manius Aquilius qua transitus patebat Mithridati in Bithyniam, Q. Oppius in finibus Cappadociæ: singuli cum quadraginta peditum equitumque millibus. Habebant et classem circa Byzantium, cui Minutius Rufus et C. Popilius præerant, ad oris Ponti custodiam. Juvabat eos et Nicomedes cum peditum quinquaginta, equitum sex millibus[k].

Mithridates in exercitu proprio habebat ducenta et quinquaginta peditum, quadraginta equitum millia, trecentas naves tectas, centum dicrota, et alium apparatum pro ratione tam numerosæ militiæ. Præerant autem his copiis Neoptolemus et Archelaus duo fratres; et ipse rex per se administrabat plurima. Inter auxilia vero Arcathias Mithridatis filius adduxerat ex Armenia minore de-

[h] Dio. legat. 31. vel 32.

[i] Appian.

[k] Appian. pag. 181.

cem millia equitum: Dorylaus phalangitis (gravis peditum armaturæ) præerat, Craterus centum et triginta falcatis curribus[l].

Ut ad Amniam fluvium in latis campis conspexerunt se Nicomedes et duces Mithridatis (ipse enim non aderat) instruxerunt acies: Nicomedes omnes suos, Neoptolemus et Archelaus expeditos tantum et equites Arcathiæ et currus aliquot: nam phalanx adhuc erat in itinere. Diu vero alternante victoria, Mithridatis duces, licet militum numero inferiores, incredibili strage a falcatis curribus edita, Nicomedem cum suis in Paphlagoniam fugere coegerunt; castrisque et pecuniis hostium sunt potiti[m].

Nicomedes ita fugatus, prope Manium Aquilium castra admovit. Mithridates Scorobam montem ascendit, qui est Bithynorum et Ponticorum confinium. Ejus antecursores centum equites Sarmatæ, cum forte offendissent octingentos Nicomedis equites, ceperunt ex eis aliquot. Manium Aquilium retrocedentem Neoptolemus et Nemanes Armenius circa primum Pachium vicum assecuti hora septima, quum abiisset Nicomedes ad Cassium, coegerunt pugnare, ducentem equitum quatuor millia, peditum vero decuplum: cæsisque decem millibus, trecentos vivos ceperunt. Ipse vero Aquilius, castris amissis, fugiens ad Sangarium fluvium, noctu eum trajecit, et evasit in Pergamum[n].

Cassius et Nicomedes, et cæteri quotquot legati Romani aderant, moverunt castra in Leontocephalen, castellum Phrygiæ munitissimum: ubi novitiam tironum multitudinem ex opificibus aut agricolis aut plebe infima collectam armis exercebant, et novos ex Phrygibus delectus faciebant. Sed quum utrique pigri essent ad officium, dimissis omnibus recesserunt: Cassius cum suis copii Apameam, Nicomedes Pergamum, Aquilius Rhodum versus. Quæ ubi audierunt oris Ponti custodes, dispersi sunt; claustris Ponti et Nicomedis navibus Mithridati traditis[o].

[l] Appian. pag. 181.

[m] Appian. cum Memnone cap. 33. et Strabone, lib. 12. pag. 562.

[n] Appian. cum Livio, lib. 77.

[o] Appian.

Captivos omnes in bello isto comprehensos Mithridates cum viatico ad suos remisit; ut apud hostes clementiæ opinionem sibi pararet[p]. Quæ ejus humanitas quum omnium sermonibus celebraretur, statim universæ civitates certatim se ejus partibus adjunxerunt. Itaque cernere erat legatos singularum civitatum decretis publicis eum invitantes, Deumque ac Servatorem appellantes. Adventuque regis cognito, cuncti e civitatibus effusi in veste candida illum ingenti lætitia excipiebant[q]; augustiori honore quam pro mortalium sorte Deum eum appellantes et implorantes[r]; dominumque, patrem, conservatorem Asiæ, Evium, Dionysium, Nysium, Bromium, Bacchum nominantes[s]. Qui Bacchi, præ aliis, titulus quamobrem illi fuerit attributus, in primo Symposiacorum libro Plutarchus explicat.

Mithridates igitur, in Italiam Nicomede se subducente, primo aditu occupata tota Bithynia, obibat eam, civitates constituens et ordinans[t]. Phrygiam deinde provinciam populi Romani cum ingenti exercitu intravit[u]; ibique usus est Alexandri diversorio: faustum omen putans si ubi Alexander interquievit, pernoctaret Mithridates. Atque ita et Phrygiæ reliqua, et Mysiam Asiamque Romanorum provincias recentes, percurrebat usque ad Cariam et Lyciam[x].

3916. Mithridates, missis circumquaque suis ducibus, subegit Lyciam et Pamphyliam aliaque usque Ioniam[y]. Paphlagoniam quoque invasit, pulso ex ea rege amico populi Romani Pylæmene[z].

Athenionem, Athenionis Peripatetici ex serva Ægyptia filium, (qui a mortuo domino hæres relictus, et Athenis in civitatem adscriptus, Aristionis assumpto nomine adolescentulos in rhetorica et Peripatetica philosophia institue-

p Appian.

q Diodor. Sicul. in excerpt. Valesii, pag. 401.

r Athenæus, lib. 5. cap. 11.

s Cicero, pro Flacco.

t Memnon. cap. 33. Liv. lib. 76. et 77. Strabo, lib. 12. pag. 562. Appian. pag. 183.

u Liv. lib. 77.

x Appian. pag. 183.

y Appian. pag. 184.

z Eutrop. lib. 5. Oros. lib. 6. cap. 2. cum Appiano in Mithridatic. pag. 209.

bat) legatum Athenienses ad Mithridatem miserunt. Qui in regiorum amicorum numerum receptus, literis suis ad rerum novarum spem eos erigebat[a]. Homo ex impudentia simul ac sævitia conflatus; qui ex Mithridatis vitiis teterrima quæque quasi quandam in se colluviem traxerat[b].

Quum Laodicensibus Lycum fluvium accolentibus, ad quos Q. Oppius Pamphyliæ proconsul cum equitibus et mercenario milite se receperat, per præconem Mithridates securitatem promisisset, si Oppium ei dederent; mercenarios quidem dimiserunt, ipsum vero Oppium adduxerunt ad Mithridatem, præcedentibus lictoribus in ludibrium. Eum Mithridates secum circumducebat, ostentans captivum ducem Romanum[c].

Prævalentibus per Asiam Mithridatis partibus, quum urbes omnes miro quodam impetu deficerent a Romanis, Lesbii non solum seipsos sed etiam Aquilium, qui Mitylenas confugerat ibique ex morbo curabatur, regi tradere constituerunt. Itaque lectos juvenes corporum robore præstantes ad ejus diversorium miserunt: qui facto simul impetu correptum Aquilium vinxerunt, rati pulcherrimum se munus ac Mithridati gratissimum oblaturos esse[d]. Cum Aquilio quoque alios Mithridati vinctos Mitylenæi tradiderunt[e]. Aquilium vero, legationis et belli hujus authorem præcipuum, vinctum in asino rex circumvehebat; coactum suapte voce apud spectatores proclamare se esse Manium Aquilium. Idemque Manius longa nexus catena, cum Bastarne quodam procero cubitos quinque, pedes ab equite interdum trahebatur. Tandem verberibus atque omni supplicio excruciato Pergami aurum liquatum in os ejus infundi jussit Mithridates, corruptelas largitionum exprobrans Romano nomini[f].

Ordinatis deinde satrapis adivit rex Magnesiam, Ephesum et Mitylenem, hilariter exceptus ab omnibus: Ephe-

[a] Athenæus, lib. 5. cap. 10. et 11. ex Posidonii Apameni historia.
[b] Plutarch. in Sylla; et ejus exscriptor Dio, in excerptis Valesii, pag. 649.
[c] Liv. lib. 78. Athenæus, lib. 5. cap. 11. Appian. pag. 184.
[d] Diodor. Sicul. in excerptis Valesii, pag. 401.
[e] Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 18.
[f] Athenæ. lib. 5. cap. 11. et Appian. pag. 184. cum Cicerone, in Orat. pro lege Manilia; et lib. 5. Tusculan, quæst. Livio, lib. 78. et Plinio, lib. 33. cap. 3.

siis etiam Romanorum effigies apud se positas tollentibus[g].

Eo favore civitatum exceptus Mithridates, multum ibi auri argentique, studio veterum regum, magnumque belli apparatum invenit: quibus instructus, debita civitatibus publica privataque remisit, et vacationem quinquennii concessit[h]: "Ego ultus injurias, Nicomedem Bithynia expuli, Asiamque spolium regis Antiochi recepi, et Græciæ dempsi grave servitium," inquit ille, in epistola ad Arsacem, libro quarto historiarum Salustii.

Ex Ionia revertens Mithridates cepit Stratoniceam, mulctavitque pecunia, et imposuit ei præsidium: ubi conspicatus formosam virginem Monimam Philopœmenis filiam, recepit in suum gynæceum. Cum Magnetibus autem et Paphlagonibus Lyciisque, propter præsidia resistentibus, bellum continuabat[i]; ubi Magnetes ad Sipylum montem Archelaum illius ducem incursionibus fines suos vastantem, multis ex Barbarorum agmine cæsis, vulneraverunt[k].

Cleopatra Ægypti regina, quum occultis insidiis filio Alexandro exitium machinaretur, occupata ab eodem interficitur: digna prorsus hac mortis infamia, quæ etiam matrem thoro expulit, et duas filias viduas alterno fratrum matrimonio fecit, et filio alteri in exilium acto bellum intulit, alteri erepto regno exitium per insidias machinata est[l]. Regnaverat autem ille, simul cum matre, annos octodecim[m].

Ubi primum compertum est, scelere Alexandri matrem interfectam, concursu populi facto, ille civium metu aufugit. Post cujus fugam Alexandrini, missis in Cyprum legatis, seniori fratri Ptolemæo Lathuro inde revocato regnum Ægypti reddiderunt: qui per annos octo, vel (ut exactius Porphyrius tempus expressit) annos septem et menses sex eo deinceps potitus est[n].

[g] Appian. pag. 184.

[h] Justin. lib. 38. cap. 3.

[i] Appian.

[k] Pausan. in Atticis, pag. 18.

[l] Justin. lib. 39. cap. 4. cum Pausania in Atticis, pag. 8. Athenæo, lib. 12. cap. 27. et Eusebio in chronico.

[m] Porphyr. in Græc. Euseb. Scalig. pag. 225.

[n] Justin. lib. 39. cap. 5. Pausan. Porphyr. et Euseb. Scalig. pag. 225.

Anna prophetissa filia Phanuelis, marito defuncto, vidua per quatuor et octoginta annos in templo, usque dum Christum in eo præsentem vidit, jejuniis ac precibus vacavit, Deo serviens nocte ac die[o].

Itali defectores ad Mithridatem miserunt, ut in Italiam adversus Romanos adduceret copias: ita enim facile conjunctis copiis posse Romanorum vires deturbari. Quibus ille responsum dedit, ducturum se copias in Italiam, postquam Asiam subegisset: id enim tum agebat. Eam ob rem Italis animos despondentibus, bellum sociale sive Marsicum sopitum est[p]. In quo, inter externarum gentium auxilia missa populo Romano (a Livio in libro septuagesimo secundo commemorata,) duæ quadriremes tectæ fuerunt, ab Heracleotis Ponti suppeditatæ; quarum in eorum historia Memnon meminit[q]. Ab Italorum vero partibus, inter alios, Agamemnon Cilix pirata stetit: cujus, in excerptis Valesii Diodorus Siculus, et in libro quinto, capite decimo octavo, mentionem facit P. Orosius.

Mithridates, cives Romanos per urbes Asiæ dispersos consiliis suis impedimento esse intelligens, Epheso secretas literas satrapis omnibus civitatumque magistratibus scripsit, ut universi ad eandem diem trigesimam invaderent armis Romanos Italosque hospites cum uxoribus, liberis, cæterisque ingenuis domesticis Italici generis, et occisos insepultos abjicerent: et bona eorum partim regi, partim percussoribus cederent. Per præconem etiam interminatus est mulctam cæsos sepelientibus aut vivos celantibus; præmio proposito iis qui latitantes tollerent: pollicitus servo libertatem si herum occideret, debitori vero creditorem necanti debitæ pecuniæ dimidium. His clam ad omnes simul scriptis, ubi statuta dies venit, nullo modo explicari aut comprehendi verbis potest, quæ tunc multitudo Romanorum civium cæsa sit, quis mœror plurimarum provinciarum, quis gemitus occidendorum pariter atque occidentium fuerit; cum singuli quique aut prodere inno-

[o] Luc. cap. 2, ver. 37.
[p] Diodor. Sicul. in bibliotheca Photii, cod. 244.
[q] Cap. 31.

centes hospites et amicos, aut ipsi periclitari pœna hospitum cogerentur[r].

Ibi Ephesii e Dianæ templo ab ipsarum statuarum complexu distractos interficiebant. Pergameni eos qui in ædem Æsculapii confugerant, quum nollent abscedere, statuis hærentes sagittis configebant. Adramytteni abnatare conatos in mare persequendo necabant, simulque infantes eorum submergebant. Caunii (Antiocho devicto attributi Rhodiis, et paulo ante a senatu juri suo redditi) Italos qui ad sacratam ejus civitatis curiam confugerant ab ipsis aris protraxerunt: cæsisque prius in conspectu matrum infantibus, ipsas deinde, et postremo earum maritos, interemerunt[s]. Tralliani ipsi quidem neminem occiderunt, sed, ne hospitum cæde manus contaminarent scilicet, Theophilum quendam Paphlagonem virum trucem ad hoc mercede conduxerunt: qui in ædem Concordiæ conclusos tam immaniter contrucidavit, ut statuas complectentibus manus amputaret[t].

Apud Mitylenæos P. Rutilius Rufus exulans crudelitatem regis in togatos, soccos et pallium assumendo, homo consularis vitavit[u]. Ut Theophanis Mitylenæi, rerum Pompæi magni scriptoris, commentum nullo modo fuerit recipiendum: qui in arce Καινῷ a Pompeio recepta, inter alia Mithridatis arcana, Rutilii quoque orationem repertam esse prodidit, qua ad hanc Romanorum cædem regem ille incitaverit[x]. Ejusmodi vero vestitus mutatione et alii Romani, ut imminens periculum effugerent, tum sunt usi[y]. Calaminæ quoque in Lydia fluctuantes insulæ multorum civium salus fuit[z]. Occisorum tamen uno illo die numerus octoginta millium fuit[a]; non centum et quinquaginta, ut

[r] Appian. in Mithridatic. pag. 185. 206. 209. et 212. cum Cicerone, in orat. pro lege Manilia, et pro Flacco. Memnone, in excerpt. cap. 33. Livio, lib. 78. Velleio Paterc. lib. 2. cap. 18. Floro, lib. 3. cap. 5. Eutrop. lib. 5. et Orosio, lib. 6. cap. 2.

[s] Appian. in Mithridatic. pag. 185.

[t] Appian. in Mithridatic. pag. 185. cum Dione, in excerptis Valesii, pag. 642.

[u] Cicero, pro C. Rabirio Posthumo.

[x] Plutarch. in Pompeio.

[y] Athenæ. lib. 5. cap. 11.

[z] Plin. lib. 2. cap. 95.

[a] Memnon. cap. 33. Valer. Maxim. lib. 9. cap. 2.

apud Plutarchum in Sylla, et eum secutum Dionem[b] ille relatus reperitur.

Mithridates in Coum trajecit: ubi exceptus a libentibus, Alexandri qui in Ægypto regnaverat filium, et ipsum Alexandrum dictum, cum multis pecuniis in Coo relictum a Cleopatra avia, et a Cois sibi deditum assumpsit educavitque regie; et e thesauris Cleopatræ magnas divitias, artificum opera egregia, gemmas, mundum muliebrem, magnamque vim pecuniæ misit in Pontum[c]. Præter Cleopatræ vero thesauros, etiam Judæorum octoginta talenta Mithridatem inde abstulisse, ex Strabonis historiarum libris confirmat Josephus[d]: quæ a Judæis Asiaticis, metu belli Mithridatici, deposita in ea insula fuisse existimat, ad templum Hierosolymitanum deferenda.

Alexander, junioris Alexandri jam dicti pater, anno Ægyptiaci sui regni vigesimo nono, Cyprii vigesimo sexto, ab Ægyptiis, ductore Tyrrho regum cognato, prælio navali victus, una cum uxore et filia ad urbem Lyciæ Myra fugere coactus est: unde in Cyprum declinans, a Chærea navarcho prælio exceptus interiit[e].

Athenio, sive Aristio, legatus ad Athenienses ex Asia a Mithridate remissus, tempestate Carystiam in Eubœa delatus est: ad quem inde referendum naves longas, sellamque argenteis fultam pedibus, Athenienses miserunt; maxima fere parte civitatis ad eum excipiendum effusa. Qui præfecturam urbis adeptus, sævam ibi tyrannidem exercuit; eorum qui Romanis favebant aliis occisis, aliis Mithridati traditis. Cujus tyrannidem multi fugientes, Amisum Atheniensium in Asia coloniam habitatum se contulerunt; ibique in civitatem recepti sunt[f].

Quotquot Itali evaserant ex Asia, Rhodi habebant receptaculum, et in his L. Cassius proconsul Asiæ. Rhodii mœnia portusque munierunt, et instruxerunt machinis:

[b] Legat. 36. vel 37.

[c] Appian. in Mithridatic. pag. 186. 252. 253. et bell. civil. lib. 1. pag. 414.

[d] Lib. 14. cap. 12.

[e] Porphyr. in Græc. Euseb. Scalig. pag. 225.

[f] Posidonius Apamenus, apud Athenæum, lib. 5. cap. 11. cum Plutarcho in Lucullo, et Pausania in Atticis, pag. 18.

nonnullis Telmissensibus et Lyciis adjuvantibus. Et adventante cum classe Mithridate, suburbia diruerunt, ne hostibus essent usui: navesque ad pugnam instruxerunt, alias a fronte, alias a lateribus[g]. Sola vero navium multitudine inferiores, reliquis omnibus longe superiores erant. Namque et arte gubernatorum, et apta navium instructione, et peritia remigum, et militum fortitudine, scientia denique ac virtute præfectorum Rhodii præstabant. Contra autem Cappadoces imperiti navalis pugnæ et inexercitati et, quæ exitii causa solet esse, incompositi agebant[h].

Cappadoces navale prælium, sub oculis ac conspectu regis sui ineuntes, animorum alacritate benevolentiam suam illi approbare cupiebant. Cumque navium duntaxat numero potiores essent, omni arte circumvenire hostium classem atque intercipere conabantur[i]. Tandem vero Damagoras classis Rhodiorum præfectus post solis occasum cum sex navibus viginti quinque regias adortus, duas ex eis demersit, duas item alias in Lyciam compulit: et nocte in alto exacta reversus est. In quo certamine, navem Mithridatis suos hortantis Chia socia per tumultum impacta concussit: propeque fuit, ut ipse rex in hostium veniret manus. Quod ille non dissimulans postea, gubernatorem et proretam affecit supplicio; atque Chiis iratus est omnibus. Deinde terrestres copias, ad Mithridatem ex Asia navigantes in onerariis et triremibus, turbo repentinus ad Rhodum transversus appulit. Quas turbatas adhuc tempestate dispersasque aggressi Rhodii, partim ceperunt partim perforarunt incenderuntque; et quadringentos viros captivos abduxerunt. Ad extremum Mithridates, sambuca machina et scalis ad urbis oppugnationem frustra admotis, victus cum ignominia a Rhodo recessit[k].

Obsessis deinde Pataris, cædebat Latonæ lucum ad machinas, donec minaci somnio jussus est abstinere a sacris arboribus: relictoque ad bellum in Lycia continu-

[g] Appian.
[h] Diodor. Sicul. in excerptis Valesii, pag. 402.
[i] Diodor. Sicul. in excerptis Valesii, pag. 402.
[k] Appian. cum Memnone, cap. 33. et Livio, lib. 78.

andum Pelopida, Archelaum misit in Græciam, ut suadendo cogendoque quotquot posset civitates ad partes suas adduceret. Ipse posthac plerasque curas committens suis ducibus, delectus habebat militum et arma fabricabat, et oblectabat se cum Stratonicensi muliere Monima; et pro tribunali cognoscebat causas eorum qui dicerentur insidiati ejus saluti, aut res novas moliti, aut quomodocunque proclives[l].

Archelaus præfectus regis cum centum et viginti millibus equitum ac peditum in Achaiam præmissus, Athenarum civitatem ab Aristione Atheniensi traditam accepit[m]. Profectusque cum classe et cibariis Delum, quæ ab Atheniensibus defecerat, et alia castella expugnavit. Pecuniam quoque Apollini dicatam e Delo Atheniensibus per Aristionem misit, missis simul ad custodiam pecuniæ duobus millibus militum[n]. Apellicon vero Teius (ut refert Athenæus[o],) civis Atheniensis, et Athenioni sive Aristioni illi ob sectæ Peripateticæ societatem conjunctissimus, cum cohortibus aliquot Delum celeriter profectus, negligentius circa insulam divisis custodiis, atque adeo posteriore insulæ parte sine præsidio et vallo relicta, securus ibi commorabatur. Qua hominis socordia et imprudentia intellecta, Orobius (sive Orbius) exercitus Romani dux, cui Deli tutela commissa fuerat, nocte illuni expositis suis militibus, sopitos et ebrios adortus, Athenienses ac eorum commilitones pecudum more trucidavit numero sexcentos, vivos cepit ad quadringentos, præclaro illo duce Apelliconte fuga clanculum elapso. Multos, quos in villas confugientes erat conspicatus, exussit cum ipsis ædificiis, et helepoli cunctisque aliis ipsorum machinis obsidionalibus. Deinde trophæum erexit et aram, cui hæc inscripsit:

Τοὺς δὲ θανόντας ἔχει ξείνους τάφος, οἱ περὶ Δῆλον
Μαρνάμενοι ψυχὰς ὤλεσαν ἐν πελάγει.
Τὴν ἱερὰν ὅτε νῆσον Ἀθηναῖοι κεράϊζον,
Κοινὸν Ἄρη βασιλεῖ Καππαδόκων θέμενοι.

[l] Appian. pag. 188.
[m] Liv. lib. 78. Eutrop. lib. 5. Oros. lib. 6. cap. 2.
[n] Appian. pag. 188, 189. [o] Lib. 5. cap. 14.

Hic peregrina jacet gens, circum littora Deli
Quæ pugnans animas perdidit in pelago.
Insula Cecropidum quum devastata tumultu est,
Illis Cappadocum juncta ubi turma fuit.

3917. Metrophanes submissus a Mithridate cum alia manu militum, Eubœam et agros Demetriadis Magnesiæque, quæ civitates a factione regia abhorrebant, populabatur. Quem Bryttius (sive Brutius Sura, prætoris Macedoniæ Sentii legatus, ut Plutarchus indicat) aggressus e Macedonia cum exiguis copiis, navali pugna certavit: demersaque una nave magna et una hemiolia, omnes socios navales qui in eis fuerant occidit, inspectante Metrophane. Ille vero territus fugit: quem secundo vento navigantem cum Bryttius assequi non posset, Sciathum insulam expugnavit, quæ prædonum barbarorum erat receptaculum. Quibus in potestatem redactis, servos in crucem egit, liberos abscissis manibus mulctavit[p].

Ex filiis Mithridatis, unus in Ponto et Bosphoro vetus regnum usque ad solitudines super Mæotim lacum, adversante nullo, obtinebat: alter Ariarathes ingentibus copiis Thraciam et Macedoniam insistebat subigere. Duces ejus cum exercitibus alias oras domabant: quorum Archelaus princeps classe ferme totum obtinens pelagus, insulas Cycladas in ditionem redigebat, aliasque quotquot intra Maleam positæ sunt[q]. Eretria quoque et Chalcide, adeoque tota Eubœa, ad Mithridatis partes accedente[r].

Lucius Sylla, discessum ejus urgente consule L. Cornelio Cinna, proconsulari potestate cum quinque legionibus et cohortibus alisque aliquot ad bellum Mithridaticum gerendum in Græciam profectus est[s]. Sedebat tum Pergami Mithridates, opes, dynastias et dominatus amicis dispertiens. Memorant, quo tempore classem Sylla ab Italia solvit, inter alia quæ agenti Pergami Mithridati oblata fuerunt prodigia, Victoriam coronatam, quæ a

[p] Appian.

[q] Plutarch. in Sylla.

[r] Memnon. cap. 34.

[s] Plutarch. in Sylla. Dio, in excerpt. Vales. pag. 642. Appian. in Mithridatic. pag. 190. et lib. 1. bell. civil. pag. 399.

Pergamenis superne demittebatur machinis, quum pene attingeret caput ejus, delapsam coronam in theatro ad solum diffractam fuisse: atque inde horrore populum, Mithridatem ingenti fuisse consternatione perculsum; licet omnia ei id temporis ex sententia procederent[t].

Inter reliqua prodigia, quæ Mithridati adversus socios populi Romani bellum paranti apparuerunt, sub consulatu L. Syllæ et Q. Pompeii a Julio Obsequente commemorantur ista: "Stratopedo, ubi senatus haberi solebat, corvi vulturem tundendo rostris occiderunt. In eundem locum sidus ingens cœlo demissum, Isidis species visa fulmine petere. Lucum Furiarum cum Mithridates succenderet, risus exauditus ingens, sine authore. Quum aruspicum jussu virginem Furiis immolaret; e jugulo puellæ risus ortus turbavit sacrificium."

Romæ M. Cicero Moloni Rhodio dedit operam, et actori summo causarum, et magistro[u]. Alabandênsis hic e Caria fuit orator: ut infra, ad annum mundi 3927. ex Strabone declarabitur.

Sylla ingressus Atticam, missa parte copiarum ad oppugnandum in urbe Aristionem, ipse recta Piræum petiit, ubi Archelaus præfectus Mithridatis intra muros se receperat[x].

3918. Hyeme appetente, ad Eleusinem castrametatus Sylla, fossam a montibus ad mare profundam deduxit. Cumque navibus indigeret, Rhodum misit qui eas accerserent[y].

Athenas longa fame fatigatas, Sylla tandem cepit: et quidem, ut ipse in commentariis suis retulit, Kalendis Martiis. *ἥτις ἡμέρα συμπίπτει μάλιστα τῇ νουμηνίᾳ τοῦ Ἀνθεστηριῶνος μηνὸς, ἐν ᾧ κατὰ τύχην ὑπομνήματα πολλῶν τοῦ διὰ τὴν ἐπομβρίαν ὀλέθρου καὶ τῆς φθορᾶς ἐκείνης δρῶσιν, ὡς τότε καὶ περὶ τὸν χρόνον ἐκεῖνον μάλιστα τοῦ κατακλυσμοῦ συμπεσόντος,* inquit Plutarchus; cum mensis Anthesterionis initio, quo Ogygii diluvii ab Atheniensibus celebrabatur memoria, diem illum conferens. Utut vero

[t] Plutarch. in Sylla.
[u] Cicero, in Bruto.
[x] Appian. pag. 190.
[y] Id.

lunaris Atheniensium Anthesterion Plutarchi ætate, Juliano Martio quandoque responderit: in vitiosa tamen anni ratione hoc tempore a Romanis observata, Kalendæ Martiæ in Posideonem potius Atticum et Julianum Decembrem incidisse possent videri.

Rhodii, quum non possent mare, vagantibus Mithridatis classibus, ad auxilium Syllæ ferendum trajicere, L. Lucullum virum inter Romanos illustrem, unum ex Syllæ legatis, jusserunt clam navigare in Syriam, Ægyptum et Libyam; collectisque navibus a regibus, et civitatibus quæ exercerent rem nauticam, classem aliquam ad Rhodiam adjungere. Ille media hyeme, nihil infestum mare veritus, cum tribus Græcis myoparonibus et dicrotis totidem Rhodiis in tantum periculum se demisit vasti pelagi ac navium hostilium, quæ, quod mari potirentur, passim vagabantur frequentes. In Cretam tamen decurrit, eamque sibi adjunxit[z].

Aristio tyrannus et cæteri, qui urbe capta in arcem Atheniensem confugerant, a Curione diu obsessi, aquæ penuria tandem pressi dedere se coacti sunt. Eodemque die et momento quo tyrannum ex arce Curio deduxit, coierunt ex sereno nubes; unde imber ingentibus fusus procellis arcem aqua implevit. Aristionem vero cum suo satellitio, quive magistratum aliquem gesserant, aut quomodocunque a constitutionibus Romanorum post captam Græciam ordinatis discesserant, affecit Sylla supplicio: cæteris dedit veniam[a]. Aristionem, qui in Minervæ templum confugerat, vi inde extractum interfici jussisse Syllam, refert Pausanias[b]. Veneno a Sylla necatum eum fuisse, dicunt alii[c].

Magnesia, quæ sola in Asia civitas in fide manserat, summa virtute adversus Mithridatem defensa est[d].

Lucullus Cyrenæos continenter a tyrannis et bello exagitatos inveniens, rempublicam eorum constituit et legibus

[z] Appian. in Mithridatic. pag. 192. Plutarch. in Lucullo.

[a] Appian. in Mithridatic. pag. 195, 196. Plutarch. in Sylla. Strabo, lib. 9. pag. 398.

[b] In Attic. pag. 18.

[c] Plutarch. in Sylla.

[d] Liv. lib. 81.

firmavit[e]. Post libertatem enim a Romanis ante decennium illis donatam, Nicocratis et fratris ejus Leandri tyrannidem fuerant perpessi, et ab ea nuper Aretaphilæ uxoris Nicocratis strenua opera liberati; ut in libello de virtutibus mulierum pluribus Plutarchus ostendit. Et post decennium alterum, Cyrene a Romanis provincia facta est: ut infra ad annum mundi 3928. ex Appiano declarabitur. Hoc vero tempore, Judæorum seditione agitatam fuisse Cyrenem, atque ad eam sedandam Lucullum a Sylla fuisse missum; ex Strabonis historiarum libris confirmat Josephus[f].

Dum Cyrenis cursum in Ægyptum Lucullus dirigit, piratarum incursu omnia fere amisit navigia. Incolumis ipse tamen Alexandriam magno cum honore est delatus. Classis enim ei universa, ut regi naviganti fieri solebat, eximie exornata processit obviam: eumque Ptolemæus Lathurus (cui *μειρακίου*, vel adolescentis appellatio a Plutarcho parum apposite hic tribuitur) mirifica humanitate excepit; et, quod duci extraneo ante eum delatum fuerat nemini, diversorium et cœnationem ei in regia dedit. Impensarum vero et sumptus non quantum cæteris, sed quadruplum tantum illi præbuit. Neque is tamen præter necessaria admisit quicquam: nec donum, licet missa fuerint quæ valerent octoginta talentis, accepit. Dicitur autem neque Memphim adisse, neque quicquam ex celebratis Ægypti miraculis visisse: quod feriantis hæc spectatoris et delicati essent, non, sicut ipse, qui sub dio tendentem juxta hostium præsidia reliquisset imperatorem[g].

Ptolemæum regem Alexandriæ consuli Syllæ cum conciliavisse, scribit Aurelius Victor[h]. At neque consul tum Sylla fuit, sed proconsul; neque Ptolemæus belli terrore societatem Syllæ admittere tum voluit. Naves tamen Lucullo, quæ prosequerentur eum in Cyprum, attribuit; et consecensuro salutandi colendique causa pretiosum smaragdum auro illigatum dedit; quod donum recusavit

[e] Plutarch. in Lucullo.
[g] Plutarch. in Lucullo.
[f] Lib. 14. cap. 12.
[h] De vir. illustr. cap. 74.

primum Lucullus: sed ubi insculptam imaginem suam monstravit rex, veritus est rejicere; ne, si discedere inimico animo existimaretur, insidiæ sibi mari pararentur[i].

Lucullus cum navium manu quam in prætervehendo fecit ex oppidis maritimis, repudiatis quæ sceleribus contactæ prædatoriis erant, in Cyprum trajecit. Nuntiato hostes sub promontoriis stare et ipsum captare, subduxit classem omnem; civitatibusque de hybernis scripsit et annona, quasi illic ver expectaturus. Inde aspirante aura, navibus repente deductis, vela fecit. Interdiu velis subductis et contractis navigans, noctu in altum datis, Rhodum applicuit sospes[k].

Cinna consul L. Valerium Flaccum collegam suum cum duabus legionibus in Asiam misit, ut provinciæ præesset et bellum contra Mithridatem gereret. Eum rei militaris imperitum comitatus est unus ex senatoribus C. Fimbria, vir non contemnendæ authoritatis apud milites: quem Flacci legatum Livius, Aurelius Victor et Orosius, ὑποστρατηγὸν Dio, quæstorem Strabo, præfectum equitum Velleius Paterculus appellat. Datum his a senatu mandatum est, ut Syllam, si partes senatus tueretur, adjuvarent; sin minus, cum ipso prius manus consererent. E Brundusio vero trans mare illis navigantibus, multæ naves tempestate confractæ sunt; et præcursorias earum incendit novus a Mithridate submissus exercitus[l].

Dux Mithridatis Taxiles ex Thracia et Macedonia cum centum millibus peditum, decem equitum, curribus falcatis nonaginta movens, accivit Archelaum: qui commistis agminibus centum et viginti millia hominum (plus quam sexaginta millia habet Memnon) sub signis ducebant; Thracum, Ponticorum, Scytharum, Cappadocum, Bithynorum, Galatarum, Phrygum, et aliorum e novis Mithridatis provinciis profectorum. Sylla L. Hortensio assumpto, qui sex millia ex Italia adduxerat, cum his ad Chæroneam congressus est, equites habens non plures quingentos

[i] Plutarch. in Lucullo. [k] Id. ibid.

[l] Memnon. cap. 36. Liv. lib. 82. Strabo, lib. 13. pag. 594. Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 24. Dio, in Excerpt. Valesii, pag. 650. Appian. lib. 1. bell. civil. pag. 396. et in Mithridatic. pag. 204. cum Orosio, lib. 6. cap. 2.

supra mille, pedites non minus quindecim millia, ut habet Plutarchus; ne tertiam quidem partem hostium numero æquans, ut Appianus. Victoriam tamen consecutus est Sylla: cæsis millibus adversariorum centum et decem (vel centum, ut in Livii epitome legitur) et castris expugnatis. Archelaus cum non multo pluribus quam decem millibus Chalcidem effugit. Sylla de exercitu suo refert quatuordecim (vel, ut alii, quindecim) fuisse desideratos; quorum etiam duo sub vesperum adfuerint, falso perisse crediti[m].

Audiens Sylla Flaccum, qui ex adversa factione fuerat consul creatus, transmeare cum legionibus mare Ionium, verbo contra Mithridatem, revera contra se; huic ut occurreret, contendit in Thessaliam[n]. Cumque Flaccus vir malus, avarus et in puniendo crudelis, exosus esset omnibus militibus, eorum pars, præmissa in Thessaliam, ad castra Syllæ transiit; reliquos Fimbria, melior Flacco dux visus et clementior, continuit ne deficerent[o].

Archelaus, quoniam Romani classe carebant, secure per insulas vagabatur, maritima populans; Cerinthum etiam obsidere ausus, facta ibi exscensione. Sed a Romanis quibusdam peregrinis noctu appetitus per insidias, celeriter conscensis navibus solvit inde, et rediit Chalcidem; archipiratæ quam bellatori similior[p].

Mithridates audita tanta suorum clade territus, ut par erat, nihilominus novos delectus habuit ex omnibus sibi subjectis gentibus. Ratusque non defore qui sibi victo, vel nunc vel per aliam occasionem, struerent insidias; omnes suspectos colligebat, priusquam bellum denuo crudesceret[q].

Ac primum Galatarum tetrarchas, et quos circa se habebat in amicorum cohorte, et qui nondum erant subditi, omnes necavit cum liberis et uxoribus; exceptis tribus fuga servatis. Horum alios insidiis oppressit, alios una nocte peremit in convivio; putans neminem eorum in fide

[m] Memnon, cap. 34. Liv. lib. 82. Plutarch. in Sylla. Appian. in Mithridat. Eutrop. lib. 5. Oros. lib. 6. cap. 2.

[n] Plutarch.

[o] Appian. pag. 204.

[p] Appian. pag. 199.

[q] Appian.

constantem permansurum, si Sylla veniret: confiscatisque bonis eorum, in civitates induxit præsidia, et genti satrapam Eumachum imposuit. Sed eum mox tetrarchæ qui evaserant, collecta ex agris manu clientum, ejecerunt cum suis præsidiis e Galatia: ut Mithridates nihil ex ea gente reliquum haberet præter pecuniam[r].

Chiis quoque iratus jam inde ex quo navis eorum imprudens in regiam impegerat in navali contra Rhodios prælio, primum publicavit bona civium qui ad Syllam profugerant: deinde misit qui apud Chios in factionem Romanam inquirerent. Postremo Zenobius (vel, ut Memnon vult, Dorylaus) cum exercitu eo appulsus, quasi trajecturus in Græciam, muros Chiorum et munitiora loca noctu occupavit: additisque ad portas custodiis, cives in concionem vocatos arma et obsides, selectos optimatum liberos, sibi tradere compulit; quæ omnia Erythras ille misit. Regiæ deinde venerunt literæ duorum millium talentorum mulctam a Chiis exigentes: ad quam solvendam ornamenta templorum et mundum muliebrem conferre coacti sunt. Zenobius vero, causatus deesse aliquid justo ponderi, in naves, seorsum viros, seorsum mulieres ac pueros, imponendos curavit; et agris inter Ponticos divisis, et divulsos a patria miseros Chios in Pontum Euxinum ad Mithridatem misit[s].

At Heraclienses, quibus cum Chiis amicitia intercessit, Ponticas in transitu naves quæ captivos vehebant adorti, ne resistentes quidem (non enim sat virium erat) in urbem suam deduxere. Et tunc quidem large rebus necessariis suppeditatis Chios refecerunt: postmodum vero, eximiis affectos muneribus, in patriam restituerunt[t].

Ephesii Zenobium cum militibus accedentem jusserunt ad portam arma deponere, et cum paucis in urbem ingredi. Tulit hoc ille, et divertens ad Philopœmenem patrem Monimæ a Mithridate adamatæ, quem rex præsidem ac custodem ei civitati reliquerat, per præconem ad concionem evocavit Ephesios. Qui nihil suave ab eo

[r] Appian. pag. 200.
[s] Appian. pag. 201. cum Memnone, cap. 35.
[t] Memnon. cap. 35.

expectantes, rem distulerunt in sequentem diem, et noctu congregati cohortatique se mutuo, Zenobium in carcerem trusum necaverunt: simulque muris apposito præsidio, multitudinem armatam centuriabant, fruges ex agris comportabant, et juventutem in sua potestate retinebant. Quibus auditis Tralliani, Hypæpeni, Mesopolitæ, et quidam alii (in quibus Smyrnæi, Sardi sive Sardienses et Colophonii, ab Orosio libri sexti capite secundo numerantur) Chiorum calamitate perterriti, Ephesiorum exemplum imitabantur[u].

3919. Fimbria, cum in itinere Flaccum longo intervallo antecurrisset, maximam turbandi opportunitatem nactus, ut militum benevolentiam sibi conciliaret, eis permisit uti agros sociorum quasi hostiles vastarent, atque obvium quemque in servitutem redigerent. Quam milites licentiam libenter amplexi, intra paucos dies maximas sibi opes compararunt. Verum hi quos spoliaverant, consuli obviam profecti de injuriis sibi illatis graviter conquesti sunt. Qui cum rem moleste ferret, sequi se eos jussit ut sua singuli recuperarent; ac Fimbriæ interminatus mandavit, ut quæcunque per vim ablata erant, quamprimum dominis restitueret. Sed ille culpam quidem in milites, qui hæc injussu suo præstitissent, conferebat: clam tamen eos monebat ne mandatis parerent, neve quæ belli jure parta erant eripi sibi paterentur. Indeque cum direpta restitui Flaccus minaciter juberet, nec milites edicto auscultarent, magnus in castris tumultus excitatus est[x].

Quum Sylla, Flacco occursurus, ad oppidum Meliteam venisset; diversis ex locis allatum est, regionem quam reliquerat a tergo ab non minore exercitu regio quam ante conculcari. Siquidem Dorylaus, qui Chalcidem appulerat grandi classe, qua advexerat armatorum octoginta millia, qui erant in omnibus Mithridatis militibus optime exercitati et instructi, confestim Bœotiam incurrit, atque ea ora potitus, contendit Syllam ad dimicandum elicere[y]. Dorylaus hic Philæteri, fratris Dorylai Tactici (de quo ad

[u] Appian. pag. 201.
[x] Diodor. Sicul. in excerpt. Valesii, pag. 406. 409.
[y] Plutarch. in Sylla.

annum mundi 3879. est dictum) filius, una cum Mithridate enutritus fuerat: ejusque convictus consuetudine rex adeo fuit delectatus, ut ad virilem ætatem perveniens non modo ipsum ad summos honores promoverit, et Comanensi in Ponto sacerdotio donaverit, sed etiam cognatos ejus Dorylai Tactici et Sterotæ mulieris Macetidis filios, Lagetam (cujus filia, matris Strabonis geographi mater fuit) et Stratarcham, post patris eorum mortem Cnosso ad se evocaverit[z].

Dorylaus cum suis octoginta (ut Plutarchus et Appianus, vel septuaginta ut Eutropius habet et Orosius) lectissimis millibus et Archelaus (pugnam prius frustra dissuadere conatus) cum decem quæ adhuc ex prioribus copiis reliqua habebat millibus, Syllam ad Orchomenum adorti, quindecim suorum millia (ut Appianus et Orosius, vel viginti ut Eutropius) amiserunt : inter quos et Diogenes Archelai filius interfectus est. Renovata deinde pugna, reliquæ omnes Mithridatis copiæ extinctæ sunt. Nam viginti millia in proximam paludem pulsa, quum preces percursoribus suis non intellectas frustra effudissent, interempta sunt; totidemque alia in flumen coacta ac necata: reliqui miserorum passim trucidati sunt[a]. Horum interfectorum sanguine paludes inundasse, et stagnum cadaveribus oppletum fuisse refert Plutarchus: ita ut suo quoque ævo, annis post eam pugnam prope ducentis, multi barbarici arcus, galeæ, loricarum ferrearum fragmenta et gladii, cœno reperirentur immersa.

Archelaus ipse quum dies duos (ut apud Plutarchum Sylla dicit) vel triduo (ut in libro quarto habet Eutropius) nudus in Orchomeniorum paludibus latuisset, nactus naviculam, Chalcidem trajecit; et quicquid usquam erat copiarum Mithridatis convocavit propere. Sylla vero Bœotiam continuis defectionibus nutantem diripuit; transgressusque in Thessaliam, hyemavit, Lucullum expectans cum navibus. Et quia nihil comperti habebat de eo, fabricavit naves alias[b]. Quanquam Archelaum cum classe

[z] Strabo, lib. 10. pag. 477, 478. et lib. 12. pag. 557.
[a] Appian. cum Livio, lib. 82. Eutropio, lib. 5. et Orosio, lib. 6. cap. 2.
[b] Appian.

regia Syllæ se tradidisse dicat Livius[c]; et classem Syllam proditione Archelai intercepisse scribat Aurelius Victor[d]; et privatum Syllæ cum Archelao commercium multis suspectum fuisse constet; tum alias ob causas, tum quod agrum privatum in Eubœa (ubi Chalcis erat) decem millium jugerum Cappadoci donasset. Quas tamen suspiciones omnes in commentariis suis ipse Sylla conatus est diluere[e]; licet altius hominum animis eas insedisse, ostendant illa in Mithridatis ad Arsacem epistola, in quarto libro historiarum Salustii: "incepta mea postremus servorum Archelaus, exercitu prodito, impedivit." Et quod a Strabone est proditum: Archelao illi, qui contra Syllam bellum gessit, postea a Romanis, adeoque ab ipso Sylla et senatu, honorem esse habitum[f].

Byzantium interim Flaccus venit: ubi seditionem adversus eum Fimbria concitavit. Quum enim Flaccus militibus extra muros tendere jussis ipse Byzantium esset ingressus, hac Fimbria occasione arrepta, causari cœpit Flaccum pecuniam a Byzantinis accepisse: hæc calumniando jactans, illum in urbe genium curare, dum ipsi sub pellibus asperitatem hyemis tolerarent. Quibus sermonibus incensi milites, in urbem irruperunt: cæsisque nonnullis quos forte obviam repererant, per singulas domos dispersi sunt[g].

Per Byzantinorum fines in Bithyniam progressus L. Valerius Flaccus, Nicææ stativa habuit[h]; de quo Cicero, in oratione pro Flacco, hujus ipsius filio: "Unum atque idem erat tempus, cum L. Flacco consuli (vel jam proconsuli potius) portas tota Asia claudebat; Cappadocem autem illum (Mithridatem) non modo recipiebat suis urbibus, verum etiam ultro vocabat."

Inter Fimbriam et Flacci quæstorem lite quadam orta, quum ejus arbiter Flaccus nullam honoris Fimbriæ rationem habuisset; minatus est Fimbria (ut habet Appianus) se Romam reversurum, vel (ut apud Dionem est) minatus

[c] Lib. 82.
[d] De vir. illustr. cap. 76.
[e] Plutarch. in Sylla; et eum secutus Dio, legat. 33. vel 34.
[f] Lib. 12. pag. 558. et lib. 17. pag. 796.
[g] Dio, in excerpt. Valesii, pag. 650.
[h] Memnon. cap. 36.

est Flaccus se illum Romam invitum esse remissurum. Qua ex causa quum Fimbria conviciis Flaccum onerasset, Flaccus potestatem ei ademit et successorem dedit[i].

Fimbria per simultatem ita dimissus[k], ad milites qui Byzantii agebant abiit, eosque ut Romam abiturus salutavit, literasque ab iis ad familiares poposcit: injuriam sibi illatam identidem gemens, monensque ut beneficiorum suorum meminissent, ac sibimet ipsi diligenter caverent; Flaccum scilicet ipsis insidiari obscure significans. Quos quum dictis suis auscultare, ac sua causa bene velle, Flaccum vero suspectum habere perspiceret; conscenso suggesto eos aperte adversus Flaccum concitavit: atque inter cætera criminatus est, eum accepta pecunia illos proditurum[l].

Fimbria, Hellesponto iterum trajecto, milites ad rapinas atque omnis generis flagitia cohortatus, pecunias extorquere a civitatibus cœpit, easque inter milites dividere: qui effrænem licentiam nacti, ac spe ingentis lucri illecti, eum tanquam optime de omni exercitu meritum diligebant[m].

Flacco classe Chalcedonem petente, absentiæ illius occasione arrepta, Fimbria primum Thermo proprætori ab eo relicto fasces abstulit, quasi hunc magistratum ipse accepisset ab exercitu: deinde Flaccum indignabundum et ideo revertentem coegit fugere; donec ille in ædes quasdam privati hominis refugus, noctu mœnibus transcensis, primum Chalcedonem, inde Nicomediam se proripuit, et ejus civitatis portas clausit. Sed Fimbria superveniens, occidit protractum e puteo Romanum consulem (vel consularem potius, ut eum Velleius hic appellat) et hujus belli ducem. Caput Flacci abscissum projecit in mare; truncum reliquum insepultum reliquit[n]. Nicomediam vero exercitui in prædam concessit[o].

Mithridates, misso contra eos qui ab ipso desciverant

[i] Appian. pag. 204. Dio, in excerpt. Valesii, pag. 650.

[k] Aurel. Victor, de vir. illustr. cap. 70.

[l] Dio, in excerpt. Valesii, pag. 650.

[m] Diodor. Sicul. in excerpt. Vales. pag. 409.

[n] Appian. pag. 204, 205. cum Memnone, cap. 36. et 42. Livio, lib. 82. Velleio Paterc. lib. 2. cap. 24. Strabone, lib. 13. pag. 594. Aurelio Victore de viris illustr. cap. 70. et Orosio, lib. 6. cap. 2.

[o] Diodor. Sicul. in excerpt. Vales. pag. 409.

exercitu, in vi receptos sæviebat graviter[p]. Expugnatæ ab eo urbes in Asia sunt, et crudeliter direpta provincia[q]. Timens tamen aliorum defectionem, civitates Græcas libertate donabat; debitoribus remissionem per præconem pollicens, inquilinis vero jus civitatis in sua cuique urbe, et servis libertatem: sperans fore, quod et accidit, ut obærati, inquilini, servique hoc beneficio devincti potentiam ipsius propugnarent acriter[r].

Interea Mynio et Philotimus Smyrnæi, Clisthenes et Asclepiodotus Lesbii (omnes familiares regis, Asclepiodotus vero etiam dux aliquando mercenariorum ejus militum) conspirarunt in Mithridatem. Cujus conjurationis ipse Asclepiodotus fuit index: et, ut verbis suis fidem pararet, effecit ut rex sub lecto quodam Mynionem audiret. Ita proditis insidiis, socii conspirationis excruciati perierunt: sed eadem de multis suspicio suborta est. Ut vero etiam Pergameni octoginta ob similia consilia capti sunt, et in aliis civitatibus alii, scrutatores misit rex circa omnes populos; qui, inimicos suos quisque indicando, sustulerunt circiter sexcentos supra mille homines. Accusatores vero ipsi non multo post aut a Sylla sunt affecti supplicio, aut seipsos interemerunt, aut fugienti in Pontum Mithridati se adjunxerunt comites[s].

Inter alios, Mithridatis prætor Diodorus, qui se Academicum philosophum et causidicum et rhetorem profitebatur, senatum Adramyttenorum in gratiam regis occidit. Cumque in Pontum cum illo abiisset: eo postea dejecto, ut criminum ipsi intentatorum dedecus evitaret, inedia seipsum confecit[t].

L. Lucullus, ad classem quam e Cypro, Phœnicia et Pamphylia collegerat navibus Rhodiis additis, vastavit oras hostiles, et cum Mithridatis classe velitatus est obiter[u]. Coos et Cnidios induxit, ut ejecto præsidio regio ferrent secum arma in Samios. Chio regios exegit. Colophonios, comprehenso eorum tyranno Epigonio, asseruit in

p Appian. pag. 202.
q Liv. lib. 82.
r Appian. pag. 202.
s Appian. pag. 202. et pag. 213. cum Orosio, lib. 6. cap. 2.
t Strabo, lib. 13. pag. 614.
u Appian. pag. 207, 208.

libertatem[x]. Per Murenam in Asia classem Mithridatis Syllæ conciliavit[y].

C. Fimbria, cæso in Bithynia Flacco et exercitu occupato imperator jam appellatus, (ut est apud Velleium[z],) civitates, alias voluntate ipsarum, alias vi sibi adjunxit[a]. Multos vero, non ex æquo et bono, sed iracundia et crudelitate adductus, neci dedit. Indeque, quum palos aliquot, quibus religatos homines virgis ad mortem cædere erat solitus, defigi in terram jussisset; postquam multo plures esse palos quam damnatos animadvertit, quosdam ex circumstantibus comprehendi et ad vacuos deligari jussit, ut ne frustra statuti esse viderentur[b].

Idem cum Cyzicum tanquam amicus introisset, opulentissimos quosque variis criminationibus appetiit: duosque ex his civitatis principes capitis damnatos, ad incutiendum cæteris terrorem, virgis cæsos securi percussit, et bona eorum publicavit; atque ita reliquos timore perculsos conferre sibi integra patrimonia coegit[c].

Mithridatis filius, Mithridates et ipse dictus, cum Taxile et Diophanto et Menandro ductorum præstantissimis conjunctus, et magno agmine instructus, Fimbriæ occursavit. Cumque illi numero militum superiores essent, detrimenta in conflictu Fimbria accepit. Sed cum ad flumen quoddam perventum esset, quod utrumque exercitum dividebat, imbre sub auroram forte effuso, ex improviso Fimbria flumen transgressus, hostes in tentoriis somno gravatos ita oppressit, ut ne sentirent quidem; et magna strage edita, præfectorum non multi et equites necem effugerent[d].

Inter eos Mithridates regis filius ex Asia ad Miletopolim fugatus, inde Pergamum ad patrem, una cum equitum comitatu, salvus evasit. Fimbria vero stationem regis invadens, ipsum Pergamo expulit: urbeque capta, fugientem in Pitanem insecutus, obsessum fossa circumdare conatus est[e].

[x] Plutarch. in Lucullo.
[y] Aurel. Vict. de viris illustr. cap. 74.
[z] Lib. 2. cap. 24.
[a] Memnon, cap. 36.
[b] Dio, in excerpt. Vales. pag. 653.
[c] Diod. Sic. in excerpt. Val. pag. 409.
[d] Memnon. cap. 36.
[e] Memnon, cap. 36. Liv. lib. 38. Appian. pag. 205. Plutarch. in Lucullo. Aurel. Victor. de vir. illustr. cap. 70. Oros. lib. 6. cap. 2.

Mithridates, premente eum ex terra et circumsedente Fimbria, mare respiciens, omnes undique contraxit et accersivit ad se classes; quod cum acri viro et victore signa conferre dubitaret. Quod advertens Fimbria, quia classe deficiebatur, misit ad Lucullum oratum classem ut adduceret, ac sibi præsto esset ad infestissimum populo Romano atque atrocissimum omnium regum capiendum. Et profecto cepisset, si Lucullus civilibus discordiis curam reipublicæ prætulisset, eumque mari coarctare objecta classe voluisset. Sed ille non auscultans, Mithridati copiam fecit mari elabendi et Fimbriæ deludendi exercitum[f].

Mithridate igitur conscensis navibus Mitylenen fugiente, Fimbria provinciam obeundo mulctabat factionem Cappadocum, et agros populabatur excludentium se mœnibus[g]. Plurimisque civitatibus ad Romanos desciscentibus, magnam partem Asiæ recepit[h].

Ilienses autem oppugnati ab eo confugerunt ad Syllam: qui quum se venturum promisisset, denuntiassetque Fimbriæ ut abstineret a suis dedititiis, laudavit ille jam reversos in populi Romani amicitiam; nihil tamen interesse dicebat utri deditionem facerent, se enim ambos juxta cives Romanos esse et ab Iliensibus oriundos. Undecimo vero die in urbem irrumpens, intra undecim dies in potestatem suam redegisse se eam urbem jactabat, quam Agamemnon mille navium classe et totius Græciæ exercitu instructus non nisi ægre decimo cepisset anno. Cui quidam Iliensium sic respondit: "Non enim erat nobis Hector, qui pro urbe propugnaret." Obvium vero quemque nullo discrimine ille obtruncavit, et urbem prope universam incendit. Eos qui legatione ad Syllam functi fuerant necavit variis cruciatibus: ac ne a sacris quidem abstinuit; imo nec ab iis qui in Minervæ templum confugerant, quos cum ipso fano combussit. Quin et mœnia diruit: ac postridie obivit urbem, circumspiciens nunquid superesset reliquum; effecitque ut neque area ulla relinqueretur, neque ædicula neque statua[i].

[f] Plutarch. in Lucullo, et Oros. lib. 6. cap. 2.

[g] Appian. pag. 205.

[h] Memnon, cap. 36. Liv. lib. 83.

[i] Liv. lib. 83. Strabo, lib. 13. pag. 594. Appian. pag. 205. Dio, in excerpt. Vales. pag. 653. Oros. lib. 6. cap. 2.

Quum Ilium, quod tardius portæ patuissent, incendi Fimbria jussisset; Minervæ templum inviolatum stetisse scribit Aurelius Victor[k]; quod, ut ille ait, "divina majestate servatum nemo dubitavit." At templum illud tum deflagrasse, et inter ruinas ejus Palladium, antiquissimum illud simulachrum quod a Diomede et Ulysse belli Trojani tempore sublatum putabatur, integrum inventum fuisse, Julius Obsequens et Appianus confirmant. Quod quidem simulachrum a Fimbria tum indicatum, Romam postea fuisse advectum, ad librum secundum Æneidos notavit Servius; quanquam non Romæ solum, sed etiam Lavinii, et Luceriæ, et Siritide, ejusmodi ostensas fuisse Minervæ imagines, quasi ab Ilio allatas, nos Strabo doceat[l]. Præsentem vero Iliensium cladem desinente Olympiade CLXXIII. contigisse scribit Appianus[m]: atque inter eam et priscam illam sub Agamemnone expugnationem, a quibusdam annos numeratos fuisse quinquaginta supra mille: cum juxta Eratosthenis, Appollodori et Diodori Siculi rationes, ab Ilii excidio ad annum quartum Olympiadis CLXXIII. (quo hæc desolatio facta est) anni intercesserint nonaginta novem supra mille.

Lucullus primum circa Lecton Troadis regiam classem subito oblatam profligavit. Iterum ad Tenedum appetentem se majore apparatu percipiens Neoptolemum, provectus est ante aciem quinqueremi Rhodia; cujus erat Demagoras navarchus, vir cum Romanorum cupidus tum præliorum navalium scientissimus. Incurrente magno impetu Neoptolemo imperanteque gubernatori dirigere proram in hostem, veritus molem Demagoras navis regiæ et rostri ærei vim, non sustinuit fronte concurrere, sed navem propere circumactam detorquens inhiberi jussit; atque ibi incurrentis ictu excepto non est navis afflicta, quod esset partibus mari tectis illisus. Interea sociis advehentibus imperavit navem flecti Lucullus: multisque editis virtutis operibus avertit hostes, et Neoptolemum consectatus est[n].

Aretas Cœle-Syriæ rex (vocatus ad imperium a Damas-

[k] De vir. illustr. cap. 70.
[l] Lib. 6. pag. 264.
[m] Pag. 206.
[n] Plutarch. in Lucullo.

cenis, propter odium quo Ptolemæum Mennæum prosequebantur) in Judæam profectus cum exercitu, devicto Alexandro Jannæo apud Adida, certis conditionibus reduxit suos unde venerat[o].

Cum Romæ Cinna et Carbo in clarissimos viros impotenti dominatione sævirent, major pars nobilitatis ad Syllam in Achaiam, ac deinde post in Asiam perfugit: ita ut brevi in ejus castris species senatus fuerit[p]. Orabantque eum omnes, ut periclitanti, imo jam perditæ patriæ subveniret[q]. Metella quoque illius uxor, ægre se liberosque neci subducens, domum ejus venit; nuntians domum et villas ejus ab inimicis incensas, oransque ut opem urbi ferret[r].

Mithridates, reputans ex quo exercitum in Græciam misit tam multos tam cito desideratos, scripsit Archelao ut faceret cum Sylla pacem quam honestissimis posset conditionibus[s]. Æstuanti igitur Syllæ, ac neque patriam sustinenti afflictam deserere, neque quemadmodum decederet relicto bello Mithridatico expendenti, negotiator Deliacus Archelaus se obtulit; spem aliquam et mandata occulta ab regio duce Archelao adferens. Ea res adeo fuit cordi Syllæ, ut ipse ad colloquium Archelai properaret. Congressi in mari sunt circa Delum, ubi templum Apollinis est. Exorsus orationem Archelaus, postulavit a Sylla ut expeditione relicta Asiana et Pontica, ad bellum civile proficisceretur: regem ei argenti, navium, militum quantum vellet præbiturum. Excipiens Sylla hortatus est eum, Mithridatem ut relinqueret, ipse loco illius regnaret: appellaturum se eum socium et amicum Romanorum, si classem regis sibi tradidisset. Proditionem Archelao detestante, pacis tandem cum rege ineundæ leges a Sylla sunt propositæ[t]; inter quas una erat, ut præsidia locis omnibus rex deduceret, nisi in quibus ante violatam pa-

[o] Joseph. lib. 13. cap. 23.

[p] Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 23. Plutarchus in Sylla; et ex eo Dio, in excerptis Valesii, pag. 649.

[q] Eutrop. lib. 5. Oros. lib. 5. cap. 20.

[r] Plutarch. in Sylla.

[s] Appian. pag. 206.

[t] Plutarch. in Sylla.

cem ea habuit. Quibus auditis, Archelaus continuo deducebat omnia præsidia: de cæteris conditionibus scripsit regi suo[u].

His pactis digressus Sylla, tendit per Thessaliam et Macedoniam ad Hellespontum: honorifice Archelaum secum habens. Qui cum prope Larissam periculosum in morbum incidisset, Sylla inhibita profectione, non aliter ac si quispiam suis e ducibus et prætoribus fuisset, curam ejus habuit. Quod suspicionem auxit, haud bona fide ab Archelao ad Chæroneam pugnatum fuisse[x].

Legati a Mithridate ad Syllam eo venientes, ne Paphlagoniæ et navium traditio pactis ullo modo comprehenderetur petebant: æquiores conditiones ab altero imperatore Fimbria se impetraturos fuisse adjicientes. Quibus indignabundus Sylla respondit, et Fimbriam pœnas daturum, et se, quamprimum attigerit Asiam, visurum num pace an bello Mithridates opus habeat. Archelaus vero Syllam obsecrabat, ejusque prehensa dextra, lachrymans iram ipsius mitigabat. Impetravit denique, ut ipsemet ad Mithridatem ablegaretur. Nam aut præscriptis ab ipso legibus confecturum pacem; aut ni assentiretur ille, vel sibi vel illi (Græca enim hic variant) manus se illaturum[y].

3920. Alexander Jannæus, pace cum Areta facta, adversus vicinos (sexennio ante mortem) exercitum ducens, Diam urbem vi cepit[z].

Reversus a Mithridate Archelaus, apud Philippos in Macedonia Syllæ occurrit: omnia nuntians ex sententia esse, cupere autem ante omnia Mithridatem ipsum convenire. Unde Sylla per Thraciam duxit ad Cypsela; Lucullo, qui jam cum classe ad eum venerat, Abydum præmisso. E Chersoneso transitum tutum Lucullus illi præbuit, atque in transportando exercitu juvit[a].

Congressus est Sylla cum Mithridate ad oppidum Troadis Dardanum. Habebat ibi Mithridates secum naves

[u] Appian. pag. 207.

[x] Plutarch. in Sylla: et ex eo Dio, legat. 33. vel. 34.

[y] Plutarch. et ex eo Dio, legat. 34. vel. 35. Appian. pag. 207.

[z] Joseph. lib. 13. cap. 23.

[a] Plutarch. in Sylla et Lucullo. Appian. 207, 208.

remigio instructas ducentas, et terrestrium copiarum viginti millia, equites sex mille, et curruum falcatorum vim magnam: Sylla cohortes quatuor, et equites ducentos. Ibi colloquium est habitum, ambobus cum exiguo comitatu in campum progressis, inspectante utrinque exercitu. Quum autem Mithridates huic obviam venisset, ac dextram porrexisset; interrogavit eum Sylla, acciperetne quibus conditionibus pepigerat Archelaus pacem? Tacente primum rege, ac multis deinde querelis et criminationibus utrinque jactatis, tandem iracunda Syllæ oratione Mithridates territus, consensit in leges pacis Archelao datas. Atque ita demum salutavit eum Sylla, ac complexu est osculatus[b].

Leges vero pacis hæ fuerunt. Ut Mithridates paternis, id est, Ponticis contentus, Asia et Paphlagonia abstineret; Bithynia Nicomedi, Ariobarzani Cappadocia cederet. Duces, legatos, captivos, transfugas, fugitivos, et Chios cæterosque e civitatibus suis in Pontum abstractos, dimitteret. Duo (vel, ut Memnon habet, tria) millia talentum Romanis penderet; et naves rostratas septuaginta (vel, ut idem Memnon habet, octoginta) suis armamentis instructas Syllæ traderet. Civitatibus denique apud Romanos haud esset noxæ, quod ad Romanos defecissent; licet Romani postea (contra pacis formulam) earum multas servili jugo oppresserint[c]. Atque ita bellum Mithridaticum primum, (ante annos quatuor cœptum) a Sylla, ne integro quidem triennio, cæsis hostium centum et sexaginta millibus, receptis Græcia, Macedonia, Ionia, Asia, cæterisque gentibus quas Mithridates occupaverat; ademptaque classe et rege intra regnum paternum compulso, finitum est[d]. Vixque quidquam in Syllæ operibus clarius, quam quod, quum per triennium Cinnanæ Marianæque partes Italiam obsiderent, neque illaturum se bellum iis dissimu-

[b] Memnon. cap. 37. Plutarch. in Sylla; et ex eo Dio, legat. 35. vel 36. Appian. pag. 208, 209, 210.

[c] Memnon. cap. 37. et Plutarch. in Sylla; et Plutarchum exscribens Dio, legat. 33. vel 34. Appian. pag. 207. Liv. lib. 83. Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 23.

[d] Appian. lib. 1. bell. civil. pag. 396. cum Mithridatic. pag. 206. et 209, et 210.

lavit, nec quod erat in manibus omisit: existimavitque ante frangendum hostem quam ulciscendum civem; repulsoque externo metu, ubi quod alienum esset vicisset, superaret quod erat domesticum[e].

Mithridates igitur traditis Syllæ navibus et sagittariis quingentis cum cæteris quæ debebantur ex fœdere, reliquis navigiis in Pontum ad paternum regnum delatus est[f]. At Sylla, quum milites hanc pacem ægre ferre sentiret; quod grave quiddam ducerent, videre regem omnium infestissimum, qui tot millia civium Romanorum in Asia degentium uno die trucidari curasset, cum opibus et spoliis abnavigantem ex Asia, quam totis annis quatuor prædis ac tributis colligendis exhausisset; hac se ratione purgabat, quod bello simul et cum Fimbria et cum Mithridate, siquidem ii se conjunxissent, gerendo viribus impar esset[g].

Ex eo loco movit Sylla ad secundum a Fimbria stadium, qui castra juxta Thyatira habebat. Postulante vero Sylla tradi sibi exercitum, cui ille contra leges præesset; ludens respondit Fimbria, ne ipsum quidem jam imperare legitime. Quumque fossam Sylla duceret, milites Fimbriæ sagati præsidiis egressi salutaverunt Syllanos, et in opere faciundo propense juverunt[h].

Eam mutationem cernens Fimbria, convocatis in concionem militibus reliquis, rogabat ut permanerent: qui quum negarent se bellaturos contra cives, discissa tunica suppliciter prehensabat singulos. Et quum id quoque aversarentur, pluraque transfugia fierent; circumibat tribunorum tentoria, corruptisque largitione ex eis aliquot, rursus advocata concione jusjurandum exegit. Quumque conclamassent Veneti, oportere nominatim ad sacramentum citari militem, ille præconem jussit nominare suos beneficiarios, et Nonium ante omnes, quorumcunque facino-

[e] Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 24. cum Plutarcho, in collat. Syllæ et Lysandri.

[f] Memnon. cap. 37. Strabo, lib. 13. pag. 594. Plutarch. et ex eo Dio, legat. 36. vel 37. Appian. pag. 210.

[g] Plutarch. in collat. Syllæ et Lysandri; et Dio, legat. 36. vel. 37.

[h] Plutarch. in collat. Syllæ et Lysandri; et Dio, legat. 36. vel 37. Appian. pag. 210. Oros. lib. 6. cap. 2.

rum socium. Et quum ne hic quidem juraret, stricto gladio necem intentavit ei; donec coorto clamore militum territus destitit[i].

Servum deinde pecuniis et spe libertatis induxit, ut pro transfuga receptus in castra Syllæ ipsum interficeret: qui parum constanter rem aggressus, et ex ipsa trepidatione suspectus, comprehensus, omnia fassus est. Tum Syllanus exercitus cum ira et contemptu circumsistens vallum Fimbriæ, contumeliose vocabat eum Athenionem: quo nomine aliquando fugitivorum in Sicilia quidam paucorum dierum rex fuerat[k].

Quapropter Fimbria spe omni abjecta, in munitionem progressus, Syllam invitavit ad colloquium. Is pro se misit Rutilium: quod maxime contristavit Fimbriam; ne colloquium quidem sibi concedi, quod non soleat negari vel hostibus. Quumque rogaret veniam, si quid peccasset per ætatis imprudentiam; Rutilius respondit, Syllam permissurum ut incolumis ad mare transeat, si velit ei Asia, cujus ipse proconsul sit, cedere et abnavigare. Ille habere se dixit meliorem viam aliam: simulque Pergamum rediit, et ingressus templum Æsculapii, trajecit se gladio. Et quia vulnus lethale non erat, a servo impetravit operam: qui primo dominum, mox seipsum interfecit. Corpus Sylla ejus libertis ad sepulturam concessit[l].

Fimbriæ exercitum accedentem Sylla accepit et conjunxit cum suo: moxque Curionem jussit ut Nicomedem et Ariobarzanem in propria regna reduceret: ad senatum quoque perscripsit omnia; hostem se judicatum dissimulans[m].

Ilium, a Fimbria vastatum, Sylla reformavit[n]. Idemque, Asiæ provinciam constituens, Ilienses, Chios, Rhodios, Lycios, Magnesios, aliosque quosdam populos, vel in auxiliorum præmium, vel in solatium malorum quæ propter

[i] Appian. pag. 210. [k] Id. ibid.

[l] Appian. pag. 211. cum Livio, lib. 83. Velleio Paterculo, lib 2. cap. 24. Plutarcho, in Sylla. Aurelio Victore, de viris illustr. cap. 70. et Orosio, lib. 6. cap. 2.

[m] Appian. pag. 211.

[n] Oros. lib. 6. cap. 2. cum Strabone, lib. 13. pag. 594.

studium erga populum Romanum pertulerant, libertate donatos, adscripsit inter Romani populi socios. Dimissisque circa reliqua omnia oppida militibus, per præconem edixit, ut quotquot mancipia libertatem a Mithridate acceperant, confestim in herilem potestatem redirent. Quod edictum quum multi contemnerent, et aliquot civitates deficerent, secutæ sunt cædes promiscuæ, tam servorum quam ingenuorum ex variis occasionibus. Multorum quoque oppidorum Asiæ diruta sunt mœnia, quorundam populis sub hasta venditis: et qui factionis Cappadociæ fuerunt vel viri vel urbes severe mulctabantur; præsertim Ephesii, qui per turpem adulationem donaria Romanorum cum ludibrio detraxerant[o].

Post hæc præcones per provinciam dimissi sunt, qui optimates civitatum Asiæ juberent ad certam diem coram Sylla comparere Ephesi. Qui postquam convenere, orationem ad eos pro tribunali habuit: in qua, et Romanorum in Asianos meritis et eorum in Romanos injuriis prius commemoratis, hanc demum mulctam illis irrogandam pronunciavit: " Mulcto vos quinquennali tributo: quod jam nunc ihi repræsentari jubeo; et insuper pecuniam insumptam in hoc bellum, et si quam præterea constitutio provinciæ postulat. Eam collationem ego in singulas civitates dividam, et tempus conferendi præfiniam: et quos secus facere deprehendero, habebo pro hostibus." Hæc locutus, mulctam in legatos distribuit, simulque misit qui eam exigerent[p]. Eumque in finem illa Asiæ in quadraginta quatuor regiones facta ab eo est distributio, cujus ad L. Cinnæ IV. et Cn. Papyrii II. consulatum Cassiodorus in suo chronico meminit. Ut enim vectigal æqualiter illum descripsisse Cicero, in epistola prima libri primi ad Quintum fratrem; ita etiam " omnes Asiæ civitates proportione in provincias descripsisse," in oratione pro Flacco, idem confirmat.

Mulctam publicam viginti millia talentum Syllam Asiæ indixisse scribit Plutarchus; privatim vero domos inso-

[o] Appian. pag. 211.

[p] Id. pag. 212, 213.

lentia et vexatione flagellavisse eorum qui apud quemque diversabantur. Edixit enim ut militi hospes apud se diverventi tetradrachma in diem quaterna daret. Cœnam insuper præberet ei ejusque amicis, quotquot liberet vocare. Centurio acciperet quinquaginta in diem drachmas; vestem præterea aliam qua domi, aliam qua in publico uteretur[q]. Publicæ vero illius mulctæ viginti millium talentorum exigendæ et signandæ monetæ munus Lucullo est injunctum: quæ allevatio quædam Syllæ acerbitatis oblata civitatibus Asiæ fuisse videbatur; quod non modo innocentem et justum se, sed lenem etiam in tam gravi et tristi præstaret provincia[r].

At civitates inopia pressæ magnoque fœnore, aliæ theatra fœneratoribus, aliæ gymnasia, aut munitiones, aut portus, aut aliquid publicum oppignerabant, impudenter urgentibus militibus. Atque ita pecuniæ comportabantur ad Syllam, gemente præ calamitatibus Asia[s].

Piratæ quoque eodem tempore propalam per Asiam vagabantur pene justis classibus: quos primum Mithridates mari immiserat, quum omnia quasi brevi amissurus vastaret; sed tum maxime creverant, non tantum navigantibus infesti, verum et portubus, castellis, oppidisque timendi. Certe Jassus, Samus, Clazomenæ, Samothrace, præsente Sylla captæ sunt: et e fano Samothracio mille talentorum ornamenta ablata feruntur. At ille, sive quod propter peccata indignos existimaret quos tueretur, sive quod Romam propter seditiones properaret, in Græciam trajecit[t].

Quum P. Rutilium Rufum, qui apud Mitylenæos exul fuerat, in patriam Sylla secum vellet reducere; in exilio, ne quid adversum leges faceret, remansit: et Smyrnam commigravit[u]. Cujus urbis civis est factus[x]; ibique literarum studiis intentus consenuit[y]; neque in patriam redire

[q] Plutarch. in Sylla.
[r] Plutarch. in Lucullo.
[s] Appian. pag. 213.
[t] Id. ibid.
[u] Valer. Maxim. lib. 6. cap. 4. Seneca, epist. 24. Quintilian. lib. 11. cap. 1. Dio, in excerpt. Valesii, pag. 638.
[x] Cicero, pro Balbo.
[y] Oros. lib. 5. cap. 17.

unquam voluit[z]. De quo Seneca, in libro de providentia, capite tertio: "Infelix est Rutilius, quod qui illum damnaverunt, causam dicent omnibus seculis? quod æquiore animo passus est se patriæ eripi, quam sibi exilium? quod Syllæ dictatori solus aliquid negavit, et revocatus non tantum retrocessit, sed longius fugit?" Et Ovidius in Ponto[a].

> Et grave magnanimi robur mirare Rutili,
> Non usi reditus conditione dati:
> Smyrna virum tenuit. ———

Alexander vero Ptolemæi Alexandri nuper regis Ægypti filius, qui a Mithridate (cui a Cois deditus fuerat) ad Syllam fugiens in ejus familiaritatem receptus est, ex Asia in Græciam indeque Romam una cum eo profectus est[b].

Alexander Jannæus ad Essam sive Gerasam duxit exercitum, ubi erant Theodori filii Zenonis res pretiosissimæ: et triplici muro locum circumdans, eum demum expugnavit[c].

L. Murena, ad ordinandas res in Asia, cum duabus Fimbrianis [sive Valerianis] legionibus, a Sylla relictus est[d]. Quo et illa Julii Exuperantii, de Sylla, sunt referenda: "Murenam legatum suum provinciæ Valerianisque præfecit militibus, quos infidos bellis existimabat esse civilibus: et cum parte exercitus, injuriæ dolore commotus, ad extinguendam Marianam venit factionem." Licet apud illum, velut ante cœptum a Sylla bellum Mithridaticum, quando nullæ erant Valerianæ vel Fimbrianæ legiones, non post illud demum finitum, res hæc facta memoretur.

Cum Murena prætore relictus in Asia quæstor est L. Lucullus; qui admirabili quadam laude provinciæ præ-

[z] Dio, in excerpt. Valesii, pag. 638. [a] Lib. 1. eleg. 4.

[b] Appian. lib. 1. bell. civil. pag. 414. Porphyr. in Græc. Euseb. Scaligeri, pag. 225. fin.

[c] Joseph. lib. 13. antiquit. cap. 23. collat. cum cap. 21. et lib. 1. belli, cap. 3. et 4.

[d] Appian. pag. 213.

fuit[e]; atque ita negotiis Asianis detentus, turbis Syllanis et Marianis in Italia minime interfuit[f].

Ex Epheso cum tota classe Sylla solvens, tertio die Piræeum appulit: et mysteriis initiatus, desumpsit sibi bibliothecam Apelliconis Teii, in qua plerique Aristotelis et Theophrasti libri erant haud dum satis in vulgus noti[g]. Cum enim Apelliconi multa suppeteret pecunia, Aristotelis bibliothecam et alias plures copiosas ille coemerat: surreptaque e Metroo, Phrygiæ deæ templo, decretorum quæ a majoribus promulgata fuerant autographa possederat; et ex aliis civitatibus si quid esset antiquum, vel arcanum et reconditum, id omne corraserat[h]. Tenebatur vero is librorum amore, quam philosophiæ studio majore: indeque, quum a Nelei Scepsii posteris Aristotelis et Theophrasti libros humore et blattis vitiatos magna pecunia sibi comparasset, erosarum particularum quærens instaurationem, in nova libros transtulit exempla, lacunas non recte implens, ediditque libros mendorum plenos. Statim vero a morte Apelliconis biblothecam illius Sylla recepit[i]: qua ipse suam bibliothecam Romæ locupletavit[k].

Mithridates in Pontum reversus, multas denuo gentes, quæ propter res ejus adversas ab illo defecerant, sub potestatem suam redegit[l]; initio a Colchis facto. Quibus quum bellum inferret, illi filium ejus Mithridatem sibi regem postularunt: quo impetrato, statim redierunt sub imperium. Id rex suspicatus factum per ambitionem filii, vocatum ad se vinxit aureis compedibus, nec multo post necavit: egregia hujus opera usus in Asia contra Fimbriam[m].

Agenti Athenis Syllæ quum dolor cum gravedine torpidus decubuisset in pedes, Adipsum ille navigavit: ibique aquis calidis usus est, ferians simulque tempus traducens cum mimis[n].

e Cicero, in Lucullo.
f Plutarch. in Lucullo.
g Plutarch. in Sylla.
h Athenæus, lib. 5. cap. 11. ex Posidonio Apameno.
i Strabo, lib. 13. pag. 609.
k Lucian. in lib. adversus indoctum.
l Memnon, cap. 37.
m Appian. in Mithridat. pag. 213. 214.
n Plutarch. in Sylla.

3921. Sylla cum exercitu Brundusium appulit, Olympiade[n] CLXXIV. L. Scipione et C. Norbano consulibus[o]; reversus in Italiam, anno postquam inde discesserat quarto; non post quintum annum, ut Julius Obsequens tradidit.

Ptolemæus Lathurus Thebæis ab ipso deficientibus bellum intulit[p].

L. Lucullus Mitylenæos, qui aperte a Syllanis partibus desciverant, cupiebat reducere ad culpam agnoscendam et pœnam moderatam, quod sequuti fuissent Marium, pendendam. Quos ut insanire vidit, classe eos adortus est, fudit, atque intra muros redegit. Dum oppidum obsidet, navigavit propalam die versus Eleam: verum tecte regressus, collocatis prope urbem insidiis, quievit. Ubi Mitylenæi incomposite et ferociter sicut vacua castra oppressuri eruperunt; subito in eos coortus, cepit ingentem numerum. Interfecit ex iis qui pedem contulerunt quingentos; servos sex mille, et immensam aliam prædam avertit[q].

Mithridates adversus Bosphoranos, qui ab ejus imperio defecerant, classem parabat et magnum exercitum: adeo ut ob magnitudinem apparatus mox orta sit opinio (cujus in oratione pro lege Manilia Cicero etiam meminit) non in Bosphoranos sed in Romanos hæc parari. Nam neque dum Ariobarzani solidam Cappadociæ possessionem reddiderat, retentis sibi locis quibusdam: et Archelaum suspectum habebat, quasi quum esset in Græcia, plus æquo in conditionibus pacis Syllæ concessisset[r].

Archelaus territus ad L. Murenam fugit; eumque irritando, effecit ut prior Mithridati arma inferret: ut in Mithridaticis suis habet Appianus; Archelaum quoque ad Syllam (cujus in Asia vices Murena tum agebat) defecisse, in libro trigesimo nono Dio; et ad eundem se cum uxore liberisque contulisse, scribit Orosius[s]. Ut Memnoni hic

[n] Appian. bell. civil. lib. 1. pag. 401.
[o] Liv. lib. 85. Jul. Obsequens, de prodigiis Eutrop. lib. 5.
[p] Pausan. in Attic. pag. 8.
[q] Plutarch. in Lucullo.
[r] Appian. in Mithridaticis, pag. 214.
[s] Lib. 6. cap. 2.

ægre fides fuerit adhibenda, qui Archelaum, non solum cum Mithridate mansisse, sed etiam in postremo bello Mithridatico strenue partes illius propugnavisse, tradidit[t].

L. Murena, triumphi ductus cupidine, bellum adversus Mithridatem renovavit[u]. Per Cappadociam enim invasit Comana, urbem sub Mithridate maximam, et religioso opulentoque templo insignem: interfecitque nonnullos regis equites[w].

Ad Murenam Mithridates legatos amandavit: qui cum ipsi natione Græci essent, et vitæ genere philosophi, plus regem culparunt quam commendarunt. Cumque pacis cum Sylla initæ leges prætexerent: negavit Murena se videre ulla fœdera; nulla enim Sylla conscripserat, sed executione pactorum contentus, discesserat. Hæc locutus Murena confestim prædas agebat, ne a sacris quidem pecuniis abstinens: atque hyberna habens in Cappadocia, illius regnum Ariobarzani magis confirmavit, et circa ingressum regni Mithridatis urbem Ecininam condidit[x].

Quum mutuis Seleucidarum odiis inexpiabili bello et reges et regnum Syriæ consumptum esset; ad externa populus auxilia concurrit, peregrinosque sibi reges circumspicere cœpit. Itaque cum pars Mithridatem Ponticum, pars Ptolemæum ab Ægypto arcessendum censeret; occurreretque quod Mithridates implicitus bello Romano esset, Ptolemæus quoque semper hostis fuisset Syriæ: omnes in Tigranem regem Armeniæ consenserunt, instructum, præter domesticas vires, et Parthica societate et Mithridatis affinitate. Igitur accitus in regnum Syriæ, per octodecim annos eo potitus est[y]; usque dum a Pompeio illi ademptum, Romanorum imperio est adjectum.

Horum annorum prioribus quatuordecim Tigranis nomine Magadates cum exercitu Syriæ præfuit: donec eum exercitum in sui regis auxilium abducere coactus fuit; victoque Tigrane regnum Syriæ Antiocho Asiatico a Lu-

t Vide supra ad annum mundi 3919.

u Liv. lib. 86. Appian. in Mithridatic. pag. 213.

w Appian. in Mithridatic. pag. 214.

x Memnon, cap. 38. Appian. pag. 214.

y Justin. lib. 40. cap. 1. et 2.

cullo est datum[z]. Antiochus Pius interim, Asiatici pater, et Syria ab Euphrate usque ad mare et parte etiam Ciliciæ a Tigrane exutus, in alio Ciliciæ necdum vel a Tigrane vel a Romanis occupato angulo latebat[a]; uxor vero ejus Selene, cum duobus filiis, in Phœnicia et parte aliqua inferioris Syriæ alia regnabat; ut ex Josephi libro decimo tertio capite ultimo, et Ciceronis libro quarto in Verrem colligimus.

Mithridates et ad senatum et ad Syllam misit, qui expostularent de Murena[b]. Et ille vero et Murena, pro se quisque contra alterum legatis missis, Heraclienses de auxiliis solicitarunt. Sed quum potentia Romanorum formidabilis videretur ipsis, et Mithridatis vicinitatem etiam timerent; legatis responderunt, in tanta bellorum tempestate difficulter proprios se lares tueri, nedum aliis auxiliari posse[c].

Alexander Jannæus Gaulanam et Seleuciam expugnavit[d].

3922. L. Murena, trajecto Haly fluvio magno et tum maxime imbribus tumido, quadringentos Mithridatis vicos incursavit; nusquam occurrente rege, et expectante legatorum Romam missorum reditum. Atque ita refertus præda Murena in Phrygiam et Galatiam reversus est. Ubi Callidius propter querelas Mithridatis Roma missus, nullum quidem senatusconsultum ei obtulit; denuntiavit tamen, omnibus audientibus, jubere senatum ut a fœderato rege abstineat. Quibus dictis, mox, in conspectu aliorum, seorsum cum eo collocutus est: nec Murena quicquam de pristina vehementia remisit, fines Mithridatis tunc quoque incursans[e].

Murenæ non pauci dederunt consilium, ut Sinopem invadens, de regia ipsa bellum moveret: ea enim capta, facile etiam cætera in potestatem ventura. At Mithridates, validis hac præsidiis communita, ipse bello gerendo incubuit[f]. Ubi Gordium igitur jussisset invadere vicos fini-

[z] Appian. in Syriac. pag. 118, 119. et 133.
[a] Appian. in Mithridat. pag. 243. Justin. lib. 40. cap. 2.
[b] Appian. pag. 214.
[c] Memnon, cap. 38.
[d] Joseph. lib. 13. cap. 23.
[e] Appian. pag. 214, 215.
[f] Memnon, cap. 38.

timos, ille mox jumenta impedimentaque et tam paganos quam milites comprehendit, et castra sua Murenæ castris in adversa ripa opposuit. Pugnæ vero neuter fecit initium, donec Mithridates venit cum majore exercitu: moxque circa fluvium commissum est magnum prælium. Ibi rex vi transivit flumen, alias quoque Murenam longe superans: qui in tumulum natura munitum se recipiens, urgente rege, per montanos calles properavit in Phrygiam, multis amissis vel in fuga vel in prælio[g].

Hæc tam præclara accelerataque et obiter parta victoria præpeti fama vulgata, multos transtulit ad Mithridatem: qui et ex Cappadocia pulsis omnibus Murenæ præsidiis, ingenti pyra in excelsi montis cacumine accensa, Στρατίῳ Διὶ sive Jovi Bellipotenti victimas more patrio obtulit[h].

3923. L. Cornelius Sylla, dictator creatus, ut pristina reipublicæ forma videretur manere, M. Tullium et Cornelium Dolabellam consules a populo fieri permisit: licet ipse jam plane regnans illis præfuerit[i]. In quorum consulatus initio, tertio Kalendas Februarii (ut ex fragmentis triumphorum marmoreis liquet) qui dies in mensem Novembrem Julianum tum incidit, de rege Mithridate ingenti gloria (ut in libro quinto habet Eutropius) triumphavit. Eique triumpho, licet magnificentia et raritate manubiarum regiarum grandi, major tamen species et pulchrius spectaculum accessit ab exulibus. Siquidem clarissimi viri et principes civitatis secuti sunt coronati currum Syllæ, servatorem et parentem eum appellantes; quod illius beneficio essent in patriam reduces, liberosque et conjuges recepissent[k]. Id quoque in Sylla hic laudatum; quod quum consummata potentia sua triumphum duceret, ut Græciæ et Asiæ multas urbes, ita civium Romanorum nullum oppidum vexerit[l]. In eo triumpho, quod ex Capitolinæ ædis incendio cæterisque omnibus delubris C. Marius filius Præneste detulerat, tredecim millia auri pondo sub eo titulo transtulit Sylla, et argenti septem millia. Idem

[g] Appian. pag. 215.
[h] Id. ibid.
[i] Appian. lib. 1. bell. civil. pag. 112.
[k] Plutarch. in Sylla.
[l] Valer. Maxim. lib. 18. cap. 3.

ex reliqua omni victoria pridie transtulerat auri pondo quindecim millia, argenti pondo centum et quindecim millia[m]. Unde per biduum triumphasse eum colligitur.

Alexander Jannæus, redacta in suam potestatem valle quæ Antiochi dicitur et Gamala castello, Demetrium locorum illorum dominum multorum criminum accusatum principatu suo exuit: et tertio demum expeditionis suæ anno completo domum reduxit exercitum; magna alacritate Judæis eum ob res prospere gestas excipientibus. Per hæc vero tempora et Syrorum et Idumæorum et Phœnicum urbes tenebant Judæi: ad mare, Stratonis turrem, Apolloniam, Joppen, Jamniam, Azotum, Gazam, Anthedonem, Raphiam, Rhinocoruram: in mediteraneis, per Idumæam regionem Adora et Marissam, et Samariam: montes quoque Carmelium ac Itabyrium; ad hæc Scythopolim, Gadara, Gaulanitidem, Seleuciam, Gabala: et Moabiticas urbes, Essebonem, Medabam, Lembam, Oronas, Telithonem, Zaram, Aulonem Cilicium, et Pellam; quam diruerunt, quod incolæ Judaicos ritus recipere recusarent. Possidebant et alias Syriæ non obscuras urbes, quas imperio suo noviter adjecerant[n].

L. Cornelius Sylla dictator, indignum esse censens Mithridatem fœderatum bello infestari, Aulum Gabinium misit, qui serio Murenæ denuntiaret, abstineret arma a rege; et Mithridatem cum Ariobarzane reduceret in mutuam gratiam. In eo conventu Mithridates obside tradito Ariobarzani filio quadrimulo, eoque prætextu retenta ea Cappadociæ parte quam præsidiis occupaverat, non sine auctario, convivium præbuit omnibus: proposuitque certum auri pondus his qui bibacitate, vel edacitate, dicteriis, cantu, cæterisque solennibus ludicris vincerent; cujus solus expers fuit Gabinius[o].

Ita secundum Mithridaticum bellum anno tertio est finitum[p]; in quo Murena Mithridatem vehementissime vigilantissimeque vexatum, repressum magna ex parte, non

[m] Plin. lib. 33. cap. 1. [n] Joseph. lib. 13. cap. 23.
[o] Appian. in Mithridatic. pag. 215, 216.
[p] Appian. in Mithridatic. pag. 215, 216.

oppressum reliquit: ut ait Cicero in oratione pro Murena filio ejus, quem et parenti suo magno hic adjumento in periculis, solatio in laboribus, gratulationi in victoria fuisse, orator adjicit. Qui etiam libro primo in Verrem, jussu L. Murenæ populum Milesium docet decem naves ex pecunia vectigali populi Romani fecisse; sicut, pro sua quasque parte civitates Asiæ cæteras: quæ præsidiaria classis ex fœdere præbenda esset populo Romano maritimis necessitatibus; ut ad eundem librum (sive orationem Verrinam tertiam) notavit Asconius Pedianus.

L. Lucullus quæsturæ suæ tempus, Murena bellum in Ponto gerente, in Asiæ pace consumpsit[p].

Sylla dictator Murenam ex Asia revocavit[q], ei in Asiatica prætura M. Thermo succedente: cujus contubernio stipendia prima C. Julius Cæsar in Asia fecit[r]. Simul vero cum Murena, ex quæstura etiam revocatum fuisse Lucullum, argumento illud est, quod Aquilio Gallo judici Romæ assederit in causa Quintii: quam Ciceronem anno ætatis vicesimo sexto M. Tullio et Cn. Dolabella consulibus egisse, docet A. Gellius libro decimo quinto, et Hieronymus in chronico.

Alexander Jannæus belli requiem morbi habuit principium. Ex temulentia enim morbo contracto, triennio integro febre quartana laboravit: neque a castrensibus tamen officiis abstinebat[s].

L. Murena Romam reversus, amplissime triumphavit. Cujus triumphum donis militaribus filius decoravit: qui sub eo imperatore meruit, et finem stipendiorum patris victoriam ac triumphum fecit[t].

Mithridates otium nactus subegit Bosphorum, et genti unum ex filiis Macharem regem dedit[u].

Molo rhetor legatus ad senatum de Rhodiorum præmiis veniens, primus exterorum in senatu sine interprete est auditus. Quem honorem non immerito cepit, quoniam summam vim Romanæ eloquentiæ adjuverat; quo tem-

[p] Cicero, in Lucullo.
[q] Cicero, pro lege Manilia.
[r] Sueton. in Julio, cap. 2.
[s] Joseph. lib. 1. belli, cap. 4. et lib. 13. antiquit. cap. 23.
[t] Cicero, pro Murena.
[u] Appian. pag. 216.

pore et M. Cicero operam illi dedit[x]; quod et ante sexennium illum fecisse, suo loco notavimus.

Julius Cæsar a M. Thermo Asiæ prætore in Bithyniam ad arcessendam classem missus, desedit apud Nicomedem, non sine rumore prostratæ regi pudicitiæ: quem rumorem auxit inter paucos rursus dies repetita Bithynia, pecuniæ exigendæ prætextu, quæ deberetur cuidam libertino clienti suo[y].

L. Cornelius Sylla dictator plebi Romanæ inseruit ex proscriptorum servis florentissimum quemque ætate ac viribus, plusquam decem mille, donatos prius libertate civitateque, et Cornelios vocatos de patroni nomine; ut inter plebeios haberet in urbe semper ad jussa parata decem millia[z]. Inter hos a Sylla civitate donatos Alexandrum Polyhistorem fuisse, Servius in Æneidos libro decimo indicat. Et quidem Romæ Syllæ temporibus fuisse Alexandrum Polyhistorem, et libertate donatum, et Cornelium cognominatum, (licet a patrono Cornelio Lentulo, cui venditus, cujusque pædagogus factus fuerit) confirmat etiam Suidas, in Ἀλεξάνδρῳ τῷ Μιλησίῳ. Milesium enim appellat ille grammaticum hunc Crateris discipulum: quem Stephanus Byzantinus patre Asclepiade in urbe minoris Phrygiæ Cotyaeo natum, de omnigenis rebus libros duos et quadraginta scripsisse asserit. De quo videndus Eusebius, libro nono præparationis evangelicæ, capite decimo septimo, ubi complura ex libro quem de Judæis ille scripsit recitat.

Thebæos tertio a defectione anno Ptolemæus Lathurus in potestatem suam redactos tam graviter mulctavit, ut, qui ante ditissimas quasque Græciæ civitates opibus superarant, nullum pristinæ fortunæ vestigium retinuerint. Ita Pausanias in Atticis[a]: sic ista referens, quasi ad Thebas Bœotias ista spectarent, non ad Thebas Ægyptias; quum eodem fere tempore quo a Ptolemæo Thebæi defecerunt, magnas illas Thebas Bœotiæ ab Archelao Mithridatis

[x] Cicero in Bruto. Valer. Maxim. lib. 2. cap. 2.
[y] Sueton. in Julio, cap. 2.
[z] Appian. lib. 1. bell. civil. pag. 413. et 416.
[a] Pag. 8.

ad Syllam Romanorum ducem defecisse, ex Appiani Mithridaticis[b] observaverimus.

Ipse vero Ptolemæus Lathurus non ita multo post fato functus est[c], annis post mortem fratris Philometoris sex et triginta et mensibus sex. Cui succedens filia Cleopatra, Ptolemæi Alexandri (qui junior Lathuri frater, matrem simul secum regnantem occidit) uxor, regnavit mensibus sex[d]. Lathurum autem Berenicem solam e legitimo thoro suscepisse, confirmat Pausanias[e]: qua ante patrem defuncta, proles ejus illegitima, Ptolemæus quidem Cypri, Cleopatra vero ista et postea Novus Dionysius sive Auletes Ægypti regnum occupavisse videtur; nisi forte eadem Porphyrio Cleopatra fuerit, quæ Pausaniæ Berenice.

Sylla dictator Alexandrum, Ptolemæi illius Alexandri matricidæ filium, quem in familiaritatem receptum ex Asia secum Romam duxerat, Alexandrinis regem misit, deficiente ibi virili stirpe regia, et mulieribus viro cognato opus habentibus: sperans multum auri se collecturum ex regno opulentissimo[f].

C. Julius Cæsar a M. Thermo in expugnatione Mitylenarum corona civica donatus est[g]. Mitylenæ, quæ sola urbs post victum Mithridatem arma retinebat, dirutæ sunt[h]; urbe illa nobili, belli lege ac victoriæ jure, sub potestate populi Romani redacta[i].

3924. Alexander, ducta in uxorem Ægypti regina Cleopatra, postquam per novemdecim dies simul cum illa regnavisset, eam interemit[k]. Appianus regem hunc, Syllæ fiducia insolentius imperantem, decimo nono regni die ab Alexandrinis in gymnasium ex regia protractum et interemptum fuisse scribit. Sed annos quindecim post uxoris necem eum regnavisse, ex Cicerone et Suetonio postea apparebit: contra communem historicorum et

[b] Pag. 190.
[c] Pausan. in Atticis, pag. 8.
[d] Porphyr. in Græc. Euseb. Scalig. pag. 225.
[e] Pag. 8.
[f] Appian. bell. civil. lib. 1. pag. 414.
[g] Sueton. in Julio, cap. 2.
[h] Liv. lib. 89.
[i] Cicero, in Agraria secunda.
[k] Porphyr. in Græc. Euseb. Scalig. pag. 225.

chronographorum errorem; qui Ptolemæi Auletæ regnum hic incipiunt, et annos illius cum annis Alexandri commiscent.

Mithridates Achæos aggressus, Colchis finitimos, eorum (ut quidam putant) qui a Troja revertentes huc errore delati sunt reliquias, duas partes exercitus partim insidiatorum dolo, partim aperto marte, atque etiam inclementia frigoris amisit[l].

Domum reversus Mithridates, Romam misit qui leges fœderis conscriberent. Ariobarzanes quoque misit, sive sponte sive incitatus ab aliis, qui docerent se non recepisse Cappadociam, et majorem ejus partem retinere Mithridatem. Mithridates vero a Sylla cedere Cappadocia jussus est, prius quam leges pacis conscriberentur[m].

Constituta Ciliciæ provincia, proconsul ad eam Cn. Dolabella est missus. Cui provinciæ, præter tres diœceses proprias, Pamphylicam, Isauricam, et Ciliciensem; tres quoque Asiaticas diœceses attributas fuisse, testatur Cicero[n]: Cibyraticam nimirum, Synnadensem, et Apameensem; in regionibus Phrygiæ, Pisidiæ, et Lycaoniæ positas. Cum vero Dolabella, quæstorem secum ducens C. Malleolum et legatum C. Verrem, in itinere Delum pervenisset; ibi ex fano Apollinis antiquissima signa noctu clam sublata in onerariam navem suam Verres conjicienda curavit. Tum subito tempestates coortæ sunt maximæ, ut non modo proficisci, cum cuperet, Dolabella non posset, sed vix in oppido consistere: ita magni fluctus ejiciebantur. Hic navis illa onusta signis, expulsa atque ejecta fluctu, frangitur; in litore signa illa Apollinis reperiuntur, jussu Dolabellæ reponuntur; tempestas sedatur, Dolabella Delo proficiscitur[o].

Chio, Erythris et Halicarnasso, idem Verres signa pulcherrima abstulit. Tenedo quoque ipsum Tenem pulcherrime factum, qui urbem illam dicitur condidisse et cujus ex nomine Tenedus nominatur, abstulit magno cum gemitu civitatis[p].

[l] Appian. pag. 216.
[m] Id. ibid.
[n] Lib. 13. ad familiar. epist. 67.
[o] Cicero, act. 2. in Verrem, lib. 1.
[p] Id. ibid.

Quum Verres a Cn. Dolabella efflagitasset, ut se ad reges, populi Romani socios, Nicomedem Bithyniæ et Sadalam Thraciæ, mitteret; Lampsacum in Hellesponto pervenit. Ubi cum assecla illius Rubrius Philodami primarii civis filiam ad Verrem perducere conaretur; Lampsacenis Themistagoræ et Thessali hortatu ad tuendam illius pudicitiam noctu concursantibus, lictor Verris Cornelius occisus, servique ipsius nonnulli, una cum Rubrio, in turba sauciati sunt: ipsius quoque legati domo ab incendio ægre servata. Dolabella a Verre rogatus, relicto bello (quod tunc ab illo in Cilicia gerebatur) atque provincia sua in Asiam profectus, a C. Nerone, qui in Asiæ prætura M. Thermo successerat, obtinuit ut Philodamus et filius ejus judicio damnati securi percuterentur[q].

3925. Verrem ex Asia decedentem Charidemus Chius trierarchus a Dolabella sequi jussus, Samum cum eo venit. Ubi expugnato antiquissimo Junonis Samiæ fano, tabulas et signa Verres inde sustulit. Cujus sacrilegii cum a Samiis apud Chios suos accusatus Charidemus, planum fecisset, non a se sed a Verre ista fuisse facta: legati ad C. Neronem in Asiam Samo venerunt, de eo conquesturi. Qui responsum tulerunt, ejusmodi querimonias, quæ ad legatum populi Romani pertinerent, non ad prætorem, sed Romam deferri oportere[r].

In Pamphylia idem Verres Aspendo non modo Aspendium citharistam, quem omnia intus canere dicebant, sed signa etiam reliqua omnia ex fanis et locis publicis, palam spectantibus omnibus, plaustris evecta asportavit; Pergæ vero antiquissimum Dianæ fanum spoliavit, et ex ipsa Diana quod habebat auri detractum abstulit[s].

Habebant Milesii præsidiariam classem, ex fœdere præbendam populi Romani maritimis necessitatibus. Hos navem Verres poposcit, quæ eum præsidii causa Myndum prosequeretur. Illi statim myoparonem egregium de decem navibus electum, atque ornatum dederunt. Verres autem milites remigesque Miletum Myndo pedibus reverti jussit: myoparonem vero L. Magio et L. Fannio, qui a

[q] Cicero, act. 2. in Verrem, lib. 1. cum Asconio Pediano in eundem.
[r] Cicero, act. 2. in Verrem, lib. 1. [s] Id. ibid.

Mariano exercitu transfugæ Myndi tum habitabant (postea vero ad Sertorium et Mithridatem transierunt) vendidit. Qui myoparoni præfuerat, rem gestam renuntiavit: illi renuntiationem ejus in publicas literas retulerunt. Sed Cn. Dolabella, Verris rogatu, et in renuntiatorem animadvertere conatus est, et renuntiationem ex tabulis tolli jussit[t].

C. Malleolo quæstore Cn. Dolabellæ occiso Verres statim a Dolabella quæstoriæ procurationis munus obtinuit: et pupilli tutelam adeptus, bona ejus invasit[u].

Quum provincias sortirentur consules; P. Servilius Ciliciam, Appius Claudius Macedoniam obtinuit. Servilius ægrotum Tarenti collegam prior transgressus, ad Corycum urbem iter vertit[x], contra piratas missus; qui, duce Isidoro, in proximo mari (Cretam inter atque Cyrenas, Achaiam sinumque Maleum) quod a spoliis Aureum ipsi vocavere, latrocinabantur[y]. Sub Servilio Julius Cæsar, sed brevi tempore, meruit[z]; et L. Flaccus tribunus militum fuit[a].

Cn. Dolabella ex Cilicia provincia revocatus, Romæ ab adolescente M. Æmilio Scauro repetundarum accusatus, damnatus atque in exilium missus est. Cujus lis sestertium ad tricies his nominibus solis est æstimata; quod ejus quæstor C. Verres a civitatibus Lyciæ, Pamphyliæ, Pisidiæ, Phrygiæque frumentum, coria, cilicia, saccos præter modum imperasset; neque ea sumpsisset, sed pro his rebus pecuniam exegisset. Contra eum vero ipse Verres, totius criminis minister et particeps, acerrimum testimonium dixit: et nisi condemnato et ejecto eo, qui posset reprehendere, legationis et quæsturæ suæ rationes referre noluit[b].

3926. Alexander Jannæus, quartano febrium recursu

[t] Cicero, act. 2. in Verrem, lib. 1. cum Ascon. Pediano in eund.

[u] Cicero, act. 2. in Verrem, lib. 1. cum Ascon. Pediano in eund.

[x] Salust. historiar. lib. 1. apud Priscian. lib. 15.

[y] Florus, lib. 3. cap. 6.

[z] Sueton. in Julio, cap. 3.

[a] Cicero, pro Flacco.

[b] Cicero, act. 2. in Verr. lib. 1. Vid. Pighii annal. Rom. tom. 3. pag. 280, 281. et 286, 287.

fatigatus, et intempestiva militia sese implicans, tandem exhaustis viribus, quum viginti septem regnasset annos, in Gerasenorum finibus mortuus est; Ragaba castellum, quod ultra Jordanem situm est, obsidens. Moriturus uxorem Alexandram monuit, ut apud milites mortem ipsius tantisper celaret: deinde postquam victrix magnifice Hierosolyma reversa fuerit, Pharisæis nonnihil licentiæ permitteret. Posse enim hos plurimum apud Judæos, sive exosum aliquem cupiant lædere, sive amicum juvare. Valde enim his fidem habere vulgus, etiamsi per invidiam de quopiam male loquantur: eamque se ob causam gentis odium incurrisse, quod hoc genus hominum offendisset. Suasit igitur ut cadaver ipsius eorum arbitrio permitteret, polliceretur que nihil se nisi ex illorum sententia gesturam in administrando imperio: sic enim fore, ut et ipse tanto magnificentius sepeliretur, et illa secure cum filiis dominaretur[c].

Alexandra regina (ecclesiasticis scriptoribus Salina etiam dicta) capto castello Ragaba, juxta mariti monita, omnia quæ vel ad cadaver vel ad regnum pertinerent Pharisæorum arbitrio permittens, ex infensis benevolos, sibi reddidit. Tum illi progressi ad plebem concionabantur, res gestas Alexandri celebrantes, et regem justum se amisisse conquerentes: populumque ad eum luctum et mœstitiam provocaverunt, ut nullum antehac regem funeraverint magnificentius[d].

Cum vero ille moriens et regni administrationem uxori Alexandræ testamento reliquisset, et deligendi pontificis permisisset arbitrium: majorem illa natu filium Hyrcanum pontificem declaravit, non tam propter ætatis prærogativam, quam quod propter innatam segnitiem potestati quam ipsa obtinebat regiæ minime molestus futurus videretur; minorem autem Aristobulum privatum vivere maluit, quod ferventioris is esset ingenii. Per novem igitur annos regnum illa administravit; toto eo tempore filio Hyrcano

[c] Joseph. lib. 1. belli Judaic. cap. 4. et lib. 13. antiquit. cap. 23. cum lib. 20. cap. 8.

[d] Joseph. lib. 13. antiquit. cap. 24.

pontificatum obtinente: mulier apud populum gratiosa, tum ob favorem Pharisæorum, tum quod semper visa esset ægre tulisse ea, quæ maritus præter officium fecisset. Et nomen quidem regni penes reginam erat, ejus autem administratio penes Pharisæos: quibus etiam plebs parere ab ea jussa est. Si quid igitur constitutionum Hyrcanus socer abrogaverat, quas Pharisæi juxta majorum traditiones induxerant, id totum illa denuo restituit: iidemque et exulibus reditum, et vinctis solutionem procurabant. Quædam tamen etiam per se mulier procurabat, et magnum mercede conductorum militum alebat numerum: viresque suas ita augebat, ut terrori esset circumvicinis tyrannis et obsides ab eis acciperet[e].

Mithridates, Syllæ jussu, restituta Ariobarzani tota Cappadocia, aliam legationem ad scribendas leges fœderis Romam misit[f].

M. Lepido et Q. Catulo consulibus, Sylla mortuus est[g]. Biduo ante excessum vigesimo secundo commentariorum suorum libro extremam manum imposuit: sibique prædixisse Chaldæos ait, ubi præclare vixisset, in flore felicitatis se excessurum[h]. Eos commentarios Lucullo ille nuncupavit: quem et moriens, præterito Pompeio, tutorem filio scripsit. Unde inter eos, juvenes tum et gloriæ cupiditate flagrantes, primus simulatis et æmulationis fons manasse putabatur[i].

M. Cicero, postquam sex menses Athenis cum Antiocho Ascalonita veteris Academiæ nobilissimo et prudentissimo philosopho et Demetrio Syro vetere et non ignobili dicendi magistro fuisset, morte Syllæ ibi audita, in Asiam navigavit: eaque tota peragrata, cum summis oratoribus exercebatur. Horum erant principes Menippus Stratonicensis (cognomento Catocas) e Caria, Dionysius Magnes, Æschylus Cnidius, et Xenocles Adramyttenus[k].

[e] Joseph. lib. 13. cum lib. 26. antiquit. cap. 8. et lib. 1. belli, cap. 4.

[f] Appian. pag. 216.

[g] Liv. lib. 90. Appian. lib. 1. bell. civil. pag. 416.

[h] Plutarch. in Sylla.

[i] Plutarch. in Lucullo.

[k] Cicero in Bruto, et Plutarch. in Cicerone: cum Strabone, lib. 13. pag. 614. et lib. 14. pag. 660. et Diog. Laertio, in Menippo.

Eo quoque tempore Milesia quædam mulier, quod ab hæredibus secundis accepta pecunia partum sibi ipsa medicamentis abegisset, rei capitalis est damnata; neque injuria: quæ spem parentis, memoriam nominis, subsidium generis, hæredem familiæ, designatum reipublicæ civem, sustulisset[l].

P. Servilius proconsul Ciliciam subegit: piratarumque levibus et fugacibus myoparonibus gravi et Martia classe turbatis, victoria non incruenta eos superavit[m]. Ciliciam et Pamphyliam crudelissime adortus, dum subdere studet, pene delevit[n].

Julius Cæsar, Syllæ morte comperta, relicta Cilicia Romam propere rediit[o].

Romæ quum magistratus, defuncto jam Sylla, de Mithridatis legatione ad senatum non retulissent; rex Tigranem generum subornavit ut Cappadociam invaderet: quod tamen commentum Romanos non latuit[p]; inter quos L. Philippum, in oratione contra Lepidum hoc tempore ad senatum habita, in libro primum historiarum ita loquentem inducit Salustius: "Mithridates in latere vectigalium nostrorum, quibus adhuc sustentamur, diem bello circumspicit."

3927. Tigranes, Cappadocia velut indagine cincta ut nemo posset evadere, ad trecenta millia hominum inde abstraxit in Armeniam, et agros eis ad incolendum cum aliis attribuit: ubi primum Armeniæ regni diadema sibi imposuit, et Tigranocertam a se, quasi Tigranis urbem, denominavit[q]. Eam ille urbem condidit inter Iberiam et Zeugma quod est ad Euphratem: conducens in eam homines e duodecim quas evastaverat Græcanicis urbibus[r]. Erant in ea frequentes ex Cilicia exciti Græci, frequentes Barbari eadem atque Græci sorte usi, Adiabeni, Assyrii Gordyeni, Cappadoces: quos excisis eorum patriis deduxerat illuc, ac sedes figere coegerat[s]. Hoc vero tempore, quo Cappadociam incursionibus vastavit, Mazacenos

[l] Cicero, pro A. Cluentio.
[m] Liv. lib. 90. Florus, lib. 3. cap. 6. Eutrop. lib. 6.
[n] Oros. lib. 5. cap. 23.
[o] Sueton. in Julio, cap. 3.
[p] Appian. in Mithridat. pag. 216.
[q] Id. ibid.
[r] Strabo, lib. 11. pag. 532.
[s] Plutarch. in Lucullo.

omnes sedibus suis ejectos in Mesopotamiam transtulit, et majorem Tigranocertæ partem iis habitatoribus frequentavit[t].

Geminus, insignis mathematicus, opus suum astronomicum, ex quo Procli Sphæra est excerpta, scripsit, centum et viginti annis postquam Ægyptiorum Isia in Eudoxi solstitium brumale, sive Decembris vigesimum octavum incurrebant: ut ipse in capite sexto indicat. Vide ad annum mundi 3807. *a.*

M. Cicero Rhodum veniens, ad eundem quem Romæ audiverat Molonem se applicavit; cum actorem in veris causis scriptoremque præstantem, tum in animadvertendis notandisque vitiis et instituendo docendoque prudentissimum. Is dedit operam, ut nimis redundantem et superfluentem juvenili quadam licentia Ciceronem reprimeret, et quasi extra ripas diffluentem coerceret[u].

Floruit ibidem eodem tempore summus etiam artis oratoriæ magister Apollonius, cui a Strabone Μαλακοῦ sive Mollis, ab aliis Molonis cognomentum tribuitur, et ob hoc a nonnullis, inter quos et Quintilianus est[x], cum priore illo Molone confunditur. Alabandenses e Caria erant ambo, Meneclis Alabandensis rhetoris discipuli; et uterque domo sua profectus, eandem artem Rhodi professus est: licet serius Molon eo se contulerit, indeque Homericum illud ab Apollonio audierit, Ὀψὲ μολών[y]. Unum Cicero Molonem semper appellat: alterum, in libro primo de Oratore, Apollonium Alabandensem; ubi ita de eo loquens M. Antonius introducitur: "In eo vel maxime probavi summum illum doctorem Alabandensem Apollonium, qui cum mercede doceret, tamen non patiebatur eos quos judicabat non posse oratores evadere operam apud se perdere, dimittebatque: et ad quam quemque artem putabat esse aptum, ad eam impellere atque hortari solebat."

Hunc Apollonium fama est, quod imperitus esset Romanæ linguæ, a Cicerone petiisse, ut declamaret Græce: Ciceronem autem morem ei gessisse libenter, ita fore

[t] Strabo, lib. 12. pag. 539.

[u] Cicero, in Bruto.

[x] Lib. 12. cap. 6.

[y] Strabo, lib. 14. pag. 655. 660, 661.

ratum, melius ut corrigeret se ille; postquam declamavit, cæteris stupore defixis et certatim collaudantibus eum, Apollonium non hilarem fuisse dum audiret dicentem; et quum perorasset, diu sedisse cogitabundum: tandem vero, ubi id momordit Ciceronem, dixisse: "Te quidem laudo, Cicero, et admiror: Græciæ vero me miseret conditionis, quum cernam, quæ reliqua nobis sola erant ornamenta, ea quoque te ad Romanos transtulisse, literas et eloquentiam[z]."

Rhodi Ciceronem quoque philosophum Posidonium audivisse Plutarchus confirmat. Eumque inter eos, a quibus institutus fuit, enumerat ipse Cicero: in libro primo de natura Deorum, et libro de fato. Posidonius vero iste Stoicæ sectæ philosophus, Apameæ quidem in Syria natus, sed Rhodi postea civis factus Rhodius est appellatus; ut ex Strabone[a], et Athenæo[b] cognoscitur. Ubi et illud obiter notandum, quum Posidonium et Apollonium Molonis vel Molonem (ut alibi scribitur) de Judæis et eorum templo fabularum fomitem Apioni grammatico præbuisse dicat Josephus[c]: prioris nomine Apamenum hunc Posidonium intelligere, Ciceronis in philosophia Stoica magistrum, ex cujus historiarum libris tam multa a nobis in superioribus sunt producta; posterioris vero vel Apollonium illum de quo jam diximus, vel potius Molonem illius æqualem, quem inter scriptores in Ciceronis Bruto numeratum, atque a quibusdam eundem cum Apollonio illo fuisse habitum, jam diximus.

P. Servilius proconsul in Cilicia Isauros domuit, et aliquot urbes piratarum expugnavit[d]. Urbem ipsam Isauram demolitus est, et plerasque piratarum munitiones excidit quæ ad mare erant[e]. Lyciam et urbes ejus clarissimas obsessas oppressasque cepit. Præterea Olympum montem pervagatus, Olympum, Phaselidem, et Corycum tres magnas urbes evertit. Primus quoque Romanorum per Taurum duxit exercitum, ac limitem itineris fecit: lateraque montis in Ciliciam vergentia perscrutatus, Isauros

[z] Plutarch. in Cicerone.
[a] Lib. 14. pag. 654.
[b] Lib. 6. cap. 6.
[c] Lib. 2. contr. Apion. pag. 1065.
[d] Liv. lib. 93.
[e] Strabo, qui ipsum Servilium se vidisse ait, lib. 12. pag. 568, 569. et lib. 14. pag. 665.

bello fractos in Romanorum ditionem redegit[f]. Agros Attaliensium, Phaselitum atque Olympenorum, agrumque Agerensem, et Orindicum, et Gedusanum, populo Romano Servilii victoriam adjunxisse, in prima et secunda Agraria confirmat Cicero: qui etiam in quarto contra Verrem libro de Phaselide speciatim ista adjicit. Phaselis illa, quam cepit P. Servilius, non fuerat urbs ante Cilicum et prædonum: Lycii illam, Græci homines, incolebant. Sed quod erat ejusmodi loco atque ita projecta in altum, ut et exeuntes e Cilicia prædones sæpe ad eam necessario devenirent, et cum ex hisce se locis reciperent, eodem deferrentur; adsciverunt illud sibi oppidum piratæ, primo commercio, deinde etiam societate.

3928. L. Magius et L. Fannius de exercitu Fimbriæ profugi Mithridati sese adjunxerunt: eique persuaserunt ut cum Q. Sertorio, qui in Hispania tum contra Romanos arma sumpserat, societatem belli pacisceretur. Hos ille legatos cum literis ad Sertorium misit, pecuniam et naves illi ad bellum se præbiturum promittens; et ab illo vicissim omnem Asiam, qua populo Romano fœdere cum Sylla icto cesserat, confirmari sibi postulans. Legatos, myoparone illo quem Myndi a C. Verre comparaverant in Italiam transvectos et ad Sertorium inde festinantes, senatus in hostium numero habendos censuit, et inquirendos mandavit. Ad Sertorium tamen illi pervenerunt: qui coacto suorum concilio, quod senatum vocabat, quum cæteri accipiendas conditiones censerent, eas improbavit. Ut Asiæ enim provincia, qua ille populum Romanum injuste spoliaverat, quamque a Fimbria bello illi extortam ipse fœdere cum Sylla sancito dimiserat, negavit permissurum se ut in ejus ditionem iterum recideret. Bithyniam vero et Cappadociam ipsi parere assuetas, nec quicquam populo Romano attinentes, se illi dixit non invidere. His tamen conditionibus fœdus est initum, et jurejurando confirmatum: ut Sertorio Mithridates tria millia talentum cum quadraginta navibus præberet; Sertorius vero Mi-

[f] Oros. lib. 5. cap. 23. cum Floro, lib. 3. cap. 6. Salustio lib. 1. Histor. apud Priscianum libro 15. Asconio Pediano, in Verrinam 3. et Eutropio, lib. 6.

thridati Cappadociam et Bithyniam (quibus Appianus non Paphlagoniam solum et Galatiam, sed ipsam quoque addit Asiam) occupandas concederet, et ducem ei militesque mitteret. Ducem vero ad eum misit in Asiam Sertorius ex senatoriis exulibus, M. Marium (Varium Appiano dictum) eique duos illos Lucios consiliarios addidit, Magium et Fannium. Qui Dianio maritima Hispaniæ civitate solventes, et Sinopen Ponti ubi Mithridates erat pervenientes, quum negatam illi a Sertorio Asiam declarassent, rex ad amicos dixisse fertur: "Quid tandem in Palatio sedens imperabit Sertorius; qui nunc ad oceanum summotus Atlanticum fines regno nostro præscribit, et tentantibus Asiam bellum denuntiat?" Marcus tamen Marius ex Sertorii sententia fœdus cum eo firmavit. Quem rex apud se retentum, brevi in locum Archelai, qui ab ipso transfugerat, ducem fecit[g].

Restituto Capitolio, cum quo, ante septennium, libri Sibyllini fuerant combusti, retulit ad senatum C. Curio consul ut legati Erythras mitterentur, qui carmina Sibyllæ conquisita Romam deportarent. Missique P. Gabinius, M. Otacilius et L. Valerius, descriptos a privatis versus Romam deportarunt: quo consules Curio et Octavius in Capitolio, quod tunc erat curante Q. Catulo restitutum, ponendos curarunt[h]. Unde libros Sibyllinos, quos Romani consulebant, Erythræam creditam scripsisse Varro dicit: quia post incensum Apollinis templum, in quo fuerant libri, apud Erythræam insulam ipsa inventa sunt carmina: si Servio credimus[i]. Incensum enim templum non Apollinis sed Jovis Capitolini fuit: et capitolio refecto, licet ex senatusconsulto ad versus transcribendos Erythras Asiæ legati missi fuerint, non tamen ex Erythræis solis, sed etiam ex aliis civitatibus et Italicis et Græcis privatorumque hominum bibliothecis, cujuscumque Sibyllæ nomine fuerunt, libri qui postea extabant coacti Ro-

[g] Cicero, pro lege Manilia; et, pro Murena; item, act. 2. in Verrem lib. 1. cum Asconio Pediano in eund. Liv. lib. 93. Plutarch. in Sertorio. Appian. in Mithridatic. pag. 216, 217. Oros. lib. 6. cap. 2.

[h] Fenestella: a Lactantio citatus, libro 1. institut. cap. 6. et lib. de ira Dei cap. 22.

[i] In Æneid. 6.

mamque allati fuerunt: in quibus et supposititia quædam, ex acrostichidum quas vocant discrimine, sunt deprehensa. Quod ex ipsius Varronis libris rerum divinarum, a Dionysio Halicarnasseo[i] et Lactantio Firmiano[k], habetur relatum. Quæsita quoque fuisse "Samo, Ilio, Erythris, per Africam etiam et Siciliam et Italicas colonias carmina Sibyllæ, una seu plures fuere; datumque sacerdotibus negotium, quantum humana ope potuissent, vera discernere," in libro sexto annalium prodidit Tacitus.

Iisdem Cn. Octavio et Cn. Scribonio Curione consulibus, scintillam e stella cadere et augeri terræ appropinquantem, et auctam in lunæ magnitudinem illuxisse ceu nubilo diei; dein cum in cœlum se reciperet lampadem factam, Licinium Syllanum proconsulem cum comitatu suo vidisse, in naturalis suæ historiæ libro secundo prodit Plinius. Cum autem Syllanus inter cognomina Romana non inveniatur; L. Junium Silanum in Plinio hic reponendum censet Pighius. Ut Junius hoc tempore, Cn. Neronis loco, cum proconsulari imperio in Asiam missus, in itinere prodigium hoc cum comitatu suo conspexisse videatur.

3929. Nicomedes Bithyniæ rex, sine liberis defunctus, populum Romanum fecit testamento hæredem: regnumque ejus in provinciæ formam redactum est[l]. Quo spectat et illa de Romanis querela, in epistola Mithridatis ad Arsacem, libro quarto historiarum Salustii: "Totam Bithyniam, Nicomede mortuo, diripuere; cum filius Musa, quem regem appellaverat, genitus haud dubie esset."

Eodem quoque anno, quo CLXXVI. acta est Olympias, Cyrene provincia auctum fuisse populum Romanum, Ptolemæo Apione rege ex Lagidarum gente testamento eam illi relinquente, in libro primo de bello civili scribit Appianus[m]: in fine etiam Mithridaticorum, e Lagidarum gente nothum regem illum fuisse addens; quæ Apionis descriptio, ostendit eundem esse cum illo, quem ex pellice

[i] Lib. 4. antiquit. Roman. [k] Lib. 1. institut. cap. 6.

[l] Liv. lib. 93. Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 4. et 39. Appian. lib. 1. bell. civil. pag. 420. et Mithridatic. pag. 175. et 218.

[m] Pag. 420.

susceptum regni Cyrenarum hæredem populum Romanum instituisse[n], Justinus retulit; ubi tamen "eam Libyæ partem provinciam factam" fuisse adjicit: quum Ptolemæo Apione mortuo, senatum regni Cyrenarum civitates liberas esse jussisse, supra ad annum mundi 3908. ex Livio audiverimus; ut tunc quidem liberatæ, nunc vero in provinciæ formam redactæ illæ fuisse videantur. Et tunc quidem "Ptolemæum regem Cyrenæ morientem Romanos testamento dimisisse hæredes," anno primo Olympiadis CLXXI. postea vero "Libyam per testamentum Apionis regis Romanis relictam," Olympiadis CLXXVIII. anno quarto, in Eusebiano chronico notavit Hieronymus: posterius hoc undecim fere annis serius, quam rationes Appiani hic postulant, collocans. Novennio serius, ad Cæcilii Metelli triumphum Creticum scilicet, Eutropius hoc ipsum retulit: "Quo tempore (ut in breviarii sui libro sexto ille inquit) Libya quoque Romano imperio per testamentum Apionis, qui rex ejus fuerat, accessit: in qua inclytæ civitates erant, Berenice, Ptolemais, et Cyrene." Jornandes, in libro de regnorum ac temporum successione ita hac de re scripsit: "Libyam, id est, Pentapolim totam, a primo illo Ptolemæo Romanis sub libertate concessam, tamen resistentes dehinc, Apionis consilium populo Romano subdidit." Et ante eum, in suo breviario, Sextus Rufus: "Cyrenas cum cæteris civitatibus Libyæ Pentapolis Ptolemæi antiquioris liberalitate suscepimus: Libyam supremo regis Apionis arbitrio sumus assecuti." Eumque in libro vigesimo secundo secutus Ammianus Marcellinus: "Aridiorem Libyam supremo Apionis regis consecuti sumus arbitrio: Cyrenas, cum residuis civitatibus Libyæ Pentapoleos, Ptolemæi libertate suscepimus;" in quem locum videndæ annotationes doctissimi Valesii: qui ita historiam hanc explicat, ut duos Ptolemæos Apiones fuisse perneget. Agros porro Cyrenenses, qui Apionis fuerunt, in secunda Agraria Cicero commemorat: sicut "agros regis Apionis quondam habitos, et populo Romano cum regno relictos," in decimo quarto annalium libro Cornelius Tacitus.

[n] Lib. 39. cap. 5.

Quod hujus æstatis reliquum fuerat, et integram hyemem insequentem, in apparatu belli adversus Romanos Mithridates consumpsit: in materie cædenda, fabricandisque navibus et armis[o]. Copias ad verum et justum apparatum contraxit. Detraxit enim variam multitudinem, dissonorum minas barbarorum, armorum inauratorum et gemmis distinctorum instrumentum. Pro his gladios fabricavit more Romano, scuta solida compegit, atque exercitatorum habuit magis quam comptorum equorum delectum. Adhæc naves non deauratis tabernaculis, nec balneis pellicum et gynæciis delicatis adornatas, sed armis, missilibus telis opibusque comparavit refertas[p]. Frumenti ducentos medimnum myriadas ad mare detulit. Auxilia præsto ei fuere, præter veteres copias, Chalybes, Armenii, Scythæ, Tauri, Achæi, Heniochi, Leucosyri, et qui circa Thermodoontem fluvium terram incolunt quam vocant Amazonum. Hæc accesserunt in Asia pristinæ potentiæ. Trans mare vero in Europa Sarmatarum gentes, Basilii, Iazyges, Coralli, Thracum item quæcunque Istrum flumen et Rhodopem Æmumque montes accolunt, et insuper Basternæ, omnium horum fortissimi[q].

Julius Cæsar admodum juvenis (viginti quinque annorum circiter) Rhodum secedere statuit: ut per otium Apollonio Moloni clarissimo tunc dicendi magistro operam daret. Huc dum hybernis jam mensibus trajicit, circa Pharmacusam insulam (ad litus Asiaticum supra Miletum) a piratis captus est, qui multis jam navigiis mare infestum habebant. Hos Cæsar postulantes pro ipsius redemptione viginti talenta, derisit, quasi ignaros quem tenerent: quinquaginta daturum se pollicitus. Mox comites servosque suos ad civitates Asiæ, pecuniæ qua redimeretur expediendæ gratia, dimisit: uno medico et cubiculariis duobus secum retentis. Cum his per dies octo et triginta inter homines immanissimos Cilicas relictus, apud eos ita se gessit, ut pariter iis terrori venerationique esset, neque

[o] Appian. in Mithridatic. pag. 217. [p] Plutarch. in Lucullo.
[q] Appian. in Mithridatic. pag. 217.

unquam aut nocte aut die vel excalcearetur vel discingeretur; in hoc scilicet, ne, si quando aliquid ex solito variaret, suspectus iis, qui oculis tantummodo eum custodiebant, foret. Quoties quiescebat, misso aliquo indicebat eis silentium: et quasi non custodiretur ab eis, sed stiparetur, una ludebat et se exercebat. Carmina quoque et orationes scribebat, eaque in circulo eorum pronuntiabat. Si qui non admirarentur ea, hos palam inertes appellabat et barbaros: frequenterque per jocum suspensurum se eos minabatur. Placebat id illis, simplicitati ejus et ætati hanc linguæ libertatem ascribentibus[r]. In qua custodia asservatus, exclamasse ferebatur: Quanto gaudio, Crasse, perfunderis nuntiata mea captivitate[s]?

Publica civitatum pecunia Mileto allata, ante numerata quinquaginta talenta piratas Cæsar obsides civitatibus coegit dare: deinde expositus in litore, sequente nocte contracta classe tumultuaria ex Milesiorum portu solvens, invectusque in insulam, ad quam prædones adhuc stabant, partem classis eorum fugavit, partem mersit, navesque eorum aliquot cum multis hominibus in potestatem suam redegit. Lætus nocturnæ expeditionis triumpho, ad suos reversus est: eorumque quos ceperat pecunia in prædam versa, ipsos Pergami dedit in custodiam. Ad Junium deinde Asiæ proconsulem in Bithyniam perrexit, (idem enim et Asiæ et Bithyniæ, nuper in provinciam redactæ, eo tempore præfuit) petens, ut auctor fieret sumendi de captivis supplicii. Quod cum ille se facturum negasset, et nummorum cupidus venditurum se captivos dixisset; Cæsar, salute illi dicta, incredibili celeritate Pergamum revectus, prius quam de ea re ulli proconsulis redderentur epistolæ, omnes quos ceperat cruci suffixit; sicut per jocum sæpe illis in insula prædixerat[t]. Quoniam vero ante deditionem suffixurum se eos cruci juraverat, jugulari prius jussit, deinde suffigi[u].

[r] Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 41. Sueton. in Julio, cap. 4. Plutarch. in C. Cæsare.

[s] Plutarch. in M. Crasso.

[t] Patercul. lib. 2. cap. 42. Sueton. in Julio, cap. 4. et Plutarch. in M. Crasso.

[u] Sueton. cap. 74.

Vere ineunte, cœptum est tertium bellum Mithridaticum: quod, per annos undecim cum dimidio gestum, ipsius Mithridatis interitu tandem terminatum est. Ille igitur jam decursione facta classium, sacrificavit Στρατίῳ Διΐ, sive Bellipotenti Jovi, more consueto; et Neptuno quadrigas alborum equorum in altum demersit: atque ita properavit in Paphlagoniam, ducibus exercitus Taxile et Hermocrate[x]. Peditum centum et viginti (vel centum et quadraginta, ut apud Appianum) erant millia ad Romanos ordines instructorum, equitum sexdecim millia, præter currus falcatos centum. Sequebatur castra et alia turba magna eorum qui vias muniebant aut deferebant sarcinas, atque etiam negotiatorum[y].

Ubi in Paphlagoniam est ventum, Mithridates concione magniloqua ad milites habita quum in odium Romanorum exercitum irritasset, Bithyniam Nicomedis testamento nuper eis relictam invasit[z]. Eam a Mithridate occupatam, Livius[a]; et a civitatibus ejus libenter illum susceptum fuisse, in Lucullo Plutarchus confirmat.

Asia quoque, quod intolerandis malis a fœneratoribus et publicanis Romanorum esset oppressa, ad Mithridatem est relapsa[b]. Ejus urbes aliquot cum M. Mario sive Vario, quem ducem illi Sertorius ex Hispania miserat, cepit: eumque in urbes cum virgis et securibus invectum rex ipse tanquam majorem potestatem et ministri specie ultro sequebatur. Ille vero aliis libertatem dabat: aliis quam immunitatem concederet, beneficio se facere id Sertorii dicebat. Atque ita Asia, quæ a publicanis vexabatur, avaritiaque et contumeliis premebatur militum præsidiariorum, ad spem erigebatur exoptabatque expectatam imperii conversionem[c].

Julius Cæsar, vastante regiones proximas Mithridate, ne desidere in discrimine sociorum videretur, ab Rhodo, quo pertenderat, transiit in Asiam: auxiliisque contractis,

[x] Appian. in Mithridatic. pag. 217, 218.
[y] Appian. in Mithridatic. pag. 217, 218. Plutarch. in Lucullo.
[z] Appian. pag. 218.
[a] Lib. 93.
[b] Plutarch. in Lucullo.
[c] Plutarch. in Sertorio.

et præfecto regis provincia expulso, nutantes ac dubias civitates retinuit in fide[d]; licet conata ejus, qui obtinebat Asiam magistratus populi Romani, Junius, metu suo magnopere destituerit[e].

Bello in Cilicia et Pamphylia gesto P. Servilium intra triennium finem dedisse, indeque Isaurici nomen assumpsisse, Eutropius et Orosius (ex Livio, ut illis moris est) referunt. Apud Ciceronem, libro tertio in Verrem (quæ oratio frumentaria appellatur) quinquennium exercitui præfuisse dicitur. Unde ad annum ante hunc quintum, quo et consulatum gessit, profectionem ejus in provinciam retulimus. Unum vero hunc plures prædonum duces vivos cepisse, quam omnes antea, in quinto contra eundem libro affirmat Cicero: atque inter eos Niconem nobilissimum piratam, qui vincla ruperat, qua felicitate ceperat eadem recuperavisse. Ciliciam et Isauriam "bello piratico catervis mixtas prædonum, a Servilio proconsule missas sub jugum, factas fuisse vectigales," in decimo quarto historiarum suarum libro Ammianus Marcellinus: Pamphyliam, Lyciam (vel Ciliciam potius) Pisidiamque devicisse illum, fecisseque provincias, in libro de regnorum ac temporum successione scribit Jornandes. In Ciliciam vero provinciam missum esse hujus anni consulem Octavium, ex Plutarchi Lucullo intelligimus.

Quacumque iter fecit Servilius, jucundissimum spectaculum omnibus vinctorum captorumque hostium præbebat. Itaque ei concursus undique fiebant; ut non modo ex his oppidis qua ducebantur, sed etiam ex finitimis visendi causa convenirent. Indeque triumphus ejus omnium triumphorum gratissimus populo Romano fuit atque jucundissimus[f]. In quo et signa illa atque ornamenta, quæ ex urbe Olympo capta sustulerat, ferculis ante triumphantem per pompam vecta sunt: quæ ille deinde in tabulas publicas ad ærarium perscribenda curavit; non numero solum signorum, sed etiam uniuscujusque magnitudine, figura et statu, notatis atque descriptis[g]. Servilii triumphantis me-

[d] Sueton. in Julio, cap. 4.

[e] Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 42.

[f] Cicero, in Verrem, lib. 5.

[g] Cicero, in Verrem, in eund. lib. 1. et Ascon. Pedianus, ibid.

minit quoque Valerius Maximus[h], Eutropius, Sextus Rufus, et Claudianus poeta; libro primo in Eutropium ita de illo canens:

Indomitos curru Servilius egit Isauros.

M. Antonius, M. Antonii triumviri pater, gratia Cottæ consulis et Cethegi factione, in senatu curationem infinitam nactus tuendæ totius oræ maritimæ, qua Romanum erat imperium, cum et ipse nequam esset et comites haberet pessimos, Siciliam et provincias omnes depopulatus est[i].

L. Lucullo consuli Gallia Cisalpina provincia obtigit. Verum mortuo Octavio, qui Ciliciam obtinebat, Lucullus Præciæ meretricis opera conciliato sibi Cethego, qui Romæ omnia tum poterat, Ciliciam provinciam est assecutus: cui cum adhæreret Cappadocia, omnes ei pariter bellum Mithridaticum decreverunt. M. Cotta tamen, ipsius in consulatu collega, multis precibus a senatu obtinuit, ut cum classe ad Propontidem tuendam et Bithyniam propugnandam ipse mitteretur[k]. Atque ita ambo consules ad bellum hoc sunt missi: ut alter Bithyniam tueretur, alter in Asia Mithridatem persequeretur[l]. Lucullum enim consulem non solum Ciliciam, sed etiam Asiam (proprie dictam) sortitum fuisse, eique per septennium præfuisse, ex Velleio Paterculo[m] intelligitur.

Lucullus, conscripta in Italia legione, in Asiam cum ea trajecit: ubi duas Fimbrianas, et duas alias legiones accepit, quæ in universum jamdudum deliciis atque avaritia erant corruptæ. Fimbriani, quod assuevissent sine imperio agere, intractabiliores erant et procaciores; sed bellicosi, laborumque militarium periti et patientes. Lucullus tamen et alios correxit, et horum præcidit ferociam[n]. Fœneratores quoque et publicanos Romanos, quorum rapinis Asiani ad defectionem sunt impulsi, cas-

[h] Lib. 8. cap. 5.

[i] Cicero, act. 2. in Verrem, lib. 2. Lactant. institut. lib. 1. cap. 11. Ascon. Pedian. in divinationem, et locum Ciceronis notatum, contra Verrem.

[k] Plutarch. in Lucullo.

[l] Cicero, pro Murena. Memnon. cap. 39. Eutrop. lib. 6.

[m] Lib. 2. cap. 33.

[n] Plutarch. in Lucullo, cum Appiano in Mithridatic. pag. 219.

tigando moderatiores efficere nitebatur; defectionesque disjiciebat populorum, quum nemo jam fere quiesceret[o].

Mithridates, tum alium in procinctu habens exercitum frequentissimum, tum triremes quadringentas cum navium minorum quas penteconteres et cercuras vocitant non exiguo numero, Diophantum Mitharum cum valida manu in Cappadociam dimisit, ut præsidia in urbibus collocaret; et, si Lucullus Pontum ingrederetur, occurreret et progressum ejus intercluderet. Ipse vero centum et quinquaginta peditum millia sub vexillis apud se retinuit, et duodecim millia equitum, quos falcati sequebantur currus centum et viginti nec ulla machinarum omnis generis copia aberat. Concitato igitur itinere, per Timonitidem, Cappadociam et Galatiam pergens, ad diem nonum Bithyniam attigit. Lucullus interim Cottam in Chalcedoniorum portu stationem habere jussit, cum omni classe[p].

Mithridatis classis Heracleam in Ponto præterlegens, ab ea non est recepta. Forum tamen venale rogantibus cives præbuerunt: et commerciis, ut fieri solet, initis, nobiles ex Heraclea viri Silenus et Satyrus capti, non alia conditione sunt dimissi, quam ut quinque triremibus Mithridatem in hoc cum Romanis bello adjuvarent. Quo facto Romanorum inimicitiam populus Heracliensis sibi conciliavit. Quum igitur auctiones publicas Romani in aliis civitatibus instituerent, Heracleam quoque, propter hanc causam, his exposuerunt. Cumque auctionatores urbem ingressi, contra reipublicæ morem argentum exigerent, in mœrorem cives conjecerunt, qui servitutis initium hoc esse existimabant. Quare, cum per legationem ad senatum Romanum publicationem bonorum deprecari res postularet, ipsi a quodam in urbe audacissimo persuasi, publicanos e medio sustulerunt, tam secreto, ut de nece illorum nemini quicquam constaret[q].

M. Cotta multis nuntiantibus Lucullum adventare et jam in Phrygia castra habere, existimans triumphum se tantum non in manibus tenere, ne consors ejus Lucullus foret, cum Mithridate dimicare maturavit[r]. Marius (sive

[o] Plutarch. in Lucullo.
[p] Memnon, cap. 39.
[q] Memnon, cap. 40.
[r] Plutarch. in Lucullo.

Varius) et Eumachus duces a Mithridate adversus Lucullum missi, magno exercitu brevi congregato, cum P. Rutilio, M. Cottæ legato, apud Chalcedonem congressi sunt, eumque cum plurima exercitus ipsius parte cæciderunt[s]. Basternis Italorum pedites in fugam vertentibus, et prolixam stragem edentibus[t].

Mithridate Chalcedonem petente, quo Romani undique ad Cottam confluxerant, Cotta negotiis bellicis minime assuetus non prodiit: sed classis ejus præfectus, nomine Nudus, cum exercitus parte campum occupavit, qua erat munitissimus, pulsusque inde refugit ad portam Chalcedonis, laboriose multa septa superans; et in ipsa porta simul irruentium ea fuit compressio, ut persecutores nullum telum in eos frustra mitterent. Ut vero portæ custodes dimiserunt clathros præ metu, Nudum et aliquot alios præfectos subduxerunt funibus: reliqui amicos inter et hostes contrucidati sunt, incassum manus tendentes ad utrosque[u].

Mithridates utendum fortuna ratus, eadem die classem ad portum admovit: perruptaque in ore portus catena ferrea, quatuor hostiles naves incendit; reliquas sexaginta ligatas ad puppes suarum abstraxit; nec Nudo prohibente nec Cotta, qui se continebant intra mœnia. Desiderata sunt Romanorum tria circiter millia, et in his Lucius Manlius senator: Mithridates e Basternis, qui primi portum invaserant amisit viginti[w]. Præter sexaginta naves cum viris, terra quatuor peditum millia Cottam amisisse, Plutarchus tradidit. Uno die mare et terram cadaveribus Romanis fœde oppleta fuisse Memnon ait: in conflictu navali occisis octo millibus, captis quatuor millibus quingentis, de pedestri autem exercitu Italorum quinque millibus trecentis desideratis; cum a parte Mithridatis Basternæ circiter triginta, ex reliqua autem multitudine septingenti tantum ceciderint.

Atque hoc fuit prælium ad Chalcedonem, quo M. Aurelius Cotta consul victus est[x]; de quo Mithridates in

[s] Oros. lib. 6. cap. 2.
[t] Memnon. cap. 41.
[u] Appian. pag. 218.
[w] Idem.
[x] Liv. lib. 93.

epistola ad Arsacem, libro quarto historiarum Salustii: "Marcum Cottam Romanum ducem apud Chalcedona terra fudi; mare exui classe pulcherrima." Quæ Cottæ res, et terra et mari calamitosæ, vehementer et opes regis et nomen auxerunt[y]. Hoc enim Mithridatis successu omnium animi servilem in modum concidere. Sed Lucullus ad Sangarium fluvium castra habens, cognita ea clade, perculsos militum animos verbis erexit[z].

Quum Archelaus, Mithridatis quondam præfectus sed tunc Romanarum partium, suo tantum conspectu confirmaret Lucullum toto Ponti regno potiturum; negavit ille venatoribus se timidiorem esse, omissis feris ut ad vacua eorum lustra contenderet: atque ita fatus, in Mithridatem movit; peditum secum habens triginta millia, equitum duo millia quingentos. Ubi contemplatus est hostes, obstupefactus eorum multitudine cupiebat abstinere pugna et tempus ducere: sed quia Marius, quem ex Hispania miserat Sertorius cum copiis ducem Mithridati, occurrit lacessivitque eum, instruxit aciem ad confligendum. Quum jam pene concurrerent, ex nulla evidenti commutatione, sed cœlo repente dirupto, grandis visa est flammea moles, corpore dolium, colore candens argentum referens, inter utramque aciem delabi: quod ostentum utrosque perculsos diremit. Id prodigii in Phrygia aiunt circa Otryas accidisse[a].

L. Lucullus consul adversus Mithridatem equestribus præliis feliciter pugnavit, et expeditiones aliquot prosperas fecit: poscentesque pugnam milites a seditione inhibuit[b].

Cum urbem Cyzicenam sibi Mithridates Asiæ januam fore putavisset, qua effracta et revulsa tota pateret provincia; totius belli impetum in eam transferre instititc[c]. Urbs enim erat ea Asiæ clarissima et populo Romano amicissima[d], quæque in nupera clade Chalcedonensi civium tria millia et decem naves amiserat. Rex igitur, quo Lucullum falleret, mox a cœna densam ac nimbosam noc-

[y] Cicero, pro Murena.
[z] Memnon, cap. 41.
[a] Plutarch. in Lucullo.
[b] Liv. lib. 94.
[c] Cicero, pro Murena.
[d] Cicero, pro lege Manilia.

tem nactus castra movit, et oriente luce oppositum urbi montem Adrastiam (Dindymum aliis dictum) occupavit[e]. Mithridatem peditum centum et quinquaginta millibus, magnoque equitatu, Cyzicenos invasisse, et montem Adrastiam atque suburbium occupavisse, scribit Strabo[f]. Lucullum, in universum habentem triginta millia peditum et mille sexcentos equites, circa Cyzicum castra sua Mithridati opposuisse; et ex transfugis, quod circiter trecenta virorum ille haberet millia, cognovisse Appianus memorat. Quin et plus quam trecenta millia hominum fame et morbo in Cyzici obsidione amisisse fertur: ut apud Orosium legimus[g]. Ex universa quoque tam lixarum quam militum colluvie, non minus trecenta millia a Lucullo contrucidata fuisse perhibentur, ut a Plutarcho habetur traditum; quum longe modestius in sexto breviarii sui libro scripserit Eutropius; sequente "hyeme et æstate, a Lucullo centum fere millia hominum ex parte regis extincta fuisse."

Cyzicenos Mithridates denis ex terra castris cinctos, per mare quoque quadringentarum navium classe oppugnavit[h]. Cumque illi nescirent ubinam gentium esset Lucullus, Mithridatici ejus castra sub oculis civium posita, Armeniorum et Medorum esse auxilia, Mithridati a Tigrane missa, jactabant. Primus Demonax, ab Archelao in urbem missus, adesse Lucullum iis indicavit. Quibus fidem ei non habentibus, arbitrantibusque ad levanda præsentia mala eum ficta adferre; puer adfuit captivus, qui e manibus hostium elapsus, digito castra Romana eis commonstravit[i]. Ad ipsos quoque Lucullus, ut bono animo essent, nuntium misit unum ex militibus nandi peritum: qui per hostium naves duobus utribus suspensus, mediam ipse regulam tenens et pedibus iter adgubernans, septem millia passuum transmeavit[k].

[e] Plutarch. [f] Lib. 12. pag. 575.
[g] Lib. 6. cap. 2.
[h] Strabo, lib. 12. pag. 575, 576. cum Plutarcho.
[i] Plutarch. in Lucullo.
[k] Florus, lib. 3. cap. 5. Oros. lib. 6. cap. 2.

3931. Lucullus Mithridati a tergo incumbens, memorabili Ponticos victoria profligavit: aliquanto pluribus quam 10000. in acie cæsis, et 13000. captis[l].

Montem conspicatus est Lucullus castris opportunum; quo occupato, ipse copiam habiturus erat commeatuum, hostes vero inopiam. Unicus angustus in eum erat aditus; quem Mithridates valido tenebat præsidio, a Taxile ducibusque aliis admonitus. L. Manius sive Magius, arbiter fœderis icti cum Sertorio, clam ad Lucullum miserat nuntium; a quo accepta fide, Mithridati persuasit, ut sineret Romanos transire et castrametari pro libito. Fimbrianas enim legiones, quæ aliquando militassent sub Sertorio, velle transfugere, et facturas id propediem; nihilque opus esse sudore et sanguine, quando sine certamine vincere liceat. Huic consilio Mithridates imprudenter assensus, ut nil suspicans, passus est Romanos secure superatis faucibus contra se magnum montem munire: quo in potestatem redacto, ipsis a tergo subvehendi erant commeatus libere, Mithridati contra lacu, montibus et fluviis excluso ab importationibus terrestribus, tenuiter subministrabantur; quum neque pateret exitus, neque vi repellere posset Lucullum, ob neglectam locorum opportunitatem, et imminens hyems etiam maritimas importationes esset impeditura[m].

Circa Thraciam quam vocant Comen Lucullum castra posuisse, loco maxime opportuno ad excludendas vias et regiones, qua et unde petendus necessario erat Mithridaticis commeatus, scribit Plutarchus. Eos vero qui ad Fimbrianos milites, transitionem simulantes, adducendos a Mithridate missi sunt, interfectos ab illis fuisse, Memnon indicat.

Machinas insignes, ad urbis oppugnationem, Nicomedes Thessalus fabricaverat[n]; inter quas helepolis eminebat centum cubitorum; supra quam alia turris assurgebat, catapultis instructa saxa telaque varia ejaculantibus. Ante admotas vero machinas, tria millia Cyzicenorum captivo-

[l] Memnon, cap. 42.
[m] Appian. pag. 220.
[n] Plutarch. in Lucullo.

rum in navibus ad mœnia rex adduci curavit; ut eorum misericordia et precibus commota civitas deditionem faceret. Quod cum frustra tentatum fuisset, præcone e muris jussu Lysistrati ducis monente, ut quando in alienam potestatem redacti fuissent, fortunam fortiter ferrent; Mithridates vim terra marique contra Cyzicum adhibuit, oppidanis omni studio sese defendentibus. Qui tamen omnem laborem patientissime ferentes, efficere non potuerunt quin pars mœnium exusta corrueret sub vesperam: sed propter calorem incendii nemo sustinuit irrumpere. Verum ipsi Cyziceni noctu substruxerunt munitionem aliam[o].

Sero effecit Lucullus, ut auxiliares in urbem per noctem immitterentur[p]. Cum enim in lacu Dascylite acatia satis magna commearent, eorum maximum ille subduxit, plaustro ad mare devexit, eique quot capere poterat milites imposuit. Qui noctu clam trajicientes, imprudentibus hostibus urbem sunt ingressi[q].

Instante Proserpinæ festo, in quo nigram bovem immolare Cyzicenis mos erat, illi nullam talem habentes e farina fictam hostiam admoverunt aræ. Vacca quæ Proserpinæ alebatur, trans fretum pascebat cum reliquo armento Cyzicenorum. Hæc illo die armento relicto de montibus per hostium classem adnatavit sola, et in ore portus claustra sub aquis evasit; atque ita per mediam urbem cursu ad Proserpinæ templum delata, ante aram constitit. Quam Cyziceni, egregia spe concepta, immolarunt[r].

Aristagoræ, qui in summo magistratu erat, (ut ait Julius Obsequens: Plutarchus enim *τοῦ δήμου γραμματιστὴν* appellat) Proserpina in quiete visa dixisse fertur, adversus tibicines se tibicinem comparasse; vel, ut refert Plutarchus, tibicinem Libycum in tubicinem Ponticum se impulsuram. Mirantibus hanc vocem Cyzicenis, prima luce fluctuavit mare quasi immenso incumbente vento, et admotæ muris regis machinæ stridore et crepitu primum

[o] Appian. [p] Strabo, lib. 12. pag. 576.
[q] Plutarch. in Lucullo.
[r] Julius Obsequens de prodigiis. Plutarch. et Appian.

quid instaret indicaverunt: inde auster, supra modum procellosus eoortus, horæ brevi momento, et reliquas regis machinas sic laceravit ut inutiles redderentur, et turrim ligneam helepoli impositam tanta vi concussit, ut proruerit eam[s].

Memoriæ quoque est proditum, Ilii fuisse compluribus Minervam in sommis obversatam, copioso manantem sudore, partemque pepli discissam ostendentem: eamque dixisse, modo venire se ab ope Cyzicenis ferenda. Columnam autem, quæ decreta et literas de his inscripta habet, ostendebant Ilienses[t].

Amici Mithridati consulebant ut ab urbe classem solveret: qui nihil motus, ascendit imminentem montem Dindymum, et ab eo duxit continentem ad muros urbis aggerem; in quem impositis turribus, cuniculis quoque suffodiebat et suspendebat mœnia[u]. Quæ quidem Cyziceni ita sustinuerunt, ut parum etiam abfuerit quin ipsum Mithridatem caperent vivum in cuniculo, quem is fodiebat; cum ipsi alium ex adverso agerent. Evasit tamen, cum re observata se e cuniculo subduxisset[x].

Hyeme superveniente privatus est Mithridates et maritimis commeatibus, si quos habuerat. Necessariorum igitur difficultate presso exercitu, fame multi emoriebantur, humanis quidam vescebantur carnibus, herbas alii in cibum vertendo, morbos sibi contrahebant: quorum insepulta cadavera pestem invexerunt insuper[y].

Dum oppugnat Lucullus arcem quandam, occasione maturans Mithridates uti, aversis ab hoste itineribus partem copiarum instructam armis domum abire præcipiens, omnem ferme equitatum cum jumentis, atque ex peditatu minus utiles, in Bithyniam dimisit. Ob inediam enim infirmi jam equi erant, claudicantesque solearum inopia detritis ungulis. Hac re nunciata, contendit Lucullus de nocte in castra. Diluculo tempestate sæviente insecutus

[s] Julius Obsequens de prodigiis. Plutarch. et Appian.
[t] Plutarch. in Lucullo. [u] Appian.
[x] Strabo, lib. 12. pag. 576.
[y] Memnon, cap. 42. Strabo, lib. 12. pag. 576. Florus, lib. 3. cap. 5. Plutarch. Appian. Oros. lib. 6. cap. 2.

eos est cum cohortibus decem et equitatu; quamvis nive affligerentur atque aliis incommodis, ut multi milites ex gelu succumbentes sequi non valerent. Cum cæteris in trajectu Rhyndaci fluvii hostes assecutus, stragem edidit tantam, ut Apollonia egressæ fœminæ diriperent impedimenta et trucidatos spoliarent. Capta sunt equorum sex millia et jumentorum infinitus numerus: capta virorum ad quindecim millia; quos omnes præter castra hostium Lucullus duxit. Qui et "amplius quam quindecim millia hominum tunc interfecisse narratur:" si P. Orosium audimus. Tunc etiam primum visos Romanis camelos Salustius autumat: quasi illis qui olim duce Scipione Antiochum devicerunt, et cum Archelao ad Orchomenon et Chæroneam certaverunt, cameli cogniti non fuissent[z].

Fannius, qui se Mithridati junxerat, et Metrophantes regius prætor, a Mamerco tunc victi, cum duobus millibus equitum in Mœsiam profugerunt; atque inde in Mæoniam digressi, in ambustos colles camposque Inarimos inciderunt: in quibus diu oberrantes, inopinatis tandem periculis exempti sunt, et clam in regis castra venerunt[a].

Eumachus dux et alii Mithridatis præfecti, bellum in Phrygia moventes, multos Romanos cum liberis et conjugibus interfecerunt; Pisidasque et Isauros et Ciliciam subegerunt: donec Dejotarus, unus e tetrarchis Gallo-Græciæ, vagantes assecutus, eos cum militum suorum multis trucidatos repressit[b].

3932. Jubilæus vigesimus octavus.

Cum Cyziceni aggeres quos rex a Dindymo duxerat suffoderent, machinasque incenderent, et non ignari hostem fame debilitatum, vexarent eum crebris eruptionibus; Mithridates decrevit fugere[c]; de quo ipse in epistola ad Arsacem, apud Salustium in historiarum libro quarto: "Apud Cyzicum magno cum exercitu in obsidione moranti frumentum defuit, nullo circum adnitente, simul hyems mari prohibebat: ita, sine vi hostium, regredi coactus sum in patrium regnum." Ad Cyzicum enim, ut et

[z] Plutarch. Appian. Oros.
[a] Oros. lib. 6. cap. 2.
[b] Liv. lib. 94. Appian. pag. 222. Oros. lib. 6. cap. 2.
[c] Appian. pag. 222.

postea ad Amisum, milites suos Lucullum duas hyemes in castris continuisse, Plutarchus docet ex Salustio. De soluta obsidione Cyzici, videndus quoque est Cicero, in oratione pro lege Manilia, pro Murena, et pro Archia poeta.

Mithridates fugam quamprimum instituens arripere, quo tricas et moras Lucullo necteret a tergo, misit ad mare Græcum præfectum classis suæ Aristonicum: quem, jam jam soluturum, Lucullus per proditionem in potestatem suam redegit cum decem millibus aureorum, quos portabat ad solicitandam exercitus Romani partem[d].

Terrestres copias rex ducibus Lampsacum reducendas reliquit. Hermæus et Marius, dux Sertorianus, triginta hominum millia illuc ducebant. Eos a tergo premens Lucullus, et Æsepum fluvium tunc tumidiorem trajicientes assecutus de improviso, permultos cepit, et viginti millia interemit; (e quibus plus quam undecim millia Marianorum militum fuisse referuntur:) ita ut Granicus et Æsepus amnes cruenti redderentur. Mithridatis vero satrapes, Romanæ avaritiæ peritus, spargi a fugientibus sarcinas et pecuniam jussit, qua sequentes morarentur[e].

Mithridates ipse, per mare reditum instituens, noctu classe provectus est in Parium[f]. Dum milites vero cum eo soluturi, naves, quarum aliæ jam repletæ, aliæ mox replendæ essent, confertim occuparent, et undique illis adhærerent; factum est ut præ multitudine imminentium pars navium deprimeretur, pars etiam subverteretur. Quod conspicati Cyziceni, impetu in castra Ponticorum facto, ægros ibi relictos trucidarunt, et si quid supererat diripuerunt[g].

Lucullus Cyzicum ingressus, ingenti lætitia et magnifico honore exceptus est[h]; in cujus honorem ludi deinceps ibi sunt celebrati, quos Lucullea vocant[i]. Civitatem Romani honorarunt, et libertatem ei concesserunt[k].

[d] Plutarch. in Lucullo.

[e] Memnon, cap. 42. Polyænus, stratagem. lib. 7. Florus, lib. 3. cap. 5. Plutarch. Appian. Oros. lib. 6. cap. 2.

[f] Appian. pag. 222.

[g] Memnon, cap. 42.

[h] Plutarch. in Lucullo.

[i] Appian.

[k] Strabo, lib. 12. pag. 576. Tacit. annal. lib. 4. cap. 36.

Mithridates suos Lampsacum compulsos et obsessos a Lucullo, classe illuc missa, exportavit una cum Lampsacenis: relictisque Mario sive Vario duce Sertoriano, Alexandro Paphlagoni, et Dionysio eunucho, decem millibus selectorum militum in navibus quinquaginta, cum majore earum parte petiit Nicomediam. Verum et harum et illarum multæ tempestate perierunt[l].

Mithridates, collectis ut potuit in Ponto viribus, Perinthum circumsedit et oppugnavit: eaque non potitus, in Bithyniam transmisit[m].

Antiochus, Asiaticus, et frater ejus, regis Antiochi Pii filii pueri, qui regni Syriæ partem, a Tigrane non occupatam, obtinebant, Romam venerunt; regnum Ægypti, quod ad se et ad Selenem matrem suam pertinere arbitrabantur, petituri: ibique biennium fere, comitatu regio atque ornatu, moram traxerunt[n].

Antipas sive Antipater Idumæus, nobilitate ac opibus gentis suæ princeps, (alterius Antipæ sive Antipatri, quem a rege Judæorum Alexandro et ejus uxore Alexandra ducem totius Idumeæ constitutum ferunt, filius) ex uxore Cypro, illustri inter Arabas loco nata, filium suscepit Herodem, qui postea Judææ regnum obtinuit; siquidem hic viginta quinque annorum fuerit, quando eum pater Galilææ præfecit: de quo, ad annum mundi 3957. erit dicendum. Vide supra, ad annum mundi 3875. quanquam Nicolaus Damascenus, in gratiam Herodis regis, (cujus adhuc superstitis vitam descripsit) Antipatri genus a primatibus Judæorum, qui in Judæam venerunt e Babylonia, deduxerit[o]; quomodo et in historiæ Judæorum Arabicæ (ad calcem bibliorum Parisiensium πολυγλώττων editæ) capite trigesimo quinto legimus; Judæum fuisse Antipatrum, ex filiis eorum qui de Babylonia cum Ezra sacerdote ascenderant, atque ab Alexandro Jannæo Idumæorum regioni præfectum uxorem inde duxisse. Julius vero Africanus in epistola ad Aristidem[p], eumque secutus Am-

[l] Appian.

[m] Memnon, cap. 42.

[n] Cicero, lib. 4. in Verrem.

[o] Joseph. lib. 14. cap. 2.

[p] Apud Eusebium, lib. 1. histor. ecclesiast. cap. 6. et 7.

brosius[q] ex traditione eorum, qui Servatori nostro secundum carnem cognati Δεσπόσυνοι nuncupabantur, Antipatrum Herodis cujusdam Ascalonitæ, templi Apollinis æditui, filium fuisse refert; atque ab Idumæis latronibus Ascalone captivum abductum, Idumæorum moribus et disciplinis fuisse institutum. Atque hæc communior Christianorum patrum est sententia.

Barba cum robusta Italorum manu veniens, et ex ducibus Luculli Triarius, Apamean obsederunt. Cives, cum aliquandiu pro viribus suis hostem sustinuissent, apertis tandem portis eos intromisere: ut apud Memnonem legitur. Appianus vero Triarium eo appulsum vi urbem cepisse, et Apamenorum in fanis, ad quæ confugerant, magnam cædem edidisse scribit. Prusam deinde sub monte Olympo munitissimam civitatem captam expugnatamque Romanus exercitus diripuit. Hinc Prusiadem, mari impositam, Triarius cum exercitu petiit: quam rex Bithyniæ Prusias Heracliensibus ademptam de se denominavit; cum ante ab amne præterfluente Cierus (vel Cius) diceretur. Ut urbi appropinquavit, facile Prusienses eum receperunt, Ponticis ejectis. Nicæam deinde, quam præsidium Mithridatis tenebat, ventum est. Pontici vero, intellecto cives animis ad Romanos propendere, noctu se ad Mithridatem Nicomediam subduxerunt. Romani igitur sine molestia urbem suæ potestati subjecerunt[r].

Lucullus ad Hellespontum profectus, classem instruxit: et Troadem delatus, divertit in delubro Veneris. Eam nocte sopitus videre visus est sibi assistentem et dicentem,

Τὶ κνώσσεις μεγάθυμε λέων; νεβροὶ δέ τοι ἐγγύς.

Quid dormis animose leo, quum proximus adsit
Hinnulus ecce frequens.

Quod somnium dum surgens adhuc nocte advocatis amicis exponeret, adfuerunt ab Ilio quidam, qui nuntiarent conspectas ad Achæorum portum quinquiremes regias

[q] Lib. 3. commentar. in Luc. cap. 3.

[r] Memnon, cap. 43. et 49. Appian. pag. 223. cum Orosio, lib. 6. cap. 2.

tredecim, quæ cursum in Lemnum intenderent. Statim igitur solvit, et tredecim illis navibus potitus, præfectum earum Isidorum occidit[s].

Lucullus victoriam prosecutus, Marium sive Varium (qui missus a Sertorio dux fuerat) Alexandrum et Dionysium circa Lemnum ȧdeptus in deserta insula (ubi ara Philoctetis cum æreo serpente monstratur) contemptim in eos invectus est: mandato prius suis dato, ne quem unoculum interficerent. Altero enim oculo captus erat Marius: quem ipse probris et contumeliis prius vexatum necare instituerat. Illis vero constanter manentibus, et navigia omnia ad terram attrahentibus, cohibuit Lucullus remigium; et binas naves emittendo ex agmine, volebat eos prolicere. Illi autem non provehebantur contra: sed a terra et ex fororum tabulis se defendentes, Romanis vulnera injecerunt. Nec circumvehendi locus dabat facultatem, vel navibus fluctuantibus hostilem classem premendi terræ accubantem et firmiter consistentem. Circum missis tamen aliis navibus diversa parte, qua accessum insula in terram dabat, fortissimos quosque pedites Lucullus tandem exposuit. Hi aversos adorti hostes, partem eorum interfecerunt, partem in naves compulerunt; qui metu Luculli non ausi altum petere, oram legebant, et terra marique impugnati vulnerabantur, cum magna cæde ac consternatione fugientium[t]. Triginta et duas naves regias, et complures onerarias, aut demersit Lucullus aut cepit. Multi ibi ex his quos Sylla proscripserat interempti sunt[u].

Postera die tres duces de spelunca, ubi latebant, extracti sunt: e quibus Marius (sive Varius) Luculli jussu occisus est. Non placebat enim Romanum senatorem in triumpho duci[w]. Alexander ad eam pompam servatus est. Dionysius autem, epoto quod secum habebat veneno, mox exspiravit[x].

Atque hæ fuerunt duæ illæ navales Luculli victoriæ,

[s] Plutarch. cum Appiano.
[t] Plutarch. et Appian.
[u] Oros. lib. 6. cap. 2.
[w] Id. ibid. cum Appiano.
[x] Appian. pag. 223.

altera ad Tenedum, altera in mari Ægeo parta, quarum in capite quadragesimo quarto Memnon meminit; et velut unam, aliquoties Cicero celebrat. Ita enim in oratione pro lege Manilia, a Lucullo ait "classem magnam et ornatam, quæ ducibus Sertorianis ad Italiam studio inflammato raperetur, superatam esse atque depressam;" et pro L. Murena: "Illam pugnam navalem ad Tenedum, quum contento cursu, acerrimis ducibus, hostium classis Italiam spe atque animis inflata peteret, mediocri certamine et parva dimicatione commissam arbitraris?" et in oratione pro Archia poeta: ubi, "L. Lucullo dimicante, interfectis ducibus depressam hostium classem, et incredibilem apud Tenedum pugnam illam navalem" prædicat.

Lucullus de suis rebus gestis ad senatum misit laureatas literas, ut mos erat victoribus[y]. Cumque senatus ei ad classem parandam tria millia talentum decrevisset, negavit per literas ea pecunia sibi opus esse, jactans sine sumptu et tanto paratu Mithridatem se sociorum navibus pelago exacturum[z].

His confectis, properavit Lucullus ipsum insequi Mithridatem; quod in spe esset circa Bithyniam se illum inventurum, retentum a Voconio, quem ad instandum fugienti cum navibus miserat Nicomediam. Sed Voconius, dum in Samothrace initiatur mysteriis et festos dies celebrat, haud occurrit in tempore: Mithridatem vero, qui jam cum classe vela fecerat et maturabat antequam ipsum peteret Lucullus Pontum tenere, corripuit atrox tempestas; qua classis partim abrepta, partim est depressa, omniaque litora ejectis fluctu naufragiis per multos dies fuerunt completa. Eam Dianæ Priapinæ ira Ponticis fuisse immissam dicebant, quod fanum ejus spoliavissent et signum loco movissent.

Mithridatem Pontum petentem bis tempestatem passum fuisse scribit Dio, amisisseque hoc infortunio virorum circiter decem millia, et naves circiter sexaginta reliquis disjectis, ut quamque ventus abstulit. "Naufragiis apud Param, et Heracleam, militum optumos cum classibus

[y] Appian. pag. 223.

[z] Plutarch. in Lucullo.

amisisse" se dicit Mithridates in epistola ad Arsacem, apud Salustium. Orosius ait, Mithridatem adversus Byzantium (quo a Lucullo illum fugatum dicit Eutropius) instructa classe navigantem, tempestate correptum octoginta rostratas naves perdidisse. Florus denique, " centum amplius navium classem, apparatumque belli gravem in Pontico mari aggressam tempestatem, tam fœda strage laceravisse, ut navalis belli instar efficeret."

Quum navis oneraria qua Mithridates vehebatur nec ad terram appelli ob molem in tanta procella videretur gubernatoribus posse, et aquam jam accepisset atque obruta esset undis; licet amici vetarent, in Seleuci tamen piratæ myoparonem, ipso pirata juvante, transilivit, corpore prædonibus permisso. A quibus Heracleam Ponticam, (ut ait Plutarchus) Sinopem primum ac post Amisum, (ut Appianus et Orosius) subvectus est incolumis.

Cotta superiora damna resarcire volens, a Chalcedone, ubi succubuerat, Nicomediam copias transtulit; et centum quinquaginta stadia ab urbe castrametatus, a dimicatione cavit. Ibi, magna adhibita festinatione, citatis itineribus Cottam sponte sua Triarius est assecutus; et Mithridates in urbem se recepit. Tum uterque Romanus exercitus ad oppugnationem ejus se paravit. At rex, cognito gemino conflictu navali Ponticos a Lucullo victos, nec parem se ad occurrendum præsentibus Romanorum copiis esse, classem in fluvium retro movit; et gravi correptus tempestate, triremes aliquot amisit: ipse tamen cum plurimis in Hypium fluvium delatus est[a].

Hic, quum tempestas eum moraretur, audito Lamachum Heracliensem, quem antiquo amicitiæ fœdere obstrictum haberet, ad reipublicæ gubernaculum sedere; multis hominem promissis attraxit, ut sibi in urbem recipiendo operam daret, missis etiam hoc nomine ad eum pecuniis. Lamachus, publico extra urbem epulo civibus apparato, sub quod clausas se non habiturum portas fidem dederat, mero populum inescavit; utque eo ipso die ex compacto Mithridates superveniret illis, operam dedit. Itaque nec

[a] Memnon, cap. 44.

olfacto Mithridatis adventu, urbs in ejus arbitrium venit. Postridie plebem rex convocatam amicis excepit verbis, utque fidem erga ipsum tueretur hortatus, Connacorigi cum præsidio quatuor millium urbem custodiendam tradidit. Prætextus erat, defensurum se cives, si Romani quid contra molirentur, et conservaturum. Hinc distributis in cives, maxime in magistratus, pecuniis, versus Sinopem navigationis cursum direxit[b].

Lucullus recepta Paphlagonia atque Bithynia, per Bithyniam et Galatiam in regnum Mithridatis invasit: et Nicomediæ suas copias cum Cottæ et Triarii agminibus, ut irruptionem in Pontum facerent, conjunxit[c]. At renunciata Heracleæ oppugnatione, quum de proditione necdum constaret, sed totius simul civitatis voluntate defectionem contigisse arbitrarentur; Luculli consilium erat ut ipse cum robore exercitus per mediterranea et Cappadociam moveret in regem et totum ejus regnum, Heracleam oppugnaret Cotta, Triarius autem assumpta classe missas in Cretam et Hispaniam Mithridatis naves in reditu circa Hellespontum et Propontidem interciperet[d].

His Mithridates auditis, in novos belli apparatus incubuit: et ad generum suum Tigranem Armenium, et ad Macharem filium regnantem in Bosphoro, et ad Parthum misit qui propere contraherent auxilia. Ad Scythas quoque finitimos cum multis donis et magno auri pondere Dioclem ire jussit: sed ille et cum donis et cum auro ad Lucullum transfugit. Cæteris quoque denegantibus, Tigranes, licet diu cunctaretur, (eo enim abnuente, bellum hoc cœptum fuisse, epistola Mithridatis ad Arsacem, libro quarto historiarum Salustii inserta, confirmat) sæpius tamen a filia Mithridatis non sine molestia interpellatus, auxilia tandem promisit[e].

Legatus ad Tigranem a Mithridate missus, fuit Metrodorus Scepsius, e philosopho in politicum mutatus hominem: in eum amicitiæ gradum a Mithridate provectus, ut pater regis diceretur; et demandato ei judicis officio, ab

[b] Memnon, cap. 44.
[c] Eutrop. lib. 6. Plutarch. et Memnon, cap. 45.
[d] Memnon, cap. 45.
[e] Memnon, cap. 45. cum Appiano.

ejus sententia non liceret ad regem provocare. Legati consilium de subsidio contra Romanos ferendo roganti Tigrani, respondit ille: "Ut legatus consulo, ut consiliarius abnuo." Cumque invitum ille eum ad Mithridatem remitteret, in itinere mortuus Metrodorus est, sive regis opera, sive e morbo: utrumque enim fertur. Nam quod ille dixerat, Mithridati Tigranes renuntiavit; nihil eum arbitratus de Metrodoro gravius consulturum. Cujus facti pœnitentia Tigranes ductus, cadaver illius funeravit splendide: neque ulli magnificentiæ pepercit in mortuum, quem vivum prodiderat[f].

3933. Diversos contra Lucullum Mithridates præfectos misit; et post commissas acies, variæ acciderunt fortunæ vices: in plerisque tamen ad Romanos magis successu inclinante[g]. Et in principio quidem difficultate necessariorum usque eo laboravit Lucullus, ut triginta millia Galatarum sequerentur castra, qui frumenti medimnum humeris singuli portabant. Progressus vero, obiter subigebat et deprædabatur omnia: moxque, ut in regione fortunata et diu bello intacta, mancipium vendebatur drachmis quatuor, bos drachma; capra, oves, vestes, et reliqua, pari vilitate pretii. Cumque distrahere prædam, omnibus abundantibus, nulli jam valerent; alii eam reliquerunt, alii corruperunt[h].

Deinde Lucullus oppugnavit Amisum et Eupatoriam, quam juxta Amisum Mithridates condidit et appellavit de suo cognomine, fecitque regiam: partem vero exercitus ad Themiscyram oppugnandam misit, sitam ad Thermodoontem fluvium. Hi contra Themiscyrenses turribus utebantur et aggeribus, et cuniculos tam amplos fodiebant, ut in eis pugnæ committerentur subterraneæ. Hos opidani superne aperiebant, et per foramina demittebant in operarios ursas aliasque bestias et apum examina. At apud Amisum laborabatur aliis difficultatibus: dum Amisenses repugnant strenue, nonnunquam erumpendo, atque etiam provocando ad singularia certamina[i].

[f] Strabo, lib. 13. pag. 609, 610. et Plutarch. in Lucullo.

[g] Memnon, cap. 45.

[h] Plutarch. et Appian.

[i] Appian. pag. 224.

Cum Lucullus ad Amisum lenta obsidione tempus tereret, exercitus ejus cunctationem culpabat; et quod omnes urbes per deditionem, vi cepisset nullam, neque diripiendam militi concessisset, indignabatur. Eam vero cunctationem certo consilio a se fuisse susceptam, ille declaravit: ut paulatim Mithridatis vires attereret; nec cogeret, desperantem de propriis viribus, ad Tigranem fugere, et eum sibi hostem facere; de quo ita loquentem Lucullum Plutarchus inducit: " Paucorum dierum est ex Cabiris in Armeniam iter, ubi sedet otiosus rex regum Tigranes tanta subnixus potentia, qua Parthis extorquet Asiam, civitates Græcas in Mediam deportat. Syriam obtinet et Palæstinam, reges Seleuci successores tollit, eorum filias et conjuges sedibus extractas abducit. Hic Mithridatis propinquus est et gener."

Cotta, motis Romanorum castris, primum in Prusiadem, Cierum olim nominatam, duxit. Inde ad mare Ponticum descendit, et maritimam prætergressus oram, Heracleæ mœnibus in rupis vertice positis castra applicavit. Loci autem firmitati Heraclienses fidebant; et Cottæ oppugnationem fortiter urgenti, simul cum præsidiariis a Mithridate introductis, repugnabant. Et plures quidem e multitudine Romana cadebant: crebra tamen etiam Heracliensium vulnera erant a telis. Quapropter ab oppugnatione receptui Cotta suis cecinit, et remotius aliquanto castrametatus, totus in hoc erat intentus, ut exitum ad res necessarias intercluderet obsessis. Annonæ igitur caritate oborta, Heraclienses, dimissis ad colonias legatis, alimenta sibi venundari petierunt: et benigne accepta est legatio[k].

Brevi ante Triarius, Romana classe instructus, a Nicomedia impetum fecerat in Ponticas triremes versus Cretam et Hispaniam a Mithridate emissas. At cum reliquas in Pontum retro abire rescivisset, (multæ enim de his et procella et pugnis, suo quæque loco, navalibus interierant) adsecutus illas ad Tenedum, manus conseruit; septuaginta ipsi triremes erant: Pontici autem pauciores ali-

[k] Memnon, cap. 49.

quanto septuaginta agebant. Postquam infestis concursatum est proris, regii ad tempus vim hostium initio sustinuerunt: sed postea universis in fugam effusis, plenam Romani victoriam et celebrem sunt consecuti. Atque ita classis Mithridatis tota, quanta in Asiam cum ipso exiverat, subacta est[l].

Ad Amisenses obsessos Mithridates large commeatus, arma, milites, submittebat e Cabiris; ubi hybernans alium colligebat exercitum[m]. Et convenerunt ad eum peditum quadraginta, equitum quatuor millia; ut Plutarchus et Appianus: vel peditum quadraginta, equitum octo millia, ut Memnon numerat.

Olthacus (qui Appiano Olcabas Scytha est) Dardariorum Mæotim paludem accolentium dynastes, vir in re bellica, consilio et consuetudine civili laudatus, quum in Mithridatis esset præsidiis et cum aliquo popularium suorum dynastarum certamen et æmulationem de primis semper ibi haberet; recepit Mithridati ingens factum, Lucullum se interfecturum. Collaudatus a rege, atque in speciem iræ probris ab eo ex composito sugillatus, equo arrepto transfugit ad Lucullum; et ab eo benigne receptus est[n].

Olympiadis CLXXVII. instante anno primo, vere, Murena ad Amisi obsidionem continuandam cum duabus legionibus relicto, Lucullus cum tribus aliis per montana contra Mithridatem profectus est[o]. Fuit hic Murena Lucullo imperatori legatus, et Murenæ illius quem Sylla prætorem Asiæ reliquerat filius. " Qua in legatione (ut in oratione pro eo habita declamat Cicero) duxit exercitum, signa contulit, manum conseruit, magnas copias hostium fudit, urbes partim vi, partim obsidione cepit. Asiam istam refertam, et eandem delicatam, sic obiit, ut in ea neque avaritiæ neque luxuriæ vestigium reliquerit: maximo in bello sic est versatus, ut hic multas res et magnas sine imperatore gesserit, nullam sine hoc imperator."

Mithridates stationes disposuerat Lucullum prohibitu-

[l] Memnon, cap. 50.

[m] Appian. pag. 224.

[n] Plutarch. in Lucullo.

[o] Phlegon Trallianus, chronic. lib. 5. in bibliotheca Photii, cod. 97. Plutarch. et Appian.

ras, et ignibus significaturas si quid accideret. His præerat Phœnix, vir regii generis, qui dedit quidem ex pacto signum adventus Luculli, verum ipse ad eum transfugit cum suis copiis: et ille superatis jam secure montibus descendit ad Cabira[p].

Mithridates transgressus Lycum amnem et in campos patentes progressus, lacessivit Romanos[q]: Diophanto et Taxila adversus eos missis. Et principio velitationibus fere assiduis hostiles exercitus inter se vires explorabant[r]. Postea commisso equestri prælio, Romani terga verterunt, et Lucullus retro ad montes se recepit. In eo prælio Pompeius vel Pomponius equitum ejus præfectus captus est, atque ad Mithridatem vulneribus gravis pertractus. Quem ubi rogavit rex an, si ipsum conservasset, amicus sibi esset futurus: "Sane," inquit, "si pacem cum populo Romano feceris; sin secus, hostis." Post quod responsum volentibus eum occidere barbaris, non permisit rex; negans se sæviturum in virtutem destitutam a fortuna[s].

Deinde per continuos aliquot dies productis in aciem copiis, quum Lucullus ad pugnam non descenderet, qua ad eum ascenderet, Mithridates circumspiciebat[t].

Interim Olcabas sive Olthacus Scytha, quod in proximo equestri prælio multos Romanos servavisset, ad mensæ consiliorumque ac secretorum societatem admissus, venit ad eum dormientem circa meridiem in tentorio, brevi ut solebat accinctus pugione; quasi rem magni momenti cum eo communicaturus. Sed a Menedemo cubiculario Luculli repulsus, metuens subduxit se ex castris, atque conscenso equo ad Mithridatem transcurrit[u]. Alium vero Scytham, nomine Sobadacum, de tranfugiendo ad Lucullum cogitare, regi indicavit: qui statim comprehensus est[x].

Quum Lucullus, prævalentibus equitatu hostibus, planiciem timeret; petere autem montanam regionem longinquam, saltuosam, impeditam gravaretur, Græcos quos-

[p] Appian. pag. 224.
[q] Plutarch. in Lucullo.
[r] Memnon, cap. 45.
[s] Plutarch. et Appian.
[t] Appian. pag. 225.
[u] Plutarch. et Appian.
[x] Appian. pag. 225.

dam, qui abdiderant se in speluncam quandam reperit; quorum natu maximus Apollodorus, (venatorem, peritum montanorum callium, Appianus fuisse ait) ducturum se eum recepit, et locaturum in tuta castris sede, quæ arcem haberet Cabiris imminentem. Hoc ductore usus Lucullus, prima vigilia incensis ignibus movit: saltuque sine incommodo superato, per vias nulli tritas ad arcem illam pervenit. Ubi diluxit, conspectus est supra capita hostium metari castra locis qui dimicare volenti facultatem ejus dabant, et, ne compelli posset, quiescenti. Et campis tunc quoque propter equites vitatis, post eluviem quandam aqua plenam castra posuit[y].

Quum neuter exercitus in animo haberet in præsentia prælio decernere, ferunt cervum persequentibus regiis intercepta via occurrisse Romanos. Hinc initium ortum certaminis, pluribus semper ad utrosque affluentibus. Fuga tandem Romanorum facta, ipse solus in campum descendens Lucullus, et primis occurrens fugientium, consistere imperavit et redire secum in hostem. His parentibus, cæteri a fuga se reprimentes globo facto hostes facile fugaverunt et usque ad castra consectati sunt. Reversus Lucullus eos qui ceperant fugam solita ignominia notavit; discinctos fossam duodecim pedum ducere jubens, adstantibus et spectantibus reliquis militibus[z].

Deficiente commeatu, frumentatum mittebat Lucullus in Cappadociam, et crebro velitabatur cum hostibus: donec, fugientibus aliquando regiis, Mithridates e castris procurrens suos objurgatos e fuga revertere coegit, tantumque pavorem incussit Romanis, ut perpetuo cursu in montana refugerent, etiam postquam a persequendo destitissent regii, et quisque proximum a tergo fugæ socium tanquam persecutorem fugeret: tantus pavor omnes occupaverat. Ejus victoriæ nuntios Mithridates circa omnes terras dimisit[a].

Sornatius cum decem cohortibus a Lucullo frumentatum

[y] Plutarch. et Appian.

[z] Plutarch. in Lucullo.

[a] Appian. pag. 226.

missus; insectante eum uno ex Mithridatis ducibus Menandro, restitit; commissoque prælio, magnam stragem et fugam edidit hostium[b].

Postquam iterum cum copiis Adrianus a Lucullo in Cappadociam missus est, ut cumulate exercitus commeatum haberet; Taxiles et Diophantus, Mithridatis duces, Menemachum et Myronem cum quatuor peditum et duobus equitum millibus contra eum miserunt; ut, insidiis in medio positis, impedimenta revertentibus adimerent[c]. Cum enim Lucullo commeatus sola Cappadocia suppeditaret; sperebat Mithridates se redacturum eum ad talem inopiam, qualem ipse ad Cyzicum passus fuerat[d].

Verum equites regii quum in primum agmen frumentatorum in quibusdam faucibus incidissent, non expectato dum in patentiora loca procederet, non potuerunt equis uti in angustiis. Romani interim celeriter instructis ordinibus, favente sibi asperitate locorum, alios ex regiis occiderunt, alios per rupes præcipites impulerunt, alios turmatim dispersos in fugam egerunt[e]. Eos insecuti Romani, subsidiis a Lucullo missis, ad ipsa Diophanti et Taxilis castra provehuntur. Ubi valido certamine inito, ad breve tempus obstitere Pontici. Mox ubi primi abscesserunt duces, tota inclinata est acies: et ipsi copiarum ductores nuncii cladis venerunt Mithridati[f]. Equites et pedites qui cum Menemacho et Myrone venerant, duobus exceptis, omnes trucidatos fuisse Plutarchus asserit. Triginta millia lectissima regis, a quinque Romanorum millibus vastata fuisse, scribit Eutropius[g]. Lucullum in Ponto adversus Mithridatem feliciter pugnavisse, cæsis hostium amplius quam sexaginta millibus, tradidit Livius[h], etiam illis, qui paulo post in Mithridatis fuga ceciderunt, simul comprehensis.

Hujus cladis fama non tam cito ad Lucullum quam ad Mithridatem pervenit[i]. Et præter illius castra magno

[b] Plutarch. in Lucullo.
[c] Memnon, cap. 45. Phlegon, ann. 1. Olymp. 177. et Plutarch.
[d] Appian. pag. 226.
[e] Id.
[f] Memnon, cap. 45.
[g] Lib. 6.
[h] Lib. 97.
[i] Appian. pag. 226.

splendore Adrianus iter fecit, ingentem numerum secum trahens plaustrorum commeatu et præda onustorum. Unde animus illius plane est dejectus, trepidatio autem et timor milites incessit[k]. Rex vero, Lucullum in se destitutum equitatu quamprimum facturum impetum ratus, de fuga cogitavit præ metu, et id consilium amicis statim aperuit in suo tentorio. At illi, non expectato signo vasa colligendi, res suas ante lucem e castris emittebant: adeo ut in portis jumenta præ multitudine se invicem comprimerent. Exercitus vero id videns, et agasones agnoscens, pavore suspicionem augente, indigne ferens non datum signum etiam sibi, vallum cum ira uno impetu proruit[l]. Iratique milites ad portas accurrentes, diripuerunt sarcinas, et qui eas abducebant obtruncarunt. Inter quos Dorylaus dux, qui præter purpuram qua erat amictus nihil habebat, propter eam ipsam periit; et Hermæus aruspex in portis conculcatus interiit[m].

Diffugiebant passim totis campis milites nullo ordine, qua quisque poterat, non expectatis ducum ac præfectorum imperiis. Quæ ubi rex sensit tumultuarie præpropereque fieri, procurrit e suo tentorio dicturus aliquid: sed quum a nemine audiretur, compressus in turba concidit[n]. Eum Cabiris clam suis aliquamdiu se continuisse, ac deinde fugam arripuisse, scribit Memnon[o]: statim vero in equum sublatum cum paucis ad montes properasse, Appianus refert. Plutarchus ita rem narrat. Mithridates, quum nemo apud eum ne apparitor quidem vel equiso remansisset, in caterva se cæterorum extulit castris; ac ne equum quidem ex regiis ad manum habuit. Verum quum sero tandem in fluctu fugæ illius conspexisset jactatum eunuchus Ptolemæus, cui equus erat, desiliit præbuitque equum regi.

Lucullus certior factus de frumentatorum victoria, vi densque fugam hostium, misit magnam manum equitum quæ fugientes persequeretur; eos vero qui in castris adhuc

[k] Plutarch. in Lucullo.
[l] Appian. pag. 226.
[m] Plutarch. in Lucullo.
[n] Appian. pag. 226.
[o] Cap. 46.

reliqui ad resistendum se parabant circumdedit legionibus: edixitque ut tantisper a rapinis abstinerent, dum satisfieret cædibus. At miles, conspectis multis vasis aureis et argenteis, pretiosisque vestibus, edicti oblitus est[p]. Sed et rex ipse a Galatis eum insequentibus, qui tamen regem ignorabant, captus fuisset; nisi mulus ex iis qui regiam gazam portabant conjecisset se inter regem et consectantes: sive sponte sese obtulit, sive de industria rex objecit eum insequentibus. Dum enim illi auro colligendo atque inter se de præda digladiando moram nectunt, rex e manibus eorum elapsus est[q]. Cumque Callistratum, qui regi a secretis erat, captum in castra duci Lucullus imperasset; qui illum ducebant, succinctum quingentis aureis sentientes, occiderunt[r]. Hujus e Ponto Mithridatis fugæ ita meminit, in oratione pro lege Manilia, M. Cicero: " Mithridates fugiens, maximam vim auri atque argenti pulcherrimarumque rerum omnium, quas et a majoribus acceperat et ipse bello superiore ex tota Asia direptas in suum regnum congesserat, in Ponto omnem reliquit. Hæc dum nostri colligunt omnia diligentius, rex ipse e manibus effugit."

Mithridatem insequendo Lucullus Talaurorum tenus pervenit. Unde quum quarto jam die Mithridates prævertisset in Armeniam (non in Iberiam, ut apud Josephum[s] perperam legitur) ad Tigranem fugere, retro concessit: et regis castra militibus diripienda concessit[t]. M. Pompeium ducem adversus Mithridatem misit: ipseque cum universis copiis Cabira movit[u]. Ita vero rem hanc totam obumbrat Mithridates in epistola ad Arsacem, libro quarto historiarum Salustii: " Restituto apud Cabira exercitu, et variis inter me atque Lucullum præliis, inopia rursus ambos incessit. Illi suberat regnum Ariobarzanis bello intactum (Cappadocia scilicet): ego, vastatis circum omnibus locis, in Armeniam concessi."

[p] Appian. pag. 227.
[q] Memnon, cap. 46. Plutarch. et Appian.
[r] Plutarch. in Lucullo.
[s] Lib. 13. cap. 24.
[t] Plutarch.
[u] Memnon, cap. 47.

In Comana igitur evadens Mithridates, inde ad Tigranem cum duobus equitum millibus profugit[x]. Sed expetitum a genero colloquium non impetravit. Eum enim qui tantum regnum amiserat, neque in conspectum admittere, neque alioqui affinem agnoscere, dignatus est. Corporis tamen sui custodiam ab eo accepit: et in castellis ali more regio jussus est, et aliis hospitalitatis officiis adfectus[y]; licet contemptim et superbe rejectum, atque remotissime in locis palustribus et insalubribus quodammodo septum eum fuisse Plutarchus scripserit.

Ex fuga Mithridates Bacchum sive Bacchidem eunuchum misit, ut sorores, uxores, et concubinas suas, quæ apud Pharnaciam servabantur, quomodocunque posset interimeret[z].

In multis duæ regis sorores fuerunt, Roxane et Statira, quæ annis prope quadraginta in virginitate vixerant; et uxores duæ Ionides natione, Berenice Chia et Monima Milesia. Ubi adfuit Bacchides, eisque indixit mortem, quæ cuique facillima et levissima videretur; Monima detractum capiti diadema collo aptavit, atque ex eo semet ipsa suspendit. Quo cito abrupto, "Execrabilis fascia," inquit, "ne hic quidem eris mihi utilis?" Tum illud projecit conspuitque, ac jugulum obtulit Bacchidi. Berenice poculum veneni sumpsit, cujus portionem matri dedit præsenti et petenti, unaque ebiberunt ambæ. Valuit autem in corpus imbecillius vis veneni: Berenicem vero, quæ minus justo hauserat, non abstulit. Ea igitur, quum diu animam ageret, accelerante Bacchide strangulata est. Ferunt etiam ex innuptis illis sororibus, alteram, post multas in fratrem execrationes et probra, virus epotasse: Statiram vero nihil gravius aut abjectius locutam, fratrem collaudasse; quod de vita in discrimen vocatus, rationem etiam habuisset ipsarum, prospexissetque ut citra contumeliam vitam ponerent liberæ[a].

Lucullus Cabiris circumsessis, dum barbari certo se

[x] Appian. pag. 227. [y] Memnon, cap. 48. et Appian.

[z] Memnon, cap. 46. Plutarch. et Appian.

[a] Plutarch. in Lucullo.

pacto ei permittunt, et ipsos in fidem accipit, et mœnibus potitur[b]. Cabiris vero aliisque compluribus captis arcibus, grandes thesauros invenit et carceres, in quos conditi multi Græci, multi etiam regis necessarii erant: qui quum habuissent se jamdudum pro deploratis, Luculli beneficio non tam conservati sunt, quam revixerunt et quodammodo renati sunt. Atque inter cæteros soror Mithridatis Nyssa capta est, magna ipsius salute[c].

Præfecti præsidiorum Mithridatis unanimiter ad Lucullum transibant, paucis exceptis[d]. Inter hos, Strabonis geographi avus maternus, Moaphernis, Colchidis sub Mithridate præfecti, ut ille libro undecimo[e] indicat, frater, quod sobrinum ipsius Tibium hujusque filium Theophilum Mithridates nuper necavisset, secum quindecim præsidiaria castella ab eo ad Lucullum convertit[f]. Atque ita Romanis legionibus Pontus est patefactus; qui ante populo Romano ex omni aditu clausus fuerat[g].

Creticum hinc bellum a Romanis est susceptum; sola vincendi nobilem insulam cupiditate. Causa tamen prætendebatur: quod Mithridati Cretenses faverent, et cum Romanis bellum gerenti milites suppeditarent conductitios; et quod in illius gratiam cum piratis quos Marcus Antonius prætor, triumviri pater, tum persequebatur belli societatem iniissent, ipsumque Antonium legatum ad eos missum despexissent, atque illi superbe respondissent. Hinc igitur statim invasit insulam Antonius, cum ingenti quidem victoriæ spe atque fiducia; adeo, ut plures catenas in navibus quam arma portaret. Sed plerasque naves interceperunt hostes; captivaque corpora religata velis ac funibus pependere: ac sic vellificantes triumphantium in modum Cretes portibus suis adremigaverunt. Ipse vero Antonius in morbum incidens, bellum parum prospere gestum morte sua finivit: ab eo nihilo secius Cretici cognomentum adeptus[h].

[b] Memnon, cap. 47. Appian. pag. 227.

[c] Plutarch. in Lucullo.

[e] Pag. 499.

[f] Strabo, lib. 12. pag. 557.

[g] Cicero pro lege Manilia, et pro Archia.

[h] Liv. lib. 97. Florus, lib. 3. cap. 7. Asconius in orat. de prætura Verris Siciliensi. Appian.

Antiochus Asiaticus, Antiochi Pii filius, quum biennium fere Romæ una cum fratre commoratus, per senatum quæ de regno Ægypti postulaverat obtinere non potuisset, in regnum patrium rediens, et iter per Siciliam facere volens, Syracusas venit; ibique in domo Q. Minucii Rufi diversatus est. Candelabrum ille secum Romam attulerat e gemmis clarissimis opere mirabili perfectum, in capitolio ponendum: sed quia nondum templum erat perfectum, statuit id secum in Syriam reportare, et cum Jovis simulachrum dedicaretur (quod sequente anno a Q. Catulo est factum) cum cæteris rebus illud quoque donarium per legatos in capitolium remittere. Sed et hoc candelabrum, et non pauca etiam pocula aurea gemmis distincta, et trullam vinariam ex una gemma pergrandi excavatam, Verres Siciliæ prætor per fraudem illi abstulit, et sua reposcentem de provincia ante noctem discedere jussit; comperisse se dicens, ex ejus regno piratas in Siciliam esse venturos[i].

Cum in Judæa veteres Alexandri Jannæi amici, alii post alios, Pharisæorum artibus, Alexandra regina dissimulante, cæderentur; eorum potentiores, cum Aristobulo Alexandræ filio natu minore, in regiam convenientes, a regina orarunt, ut vel ibi omnes interficerentur, vel per castella distributi reliquam vitam, ab inimicorum insidiis tuti, exigerent. Illa vero, inops melioris consilii, custodiam castellorum eis credidit: exceptis Hyrcania, Alexandrio et Machærunte, in quibus res clarissimas recondiderat[k].

Cotta ad Heracleam castra habens, nondum toto oppugnationem exercitu aggressus erat; sed aliquos de Romanis particulatim admovebat, Bithynorum multos statuens in fronte. Cumque plures vulnerarentur et oppeterent, machinis animum adjecit: quarum testudo præ aliis formidinem incussit obsessis. Totam igitur vim militum, castris excitam, admovit turri cuidam, ruinæ spem præferenti. Verum ubi semel atque iterum percussa, non modo

[i] Cicero in Verrina sexta, sive libro quarto in Verrem.

[k] Joseph. lib. 13. antiquit. cap. 24.

contra opinionem persisteret, sed etiam aries a cætera machina diffractus avelleretur; animus Heracliensium crescere, et perturbatus mœrore Cotta timere cœpit nunquam urbs ne caperetur. Postero etiam die, cum machina iterum impacta nihil proficeret, instrumentum illud concremavit, et fabris capita præcidit. Relictoque ad mœnia præsidio, cum cætera militum turba in campo Lycæo vocato stativa delegit, largam victus copiam præbente: atque inde omni circa Heracleam regione devastata, in magnam cives difficultatem coegit. Quare denuo ad Scythas Chersonesi incolas, et Theodosianos, et circa Bosphorum dynastas, de societate legationem misit; quæ non absque effectu est reversa[l].

Dumque hostes urbi incumbunt, non multo minus ab internis vexata ea est molestiis. Præsidiariis enim Mithridatis militibus id non satis erat quo plebs urbana victitabat: verum verberibus mulctatos cives suppeditare quæ in promptu non erant per vim jusserunt. Sed et præsidiariis longe importunior erat præfectus Connacorix, non modo non prohibens vim suorum, sed etiam libere permittens[m].

3934. Lucullus Chaldæos et Tibarenos subegit[n]. Armenia quoque minore, quam Mithridates tenuerat, potitus est[o]. Et postquam obeundo, Ponti provinciam constituisset, ad maritimas quoque illius urbes classem appulit[p].

Amisus adhuc obsidebatur: præfecto Callimacho scientia apparatus machinalis et omni vi versutiæ, cujus in obsidione usus sit, vehementissime Romanos fatigante[q]. Lucullus eo profectus, ad deditionem cohortatus est: sed cum non persuasisset, ad Eupatoriam obsidionem transtulit; negligenter se illam oppugnare similans. Dum vero custodes, simili negligentiæ exemplo provocati, secure agerent; ille jussus arripere scalas militibus mœnia con-

[l] Memnon, cap. 51.
[m] Id. ibid.
[n] Plutarch. in Lucullo.
[o] Plutarch. et Eutrop. lib. 6.
[p] Appian. pag. 227.
[q] Plutarch. in Lucullo.

scendendi copiam fecit. Et sic capta Eupatoria exemplo diruitur[r].

Nec multo post capta est Amisus, quæ per alteram jam hyemem (ut ex Salustio confirmat Plutarchus) obsidionem pertulerat. Qua enim diei hora milites abducere et reficere Callimachus consueverat, ea Lucullus, scalis admotis, conscendit mœnia[s]. Quorum quum modicam partem cepisset; Callimachus, vel quod prædam invideret Romanis, vel quod facultatem sibi evadendi strueret, (nemo enim adnavigantes est moratus) deseruit incenditque urbem. Ut autem vis flammæ muros comprehendit, accingebant se milites ad prædam. At Lucullus, intereuntis misertus urbis, foris voluit prohibere ignem, atque ad restinguendum adhortatus est milites. Cæterum nemo obtemperabat ei, sed clamantes armis concrepabant; donec vi adactus, quo urbem ipsam eriperet ex incendio, permisit eis prædam. Illi vero diversum egerunt. Quum enim ad faces rimarentur omnia, et omnes in angulos lumen inferrent, ipsi pleraque ædificia concremaverunt. Flammam imber, dum capitur urbs, divino quodam casu effusus, extinxit. Pleraque Lucullus, ante discessum suum, quæ diruta fuerant, instauravit[t]. Cædeque ulteriore civium inhibita, et urbem et regionem superstitibus reddidit[u].

Eo tempore captus est Tyrannio grammaticus: quem, cum ob insignem eruditionem Lucullus nollet servum fieri, Murena ab eo acceptum manumisit; eo munere usus illiberaliter[x]. Patria vero Amisenus ille fuit: ut in libro duodecimo[y] Strabo, ipsius auditor, indicat.

Selene regina, Cleopatra alio nomine dicta, (quæ post mortem mariti sui Antiochi Pii, una cum filiis, parte Syriæ quam Tigranes Armeniæ rex non occupaverat regnabat) Syros ut Tigranem excluderent sollicitavit; et nonnullas Phœniciæ urbes ab ejus obedientia abduxit. Ad quam defectionem cohibendam, Tigranes cum ingenti exercitu

r Memnon, cap. 47.

s Memnon, cap. 47. et Plutarch.

t Plutarch. in Lucullo.

u Memnon, cap. 47.

x Plutarch. in Lucullo.

y Pag. 548.

in Syriam ingressus est[z]. Qua in expeditione, Tigranes septuaginta illas Armeniæ convalles, quas obses Parthis mercedis loco dederat, recuperavisse; et Parthorum ditionem, quæ circa Ninum et Arbela est, populatus fuisse videtur[a]. Est enim hoc omnino recens illud Tigranis adversus Parthos bellum, cujus in Mithridatis ad Arsacem proxime sequente anno missa epistola, in libro quarto historiarum Salustii facta habetur mentio: in quo et "*χώραν τινὰ ἀμφισβητήσιμον*, regionem quandam controversam," ereptam Partho fuisse, in trigesimo quinto historiarum suarum libro confirmat Dio.

Alexandræ Judæorum reginæ anno nono Matthiæ Curto sacerdoti Josephus filius natus est, Josephi historici avus: ut ipse initio libri de vita sua indicat.

Alexander filium Aristobulum cum exercitu misit versus Damascum, contra Ptolemæum Mennæum, qui gravis erat urbi vicinus. Sed ille nulla re memorabili gesta domum rediit[b].

Per idem tempus nunciatum est, Tigranem cum quingentis militum millibus invasisse Syriam, et brevi in Judæam esse venturum. Ea fama non immerito reginam et totam gentem terruit: miseruntque ad eum legatos cum magni pretii muneribus, obsidentem tunc Ptolemaidem: quam et postea cepit. Ibi inventum legati rogaverunt, ut bene sibi de regina deque tota Judæorum gente polliceretur. Ille vero collaudatos quod e longinquo venissent ad exhibendum sibi officium, jussit omnia bona sperare[c]. Licet enim Tigranem omnes Ciseuphratensium Syrorum gentes Ægyptum usque scripserit Appianus[d] et Palæstinam nominatim eum obtinuisse, apud Plutarchum dixerit Lucullus: tamen Ægyptum versus ultra Phœniciam eum non processisse, et ex Strabone in fine libri undecimi intelligitur, et ex Eutropii libro sexto qui et partem tantum Phœniciæ occupatam ab eo fuisse confirmat.

Lucullus legatum ad Tigranem misit Appium Clodium,

[z] Joseph. lib. 13. cap. 24. cum Plutarcho, in Lucullo.
[a] Strabo, lib. 11. pag. 532.
[b] Joseph. lib. 13. cap. 24.
[c] Joseph. lib. 13. cap. 24.
[d] In Syriac. pag. 118.

uxoris suæ fratrem, qui Mithridatem exposceret[e]. Eum duces regii per superiores regiones traxerunt via præter necessitatem tortuosa, flexuosa, et prolixa, quousque libertus ejus Syrus natione rectam indicavit: eoque ducente, paucis diebus Euphrate superato pervenit Antiochiam quæ Epidaphne est dicta. Ibi Tigranem operiri jussus (aberat enim subjugans adhuc nonnullas Phœniciæ urbes) complures dynastas, qui non ex animo parebant Armenio, conciliavit. In quibus Gordyenorum rex fuit Zarbienus[f].

Multis insuper Appius domitis a Tigrane civitatibus, quæ legatos clam ad ipsum miserant, Luculli opem promisit, jussis in præsenti nihil movere: erat enim Græcis intolerandum Armeniorum et durum imperium. Spiritus præsertim ipsius regis ita arrogantes et inflati ex cursu rerum tam prospero evaserant, ut quicquid mortales optant et suspiciunt, non modo in arbitrio esse suo, sed et propter se arbitraretur natum. Reges serviebant ei multi. Quatuor autem habebat in comitatu suo, apparitorum vel satellitum loco, qui equitante ipso pedites juxta currerent tunicati; in solio vero sedenti et responsa gentibus danti adstarent pectinatim complicatis inter se manibus: qui maxime habitus videbatur esse confessio servitutis[g].

L. Metellus in prætura Siciliensi successor Verri datus[h], adversum piratas in Sicilia (non Cilicia, ut in Liviana epitome perperam habetur editum) prospere rem gessit[i]. Siculis vero Verrem repetundarum reum postulantibus, pro illis Cicero, designatus ædilis, in certamen venit cum designato consule Hortensio[k]. In quo, Verrem accusandi partes Ciceroni frustra præripere conatus est Q. Cæcilius Niger, qui Verris in ea insula quæstor fuerat; domo quidem Siculus, (ut in divinationem quæ extat adversus Cæcilium notavit Pedianus) conditione vero libertinus, et religione Judæus; ut in vita Ciceronis scripsit Plutarchus;

[e] Memnon, cap. 48. et Plutarch.
[f] Plutarch. in Lucullo.
[g] Plutarch. in Lucullo.
[h] Ascon. Pedian. in divinat.
[i] Liv. lib. 98. Oros. lib. 6. cap. 3.
[k] Cicero, in Bruto.

ubi et inde ortum Ciceronis in Cæcilium jocum retulit: "Quid Judæo cum Verre?"

Libro secundo in Verrem, ille Ciceronis locus nonnihil facit ad præsentium rerum statum indicandum: "Verum veniat sane: decernat bellum Cretensibus, liberet Byzantios, regem appellet Ptolemæum; quæ vult Hortensius, omnia dicat et sentiat." Cui et ille consimilis, in epistola Mithridatis proxime sequente anno ad Arsacem scripta apud Salustium, libro historiarum quarto: "Cretenses soli omnium liberi ea tempestate, et rex Ptolemæus;" et mox: "Ptolemæus pretio diem belli prolatat. Cretenses impugnati semel jam, neque finem nisi excidio habituri." Ex quorum collatione promptum fuerit colligere, jus illud quo ad recuperandum regnum Ægyptiacum Antiochus Asiaticus apud eos usus fuerat in commodum suum vertisse; ut tantisper Ptolemæum Alexandrum regem appellandum censerent, quamdiu securam regni illius possessionem continuata largitione redimeret: et primum illud Creticum bellum, M. Antonii clade interruptum, redintegrare eos statuisse; quod et ab eis præstitum fuisse, in sequentis anni historia videbimus.

Lucullus in Asiam profectus, adhuc mulctæ a Sylla impositæ nomine debentem quartam partem fructuum; tributum pro ædium modo et servorum numero statuit[1]. Urbes enim Asiæ publicani et fœneratores depopulati fuerant, servilemque in modum vexaverant; adeo ut privatim filios filiasque vendere, publice ornamenta, picturas, signa detrahere cogerentur: ipsisque hic erat exitus, ut creditoribus in servitutem addicerentur. Eas pestes ita repressit Lucullus, ut intra quadriennium omnia nomina dissoluta fuerint, et possessiones liberæ suis dominis postliminio restitutæ. Erat publicum hoc æs alienum viginti millium talentum, quæ Asiæ Sylla imperaverat. Hujus summæ solutum est creditoribus duplum, quæ usuris redacta jam ab illis fuerat ad centum viginti millia talentum. Illi vero, velut magna injuria affecti, Lucullum Romæ insectati sunt; et nonnullos qui in concionibus ibi domina-

[1] Appian. pag. 228.

bantur concitaverunt in eum. At Lucullus non tantum a gentibus de quibus bene meritus fuerat diligebatur; verum erat etiam charus cæteris provinciis, quæ beatos ducebant illos qui talem nacti essent rectorem[m].

Lucullus ubi Asiam multis præclaris legibus atque alta pace confirmavisset, nec voluptates et festivitates præteriit: verum spectaculis, festis triumphalibus, muneribusque athleticis et gladiatoriis civitates Ephesi residens oblectavit. Hæ celebraverunt vicissim in illius honorem Lucullia; jucundioremque eo honore veram præstiterunt illi benevolentiam[n].

Tigranes Cleopatram cui Selenæ cognomentum fuit, in Mesopotamiæ castello Seleucia aliquandiu inclusam, interemit[o]. Atque ita Antiochus Asiaticus, qui jure matris regnum Ægypti recuperare speraverat, etiam ea regni Syriæ parte quam illa tenuerat excidit.

Ubi Antiochiam Tigranes rediit, Appius legatus palam dixit se venisse, ut Mithridatem Luculli triumphis debitum abduceret: alioquin Tigrani bellum se indicere. Qua libertate factus ille est commotior quamvis vultum ad serenitatem, legati audiendi causa, composuisset; qui tunc primum, post annos ferme viginti quinque, liberam vocem audiret: tot enim annos regnaverat, vel potius grassatus fuerat[p]. Responsum dedit Appio, scire se quidem improbum esse Mithridatem, sed tamen affinitatis habere rationem: universorum se criminationem hominum meriturum confirmans, si uxoris patrem hosti tradat. Se igitur non deserturum Mithridatem; et Romanis, si bellum inferrent, restiturum. Lucullo vero infensus, quod se regem tantum, non regem regum, in epistola salutavisset, neque ipse rescribens, eum imperatoris titulo dignatus est. Appius ex multis donis accepta phiala una aurea, ne regem rigidius repudiando offenderet, celeri cursu ad imperatorem regressus est[q].

Quum detectus esset Gordyenorum rex Zarbienus clam

[m] Plutarch. in Lucullo.

[n] Ibid.

[o] Strabo, lib. 16. pag. 749.

[p] Plutarch. in Lucullo.

[q] Plutarch. cum Memnone, cap. 48.

cum Lucullo societatem iniisse, una cum uxore et liberis a Tigrane necatus est[r].

Ut rediit Appius, et bellum cum Tigrane gerendum apparuit, Lucullus votiva sacra diis suis Ephesi persolvit, ac si jam debellatum esset. Deinde in Pontum iterum contendit; motisque castris Sinopen, vel potius illos qui eam tenebant regios obsedit Cilicas[s]. Ut enim foris a Romanis, ita intus oppugnata urbs est ab insidente tyranno, custodiæ illius a rege Mithridate præfecto: Cleochare videlicet spadone, ut Orosius; vel Bacchide, ut eum Strabo nominat. Namque hic, proditionem aliquam subinde metuens, ac multas cædes civium edens, eo rem deduxit, ut neque ad propugnandum fortiter civibus animus, neque ad deditionem initis pactis faciendam facultas esset[t]. Quam tragœdiam a Memnone ita plenius habemus expositam.

Leonippus, cui cum Cleochare cura urbis et tutatio a rege commissa fuerat, re desperata, de proditione ad Lucullum mittit. At Cleochares cum Seleuco archipirata (nam et hic Mithridatis erat legatus, officii auctoritate cum cæteris æquatus) Leonippi proditionem odorati, advocata concione, hominem accusant: cives vero criminis hujus actionem non admittunt, quod probum esse existimabant. Ideo Cleocharis factio, gratiam ejus apud plebem metuens, noctu ex insidiis hominem trucidant. Populus quidem hunc casum ægre ferre, sed Cleochares cum suis rerum potiri, et tyrannice res administrare, hac via parricidii in Leonippum pœnas subterfugituros se existimantes[u].

Interim Censorinus, Romanæ classis prætor, triremes agens quindecim, commeatum a Bosphoro Romanorum castris advehentes, prope Sinopen appellit. Contra quem Cleocharis et Seleuci triremes Sinopicæ, ductu Seleuci egressæ, navali prælio decernunt; et victis Italis, naves onerarias in suum duces lucrum auferunt. Elatus hoc successu Cleochares cum collega, plusquam antea tyran-

r Plutarch. in Lucullo.

s Plutarch. in Lucullo, cum Appiano.

t Strabo, lib. 12. pag. 546. u Memnon, cap. 55.

nico urbem imperio premit. Nam causis legitimo judicio non disceptatis, ad neces oppidanos rapiunt, et ad multa alia crudelitate sua abutuntur. Accidit autem ut in contraria scinderentur studia Cleochares et Seleucus. Ille enim persistendum in bello, Seleucus trucidatis Sinopensibus urbem Romanis, magnificæ remunerationis pacto, tradendam censebat. Atqui neutra sententia comprobata, quicquid possidebant navibus onerariis ingestum ad Macharem filium Mithridatis, tum temporis in Colchide agentem, mittunt[x].

Sub idem tempus Lucullus ad urbem accedens, valido eam nixu oppugnabat. Machares vero Mithridatis filius, legatione ad Lucullum missa, amicitiæ et societatis fœdus ab eo petiit. Ille, petitione benigne admissa, fœdus pro firmo se habiturum respondit, si nullos Sinopensium commeatu juvaret. Qui non solum imperata fecit, sed etiam destinata Mithridaticis ad Lucullum deferenda curavit[y]. Atque ita Bosphori rex Machares, missa ad Lucullum mille aureorum corona, in amicitiam et societatem populi Romani receptus est[z].

Cleochares et Seleucus hæc videntes, spe omni abjecta, multos civium Sinopensium trucidarunt, magnas opes in naves congesserunt, urbem ad direptionem militibus concesserunt et postea inflammarunt. Tum gravioribus navibus incensis, et levioribus nocte conscensis, ad interiora Ponti, quæ a Sanegibus et Lazis incoluntur, aufugerunt. Excitata igitur flamma, quid actum esset Lucullus animadvertit: scalasque ad mœnia adhibere jussi milites transcenderunt. Ingressus urbem Lucullus, ex regiis qui remanserant octo millia interfecit: cæterorum vero misertus, celeri occursu immissum restinxit incendium, et civibus res suas restituit. Ita misera civitas, versa vice hostium sociorumque, unde defendenda, disperdita, et unde disperdenda, servata est[a].

Sinopes vero hanc curam habuisse Lucullum, moxque liberam eam fecisse, tali ferunt monitum insomnio. Visus

[x] Memnon, cap. 55. [y] Id. cap. 56.
[z] Liv. lib. 98. Plutarch. et Appian.
[a] Memnon, cap. 56. Plutarch. Appian. Oros. lib. 6. cap. 3.

est ei in somnis adsistere quispiam qui diceret: "Progredere paululum Luculle, venit enim Autolycus ut te conveniat." Ubi surrexit, non potuit assequi conjectura quo id tenderet: sed urbem illo die cepit, atque in persequendo Cilicas, qui navibus fugam capessebant, jacentem vidit in litore statuam: quam Cilices illi fugæ comitem ascituri, pannis obvolutam constrinxerant funiculis, sed satis spatii non habuerant ut navigio imponerent. Solutis involucris, talem Lucullus vidit, qualis species ei noctu obversata fuerat: et Autolyci, qui Sinopen condidit, statuam fuisse didicit. Quo audito, subierunt illi Syllæ præcepta, in commentariis suis monentis, nihil perinde fidele ducendum et firmum, ac quod in somniis demonstraretur[b]. Hanc vero Autolyci statuam, quod Sthenidis erat opus, et Billari sphæram, secum tulit: reliquis omnibus urbis ornamentis relictis[c].

Post Sinopen Lucullus Amisum etiam restituit suis civibus, qui pariter per mare profugerant, urbemque *αὐτόνομον* et liberam esse jussit[d]. Aliis quoque Græcis, quicumque vellent, frequentavit urbem; eique agrum centum et viginti stadiorum attribuit. Ex Atheniensibus quoque, qui Syllæ temporibus Aristionis tyrannidem fugientes co se habitatum contulerant, quotquot incolumes superfuerant, eos honeste vestivit; ducenasque in capita drachmas largitus, in patriam remisit[e].

Repugnabat etiamnum Amasea, Strabonis geographi patria: sed non multum intercessit spatii, cum etiam ipsa Romanorum in fidem concessit[f].

Agros Heracleæ populatus Cotta, muros iterum adortus est. At cum segnes ad oppugnationem remissisque animis videret milites; a conatu desistens, vocatum misit Triarium, ut cum triremibus quamprimum advolans commeatus in mari facultatem oppidanis interciperet[g].

Assumptis ergo Triarius quas habebat navibus, et viginti Rhodiis, quarum summa quadraginta tres conficiebat, in Pontum trajecit: et, adventu ejus in tempore

[b] Plutarch. et Appian.
[c] Strabo, lib. 12.
[d] Appian. pag. 228.
[e] Plutarch. in Lucullo.
[f] Memnon, cap. 56.
[g] Id. cap. 51.

Cottæ significato, eodem die exercitum ad mœnia appulit Cotta, et imminens Triarii classis apparuit. Tum repentino navium adventu Heraclienses turbati, triginta quidem naves in mare deduxerunt, sed eas non satis complebant. Reliqua multitudo ad propugnandam urbem se convertit. Primi Rhodii in naves Heracleoticas impressionem fecerunt: et statim tres Rhodiorum et quinque Heracliensium sunt depressæ. Hinc pugnæ supervenientes Romani, multis acceptis damnis, pluribus tamen illatis, Heracleotas fuderunt, et ad urbem fugere compulerunt, quatuordecim navibus deperditis. Classis victrix in Magnum subiit portum. Peditatum etiam ab oppugnatione Cotta revocavit[h].

Triariani in dies singulos e portu subvecti, eos qui frumenta circumsessis importare conarentur impedierunt. Ingens igitur annonæ caritas urbem tenuit: ita ut chœnix frumenti ad octoginta Atticos procederet. Et super alias ærumnas etiam pestis homines invasit, vel ex aeris mutatione, vel inconsueta victus ratione exsistens; et per varias calamitatum formas varios hominum interitus effecit. Inter quos etiam Lamachus longe acerbiore quam alii et lentiore mortis cruciatu extinctus est. Lues hæc maxime præsidiarios corripiebat: ut de tribus millibus mille interierint[i].

3935. Connacorix, hac afflictionum mole fatiscens, urbem Romanis prodere, et Heracleotarum exitio suam permutare salutem statuit. Operam huc conferebat etiam Heracliensis quidam, Damopheles, consiliorum Lamachi æmulator, præsidio urbis et ipse a Lamachi interitu præfectus. Connacorix a Cotta, ut homine moribus importunis et dubia fide, sibi cavens, cum Triario rem communicavit; nec segnius in eodem cum his studio Damopheles decurrit; et acceptis pactorum conditionibus, quibus se beatos fore sperabant, ad proditionem se accinxerunt. Obiter autem quæ a proditoribus agebantur in vulgus emanarunt. In concionem igitur concurrente, præsidiique præfecto advocato, Brithagoras vir inter populares præci-

[h] Memnon, cap. 52. [i] Id. ibid.

puæ auctoritatis, multis precibus a Connacorige expetiit, ut de communi omnium salute cum Triario conferre liceret. Ille vero pacificationem eam suscipiendam esse prorsus negavit; at astute confictis verbis Heraclienses in fraudem induxit[k].

Nocte igitur intempesta Connacorix, exercitu navibus imposito, (per fœdus enim cum Triario initum salvis abire, et si quid lucri fecissent, secum asportare licebat) ipse cum militibus discessit. Damopheles autem, solutis portis, introfusum Romanorum exercitum et Triarium recepit: quorum alii per portam irruperunt, nonnulli etiam muri pinnacula transcenderunt. Tum demum proditos se Heraclienses senserunt: parsque horum se dedidit, pars trucidata est. Res in abdito repositæ et supellectilia direpta sunt: et magna crudelitate in cives est sævitum. Nam recurrit animo Romanis, quanta navali conflictu detrimenta accepissent, et quantas sustinuissent ærumnas in oppugnatione. Ideoque nec ab his qui ad sacra loca confugerant est temperatum; sed juxta aras et delubra supplices mactati sunt. Quocirca multi trans muros elapsi, mortis inevitabilis metu, per totam regionem dispersi sunt: nonnullis etiam ad Cottam tranfugere coactis[l].

Ab his quum Cotta de expugnatione urbis, et hominum strage et direptione bonorum, certior fuisset factus; ira totus exardescens, quam celerrime ad urbem festinavit. Moleste etiam simul tulit exercitus, quod non modo gloria rerum fortiter gestarum spoliati, sed etiam commodis universis fraudati essent. Ideo implacabili cum gentilibus certamine conserti, mutuis se cædibus hausissent; nisi Triarius, concitatione illorum intellecta, multis pacasset verbis Cottam, et in commune se lucrum expositurum sancte promittens, bellum intestinum inhibuisset[m].

Audiens Cotta, Teium et Amastrin a Connacorige fuisse occupatas, Triarium sine mora dimisit, ut has ei urbes adimeret. Ipse interim Heracleæ manens, acceptis dedi-

[k] Memnon, cap. 53. [l] Id. ibid.
[m] Memnon, cap. 53.

titiis et captivis, cætera per omnem sævitiam administravit. Nam dum opes passim scrutatur, ne sacris quidem pepercit. Statuas enim et imagines, tam pulchras quam multas, loco movit: quin et Herculem e foro, et ornatum ejus a pyramide, multaque alia æque miranda atque pulchra e fanis et urbe sublata, navibus infersit. Ad ultimum, jussis ignem immittere militibus, multis urbem partibus succendit. Ita capta et subacta est Heraclea, cum duos oppugnationem annos sustinuisset[n].

Triarius ad urbes sibi demandatas profectus, Connacorigi (is enim proditionem Heracleæ aliarum occupatione dissimulare animo præsumpserat) securitate abeundi facta, civitates sub conditionibus certis recepit[o].

Cotta, rebus quo dictum est modo confectis, pedestres copias una cum equitatu Lucullo tradidit, et sociorum auxilia, in suam quæque patriam, dimisit: ipse vero cum classe abiit. Ibi navium quæ Heracleæ spolia vectabant, pars supra modum onerata haud procul a litore dissoluta est; pars, aparctia vento contra flante, in vada procellis ejecta, pleraque asportandorum excussit[p].

Lucullus, Sornatio ad ordinandam provinciam cum sex millibus militum relicto, assumptis secum duodecim millibus peditum et minus tribus millibus equitum (duas legiones et quingentos equites habet Appianus) in Cappadociam est ingressus: et Ariobarzanem habens amicum, quam maximis itineribus contendit ad flumen Euphratem, qua in parte Cappadocia ab Armenia disjungitur[q].

Ex hyeme tum inflatus turbidusque erat Euphrates: sed quum sub vesperam cœpisset unda subsidere, ubi diluxit, amnem ripis suis ostendit clausum. Unde incolæ Lucullum adoraverunt; quod haud temere id antea accidisset, fluviusque transitum illi præstaret expeditum et maturum. Traducto quoque exercitu, lætum illi oblatum est prodigium. Ex bobus enim Dianæ Persicæ (quam eximie venerantur barbari trans Euphratem colentes) sa-

[n] Memnon, cap. 54.
[o] Id. ibid.
[p] Memnon, cap. 54.
[q] Salust. histor. lib. 4. apud Nonium, in voc. Naves codicariæ. Memnon, cap. 58. Plutarch. Appian.

cratis, quæ haud facile capiebantur, una sponte semetipsam Lucullo præbuit hostiam. Qui Euphrati etiam, transitus causa, sacrificavit taurum: et toto eo die stativa illic habuit[r].

Postero die et insequentibus iter fecit per Sophenem. Incolas, qui debebant se et prompte recipiebant exercitum, nulla re violavit[s], solas ab eis exigens pecunias; nam regionum earum incolæ abhorrebant ab armis: nec dignabantur se medios ingerere Tigrani et Lucullo dimicantibus[t].

Ibi quum milites arcem, in qua ingens præda putabatur esse, capere vellent: Illa arx, inquit Lucullus, ostendens procul Taurum, "expugnanda potius est; hac præmia reposita sunt victoribus." Extentis deinde itineribus Tigrim transgressus, iniit Armeniam[u].

Armeniam invadente Lucullo, Alexandra Judæorum regina in morbum difficilem incidit. Unde minor ejus natu filius Aristobulus, regnum affectans, noctu egressus uno comitante famulo contulit se ad ea castella, quibus paterni amici erant præpositi. Conscia vero ejus conatus erat sola uxor, quam domi reliquit cum liberis; ac primum venit Agaba, ubi Galæstes erat unus e potentibus, a quo perlibenter exceptus est[x].

Sequenti die regina sensit Aristobuli absentiam, nec tamen statim suspicata est illum ad res novandas esse profectum. Verum postquam alii super alios nuncii venerunt, nunc hoc nunc illud castellum occupatum esse nunciantes, (nam intra quindecim fere dies viginti duo castella occupavit;) tum demum et regina ipsa, et gens universa in magna consternatione fuit; verita ne regno usurpato, pœnas ab illis exigeret, qui in ipsius familiares grassati fuerant. Placuit igitur uxorem ejus cum liberis in arce templo vicina custodiri. Ad Aristobulum interim plurimi confluebant, ex novis rebus captantes utilitatem; ut jam nec strepitus deesset, nec ornatus regius. Ipse

r Plutarch. in Lucullo.
s Id.
t Appian. pag. 228.
u Plutarch.
x Joseph. antiquit. lib. 13. cap. 24. cum lib. 1. belli, cap. 1.

exercitum a monte Libano, et Trachonitide, et vicinis dynastis colligebat[y].

Hyrcanus ergo pontifex et seniores Judæorum reginam adeunt, et rebus præsentibus aliquod expediri consilium postulant. Illa jubet eos facere quidquid putarent reipublicæ conducere, et præsenti facultate virium pecuniarumque uti: jam se, corporis animique vigore deficiente, rerum administrationi vacare non posse. His dictis, non multo post vita functa est[z].

Post eam, regnum obtinebat senior ejus filius Hyrcanus, anno tertio Olympiadis CLXXVII. Q. Hortensio et Q. Metello (Cretico postea cognominato) consulibus[a]; quod et mater adhuc vivens illi commiserat. Verum junior Aristobulus viribus atque authoritate præstabat[b].

Quum consules sortirentur, Hortensio bellum adversus Cretenses gerendum obvenit. Sed is urbe delectatus, et foro (in quo primum locum post Ciceronem obtinebat), Metello collegæ hanc expeditionem ultro cessit[c].

Bello hoc ita decreto, qui inter Cretenses ætate et prudentia magis eminebant, ut legati Romam mitterentur consuluerunt, qui objecta crimina diluerent, et benignis verbis precibusque senatum placare conarentur. Viros igitur clarissimos triginta Romam legatos dimiserunt: non solum pactionum antiquarum renovationem, sed etiam pro beneficio suo gratiam, quod eorum quæstorem militesque (in superiore cum M. Antonio pugna) servassent, adepturos se sperantes. Legati senatorum domos privatim obeuntes, ita eos sibi conciliarunt, ut quum in senatum introducti accusationibus prudenter illi satisfecissent, atque beneficia sua et belli cum Romana potestate societatem diligenter exposuissent, in eam itum fuerit sententiam, ut Cretenses et ab objectis criminibus absolverentur et inter amicos ac socios populi Romani censerentur. Verum Lentulus, cognomento qui Spinther dictus est, decretum hoc irritum reddidit. Unde sæpius hac de re in senatu

[y] Joseph. antiquit. lib. 13. cap. 24.
[z] Joseph. antiquit. lib. 13. cap. 24.
[a] Joseph. lib. 14. antiquit. cap. 1.
[b] Joseph. lib. 1. belli, cap. 4.
[c] Xiphilin. ex Dione.

actum est, tandemque conclusum, ut Cretenses, quod latrociniorum cum piratis fuissent participes, navigia omnia prædatoria usque ad tetrascalmum, et quotquot Romanorum captiva detinebant, Romam transmitterent. Postulatumque præterea est, ut omnes captivi, omnesque transfugæ, et obsides clarissimi numero trecenti et Lasthenes qui cum Antonio pugnaverat et Panares, simul cum quatuor mille argenti talentis, traderentur[d].

De his vero nullum a Cretensibus, qui essent domi, responsum Romani expectarunt: sed alterum e consulibus statim miserunt, qui hæc reciperet, ac nisi darent, bellum eis inferret. Daturi vero illi non erant. Qui enim ab initio, prius quam hujusmodi quid ab eis exigeretur, et quam potiti essent victoria, admissum a se aliquid confiteri noluerant; quonam modo post victoriam sibi tot ac talia simul imperari sustinuissent? Id ergo cum certo Romani scirent, et suspicione futurum præcepissent, ut legati nonnullos aggrederentur pecunia corrumpere, quo bellum hoc impedirent: senatusconsulto prohibuere, ne quis eis quidquam mutuo daret[e].

Cretensibus de iis quæ a senatu postulata fuerant deliberantibus, prudentiores quidem quæ jussa fuerant omnia facienda censuerunt: qui vero a Lasthenis partibus fuerunt, cum criminationibus essent obnoxii et ne Romam transmissi, supplicium paterentur sibi metuerent, multitudinem commoverunt; ut avitam libertatem tuerentur, obtestantes[f].

Romam Cotta reversus, honore a senatu affectus est, et Pontici cognomento, quod Heracleam cepisset, nobilitatus[g].

Mithridates annum et octo menses in partibus Armeniæ demoratus, necdum in conspectum Tigranis generi sui admissus erat. Hic tamen exoratus tandem, ut coram se sistendi potestatem ei faceret, splendida cum pompa occurrit, et regali socerum magnificentia excepit. Sed triduum absque colloquio cum eo transegit: lautissimis de-

[d] Diodor. Sicul. legat. 35. Appian. legat. 30. Dio, legat. 37. al. 38.
[e] Dio, legat. 37. al. 38. [f] Diodor. legat. 35.
[g] Memnon, cap. 61.

inde conviviorum apparatibus benevolentiam ei suam ostendit[h]. Tum in colloquio, quod habuerunt in regia arcanum, mutuas suspiciones in Metrodori Scepsii et aliorum capita lenierunt amicorum, in quos causas detorsere[i]; et decies mille instructus equitibus in Pontum Mithridates remissus est[k].

Lucullus agmen ad urbem adduxit, ubi Tigranis pellices et de rebus pretiosis ac charis non pauca asservari didicerat[l].

Tigrani, quod eum qui adventum Luculli primus ipsi nuntiavit tanquam turbatorem populi suspendisset, nemo postmodum detulit quicquam. Ut vero tandem sensit, Mithrobarzanem cum duobus (ut Appianus) vel tribus (ut Plutarchus habet) equitum millibus, et peditum ingenti numero, contra Lucullum misit; cum mandatis, ut eum ad se vivum attraheret, cæteros obtereret[m].

Luculli copiæ partim castrametabantur, partim adhuc erant in itinere, cum speculatores ei nunciant adesse hostem. Timens igitur ne distractos et incompositos turbaret incursu suos, ad castra munienda ipse substitit. Sextilium vero legatum cum mille sexcentis equitibus et pari fere peditum numero præmisit; jussum subsistere cum ad hostem pervenisset, donec accepisset castra esse permunita. Verum襲 ferociter invehente se Mithrobarzane, coactus est manum conserere: quo in conflictu pugnans Mithrobarzanes cecidit; reliqui in fuga, demptis paucis, cuncti perierunt[n].

Tigranes relicta Tigranocerta, urbisque custodia fidei Mancæi commissa, obibat regionem, colligens exercitum; et ad Taurum se recipiens, eo copias omnes contrahebat[o]. Cæterum Lucullus spatium ei non permittens ad se parandum, Murenam misit ad premendos et carpendos eos qui ad Tigranem conglobabant se: Sextilium alio, ut obsisteret magnæ Arabum manui, ne conjungerent se regi[p].

Sextilius, castra ponentibus superveniens, oppressit

h Memnon, cap. 57.
i Plutarch. in Lucullo.
k Memnon.
l Memnon, cap. 58.
m Plutarch. et Appian.
n Plutarch. in Lucullo.
o Plutarch. cum Appiano.
p Plutarch.

majore ex parte Arabas. Murena Tigranem insequens aspera et arcta convalle longo agmine iter facientem, opportunitate data, adoritur. Tigranes, dimissis omnibus impedimentis, fugam capessit. Multi occumbunt, plures capiuntur Armenii[p].

Sextilius, Mancæo intra Tigranocertam compulso, regiam mox extra mœnia sitam diripuit, urbem arcemque circumvallavit, admotisque machinis, cuniculis etiam suffodit mœnia[q]. Ipseque Lucullus eo adveniens, urbem castris cinctam obsedit acriter; non perpessurum id ratus Tigranem, sed stimulante ira ad dimicandum descensurum[r]. Sed eum gravibus incommodis affecere barbari, non solum conjectis telis, sed etiam naphtha, quam tormentis quibusdam emittebant. Est autem naphtha ex genere bituminis, usque adeo ardens, ut omnia quibus adhæ rescit prorsus exurat, nec ulla re humida facile restinguatur[s].

Tigranem Mithridates per legatos et literas (ut Plutarchus; non ipse præsens, et Tigranem tum primum conveniens, ut habet Appianus) magnopere suadebat, ne signa cum Romanis conferret; sed eum equitatu tantum circumcursando agrosque vastando, ad famem eos, si posset, redigeret: quemadmodum ipse, a Lucullo pressus ad Cyzicum, sine certamine amiserat exercitum.

Tigrani junxerunt se Armenii et Gordyeni; ad hæc omne nomen Medorum et Adiabenorum excitum reges illarum gentium adduxerunt: frequentes quoque a mari Babylonico venerunt Arabes, multi item a mari Caspio Albani, et contermini illis Iberes, nec pauci ad Araxem colentium liberi populi[t]. Hi partim studiis in regem et donis evocati, ut Plutarchus; partim etiam metu quodam ducti advenerunt, ut in oratione Maniliana notavit Cicero. Gravis enim atque vehemens opinio per animos gentium barbararum pervaserat, fani locupletissimi et religiosissimi diripiendi causa in eas oras Romanum exercitum esse ad-

p Plutarch. in Lucullo.
q Appian. pag. 229.
r Plutarch. in Lucullo.
s Xiphilin. ex Dione.
t Plutarch. in Lucullo.

ductum. Indeque nationes multæ atque magnæ novo illo terrore contra Lucullum sunt concitatæ.

Ut omnes istæ copiæ simul convenerunt; spe, ferocia, minis barbaricis omnia personarunt Tigranis convivia simul et consilia. Et in vitæ discrimen venit Taxiles, qui Mithridatis legatus in præsidiis ejus erat; quod sententiæ de committendo prælio repugnaret, rem inexpugnabilem arma Romana esse dictitans. Et quia Mithridates ipse per invidiam visus esset Tigranem ab insigni palma avertere, illum Tigranes non est præstolatus, ne in societatem veniret gloriæ[u]; quum prius ipse misisset qui Mithridatem revocarent[x].

Sex circiter militum millia Tigranes ad tutandam urbem in qua ejus pellices asservabantur ire jussit. Qui cum eo venissent, per medium Romanorum agmen facto impetu, et exitibus ex eorum castris sagittariorum grandine interclusis, regias concubinas et gazas periculo exemptas noctu Tigrani tutas et salvas præmiserunt. Ubi vero illuxit, Romani et Thraces, certamine cum Armeniis feliciter inito, prolixam eorum stragem fecerunt; nec pauciores vivos ceperunt quam cæciderunt[y].

Tigranes cum reliquo exercitu contra Lucullum, progressus est: perquam ægre ferens (ut aiunt) apud amicos, quod cum uno sibi Lucullo, non cum universis esset Romanis ducibus certandum. Siquidem sagittariorum et funditorum habebat viginti millia, equitum quinquaginta quinque, gravis armaturæ peditum, partim in cohortes, partim in phalangas descriptorum, centum quinquaginta millia; viarum munitorum et ad alia ministeria destinatorum triginta quinque millia[z].

Ut Tauro superato, Tigranes simul cum toto agmine conspectus, et ipse ex edito circumsidentem Tigranocertam exercitum Romanum est contemplatus; barbara colluvies quæ in urbe erat ululatu et plausu excepit regis conspectum, Romanisque ex muro minitans commonstravit Armenios[a].

[u] Plutarch. in Lucullo. [x] Memnon, cap. 58.
[y] Memnon, cap. 58. et, ex eo correctus, Appianus.
[z] Plutarch. in Lucullo. [a] Ibid.

Lucullus, Murena cum sex millibus peditum ad continuandam Tigranocertæ obsidionem relicto, secum viginti quatuor cohortes, (in quibus legionarii non amplius decem millia erant) universum equitatum, funditores et sagittarios ad mille, adversus Tigranem ducens, apud flumen in campo spatioso consedit[b]. Confestim vero Tigranes, ut Romanorum exilitatem vidit castrorum, superba per contemptum de iis verba jecit: "Si[c] legati sunt hi, multi sunt; sin hostes, perpauci."

Transmissurum flumen Lucullum quidam duces admonuerunt, cavendam illam diem, quæ ex nefastis (quas atras vocant) erat una. Illa enim die exercitus Cepionis fuerat a Cimbris in conflictu oppressus. Hic vero occurrens: "Pugnemus ergo," inquit, "hodie strenue, ut hanc diem quoque ex nefasta et tristi festam lætamque Romanis reddamus." Fuit illa pridie Nonas Octobres[d], ut annus quidem Romanus tunc agebatur: in Julianum vero Quintilem sive Julium mensem incurrens; ineunte quarto anno Olympiadis CLXXVII. ad quem a Phlegonte pugna hæc recte est relata.

Cum a cataphractis maxime sibi metuerent Luculli milites, bono eos jussit esse animo: plus enim in spoliandis iis fore laboris, quam in vincendo. Primusque ad tumulum aggressus, cum motum videret barbarorum, exclamavit: Vicimus o commilitones[e]. Dextro vero Tigranis cornu statim in fugam acto, mox inclinatio fit in proximo; dehinc terga vertunt omnes. Grandem itaque et præcipitem Armenii fugam capessunt; et pro hominum numero cædes sequitur[f]. Romanis armillas et torques calcando per centum et viginti stadia cædem continuantibus, donec nox supervenit. Qui tum demum reversi, spoliabant cadavera: quod fieri ante cædem peractam Lucullus edicto vetuerat[g].

Cæsa e Tigranis copiis quinque millia, et his plures

[b] Plutarch. in Lucullo.

[c] Memnon, cap. 59. Plutarch. Appian. et Xiphilin. ex Dione.

[d] Plutarch. in Lucullo, et Camillo, et Apophthegmat.

[e] Plutarch. in Apophthegmat. [f] Memnon, cap. 59.

[g] Appian. pag. 230.

captos, præter cæteram hominum colluviem, Phlegon narrat. Triginta millia hominum in eo bello cæsa referuntur: ut ait Orosius[h]. Pedites cecidisse, inquit Plutarchus, supra centum millia perhibentur, equitum pauci plane effugisse. Ex Romanorum exercitu centum vulnerati, quinque desiderati. Antiochus philosophus in commentario de Diis hujus pugnæ mentionem faciens, negat a sole visam parem. Strabo in libris historiarum ipsos Romanos commemorat puduisse, et semetipsos derisisse, quod in ejusmodi mancipia induissent arma. Livius nunquam Romanos signa cum hostibus contulisse tanto numero inferiores. Neque enim vigesimam propemodum partem, imo nec minorem, æquarunt victores victorum[i].

Si octodecim millia militum habuisse Lucullum cum Eutropio, Sexto Rufo et Jornande dicamus: numerus ille per viginti multiplicatus, trecenta sexaginta millia efficiet. Tribuantur jam Tigrani, peditum non centum et quinquaginta cum Plutarcho, sed ducenta quinquaginta cum Appiano millia, equitum non quinquaginta cum Appiano, sed quinquaginta quinque cum Plutarcho millia; addanturque ex eodem Plutarcho, sagittariorum viginti et calonum triginta quinque millia: eadem tercentorum sexaginta millium emerget summa. Quæ si admittenda: longe infra verum et Phlegontis calculus ille fuerit, qui peditum quadraginta, equitum triginta millia; et Memnonis, qui utrorumque simul octoginta tantum millia Tigranis assignat exercitui; ut et supra verum, illa quæ apud Eutropium legitur numeratio: "Regem cum sexcentis millibus clibanariorum et centum millibus sagittariorum et armatorum venisse." Clibanarii autem sunt, "equites cataphracti, ferrea omni specie," ut a Salustio hic sunt descripti: libro historiarum quarto a Nonio, in voce Cataphracti, citato: quorum in Tigranis exercitu septemdecem tantum millia fuisse, ad senatum scripsit ipse Lucullus, testante Plutarcho. Ut in immani illo sexcentorum millium numero, vitio manifesto laborare Eutropium, nullum possit esse dubium. In Sexti Rufi breviario, septies mille quingenti tantum clibanarii; sa-

[h] Lib. 6. cap. 3.

[i] Plutarch. in Lucullo.

gittariorum vero centum et viginti (al. centum et triginta) millia numerantur.

Tigranes initio statim vix centum et quinquaginta equitibus comitatus effuso cursu ad castellum quoddam fugam arripuit. Filium quum videret in eadem fortuna, detractum ex capite diadema et tiaram illi profusis lachrymis tradidit; alia via jubens, siqua posset, ut seipsum servaret. Adolescens, quia regni insignia non audebat capessere, fidissimo amico ea servanda dedit: qui forte captus atque ad Lucullum est attractus. Atque ita inventam Tigranis tiaram vittasque milites Lucullo dederunt[k]. Lucullus vero, signis retro Tigranocertam versus motis, majore conatu in obsidionem incubuit[l].

Ad pugnam non properavit Mithridates, solita Lucullum cautione et productione bellum ratus administraturum: ideoque accersitus, lente ad Tigranem pergebat. Ac postquam primum in paucos Armenios incidit in via, qui perculsi metuque exangues recipiebant se; conjecit aliquid. Ut plures jam exuti et vulnerati occurrerunt, audita clade, Tigranem quæsivit. Quem quum desolatum et abjectum offendisset, non insultavit vicissim; verum ex equo desiliit, deploratisque communibus calamitatibus, regium comitatum qui ipsum sequebatur dedit illi, eumque in futurum confirmavit[m]. Fiducia ei addita, ornatum quoque regium, adsueto non viliorem, circumposuit. Exercitus etiam colligendi proposuit consilium (cum et ipse manum non contemnendam haberet) ut victoriæ damna bello recuperaturo. Tigranes autem, plus virtutis et prudentiæ illi tribuens, et magis Romanorum bellis idoneum existimans, omnia Mithridati permisit[n].

Mancæus, ex Tigranocerta suorum clade conspecta, universos Græcos milites mercenarios exarmavit, ut suspectos: qui veriti ne comprehenderentur, arreptis fustibus congregati et incedebant et quiescebant. Mancæo vero cum armatis barbaris eos invadente, obvolutis veste

[k] Memnon, cap. 59. et Plutarch. cum Orosio, lib. 6. cap. 3. et Xiphilino, in epitome Dionis.

[l] Memnon, cap. 59.

[m] Plutarch. in Lucullo.

[n] Memnon, cap. 59.

brachiis vice clypei, audenter in eos fecerunt impetum: et quotquot occidissent, eorum arma statim inter se partiebantur. Quumque satis armorum viderentur nacti pro tempore, occupatis aliquot turribus quibus distinguebantur mœnia, vocabant ad se Romanos obsessores, et ascendentes recipiebantur intra mœnia. Ita Appianus; et ab eo minime dissentiens Plutarchus. Ex peregrinis urbem inhabitantibus majorem partem fuisse Cilicas, eosque orta inter ipsos et Armenios seditione, Romanos noctu introduxisse, atque hos, præter ea quæ Cilicum erant, omnia diripuisse, in libro trigesimo quinto affirmat Dio. Mithridatis vero, vel Tigranis potius, duces, desperata rerum summa, salutem pactos, Lucullo urbem dedisse, Memnon tradit[n].

Lucullus Tigranocerta potitus, thesauros regis qui ibi erant cepit; urbem militibus dedit diripiendam: in qua, præter cæteras opes, octo millia talentum pecuniæ signatæ sunt inventa. Sed et octingentas drachmas in singulos insuper de præda divisit. Quum repertos in urbe accepisset multos scenicos, quos undequaque conquisierat Tigranes dedicaturus theatrum quod extruxerat, his ad ludos et spectacula et triumphalia est usus[o]. Multas potentissimorum conjuges captas ab omni injuria custodivit: atque eo facto maritos earum sibi conjunxit[p]. Græcos, præbito viatico, remisit in patrias suas: Cappadoces quoque et Cilices et alii barbari qui eo commigrare coacti fuerant, postliminio domum redire permissi sunt. Itaque accidit ut una urbe convulsa, (opus enim adhuc semiperfectum Lucullus subvertit, exiguumque pagum reliquit) multæ receptis civibus suis instaurarentur; a quibus ut bene de ipsis meritus et cônditor est cultus Lucullus[q].

Tunc ad Lucullum totius pene orientis supplices venere legati[r]. Sophenorum gens ei se adjunxit. Antiochum regem Commagenæ, quæ Syriæ regio est, ad Euphratem et Taurum sita, Alchaudonium Arabiæ regulum, aliosque

[n] Cap. 59.
[o] Plutarch. in Lucullo.
[p] Dio, lib. 35.
[q] Plutarch. cum Strabone, in fine lib. 11. pag. 532. et lib. 12. pag. 539.
[r] Oros. lib. 6. cap. 3.

nonnullos per legatos secum paciscentes in fidem recepit. Multas quoque Armeniæ partes sibi adjunxit[s].

Q. Metellus ad Creticum bellum cum tribus legionibus profectus, manu cum Lasthene ad Cydoniam urbem conserta, victor imperator est appellatus: totamque insulam igni et ferro populatus, Cretenses intra castella et urbes compulit[t]; nulla fœderis, si quando id ei obtendebatur, ratione habita[u].

Ptolemæo Auletæ nata est filia Cleopatra, postrema ex Macedonum stirpe Ægyptiorum regina: siquidem triginta novem annos vixit; testante Plutarcho[x].

Tigranes et Mithridates, obeundo regiones, alium colligebant exercitum: cujus præfectura Mithridati est credita[y].

Magadates, qui Tigranis nomine Syriæ cum exercitu per annos quatuordecim præfuit, exercitum illum in sui regis auxilium abduxit. Unde Antiochus, Antiochi Pii et Selenæ filius, qui quod in Asia esset educatus Asiatici cognomentum obtinuit, in regnum Syris non invitis sese insinuavit. Nec Lucullus, qui Tigranem recens acquisitis terris expulit, Antiocho avitam possessionem invidit[z]. Lucullum vero Syria et Phœnice Tigranem expulisse, sub finem libri undecimi scribit Strabo: et ab eodem Lucullo, victo Tigrane, Antiochum Cyziceni filium (vel ex filio nepotem potius) regem Syriæ fuisse appellatum, donec quod Lucullus dederat Pompeius postea adimeret; apud Justinum[a] legimus. Inter acceptum vero et ademptum illi regnum, annorum quatuor intercessit spatium.

Tigranes et Mithridates legatos, qui auxilia peterent, tum ad alios vicinos miserunt, tum ad Arsacem Parthum: Romanos apud eum traducentes, eosque, si victoriam obtinuissent contra se ab aliis destitutos, in ipsum quoque arma statim versuros, dicentes[b].

Arsaces hic, communi Parthicorum regum appellatione

[s] Plutarch. et Dio, lib. 35.

[t] Florus, lib. 3. cap. 7. Phlegon, Olymp. 174. ann. 4. apud Photium. Appian. legat. 30.

[u] Dio, lib. 36.

[x] In Antonio.

[y] Plutarch. et Appian.

[z] Appian. in Syriac. pag. 118, 119. 133.

[a] Libro 40. cap. 2.

[b] Dio, lib. 35.

ita dictus, proprio nomine Pacori quidem a Xiphilino, Phradatis vero a Memnone nuncupatur. Et superiore quidem anno, qui tertius Olympiadis CLXXVII. fuit, Sinatruci regi Parthorum defuncto successisse Phraatem, a Phlegonte Tralliano habetur traditum[c]. Verum serius Phraatem Dio qui Arsaci, Appianus vero Sintrico successisse docet: uti suo loco videbimus. Et hunc ipsum Arsacem imperio tum potitum, quum ante sexennium bellum hoc Mithridatis tertium est inceptum, verba hæc illius in epistola ad eundem (de qua paulo post) satis indicant: "Te remoto procul, omnibus aliis obnoxiis, rursus tamen bellum cœpi." Unde proprium Arsacis hujus nomen Sintricum sive Sinatrucem fuisse concludimus.

Arsaces vero iste Tigrani, ob recens bellum de controversa quadam regione ab eo motum, irascebatur: sed ea regione Tigranes jam illi cessit: atque ut cum magnis convallibus Mesopotamia etiam et Adiabene ditioni suæ permitterentur, pro societatis præmio Parthus expectavit. Lucullus vero, de legationibus Tigranis ac Mithridatis ad Arsacem missis factus certior, ipse quoque nonnullos ex sociis ad eundem ablegavit; minas ei, si illos auxiliis juvare, promissiones autem, si Romanorum rebus studere maluisset, præponentes. Cumque a Luculli legatis urgeretur, ut aut sibi auxiliaretur, aut spectator saltem esset certaminis; ille, utrique parti societatem clam pollicitus, neutri præstitit[d].

Ex reliquiis libri quarti historiarum Salustii, superest adhuc hac de re integra Mithridatis ad Arsacem epistola: ubi illam iram in Tigranem recentis belli in rem ipsius ita convertit: "Ille enim obnoxius, qualem tu voles, societatem accipiet;" et insignem illam de eo reportatam a Romanis victoriam ita elevat. "Quia multitudinem arctis locis pugna prohibuere, imprudentiam Tigranis pro victoria ostentant;" deinde contra Romanos ita illum concitat: "Tu vero, cui Seleucia maxuma urbium regnumque Persidis inclytis divitiis est, quid ab illis, nisi dolum in præsens, et postea bellum expectas? Romani in omnes

[c] In Photii bibliotheca, cod. 97.

[d] Memnon, cap. 60. Plutarch. et Appian. et Dio, lib. 35.

arma habent, acerruma in eos quibus victis spolia maxuma sunt: audendo et fallendo, et bella ex bellis serendo, magni facti, per hunc morem extinguent omnia, aut occident; quod difficile non est, si tu Mesopotamia, nos Armenia circumgredimur exercitus sine frumento, sine auxiliis, &c. teque illa fama sequetur auxilio profectum magnis regibus, latrones gentium oppressisse. Quod uti facias moneo, hortorque: neu malis pernicie nostra unum imperium prolatare, quam societate victor fieri."

Ubi de rebus ad Heracleam a M. Cotta gestis sinistra fama Romam pervenit, in publico erat odio: invidiamque tantæ ei opes adaugebant. Cujus declinandæ causa, pleraque in ærarium spolia retulit; tametsi nihilo mitiores in se Romanos hoc efficeret, dum e plurimis eum pauca referre persuasum haberent. Captivos etiam Heracleæ statim dimittendos decreto publico sciverunt[e].

Thrasymedes insuper, Heracleensium unus, pro concione Cottam publice accusavit, et civitatis suæ erga Romanos benevolentiam commemoravit: et, si quid ab hac remiserint, non civitatis voluntate, sed magistratuum fraude et adversariorum vi factum fuisse ostendit. Miserabili etiam querela ob oculos posuit urbis inflammationem, utque omnia in suum commodum Cotta converterit, cum lamentis et fletu, commemoravit. Accesserat captivorum quoque multitudo, viri et matronæ cum liberis, lugubribus vestimentis amicti, et supplices, cum ejulatu prætendentes manus. Romanorum vero optimatibus ad commiserationem casus illius inflexis, progressus in medium Cotta, ubi pauca lingua patria disseruisset, resedit: et exsurgens Carbo; Nos, inquit, Cotta, capiendam tibi non exscindendam urbem demandavimus; et post eum alii consimili in Cottam criminatione sunt invecti. Multis igitur exilio dignus videbatur. Moderatione tamen adhibita, latum ei clavum abrogabant. Heracleensibus vero agrum et mare et portus restituerunt: rogatione perlata, ut nemo horum servituti addiceretur[f].

Thrasymedes, his confectis, plebem remisit in patriam:

[e] Memnon, cap. 61. [f] Id. Ibid.

ipse vero, cum Brithagora et Propylo Brithagoræ filio, per aliquot annos Romæ subsistens, quæ patriæ usus exigeret administravit[g].

Cum Lucullus Tigranem non insequeretur, sed ei evadendi omnino otium concederet; non ab aliis tantum sed a suis quoque civibus reprehensus est, quod debellare noluisset, quo diutius cum imperio esset. Ideoque præfectura, quæ ei commissa fuerat, Asiæ proprie ita dictæ, prætoribus est assignata[h].

Lucullus ad Gordyenos profectus, regis ipsorum Zarbieni (qui, ob societatem cum ipso clam initam, a Tigrane necatus fuerat) exequias celebravit. Pyræ, veste et auro regali et Tigranis instructæ spoliis, ipsemet subdidit facem, ac libamina cum amicis et necessariis illius infudit; amicum quoque suum et socium populi Romani appellavit. Adhæc monumentum jussit ei sumptuosum, ex thesauris regiis faciendum locari. Unde Gordyenorum gens ita fuit in Lucullum animata, ut, relictis sedibus suis, illum sequi cum liberis et conjugibus vellent[i].

In Zarbieni regiis aurum et argentum multum est repertum. Frumenti in horreis decies trecenta millia medimnum condita erant. Ita et miles auctus est; et Lucullo fuit ingenti honori quod ne teruncio quidem ex ærario accepto, bellum ipsius belli sumptibus sustineret[k].

Hic Arsacis regis Parthorum legati eum adierunt, amicitiam et societatem petentes. Fuit id Lucullo haud ingratum: qui invicem Secilium (sive Sextilium potius) ad Parthum misit. Arsaces, suspicatus hominem bello clarum non tam pacti nuper initi causa quam ut regionem copiasque suas exploraret, missum, Romanis auxilia nulla suppeditavit; ita tamen ut ne contra illos quicquam etiam moliretur, sed in medio sese partium contineret[l].

3936. Cum fluctuantem eum consilio, poscentemque clam societatis a Tigrane præmium Mesopotamiam, Lucullus didicisset; Tigranem et Mithridatem statuit ut adversarios confectos transilire, et periclitari Parthorum

[g] Memnon, cap. 62.
[h] Dio, lib. 35,
[i] Plutarch. in Lucullo.
[k] Ibid.
[l] Plutarch. cum Dione, lib. 35.

vires, atque expeditionem in eis movere. Itaque in Pontum ad Sornatium legatum suum et alios misit literas, ut copias quæ illic erant adduceret; quasi ex Gordyene in Parthos signa moturus. Sed illi contumaces milites nullis blandimentis vel imperio movere poterant; vociferantes, neque illic permansuros se, sed relicto sine præsidio abituros Ponto. Hæc ad Lucullum relata, etiam quos secum ipse habebat milites corruperunt; ob divitias jam et delicias languescentes ad militiam, et otium quærentes. Ut vero Ponticorum illorum acceperunt ferociam, viros appellaverunt, imitandosque jactaverunt: multis enim factis missionem se et requiem meritas. Atque ita Lucullus expeditionem Parthicam deponere coactus est[m].

Cum insula Delus in Ægeo mari posita, quo omnes undique cum mercibus atque oneribus commeabant, referta divitiis, parva, sine muro, nihil tamen timeret; (ut apud Ciceronem est, in oratione pro lege Manilia:) Athenodorus pirata illius incolas captivos abduxit, atque deorum ipsius signa destruxit. Caius vero Triarius urbis ruta cæsa instaurans, Delum muro cinxit; ut in quinto chronicorum suorum libro, ad annum quartum Olympiadis CLXXVII. notavit Trallianus Phlegon[n].

Mithridates oppidatim instruxit armorum fabricas, et delectus habens, conscripsit ferme omnes Armenios: ex quibus selectis fortissimorum septuaginta millium peditum, et dimidio equitum, reliquos dimisit. Hos vero in turmas et cohortes digestos proxime disciplinam Italicam tradidit exercendos viris Ponticis[o].

Eo anno quo consulatum Q. Marcius Rex solus gessit, Lucullus media jam æstate, (prius enim propter frigus in hostium fines invadere nequaquam potuerat) cum exercitu adversus Tigranem profectus est. Postquam superavit Taurum et campos vidit virentes, exanimatus est: adeo sunt illic ex algore serotina tempora. Attamen descendit in campos, ac duobus vel tribus præliis coortos in ipsum Armenios fudit[p]. Dum Mithridates enim peditatum om-

[m] Plutarch. in Lucullo.
[n] In bibliotheca Photii, cod. 97.
[o] Appian. pag. 230.
[p] Plutarch. cum Dione, lib. 35.

nem et partem equitatus in colle contineret; cum reliquo Tigranes Romanos frumentatores adortus, victus est; unde postea securius frumentabantur, etiam ex locis Mithridati propinquis, et castra admoverunt propius[q]; captoque qui comportatus Tigrani fuerat commeatu, quam ipsi extimescebant, affuderunt inopiam hostibus[r].

Inde aliquam regionis partem Lucullus vastavit, ut barbaros eam defendentes ad pugnan eliceret: quumque nihil illi moverent, ad ipsos contendit. Ibi tum equitatus hostilis graviter equitatum Romanum premebat, nemine cum peditatu manum conserente: statimque ubi Lucullus scutatis suis equitatui succurrebat, terga ostendebant; neque tamen cladem ullam accipiebant, sed sagittis in insequentes a tergo emissis, multos mox interimebant, multos vulnerabant. Ea vulnera, gravia difficiliaque sanatu erant. Nam duplices erant sagittis cuspides, et ita quidem adfixæ, ut sive manerent in corporibus tela, sive extraherentur, interitum eis celerrimum adferrent. Intus enim ferrum alterum relinquebatur; quod nihil haberet, quo retraheretur[s].

In Creta, quum Lasthenes dux Cydoniæ a Q. Metello proconsule obsessus Cydoniæ Gnosum inde profugisset; Panares alter urbis illius dux, salutem suam pactus, Cydoniam Metello tradidit. Gnosum deinde circumsidente Metello, Lasthenes domum opibus repletam succendit, et Gnoso aufugit[t]. Gnosus, Lyctus, Erythræa, et aliæ plurimæ civitates a Metello expugnatæ sunt[u]. Cretenses vero obsidione Metelli ad ultimam usque penuriam compulsi, sua jumentorumque suorum urina sitim sedare coacti sunt[x].

Lucullus exercitum ad Tigranis regiam convertit Artaxata, ubi parvi liberi et conjuges ejus erant. Quod ille non ferens, castris motis quarto die prope Romanos consedit; medium capiens Arsamiam amnem, quem transire necesse erat petituris Artaxata Romanis[y].

[q] Appian. pag. 231.
[r] Plutarch.
[s] Dio.
[t] Appian. legat. 30.
[u] Liv. lib. 99. Florus, lib. 3. cap. 7. Appian. legat. 30.
[x] Valer. Maxim. lib. 7. cap. 6.
[y] Plutarch. in Lucullo.

Lucullus postquam diis suis sacrificavisset, quasi certus de victoria, exercitum traduxit. Duodecim cohortibus in fronte positis, reliquos, ne circumvenirentur, in subsidiis collocavit. Multi enim et delecti equites stabant in hostium adversa acie; ante quorum signa sagittis ex equo utentes Mardi et Iberes hastati erant, quibus Tigranes præcipue inter externos milites ut pugnacissimis fidebat. Nihil est ab illis tamen editum præclari. Paulisper cum equitatu Romano velitati non tulerunt impetum legionum: verum hinc inde fuga divulsi, equitem ad insequendum traxere[z].

Simulatque hi dissipati sunt, provehentibus Tigranis equitibus, videns splendorem et multitudinem eorum Lucullus, subtimuit. Itaque equitem a consectandis hostibus revocavit. Interim ipse satrapis cum præstantissimo quoque sibi oppositis occurrit primus: quos, antequam manus conserere possent, consternatos pepulit. Ex tribus regibus, qui simul in hac acie fuerunt, fœdissime fugit Ponticus Mithridates; qui ne clamorem quidem sustinuit Romanorum. Hi quum per longum spatium tota nocte hostium tergis inhærerent; non solum trucidandis, verumetiam capiendis, pecuniaque et præda agenda ac ferenda fatigati sunt. Livius author est priore prælio plures fuisse, in hoc nobiliores hostes captos et cæsos[a].

Piratæ his diebus latius quam prius per omnia sparsi maria, non tantum intercipientes navium commeatus sed etiam insulas provinciasque vastantes, in immensum augebantur: ita ut navigatio Romanis toto orbe victoribus sola tuta non esset[b]. Quod altero ab hinc anno ita illis in memoriam revocavit Cicero, in oratione pro lege Manilia: "Quam provinciam tenuistis a prædonibus liberam per hosce annos? quod vectigal tutum vobis fuit? quem socium defendistis? cui præsidio classibus vestris fuistis? quam multas existimatis insulas esse desertas? quam multas aut metu relictas, aut a prædonibus captas urbes esse sociorum? Sed quid ego longinqua commemoro? Fuit hoc quondam, fuit proprium populi Romani, longe a domo

[z] Plutarch. in Lucullo. [a] Idem.

[b] Plutarch. in Pompeio. Appian. in Mithridat. Dio, lib. 36. Eutrop. lib. 6. Oros. lib. 6. cap. 4.

bellare, et propugnaculis imperii sociorum fortunas, non sua tecta defendere. Sociis ego vestris mare clausum per hosce annos dicam fuisse, cum exercitus nostri Brundusio nunquam nisi summa hyeme transmiserint? Qui ad vos ab exteris nationibus venirent, captos querar; cum legati populi Romani redempti sint? mercatoribus tutum mare non fuisse dicam; cum duodecim secures (duobus videlicet prætoribus, Sextilio et Bellino, captis; ut docet Plutarchus) in prædonum potestatem pervenerint? Cnidum aut Colophonem aut Samum, nobilissimas urbes, innumerabilesque alias captas esse commemorem; cum vestros portus, atque eos portus quibus vitam et spiritum ducitis, in prædonum fuisse potestate, sciatis? &c. An tum imperium esse hoc videbatur; cum populi Romani legati, prætores, quæstoresque capiebantur? cum ex omnibus provinciis commeatu et privato et publico prohibebamur? cum ita clausa erant nobis omnia maria, ut neque privatam rem transmarinam neque publicam jam obire possemus." Hæc eleganter ille, ut omnia.

Piratæ isti Ciliciam, cognomine asperam, commune omnium faciebant receptaculum, ceu belli sedem præcipuam. Habebant quidem passim castella, arces, desertas insulas, stationesque occultas navium; sed potissimum excurrebant ex hac parte Ciliciæ aspera importuosaque, et altissimis assurgente cacuminibus; unde ab omnibus communi nomine appellabantur Cilices; quod malum id ortum in Cilicia, in societatem Syros, Cyprios, Pamphylios, Ponticos et ferme omnes orientales gentes pertraxit; qui propter diuturnitatem belli Mithridatici, malentes inferre damna quam perpeti, mari terram mutarunt: ut brevissimo tempore exorta sint eorum multa millia[c].

Habebant illi navigia prædatoria supra mille, et urbes a se captas quadringentas. Inviolata et intacta ante id fana adorti expilarunt; Clarium, Didymæum, Samothracium: Telluris apud Hermionam, Æsculapii apud Epidaurum, Neptuni in Isthmo, Tænaro et Calauria, Apollinis in Actio et Leucade, Junonis in Samo, Argis et Leucanio.

[c] Appian. pag. 234.

Peregrina sacra in Olympo faciebant, et mysteria quædam peragebant arcana: quorum illa quæ Mithræ sive Solis dicebantur, postea manserunt, primum ab illis monstrata. Majorem in modum Romanis insultabant. Ubi quis captus civem Romanum se esse clamavit, et nomen edidit; trepidare se fingentes, femora percutiebant, et genibus ejus accidebant, supplicesque ut veniam daret precabantur. Cumque ille abjectos bona fide et supplices arbitraretur: alii calceos ei induebant, alii toga velabant; ne ultra scilicet ignoraretur. Ubi ad eum modum diu hominem illuserant et deriserant; postremo admotis medio in salo scalis descendere et abire illæsum jubebant: qui nollet, hunc ipsi præcipitatum demergebant[d].

3937. Sub æquinoctio autumnali graves tempestates nec opinantem Luculli exercitum corripuerunt. Ningebat fere; et quum serenum esset, pruina cum gelu infesta erat. Unde equis erant amnes ex immodico frigore parum potabiles; ruptaque glacies et nervos equorum asperitate incidens ægre permeabiles efficiebat. Tractus fere nemorosus saltuosusque rigabat eos assidue ex nive in itinere effusa: atque incommode locis humidis pernoctabant. Primum igitur precibus ad Lucullum per tribunos agebant, deinde tumultuosius coibant, et per tentoria noctu conclamabant: quod esse seditiosi exercitus signum apparebat. Lucullus vero obnixe sed frustra obsecrabat: obtestans eos hactenus ut animos obfirmarent, dum Armeniorum Carthagine capta infestissimi hostis opificium delevissent. Hannibalis enim Pœni consilio (ut supra ad annum periodi Julianæ 4526. est dictum) Artaxata fuisse condita, fama tenebat. Ubi vero nihil profecit, retro Lucullus signa movit[e]. Quem exercitus Romani regressum ita in oratione pro lege Manilia excusare conatur Cicero. "Noster exercitus, etsi urbem ex Tigranis regno (Tigranocertam) ceperat, et præliis usus erat secundis; tamen nimia longinquitate locorum, ac desiderio suorum commovebatur. Hic jam plura non dicam; fuit enim illud extremum, ut ex iis locis a militibus nostris reditus magis maturus, quam processus longior quæreretur."

[d] Plutarch. in Pompeio. [e] Plutarch. in Lucullo.

Lucullus per Armeniam in Mesopotamiam regressurus, aliis jugis trajecto Tauro in regionem Mygdonicam descendit, munificam et apricam: in qua urbs ampla et populosa erat, Nisibis barbaris, Græcis Antiochia Mygdonica appellata[f].

Eam urbem Macedones condiderant[g]. Parthis vero, cum reliqua Mesopotamia, Tigranes jam ademerat; thesaurosque in ea suos cæteraque multa reposuerat. Duplici muro lateritio cincta erat, magnæ crassitiei; fossaque magnæ altitudinis circundabatur, ut neque concuti murus neque subrui posset[h]. Præerat ei authoritate Tigranis frater Guras; arte et solertia machinali Callimachus, is qui Amisi plurimum negotii exhibuerat[i].

Castris prope urbem positis, omne genus oppugnationis Lucullus adhibuit[k]. Initio autem hyemis, quum barbari se victores Romanosque jamjam decessuros existimantes, negligentius nonnihil sese gererent: noctem Lucullus nactus, in qua neque luna fulgebat, et imber ingens cum tonitribus coortus erat, ut neque cernere barbari neque audire quicquam possent, atque ob id exteriorem murum fossamque in medio actam, paucis ibi relictis, desererent; ab omni parte murum aggressus est. Cumque per aggeres in eum haud difficulter evasisset, obtruncatis nullo negotio custodibus, qui ibi pauci relicti fuerant, partem fossæ aliquam (ante enim barbari pontes dejecerant) ingesta terra æquavit: quum ab hostibus neque sagittis neque igne ob vim pluviarum lædi posset. Fossa superata, urbem ipsam statim cepit: neque enim erant interiora mœnia admodum valida, quod exterius obductis fidebant[l].

Eos qui in arcem confugerant, fide data acceptaque, recepit[m]. In quibus Tigranis fratrem Guram, in potestatem ejus se dedentem, comiter habuit: Callimachum vero non audivit, quamvis grandis pecuniæ se reconditos the-

[f] Plutarch. in Lucullo; cum Orosio, lib. 6. cap. 3.
[g] Joseph. lib. 20. cap. 2.
[h] Dio, lib. 35.
[i] Plutarch. in Lucullo.
[k] Id.
[l] Dio. lib. 35.
[m] Id.

sauros profiteretur proditurum, verum in vinculis haberi imperavit ad pœnas pendendas; quod inflammata Amisenorum urbe, gloriam sibi et benignitatis erga Græcos materiam declarandæ præcidisset[n]. Multa deinde accepta pecunia, Nisibi Lucullus hyberna habuit[o].

Interea qui Romæ in concionibus dominabantur, per invidiam Lucullum criminabantur, imperii et pecuniæ aviditate bellum ducere: unum propemodum Ciliciam, Asiam, Bithyniam, Paphlagoniam, Galatiam, Pontum, Armeniam, omnes denique provincias usque ad Phasim obtinere; nunc vero etiam Tigranis regias deprædatum, quasi ad exuendos reges foret, non ad debellandos missus. Id enim unum ex prætoribus dixisse aiunt L. Quintium: a quo potissimum impulsus populus Romanus provinciæ successores mittendos Lncullo scivit, multosque milites qui sub eo meruerant dimittendos[p].

In castris vero res ejus maxime evertit P. Clodius, homo insolens, summæque dissolutionis et audaciæ: frater uxoris Luculli, cum qua vulgatum erat lascivissima muliere stupri eum consuetudinem habuisse. Hic, quum multis ob mores suos inferior primum quem cupiebat locum apud Lucullum non teneret, Fimbrianos (sive Valerianos) milites, in eum concitavit: eos nimirum quos ante Fimbria induxerat ut L. Valerium Flaccum consulem occiderent, ac se ducem caperent. Iidem a Clodio jam seducti, Lucullum ducem nec in Tigranem nec in Mithridatem sequi volebant: sed hyemis prætextu in Gordyene tempus traducebant, alium aliquem imperatorem ad succedendum Lucullo venturum expectantes[q].

Dum Nisibim Lucullus obsideret, Tigranes ad eam, quam inexpugnabilem esse existimabat, defendendam se non convertit: sed, Mithridate propriam in regionem misso, ipse in Armeniam suam contendit; ubi L. Fannium resistentem sibi obsedit, tantisper dum Lucullus re cognita auxilio illi proficisceretur[r].

[n] Plutarch. in Lucullo.
[o] Dio. lib. 35.
[p] Plutarch. in Lucullo.
[q] Idem.
[r] Dio, lib. 35.

Mithridatem, in Pontum ad regni sui reliquias profectum, sequebantur propriorum quatuor millia, et totidem accepti a Tigrane[s]. Cum quibus ille alteram Armeniam cæterasque regiones invadens, multos Romanorum in iis regionibus vagantes ex improviso adortus interfecit, nonnullos prælio victos cæcidit, et pleraque loca magna celeritate recepit. Benevolentia enim illi homines erga Mithridatem affecti erant, tum quod suæ esset gentis, tum ob paternum ejus regnum: iidemque Romanos odio habebant, partim quod peregrini essent, partim quod a præfectis eorum male tractarentur: itaque Mithridati libenter accesserunt[t]. Quod referendus et ille Ciceronis locus in oratione Manilia: "Mithridates et suam manum jam confirmarat, et eorum qui se ex ejus regno collegerant; et magnis adventitiis multorum regum et nationum copiis juvabatur. Hoc jam fere sic fieri solere accepimus, ut regum afflictæ fortunæ facile multorum opes alliciant ad misericordiam: maximeque eorum, qui aut reges sunt, aut vivunt in regno; quod regale iis nomen magnum et sanctum esse videatur. Itaque tantum victus efficere potuit, quantum incolumis nunquam est ausus optare."

Mithridates M. Fabium, ducem a Lucullo iis in locis relictum, vicit: magnopere usus auxilio Thracum, qui, quum antea sub ipso stipendia fecissent, tum cum Fabio militabant; itemque servorum qui in castris Romanorum erant[u].

Primum Thraces a Fabio speculatum missi, quum nihil sani renuntiassent, isque incautius progressus in Mithridatem inopinato incidisset; Thraces quoque Romanos adorti sunt. Unde in fugam versus est Fabius, quingentis in ea pugna occisis. Fabius deinde, liberatis servis quotquot castra sequebantur, rursus dubio marte pugnavit: donec servis libertatem Mithridate deferente, ipsi in prælio eum adjuverunt; periissentque haud dubie Fabiani omnes; nisi Mithridates saxo ictus in genu, et telo sub oculo saucius, elatus celeriter fuisset e prælio. Dum bar-

[s] Appian. pag. 231. Dio. lib. 35.
[u] Dio, cum Appiano.

bari enim, de regis salute soliciti, per multos dies a pugna cessarent; Fabio cum suis in tutum locum perfugiendi spatium concessum est. Curabant autem regem Agari, gens Scythica, remediis confectis e serpentum virulentia: qui propterea semper sequebantur comitatum regium[x].

Fabius deinde Cabiris inclusus oppugnatusque, a C. Triario servatus est. Is enim quum ex Asia ad Lucullum iter ea faciens rem gestam accepisset, coacta ex iis qui aderant quam maxima poterat manu, Mithridatem, totum exercitum Romanum adversus se venire putantem, adeo terruit; ut, prius quam in conspectum ejus veniret, castra movere cogeret. Unde Triarius audacior factus, usque in Comagenos (vel Comana potius, in Cappadocia; de quibus, in sequentibus[y],) fugientem insecutus, ibi vicit. Castra habebat Mithridates ex altera ejus fluvii parte qua Romani accedebant. Eos ut ex itinere fessos aggrederetur, ipse prior occurrit: reliquos inter prælium per alium pontem invadere jussit. Quum diu æquo marte certatum esset, pons abruptus, quod multi confertim per eum transire contenderent, Mithridatem subsidiis spoliavit, perturbavitque. Ab hoc conflictu utrique (hyems enim jam erat) se in castella sua receperunt, et quieti dederunt[z].

Aulus Gabinius tribunus plebis sententiam tulit, ut ex iis qui consulatum gessissent, unus quispiam deligeretur imperator contra piratas omnes cum plena potestate; imperiumque ei esset ad triennium, et uteretur copiis amplissimis ac multis legatis; incertum summissusne in hoc ipsum a Pompeio (quem tamen non nominaverat) an studio gratiæ ab eo ineundæ adductus: utique non eo animo, quod reipublicæ consultum vellet, vir ipse pessimus[a]; de quo, in oratione post reditum ad senatum, Cicero: " Qui nisi in aram tribunatus confugisset, neque vim prætoris, nec multitudinem creditorum, nec bonorum proscriptionem effugere potuisset; quo in magistratu nisi rogationem de piratico bello tulisset, profecto egestate et

[x] Dio et Appianus inter se collati.

[y] Dio.

[z] Ibid. lib. 35.

[a] Dio, lib. 36.

improbitate coactus piraticam ipse fecisset: ac minore quidem cum reipublicæ detrimento, quam quod intra mœnia nefarius hostis prædoque versatus est."

Plebisciti hujus, a senatu etiam (quamvis invito, ut in libro trigesimo sexto confirmat Dio) postea comprobati, sententiam a Velleio Paterculo[b] ita habemus expositam. Ut, cum belli more, non latrociniorum, orbem classibus jam, non furtivis expeditionibus, piratæ terrerent, quasdam etiam Italiæ urbes diripuissent; Cnæus Pompeius ad eos opprimendos mitteretur: essetque ei imperium æquum in omnibus provinciis cum proconsulibus, usque ad quinquagesimum milliarium a mari. Quo senatusconsulto pene totius terrarum orbis imperium uni viro deferebatur: sed tamen idem hoc ante biennium in Marci Antonii prætura decretum erat, inquit Velleius; apud quem, sexennium pro biennio videtur reponendum: cum ante triennium in bello Cretico M. Antonium interiisse constet, et biennium M. Antonium (in bello Cretico defunctum) in vivis esse desierit; et illam curationem infinitam totius oræ maritimæ, qua Romanum erat imperium, in Luculli et Cottæ consulatu commissam ei fuisse, Asconius Pedianus, in oratione de Verris prætura Siciliensi, nos docuerit; ut supra, ad annum mundi 3930. et 3933. est ostensum.

Lege igitur ista Gabinia Pompeio ad triennium (ut habent Appianus et Dio) data est, non *ναυαρχία* et classis imperium, sed *μοναρχία* (ut apud Plutarchum est) et in omnes omnino homines libera potestas; tum in toto mari quod intra columnas Herculis est, tum in maritimis provinciis ad intervallum quadringentorum a mari stadiorum; in quibus potestatem haberet imperandi regibus, præsidibus, civitatibus, ut juvarent se rebus omnibus. Ita Appianus[c], milliaria quinquaginta a Velleio et Plutarcho posita, per quadraginta stadia explicans; cuique milliari octo tributis stadiis. Xiphilinus ex libro trigesimo sexto Dionis quadringenta stadia, ex trigesimo quinto dierum a mari trium iter, hic retulit: itinere unius diei stadiis $133\frac{1}{3}$, milliaribus vero $16\frac{2}{3}$ definito.

[b] Lib. 2. cap. 31. [c] Pag. 235.

Permisit præterea Pompeio ea lex ex senatu deligere quindecim legatos, quibus singulas provincias demandaret. Argenti ex ærario et a publicanis quantum liberet, navesque ducentas sumere: militum sociorumque navalium, quantum visum esset conscribere. Advocataque deinde concione, multa alia Pompeius ipse a populo obtinuit, geminavitque pene apparatum. Naves enim quingentas complevit, (licet ducentas et septuaginta tantum, annumeratis etiam hemioliis, Appianus habeat) peditum centum et viginti millia et equitum quinque (vel, ut Appianus, quatuor) millia conscripsit; prætorios, et qui cum imperio fuerant, ex senatu viginti quatuor (vel viginti quinque, ut habet Appianus) legatos delegit: quæstores additi ei duo[d]. Sex quoque talentorum Atticorum millia data ei sunt. Adeo laboriosa res visa est tot navales exercitus in tanto mari et tot latebris persequi, refugientes facile, rursumque infestantes ex improviso[e].

Pompeius, quum classibus suis et socialibus Rhodiorum abundaret, pluribus legatis atque præfectis utraque Ponti et Oceani ora complexus est: sicque per omnis æquoris portus, sinus, latebras, recessus, promontoria, freta, peninsulas, quicquid piratarum fuit quadam indagine inclusit[f]. Legatis enim senatoriis mari distributo, naves, equites, pedites, et prætoria cuique dedit insignia: ita ut quisque merum imperium haberet in parte fidei suæ credita; et prædones ab aliis exagitatos exciperent alii, ne quis persequendo proveheretur longius, neve longinquis navigationibus res diu protraheretur[g].

Freti Gaditani Tiberio Neroni, maris Balearici Manlio Torquato; utrique Hispaniæ cura est commissa. Gratilius Ligusticum sinum, M. Pomponius Gallicum, Pompeii juvenes, imperatoris filii, Adriaticum mare obsederunt. Sardiniam, Corsicam, et propinquas insulas P. Attilius; Libycum Lentulus, Ægyptium mare Marcellinus tenuit. L. Gellius Tusco mari et oræ Italiæ est impositus; a Siciliæ litoribus ad Acarnaniam, Cn. Lentulus observavit.

[d] Plutarch. in Pompeio.
[e] Appian. pag. 235.
[f] Florus, lib. 3. cap. 6.
[g] Appian. pag. 236.

Ionium mare Plotio Varo Terentioque Varroni (togatorum doctissimo: de quo Plinius, libro tertio, capite undecimo, et libro septimo, capite trigesimo, et libro decimo sexto, capite quarto, ubi navali corona in hoc bello ab Pompeio donatus fuisse dicitur) servandum obtigit: L. Cinnæ Peloponnesus, Attica, Eubœa, Thessalia, Macedonia, Bœotia; L. Cullio mare Ægeum universum et Hellespontus; (licet mare Asiaticum Cœpioni Florus attribuat;) Lyciam et Pamphyliam, Cyprum et Phœniciam Metellus Nepos curavit; Bithyniam et Thraciam P. Piso: ipsas Propontidis fauces Porcius Cato sic obditis navibus quasi portam obseravit[h]. Ipse Pompeius, quasi rex regum, circumcursabat et visebat manentem quemque in statione sua: ne persequendo piratas priusquam uno loco absolveret victoriam, distraheretur in alia; sed essent ubique qui succurrentes sibi mutuo, piratas vagando elabi non sinerent[i].

Ita dispersis quoquoversum copiis, a mari infero incipiens Pompeius, et incidentes catervatim circumveniens piraticas naves, confestim everriculavit eas atque in portus detraxit. Qui vero maturaverant distrahere se et evadere, hi in Ciliciam sicut alvearium undique delati abdiderunt se[k]. Cumque mare Tuscum, Africum, Sardoum, Corsicum, Siculum, intra dies quadraginta impigro suo labore et studio enixo legatorum Pompeius expurgasset; Romam veniens, quæ desiderabat peregit[l].

Brundusio solvens Pompeius, in originem fontemque belli Ciliciam cum navibus sexaginta præstantissimis contendit. Nec hostes detrectavere certamen, non ex fiducia, sed quia oppressi erant, ausi videbantur: sed nihil tamen amplius, quam ut ad primum ictum concurrerent. Mox ubi circumfusa undique rostra viderunt, abjectis statim telis remisque, plausu undique pari, quod supplicantium signum fuit, vitam petiverunt[m]. Ut a Brundusio profectus est, undequinquagesimo die totam ad imperium

[h] Florus, lib. 3. cap. 6. et Appian. pag. 236.
[i] Appian. pag. 236. [k] Plutarch. in Pompeio.
[l] Plutarch. in Pompeio; cum Livio, lib. 99. et Appiano, pag. 236.
[m] Florus, lib. 3. cap. 6. cum Plutarcho et Appiano.

populi Romani Ciliciam adjunxisse, affirmat in Maniliana Cicero. Quod de tota Cilicia tam subito recepta, ut oratorie in laudem Pompeii dictum, est accipiendum[n].

Postquam Mithridatem nuntiatum est, fuso Fabio, in Sornatium et Triarium pergere, Fimbriani (sive Valeriani) milites, verecundia moti, Lucullum ad suppetias illis ferendas sequebantur[o]. Mithridates interim, Manio Acilio Glabrione et C. Pisone consulibus, ad Gaziursa Triario oppositis castris, provocare hominem ad prælium atque irritare intendit, cum aliis rebus, tum in conspectu Romanorum milites suos in armis exercendo: ut cum eo congressus ante Luculli adventum, superiorque (quod sperabat) factus, reliquam etiam regni partem recuperaret. Quum Triarium non eliceret, suorum aliquos ad Dadasa castellum misit, in quo Romanorum impedimenta erant deposita: ut Romanos ei opitulaturos in manus suas perduceret. Neque id eum fefellit. Quum enim eatenus Triarius Mithridatis multitudinem reformidans, Lucullumque quem accersierat operiens, se continuisset; postquam Dadasa oppugnari accepit, militesque rebus suis metuentes, tumultuantes, minati sunt se injussu ejus, nisi ipsos educeret, ad defendendum ituros, invitus castris excessit[p].

Quum progressus esset Triarius in aciem contra Mithridatem, procella, qualis nulla ante in omni hominum memoria, exorta est; quæ in utrisque castris disjecit tentoria, jumenta transversum egit per devia, præcipitavit etiam nonnullos milites. Et tunc quidem utrique retrocesserunt. Cum autem nuntiaretur adventus Luculli, Triarius quasi paratam jam cupiens illi præripere victoriam, ante lucem invasit stationes Mithridatis. Cumque diu pari virtute certassent, tandem rex in suo cornu connixus incepit victoriam; et distractis hostibus peditatum eorum in fossam quandam cœnosam compulit, ubi cædebantur impune sidente vestigio. Usus deinde victoria, persequebatur animose per campos equites: donec quidam Roma-

[n] Vid. ann. per. Julian. 4651. [o] Plutarch. in Lucullo.
[p] Dio, lib. 35.

nus centurio, qui specie famuli equitantem cursu æquabat, in femur eum percussit graviter, quod tergum ejus non speraret se posse per thoracem perfodere. Et hunc quidem statim in frusta conciderunt proximi: Mithridates vero in extremam aciem elatus est[q].

Amici regii suis egregie vincentibus signum propere dederunt receptui. Id, ut inopinatum, trepidationem injecit pugnantibus, veritis ne forte aliunde aliquid mali acciderit: donec re cognita statim ibi in campo tumultuarie circumsteterunt corpus regium. Tandem Timotheus medicus, cohibito sanguine, sublimem eis ostendit: Romanis interim multis fuga elapsis, qui nisi hic casus accidisset occidione deleti omnes fuissent. Mithridates, postquam recollegit animum, statim reprehendit eos qui signum receptui dederant, et ea ipsa die Romanis castris admovit exercitum: quæ jam deserta erant pavore militum. Militum Romanorum supra septem millia ibi cæsa fuisse dicuntur: in quibus centuriones centum et quinquaginta, et tribuni viginti quatuor; quantus præfectorum numerus haud temere in ulla Romanorum clade desideratus est[r]. Ad Scotium vero montem pugnam hanc factam fuisse, Appianus docet[s]; "qui propter victoriam Mithridatis, et infelicitatem Triarii, detrimentum exercitus Romani, magnam in illis partibus habet nobilitatem:" ut ex Hirtio intelligere licet, in commentario de bello Alexandrino; ubi non multo longius millibus passuum tribus a Zela Ponti oppido eum abesse indicat.

Hæc clades illa est quam Cicero, in oratione pro lege Manilia post semestre fere habita, sub præteritionis specie ita commemorat: "In exercitum vestrum, clarum atque victorem, Mithridates impetum fecit. Sinite hoc loco, Quirites, (sicut poetæ solent, qui res Romanas scribunt) præterire me nostram calamitatem: quæ tanta fuit, ut eam ad aures L. Luculli non ex prælio nuntius, sed ex sermone rumor afferret." Et post: "Accepta in Ponto calamitate, ex eo prælio, de quo vos paulo ante invitus admonui, cum

[q] Appian. cum Plutarcho et Dione. [r] Ibid.
[s] Pag. 254.

socii pertimuissent, hostium opes animique crevissent, cum satis firmum præsidium provincia non haberet; amisissetis Asiam, Quirites, nisi ad id ipsum temporis divinitus Cn. Pompeium ad eas regiones fortuna populi Romani attulisset. Hujus adventus et Mithridatem insolita inflatum victoria continuit, et Tigranem magnis copiis minitantem Asiæ retardavit."

Mithridates, curato vulnere, suspicatus alios quoque in suo exercitu hostes esse, militum delectum quasi alius rei causa instituit: jussisque singulis confestim in sua tabernacula se recipere, Romanos solos deprehensos occidit[t].

Inde in Armeniam, quam Romani minorem vocant, se recepit: commeatus qui deportari poterant secum auferens, cæteros vero corrumpens, ne Lucullo venienti essent usui. Quo tempore Attilius, Romanus senator, qui judicii metu dudum profugus ad Mithridatem in amicitiam ejus receptus fuerat, deprehensus est regi struere insidias. Quem ille pro dignitatis pristinæ reverentia torqueri vetitum, simplici morte necavit: sed conscios excruciavit graviter. Liberti vero cum quibus Attilius consilium communicaverat illæsi dimissi sunt, ut patroni sui ministri[u].

Adveniens Lucullus Triarium, quem infensi milites requirebant, clam eripuit[x]; sed qui sub eo ceciderunt militum cadavera reliquit inhumata; quod suorum militum animos imprimis ab eo putatur abalienasse[y].

Ad Talaura loco edito Mithridates considens, et adventantem cum ingenti manu Tigranem expectans, priusquam conjungerentur ambo, pugnam detrectabat. Et Medus Mithridates, alter Tigranis gener, Romanos palantes repente adortus, magna clade affecit[z].

Quintus Marcius Rex, superioris anni consul, in Ciliciam (quæ prima Luculli provincia fuerat) proconsul missus est. Qui eo per Lycaoniam cum tribus legionibus ten-

[t] Dio, lib. 35.
[u] Appian. pag. 233.
[x] Plutarch. in Lucullo.
[y] Plutarch. in Pompeio.
[z] Plutarch. Appian. Dio.

dens, Lucullo petenti auxilium non tulit, causatus milites se nolle sequi[a].

In Ciliciam Marcius quum venisset, Menemachum qui a Tigrane defecerat in suam fidem accepit: et P. Clodium (cujus sororem quandam, ut aliam Lucullus, et ipse conjugem habebat) qui metu perpetratorum apud Nisibim a Lucullo desciverat, rei navali præfecit[b].

Cum Clodius in Cilicas piratas incidisset, et ab iis captus redimendi sui pretium posceretur; ad Ptolemæum Cypri regem ille misit petitum, ut misso redemptionis pretio ipsum liberaret. Sed cum ille, præ parcimonia, duo tantum talenta dedisset, piratæ pretium aspernati, simul et Pompeium reformidantes, gratis potius dimittere Clodium maluerunt[c].

Lege Gabinia, præsentis anni consul Manius Acilius Glabrio in Bithyniæ et Ponti provincia successor Lucullo datus est, et legionibus Valerianis (sive Fimbrianis, quæ militia liberatæ prius, iterum stipendia faciebant) militiæ missio facta est. Quod cum illæ comperissent, victoria quieteque et rerum copia luxuriantes, adhæc absente Lucullo (quippe is plerumque peregre ibat) degentes, tumultuatæ sunt; Lucullum quasi privatum jam contemptui habentes[d].

Hujus tumultus P. Clodium præcipuum authorem facit Dio[e]. Eumque dimissum a piratis, "exercitu L. Luculli sollicitato per nefandum scelus, fugisse illinc," in oratione de aruspicum responsis, affirmat Cicero. Antiochiam vero Syriæ se contulisse scribit Dio, ut Antiochenos cum Arabiis disceptantes auxilio juvaret: ibique, quum simili modo nonnullos ad seditionem concitaret, parum abfuisse quin periret[f].

Lucullus inops consilii, nec temere se movere loco, nec ibi hærere ausus, statuit obviam procedere Tigrani; si forte illum inopinantem simul ac itinere fatigatum fundens,

[a] Salust. histor. lib. 5. apud Priscianum, lib. 18. et Dio, lib. 35.

[b] Dio, lib. 35.

[c] Strabo, lib. 14. pag. 684. Appian. bell. civil. lib. 2. pag. 441. Dio, lib. 35. et 38.

[d] Salust. historiar. lib. 5. apud Priscian. lib. 18. et Dio, lib. 35.

[e] Lib. 13. [f] Id. ibid.

aliquo modo seditiones militum componeret. Quorum neutrum ipsi successit. Milites enim, aliquandiu eum secuti, quum in Cappadociam iter flectendum esset, omnes unanimiter, ne verbo quidem ullo facto, sese converterunt. Valeriani autem, qui et Fimbriani, quum Romæ exauthoratos se esse accepissent et aliis decretas esse Luculli provincias, omnino a signis dilapsi sunt. Nullam non hic indignitatem subiit Lucullus, singulos orando et tentoria obeundo, demissus et lachrymis oppletus: nonnullorum etiam prehendens manus. Illi vero prensationes repellere, inanes zonas objicere, jactareque, solus dimicaret cum hostibus ex quibus ditescere nosset solus[f].

Ita Lucullum, ne persequeretur Mithridatem ac Tigranem summamque victoriæ imponeret, seditio militum tenuit, qui sequi nolebant: cum legiones Valerianæ, impleta a se stipendia dicentes, Lucullum relinquerent[g]. Tandem tamen cæterorum quoque militum precibus Valeriani sive Fimbriani isti expugnati, receperunt se illam æstatem ad signa mansuros: quod si nemo interea ad pugnandum secum descenderet, discessuros. His oportebat acquiescere Lucullum, aut desertam præsidio relinquere barbaris provinciam. Continuit ergo illos non jam imperio, neque eos in aciem eduxit; verum satis huic erat, modo manerent: patiebaturque vastari a Tigrane Cappadociam, et insolescere de integro Mithridatem[h].

Scripserat vero jam ante ad senatum Lucullus, confectum a se fuisse bellum Mithridaticum: adveneruntque ad res Ponti componendas, sicut pacatas, legati[i]. Qui ubi jam adfuerunt, offenderunt ne ipsum quidem sui juris esse, verum a militibus haberi ludibrio et sugillari. Hi vero eo in imperatorem progressi insolentiæ sunt, ut exacta æstate sumpserint arma, gladiisque districtis provocarent nusquam apparentes, qui jam receperant se hostes, jubilantesque et brachia jactantes inaniter, excederent castris, testati completum tempus quo Lucullo commoraturos se promiserant[k].

[f] Plutarch. et Dio.
[g] Liv. lib. 98.
[h] Plutarch. in Lucullo.
[i] Ibid. et Dio, lib. 36.
[k] Plutarch. in Lucullo.

Adveniens deinde in demandatam sibi provinciam Acilius Glabrio consul, dimissis circa populos præconibus pronuntiavit, Lucullum incusari a senatu quod bellum diutius justo protraheret: proinde senatum missum facere ejus exercitum, publicaturum bona eorum qui voluntati suæ non paruerint. Quibus ad exercitum perlatis, mox diffluebant milites: exceptis paucis, qui admodum pauperes, ideoque mulctam non timentes, maluerunt apud Lucullum permanere[k]. Sicque prope totum regnum suum Mithridates recepit, et Cappadociæ multum detrimenti intulit: neque Lucullo obstante, neque ipso Acilio defendente. Is enim quum prius festinasset, ut victoriam Lucullo præriperet; ubi tum quæ acta essent rescivit, ne ad exercitum quidem venit, sed in Bithynia tempus traxit[l].

Addatur his et Ciceronis ille locus, ex oratione Manilia ad Quirites, in Luculli gratiam ista omnia ita emollientis: "L. Lucullus, qui aliqua ex parte iis incommodis mederi fortasse potuisset, vestro jussu coactus, quod imperii diuturnitati modum statuendum veteri exemplo putavistis, partem militum, qui jam stipendiis confectis erant, dimisit, partem Glabrioni tradidit." Sic igitur dimisso Lucullo, ad bellum piraticum sive maritimum (ut Salustius et Cicero illud nominant) a Pompeio gestum et hac eadem æstate confectum, redeamus.

Maxima et prævalentissima prædonum pars proles suas, opes, et inutilem turbam in arcibus et oppidulis munitis ad montem Taurum seposuerant. Ipsi navibus completis ad Coracesion Ciliciæ instantem excepere Pompeium; atque acie fusi, mox obsessi sunt. Postremo missis caduceatoribus se, oppidaque et insulas, quæ septa præsidiis tenebant expugnatu aspera atque inaccessa, in deditionem ejus permisere[m].

In Ciliciam quidem cum machinarum magno numero Pompeius venerat, existimans eorum arces in rupibus sitas oppugnandas modis omnibus. Sed nihil his opus habuit,

[k] Appian. pag. 233. [l] Dio, lib. 35.
[m] Plutarch. in Pompeio.

sola enim celebritas nominis et amplitudo apparatus ita prædones perterruerat, ut sperantes clementiorem victorem si abstinerent a certamine, primum hi qui Cragum et Anticragum tenebant castella maxima, deinde montani Cilices alii post alios se ejus fidei permiserint: simulque multum armorum vel jam perfectorum vel in fabricis inchoatorum tradiderint, præterea naves alias semiperfectas in navalibus, alias navigantes, æs ferrumque in tales usus comportatum, lintea, funes, variamque materiam; captivorum multitudinem vinctorum, ut vel se redimerent, vel ut operarentur in ergastulis. Pompeius materiam incendit, naves abduxit, captivos domum dimisit: quorum multi invenerunt ibi cenotaphia sibi posita, quippe desiderati jampridem[n]. Ita debellatum est, et prædonum manus undique mari non majore quam trium mensium spatio exactæ[o]; vel duorum etiam; si Lucanum audimus, ita in secundo libro canentem:

> Ante bis exactum quam Cynthia conderet orbem,
> Omne fretum metuens pelagi pirata reliquit,
> Angustaque domum terrarum in sede poposcit.

Scaphas amplius mille tercentis Pompeius combussit, et prædonum diruit receptacula[p]. Naves expugnatæ sunt duæ et septuaginta, deditæ trecentæ et sex ut Appianus refert. Naves captas octingentas Plutarchus numerat; et in his, rostratas nonaginta. Naves vero octingentas quadraginta sex aut depressas aut captas fuisse, confirmat Plinius[q]. Oppida, castella, cæteraque horum receptacula, centum et viginti; prædonum, qui repugnare conabantur, cæsa sunt circiter decem millia[r].

Prædonum qui superfuerant plus viginti millia neque interficere Pompeius statuit, neque ut dissiparentur, aut coirent de integro inopes et bellatores multi, sinere existimavit securum[s]. Itaque ne denuo paupertas eos ad flagitia impelleret, remoto a mari loco in certa sede eos constituens, agros eis, quos desertos videbat, colendos, urbes-

[n] Appian. in Mithridatic.
[o] Plutarch. in Pompeio.
[p] Strabo, lib. 14. pag. 665.
[q] Lib. 7. cap. 25. et 26.
[r] Appian. pag. 237.
[s] Plutarch. in Pompeio.

que inquilinis indigentes habitandas concessit; dataque facultate sine rapto vivendi, rapinis arcuit[r]. Mallum igitur, Adana, Epiphaniam, et si quod aliud infrequens oppidum in aspera Cilicia, habitare eos jussit[s]. Maritimam quoque Ciliciæ urbem, Solos prius, Pompeiopolim postea dictam, nuper a Tigrane Armeniorum rege vastatam instaurans, complures ibi collocavit: multosque Didymenam, incolis tunc egentem, transtulit[t].

Ita tantum bellum, tam diuturnum, tam longe lateque dispersum, quo bello omnes gentes ac nationes premebantur, Cn. Pompeius extrema hyeme apparavit, ineunte vere suscepit, media æstate confecit: ut in oratione Maniliana peroravit Cicero; quum antea de eodem dixisset: "Hoc tantum bellum, tam turpe, tam vetus, tam late divisum atque dispersum, quis unquam arbitraretur aut ab omnibus imperatoribus uno anno, aut omnibus annis ab uno imperatore confici potuisse?" In quo etiam, præter velocitatem victoriæ, et felicitatem miratur Florus, quod ne una quidem navis amissa est; et perpetuitatem, quod amplius piratæ non fuerunt; quod singulari consilio ducis prospectum fuisse ille ait, qui maritimum genus a conspectu longe removit maris, et mediterraneis agris quasi obligavit. Neque de velocitate tamen audiendus est, dum quod de mari infero tantum est proditum (quod et ipsum satis in se quod miremur habet) ad universam ille trahit victoriam, ac si quadragesimo die parta ea fuisset: quum id aperte refellat Cicero; ut de Dione nihil dicam qui spatio unius anni a Pompeio majori ex parte maria fuisse pacata, illis verbis significat; *τὰ πλείω αὐτῆς αὐτοετὲς ἡμέρωσε.*

In Creta, (quam post Ciliciam alterum piratarum fuisse fontem Plutarchus hic affirmat) adeo sæve in captivos consulebatur, ut veneno se plerique conficerent; alii deditionem suam ad Pompeium absentem mitterent[u]. Erat

[r] Liv. lib. 99. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 32. Florus, lib. 3. cap. 6. Dio, lib. 36.

[s] Appian.

[t] Strabo, lib. 14. Plutarch. in Pompeio. Dio, lib. 36.

[u] Florus, lib. 3. cap. 7.

ille tum in Pamphylia: quo venientes ad illum legati, ei se omnes Cretensium civitates dedere velle dixerunt. Ille spem deditionis non ademit, obsidesque imperavit[x]. Metello interim per literas bello interdixit; et ne dicto illi essent audientes, civitatibus scripsit[y]. Quin et ex insula excedere eum jussit: se enim eam, ut partem provinciæ sibi demandatæ, suscepturum[z]. Unum quoque ex legatis suis L. Octavium eo misit, sed sine exercitu; utpote qui non bellum esset obiturus, sed urbes in fidem populi Romani accepturus. Qui cum obsessis includens se muris, atque una cum his dimicans, non modo odiosum et invidiosum, verum ridiculum quoque Pompeium reddidit[a].

Metellus, contempto Pompeii in aliena provincia imperio, in instituto bello perrexit: eoque infestior, in hostes jus victoris exercuit; et antequam Pompeius adveniret, damnum eis dare properavit[b]. Literis quoque Romam missis, gloriam rerum a se gestarum querebatur a Pompeio sublatam præteriri; qui in Cretam miserit legatum suum ad accipiendas urbium deditiones. Quibus respondens Pompeius, rationem reddidit, hoc se facere debuisse[c].

Cornelius Sisenna Græciæ ea tempestate præfectus, in Cretam cum exercitu veniens, Metellum ut populis parceret monuit: quem ubi ab instituto deducere non potuit, nihil quicquam ad eum coercendum egit[d].

Aristion Cydonia excedens, devicto Lucio Basso obviam ei provecto, Hierapydna occupavit; urbemque eam adversus Romanos tutatus est[e].

Metellus, multis afflictis, Eleutheram urbem per proditionem accepit: quum proditores turrim lateritiam magnæ molis expugnatuque longe omnium difficillimam, aliquot noctibus continenter ita aceto madefecissent ut perfringi posset. Deinde, Eleutheræ stipendio imperato, Lappam vi cepit: nihil moratus Octavium, qui eam tum temporis tenebat. Et ab Octavio quidem vim omnem abstinuit;

[x] Cicero, pro lege Manilia.
[y] Plutarch. in Pompeio.
[z] Appian. legat. 30.
[a] Plutarch. in Pompeio. Dio, lib. 36.
[b] Florus. Plutarch. Dio.
[c] Liv. lib. 99.
[d] Dio, lib. 36.
[e] Id. ibid.

Cilices autem, quos is secum habebat, interemit[f]. Octaviumque multis contumelis et probris in castris affectum dimisit[g].

Octavius, hæc indigne ferens, non jam ut ante quietem egit: sed primum accepto exercitu Sisennæ, qui tum morbo vitam finierat, oppressis opitulatus est, iisque restitutis, Hierapydna ad Aristionem se contulit; ibique communi consilio bellum gesserunt. Cumque aliquandiu perseverassent, postquam adversum se ire Metellum perceperunt, castello relicto, vela in altum dederunt. Ibi tum tempestate vexati, et in terram multis suorum amissis ejecti sunt[h].

Marcus Cotta, quum quæstorem suum P. Oppium, quem peculatus et insidiarum suspectum habebat, repudiasset, ipse autem magnam vim pecuniæ ex Bithynia corrasisset, a C. Carbone accusatus est; isque Carbo, etsi præter tribunatum plebis honorem alium nullum gesserat, ob id consularibus honoribus exornatus est[i]. Vide supra sub finem anni mundi 3935.

[f] Dio, lib. 36.
[g] Plutarch. in Pompeio.
[h] Dio, lib. 36.
[i] Id. ibid.

END OF THE NINTH VOLUME.

Princeton Theological Seminary Libraries
1 1012 01196 5631